УНИВ. БИБЛИОТЕКА
Вн. Бр. 4839
П 610
4763

Босанско-Херцеговачки

ИСТОЧНИК

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Власник и издаваоц:

АЕМ. Консисторија сарајевска.

Уредник:

ЂОРЂЕ ПЕТРОВИЋ,

протопрезвитер и конзисторијални савјетник.

Година VI.

САРАЈЕВО.
Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића.
1892.

ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сеиви

Садржај:

Окружнице, наредбе, опомене, објаве и препоруке.

Страна

Инсталирајона посланица, којом јавља патријарх цариградски Неофит митрополитима, да је изабран и постављен за патријарха васељенског пријестола . . 2.

Званична препорука српско-православном пречасном свештенству, црквеним општинама и учитељима у подручју Дабробосанске Митрополије, да набаве књигу велики Типик или Устав црквени од пароха иришког г. Василија Николајевића 44.

Појовни ред за источно-православну епархијску конзисторију архијепископа и митрополита сарајевског . . . . . 213.

Званична препорука свештенству Дабробосанске архидијецезе, да набави књигу „Бесједе“ блаженопокојног владике шабачког Никанора Грујића . . . . . 385.

О преустројству српско-православног богословског завода у Рељеву код Сарајева —

Наредба 53 земаљске владе за Босну и Херцеговину 30. јула 1892., број 60290 о претварању источно православног свештеничког сјеменишта у Рељеву у источно-православно богословско училиште 389. и 390.

Неофит архијепископ константинопољски, новога Рима и васељенски Патријарх, јавља Николи Мандићу архимандриту, да је изабран и проглашен за митрополита аврничко-туланске епархије, а уједно патријарх јавља и митрополиту Дабро-босанском г. Ђорђу Николајевићу, позивајући га да са још два архијереја рукоположи кандидата Николу Мандића за митрополита речене епархије . . . 431.

Телеграм васељенском патријарху Неофиту, којим архијереји: Ђорђе Николајевић, Серафим Перовић и Мирон Николић јављају, да су рукоположили Николу Мандића за митрополита аврничко-туланске епархије . . . . . 448.

Телеграм васељенском патријарху Неофиту, којим јавља Никола Мандић да је рукоположен 12. јула 1892. за митрополита аврничко-туланске епархије . . . 448.

Окружница митрополита Николе Мандића, којом јавља пречасном свештенству обојег реда и благочастивим српско-православним општинама богоспасајеме митрополије аврничко-туланске, да је рукоположен за митрополита и примио управу епархијску . . . . . 449.

Службена напомена свештенству, општинама и народу Дабро-босанске епархије, да духовна власт односно АЕ. М. Конзисторија неће у будуће узимати у обзир анонимна писма, жалбе, што јој буду долазили од ма које стране, ако не буде на њима име и презиме онога, који пише и одакле пише . . . . . 477.

Окружница пречасном свештенству и славним црквено-школским општинама Дабробосанске епархије, којом се од стране духовне власти наређује, да најсавјесније врши вјероучитељску дужност у комуналним школама, а црквеним општинама препоручује се, да обрати пажњу на рад својих учитеља у српским и вјероисповједним школама; и како се у њима васпитавају и уче дјеца вјери и моралу . . . . . 478.

Окружница српско православном свештенстау и парохијалним уредима Дабробосанске епархије, у којој се наређује: да су дужни и обвезани без одлагања издавати службено записане документе (изводе), као: смртовнице, родовнице, крштена писма, вјенчанице и т. д. . . . 479.

Службена опомена свештенству Дабро-босанске епархије, о држању свештеничких сједница у сваком протопрезитерату 547.

Чланци и дописи.

Апостолски мужеви (Наставак из 11. и 12. свеске Источника 1891. год.) С руског превео Л. Богдановић, парох у Чепину 3.

Крсно име а не Имен-дан. Ријеч за времена. Написао Васо Поповић прото у Градашцу . . . . . 7.

Шта још у својој старости доживљети нећемо . . . . . 11.

Прилог цркви — задужбини Херцега Стефана код Горажда. Посвећено укрштелима „Богумилства“. Написао Ст. Р. Делић, Требињац . . . . . 13.

Како су православни Срби у селу Крњеушки добили за цркву земљиште у години 1874. Забиљежио К. Кнежевић свештеник 18.

Освећење нове српско-православне цркве у селу Лепеници код Пријавора, на Михољ-дан, — у недјељу 29. септембра

Страна

1891. и повјест бивше цркве. Описао Ђорђе Н. Милић, мирјанин. . . . . 21.
Главна садржина свештеничкога рада у сједницама српско-православног протопрезвитерата травничког. Прибиљежио поп Нико . . . . . 29.
Духовно лекарство против злих помишљања . . . . . 34.
Препоручена жена светој Богородици . . 35.
Не кушај божију праведу . . . . . 35.
Права српска имена . . . . . 35.
Неколико имена из календара, које ми за српска сматрамо и понајвише имамо у народу, а оне су грчке, арапске, латинске и јеврејске ријечи . . . . . 36.
Четврта заповијед црквена. Написао Гаврило Бољарић, свештеник и гим. вјероучитељ . . . . . 49.
Појам о цркви . . . . . 56.
Српски народни обичај на Божић у Бос. Крајини. На селу. Написао: Петар Ст. Иванчевић, српски учитељ . . . . . 65.
Свечаност освећења нове цркве у парохији Факовићима, протопрезвитерата сребреничког, 6. октобра 1891. Описао Теодосије С. Поповић парох факовићки . . 71.
Одазив на чланак: „Прилог историји српске православне цркве и школе у Зеници“. Од Душана С. Поповића богословца II. год. . . . . 79.
Нераспечаћено писмо . . . . . 81.
Пут срећи и богатству . . . . . 82.
Пут у живот. Написао Марко С. Поповић учитељ . . . . . 83.
Христос воскресе! . . . . . 90.
Без вјере и моралног живота не може се развијати и јачати научно богословско знање. Написао Лазар Т. Перовић, Херцеговац, студент академије. . . . . 94.
Свештеничка трезвеност. Написао Мих. Јовичић, свештеник . . . . . 103.
Још једна о црквi Херцега Стефана у Горажди. Од Ст. Р. Делића, Требиња . 105.
Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини. Од свештеника Херцеговца . . 112.
Из путничких црта. Од Мар. С. Поповића 117.
Св. Алексије човјек Божији. Забиљежио П. С. Иванчевић, српски учитељ . . 121.
Неколико ријечи о познавању себе. Прерадили: П. Б. Ч. . . . . 130. 187. 249. 480.
Стање православља у турској царевини од пада Цариграда до најновијих времена. По руском превео: Сава Теодоровић, свештеник и професор у кр. вел. реалци у Земуну . . . . . 133. 188.
Писма с Горњих Леденица. Од Дионисија Миковића. Браћи и господи Андру и Славомиру Ђурковићима . . . . . 154.

Страна

Крсна слава из Босанске Крајине. Из збирке: С. С. Стојановића, српског свештеника . . . . . 156.
Опис Рудога и његове околице. Саставио Михаило Ранковић, парох-синђел . . 157.
Из Влагаја на Требишњи. Црта с пута. Написао В. М. Ћуковић . . . . . 159.
I. Рајска или „Адамова јабука“. II. О ливању, смирни и алоју. По грчком написао протосинђел Дионисије . . 175. 176.
Љубимо се!.. Браћи Србима поносне Босне и кршне Херцеговине. Од Родољуба . 176.
Новоименовани Митрополит зворничко-тузлански у Босни . . . . . 178.
Уз чланак „Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини“. Од попа Јована. . . 202.
Заклада српско-православној народној школи у Варцар-Вакуфу Дабро-босанског митрополита Ђорђа Николајевића . . . . 209.
Св. бесребреници Кузман и Дамјан. Написао С. Т. . . . . 222.
Српска црквина у Устиколини. Црта с пута. Од Родољуба . . . . . 224.
Неколико ријечи о калуђерима. Обзиром на материјално стање мирског свештенства и парохијску оскудицу за нове свештеничке кандидате у Херцеговини Од Ненада . . . . . 225.
Записник главне редовне скупштине „Крајишког штедионог друштва православних Срнкиња у Сарајеву“ . . . . 233.
Зворничко-тузланска српско-православна епархија и њени митрополити. Од протосинђела Дионисије. . . . . 235.
Узајамни одношаји међу бићем и животом. Написао Л. Т. Перовић, Херцеговац, студент академије . . . . . 251.
О свештеничком стању и потреби Конзисторије. Од једног свештеника . . . 255.
Митрополити српско-православне херцеговачко-захумске Митрополије од 1766. год. Од протосинђела Дионисија . . . . 258.
Летимични преглед на источно-православне српске манастире Дабро-босанске епархије. Од Срб-Пеп. Н. М. . . . . 259.
О светковању недјеље. Посвећено преступницима „Четврте божије заповијести“. Написао: Васа М. Ћуковић, учитељ . 267.
Не куни се криво. Истинити догађај. Прибиљежио: Милан С. Пантелић свешт. зајечарски. . . . . 271.
Хрмовска прослава у Рељеву. Описао Вид. Парезанин, богословац . . . . 274.
Једно питање стављано штованим читаоцима „Б. Х. Источника“. Шта значи ријеч „Покрижак“ и зашто се празнује. П. Д. . . . . 386.
О потреби исповиједања. Написао Љубо

Страна

Нер. Влачић свештеник . . . . . 394.
Мисли човјека Христјанина на сваки дан преко седмице. Преписао и доставио Јован Новаковић парох бистрички . . 396.
Шта може урадити добар свештеник. Написао Милан С. Пантелић свештеник зајечарски . . . . . 402.
Са свештеничког збора у Чајничу. Написао П. Ј. Комадановић . . . . . 406.
О попрачки календара. Писмо митрополита српског Михаила патријарху васељенском Неофиту . . . . . 410.
Свечаност при освећењу звона парохије Црвице, протопрезвитерата сребреничког, на Петров дан 1892. год Описао Т. С. П. парох факовићки . . . . . 417.
Све је најбоље како Бог хоће. Забиљежио: Марко Р. Марковић учитељ . . . . 419.
О крстопошама. Описао Јован Новаковић парох бистрички. . . . . 4.9.
Завјетина. Народни српски обичај. Саопштио Ђорђе Поповић, учитељ у манастиру Милешеву . . . . . 420.
Крсна слава. Преписао Јован Новаковић, парох бистрички . . . . . 421.
Опис бистричке парохије. Од Јована Новаковића, пароха бистричког . . . . . 422.
Нови митрополит зворничко-тузлански Никола Мандић . . . . . 429.
Царска диплома, цара и краља Франц Јосифа, о именовању митрополита зворничко-тузланске епархије . . . . . 430.
Никола Мандић (биографија), ... 433.
Опис свечаности приликом дочека и посвећења госп. Николе Мандића за АЕ и Митрополита зворничко-тузланског. Описао и допунио Ј. Н. Ђ. П. . . . . 436.
Допис из Д. Тузле. О посвећењу зворничко-тузланског Митрополита високопреосвећеног г. Николе Мандића. Од једног свештеника из Посавине . . . . . 450.
Живот и дјелање блаженопочившег епископа сентандрејског и будимског Арсенија Стојковића. Од свештеника на међи будимске епархије В. К. С. . . . . 455.
Одговор на питање о „Покришку“. Од Васе С. Поповића, проте. . . . . 461.
Неузимајте се у сродству. Прибиљежио Милан С. Пантелић, свешт. зајечарски 462.
Освећење српско-православне цркве на „Гојаковцу“ у Церовица. У протопрезвитерату тешањском. Описао Ј. . . . . 463.
Посвећење цркве у селу Јоховици (парохија Врело) у протопрезвитерату бихаћком. Доставио К. Н. . . . . 467.
Неколико ријечи о свечаности при освећењу звона у парохији Височник, протопрезвитерата сребреничког. Од Т. С. П. п. ф. 468.
Свештенички кандидат између школе и рукоположења. (Из церк. Вједомости). Превео В Поповић, протојерej . . . . 483.
Грађанске дужности свештеникове. Из Х. В. 489.
Опис свечаности приликом троношења српско-православне цркве на Рудиштима, парохији цикотској, котара власеничког 15. августа 1892. године. Описао Један Србин Бирчанин . . . . . 493.
Извод свештеничких сједница протопрезвитерата бањалучког из главног записника, а додатак трећој редовној свештеничкој сједници у „Босанско-Херцеговачком Источнику“ к бр. 9 и 10 од год. 1890. стр. 346. 347. 348 и 349. Доставио Јован Новаковић, парох бистрички . . . 506.
Из парохије „Стапарске“ у Бос. Градишки протопрезвитерату Освештање цркве 6. септембра 1892. године). Описао С. Бјелајац, свештеник . . . . . 517.
Писмо уредништву „Источника“. Од Милоша С. Анђеловића, књиж академије књижевне . . . . . 529.
Одговор на питање, стављено у 7 свесци „Босанско-Херцеговачког Источника“ од ове године: Шта је то „Покрижак“? Од К. Ковачевића, свештеника . . . 532.
Један дан на Кукању. Из путничких црта од Мар. С. Поповића-Родољуба . 533.
Српско православна црква у селу Колима и свечаност при освећењу звона. Саопштио: Петар Ст. Иванчевић, српски учитељ . 538.
Статистички преглед српско-православне архидијецезе Дабро-босанске за 1891. годину. . . . . 540, 541.
Крсна слава. Преписао Јован Новаковић, парох бистрички . . . . . 542.
Црквено бесједништво. Од Милана С. Пантелића, свештеника зајечарског . . . 552.
Поздрав црквеним пастирима на дан Рождества Христовог. Превео В. . . . . 555.
Божићна прича, Од Шчедрина с руског. „Омладина“. . . . . 558.
О манастиру Липљу и његовом имену. Описао Јован Новаковић, парох бистрички 567.
Икона светог Саве . . . . . 572.
Опис свечаности освећења новог црквеног звона у Имљанима. (Протопрезвитерат травнички). Описао Д. Г. Адамовић, свештеник . . . . . 580.
Божији промисао никог не оставља. Народна прича. Забиљежио у Власеницама М. Р. Марковић . . . . . 583.

Проповеjеди, бесjеде, говори и поздрави.

Св. Сава први архиjепископ српски. Са кратким прегледом Историје српске цркве до XII. вијека. Говорио поп Јован Гргуревић, на првој светосавској бесjеди у Љубушком 14. јануара 1892. године 61. 99.

Страна

Ријеч при ступању на парохију, држана 14. јануара 1892. године у Босанској Градишкој цркви. Од С. Бјелајца, пароха 70.

Бесједа на Цвијети. Говорио у Фочи Мар. С. Поповић . . . . . 110.

Бесједа на велики петак. Говорио у Бањалуци В. Ковачевић, прото . . . . 112.

Говор при држању забаве на Видов дан вече 1891. у Сребреници у корист пославља споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији. Од Теодосије С. Поповића, пароха факовичког . . . . . 145.

Говор на св. Саву. Говорио у срп. правосл. школи у Дервенти Мита Ј. Николић, учитељ . . . . . 147.

Бесједа на дан св. Ђорђа Кратовца. Говорио 11. фебруара 1892. у манастиру Житомишљићу Христифор Кретовић, јеромонах . . . . . 149.

Ускршњи поздрав православног епископа далматинског и истријског г. Никодима Милаша, клиру и свему православном народу епархије његове . . . . . 193.

Бесједа о „крстоношама“. Говорио 1890. год. у Потрављу Теодосије С. Поповић, помоћник протопрезвитерата сребреничког . . . . . 237.

Бесједа прве недјеље св. великог поста. Говорио у саборној цркви у Рисну 1892. год. свештеник Никола Мицор . . . 263.

Ријеч на опијелу свештеника Негославачког Бранка Познановића, изговорена у цркви Осјечкој 21. априла 1892. Од Лазара Богдановића, пароха у Чепину . 264.

Бесједа о смрти. При погребу Јована Милојевића, писара свилајначког. Говорио М. С. Анђелковић, богослов . . . 266.

Ријеч приликом освећења и подизања крста на цркви, у селу Стапарима. Говорио на Петров дан 1892. С. Бјелајац, свештеник . . . . . 273.

Говор на парастосу блажено-почившег владике Будимског Арсенија Стојковића. Говорио у Осјечкој цркви 9. маја 1892. Лазар Поповић, прото . . . . . 400.

Бесједа коју је високопреосвештени госп. митрополит Никола Мандић говорио у Доњо-тузланској саборној цркви, приликом посвећења свога за митрополита зворничко-тузланског, дана 12. јула 1892. године . . . . . 443.

Серафим митрополит херцеговачко-захумски поздравља парохијални клир и све православне Христијане своје Епархије на дан Рождества Христова . . . . 549.

Говор на св. Саву о школи. Састављо и говорио у Сребреници на светосавској бесједи 1891. Теодосије С. Поповић, парох факовићки . . . . . 571.

Страна

Из пастирске праксе.

(Питања и одговори).

Да ли при крштењу мушког дјетета треба кум, а женског кума; или може кум и мушком и женском дјетету бити 74.

Кад се дијете на крштење донесе, а није назначено, то треба ли га (одмах) само крстити, или треба пред крштењем назначење и давање имена извршити. 75.

Колико година смије бити особи, којој се свршава мало опијело 75

Треба ли новобрачнике исповједити и причестити пред вјенчање . . . . . 75.

Може ли се вјенчавати послије подне или у вече и поћу . . . . . 76.

Може ли се причестити убица, пошто је издржао казан, коју му је грађански суд одредио . . . . . 76.

Како се спремају свете частице за причешће за болне . . . . . 114.

У требнику стоји да свештеник назначење главе новонавјештених. Чиме назначење? Говори ли при том нешто? По колико свијећа треба дати у руке новонавјесним, и шта оне означавају. . 115.

Кад се одузимају свијеће од новонавјешених и продају куму и старом свату. . 116.

Како и кад се руке новонавјесних састављају 116.

Које је правило црквено на први дан воскресенија . . . . . 116.

Како треба опојати лице коме се име не зна 530.

Старине.

Из једног старог требника. Доставио: протопоп Саво . . . . . 17.

„Плач блажене Дивице Марије“. Доставио: протопоп Саво . . . . . 59.

Старинске књиге. Описао Д. Б. М. Ђ. Н. 168. 229.

Старинске књига назвасмо је: Велики псалтир. Описао Д. Б. М. Ђ. Н. . . 260.

Старо-српске књиге у горашкој цркви. Описао их З. . . . . 412. 522. 562.

Српске старине. Пише: Мар. С. Поповић-Родољуб . . . . . 574.

Пјесме, изреке и искрице.

Моме завичају. Од Дионисије Миковића, јеромонаха . . . . . 28.

Роду. Од Дионисије, игумана обитељи бањске. . . . . 29.

На растанку 1891. године. Посвећено епископу Герасиму Петрановићу. Од И. М. Д. Ђ. . . . . 20.

Здравица о слави крсног имена. Састављо и говорио Ђорђе Н. Милић у отп. Лучинидана 1891., за вечером код свога побратима Луке Ј. Опачића, свештеника и надзирателя протопрезвитерата приваворског 77.

Штујмо слогу. Од С-в. . . . . 84.

Страна

Утјеха. Од С-в. . . . . 84.
Искрице. Од Јове Туте. . . . . 85.
Пролог. Говорио мали Марко Антонић, ученик IV. разреда српске основне школе о двадесетој св. савској свечаности у Пријанору. Саставио Ђорђе Н. Милић, мирјанин 151.
Мјесецу. Од Дионисија Миковића . . . 153.
Спокојан човјек. Од Родољуба . . . . „
Мудра изречења Сирахова. Прибиљежио: Васа М. Тукавић, учитељ . . . . . 274.
Поздрав Његовом Високопреосвештенству Николи Мандићу новом митрополиту епархије аврорничке. Од — мир Мир — . 454.
Пјесма захвалница. Митрополиту Дабро-босанском господину Георгију Николајевићу. Од Јасћана . . . . . 459.
Његовом Високопреосвештенству митрополиту аврорничко-туланском, господину Николи Мандићу поздрав. Од Данила Јакшића . . . . . 528.
Поучне изреке . . . . . 536.

Рукоположени.

Страна . . . 122, 423, 429, 370. 583.

Произведени.

Страна . . . . . 43, 423, 470.

Одликовани.

Страна . . . . . 43, 179, 280. 583.

Наименовани.

Страна . . . . . 85.

Премјештени.

Страна . . . . . 424, 471.

Читуља.

Страна 88, 127, 128, 187, 245, 247, 248, 388. 428, 476. 588.

Натјечаји.

Страна . . . . . 43, 125, 385, 394.

Разно.

Родољубиви дар. — Просвјетни биће за Босну и Херцеговину. — Нова добротворства проте Стевана Анђелића. — Прилог цркви. — Антиохијски натријарх Спиридон. — Годишња главна скупштина српско-православног црквено-пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву. — Светосавска прослава у српско-православном богословском заводу у Рељеву. 1892. год. — Један предлог. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Исказ добровољних прилога у корист подизања споменика српском пјеснику, књижевнику и борцу Сими Милутиновићу, Сарајлији у Сарајеву 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 47.

Допис из једног краја Херцеговине. — Јеромонах манастира Бање у Боко-которској епархији, преподобни отац Дионисије Миковић. — Српске Јавор-гусле. — Богословско друштво. — За споменик Сими Милутиновићу — Сарајлији. Школски фонд у Мостару. — Прилог цркви. — Поклон цркви . . . . . 85, 86.
О васкршњем јајету. — Свето-савска прослава у манастиру Гомионици. — Смије ли љекар живот неизљечивог болесника прекратити? — Чист и нечист восак. — Исправак. — Исказ добровољних прилога, скупљених о првој светосавској бесједи у корист српске школе у Љубушком, држаној 14. јануара 1892. године. — Јавна благодарност. 122, 123, 124, 125, 126.
О читању апостола са амвона. — Српска школа у Цариграду. — Српско-православна општина у Чикагу. — † Драго Памучина трговац у Трјесту. — Сиротињски добротвор. — Исказ добровољних прилога, скупљених о светосавској бесједи у корист српске школе у Бос. Градишци 14. јануара 1892. — Исправак. — Исправак. — Јавна захвалност. — Јавна благодарност. 179, 180, 181, 182, 183.
Свештеничко удружење. — Споменик Вука Караџића. — Велика недјеља и Ускрс у Грчкој. — Исправак. — Јавна благодарност . . . . . 242, 243, 244.
О васпитању дјевојака. — Прилог цркви. — Читуља. — Поклон српско-православној црквено-школ. општини у Брчком. — Г. Лазар Богдановић парох у Чепину. — Добротворска српска књижевна задруга. — Народни добротвор Тома Зековић. — Нови српски проналазак. — Дар цркви. — Парохијални домови у Дабро-босанској епархији. — Новчана приномоћ српско-православним свештеницима Дабро-босанске епархије. — Прешли у православну вјеру. — Свршени ученици српско-православног богословског завода у Рељеву. — Одговор непознатом дописнику „Бошњака“. — Грозна Божија казна. — Јерарси православне руске цркве 280, 281, 282, 283, 284.
Посвећење и инсталација Митрополита аврорничко-туланског. — Народни добротвор. — Прилози цркви и школи у Чајничу. — Разријешен од дужности. — Фонд за српску школу. — Повраћање дављеника. — Колико има Јевреја на свијету. — Сажалница. — Како се живи за вријеме колере . . . 424, 425, 426, 427.
Један предлог за исправак григоријанског календара. — Поклон српско-православној цркви у Зборишту кот. Бос. Крупа. — Јавна захвала. — Јавна благодарност. — Јавна захвала. — Јавна благодарност. — Јавна благодарност. — Примљени пи-

томци у православни богословски завод у Рељеву. — Кандидати за православни богословски завод у Рељеву 471, 472, 473.
Диван примјер. — Читање апостола. — Одговор цариградског патријарха: О поправци православног календара. — Српски народни црквени сабор. — † Герман Јовановић јеромонах и управитељ економије при манастиру Моштаници. — Глетош добар Хришћанин. — Поп Никола Влачић. — Јавна благодарност. — Изјава. — Изјава. — Одборима светосавских бесједа . . 543, 544, 545, 546.
Питање о старјешинству између свештенства монашког и свјетовног реда. — Шта је карактер. — Пропаст свијета. — Освештање темељног црквеног камена у Грбавцима. — Јавна благодарност. — Кађење соба сирћетом (оцтом) 584. 585. 586. 587.

Књижевне вијести и прикази.

Трећи годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I. народне основне дјечачке школе као вјежбанице у Сарајеву. — Извјештај српско-православног богословског завода у Рељеву код Сарајева за школску годину 1890./91. — У спомен блаженопокојном настојатељу св. архан. обитељи крчке архимандриту митрофору Јеротеју Ковачевићу. — Стражилово. — Босанска Вила. — Нови Требевић. — Поп Хаџи Миле А. Попадић. — Прехисторичка налазишта како се претражују и како се с њеним предметима поступа с особитим обзиром на Босну и Херцеговину. — Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. — Бошњак. — Ценовник пољодјелског и баштеног семена и племенитих воћака. — Дјело Спиридона Гопчевића „Македонија и стара Србија. — Цвијеће бесједе блаженопокојног епископа пакрачког Никанора Грујића 45, 46, 47. — Зборник молитава за православну српску младеж. — Кратки типик или црквено правило 87. — Нови Васпитач. — Шематизам православне епархије Бококоторске, дубровачке и спичанске за годину 1892. — Полажајников дар. Велики типик или устав црквени. — Књижица за покајнике — Одговор Димитрија Руварца на чланак „Правда и суд“ од С. М. Веселиновића 126. 127. — Божја ријеч. — Ускршња поздрав православног епископа далматинског и истријског Никодима. — Петар (Пеција) Поповић, српски јунак и ратобораз. — Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1892. — Црквене бесједе Никанора Грујића бившег православног епископа пакрачког. — Нове слике за очигледну наставу 183, 184. — Књижевни радови Нићифора Дучића, архимандрита. — Проповједник српске народне цркве од Теофана Живковића, православног епископа карловачког. — Извјештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1891. — Српске народне умотворине 244, 245. — Историја српскога народа за средње школе и више разреде народних школа. — Српски Гласник. — Извјештај о српској вишој дјевојачкој школи у Новом Саду за школску годину 1891./92. — Дубровник. — Опис путовања и хришћанских светиња на истоку у Палестини. — Две лажне златице. — Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. — — Тумачење јеванђеља са бесједама (књижевни оглас) 386, 387, 388. — Протојереја Петра Смирнова: Изложење хришћанске православне вјере. — Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1891./92. 427, 428. — Трећи извјештај о српско-православном богословском училишту у Сремским Карловцима. Школска година 1891./92. — Стари Сланкамен. — Соко илустровани календар за годину 1893. — Соколић илустровани календар за годину 1893. — Пет нових илустрованих књижица за малу дјецу. — Рад и именик „Матице Српске“ године 1891. — Претплатницима „Добротвора“ — Велики Типик то јест Устав црквени, који садржи правила свако појединe службе, свих празника Христових (господских), богородичних и светих, као и правила из тријода постног и цвјетног и других чинодјејстава црквених 474, 475, 476. — Српска црква на Лици од првог јој појава до крушедолског сабора 1400.—1708. — Српска аутокефална архиепископија, пећенска патријаршија и нови податци. — Извјештај управног и књижевног одбора „Матице Српске“ о свом годишњем раду. — Нови Требевић календар. — Читанка за други разред српских основних школа у Босни и Херцеговини. Просвјета. — Иларион Роганович, црногорско-брдски митрополит 547. — Извјештај српско-православног богословског сјеменишта за Босну и Херцеговину у Рељеву код Сарајева за школску годину 1891./91. — Архијерејска поука пресвитеру при рукоположењу. — О разлозима, који раскидају брачну везу, и о судском поступку у парници за раскид брака. — Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. — Геометрија у основној школи 578. 588.

БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ

ИСТОЧНИК.

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Свеска I. Сарајево, јануар 1892. Год. VI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Васељенски патријарх Неофит VIII.

Бр. проток. 5690.
издато 3654.

Инсталацијона посланица Митрополитима Васељенског пријестола.

Неофит милошћу божијом Цариградски, Ново-Римски и Васељенски Патријарх.

Преосвештени Митрополите Босански и пречасни екзарше све Далмације у светоме Духу љубезни брате и саслужитељу наше смјерности господине Георгије, благодат била Вашем Преосвештенству и мир од Бога. У саучешћу срца налазимо се побуђеним милом нам Вашем Преосвештенству ову братску нашу посланицу да вам јавимо послије пресељења ка Господу блаженога међу Патријарсима и предходника нашег господина Дионисија Једренског попуњење обудовљеног свјатјејшег Апостолског Патријаршког Васељенског овог Пријестола и на нас изливено преблаго божје благодијанје. Саопштавамо вам дакле, пошто је извршено све од светијех канона и постојећих прописа за то опредјељених, да је ради избора на највише правителство ове цркве сабрана народна скупштина у Христу браће светих архијереја и пресвијетлих и најблагороднијих првака и преставника народа, озревши се на нашу смјерност, позвала нас општим и једнодушним гласањем на кормило свеопштег овог умног брода, у којем се богодани непорочне нам вјере и предања њених залог од вијекова неповријеђен храни. Дошуше је заплашило срце наше, који такво што никако не очекивасмо, тако испало гласовање клира и народа, и остави нас одважност поређујући немоћ нашу са тешким бременом многопопечителне службе ове, са брзим унапређењем благостања, и са многим у овим неугодним приликама очекивањем (од) побожног (нам) испуњавања. Но имајући вјеровати, по предању нам науци, да се у свему, што се по светој Христовој Цркви догађа, указује попут воље свише промисао божанственог њеног женика, и увидјевши у позивајућем нас гласу највишу Његову заповијест, послушно се покоримо Господу „*к нѣмже и вѣдущіи вѣдуть, предопредѣлишася по предпріятію бѣдствіе, дѣющагося ихъ ухищреніемъ злыхъ ихъ*.“ Те надни пред Бога и сву своју надежду положивши у њега, прихватисмо кормило светог брда удостојивши се највише превишњег признања и проглашења свјатољејшег и державнејшег нашега владаоца и свијетлог му правителства, од којих смо благонаклони предусрет добили и благохотно одобрење. Тако дакле Богом помиловани и оно што се збило давајући на знање Вашем Преосвештенству, признајемо да, са надеждом на Бога и исказаним нам владалачким благоволењем, немамо придодати у управи општих црквених и народних послова, ван нашу искрену жељу, да се покажемо набранним од Бога, и да чувамо неоскрњен повјерени нам свети залог, а и непритворну љубав према свима и најдубље поуздање на корист свеколиког осведоченог братства и на богодухновену ревност цијеле хришћанске заједнице. Те у таквој нади и таквим средствима снабдјевени за сретну плодидбу, мислимо да нам је неопходно нужно наредити, будућ да се црква божја састоји из скупа вјерних, те је заједничка дужност свију нас, да се бринемо непрестано и постојано, да се ревном вјером и љубављу у Христа, миром и јединством она наоколо одбрањује свагда од сваке спољашње лукаве навале, тако и од унутарње нелоге. А кад ми вама, који то знате јављамо, не треба да Вашем Преосвештенству потанко напомињемо све оно појединце, што вам

спада у дужност, да несумњиво се уздамо да, прије свега, неће она, која је утврђена на светим канонима и преданьима, на која се устав богохрањиме цркве ослања, и на древне њене правиле, које су по отачаственим благостима свечано и званично потврђене, благоутробно од сада владајућег и многопоштованог владаоца и од свију славних му предшественика, — престати и као Богу мила „борити се за вјеру једноч свецима подарену," те частољубиво продужавати своју ревност у сваком богољубивом дјелу „и чувати се — по божанственом апостолу — да не изгубимо, што смо стекли, већ да пуну награду добијемо," и поучавати вјернике „да чувају залог, избјегавајући скверно празнословље лажнога знања, које неки из свог интереса ширећи, о вјеру се огријешише". Исто тако уздајући се у будну вашу пажњу и у непрекидно лично испитивање епархијских нам потреба, надамо се да ћете ићи за тим, да потчињени нам свети клир водите к достојном држању свога звања и к чувању благочинија и реда у дому божјем, и да ћете оно што се тиче хришћанског изображења или утјехе страдалника, на одређене опште васпитателне и човјекољубне заводе и свете манастире веома пазити, да се исти с дана у дан приводе ка достојном успјеху и напретку. Тако дакле дјелом и словом изводећи на спасителне стазе словесно вам стадо, и ваша настављајући га на сиповно држање према црквеним заповиједима, на покорност према законима и државној власти и на вјерну одапост према народољубивом владаоцу вашем, те испуњивши (тако) наше жеље, уједеравамо вас да ћете и нас приправне наћи да се заузмемо одма за све ваше догађајуће се епархијске послове. А врх тога, напоминући Преосвештенству Вашем и прописани по светим правилима чин спомињања у свештенодјејствијама имена нашег, још просимо Вама и свему стаду Вашему од Бога благодат и бесконачну Његову милост.

1891. новембра 12.

† Константинопољски у Христу љубећи брат.

Апостолски мужеви.

(Наставак видя 11 и 12 свеску Источника 1891.)

(Свршетак.)

VI. Св. Игнатије Богоносац.

1. С именом св. Игнатија Богоносца преносимо се ми к древној цркви Сиркој и њеној митрополији Антиохији, гдје је он био епископом. Тај чувени град царева Селевкидских, послије Рима највећи град у предјелима римске империје, по већој части насељен Грцима, знаменит је у историји хришћанске цркве по том, што су се овдје они од незнабожаца, који попријеваше у Еванђеље, први почели називати *Христијанима*.

Св. Игнатије Богоносац бјеше родом из Сирије. О мјесту и времену његова рођења, о првом његовом васпитању као и даљним околностима његова живота до мученичке му смрти — слабо се шта извјесно зна. Назив „Богоносац", којим га други називаху, и који је и он сам о себи у посланицама употребљавао, по његовом властитом објашњењу „означавао је човјека „који има Христа у срцу". Но у поапшим животописима добио је он други смисао и послужио је поводом тврдњи: као да је Игнатије сам био оно дијете, које је Господ последње године своје службе на земљи, ставио за примјер Апостолима, који су се свађали о првенству, говорећи: *„који се смири као дијете ово, тај је већи у царству небеском."* (Мат. XVII, 2.—5.) Но вала примјетити, да св. Златоуст, који се васпитао и провео своје свештеничку службу у Антиохији, гдје је св. Игна-

тије епископствовао, у похвалном слову Игнатију право кожне, приводећи предање саме Цркве Антиохијске, да Игњатије није видео лица Исуса Христа у тијелу.

Св. Игњатија заспитао се под руководством Апостола, и као што претпостављају, и постављен је он једним од њих, Апостолом Петром, за епископа Антиохијске цркве. О дјелању св. Игњатија за вријеме 40 — годишњега управљања његова Антиохијском Црквом, предање врло мало говори. По ријечима Златоустовим, бјеше он образцем добродјетељи и показао је у особи својој сва достојанства епископа. У доба гоњења Домицијанових он је молитвом и постом, неуморним учењем, ревношћу духа дао отпора колебању, да не би ма ко од малодушних и невјештих потонуо. Кад минуше дани гоњења, радовао се, што му је паства мирна, но сам бјеше невољан, што није достигао праве љубави према Исусу и савршеног достојанства ученика. Посећи Христа Бога у свом срцу, топло је желио он, да своје исповједање засвједочи мученичком смрћу и да своју љубав према Искупитељу потврди жртвом живота свога, како би се тјешње сједињо с Господом. Настуни вријеме и испуни се оно, за чим је тежала, о чем се молила света душа његова. О тим околностима живота св. Игњатија сачувала су се доста потанка свједочанства у записима о његовој мученичкој смрти, које написаше очевидци, сапутници св. Игњатија, који га пратише из Антиохије у Рим и који бијаху свједоци његовог посљедњег подвига.[1])

Император Трајан одржао је сјајне побједе над Скитима, Дацима и другим народима. Опијен својом војном срећом, ријешн се да уништи хришћанство, јер га је распростањење хришћанства обеспокојавало, те изда указ, да и Хришћани приносе жртве боговима заједно са незнабошцима, грозећи смрћу онима, који би указ нарушили. То бијаше 106. год. по Хр. Међутим отишавши с војском у бој против Армена и Партјана, дође Трајан 107. год. у Антиохију, куда је допрла и његова заповјест против Хришћана. И тада св. Игњатије, као добар Христов војник, старајући се о цркви Антиохијској, драговољно се јави императору, не би ли га, ако је могуће, отклонио од гоњења против Хришћана, или да умре као мученик за име Христово. Трајан га продусрете ријечима: „Ко си ти, зли душе, што настојиш да нарушиш наше законе, те и друге убјеђујеш у том, да и они погину несретно?“ „Нико, одговори Игњатије, Богоносца не зове злим демоном (духом): зли дуси бјеже од слугу Божијих, но ако ти мене називаш злим духом према тим демонима, за то што сам ја непријатељ, то се слажем“. — „А ко је тај Богоносац“? — запита Трајан. „Онај, који има Христа у срцу свом“, одврати св. Игњатије. „Зар ти мислиш, да ми у души немамо бога, који нам помаже против непријатеља?“ рече Трајан. „Ти из заблуде величаш незнабошке демоне као богове: но један је Бог, који је створио небо и земљу, и море и све, што је у њима, и један је Христос Исус, Јединац Син Божији, у чије сам царство ја рад бити примљен.“ Трајан запита: „Ти говориш о Оном, који је распет при понтијском Пилату?“ „Јест о Њему,“ одговори Игњатије, „који је на крсту разапео мој гријех заједно са виновником његовим, и цијело демонско лукавство и сву злобу осудио и бацио под ноге онима, који Њега носе у срцу свом.“ „И тако, ти у срцу носиш распетога“? запита Трајан. „Тако управо, јер је речено: уселићу се у њих и посјетићу“ биле су ријечи Игњатијеве. Тада император нада заповјед да св. Игњатија окована под војничком стражом одведу у Рим и да га тамо предаду звјеровима, да га у циркз ради забаве народне звјерови поједу.

Чувши смртну пресуду, св. исповједник, захвали Господу, радосно жетне на се окове и у плачној молитви препоручивши Господу ова његова остављену паству, преда се војницима, којима бјеше наложено, да га одведу у Рим. Пут св. Игњатија, кога су водили 10 војника, које је он због жестоког поступања с њим називао леопардима, био је пут славе и торжаства хришћанске вјере и њених исповједника. У Селевкији — приморској луци — недалеко Антиохије, св. Игњатије сједе на лађу, која је имала бродити уз обале мале Азије, и након опасног дугог путовања приспје у Смирну. Користећи се слободом, коју је римски закон давао узницима, Игњатије настане да се нађе с Поликарпом, епископом Смирнским, који је као и он, био учеником св. Апостола Јована Богослова. Само га је чекала депутација Хришћана малоазијских црквва, које желећи изразити своје уважење и љубав према славном епископу Антиохије, послаше му своје поздраве и дарс преко својих епископа, презви-

[1]) Те записе састављаше Филон и Агатопод

тера и ђакона. Ријечју и примјером утврђујући Хришћане у вјери, и опоминући их да се више свега чувају јереси, које се тада појављиваху и распростираху и да се строго придржавају апостолских предања, молио је св. Игњатије Поликарпа и у опште сву цркву, да помогну његовом мученичком подвигу својим молитвама, да би га Господ удостојио да буде храном звијерâ и да се јави пред лицем Христовим. У име благодарности за указану му од њих љубав и ради сљедочанства истинитог учења, које бјеше рад да крвљу засвједочи, св. Игњатије написа посланице к црквама, које га поздравише. Страхујући, да му не би братска љубав Хришћана сметала у свршавању мученичког подвига, о којем се он сâм ватрено молио а и друге молио, да се моле за њ', Игњатије је послао нарочиту посланицу к цркви Римској, камо је већ стигла вијест, да је он осуђен да га у римском цирку поједу звијерови. Да не би Хришћани у Риму с другима имали малодушну намјеру, да својима молбама отклоне смрт св. исповједника, св. Игњатије самим дирљивим (тронутим) опоменама моли Римске Хришћане, да му не сметају да се мученичким подвигом сједини с Христом. „Умољавам вас, пише он између осталога, не указивајте ми неумјесне љубави; пустите ме, да ме звијерови поједу и да помоћу њих достигнем Бога. Ја сам пшеница Божија. Нека ме искидају звијерски зуби, како би постао правим хљебом Божијим. Боље је да поласкате звијеровима, да они буду гробом мојим, и да ништа не остане од тијела мога, да не би коме и после смрти своје био на терет. О, кад се не би само лишио за ме приправљених звијерова! Огањ и крст, чопори звијерова, сјеча, тргање, ломљава костију, резање удова, тргање цијелога тијела, љуте муке ђаволове нек дођу на мене, — само да достигнем Христа“!

На Смирне приспје св. Игњатије у Троаду. Овђе чу радосну вијест, да је гоњење у Антиохији утишано те да је прекид повраћен мир. У радосном расположењу написао је он посланице к Филаделфијцима и Смирнцима, побуђујући Хришћане, да приме живо учешће у радосном догађају Антиохијске Цркве, а посебице писао је Поликарпу епископу Смирнском, молећи га, да ма кога отправи из Кипра у Антиохију да утјеши тамошњу цркву и препоручи му да иште и другим црквама, да и оне то учине. Свуда су Хришћани срјетали св. Игњатија с пуно радости али уједно и с пуно тешке бриге.

Пошто је св. Игњатије стигао у Рим, буде одмах одведен у амфитеатар и предан гладнијем звјеровима, који га у часу растргаше и појеђоше; од тијела његова осташе само најтврђи дијелови, које вјерни сакупише и превезоше из Рима у Антиохију. Мученичка смрт св. Игњатија догоди се 20. децембра 107. год. по Хр. У тај дан и светкује православна црква његову успомену.

2. Од св. Игњатија Богоносца остало је 12 посланица к Ефесцима, Магнежанима, Талијанцима, Римљанима, Филаделфијцима, Смирњанима Марији Косоводској, Тарсијцима, Филипљанима, Антиохијцима, ђаконову Ирону, и к Поликарпу епископу Смирнском.

Све посланице св. Игњатија, искључујући посланицу Римљанима, о садржају које је горе споменуто, управљене су против *савремених му лажних учења*, с једне стране *јудејствујућих*, који су Хришћанство представљали као допуну јудејству, и који су са слијепом привржености к старозавјетноме закону сједињавали поникавајући појам о лицу Исуса Христа и Његовог Еванђеља, а с друге стране *доцета*, који су једнострано појмили Божанство Христа Спасителя, који у Њему нису признавали ништа човјечанскога, него који одрицаше истинитост Његова васкрсења. По околностима, у којима се налазио Антиохијски епископ, кад је писао своје посланице, он не излаже и не опровргава толико те лажне науке, колико предохрањује од њих Хришћане и у краткима но пунима духа и силе изражајима засвједочује и улијева Хришћанима прилењу од Апостола вјеру своју у истинито Божанство и човјечанство Искупитељево.

Привешћемо неколика мјеста из посланица Богоношчених:

„Неки, пише он Ефесцима — имају обичај притворно носити име Христово, међутим чине дјела недостојна Бога. Ви од њих бјегајте као од дивљих звијерова: јер то су бјесни пси, који на потаје уједају. Клоните се од њих, јер они пате од болести, која се лакко не да излијечити. Њима је потребан само један лијечник, тјелесни и духовни, рођен и нерођен, Бог у тијелу, у смрти прави Живот, од Марије и од Бога, с почетка подвргнут, а за тим неподвргнут страдању, Господ наш Исус Христос. И тако нико

нека вас не вара: у осталом ви се и не дате варати, јер сте потпуно предани Богу. Јер кад се међу нама не породи никаква распра, која би нас растројити могла, то ви за цијело живите, ко што је Богу по вољи. Ја сам смет ваш и морам се очистити вашом, Ефесци, на вијеки знаменитом црквом. Тјелесни људи не могу чинити оно што је духовно, ни духовни оно што је тјелесно, тако као што и вјера не може чинити дијела своје природе, ни невјерије — дијела вјере. Но код вас је духовно и то, што чините по тијелу зато, што ви све чините у Исусу Христу. Сазнао сам, да су вам неки дошли са злом науком. Но ви нијесте дозволили, да се она међу вама сије, јер сте затворили уши своје, да не чују оно, што они сију, пошто сте ви право камење храма Очевога, приправљено за зданье Бога Оца. (Ефес. П., 21.). Ви се подижете на висину оруђем Исуса Христа т. ј. крстом, средством цркве, св. Духа, вјера ваша вуче нас на висину, а љубав вам је пут, који уздиже к Богу. И тако сте ви сапутници један другом, Богоносци и Христоносци, светоносци, у свему украшени заповједима Исуса Христа. С тога се ја и радујем томе, што сам се удостојио да се писмено разговорим с вама и подијелим радост моју с вама, јер ви као што је својствено другом животу, ништа друго не љубите до ли Бога."

У посланици к Магнежанима овако св. Игњатије опровргава оне, који бране јудејство (јудејствујуће): „Не дајте се варати страним наукама, ни старим баснама, које ништа не вриједе. (I. Тим. I., 4). Јер ако ми до сада још живимо по закону јудејском, то јавно признајемо, да нијесмо примили благодати. И божанствени пророци живјеше о Христу Исусу, с тога и трпљеше гоненья. Задахнути благодаћу Његовом, они су увјерили невјернике, да је један Бог, који је Себе јавио у Исусу Христу Сину Свом, који је Ријеч Његова вјечна, и који је у свему угодио Оцу, који Га је послао".

„И тако, ако су се они, који су живјели у старом поретку дијелâ, приближавали новом уздању и већ нису суботетвовали, него су живјели животом Васкрсења, у којем је и нама кроз а њ живот засијао, кроз смрт Његову, премда ју неки и опровргавају, но кроз њезину тајну примили смо ми начело вјере, и ради ње трпимо, да би били ученицима Исуса Христа јединог учитеља нашег; то како можемо ми живјети без Њега, кад су и пророци, ученици Његови по духу, очекивали Њега као учитеља свога. По тому Он је Тај, Кога су они праведно очекивали, и Који је, кад је дошао на земљу, васкрсао их из мртвих." (Мат. XXVII., 52.).

Наричући своју неодољиву жељу, да би пострадао за Христа, св. Игњатије пише к Римљанима: „Књез вијека овога хоће да ме превари и да уништи моју жељу управљену к Богу. Нека му нико од вас не помогне. Боље је да будете моји т. ј. Божији. Не будите такви, који признавају Исуса Христа, а радије имају свијет. Завиет да нема станка у вама. Жив вам пишем, а горим жељом да умрем. Љубав се моја распела, и у мени није огањ, који воли ствар — материју, но вода жива, која говори у мени, и довикује ми изнутра: „иди к Оцу." Ја не налазим сласти у храни тјелесној ни у задовољству тога живота. Хљеба Божијег желим, хљеба небесног, хљеба живота, који је тијело Исуса Христа Сина Божијег, који се је родио у последње вријеме из сјемена Давидова и Авраамова. И пића Божијег желим, — крви Његове, која је љубав непропадљива и живот вјечни."

Чешм, 1891.

С руског превео:
Лазар Богдановић,
свештеник.

Крсно име, а не Имен-дан.

Ријеч за времена.

У најновије вријеме почео се је српског народа у овим земљама лијепити један туђ и несрпски обичај, управ једна западничка новотарија, а то је: слављење *имен-дана*.

Прије десетак година није се код нас овђе ни знало шта је то имен-дан.

Па и сада маса простог народа незна за то, а свијесни опет неће да знају зато, него само они, који се одвајају од простог народа, и који примају и усвајају све што је туђе, те се тако одвајају од свога рода и народа.

Па и код ових, то се из више узрока, или управ на више начина увлачи.

Један прима и почиње славити имен-дан за то, што то види код других, па незнајући и непитајући, а и неразмишљајући: ваља ли то, и је ли то српски или није — он то чини по угледању на друге, (да боме на несрбе).

(По неки Срби чиновници славе имен-дан, а неславе крсног имена. Жалосно!)

Други прима и слави имен-дан тако, што тог дана дођу му пријатељи (претпостављени или потчињени, или пак равни другови) да честитају, па њему буде мрско вратити их, особито претпостављене, и рећи им да он као Србин неслави имен-дан, него се прибути и прими честитке, те тако мало по мало у обичаји, па тако и даље остане.

Трећи видећи да имен-дан славе већином „господа“ (али друге народности), па за то још мисли да је слављење имен-дана само код изображених људи, те с тога и он да би изгледао у очима свијета изображен човјек, слави имен-дан.

Ето тако.

А можда има и још узрока уељед којих се увлачи тај туђ обичај.

Најпосле, можда неко баш и хотимично ради и натура ту новотарију, слављење имен-дана само да се тиме као клин клином српски обичај крсног имена као обиљежје српске народности изгуби и напусти.

Но ма какви узроци били уељед којих се то увлачи и прима; то сви који то примају и незнају да је то код других народа на пр. Њемаца усвојено у мјесто наших крсних имена т. ј. они немају крсних имена, па су ту празнину осјетили и са дражањем имен-дана попунили.

А *можда* су они т. ј. други народи, који држе имен-дане, видили у Срба крсна имена, па им се то као лијепо и добро допало, те они почели нешто налик на наша крсна имена код себе уводити, па у мјесто наших крсних имена нешали и постали код њих имен-дани.

Можда су са српског језика погрешно превели ријеч крсно име, мислећи да то значи крштено име т. ј. превели ријеч не по значењу већ по њеном корену, буквално, те од крсно име дошло крштено име, а од крштено име постао имен-дан. Ето ти готов „Namens-tag“.

Ето тако су велим они *можда* наш лијепи српски народни обичај, који је и нашом црквом усвојен и освештан, погрешно примили и на имен-дан изопачили.

А сада, по неки наши Срби, који мајмунски све што је туђе без икаквог размишљања примају — узимају и тај изопачени обичај себи, а и незнају да га већ код себе у оригиналу имају.

То је баш тако, као кад би један Србин са њемачког језика преводио неко дјело, а и незнајући да је оно најпре у оригиналу на српском језику написано и изашло, но које је неки Њемац на свој сезик (само рђаво и погрешно) превео. И сада то дјело један Србин велим, са погрешног превода преводи, а и незна као што рекох, да га на српском језику има у оригиналу правилна.

Ова новост, овај обичај држање имен-дана допао је нама скоро и то са запада.

Но да би се ова западна новотарија код нас могла укоријенити, за то је претходно, а можда нехотично (т. ј. не у тој намјери) Исток посијо сјеме, из кога је сјемена изникло стабло, на коме је се стаблу та новотарија лако могла накалемити, примити и омладити.

А ево како:

У старија српска времена Срби су имали само своја српска имена, као: Милутин, Милован, Драгутин, Љубомир, Владимир и т. д.

Српски свештеници нијесу за друга имена ни знали, па дрикчије нијесу ни давали. А ако су и знали, то су им туђа имена као неприродна чинила се, и за српско уво неприкладно звучала.

Али доцније (по пропасти српске патријаршије) нагрнуше са истока грчке владике и грчки свештеници, те почеше давати имена, која су њима позната и на која су они да боме од увијек навикли — дакле своја грчка имена.

Од тада се тек и почеше чешће чути имена: Прокопије, Антоније, Петар, Стефан, Спиридон, Нелагија, Софија, и т. д.

Од грчких владика и свештеника мало по мало уведе се нешто милом, а нешто силом, те и српски свештеници такова имена почеше српској дјеци давати, а и незнајући какве ће у будућности од тога зле последице бити.

Грчке су владике да боме препоручивале, нуткале и управ натуриле српским свештеницима да по „Мјесецослову“ дају дјеци имена, јер су то, веле, свештеначка имена, а ова наша, српска, то су нехришћанска, „јазическа“ и варварска, јер Грци говораху: „*Ко није Јелин, тај је варварин*“, а тако и све што није јелинско (грчко)

изгледало им је да боме варварско, па и напа имена.

А због и српски свештеници неимајући списка или прегледа свију српских имена, то при крштењу лакше су се служили готовим светитељским именима у „Мјесловцу“. А многи од српских свештеника били су ђаци код грчких владика и свештеника, па су то од њих и примили и томе се прилагодили.

А да је због та давање грчких и других туђинских имена (јеврејских и латинских) дошло нама са Истока и највише натурено од грчких владика, сто нам доказа у Старој Србији, гдје је ближе Грцима и више на Исток, тамо је много горе, но код нас. Тамо су непрестано имена: Харитон, Јеротеј, Рафаил и т. д., каквих је код нас имена са свим ријетко чути.

А да су прије 100 година (дакле прије грчких владика) давана српској дјеци само српска имена, то се најбоље из српске историје видити и дознати може, али ево и још примјера као доказа за то:

У старим „читуљама“ (списак умрлих једне породице) видимо све српска имена, а у новијим читуљама већ су српска имена измјешана са туђинским т. ј. српска су имена уређала, а у најновијим читуљама са свим преовлађују туђинска имена,

То видимо још и по презименима породица. Данас су Јовановићи, Петровићи, Ристићи и т. д. А прије су од српских имена постајала и српска презимена.

У парохији мога оца и сада се налази старих фамилија са лијепим и миловучним српским презименима, као: Вукмировићи, Гостимировићи, Драгомировићи, Дејановићи, Рељићи и т. д. Таквих имена сада нема тамо, него су се још задржала само презимена.

Ово све наведох да само речем да су са Истока Грци донијели нам грчка (а за тим су дошла и друга) имена, те тако је створена могућност имен-дана. А то наведох за то, да докажем да *кад би код нас била само српска имена, то онда неби могло бити имен-дана*, јер српско име нема свога имен-дана у календару.

Сјетимо се само оне приче, како је био један Србин Живко у пријатељству са неким Швабом својим комшијом, те кад би год оном Шваби био имен-дан, то би он позвао на част свога комшију Живка.

А једном упита Швабо, кад ће он код њега т. ј. Живка доћи? Живко му одговори: „*на дођи о светом Живку.*“

Швабо је од тада сваки дан загледао и надвиривао се над календар, али светог Живка никад.

И тако је остала она ријеч: „*о светом Живку*“, јер сада кад неко немисли нешто испунити, или платити, то обично са пронијом рече: „*плаћићу о светом Живку*, а то значи о светом никада.

Живко дакле није могао имати имен-дана, јер нема светог Живка, а то ће рећи: сваки Србин са правим српским именом неможе имати имен-дан.

Из овога се види и следује да је са свим лако остранити и избацити тај туђ обичај из српског народа. А остранити га могу из српске куће они, који су у праву давати дјеци имена, или управ, који су у праву одбацити и непримити предложено им и несрпско име — а то су српски свештеници.

За то, браћо српски свештеници, на вама је да ово чините. На вама је и до вас стоји да на овај лаки начин српском имену користите.

Ви крштавате српску дјецу, ви им дајете имена; за то ви им од данас и дајте само српска имена. Јер кад му дате име Вељко, Бранко, или Радован, то заиста нити хоће, нити може да хоће славити имен дан. (Јер чули сте причу о Живку.[1])

Наши су стари надјевали српска имена селима, градовима, ријекама и планинама, а ни њихови синови и потомци престали смо и својој српској дјеци давати српска имена.

Све се хвалимо да се за српско име боримо, а овамо нам се по имену и незна да ли смо Срби.

Научењаци испитују и истражују по именима мјеста, који је народ у којој земљи живио, а по нашим сада именима неби се могло закључити шта смо ми.

За то оне, који су по незнању почели падати у ту заблуду и уводити код нас ту новост,

[1]) Примјећујем да би требало, и да би добро било да се на једном листу општина преглед свију српских имена, по азбучном реду, те да се тај лист наложи у цркви тамо, гдје је крстионица, и тако би при крштењу: свештеник, кум и породица дјетета, које се крштава, могли увијек погледати и пред очима имати преглед свију српски имена.
Писац.

обавјешћујте, ни српски свештеници, разлажите и доказујте штету од тога несрпског обичаја.

И заиста у којима није још изгубљен и умро српски дух, и који још знају и осјећају што је српско име, поправиће се, повратиће се.

Ето дакле начина да сачувамо српско име, и да заустависмо туђ обичај слављења имен-дана.

Имен-дан није српски обичај, па зашто на српско стабло накалемљавати оно, што је Србину туђе и неприродно, јер све што је неприродно, то је и грешно чинити.

Зашто да дозволимо имен-дане, кад ми имамо крсно име, које је љепше, и које нам је као аманет остало и на чување предато од наших прастаца.

За обоје (за крсно име и за имен-дан) мјеста немамо. А кад се мора своје изоставити, то је боље туђе не примати.

Крсно име слави цијела једна породица заједно, и само један пут и години, а имен-дана би преко године било толико, колико је у кући душа. Јер кад један брат у кући слави и држи имен-дан, онда је право да и други брат свој имен-дан слави, а када сви почну, онда је очевидна кућевна и материјална пропаст.

Дакле и са тога економног гледишта, боље је крсно име, него имен-дан.

Крсно име не смијемо оставити ако поштујемо заклетву и аманете наших отаца; али примајући имен-дан, изгубићемо крсно име, јер и сада многи, који су заборавили на своје Српство, славећи имен-дан престали су славити крсно име, те тако би и даље непрестано ишло.

Многи особито варошани изоставили су и не врше оне лијепе српске обичаје о крсном имену, него га просто славе као и имен-дан, те због тога им и изгледа свеједно — ово или оно.

Који год почну славити имен-дан, они ће престати крсно име, или баш ако га и непрестану, а они ће га површно и гадно славити, те ће тако мало по мало и нестати тога светог, тога лијепог српско-народног обичаја, те особине са којом се Срби баш и разликују, не само од осталих Хришћана, него и од осталих славенских народа.

Сјетимо се само Старе Србије и Македоније, и високо-ученог господина Гопчевића, који путујући и проучавајући Македонију, само тако је и разликовао Србина од Бугарина, што Срби славе крсну славу (крсни име) а Бугарин не.

По томе се дакле међу Славенима и познаје Србин.

Који слави крсно име, крсну славу, то је Србин.

За то се и каже: *„гдје је слава, ту је Србин“*. т. ј. који слави крсно име, тај и јест Србин, а који је престао славити крсно име, престаће и Србин бити.

Каква је оно вајни Срби, који прима и држи имен-дан тај туђински обичај, а површно и како било слави, или чак и изоставља своје свето крсно име тај лијепи српски обичај, који и наша света црква прима, освештава и благосиља са црквеним пјеснама, молитвама, преливањем кољива и ломљењем крсног колача, о чему су у нашој српској цркви прописани читави обреди.

Сјетимо се овдје само оног обичаја и реда у српској кући при крсном имену; сјетимо се крсне свијеће воштанице; сјетимо се још и оне лијепе од народа самог измишљене молитве, тако звane „*Славе*“ или „*Ваславе*“, коју на крсном имену говори домаћин куће, или најстарији човјек за софром. Па се сјетимо и оних дивних народних здравица при крсном имену.

То је све пуно смисла и садржине.

Ту се излива права српска мисао. То су ријечи народне, а не из уста каквог наученјака.

Па зар то све тако лијепо, тако китњасто и језгровито, које праним српским духом мирише оставити, побацати и заборавити, а примити туђи суводарни и меланхолични имен-дан? Не и никако не. Јер изгубити крсно име значи изгубити један доказ да смо Срби, и једну свједоџбу српске свијести.

Срби држе и чувају овај народни обичај од како их је. У томе нијесу хтјели попустити ни пред Хришћанском вјером. И ту племенску особину српског народа није могло ни петстољетно ропство поништити.

Срби су славили своје крсно име и у слави и у сили, и у ропству и у сужањству.

То је српски народ дивно опјевао у својим народним пјесмама.

Једна нам пјесма прича, како је силни цар Стјепан славио крсно име светог Аранђела, те на ногама стајао и сам собом госте служио.

„Ал бесједе господа хришћанска:

„Цар честити огријано сунце“

— — — — — — — — —

„Подај слугам нека вино служе“
„А ти с нама сједи за трпезу“.
Превари се ерпеки цар Стјепане,
Те он сједе с њима за трпезу,
А још није ни славе напио,
А заиста ни метанисао.
Слугам даде, да му вино служе,
Да му слуге крсно име служе,
Не послужи крсно име своје
Један данак како један часак.
Док цар Стјепан на ноге стајаше,
Стајаше му свети Аранђеле,
Стајаше му на десном рамену,
Милује га крилом по образу:
Кад цар Стјепан сједе за трпезу
Раздрди се свети Аранђеле
Уд'ри цара крилом по образу,
Па отиде из царева двора“.

Пјесма вели да то није нико видио, „*Само један калуђер стари*“. И кад је он то цару казао, „*онда царе на ноге устао*“ те се је три дана и три ноћи молио Богу и светом Аранђелу, па му је свеититељ гријехе опростио што је за трпезу сјео.

Народ хоће да с тим рекне да и највећи силници требају и морају своје крсно име са покорношћу служити, славити и највеће поштовање и уважење му одавати.

У другој пјесми вели се да Краљевић Марко није хтјео на своје крсно име светога Ђорђија ни оружја посити, јер се је бојао да неће на своје крсно име са оружјем заметнути кавгу, а и мати му је говорила:

„Немој носит ништа од оружја“
„Учинићеш крвцу о празнику“.

За то га и јест на дан његовог крсног имена, такор распојаса (без оружја) Ђемо Брђанин, (пјесма вели да је Ђемо брат Мусе Кесеџије), ухватио и свезао, али му је његов патрон и свеититељ у помоћи био, те се је од Ђема Брђанина ослободио.

Ето како су велим чак и силници српски поштовали своје свето крсно име.

Но чујмо даље како Срби чак и у ропству и у сужањству нијесу своју славу хтјели изоставити и заборавити.

Једна пјесма нам прича како је војвода од Задра Тодоре у сужањству у Латинској тамници Петра Мрњавића (у граду „Соколу“ код Јадранског мора неђе) славио своје крсно име.

Почујмо само како пјесма лијепо веле:

„Што протужи рано у неђељу,
У неђељу прије јарког сунца,
У Соколу граду бијеломе
У тамници Петра Мрњавића
Огласује да је соко сиви,
Но истини војвода Тодоре.
Ако тужи за невољу му је
Сутра му је крсно име свето
Крсно име свети Ђеорђије
А нема га чиме прославити“.

Тодор је њиво само један позлаћени ножић. Њега је продао за четири дуката, па за три дуката купио хљеба, вина, свијех ђаконије „и убаве оне јасне свијеће,“

„А четврти дукат оставио
Да дарује сужње по тамници
Ради Бога и крсног имена“.

Тамни је Тодор сужњима вечеру поставио, те устао и у славу светог Ђорђа чашу подигао, са ријечима:

„О убава љепа славо божја!
„Свети Ђорђе крсно име моје!
„Опрости ме тамнице проклете!“

У то доба зачуја на вратима јунак на коњу зеленку, па вели Тодору: „тавница је отворена, ајде кући својој.

„Ал пеиди покрај мора сиња,
Јер су честе у Латина страже,
Пак се бојим да те неузате
Вељ ти иди преко горе чарне,“

Тај јунак био је свети Ђорђе. И ето: „*Ко крсно име слави, онome и тамнице*“.

Срйство је по свима српским крајевима, ако не ничим, а оно крсним именом уједињено.[1])

У почетку је речено да се слављење имендана као новост и као туђ обичај почео од скора лијепити српског народа у овим крајевима.

Но нетреба опет нико са стране да помисли да је овдје народ прихватио за то „као слијеп за штап“. Не и недао Бог. То су само прихватили и почели по неки наши пузавци, за које можемо по оној Мухамедовој рекли: „*ни вам на нам*“.

Народ прича, како су Христос и Мухамед дијелили између себе Хришћане и Мухамеданце.

[1]) У народу нашем увуде се поред крсних имена и још неке „*крсташке*“ „*крстушке*“, које питари народу на врх тоиаре и знјестују их своме или своме свеититељу те да и њега поред крсног имена славе. То нешкоди, јер ништа нетреба са великом крсног имена поредити и сравњивати

Писац.

Исус узима себи Хришћане, а Мухамед Мухамеданце, те тако дијељени дође ред на једног потурченјака, који је био Хришћанин па прешао у мухамеданство. Христос држећи потурченјака за једну руку вели Мухамеду: шта ћемо и куд ћемо с овим, и чији ће он бити? Мухамед држећи потурченјака за другу руку одговара на то Исусу и вели: „*Ни ваш ни наш, у језеро с њиме.*“ И како су га држали за руке баце га у језеро.

Ето тако треба и са тима, који своје остављају, а туђе примају.

То су дакле само по неки за које и ми можемо рећи: „*ни ваш ни наш*“.

Маса народа као што рекох за ту новост, за ту туђиштину нити зна, нити хоће да зна.

Али опет боље је прије и раније рећи против тога, јер бојати се је да се то као болест не рашири. Јер и ово је као једна болест, као једна зараза која нама као по ријетру са другим новостима долази.

На према ономе: „*Боље је болести спријечити, него их лијечити*“, и ја ово рекох. А и у светом писму вели: „*Дјелајте докдеже свјет имате*“.

У Градачцу на светог Саву 1892.

В. Поповић.
прото.

Шта још у својој старости доживљет нећемо?!

Један пријатељ нашег листа боравећи недавно у Загребу писао нам је, како је недавно у „Србобрану“ (71 број) изашао допис, тобоже из Сарајева, у којему се међу осталим вели: докле из травањског римокатоличког семеништа излазе најбољи поборници римске и хрватске пропаганде, дотле из рељевске богословије „сами мајмуни, који не смију ни зуба да обијеле у обрану своје вјере и свога народа.“ Неда нам се да се овђе бавимо о ономе што се по новинама пише о смјеровима римских богослова но ми држимо за моралну своју дужност, из љубави према рељевским богословима, цијенећи њихов рад и понашање у народу, рећи: да је то дописник са свим криво рекао или слагао, у којој пак намјери не знамо, но шпак се надамо да ћемо погодити. Да овђе не износимо никаквих докумената и ако их доста имамо, и да од један пут свима оваквим брбљавцима уста зачепимо, молимо народ и праве народне пријатеље, нека они своја мишљење о овима људма изнесу, те нека оправдају своје младе учитеље и свештенике. Ми смо потпуно уврјерени: да су рељевски богослови већином крло ваљани и честити људи, а ако међу њима по који и шугав има, као што то мора бити, јер шеница нема без кукоља, то још не треба мане и гријех једнога или неколицине пренијети на све младиће, те убијати у њима вољу за рад — кудећи их и хулећи, мјесто да их хвалимо и на посао бодримо, као што то чини дописник „Србобрана“, који како нам се чини пише без икаквога здравога суђења и мишљења.

Даље у сравњењу дописник прелази на сво наше свештенство у Босни и Херцеговини и каже: „Заиста српско-православно свештенство у Босни и Херцеговини постало је данас једно од оних највећих невоља, које притискују овај народ“ (!!!) Ове ријечи јасно нам показују тенденцију, којом је читав допис написан, уплеш које је дописник почевши с нижега на више, морао најприје рељевске богослове опрљати, па онда редом све чланове црквене јерархије, док је овакву жалосну и ни на чем неосновану пресуду о свему свештенству изрекао. Има ли који српско-православни свештеник у нас у Босни и Херцеговини, који се згрозити неће, кад помисли, шта о њему ни криву ни дужну којекакви женијални усрећитељи говоре. Ако који има тако хладан, да га се ни овака моралну увриједа много не тиче, онда треба тога подврћи суду опћега презрења људскога и народнога, и таке треба и јавно и тајно опомињати и њихове гријехе на јавност износити, али не преносити их на сво свештенство ни за жива Бога, јер много је речено, кад се једно друштво читаво онако оштро због неколицине или једнога осуди. Ми нисмо оптимисте, па да кажемо, да су сви свештеници босанско-харцеговачки лаворова вијенца заслужни, јер знамо да су свештеници не само свештеници, него и људи, а као људи не могу бити без гријеха — но шпак знамо и то да је: данас у нас у Босни са свим неприродно стање т. ј. са свим неправилно, јер је од један пут почела пагла просвјета, ту се налазе свештеника и још највећи

број без икаквих на свијету школа, мањи број су богослови и то: бањалучки, биоградски, (задарски) и сад рељевски. Све су ово људи различитога знања — спреме, која данашњим приликама потпуно не може одговорити, ушљед чега се сваки час код појединога свештеника недостатак осјећа, али то су случајно историјске прилике донијеле, због којих се не може кривица обарати на свештенство, као што то чине појединe песимисте, који би ваљда хтјели да од један пут сво ово наше старо свештенство униште, те да створе нешто, што они мисле да је боље, што је иначе немогуће. Ми врло добро знамо да наш народ поштује и љуби своју вјеру и свештенство, и ко то добро познаје не може онакога пута ни пјан брбљати, као што је дописник поменутога листа то чинио. Због тога ми мислимо, да је онај чланак са свим тенденциозно написан и да се у њему крије по прилици ово:

Код православних Срба је непобједимо оруђе за очување народности вјера; вјерски оружници су свештеници и докле се год народ са свештенством не завади, дотле неће бити никаква успјеха од пропаганде него деде да се ми обучемо у пријатељско руво, те да како тој завадимо народ и свештенство — и кад свештенство изгуби углед код народа и кад ове овчице без пастира остану, ето онда великога поља за пропаганду. Овако се може успјети, иначе никако. Ми овако тумачимо и разумијемо намјеру дописникову, јер не можемо у себи замислити да има православни Србин и један, који би таковога што подписао, или ако је се и таква кукавица у српском православљу нашла, онда не мислимо, да је то и шта друго, неко некаква усијана глава, која се је нешто на једног попа разљутила, па хоће у својој хитрини од једнога све да поништи или је то — што мора бити — незналица српске прошлости — српске историје, која не само да каже, него оном, који има очи, па види, и има уши, те хоће да чује, довикује: да вјера и то света православна вјера, којој већи дио српскога народа припада, са својим свештенством и манастирима била једина и права кроз 500вјековно ропство неуморна чуварка српских народних светиња — народне свијести и сјећања, на некадашњу самосталност српску. Света православна црква под својим окриљем очувала је народни српски понос, који се у деветнајестом вијеку иза дугога сна опет до самосталности своје подиже.

Онај, који зна: да су српски патријарси и манастири увијек били центрум буна и устанака, да је српски поп за времена устанака носио у једној руци часни крст а у другој ђорђ —, да су Аџи Ђеро и Аџи Рувим знали растапати злато, те са њиме ситне књиге писат и дахије цару опадати, да је прота Ненадовић био не разлучни друг кнеза Милоша, да је наш прото Богдан Зимоњић осим осталих попова био први устанички војвода — тај зна врло, да народ мора већ по прошлости својој навикнут, слушати глас свештеника српског као чувара не само душе него и тијела, и наравно такво свештенство да мора уживати углед, те је тешко и њиме ратовати не оборивши му углед и не завадивши га с народом — с тога то по плану не само овога него и још неколицине других *народних за гроп пријатеља*, треба сатрти свештенство, те ће тако непријатељи српског православља моћи чинити, што им је драго. Један прави пријатељ Српства неће никад напасти без основа ни на једнога свештеника, а камо ли на сво свештенство, а још најмање не такву душу, као што је наш старац — митрополит, који својих 85 година ради ништа за се, а све за Српство, па се безобразни дописник усудио и против њега роптати. На пошљетку дописник вели: „А у овој ојађеној земљи и онако је бивало свега и свачега, па ето сад нам не фали ни попа — без браће“!! Овим ријечма сам нам посвједочава, какав је његов попа, и коме се он клања — јасно нам каже да смо добро његову мисао погодили. Овим се писац издаје или да запета служи код попа без браће, или га његов попа није у свему послушао као што он мисли да мора, те вели ако ти нећеш, хоће онај без браће!! Грозно и жалосно!!! Не само да се чудимо зломе духу, који је написао, него се и то озбиљски чудимо нашем српском озбиљном новинару, који је се таког тричавог дописа примио, па га још и штампао без икаквих даљих разлога. Не дао Бог не мислимо да је наше свештенство непогрешиво; не мислимо ни да је дорасло потпуно своме позиву у оваком још не уређеном положају, али мислимо и вјерујемо, да је наше босанско-херцеговачко свештенство узев у обзир абнормалне прилике, у којима се налази, прије боље него ли горе од ма кога другога свештенства у ма ком другом српском крају — и више ћете наћи свештеника у Босни и Херцеговини, који служе Богу и на-

роду, него ли у ком другом српском крају. С тога ако који има недостојан свога позива, треба га жигосати и упријети претом у њега, а не одмах „с једне клете све проклете," јер боље назови пријатељу или непријатељу тако не ћемо далеко отићи, ради чега ти опет велимо, ако си пријатељ српскога народа, да боље просудиш и ало жигошеш, па изнеси зла лица и њихова дјела на сопеду и ми ћемо ти помоћи осуђивати оно, што не ваља, иначе ми у тебе сматрамо или незналицу, или каквога шарлатана или чак нешто треће, а то је наш српско-православни непријатељ у Бог зна каквоме одијелу! те се чудимо шта је наша озбиљна српска штампа дала на јавност и велимо: шта још у својој старости доживљет нећемо!!!

Пред иконом светога Саве, молећи се њему и Богу да нам очува наше српске старе попове и свету нашу праћедовску вјеру православну, коју су нам наши праћедови у аманет предали.

У Крајини на светог Николу 1891.

Нас седам српских стараца.

Прилог цркви — задужбини херцега Стефана код Горажде.

Посвећено ускрснтељима „богумилства."

Чланком у I. књ. „Глас. зем. муз." у Босни и Херцеговини од год. 1889. у „Епиграфским цртицама", стр. 65.—77., а у одјеку I. под: „Натпис Херцега Стефана на цркви у Горажду", стр. 65.—72., којим је хтио г. Др. Т. Трухелка доказати, да је крив и лажан натпис поменуте цркве, нанизао се лијепи број расправа и чланака, гдје се њима љути бој отпочео око задужбине славнога херцега Стефана, у коме је г. Др. Трухелка са својим тенденциозним чланком подлегао истини наших научењака и књижевника. У сим тим чланцима и расправама у образу херцегове цркве спомиње се и негда славни и јуначки град породице Хранића — тврди Самобор уз лијеву обалу Јањине, а једно 20—30 минута од десног бријега Дрине, те у правој линији к истоку од Горажде 2 и пô сата удаљен (од Горажде до села Жужеља $^3/_4$ сата; од Жужеља до села Копач опет $^3/_4$ сата; од Копача на Самобор више од 1 сат), на стрменитој литици (778 м.) обронка планине Гостиља (1209 м.). О томе граду овдје не могу подуље говорити, то сам учинио у чланку: „Самобор код Дрине и Павловац код Праче," што сам га послао цијењеном „Глас. зем. муз.", но ћу навести да је био у средњем вијеку знаменит, а особито за владе јуначке породице Хранића: Сандаља (1398.—1435.) и херцега Стефана (1435.—1466.), те га г. Др. К. Ј. Јиречек у својој оглашеној историчко-греографској штудији „Die Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters", Prag 1879. на стр. 33, 40, 41, 60, 76, 86, спомиње и то на стр. 33. овако: „Unter der grossen Burg Samobor, einer der Residenzen des Vojvoden Sandalj und seines Neffen, des Herzogs Stipan Vukčić, deren Ruinen an rechten Drinaufer . . . . . stehen." Исто тако и на стр. 86. Von Prača erreichte man die Drina bei dem belebten Marktplatze Goražda, in dessen Nähe Samobor, die berühmte Burg Sandalj's, stand." На даље на стр. 40. спомињу се у год. 1430. посланици код Сандаља на Самобору, и то: од 23. маја до 10. јуна, као и 19. јула; а на стр. 33. „повеља" на „Megjurčću pod Samoborom" (!!), коју је год. 1461. издао Херцег Стефан. — Но томе се види, како је био важан град Самобор за породице Хранића! . .

Сопотница је у средини међу Горажде и Звечајем (све на лијевој обали Дрине), а даље (к југо-истоку) један сат од Звечаја прешавши на десну обалу Дрине, диже се Самобор. На њему сам био два пута: с пролећа 1890. и 1891. год., те га добро испитао, проучио, покупио по околним селима о њему предања, сложио у поменути чланак и „Гласнику" послао. У томе је чланку опширан говор о Самобору; ту има свега, а на једном је мјесту говор и о „самоборској џамији", односно „цркви херцега Стефана," која иде у прилог овој у Сопотници, и која ме баш навела, да ово замрчим, као и чланак у цијељ. „Бос. Вили," год. 1890. стр. 305.—306. од г. В. В. Вукасовића, као и госп. М. С. Косановића у истом листу од год. 1891. стр. 11., гдје и они спомињу цркве — задужбине Херцега Стефана.

Црква самоборска, а сада џамија султана Бајезита II. (1481.—1512.) диже се у унутрашњем

или правом граду, гдје само — по народном предању — улазаше и стајаше сам Херцег Стефан с породицом и највећим пријатељима. Њезина величина сада не може се тачно опредијелити, јер је рушена и пограђивана, гдје је год. 1763. за босанскога валије Мандован-паше, или како га историја биљежи Малован Али-паше окренута душином по ширини негдашње цркве, те јој је сада дужина 7 м. (с тријемом 10 м.), ширина 5 м, а висина зависи о стрмини мјеста. Та дужина садање џамија, била је ширина херцегове цркве, гдје се у размаку од 2.50 м од источног зида посиже дио лука од олтара, а од предњег (западног) зида лежи громила камења под џамијом.[1]) По томе је црква била истоку окренута, те православног типа, што и народ тврди. Натписа данас нема никаква, а и ако је био, он се рушењем загубио и пропао.

Кад је Самобор пао, а веле да га је заузео султан Бајезид II. (у почетку своје владавине око год. 1481.—1483.), одма је окренуо „херцегову цркву“ у џамију, те се и данданас зове „Бајезидова џамија“, или „џамија султана Бајезида II.“ Свештеника херцегове цркве потурчи, да му повлашћене над џаминском земљом и „имамски берат“, да служи тој џамији. У тој се породици очувало имаметво до данас, а с новим имамом добивао се и нови „имамски берат,“ да их је данас код садашег старца имама, Мула-Османа равно „шеснаест“ (најстарији Бајезида II.) а та се породица зове „Имамовићи“, што би код нас значило — „Поповићи“. Нови садани имам, ени истрјара Мула-Османа, а то Мула-Абаз нема „имамског берата“ — он је прекинут окупацијом!.

По томе се види, колике је важности „херцегова црква“, а камоје „Бајезида II. џамија“ на Самобору, о којој сам ја у наведеном чланку опширно проговорио, гдје су и сами султани у Цариграду за њу знали и „берате“ падавали . . Она је и сада узгор; једина је, која се бијели међу рушевинама великог, пријестоног и најславнијег града јуначких војвода: Сандала и Стефана. Она је читава; стрши и данас у самоћи и пустињи, удаљена од селâ врх клисура и врлети, те ће стршити још дуго и дуго и казивати читавом свијету, коју вјеру исповиједаху стари господари јуначког Самобора — породица Храњића!. Она нам свједочи чија је црква код Горажде; она нам јасно тврди истину натписа, па с тога ју о њој и престати, а прећи на друге двије херцегове цркве — још два прилога.

Већ сам споменуо госп. В. В. Вукасовића, да и он једну цркву наводи, а опет у славном граду породице Храњића — „кланцу јадиковцу Вратару“ у Сутјески између Гацка и Фоче („Бос. Вила,“ 1890. стр. 306.).

Туда сам пролазио два пута: у јесен год. 1889. и 1890., па ми је добро познато то мјесто — највећи богаз херцеговачки.

И њега наводи г. Др. К. Ј. Јиречек у своме дјелу на више мјеста, а на стр. 75.—76. опширно описива, те га назива „Schloss Vratar“ (тврђава Вратар). На томе мјесту наводи, да је год. 1533. Ramberti видио два града (zwei „castelleti“), од којих један бијаше порушен, а други се још добро виђаше и „Вратном“ се називаше.

Тај се град (Вратац, Вратар) и данас познаје на клисурама, што стрше над лијевом обалом Сутјеске, а испод њега је с југо-западну страну „подграђе“ (suburbium) било, што ми причаше сељаци, да је до скора ту село стајало. Зидине се и сада познају, но готово су у шуму зарасле.

Други град — на десној страни Сутјеске, зваше се „Тољевац“. И о њему је говор на 76. стр. горњега дјела а у примједби 255.. гдје се вели: „Dieses Toljevac wird 1452. neben Vratar genannt.[1]) У томе Тољевцу бијаше „црква херцега Стефана“, која сада лежи у громили камења Тољевац данас онденшњи народ назива по негдашњој цркви херцега Стефана — „Црквице“.

[1]) Слично овоме Вратару има један и код трговишта Доње Пратче у долини рјечице Пратче, притока Дрине, гдје се с обје стране рјечне дижу клисуре, које заграђују сваку сарајевску и чине кланац јадиковац. На лијевој клисури, која стрши на воде, пружају се рушевине негдашњег града „Павловца“, кога је, како се мисли, саградио Павао Радиновић († 1415.), те за његова сина Радослава држи се, да је био, као „нови град у Пратчи“ (Neui in Pratca) По „Zeni“ био је овај град 1550 г. порушен и „zanuttet“(Јиречек стр. 38, 85.), а по народном предању звучао га је „Јахија паша“, који је међу невјерама босанскијем на 8 (10.) мјесту год. 1479.—1480., те би за њега и био порушен, а то на почаку XV. вијека. На десној обали дижу се клисуре, а на њима рушевине од града „Соколина.“ Ове би Соколине можда биле онај Радославов „Neui in Pratca“, а не Павловац. Рушевине од оба града и данас се добре познају, а стоје једна према другој, као и у Сутјески: Вратар и Тољевац (Вратар и Црквице.).

[1]) Опо иека послужи г. Ђ. вл. Стратимировићу, гдје вели: „Ово је на источној страни обронак, а на западној заравнак, то су врата иоцла biti tek sa zapada“ (sic!) — „Гласеем. друш.,“ 1891. II. стр. 130. Овдје је обратно: рашили је да источна страна (и још каква, што је и узрок, да се црква оборала!) са запада, па су иак врата од запада, а олтар од истока, јер је тако тим правосл. цркве написано!. .

Оваких „црквица“ сијасет је по Херцег-Босни. Ја бих могао до двадесет набројити, што их познајем, а на сваком том мјесту или је сада подграђена црква, или су рушевине, или тако громила камења. Така „Црквица“ — „Црквина“ има и према Требињу, на лијевој обали Требишнице, више прастаре вароши „Требуница“, а сада „Полица“. Брдо, на коме је за слободне „кнежевине травањске“, те славних Немањића, Санковића, Радивојевића, Павловића, јуначких Храшића, па и отоманске владе (неко вријеме) стајаше велика „православна црква“, зове се „Црквина.“ Турци цркву прије 20—30 год. окрenуше у кулу, али не бијаху је покварили, док је год. 1882. генерал Бабић претвори у велику војничку тврђаву (fortica), те тим јој нестаде трага, али успомена на цркву остаде у народу и остаће вјечно у броду — „Црквини“ (о њој је опширан говор у моме чланку: „Рушевине старе цркве поличке“, гдје је говор и о једном натпису у прагу црквеноме и у њему стоји: „во вјечнаго краља Владислава“, а свигурно Немањића, сина Стефана Првовјенчаног, који по изгнању брата Радослава 1234. г. заседе српски пријесто, гдје је владао до 1237. год., а умро 1253., те осим осталих српских покрајина, владаше и Травунијом. Чланак сам послао има година дана у џиј. „Глас. зем. муз.,“ (али се још није штампао.), баш као и у Сутјесци, у граду херцега Стефана — Тољевцу, што је ојековјечише „Црквице.“

Трећа је црква, коју в. п. г. М. С. Косановић наводи по причању књижевника госп. Павла Ровинскога, изнад „Шћепан поља у долијем црквицама, а на састанку Таре с Пивом“ („Б. В.,“ 1891. стр. 11.). Та би црква била, чије се зидине још и данас угледа, а слична оној у Сопотници, на „Соколу“, опет славном граду породице Храшића.

Туда нијесам ходио, па и немогу о њој ништа мрчити са своје стране. Но и то је мјесто добро познато у нашој историји. Г. Јиречек говори о Соколу на стр. 33, 40, 60, па и о „Стефан пољу“. Посланици код Сандаља бијаху на Соколу 1430. год. 13. маја и 13. јула; а код херцега Стефана 4. јануара 1451. год. „под Соколом“ (Sotto Sokol) — на Шћепан пољу; те повеља, коју је издао Сандаљ 1419. год., датирана је „на Стипану пољу под Соколом.“

Дакле и та је црква важна, а на знаменитом мјесту породице Храшића, па није ни порушена — још је узгор, о њој се може свако освједочити, као и о прве двије! . . .

Што каже г. Др. Т. Трухелка, да је херцег Стефан био богумилске вјере, а на кратко вријеме одметнуо се католичкој, те опет прешао „народној босанској цркви“ — „а ни као богумил, ни као католик није имао интереса, да сазида православну цркву“ („Глас.“ I. 1889., стр. 70.), настаје питање: кад није ону у Сопотници саздао, а који га је бијес и интерес натјерао, да у својим „великим“ — славним“ — „пријестоним“ градовима прве гради и уз своје дворове трпи, кад он најжешћи „богумил“ хуљаше на „цркве“ и „часни крст“?! Сигурно није богумилство, а ни католичанство!! . . .

Даље, што приписује натпис херцегове цркве „лукавству хришћанскога свијета“ (бива православном свеште.), на то би му се рекло, да „православни свештеници“ нијесу изнисливали „тетовирања,“ а да том доиншљотином очувају своје вјерне од пријелаза у Мухамеданство („Глас. зем. муз.,“ 1889., III., стр. 81.—88.), као ни натпис, јер би иначе и ону на Самобору очувао углед херцегов-у очима Мухамеданства, но то је како већ знамо „главна задаћа дину,“ да у освојеном граду подигну богомољу; ако паче цркву, претвори у џамију; тако је било у Цариграду са Софијом, а и то Херцег-Босни. Самобор знамо какан бијаше град, а Сопотница укљоњено мјесто, те се игбалом очувала, а православни свештеници бијаху прости, искрени — без лукавства, које је најбоље опутао и оличио неумрли владика Раде у староме „попу Мићу.“

За оне пак силне Патарене или Богумиле; да у цијелој Херцег-Босни искључиво живљаху слједбеници „народне босанске цркве“, долази опет питање: а откуда оволике силне порушене и читаве цркве; оволико силно надгробно камење са знацима крста, кад их богумили забацкиваху и хуљаху?!

Та ево у околици требињској преко „осамдесет“ цркава, гдје би човјек судио, да свака породица имадијаше цркву, а свака кућа свештеника; па оно безбројно гробље, а гдје сам га год нашао, ту су били и знаци крстова. Ево силно гробље на столачком пољу урешено је високим каменитим крстовима; пред натписима су знаци крста, или су сами крстови на стећку нејечени уз разне фигуре; ту је на десној страни тесте порушена црква (отклен војници пушају);

а кроз Дубраве на више је мјеста гробље са знацима крстова на стећцима, као и уз пут, старом џадом из Стоца у Мостар. У Церници — на десној страни тесте испод Автовца — велики је камени „крст“ у подоби људској, а ту бијаше године 1380. царина и трговачка пасеобина, те се често спомиње у XV. стољећу („Јир.“ стр. 75.).

Даље је силно гробље у Дабру пољу с обје стране тесте у Фантипци (међу Билећом и Стоцем), а и ту су знаци крстова, као и по селима око Билеће, Плане, Гацка, Чемерна. Но да не лутамо тако далеко, ето под Самобором у селу Хладилима, близу Дрине порушене цркве; а у Сеоцима и Међуријечју силно гробље са знацима крстова. На истоку Самобора преко Јањине порушена је црква у селу Шахданима, гдје је рушевина, а и цијело мјесто — „Црквица“ зове. Више Шахдана је Тробисиље, Каоштица, Мецеце итд., гдје су порушене цркве, а и силно старо гробље са знацима крстова и шара. Особито се у томе истиче Каоштица са многобројним гробљем (на пет мјеста), гдје се читава околица „Мраморје“ зове. Ту би човјек рекао, да је био манастир, а у близини силан свијет. Но да прекратим; осим ових, а и многих мјеста на десној обали Дрине, а у близини Самобора, што су обилни црквама и гробљем, још је и лијева обала пуна и богата тим, као и цијела Херцег-Босна. Сиуда туда налазе се знаци „крста“, а врло ријетко натписи; а то е узрока, јер у старо доба не бијаше писмених људи, осим калуђера. Ја знам, да до окупације Босне и Херцеговине бијаше у нас у Требињу најучењији садањи старац, Перо Перовић (брат митрополита Серафима). Његово знање састојаше се једино у читању црквених књига. Кад би ко хтио, да напише што на камену, или крсту свога покојника, тај би се огулио облијепљени око Пера, док би му он неколика слова замрчио и крст усјекао на камену. Но многи је остао без тога, па и без знака крста, да су данас три четвртине надгробног камења у Требињу „чисти без ичега“, а те би садањи крстари по Херцег-Босни убројили у „богумилеке“. Тако бијаше у Требињу, у чијој средини бијаху манастири, а у близини славни град Дубровник; па шта је могло бити по другим странама?! Сигурно још горе, а за горажданеки натпис не треба се чудити, Херцег Стефан био је владаоц, он је имао својих писара и вјештака, а ту бијаше и манастир, гдје је од године 1529.—1531. била и штампарија православних црквених књига.

С тога се морамо чудити садањој госп. научењацима, који крстаре широм Херцег-Босне: како и гдје налазе оне силне и блажене „патарене“, или „богумиле“, када само помислимо на њихову вјеру — противну крсту и црквама (да и не наводим из споменика по Миклошићу и Пуцићу „св. иконе и мошти“, што их имађаху патарени(!!!) — породица Хранића!). — Сигурно у ваздушним дворовима, јер их на земљи не налазимо; не налазимо бар у оноликој маси, као што им то г. г. др. Т. Трухелка, Радимески, Стратимировић и многи други приписују; а томе иде у прилог и само њихово име „Богу-мили“, да су Богу били мили, те их свевишњи (нека му је слава и хвала!) између православних и католика дигао у висине и настанио по облацима, гдје их данас г. Т. пл. Стратимировић маштом тражи, као што то сам вели („Глас. зем. муз.“, II., 1891. стр. 131., примједба 1.) и налази; а ми за њих не знамо. Не знамо и опет велим, јер ето најжешћи поборник богумилства — Сандаљ и Херцег Стефан граде у свом граду — великом пријестолном и најславнијем — Самобору „цркву“, а уз своје дворове, гдје се Богу и св. Ђорђу (крсно име породице Хранића) моле, баш као и у Сопотници — „задужбини Херцега Стефана“, Тољевцу, Соколу и безброј других цркава по кршној Херцеговини! С тога није чудо, да се Самобор у помоћ призива — особито сада, кад се зна за самоборску цркву — а да се докаже истина херцегова натписа горажданеке цркве!...

У Чајничу при измаку 1891. год.

Ст. Р. Делић, Требињац.

Из једног старог требника

доставио: протопоп **Саво**.

Добротом пречасног игумана манастира Добрићева г. Јевстатија Гаћиновића, дође ми до руке један стари требник, на коме нема корица, а предњи и задњи листови нијесу на броју. Гледајући пак на унутрашње листове, смије се слободно тврдити, да није готово ни мало употребљаван, а што није читав, криво је, вала, вријеме, кроз које је патио чувајући се док је дошао до овог времена и мојих рука.

Овај лијепо руком писани „Требник“, као што на њему стоји написано, својина је неког „попа Вукоте.“ При крају истога требника стоје написане ове ријечи:

„Сн молитавникъ попа кѣр ВЂкоте ѿ Никшића: поклони мѝ га дѣуковникъ кѣр Вашлй ѿ манастира ск. ЛЂвй, лѣта мѝ лѣта.“

Велики труд уложен око израде овог почаљалог требника, чистоћа и тачност рада, као у „штампи“, заслужује да се споменемо његовог писца т. ј. писара, може бити баш кѣр Вашлй, па и попа Вукоте, који га је сачувао и својима у аманет предао.

Исписан је сав црвеним и црним мастилом на доста тврдој хартији; а само сам у читавоме нашао једну ријеч црвеним мастилом превучену — даклен: погрешку, коју је сигурно писар и нашао, па и поправио, не жалећи што ће му тако диван рукопис бити украшен једном подебелом линијом под којом је она сувише написана ријеч.

Како онај горе речени натпис, тако и неколико утурених листића исписани су старим словима — босанчицом и рекао би да ће бити доцније приписано, може бити и руком самог попа Вукоте, који своме дародавцу вели: „многа мѝ лѣта.“

Поврх много скраћених ријечи са „титлама“, као и истурањем задњих слова на врх краја исте ријечи, има много ријечи, које нијесу славенски, н. пр., као сад у требнику: град-стјену, прва је ријеч у овом старом, а друга у садашњем. Даклен, мало има старосрбуљски.

Према свему, о љепоти израде, не би имао шта примјетити десници доброг „духовника“, ни онај што се „кичицом“ занима; па и њему би мислим прије, без помоћних линија слова из реда пекочила, но „духовнику“, који их је у овоме требнику тако ситно написао, да су мало која и у данашњој штампи тако ситна.

Толико стрпљења, у макар коме раду, имају ли данашњи екирени духивници?

Штета што се не зна из кога је доба, као и ће је тај манастир св. Луке; ако то не буде из свете горе донио попу Луци који калуђер, који је обишао и Никшић просеки милостињу за своју свету обитељ. Но мучно да би он могао овако лијепи требник поклонити, већ ако не буде поп Вукота био ђак код „кѣр Вашлй“ те тамо неће код истог и „књиге изучио,“ јер у прваша времена, сваки калуђер изучавао је по једног ђака, који га је служио, са њим у парохију ишао, и звао га својим „духовником“ и пошље кад би и он обукао црну мантију.

Из овог „молитавника,“ исписат ћу вам, браћо читаоци, чин превођења из римо-католичке вјере у нашу православну. То чиним највише због тога, што тога чина нема у нашим ручним требницма, па би може бити коме и затребало.

Ја ћу засад исписати читав чин са новим правописом и потпуно, а кад ми вријеме допусти, преписаћу све слово по слово.

„Отъ латинскије на освѣщеније.“

Сице пријемлем приходешчих от латинскије вјери, к нашеј правеј вјери, поставет их пред свјатим олтарем:

Благословившу јереју, таже, трисвјатоје, и по оче наш, дјаконства велика; возглашајет: подобашпи всака слава чест: . . .

Таже глаголет „вса“ јему: Отрицајешилисе вјери латинскије, и субботства, јеже петар „гутинии“ в римје уставил је:

Глаголет он: Отрицају се јего и всего ученија латинскаго, и опрјеснака их и суботства их. Вјерују во свјатују и јединосушчнују троицу поизволенију божију.

Глаголет поп: вјерују во једнаго Бога:.. по стиху, все до конца: и он по нем глаголет:..

Таже глаголет јереј молитву сију:

Боже Спасе наш. хотеј в сјем человјеком спастисе и в разум истини прији прими раба својего . . . име . . . једва взникшаа отласти. и ималубившаа иразум истини прити ти бо рекал јеси. и иније овце имам. јежс не сут отдвора сего. и тије ми подобајет привести. и глас мој

уелишет и будет једино стадо и један пастир. и упасије вславје својеј. и вразуме истиније. по изволенију свјатих твојих и славних Апостол си и сподоби јего знаменија божествепаго мира. и причешенија чеснаго твојего тјела и крови. и јави јего свршенаага раба својего. да встадје твојем спричтен будет. вславу и хвалу величествија твојего. јако твоје јест царство и сила и слава оца и сина и свјатаго духа и нинје и присно и во вјеки вјеков, амин.

Таже дајет јему поп воду крешчену. и омивајет. и. по лицу. и по руках. и мажет јего свјатим миром. јакоже и новокрешченаго.

По показани мира. глаголет јерej молитву сију:

Господи Боже наш сподоби свршенаја јавити раба твојего . . . име. правоју вјероју иже вте и знаменија мира свјатаго. твојего. ти владико вејех вјерујушчих вте, истино и јаже внем ктебје собљуди и варасти јего вправдје и вслеми иже о тебје дари украшајем. всегда и нинје и присно.

И по сем *колкајет* јего и примјет заповјед не јасти меса за 7 дни. во осми ден. да се умијет на чисту мјесту. јако не наступати се водје тој. таже речет: тристватоје. и по оче наш псалом: Господ спасетме и ничтожеме лишит доконца. таже молитву сију:

Иже избавленије прегрешенијем даровани рабу својему. свјатим крешченијем сим. и жизни поновленију подав. сам владико Господи просвјашченије лица твојего. во серци јего возсијавати вину благоволи. шчит вјери јего ненавјсти врагми собљуди. нетљенија одежду јужу одјеј је нескверну оњем. и неблазну сокрани. не скрушенују в њем духовнују печат. благодатију твојеју собљуди. милостив тому и нам буди, по мнозкенству шчедрот твоих. јако благословенное и прослави се пр. и вел. им:

Таже прије свјашченик воду топлу. и губу. омивајет јего. једуже показа. со свјатим миром. глаголет:

Кретисе. просвјетисе. помиросасе. освјатисе. омисе. во име оца и с. и. с. д. . . . . тоже глаголет. мир вјем. глави наше господеви приклоним: тоже молитву сију:

Иже одјејави се в тебје Господа Бога нашего. Исуса Христа тебје приклонил је с нами своју главу. јеже сохрани непобједима подвижника пребити „йъ“иже нас противиније вражди вземљушчих се на иже и на нас. твојим же нетљенијим вјенцем. даже до конца. победителеех вејех покази.

Возглашајет, јако твоје јест царство и с. и сл. оц. и с. и св. духа и н. и пр. и в. в. в. А. тожеј дјаконетва. и отпуст.

Вјежд же јако сице от латин пришедших пријемати крестити. јако полу вјерни сут.

Совршена нехристијанина. јеврејина, пеаракинина. но јакоже отроче младо тако крети јего. и молитви все. и оглашеније. просто рекше вса по подобију јако отрочету служба:“

Овај чин тачно сам приписао од ријечи до ријечи, из реченог „Молитавника“ — како га поп Вукота назива.

А још би вриједно било изнијети и чин брака, јер се доста разликује — али то послије.

Како су православни Срби у селу Крњеуши добили за цркву земљиште у години 1874.

Од Бјелаја старога и знаменитога града на Крајини љутој, познатог у повјести народа српскога, по прилици за један сат хода према сјеверу, управо под планином Рисовцем — налази се село Крњеуша од својих 100 кућа српскоправославнијех. Осим села Крњеуше има ту још доста српских села, као: Ластве, Ракова нога, Тарбучки дô и друга, која се испод планине Рисовца па не домак Круше вежући се једно за друго протежу. Сва та села вјечном су још од старина власништво бегова Куленовића, те су они у њима били неограничени господари: цари и везири, паше и кадије.

„Колико је у Босни бегова,
Толико је паша и везира,
Сваки својој заповједа глави,“ вели српска народна пјесма. Тако је заиста било и овје у старо вријеме, што ћемо мало послије видити.

Сваки је бег односно спахија теглио на своју страну и управљао са за својом кметијом онако, како је он хтјео и како му се свиђало. Било је у оно вријеме спахија, који су и добри били за свој народ — за своју рају, па су је бранили од других нападача и отимачара. Такове спахије народ врло добро памти и добро их се сјећа, па их спомиње са неком благодарношћу. Али било је и тирјана нечувених, којима неби нашло равних у историји. Ми ћемо овђе један примјер, један истинити догађај навести, па ће се видити какова је самовоља у оно вријеме од једнокрвне браће над рајом владала, а уједно како су српско-православном народу и његове врачарице понегда на помоћи биле.

У селу Крњеуши има један извор тако звани: Растовац а покрај њега има по прилици два дана оране земље. Ту је још у години 1869. начињена кућа управо покрај воде Растовца. Ту кућу или ти чардак правио је Мехмед бег Куленовић за своје станковање и тефериченье. Та нас његова кућа подсјећа на кулу црна арапина, коју је као што вели српска народна пјесма на Косову пољу био подигао, те онда наметнуо намет на вилајет. Тако је и Мехмед бег Куленовић чинио онда, јер начињивши кућу своју покрај воде Растовца заповиједи да сваки, који год на воду долази мора платити тако звану „водарину". Водарина та била је обично: јање, сирац и једна јуњча (1½ ока) масла. Ко то нема, није смио на воду доћи ни воде однијети. Сиромашна сиротиња раја неимајући дакле у близини воде, морала је то извршивати, јер иначе мора скапати од жеђе. Тако је то трајало неколике године и народу већ доцлогрди та сила силнога бега Куленовића, те је смишљао свакојаке начине и сретства, да се курталише бједе и невоље. Али је то све било узалудно, јер нема Марка да водарину плати, а тужити се није смио коме. Српско-православни народ неимајући куд камо обраћа се попу Јовану Грбићу, истом тада посталом свештенику своме, те га пита за савјет. Спромах поп Јово незна шта ће, јер:

„Шта ће Рајко шта ли ће Сријему
А шта ли ће у Сријему Турцима" . . .

Смишља и премишља мисли свакојаке, како би свој народ ослободио те неправиле и бједе превелике, али све бадјава. Али се на посљетку указа срећа изненада, јер дође попу Јовану једнога дана Србин Васо Врачарчић, који носаше узасе књиге рожданике — те књиге староставне, из којих показиваше народу српскоме његову судбину или боље рећи српску историју, те се поче с попом Јованом нешто договорити. Али прије него што пријећемо на тај њихов разговор, показаћу: ко је био тај Васо Врачарчић? Васо Грбић прозиван по матери Врачарчић бјеше син неке Марије Врачарице, која је због тога свог заната била чувена надалеко. Васо није учио никакове школе, али је знао читати часловац и псалтир и сваку црквено-словенску књигу Тај наук добио је он од свога оца а овај опет од свога, и тако је то све ишло по реду. Такове људе, који су знали читати, звао је народ обично: „књижевници" или „ђаци", па их је уважавао много. Знање то било је породично (фамилијарно), те је ишло с кољена на кољено. Из такових кућа у којима бјеше научених ђака излазили су попови а понекад и учитељи. Многи такови ђаци или књижевници знали су и писати, али само такозваним „штампарским" словима. Писање им је требало највише за писање санова и записа. По гдјекоји такав ђак имао је рожданик, па је из њега показивао судбину људима. Народ се је око тијех ђака и њихових рожданика много купио, па им је вјеровао све што су казивали, само ако су још рекли, да то у рожданику стоји.

Васо имађаше још једнога рођеног брата Савана Србина душом и тјелом. Васо је гледао у рожданик а Саван био најбољи пјевач и гуслар у цијелој Крајини. Још и данас имаде пјевача српскијех у Крајини, који су њему ишли да их обучава гуслати. Док је Васо из рожданика учио народ српски моралу и побожности, Саван је опет на другу страну пјевао српске јуначке пјесме, те тим учио народ свој његовој прошлости, његовој историји српској. Данашњи свештеник у Крњеуши гледао је Васин рожданик и ево шта о Васи и његову рожданику приповиједа: Васо бјеше од главе до пете добричина, праведан и тврд у вјери прађедовској а према свем томе бијаше разуман у свачем. Свакад је и свагдје гледао да помогне и буде од користи на роду своме, који је био гоњен због вјере своје православне. Његов рожданик није био рожданик у истини, као што су други рожданици. То бјеше стара нека црквена књига — чини ми се вели поп Јово псалтир велики — и у њем бјеше само шест листова из рожданика, те је из тога он гледао и причао свијету.

Сигурно је Васо употребио ту књигу као сретство а не као рожданик, да је народ лакше учити могао, јер код мухамеданаца рожданик није падао у очи, као каква друга књига. Дакле знајући он за бегове зулуме, дође једнога дана Јовану Грбићу, те му поче причати: „Духовниче! Ја сам смислио један начин, да се народ курталише биједе и невоље и те проклете водарине. Бегу је умрло скоро троје дјеце а за дјецу знаш, да би човјек све прегорио. — Дакле то ће нам помагати да своју намјеру сретно изведемо. Ти знаш да ја имам матер познату на све четири стране због њених врачарија и љекарија; њу и Турци уважавају због тога њезиног заната, као и Срби православни. Да нађемо дакле једну жену, која ће отићи кући беговој и одијети његовој ануми дарове, те је вјешто упутити на моју матер, да јој прача у име дјеце њене што помиру". Поп Јован то једва дочека, те нађе неку Јоку, жену Боже Ступара из Крњеуше, жену отрешену и огленцију велику, давши јој богате дарове да пође хануми као тобож на облазак и да је утјеши за њеном дјецом. Ова Јока узевши дарове, дође хануми, пољуби је у руку и преда дарове што је донијела. Ханума показа се особито задовољна, што јој је кметица тако лијепо у походе дошла, те затим и њом еглен о свачему а на пошљедку о дјеци која су помрла. „Али — драга ханума" — рече Јока, као тобож нехотично и искрено — „како ти не добијеш ту и ту врачарицу, јер би она заиста знала узрок, због кога ти дјеца помрјеше, та би ти казала и за будућу дјецу како ће поживити.

— „Ох предрага кметице!" — рече задовољно ханума — „јели истина, да би она знала то учинити?"

— „Би драга ханума" — настави ова — „та зна све — та зна и колико ће година ко живити. Ето напримјер она је учинила Петру, који није за десет година порода од срца имао, па данас са њезиним севепом а божијом помоћи има их шестеро равнијех; она је помогла Павлу, коме су се до дванајесте године све сама женска дјеца рађала, да му се почеше мушка рађати. И тако би ти ја стотину примјера ако онеш навела, гдје је она са божјом помоћи помогла или бар показала како ће се неко ослободити какове биједе и напасти".

Тако је ето ова Јока уврtила хануми у главу, да зове Марију врачарицу, те да јој погађа њезину судбину. Још у вече чим је Мехмед-бег дошао кући, послао је он брзога коњаника матери поменутога Васе Врачарића чак у Сувају, којој је син Васо већ казао био, какову велику задаћу има да изврши, и да се нико не сјети њиховој потајној мајсторији. Стара врачарица дође беговој кући гдје је дочекаше са великим њој приличећим почастима и угошћише онако, како већ море силни бег Куленовић. Опробана и тому занату вјешта врачарица Марија отвори своје чаратанске моћи, дуго је у њих гледала и заклињала, па ће већ у неке почети онако достојанственим и чаробњским гласом причати:

„У име Бога великога и силнога, који је најстарији на свијету и који је створио све народе и милете а помоћу ангела и архангела, Херуфима небеских сила; помоћу светога Саве и Максима српскога, казком ти силни беже Куленовићу, да си преступио божију, да си учинио велики гријех, јер ову кућу, коју си начинио овђе, направио си управо на српскоме гробљу и на некаквој црквини ришћанској, те је то и узрок да ти дјеца поумиру. Ако случајно останете и на даље овђе на овом мјесту — ево види ти се — да ти ни једно дијете живо остати неће а и ти сам са твојом ханумом проћи неш хрђаво. Желиш ли дакле себи добро бјежи одавде и то што год даље мореш, јер што даље оселиш то неш боље по своју кућну челад учинит."

Чувши бег ово врачање, у које и најмање сумње имао није, позове на брзу руку попа Јову Грбића и још неколика прва човјека из села, те им понуди како кућу, тако и оно земљиште крај ње, да узму за цркву. Поп Јово стане му се испричавати, као тобож да они неби смјели то без знања других бегова Куленовића учинити, јер ће вели њима криво бити, кад би се то у име цркве купило. Мехмед-бег саставши одмах све своје рођаке и пријатеље, те им разложи ствар ову наговоривши их: да дадну изум и допуштење, да се земља и кућа за цркву продати може. Ови одмах зовну попа Јову и још неколико људи, те им не само допустише, него им још запријетише да земљиште купити морају. Поп Јово ослобођен овим беговским ријечима, скупи по

народу 125 дуката, јер толико бјеху погодили, то одкупи од бега и земљу и кућу, која још и данас постоји. Та је земља и дан данашњи власништво црквене општине крњешке и на њој су већ и звоно исправили а и цркву скорим правити намјеравају.

Забиљежио:
К. Ковачевић,
свештеник.

Освећење нове српско-православне цркве у селу Лепеници код Прњавора, на Михољ-дан, — у недјељу — 29. септембра 1891. и повјест бивше цркве.

Тек што сам се мало код куће одморио од далеког путовања; тек што сам дошао из бијелог српског Приједора, са оне ријетке и врло знамените свечаности: освећења нове српске прав. приједорске цркве, и тек што сам се са вриједном Србадијом — браћом мојом, приједорчанима и другим — срдачно поздравио, опростио и растао, — а у тој милој успомени и размишљању о скоро минулим догађајима, — дође ми радостан хабер, е ће се до мало дана, у близини нашег Прњавора: троносити „Лепеничка црква, која након подуг-годишње градње, сада потпуно за освештање спремљена бијаше. Дакле, веселим срцем разабрао сам, да ће се та значајна свечаност извршити на Михољ-дан, — у недјељу 29. септембра, када ћу опет имати прилику видјети и поздравити премилог српског добротвора, сиједог и дичног Архипастира Николајевића!

И жељно очекивано славље, би па и прође у дивотној величини својој, само у срцима народа, који је том слављу присуствовао, остаде слатка успомена као и мени, што се оних овештене задаће, да својим слабачким пером опишем и вјечном спомињању предам минуле догађаје из доба, када се је вољом Божијом свети храм у славу св. пророка Илије освештао у српском селу „Лепеници.[1])

Штовани читаоче! Јеси ли икада у животу своме имао прилике, да походиш свете православне богомоље по српским селима у поносној Босни?!.. Јеси ли икада љубави брате, посјећивао оваква значајна мјеста, која су са судбином нашег мукотрпног народа у веома тијесној вези!... И ако јеси, и ако нијеси, опет можеш појмити, од колике су приједности ти драгоцијени расадници народног нам живота по селима, — међу тежачким елементом, а особито онда: кад у тим расадницима, бдију и дјелају пуноб рижљиве слуге св. олтара: српски православни свештеници, које народ радо слуша, љуби и поштује . . . . . На тамо, међу оним високим горама и сивозеленим брјеговима, а на усамљеноромантичним мјестима, равлијеку се: вуци јасних звона, који зову побожни народ на молитву вишњем и вјечитом створитељу . . . . . Тамо, јест тамо, гдје не допиру често слике грјехова људски, гдје на мјесто псовки и грдњи, чујемо само безазлено цвркутање и пјесме невиних створења Божијих — птица; гдје је такова тишина и сладак мир, чују се умилни гласи свецем и недјељом — звучних гласника — звона! Дакле, празничним данима, богобојазљиви сељани скупљају се у храм Божији, па уједно са својим духовним пастиром — свештеником, — шаљу усрдне и скромне молитве своје ономе, који је кадар сваком помоћи, и код кога су изједначени горди богаташи са пуком сиротињом.

— Међу тако — за наш народ — миле, користне и свете богомоље, спада и новоподигнута и од чистог тесаног камена озидана црква, храм св. пророка Илије у селу „Лепеници.[2])

А сад, прије него што почнем описивати свечаност при освећењу ове нове цркве, пека ми дозволе поштовани читаоци, да се мало обазрем на прошлост и судбину оних давиј црквица, што бијаху на овом мјесту прије толико година, њ'рне заштитнице православља, — а којих данас нема — на чијим рушевинама и згаришту подигнута је ова нова црква.

[1]) Лепеничку цркву послужују два свештеника: Стево Џабић, из Дашнице и Тешо Пантић, из Кнеж.

[2]) Лепеничкој цркви припадају ова села: Лепеница, Ситница, Срђевића, Клоца, Брусник и Влашница.

До године 1855. била је врло мална дрвена црквица на овом мјесту, а како народна традиција приповиједа, била је иста стара више од двије стотине година; неколико је пута поправљана, те је на посљетку врло трошна дочекала годину 1855. Жао ми је што нисам могао разабрати ништа потање о тој стародревној цркви, из које је сачуван само један антиминс — на коме се је служба свршавала, — а кога је године 1748. мјесеца јула освештао бивши митрополит дабро-босански: Гаврило Михаиловић. Тај антиминс однио је собом Високо-преосвештени госп. Николајевић, те се сада налази у конзисторијалној архиви у Сарајеву. — И та стара дрвена црквица, била је храм св. пророка Илије, као и ове двије последње велике, — зидане. То је све, што сам имао казати о тој стародревној заштитници св. Христове вјере, — православне.

На рушевинама бивше цркве, године 1856. подигнута је зидана црква, а од чистог тесаног камена, која је — како се прича — коштала око три стотине хиљада гроша (24.000 фор.)

Богобојазљиви народ у овом српском крају, одужио се бијаше светој задаћи, те на мјесту гдје негда стојаше мала, дрвена и трошна црквица, — са највећим одушевљењем — подиже ону зидану и велику цркву, којој не могаху „ни муње ни громови“ као „ни ијетри и густи облаци“, ништа нахудити... Али, зла и црна кобхтједе, да се ипак тако брзо разруши и тај стални, тврди и чврсти храм Божији. Јер дође година 1875. и настадоше опет немила и бурна времена, за наш — народ српски.

Тешко ме дира у срце, кад морам спомињати и писати оне ужасне тренутке из трагичне прошлости и овај задатак потреса ми душу, те ми нагони сузе на очи, па ипак не могу престати, јер ми се чини, да би сагријешио — пред Богом и пред људима, — кад не би драгим читаоцима, — ма у неколико — пзнио на видик из прошлости мукотрпне дане милог рода мога, из ове околине.

Године 1875. кад је пукла прва невесињска пушка, и својом потмулом ријеком, јавила почетак крвавих дана у нашој отаџбини; па у неколико измијенила и положај политике у цијелој Јевропи, није остала — ријека те кобне пушке — не опажена и у овом крају, а нарочито у селу Јеловици, гдје су се премногa и грозна насиља чинила. Многи људи, који су у свако доба били спремни дјелати на бранику српско-православних светиња; који су радом својим посједочили, да су истински синови и браниоци ријеч Христове, постадоше жртва несносног варваризма. И ти мученици, одоше у ред оних давнашњих многобројних мученика за ријеч Христову.

На барем да је само на томе остало, и да се је бар свршило с тиме, што је потоком крв невина текла и суву земљу натапљала, опет би се колико толико прегорјело и заборавило; али, грнјешна рука, која је почела праведним људима живот и благо — на пранди Бога — одузимати није се ни онда задовољила, кад је између многих пањевина и огњем уништених сиротињских кућа: дошла да изврши и спроведе своју паклену намјеру, да — горчом буктињом — потпали ону свету цркву, коју је народ са тако племенитим пожртвовањем у славу Бога и Христа подигао...

То су срце парајући тренутци, који би били у стању и најљуће звијерско срце растужити, а проклетници не дадоше се одмолити и одговорити да одустану од тог најпрљавијег недјела, — ријетко игдје чувеног! . . . .

И дође још фаталније вријеме, које око рањеног срца измученог народа, још већма стеже љуту гују очајања, невоље и јада, јер на очиглед многобројне повезане сиротиње, — међу којима је био и свештеник Лука Давидовић из села Каона, — обише силеџије врата црквена, и улегоше у храм Божији на коњима и под оружјем. Доведоше унутра и блиједе повезане мученике, да ови својим рођеним очима виде, какве им муке спремају крвници проклети . . . Тада са ђаволским задовољством подижаше пушке те погађаху нишане на ликове светих угодника Божији; па један другом говорећи: „де ти уби светог Петра, а ја ћу св. Николу“, више од стотину пута опаљише из пушака на иконостас. Кад су се већ наситили тога нечовјечног пушкарања, онда редом покупише на цркве све скупље ствари, да задовоље своју плаћкашку — прну — душу. Потрпаше коњима у бисаге све што год бијаше сребрено и позлаћено, па још са сарказтичким осмијехом један од њих свештенику — у ланце окованом — рече: „Влашки попе, како ти се допада што ми чинимо; хоће ли нас убити наш Бог?“. Несрећни свештеник Лука Давидовић,

који је дотле међу осталима свезан био, и сузним очима Богу се молио, кроз плач је са тешким болом у души одговорио: „Нељуди шта чините?! Да Бог да се живи распадали; гори сте него икакови скотови на свијету! Бог вас убио; да сте проклети“. . . . То бијаху посљедње ријечи те невине жртве разбојничке, јер му варвари за свагда затворише уста, на смртним ударцем прекинуше му израз праведног гњева и недопустише да потпуно изговори клетву човјек, који је род свој тако жарко љубио и усудио се у најкритичнијем часу — по опстанак живота свога — злодјејима истину у очи казати! И крвљу безазленог створења Божијега покапани зликовци, однесоше пред цркву мртво тијело свештениково и тамо, ај, — тешко је и казати — унаказише мртва мученика, — кожу са њега дерући . . . . Кад су довршили и тај гнусни чин, онда, ах, онда и саму *цркву са четири страве огњу предадоше*[1]), па у ватру нагонише невине жртве своје самовоље . . .

Та и сувише трагедична игра, одиграна је кобног дана: 8. августа 1875. год. . . .

— Сјајно је сунашце све већма и већма блиједило, и крило се за облаке густе, само да не буде свједок немилих и гануталних призора; . . . да не гледа неправде, која се врши над невиним народом, . . . да не суши премногe сузе богиња праведе! Сакрило се зар, да не гледа зла очима, а оставило у тузи богињу — изгубљене — правде, нека љева потоком жалобнице сузе. . . . .

— Душмани са пакленом радошћу наслађиваше се чинећи црно дјело: уништавајући срећу и богомољу онога народа, који их хљебом храњаше! . . .

Од те горке невоље и јада —
И камен би процвилити мор'о!

И камен би процвилити морао, али нечовјечно срце варварско, није се задовољило са тим силним јадима сиротиње раје, већ је и даље ништило, жарило и палило; па одма сутрадан 9. августа претвори се у пламен и лепеничка српска школа, у којој је више година ревносно учитељовао вриједни Србин Никола Којић, садашњи свештеник у селу Кукуљама. Непријатељи бијаху тврдо увјерени, да је у кући парохијалној — што бијаше код цркве — учитељ Којић, повикаше: „Ој учитељу, изиђидер на поље, да се виђамо и за здравље упитамо!“ А кад им из пусте куће не би никакова одзива, — јер је учитељ прије два дана одбјегао у Пријавор — тада и ту кућу ужегоше, жалећи што нису и учитељу живот одузели! — Тек што је запаљена кућа горјети почела, другови зликовачки доћеравају свезана Василију Игњатића, свештеника из села Папажана, са црном жељом да га тој погубе. Но прије, него што хтједоше своју паклену намјеру извршити, упиташе — са подругљивим тоном — оца Василију: „Попе, ће ти је црква и школа?? Јели ти боли, жао, што смо их запалили?“ — „Како ми неће бити жао; — нек смо вам ми крији, *што вам је сагријешила црква и школа?*“ И тај ваљани свештеник би свој одговор оног часа животом платио, да га није света свемогућа промисао избавила из чељусти грозне смрти. Баш у моменту кад се заблиста крвнички мач, на умореном коњу дотрча спахија свештеников бег . . . и громовитим гласом повика: „ко се усуди мога кмета посјећи, тај ће одма погинути!“ Грјешна је задрхтала рука, а мач се је земљи оборио, . . . јер бег бијаше у стању оно учинити што обећа; а и сами га се разбојници бојаху. — Спахија тада са својим људима свештеника Игњатића пошаље кући неповријеђеног, а оним звјеровима у људском облику запријети да га несмију од сад дирати . . .

Ја престајем и ако сам у кратко оцртао зулум, што га је подносно невини народ наш.[2]) Ја престајем и ако су зулуми и насиља још и даље тлачили сиротињу рају. Само сјећајући се како је тужно и пусто морало изгледати оно огариште, на ком је света црква и школа била; па предочавајући ту дирљиву и врло жалосну пустош, не могу а да заједно са Змајем не узвикнем и завапим:

„Док сретним сунце сјаје
Просвјетних свјетова,
Наш велик петак траје
Пет пуних вјекова.
Толико с крета трни
Мученик благ, —
И крст му ј' још'те мио,
Још му је драг.

[1]) Са четири стране под кровом сјеном су запалили цркву, те изнутра; натопили су воском свештеничке одежде и бацили их на иконостас; тако је ека црква изгорила само остадоше четири гола и опаљена зида.

[2]) Све ово што сам писао о бјесњилима силеџијским непобитна је истина, јер то су ми причали више очевидаца.

Још није трнов вјенац
Са чела снимио,
А колко ј' оштрих копља
У груди примио?
Више нег' богочовјек —
Више нег' Христос сам.
И још издахно није
И још је жив . . .
Та мора да је див!"

*

Лети вријеме као на крилима — и пролазе године редом, па сн'едоче, да никакво зло за увјек остати не може, јер: иза мутног и кишовитог доба, свагда мора доћи благо и чисто вријеме, — жарким зрацима топлога сунца украшено. И ми смртни људи, само се кроз сан опоминемо оних мутних начелих дана, али их ипак посве не заборављамо! На у колико се више прошлога зла сјећамо, у толико нам бива милије садање добро, те појимамо разлику између та два вјерна пратиоца људског живота. Хвалимо Бога онда, кад какво велико зло сретно претуримо преко главе, а хвалимо га и онда, кад добро, које нам је дао, смијемо и можемо уживати! . . . И нек је слављен и хваљен тај вјечни Бог, који са судбином како појединаца, тако и цјелине народа, праведно располаже . . . . .

И прође бујно доба у неповрат; престадоше силна крвопролића; не чују се бојне трубе гласи, нит' рањеног јунака уздаси. Настадоше мирна времена у цијелој Јевропи, а у поносној нам оцаџбини Босни престадоше неправедна насиља и зулуми — те нам је дозвољено да можемо поштовати, славити и бранити наше вјерске и народне светиње! И бранити ћемо их док живимо! . . . . .

* *

А сад прелазим на главни факт мога писања, и обраћам пажњу штованих читаоца најскорашњијем времену, у ком је на рушевинама и згаришту старе цркве, вољом, трудом и пожртвовањем народа, као и материјалном помоћи високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, озидана ова нова црква у селу Лепеници.

14. јула 1890. постављен је темељ, а млади и дични пријаворски свештеник г. Лука Ј. Опачић, — са благословом Њег. високопреосвештенства г. Георгија, — свечано је — у присуству многог народа — тај темељ новој цркви освештао. Милина је сваког обузела гледајући тог младог духовног пастира, како достојанствено освећује оно мјесто, које тако и кобних а и срећних успомена има, а на коме ће се скоро опет заблистати крст часни! Онај сав тесани камен, употријебљен је од старе цркве, те је и то доста допринијело, да је црква брао озидана, а мање коштала. Дакле након непуне године и по дана, помоћи Божијом, довршио се свето дјело на поное и дику онима, који се највећма заузимаше и трудише, да овако рано прођајета овај Богом благословљени стуб религије . . .

Не могу пропустити ову дану ми прилику, а да не ставим на видно мјесто имена оних многозаслужних трудбеника, који су од своје стране све и сва учинили, да се „свето дјело" концу приведе.

И ако сам у мојој „наздравици" рекао толико, да се знају имена оних **двају штовања достојних мужева**, опет ми се чини, да би то не јасно и врло кратко било, ако неби и овдје ма и само неколиким потезима оцртао — у сваком погледу — то њихово племенито пожртвовање. И, ево ме:

У заузимању око грађења ове нове цркве, прво мјесто припада поглавитом госп Томиславу Ферљану, котарском управитељу у Пријавору. Мало је људи, који би били у стању са оваком истрајним одушевљењем — а са својим великим трудом — радити као госп. Ферљан. Оптерећени својим силним и тешким свако-дневним дужностима, узео је и ту свету задаћу и бригу на себе, да морално и материјално потпомогне вриједне Лепеничане у њиховом подузећу. И помогао је! Учинио је више, него што би се могло и очекивати. Хвала му!

У друштву са госп. Ферљаном, био је свагда наш облубљени и поштовани свештеник г. Лука Ј. Опачић.

Кад се је градила црква у селу Мравици, видисмо овог узор свештеника, ђе са пуним маром и жаром труди се, да покаже, шта вриједан духовни пастир учинити може — и показао је; на радост мравичанима, а себи на част. Па и сада, — приликом ове — не пожали труда, већ се зауза, да што успије боље, свети посао око грађења лепеничке цркве — и успио је! Његови парохијани вољеше га и срцем и душом и прије, али сада га још већма штују и љубе. Признају његов труд. Достојни парохијани, обожавају достојна свештеника, јер је то човјек,

свјестан своје дужности, — достојан свога презвитерског чина! Живио!

— Имена г. Ферљана и г. Опачића, урезана су у срца народна!

„Од народа кад захвалност приме
Имаду се поносити чиме!"

*

Лепеничка црква је на земљи села Ситнежа. Прије шездесет година, погинула су два кмета ситнежког спахије, те је за то лепенички спахија — на чијој се земљи убиство догодило, — морао спахији ситнежком крварину земљом платити, и тако је онај комад земље на коме је црква, оцијепљен од Лепенице, и припада Ситнежима, чак до потока т. зв. „Блатњака"; али народ никад не каже: „ситнежка" већ: „лепеничка црква."

Лепеница се зове и због исто-имене воде, која туда тече, кривудајући около свега села.

Дужина цркве је двадесет и два, а ширина девет метара, — а и иначе јој је изглед врло лијеп, те би могла и у каквом већој вароши бити предмет умјетне и красне грађевине. Изнутра у цркви потребни предмети су врло лијепо удешени: иконостас, пјевнице, владичин сто као и остало, примамљује пажњу гледалачку. Црквене ствари, које је Његово Апостолско ц. к. величанство наш премилостиви господар Франц Јосиф I. поклонити изволјело, одговарају лепоти и величини цркве.

Један велики камен са урезаним натписом, што бијаше прије узидан више великих средњих врата *старе цркве* с поља, узидан је сада, — такођер с поља — са лијеве стране олтара нове цркве.

Тај камен, — као што се види — није данашњим — врло старинским — натписом обогаћен, али је ипак видљиви свједок тешке судбине старе цркве. На њега га уочимо, подсјећа нас на минула, бурна доба... Натпис на томе камену од ријечи до ријечи ово је:

„Б пав Ситнежке лѣта Христова 1856. по сѣти и Божјствени храмъ сѣтаго пророка Ѣліа: Илиѣ" создана го настоланѣмъ преосвѣщенѣишаго Митрополита Православнаго сѣрбскаго Боишкаго и прочими ови настоятељи попъ Лѣка Дакићевић, протосвеш. Макаријъ Опачић и прочи ки хрѣћани из плач. Попъ Тоша и Остоја Ковачи, и мајсторъ Стаиое Ѣбрић и Ѣбро Петровић ги зконе 17 дубе, Свитлокри 21.га.

*

Дана 27. септембра о. г. дошао је Високопреосвештени господин Николајевић, жељезницом у Дервенту, а одатле сутра-дан (28. септ.) преко Дубочца, Кобаша и Свињара у Лепеницу. Није нужно спомињати, јер то се само по себи разумије: Високопреосвештени Архијерој — добротвор — дочекан је свагђе достојанствено и како треба. У Дервенти као и Дубочцу, Кобашу и Свињару од народа, као и од народни преставника, поздрављан је великн ерпски родољуб, само како се и замислити може!

Овом приликом доживјеше и врло мале варошице: Дубочан, Кобаш и Свињар, да и кроз њих прође општељубљени Архипастир наш.

28. септембра, пред саму ноћ, приспјео је госп. Митрополит у многобројној пратњи у Лепеницу.

При томе свечаном доласку Њег. високопреосвештенства, обављене су све церемоније, како се је могло боље, — и како се може у једном селу — доста удаљеном од вароши.

По обављеној св. вечерњи г. Митрополит отишао је на починак. Једна мала кућица код цркве, бијаше „опредјељени стан" за високог госта! И он се је — пун племенитих мисли — радосно тој одмарао, уморен далеким путовањем.

Те вечери скупљаше се сјајни свијет, а нарочито из дањих села; побожни сељани повратили су на толике дањне, да буду присутни великој српској слави и да виде милог пашег — а по Српству чувеног добротвора — Митрополита Николајевића!

Тихо, мјесецом обасјана ноћ, спустила је своја крила, на уморени од путовања, појавом својом обзнанила е је наступило доба почивања.

Слатка ноћи, ти ћеш брзо проћи!
Свечан дане, ти ћеш скоро доћи;
Обасјане сунце са висина,
Пјеваће се пјесме од милина.

И грану жарко од Истока сунце, и показа своје свјетло лице . . . Освану света недјеља — Михољ-дан — 29. септембра. То бијаше дан, кога је чаробна природа сама својим адиљарима украсила; то бијаше дан радости, славе и величине рода српскога!.. Боже свети! И ти осјећаш задовољство, кад си — моћи Својом — приредио овакву радост смртнима . . . . Забрујаше милозвучна звона са бијелог и високог торња; загрмјеше праиглје и на далеко огласише да је настао свечан дан.

Свијет непрестано долазаше. Цјео простор око цркве бијаше пун. (Око цркве је прилично велики простор; премда је то на доста узвишеном мјесту, ипак је равно као каква широка ријека. Може се слободно рећи, да је ово мјесто око цркве таквог положаја, као што се прича за дивне Алпе у Швајцарској, и јест, куд год одатле погледаш, чини ти се да имаш пред очима какову слику из најбоље панораме, коју су живописци украсили са кичицом, натопљену зеленом бојом). — Као што сељани, тако и варошани из више мјеста, похиташе да се срцем и душом придруже братској свечаности. А вриједни Срби Прњаворчани, својом *многобројном* посјетом, — а још свечанијим долазком — учинише врло племенито дјело, достојно сваке похвале! Та сложна је Србадија у Прњавору, а сложна је, а родољубива је.... Треба ли се одазвати каквој племенитој и просвјетној цијели рода свога, спремни су то учинити! И ево и овом приликом засвједочише да су узор родољуби, — узор Срби! . . Браћи Лепеничанима, похиташе браћа Прњаворчани, да заједно прославе славу српску . . . .

Око 9 сати прије подне св. јутрења је била свршена, тада је одмах настало освећење цркве, које је заједно са божественом литургијом до један сат послије подне трајало.

Цркву је свештао г. Митрополит Николајевић са још четири свештеника, а осим ових још дванајест свештеника бијаше у олтару.

Госп. Митрополит говорио је у цркви врло лијепу и поучну бесједу о поштовању вјере и народности, слоге и братске љубави. Сваки од присутних у цркви, свете ријечи доброг Архипастира, дубоко је себи у срце урезао, признајући да онако и треба дјеловати! . .

За кумове цркви драговољно пријавише се двојица родољубивих тежака: Тешан Пратљача из Доњи Палашковаца и Јово Божић из Бос. Свињара, обадва из котара прњаворског. Први је даровао цркви 240 фор., а други 200 форин. То племенито дјело милостиви Бог нека им наканди са милости својом, а овдје им буди изречена братска захвалност. Живили на понос и дику цијелог рода свога!

У $1^1/_2$ сада по подне отпочео је свечани ручак у пространој и окићеној — нарочито за банкета направљеној — ладари.

Гостију бијаше из Прњавора, бос. Градишке, Бањелуке, Дервенте, Дубочца, Кобаша, Драговића, Свињара и Повелича, којих је око 150 било за братским столом. При свечаности и банкету прњаворску котарску област заступао је погл. госп. Т. Ферљан, кот. управитељ.

Од прилике се рачуна да је свијета при освећењу сеоског и варошког више од 6000 душа било, а прихода у црквену благајну пало је чисто 1.347 фор. 50 нов. Свима поштованим дароваоцима, овим нек је изражена искрена захвалност. Хвала им, — српска им хвала!

За ручком је наздравио г. Митрополит Његг. Величанству цару и краљу Францу Јосифу I., на које је цијело друштво отпјевало царску химпу. Затим је г. Ферљан наздравио г. Митрополиту, а „многаја љета" заори се из 150 грла. Даље је здрављено: г. Ферљану и г. Л. Ј. Опачићу свештенику, лепеничанима, кумовима, свештенству и свима гостима. Све здравице пропраћене си пјевањем „живили" уз јеку прангија и звоњењем звона.

Код свачности, као и банкету, бијаше и наше браће Мухамеданаца из Прњавора и Кобаша, који су у цркви при освећењу присуствовали и обдарили. Ејвала им!

Банкет бијаше довршен у 3 сата по подне а тада тек дође вријеме правом српском весељу. Сједи — дични нам — Архипастир диже се иза стола, да посматра народно весеље. На лицу му се опажа благ осмијех! Задовољан је, јер види задовољство народа свога! . ! . .

Заорише се гласи веселих пјесама, па куд год досијеш погледом, свугђе видиш *коло*, како грађанско, тако и сеоско.

А свирачи удесили жице,
Танке жице, — слатке веселице;
Разлијежу се милозвучни гласи,
К'о на мору сребрени таласи.

Коло с' вије, коло подвикује,
Један другог братац довикује;
Братац брата за десницу хвата,
Србадија то је одабрата:
Омладина, наша мили нада,
Кад међ' њима права слога влада;
Крв им српска разпламтила груди
А у груди с' енергија буди!
Па дјевојке као горске виле,
То су брате, Српкиње миле,
И оне се у коло хватају,
Љепотом га својом величају!
А старији око кола стоје,

„Љубећ' дјело омладине своје;
На гледају радосним погледом
Ђе с' играју српске игре редом:
„Ђурђевданка" а и „Ишевданке",
„Омладинке" а и „Србијанке",
„Устај дико" . . . „Немањино коло",
„Дјевојачко", „Пркосе", „Краљев Оро";
„Заплет" „Зајам" а и „Србијанке"
И остале по избор играпке!
Коловођа коло разиграо,
Све играче не би л' надиграо;
Колом десно и лијево крене, —
Та младост се уморити неће!..
Још када би данак дуљи био,
Играче нам неби уморио,
Ал' се данак своме крају спрема —
Јоште мало, па ће да га нема.
Ој весеље, радовање слатко!
Зар си тако омладини кратко?!

И дође вријеме, да се помишља на растанак. Злаћено сунашце, које је цијео дан опако красно свијетлило, мораде се спремати отпочинку своме. Дан, који је сваком присутном остао најљепша успомена из живота, примакао се је крају своме! Ах, колика је грдна разлика између 8. августа 1875. и 29. септембра 1891.? Први датум бијаше дан: пун горке невоље и чемерног јада, а други бијаше дан: славе и величине! Боже! На овоме свијету, ништа није вјекотрајно, само Твоја — Господња — моћ је вјечна и без краја; па учини и помози, да измученом роду нашем иза лијепе садашњости, сијне још срећнија и љепша будућност!!! . .

И тај мили дан „славе и величине" мораде да прође. Вече се је већ примакло било, али нијесмо се још једнако разлијегаху. А весела омладина као да би рећи хтјела:

„Да још једно коло одиграмо,
Да још једну српску отпјевамо
Онда збогом, да се растанемо, —
Опет скоро да се састанемо!"

Као што је цијелог дана, весеље текло као голема ријека, тако је и те никад не заборављене вечери било на Лепеници. Весеље те вечери било је нескључиво ради тога, што је Високопреосвештени г. Николајевић опет тућ ковнаковао, са намјером да сутра-дан — у понедјељак — отпутује у Пријавор. Више пријаворских грађана, у друштву са вриједнима чиновницима: г. Т. Ферљаном и г. Илијом Прашталом остадоше такођер на конаку у Лепеници. Тућ се је забављало и пјевало до миле воље. За вечером бијаше госп. Митрополит врло љубазан према заосталим гостима. Присутнима бијаше пак срце милинама занијето слушајући и гледајући врлог и узор Архипастира. По вечери један сат сједио је г. Митрополит у друштву, а за тим је отишао на починак . . . Од свега је ипак санак пајслађи, па и друштво — у коме је имала част и моја маленкост бити — дође до увјерења, да је доба одмарању. — Но пошто на Лепеници не бијаше зиданих кућа, нити богатих хотела, то се умједнемо задовољити и једном скромном, малом — бујади покривеном — кућицом. „Црна је земљица најбоља постеља, па још кад се по њој простре чистог мирисавог сијена," рече наш добричина г. Илија Прашталo, улазећи први у опредијељени стан. И заиста, можда не би слађе спавали ни на свили нити на кадифи, као те ноћи на црној земљи и мирисавом сијену. Та весело срце кудељу преде!

Наш омиљени шаљивчина г. Прашталo, са својим сатиричким досјецкама и анекдотама, веома нас је свију у тој малој шкеларији на грохотни смијех натјерао. Та збиља у његовом друштву не може човјеку никад бити дуго вријеме, јер он каза нађе начина да заснује и расположи друштво своје; па још кад одријеши врећу шаљивих причица, ту би се — што по ријеч — морао и мртав насмијати! Хвала му! . . . .

*

У понедјељак, — 30. септ. — а у $3^1/_2$ сата по подне, слаткозвучна звона на високом и бијелом торњу нове красне српске прњаворске цркве, — уз грмљавину прангија — огласише православном житељству прњаворском, да долази велики добротвор рода, а многозаслужни Архијереј Николајевић.

Г. Митрополит на Лепенице дошао је у многобројној пратњи у Прњавор, а усклици: „живио!" заорише се из стотине грла, када је својим кратким а јасним говором високог госта — на улазу у црквену порту — поздравио г. Ј. В. Трифковић, предсједник српске општине.

Код средњих врата црквених, стојао је г. Архимандрит Мелентије Опачић, обучен у одежде а св. јеванђеље држећи. Милина је било гледати, кад се поздрављаше г. Митрополит и г. Архимандрит.

По обављеној св. вечерњи одвезао се је г. Митрополит кући г. Опачића свештеника, гђе му је и стан опредијељен био.

Сутра дан 1. октоб. — на Богородичин покров, служио је г. Митрополит са г. протојаконом Бошковићем св. литургију. Свијета бијаше препуна црква; та сваки је радо дошао да види дичног Архипастира и ријечи му чује.

Тога дана посјетио је г. Митрополит у конаку г. Ферхана кот. управитеља, гђе му је и сво чиновништво представљено било. Затим је чињена посјета код предсједника српске општине и код више грађана.

Овом приликом не могу пропустити а да још нешто не додам: вриједни и ваљани протојакон г. Ристо Бошковић, као на Лепеници тако и у Пријавору, својим скромним и љубазним понашањем према грађанству, стекао је искрене симпатије код свију овомјестних Срба. Дуго ћемо га се у милој успомени сјећати: а дај Боже, да се многи наши свештеници на њ угледају! Живио нам дуго, млади и ваљани протојаконе, на понос српству, а на дику својој светој задаћи!!

У 2 сата по подне у пратњи више грађана и чиновника, отпутовао је г. Митрополит. На Штивору — један сат далеко од Пријавора — бијаше прави и свечани растанак. Туј испратиоци цјеливаше добротворну десницу, а Високопресвештени Архијерej даде им свој благослов. Дуготрајно: „живио!“ одјекивало је по густим штиворским шумама, кад се је г. Митрополит крено са Штивора!

Г. Митрополита пратио је наш свештеник г. Л. Ј. Опачић до у Дервенту, а ми се вратисмо, пуни милина, пуни слатких успомена!!

И због ом пошао свети Владико! Због ом! Ја завршујем моје писање, . . па узор родољубу, узор српском добротвору из срца довикујем:

Митроносни узор родољубе!
Тебе Срби поштују и љубе;
Дјела твоја угасит се неће
Док и једног српског сина тече!!!

У Пријавору октобра 1891.

Ђорђе Н. Милић,
мирјанин.

Моме завичају.

Ја се дивим сним
Љепотама св'јета
Штујем добре стране
Душманина клета.

Ал' највише љубим
Тебе, завичају,
Чаровити, красни,
Милог српства крају!

*

Куд погледим љепота ти
Сријета ми сузна ока . .
Па попратим сваки поглед
Са уздахом из дубока.

*

Ће год станем чини ми се
На свети сам спомен стао,
И помислим, овђе . . онђе . .
За славу је син ти пао . . .

*

Твоја поља и равнине
Твоја брда твоје горе
И по тобом као обор
Раширено сиње море:

*

Све на мене утијече
На срећни ме живот сјећа. . . .
Сјећање је једно добро
Једна милог рода срећа.

*

Ах, буди ми вјечно славан
О мој красни завичају!
У слави ти уживаћу
Ма ће био у ком крају!

У Пештровцима, 15. авг. 1890.

Јеромонах Дионисије Миковић.

Роду.

На здравље ти ново љето
Роде мили, свуд у св'јет',
С њиме свака добра срећа
Изашла ти у сусрет!

У ман. Савини на Нову годину 1892.

*

Ах! свуда те, мили роде,
Озарио слоге сјај,
Да ускликом замијениш
Паченички уздисај!

Игуман Дионисије,
обитеља бањске.

На растанку 1891. године.

Његовом Високопреосвештенству г. Герасиму Петрановићу, народном добротвору, Витезу цар. аустр. ордена гвоздене круне II. ст., команеру орд. Франц Јосифа I. са звијездом; великокрсшику краљев. срп. ордена св. Саве I. ст., витезу црногорског Даниловa ордена II. ст., дру богословије, књижевнику и Епископу српско-православне: бокоторске, дубровачке и спичанске јепархије, и члану разнијех просвјетнијех и добротворнијех друштава, итд. итд.

Посљедни пут године ове сунашца угледах сјај
У далеки кад оно за брда голема заје крај,
А мјесеца блиједог кроз облаке поздравих зрак
У први ноћни мрак.

*

Са високијех торња умилни свеснијех звона глас
Године ове неће већ у храм позивати нас,
Но у прошлост вјечну шаље је ова вечерашња ноћ
Она већ неће доћ'.

*

Мисли ми лете у прошлост дугу милога рода нам;
И, на главе, што слави: и вјечна слава; . . . .
и, . . . вјечни срам . . . .
Вај' тамо је слава, и потоци крви, и сваки јад'
У будућности над!

*

И доста свашта на ум ми пало . . . . Жеља је
срца рој
А ти у њ спадаш о родољубу дични, у први број.
Боже ти здравља, старости дуге, и сваке среће дај!
Боже! Боже! Ти дај!

*

Да још многа добра народу чиниш и роду свом сјаш
Као што чињаше и свети архипастир Сава наш;
И као што чиниш видно и невидно цркве нам крас
Вај' чиниш сваки час!

*

У молбу Богу сливам све друге жеље за нови год
Кличући, да срећно живи мили наш мукотрпни род!
Нек нови год уброји у славу корак напретка лет,
Да се диви сав св'јет.

И. М. Д. Ђ.

Главна садржина свештеничкога рада у сједницама српско-православног протопрезвитерата травничког.

Према околностима времена, приликама и према потреби самој од стране свештенства и народа, српско православно свештенство увидило је ту потребу, те је почело да се живље креће и забављије ради, како би тим у неколико и себи олакшало а свом милом народу од помоћи и стварне користи било. Свештенство по потреби и увиђавности похитало је са свију страна по Босни и Херцеговини на посао, и сваки у Христу брат, повољно се одазвао својој свештеничкој дужности, позиву и рекао: ево ме!

У то име као и то: рад нашег братског споразума и решавања појединих питања и установљене су „свештеничке сједнице.“ На како је то готово по цијелој Босни и Херцеговини повољно одазвало се српско-православно свештенство за свештеничке сједнице, — то и свештенство овог протопрезвитерата у овом погледу

није остало немарно, него се придружило у коло осталој својој братији. У колико сам могао искусити у ово неколико држаних сједница, мени се чини да су свештеничке сједнице једно важно дијело, на које ми свештеници требали смо се и давно постарати, јер, колико су год за нас свештенике корисне и важне, толико су више корисније и важније за нашу цркву, српски народ и њихов опстанак. Но ја имелим да и сад неће касно бити, ако само будемо сложно радили и воље за то имали. Истина, почетак је као и сваки тежак, ал' ако међу нама буде братска љубав владала и ако будемо „хтјели и смјели" све ће лако ићи. Ето и висока духовна власт сваком даном приликом (бар у колико сам се могао осиједочити), пружа нам моралне помоћи и савјета, настојавајући тим, да се што боље усаврше наше свештеничке сједнице и онда? до нас је — дај боже! — да будемо сложни.

* * *

Елем, како било да било, лијеп се је број свештенички сједница умножио, а као што се може видјети из „Босанско-Херцеговачког Источника" лијепим су плодом и уродиле. Поводом тим и ради једнообразности, слободан ћу бити коју рекн и о начину, по којем се ми овамо равнамо. А то је ево овако:

Кад се братија цијела сабере (обично се сабирамо у протопрезитерски уред) и мало по одмору, онда сви приступимо к Богу на молитву и велегласно отпјевамо духовски тропар „Препрослављен јеси Христе Боже наш", за тим „Свјати боже" и „Отче наш." Одпуст изговори најстарији свештеник т. ј. надзиратељ. Послије молитве приступа се раду.

Од почетка од како су се почеле држати свештеничке сједнице т. ј. од 1. јуна 1890. па до 31. октомбра 1891., држато је свега седам сједница, које ћу ја овдје свијех седам у кратком изводу и реду нанијети у слиједећем:

I.

Послије молитве и по прочитаном конзисторијалном акту, којим се одобрава обдржавање свештеничких сједница, онда је прем. г. Јевто Гашић надзиратељ, отворио прву свештеничку сједницу својим лијепим говором, у којем је истакнуо циљ и важност свештеничких сједница, и уједно препоручивши још својој братији: слогу, братску љубав, узајаман и дуготрајан рад. По свршетку говора приступисмо бирању: предсједника, подпредсједника и перовође. За предсједника изабран је прем. Ј. Гашић, надзиратељ протопрезитерског уреда, за подпредсједника Тпро Петронић, и за перовођу Н. Адамовић.

По изборном предмету прешло се је на дневни рад и то је овај:

1. Потписани (на записнику) и присутни закључују сагласно, да протопрезитерски уред умоли српско-православну црквену општину травничку, да би уступила једну собу за свештеничке сједнице у школској згради.

2. Остале потребите ситне ствари писарске, као: хартију, мастило, пера оловке и т. д. обећава се набавити г. Н. Адамовић, парох Коришански.

3. За тискане ствари као: сједнички записник, позивнице и доставнице, има протопрезитерски уред расписати Високопречасну конзисторију, колико дотичне ствари коштају, а протопрезитерски уред има доставити осталим парохијалним уредима, тако, да сваки свој дио одмах уплате, како оскудицу на би претрпили у идућој сједници ради поменутих ствари.

4. Свештеничке сједнице у години дана да се обдржавају четири пута т. ј. четири главне сједнице и то: 25. јануара, 25. априла, 25. јула, и 31. октобра. Осим ових сједница, да се обдржавају и ванредне сједнице према потреби и у олаким предметима, који се не могу оставити до идуће главне сједнице. На главној сједници имаће се решавати они предмети, које предсједник изнесе у свом позиву на петнајест дана пред сједницу, а сваки онај предмет, који би на самој сједници истакнут био, да се одлучи до идуће сједнице, ради свог' зрелијег решавања. Сваки свештеник може предлог поднијети на идућу сједницу, бар најмање три недеље прије, а предсједник ће одлучити, који се предмети имају за идућу сједницу узети а неке поднешене предлоге, својим оправданим разлогом испустити или којој идућој сједници одредити.

5. Ако један свештеник не би могао доћи у сједницу, онда он (свештеник) мора истакнути своје мнење на стављене предмете у позиву, који су за ту сједницу одређени и према општем мнењу присутни чланови свештеничке сједнице извешће закључак.

Са овим је прва свештеничка сједница закључена и ручним потписима утврђена, дана 1. јуна 1890. год.

II.

Друга главна и редовна свештеничка сједница, као и прва држата је у Травнику дне 25. јула 1890. год. и на истој претресано је слиједеће:

1. Пошто има свештеника, који у својим фамилијама непристојно живе, те тиме свој углед у народу губе, свештеничка сједница поред овог узела је у претрес „владање свештеника у опште“ и закључила: да сваки свештеник био он у фамилији или гђе у ком' другом јавном и приватном друштву а нарочито у цркви, има строго пазити на своје звање и част, те радити све оно, што њему као свештенику и народном пастиру приличи и доликује.

2. Сви свештеници између себе, имају се дописивати службено, изузевши њихове приватне послове.

3. Под овом тачком решава се: да се сви свештеници имају строго придржавати Конзисторијалних окружница и по њима се равнати.

4. Ради једно-образности о богослужењу у цркви, решава се: да сваки свештеник има се строго придржавати правила св. матере цркве.

5. Сваки свештеник дужан је водити тачно матрикуларне протоколе а уз ово: домовник, дјеловодник и доставну књижицу. Једном ријечи решава се: да сваки свештеник има тачно и уредно водити свој парохијални уред.

6. Дужан је сваки свештеник према свакој згодној прилици, било то у цркви или изван цркве поучити народ према увиђавности.

7. Да би се народ знао понашати, како на спрам својих старих, тако и на спрам другим потребним приликама, дужан је свештеник поучити своје парохијане било у цркви или на другом којем згодном мјесту.

8. У дужност сваког' свештеника спада, да има строго набљудавати на своју парохију и на сваки најмањи случај, који се у њој деси. У случају ако би се појавиле брачне парнице или парнице оближњи сусједа, дужан је свештеник најприје покушати сам да том' стане на пут, а ако ли у том сам неуспије, онда има пријавити свештеничкој сједници, а уз ово и остало све што би год потребито било, дужан је предложити свештенству и разложити ствар.

9. За вријеме зборова по парохијама, дужни су оближњи свештеници на дотичне зборове доћи (само ако их други који службени послови или болест неспречавају) и народ према потреби поучити.

10. Сваки свештеник дужан је у својој парохију поучити народ, да нећељом и другим којим празничним даном, не смије кулучити, нити икакав други посао радити.

11. У случају, ако би који парохијанин или парохијанка, јавно напали на свештеника и непристојним га ријечима почастили, решава се: да свештеник то предложи у свештеничку сједницу а она ће послије своје осуде, доставити Високопречасној Конзисторији, која ће криву странку строго казнити, према правилима свете матере цркве.

12. Ако би се тревило, да који парохијанин или парохијанка умре у парохији другог' којег свештеника, решава се: да свештеник онај у чијој је парохији парохијанин или парохијанка умрла, има учинити опјело, а онај свештеник чије парохијанин био, има опјело наплатити. Онај пак свештеник, који је опјело извршио, дужан је јавити: дан смрти и дан опијела оном свештенику, из чије су парохије дотични били.

13. Сваки свештеник има настојати, да се у парохијама заведу крстионице (купјел) и народ томе приучи. Крстионице имаће парохијани сами собом набавити и платити, а свештеник прије тога, дужан је поучити свој народ, какве и кол'ике морају бити.

14. Пошто су готово сва парохијална гробља неограђена, то свештеничка сједница нађе за умјесно: да сваки свештеник у својој парохији живо на тим поради, те да се гробља ограде а по могућности у истима да се и ћелије подигну ради молитава.

Свештеничка сједница прима на знање и записнике приватних сједница, и уједно одобрава.

У приватним сједницама решавано је о брачним парницама као: завађени су били измирени а неки остали су и на даље. Било их је који су и уговор између себе склопили а неки су опет, по раздвојеној брачној вези, молили по други пут дозволу и т. д.

Ова је свештеничка сједница закључена и потписана.

III.

Дне 31. октомбра 1890. г. држана је III. главна свештеничка сједница у Травнику у

протопрезвитерском уреду и на истој решавано је ово:

1. Што се тиче побољшања свештеничког стања, закључено је једногласно за контру. А до овог' промена (т. ј. ако би кад било) мољена је Високопречасна конзисторија, да поради код Високе земаљске владе, да нама свештеницима буду котарски уреди на руци у толико, да свештеник од свог упорног парохијана своје дужно наплатити може преко суда. А што се пак тиче самог' побира односно прихода свештеничког', такође умољена је Високопречасна конзисторија, да поради код Високе земаљске влади да преко котарски уреда наволи наредити парохијанима да има сваки своје дужно свештенику куји свештениковој дошјети.

2. Под овом тачком претресана је оставка г. перовође, коју је био поднио на пероводству, и свештеничка сједница поменуту оставку једногласно одбије и неусвоји.

3. Пошто свештенство с' народом долази у свађу кроз „њенчану форинту", свештеничка сједница нађе за сходно, да се њенчана (протина) форинта са свим укине; а проте односно надзиратељи, да се обрате са молбом преко Високопречасне конзисторије на земаљску владу и од исте помоћ да траже.

4. Наплаћивање крсног колина решава се према конзисторијалној такси. Уз ово закључено је: да ни један свештеник не смије осветити крсног колина туђем парохијанину, осим његовог дотичног свештеника.

5. Њенчања да се обављају само у цркви а никако изван цркве. Поред овог' и остале свештенорадње, да се обављају у црквама, гђе то даљина мјеста допушта и погодно вријеме.

6. Парохијани исповједати се могу само у цркви, којој припадају а у дотичног свештеника. Без дозволе у другој којој цркви и код другог' свештеника неодобрава се.

7. Послужитељи црквени и у опште за свјетовњаке, који су ожењени, одређује се да ни један не смије улазити у св. олтар, нити у њем' што послужити.

8. Дјевојка кад се уда из једне парохије у другу коју парохију, ријешено је: да ни један свештеник не може извршити њенчања, док не добије извјешће од оног свештеника из чије је парохије дјевојка била.

9. У вријеме парастоса, кад на којим мртвим треба свршити, ријешено је, да се сви свештеници имају придржавати опширног обима (види требник).

10. За огласе, које желе српско-православне општине да се оглашe са св. олтара, да општине своје огласе имају бар на неколико дана прије свештенику послати на увид, а не при самој божественој служби.

Са овијем је закључена III. главна свештеничка сједница и потписана.

IV.

Главна IV. и редовна свештеничка сједница држана је у Травнику у протопрезвитерату дне 25. јануара 1891. На овој је сједници ријешавано слиједеће:

1. Фонд удовица попадија, свештеничка сједница ријешава овако: сваки свештеник доживотно има уплаћивати по 5 фор., а остало 100 фор., које треба у један пут уплатити или кроз 10 десет година по 10 фор., свештеничка сједница не може усвојити, с' разлога што је прилично велика сума новаца.

2. Пошто је Високопречасна конзисторија дописала, да су се готово сви протопрезвитерати повољно одазвали за њенчану форинту, то и данашња свештеничка сједница нађе за умјесно, да се њенчана форинта усвоји сходно конзисторијалној окружници од 9./11 1890. број 1893. И од данас сваки свештеник овог протопрезвитерата обвезује се своме проти односно надзирателју уплаћивати њенчану форинту, било посредно или непосредно.

3. Пречасни г. Ј. Гашић поднио је оставку на предсједништву у свештеничкој сједници и у истој се топло захваљује братији на почасти, којом су га удостојили у својој I. сједници држаној 1. јула 1890. год.

4. Оставку госп. предсједника свештеничка сједница узела је у претрес и закључила да се поменута оставка прими и усвоји.

Но пошто Високопречасна Конзисторија сједнички закључак под 4 тачком овог записника није хтјела да одобри, то је и на даље остао предсједником преч. г. Ј. Гашић.

5. Свештеничка сједница нађе за сходно да ни један свештеник несмије парохијана из туђе парохије примити на записник, ако што има против свога свештеника, нити овакове тужбе поднашати Високопречасној Конзисторији.

6. У нашим свештеничким сједницама све што се год буде радило и рјешавало, свештеничка сједница рјешава: да ни један свештеник не смије казивати ниђе, него треба да остане у тајности.

7. Према записнику I. главне свештеничке сједнице држане I./VI. 1890. г. у којој гласи: да се четири главне и редовне свештеничке сједнице обдржавају; то данашња сједница наће за сходно: да се три пут обдржавају у Травнику а свака четврта у Зеници, у парохијалним уредима ће председник одреди.

Са овим је IV. свештеничка сједница закључена и подписана.

V.

Свештеничка сједница V. држата је у Зеници дне 25. априла 1891. у парохијалном бусоваčком уреду и на истој је закључено ово:

1. Позивајући се на позив број 12. V. редовне сједнице, г. М. Јелић примјећује, да поменути позив не одговара закључку I. сједнице из тачке 4. т. ј. да позиви нијесу на вријеме разаслати, нити предлози дневнога реда икакви истакнути; те би желио, да у будуће према закључку те тачке поступа се.

На записник IV. сједнице прибиљежени изостанак свој, разјашњава г. Јелић одбору тим: да нијесу узрок они разлози, које Високопреч. Конзисторија у своме допису истиче, већ они, које је на вријеме још изјавио поменутој сједници у своме допису . . .; а да је допис доиста отправљен, тврди потпис поштанског чиновника у доставној књизи.

2. На примједбу г. Јелића број 12. редовне сједнице председништво одговара:

Пошто чланови свештеничке сједнице нијесу изнијели никаквих података, то и председништво није могло истаћи такође никаквих предлога на вријеме. Позиви нијесу на вријеме издати за то, што је председник уз часни пост оптерећен послом био.

На другу примједбу IV. сједнице, председништво изговара: да навину г. Јелића није никако прихвато.

Ванредну свештеничку сједницу председник одређује 4. јуна 1891. у Зеници, ради брачних парница и евентуалних предлога.

Са овим је V. свештеничка сједница закључена и потписана.

VI.

Дне 25. јула 1891. г. у Травнику обдржавана је VI. свештеничка сједница и на истој решавано је слиједеће:

1. Председништво изнаша мнење на први предлог свој, да непрошена дјевојка не буде одведена прије кући женикові, него се вјенча.

На овај предлог председништва, остало се свештенство саглашава тим, само ако би могућно било увести.

2. На прву тачку дневнога реда, једногласно свештенство саглашава се, да у случају ако није неко лице убиљежено у домовник, да у томе случају, мора се дотични позвати на свједоке, које ће свештеник прослушати и њихове доказе прибиљежити.

3. Што се тиче претплате на „Босанско-Херцеговачки Источник", сви изјављују да су уплатили, но поред овог пита се још: зашто да Источник излази један пут у два мјесеца а на два табака, ал' кад је подигнута претплата, обећано је да ће излазити у мјесечним свескама у величини од два табака (?)

4. Председништво изнаша имена, за неуредност уплаћивања вјенчаних печата, од стране неких свештеника, на би желио да сваки дотични женик прије вјенчања сам лично или преко парохијалног уреда добави печат од проте. На ово се сви сагласише.

5. Под овом тачком закључује се, да сваки печат од вјенчања, има се под уредовним бројем сачувати.

6. Сваки свештеник у својој цркви као старјешина има право наредити облачење дјеце и остало што би неуредно примјетио. Учитељ или ко други, који није позват да се мијеша у црквене послове, нема право приговарати свештенику ни за ово ни за оно, него сваки о свом послу нек се бави. У случају ако би се овако што придесило, свештеник да предузме нужне кораке.

7. Парохијални уреди имају дописе шиљати оним путем, који за сходније нађу.

8. Председништво примјећује, да због свога осуства, нијесу за данас позвана она лица, која псују и свађају се и т. д.

9. Чланови свештеничке сједнице једногласно саглашавају се, да није угледно ни на такова мјеста, која би пријељала њихов свештенички углед, те ће се таквих мјеста и клонити.

10. Пресједништво примјећује, да због свога осуства није могло познати странке, те се зато остављају за идућу сједницу.

11. Једногласно закључује се, да ни један свештеник непропусти доћи у цркву на божанствену службу, осим кад је спријечен послом.

Са овим је VI. свештеничка сједница завршена и потписана.

VII.

Свештеничка сједница VII. држана је дне 31. октомбра 1891. у Травнику и на истој је ријешавано слиједеће:

1. Пресједништво отворило је сједницу тим, што је прочитан Конзисторијални допис као одговор на VI. свештеничку сједницу, што се прими к знању с том примјетбом, да „Босанско-Херцеговачки Источник“ налази уредно мјесечно с' тога разлога, да се новости преко тога листа прије дознају, него ли преко других листова.

2. Одбор свештеничке сједнице наће за умјесно неистицати јавно неморална лица пред свештеничку сједницу, него нек остане да сваки свештеник своја парохијанина у четири ока посавјетује.

3. Ако би свештеник примјетио да има и таквих лица, која смутњу у народу праве ил' на свештеника којекакве лажи износи, дужан је свештеник посавјетовати га да се окане тога, а поред овог' потребито је да и сам свештеник удеси владање своје на спрам поменутих лица.

4. Ако би се који парохијанин трезно, да нема одакле дати своме свештенику бира, то дужан је свештеник претрпити се до бољег времена, а од онога, који је могућан и може дати а неће да даде, упућује се сваки свештеник овог протопрезвитерата, да му било којим начином наплати.

5. За лица она, која чарају, одбор решава да се позову на идућу сједницу, која данас позвана нијесу.

6. Пресједништво предлаже да би добро било домовнике набавити, и услед тога свештеничка сједница изрази се, да би боље било организирати парохије, па онда и домовнике набавити.

7. За вјенчану форинту, одбор ријеши ово: да при прегледању протокола надзиратељ води о том рачун.

8. За фонд удовица попадија свештеничка сједница, тек ће се онда одазвати кад види правила која ће се за то установити.

Са овим је закључена свештеничка сједница и потписана.

У Травнику, за годину 1890. и 1891.

Прибиљежио:
Поп Нико.

Духовно љекарство против злих помишљања.

(пролошка поука).

Зле мисли, муче и узмиривају многе побожне људе, па је нужно да их познамо и да разумијемо, кад су грјешне мисли а кад нису, па да се научимо, како их ваља лијечити и од себе одгонити. Тројака су узбуђења, која се у помислима дешавају и та су: о нечистоћи, о неверовању и о хуљењу. На те помисли, ова су лекарства.

Прије свега треба знати да у злим мислима, нема грјеха никаквога, кад воља и разум човечиј, тим злим мислима неодобравају него их што више мрзе и нежеле их. Но кад се тима мислима воља и разум човечиј самовољно наслађава, свим срцем и душом подржава их и воли, тад су те мисли грјех смртни. А кад когод, узнемираван таким помислима и не волећи их мучи се, па сматра, да је већ по томе грјешан; тога вара ђаво и он је малодушан, јер непознаје разлику између помисла и одобравања или пристајања. Али треба знати, да није свеједно, помислити и пристајати. Јер кад љубимо зле мисли и њима се наслађавамо и желимо их свим срцем, умножавајући их у уму нашем, тада тек ми пристајемо и одобравамо их- Но ако их ми мрзимо и нежелимо, већ оне саме на ум наш наилазе а ми се од њих одвраћамо, тад је извјестан знак, да нема нашег пристанка на њих и није нам потребно савјест нашу о њима морити, јер нам оне што више награду код Бога умножавају кад нам жестоко прете, а ми их једнако савлађујемо и на њих непристајемо.

Препоручена жена светој Богородици.

(пролошка прича).

Био један човјек врло милостив и побожан, а имао је и жену врло смирену и њер од 6 година. Једанпут пође он на дални пут по својој трговини а остави код куће саму жену и дијете са једним служитељем. Тад му жена рече: „коме нас ти препоручујеш до твог доласка, кад нас овако саме остављаш?“ А муж јој одговори: „Препоручујем вас Владичици нашој Богородици“, и отиде. Послије неколико дана, слуга научен ђаволом, науми убити жену и дијете, ограбити имање па побјећи. Зато узме нож из кујне и пође у собу, где је жена с дјететом сједела за радњом својом. Дошав до врата, на један мах сљепоћом бјеше задржан па нити могаше у собу ући, нити се натраг вратити. Дуго се борио и мучио, но све узалуд, па за то приступи лукавству и повиче: „Госпо! брже оди овамо.“ Она се томе позивању зачуди па му рече: „Оди ти овамо, врата су отворена.“ Слуга наново поче прекињати госпођу да му дође ближе, но она му опет не хтједе отићи. „А ти барем пусти дијете твоје“ рече он. Но она му и то не учини, него рече: „Ако што имаш, а ти оди овамо.“ Слуга кад виђе, да ништа не може учинити прободе се ножем и падне. Кад то виђе Госпођа, она из свег гласа повиче. На ту вику комшије се скупе, те затеку слугу још у животу, и од њега сазнаду, шта је и како је било. Затим прославише Бога, који учини такво чудо, те сачува матер и чедо њено.

Не кушај божњу правду.

Код неких азиских народа остало је предање, да је цар Соломун разумјевао тичије гласове, те је услед тога и поникла слиједећа поучна прича:

Једна сврака начини своје гнијездо на једном гранастом дрвету, у гнијезду је излегла своје свраћиће, па се је о њиховој прехрани бринула.

Она гледаше свакога дана како једно пастирче сједаше испод дрвета у хладу и јеђаше донијету храну, од које преостатак на дрвету остављаше.

Сврака би хтјела да приграби остављену храну, но бојаше се грјеха, ако крађу учини, с тога оде цару Соломуну и упита га: казни ли Бог човјека одмах за учињен грјех, или га оставља доцнијој казни? јер јој је главна брига за младим свраћићима била! Цар Соломун рече да Бог не казни одмах за учињен грјех, али у случају поновљени грјехова, да све строго казни.

Сврака помисли, да само своје свраћиће подигне, док до крила дођу да летити могу, па ма шта доцније било.

Оваким мислима дође она ка гнијезду, па кад своје гладне свраћиће виђе, смотри, како је пастирче метнуло парче меса на угљевље да се пече. Пастирче оде по воду а сврака зграби оно парче меса и понесе га у гнијездо. Но како је на сировом месу заостао жар, упали се од овог гнијездо, те изгоре сви свраћићи.

Озлојеђена сврака, оде цару Соломуну па га прекори, што јој је неистину казао, да Бог одмах никога не казни за учињен грјех, јер она је одмах и то врло строгу казну искусила. Цар се насмеје па јој рече: „ти си мислила да Бога превариш, но знај, да је Бог милостив и на дуго трпи, па и ово што си строго кажњена, опет је учињено за неки стари твој грјех, јер чим си овом грјеху склона била, ти мораш и старе грјехове имати. За овај опет грјех очекуј другу казну и знај, да ни једно зло дјело не може некажњено остати, јер божија правда неумитна је за све преступе“.

Права српска имена.

Ова имена препоручујемо народним свештеницима, родитељима и кумовима.

Мушка:

Авђелко и Аџко.

Богдан, Бранко, Божидар, Борисав, Богољуб, Богосав, Бојан, Браниса, Брзак, Бошко, Белуш и Борислав.

Веселин, Војислав, Влајко, Велисав,

Вулета, Вукадин, Властимир, Вукашин, Витомир, Вујица, Војин, Владислав, Владан, Вељко, Властоје, Вук, Велимир, Влатко и Видоје.

Гојко, Грујица, Гргур, Градисав, Градин, Градислав и Гроздан.

Душан, Драгољуб, Драгутин, Драган, Драгојло, Драшко, Драгиша, Добросав, Добрен, Добривој, Душица, Драгосав, Дејан, Дарко, Дивко, Доброта и Дојчин.

Жарко, Живојин, Живота, Живислав, Живко и Живан.

Златоје, Здравко и Звездан.

Ивко.

Југ, Јанче и Јеадимир.

Каменко, Косан, Красоје, Крешимир, Кранимир и Крста.

Лазар.

Љубомир, Љубдраг, Љубиша, Љубишко, Љубивој, Љутица, Љубеслав и Љубосав.

Милош, Милан, Миленко, Младен, Мијајло, Миливој, Милорад, Милета, Мирко, Милован, Милосав, Милоје, Милослав, Мргода, Милун, Момчило, Милко и Мирче.

Недељко, Новак, Нешко, Нестор и Ненад.

Обрад, Обрен и Огњан.

Перица, Паун, Петко, Примисав, Примислав, Перун и Прерад.

Радојко, Радмило, Радивој, Радослав, Радојца, Ранко, Радован, Реља, Раденко, Радомир, Риста, Радосав, Рашко, Рајко, Радош и Радиша.

Светозар, Светолик, Светислав, Срдан, Световид, Слободан, Станиша, Срећко, Стојан, Славољуб, Станко и Србољуб.

Тихомир, Тихосав, Трајко, Тадија и Тихослав.

Угљеша и Урош.

Цвјетко и Цвијан,

Чедомир и Чубра.

Шишко и Шишан.

Женска:

Анђелија.

Божидарка, Богосавка, Босиљка, Бојана и Богославка.

Вукосава, Видосава, Војина, Вишња и Владиславa.

Грозда,

Десанка, Даринка, Драгиња, Десна и Даница.

Живана, Живка и Жива.

Зорка, Здравка и Злата

Инђија, Ивка и Иконија,

Јагода, Јевросима и Јерина.

Косара, Кумрија и Круна.

Лепосава и Лепосавка.

Љубица, Љубисава и Љубиславка.

Милица, Милена, Милославка, Мелунка, Миленка, Милосава, Миросава и Мирославка.

Неранџа и Неда.

Персида, Пава, Петрија, Пијада, Петка, и Перисава.

Равијојла, Ружа, Радосава, Радославка и Радинка.

Станија, Стојана, Смиља, Славојка и Станисава.

Тајсија.

Цвијета.

Неколико имена из календара, које ми за српска сматрамо и понајвише их имамо у народу, а оне су грчке, арапске, латинске и јеврејске ријечи н. пр.

Мушка:

Андреја је грчки човечан. **Арсеније**, грчки узвишен.

Гаврил, јеврејски човек божији. **Георг**, грчки земљедјелац.

Данил, јеврејски суд божији. **Димитрије**, грчки плод земљи.

Јеврем, јеврејски растеч. **Јоан**, јеврејски дар божији. **Јаков**, јеврејски сплеткар.

Илија, јеврејски снага божија. **Игњатија**, грчки ватророђени

Константин, латински при изласку сунце.

Марко, латински увијајући. **Максим**, латински превелики.

Николај, грчки побједа људи. **Наум**, јеврејски утјеха.

Павел, латински мали. **Петр**, грчки онак као камен.

Савва, арапски Невоља. **Стефан**, грчки вјенац. **Симеон**, јеврејски чувени. **Спиридон**, грчки кошница.

Трифун, грчки разкошан. **Тоша**, јеврејски близнак.

Филип, грчки коњољубац.

Женска:

Екатарина, грчки истинита Надежда.

Јелена, грчки Изабрана.

Марија, грчки упорна, или горда.

Пелагија, грчки Морска.

Софија, грчки Премудрост.

Ово су само неколико имена разтумачења за доказ, дакле у будуће недајмо дјеци туђа имена код нашије лијепијех имена.

Разно.

Родољубиви дар. Високопреосвештени митрополит добро-босански г. Ђорђе Николајевић, одредио је не давно 10.000 фор. српској општини у Варцар-Вакуфу за обезбеђење тамошње српске школе. Наш архијерej осигурао је тиме опстанак српској школи у поменутом мјесту. Нека је слава митрополском добротвору српском! У своје вријеме донијећемо у листу и закладно писмо о овој фундацији.

Просвјетни биџе за Босну и Херцеговину. „Учитељ“ саопштава: „За 1892. г. на просвјетну струку у биџеу састављена је сума од 488.650 фор. За ту годину у биџеу је 68.000 фор. више, него што је ове године било. Вишак тај долази: на трговачке школе: 3.600 фор. — на техничку средњу школу: 11.800 фор. — на учитељску школу: 5000 фор. — на опште основне школе: 10.000 фор. — на вјерозаконске школе: 35.400 фор. — на стипендије: 27.000 фор.“

Нова доброчинства проте Стевана Анђелића. Јављају нам, да је познати српски добротвор г. Стеван Анђелић, протојерej и парох митровачки, који је српском народу учинио велику задужбину сагради трошком од 165000 фор. велелепну зграду за гимназију и богословију у Карловцима, — даровао 20. децембра 1891. на св. Игњатија Богоносца опет знатне своте на добротворне циљеви, и то: 5000 фор. као закладу, од чије ће се камате набављати и попуњавати природописна и физикална збирка; и даље 10.000 фор. као закладу, од које ће се приход трошити на опраику исте гимназије. Обје ове закладе предао је даривач Његовој Светости као врховном патрону карловачке гимназије. — Том приликом дадао је протојерej г. Стеван Анђелић формално даровно писмо, којим велелепну гимназијску зградду предаје у властитост патроната српске православне гимназије карловачке са дозволом, да патронат може исту зграду на име срп. прав. вел. гимназије ср. карловачке грунтовно укњижити. — Најзадан, истога дана даровао је овај народни меценат и српској православној црквеној општини митровачкој 20.000 ф. на црквене и просјетне циљеви. Нека је слава и хвала штедром добротвору!

Прилог цркви. Васо Стојановић, врли Србин и вриједни Христијанин, трговац из Сапског Моста, из чисте побожности и осјећању права сиромашном стању, приложио је 300 ком. квадратне цигле за патосање св. олтара у срп. прав. цркви у Кључу.

Антијохиски патријарх Спиридон. На мјесто антиохијског патријарха Герасима, који је постао патријархом јерусалимским, изабран је од антиохијског синода таворски архијепископ Спиридон. Нови патријарх антиохијски Спиридон родом је Грк, а родио се г. 1839. на острву Кипру. Од 1861. до 1873. заузимао је мјесто архиђакона код јерусалимског патријарха. Год. 1884. посвећено га је патријарх Никодим за архиепископа од Таворa, коју је столицу заузимао свега три мјесеца, јер је св. синодом одређен био на упражњену катедру митрополитску у Акру. Сљедеће године опет је био премјештен на упражњену митрополију витлејемску, гдје се бавио све до сада с титулом таворског архијепископа. Он је чинио многа доброчинства, раширио је новим грађевинама таворски манастир, подигао је нов манастир у Витанији на мјесту, гдје је Христос срео Марту и Марију, и довршио је нови високи звоник у Витлејему. Његово блаженство нови патријарх антиохијски Спиридон, од како је дошао у Антиохију, већ је одредио 250.000 динара (125.000 фор.) за школе и сиротинске домове у својој патријаршији.

Годишња главна скупштина срп. православног црквено-пјевачког друштва слоге у Сарајеву, одржала се 26. јануара о. г. у присуству двије трећине друштвених чланова. Скупштину је отворио предсједник друштва г. Р. Х. Дамјановић поздравном бесједом. За тијем је тајник прочитао извјештај о годишњем раду „Слоге“ и о стању њезине благајнице на темељу прегледаних рачуна. Из извјештаја примимо ове податке: „Слога“ броји 15 чланова утемељача, 121 члана помагача и 57 чланова пјевача (41 мушкиња и 16 женскиња). Цјелокупан приход бјеше у 1891. год. ф. 1364·10 новч. а расход фор. 919·22 новч. Према томе остаје чист добитак од 444 фор. 88. новч. што се придодаје укамаћеној главници. Са готовином од прошлих година стање благајне чини у свему 1774 фор. 18 нч. — За тијем је усвојен предрачун за 1892. Клицањем је примљен приједлог одборов да се за почасне чланове „Слоге“ изабере: г. г. Њег. пр. митрополит Т. Николајевић, Петро Т. Петровић, Глиша М. Јефтановић и композитор др. Јован Пачу. Митрополит Николајевић допраћен је дипутацијом у главну скупштину, гдје му је предсједник уз опште клицање уручио диплому о томе, а исто и присутном г. Јефтановићу, на чему оба почасна члана усрдно благодарише. За тијем су прочитани дописи гл. скупштини: од предсједника, у којем одлучно изјављује да се због многих послова не може више примити части и дужности предсједника, даље од неколиких чланова одбора, који такође откланјају нове изборе. — Пошто се за тијем приступило новом избору тајним гласањем изабрана су ова г. г. Васа Краљевић, трговац са 84 гл. за предсједника; Ристо Максимовић (91 гл.) за потпредсједника; Мита Клицин (83 гл.) за тајника; Васо Савић (72 гл.) за благајника; Коста Травањ (84 гл.) за књижичара. За одборнике: Алекса Митајловић, Ристо Ђ. Бесаровић, Илија Илић, Алекса Југурчић, Стјепо Х. Дамјановић и Перо Станишић. Нови предсједник госп. Краљевић захвалио је на избору и обећао, да ће за друштво одјако пет пута више но дојако радити, што је скупштина прихватила бурним: живио! При концу је изречена у записник писмена захвалност бившем предсједнику и одбору на унапређењу друштва. Ред се у скупштини није ни чим пореметио.

Светосавска прослава у српско-православном богословском заводу у Рељеву. 1892. год. И ако је пошље видовданске жалосне катастрофе на бојном пољу Косову, ђе је пао Лазар, ђе су пали Југовићи, Милош, Милан, Иван и други многи, ђе је пало српско царство, независност и „златна слобода“ српска — опет за то није угашена једна искра свјетлости, која под видовданским велом сијаше Србину, — Србину већ изнемоглом. И ако се српски народ просуо и разбјегао био по планинама и гудурама испред грозног, осиљеног душманина, као овце испред вукова у пустињи; опет за то није напустило Сриство свијетлу лучу ту. И ако су српска села, дивна поља, многе куле и дворове, славни Призрен и друге градове населили непријатељи Сриства, опет за то остала је свијетла звијезда та у Србина; њу је Србин ипак посјећао, с њоме загријавао груди своје. И ако су заурлала звјерад дивља на мјестима, ђе с' орила српска пјесма; онђе, ђе су вијерне слуге божијег олтара приносиле бескрвне св. жртве и молитве Вишњем за народ свој, опет за то свијетлила је Србину та звијезда као сунце.

Сјајна луча та, то је „српска слава — успомена“ — српских светитеља, који се као Срби одликоваше богоугодним животом и радом својим, па тим стекоше царство небеско, а вјечну успо-

кону у народу своме; успомену, коју ништа не може ишчупати из срдаца српских. Успомена на српске свеитеље најодушевљеније је слављена од вајкада у српскоме народу, јер је она најмилији споменик Србину, који га одликују од других народа, који га подсјећа на златну прошлост и храбри надом на бољу будућност.

Између свију свеитеља српских, као живијех споменика Сриетва, најодушевљеније прослављена је успомена наше дике и поноса, нашег српског првопросвјетитеља и великог учитеља св. Саве, — Саве, најплеменитијег изданка владалачке лозе Немањића. Спомен свеитеља Саве живи у срцима српскога народа од вајкада. На ни онда, кад је грозни непријатељ српски, безбожни Синан-паша, спалио тијело његово на Врачару, у намјери тој, да тијем помути српску свијест и разум истине у духу побожности, да лиши Србина највише светиње, прибјежишта и заштите није Србин клонуо духом; није заборавио свога просвјетитеља, него је са тврдом вјером у Бога и св. Саву његовао наду на срећнију будућност.

Спаљивши непријатељ часног крста тијело св. Саве, није постигао своју нечовјечну циљељ, јер је пепео Савин загријавао једнако срца српска на све стране Сриетва. Слављена је успомена свеитеља Саве најсвечаније у српскоме народу, у српској цркви и српској школи, са једнаким жељама, са једним те истим смјеровима и ради једне узвишене опште циљељи. Прослављана је, велим, прослављ се и данас по цијеломе Сриетву, прослављаће се и у будуће:

Док је неба, док је земље,
И докле је сунца
Докле срце, српско срце
У грудима куца:
Славиће се свети Савва,
Славиће се српска слава,
Јер је Србин смјео храбар
Да побједи љутог лава!

Спомен свеитеља Саве живи је знак, да српски народ жели и да хоће, да очува своју светињу, свој лијепи српски обичај, свој слатки српски језик, своју народност и непокољебљену српску свијест у духу различитих времена; знак је, да једнако гаји скору паду:

„Та да не вех у вијеку
Деветнајестом
Засијати боље сунце
Српским свијетом!“. . . . .

Успомена светог Саве особито се у данашње вријеме, све боље и свечаније из године у годину прослављ у нашој поносној Босни и милој Херцеговини.

Увјерен сам да нема ни једне српске цркве као ни српске школе, не само у Херцег-Босни, него у васколиком милом Сриетву, а да не прославља данас најсвечаније свога свеитеља, свога посредника пред Богом, свеитеља Савву.

И у нашем српско православном богослов. заводу, у овоме једином духовном расадинику у Босни и Херцеговини, као сваке тако и ове године, прослављена је успомена свеитеља Саве.

На сами празник свеитеља Саве у 7 сати из јутра отпочета је јутрења у заводној цркви у присуству наставничког особља и ђачког клира, а литурђија у 9 сати. На литурђији чиноједјествовао је високопречасни господин архамандрит Јоаникије Марковић, питомачки настојатељ овог завода, пречасни госп. Петар Петрановић, ректор, пречасни госп. Тома Алагић, прото, уз судјеловање двојице ђакона: г. г. В. Милановића и С. Берића. На литургији присуствовало је још доста народа из околних села, који се бијаше скупио на свечаност но обичају. Литурђију одговарали су питомци са хора, а за пјевницама пјевали су свршавајући питомци: Данило Адамовић и Димитрије Лукић.

По свршетку литурђије пошла је литија из цркве уз појање свеитељске пјесме и тропара у завод, у главну собу заједничког учења, ђе је унапријед приуготовљено било све, што је требало за свећење водице и за остало.

Осим наставничког особља и питомаца, бијаше многи народ напунио све просторије заводне тако, да се није могло никуда проћи.

Пошто је освећена водица и преливено кољиво (панахија), које је прелио високопреч. госп. Марковић, ступи на одређено мјесто Јован Ивковић, питомац IV. године, те је изговорио ову бесједу:

Во имја Отца и Сина и свјатаго Духа.

Мили роде српски!

Прије хиљаду и неколико година, када српска држава не бијаше још утврђена на тврдом

темељу, у времену, када се српска држава колебаше на таласима валовитога мора вјерозаконске борбе Истока и Запада, када се Рим и Цариград борише преко српске цркве и државе о првенство; у времену, када српски владари ушљед тијех неприлика, а жудећи за царском круном, готови бјеху, да пренебрегну српску своју прађедовску вјеру — тада се јављаше на српскоме небу сјајна звијезда српска, силни заштитник православља, јаки бранилац прађедовске вјере и обичаја, челичан борац за цркву и народност српску, — који је својим радом и добрим дјелима заслужио код српскога народа, св. цркве и школе, да се његово свето име слави, докле је свијета и вијека.

Но ја сам увјеран, да многи од вас знате живот и дјела данашњег просвјетитеља, а може бити да неки и не знате, но за то сада, браћо, мене послушајте, ја ћу вам укратко казати живот и дјела данашњег просвјетитеља српског. Свети Сава био је син српског краља Стефана Немање. Родио се у Србији 1169. године Но како га је дух Божији руководио још од малена ћутета за онијем, што је добро и узвишено, прва му је циљ биљч, да код Бога заслужи вјечно блаженство, а друга — да српскоме народу даде очиљи вид, т. ј. просвјету. Он презре сва земаљска и тјелесна уживања, па оставља богате царске дворе, иде у Свету Гору; мјесто златне круне, устиче црну камилавку; мјесто свиле и кадифе, огрнуо се мантијом калуђерском; отпоче радити велика и славна дјела за народ српски, који су пуна слоге и љубави, дара и врлине, и која су ријешавала судбу и будућност народа српскога.

По смрти свога оца Стефана, завадише се његова браћа око царског пријестола, Стеван и Вукан. Вукан зове у помоћ краља угарскога. Брат на брата подиже руку; наста раздор по српским земљама; поче се пролијевати братска крв; а спољашњи непријатељи то једва и чекаху, да напану на српске земље као 'но вуци на бијеле овце, да српски народ својим отровним зубима покосе. Видјевши св. Сава тај раздор и велику опасност, која пријети народу српскоме, учини слогу међу браћом својом, и намири их на моштима оца свога Стефана; слогу, опет вељу, ту српску мајку, која је једна од најплеменитијих и најузвишенијих идеја, коју наш народ једнако на уму има. И заиста све дотле, док не завлада слога међу нама и не буде једна душа у свима нама, нећемо моћи одупријети се спољашњим непријатељима.

Свети Сава учио нас је не само слози, него и светој православној вјери, која је чуварка слоге и миле нам народности српске. Он је уредио међу Србима цркву, у којој је био први епископ српски. Установио је 12 епископија по српским земљама; основао је први српске школе, у којима су се Срби поучавали кроз толике вијекове својој светој православној вјери, која им је увијек давала наде на боља времена — наде на спасење.

Ми имамо доста светитеља, које су наши стари са вјером примили од других народа, али имамо и ми Срби доста светитеља, који су од српскога оца и матере, и праве народности српске, а то су они људи, који сав свој живот проведоше овје на земљи по вољи божијој, а из љубави према Богу и својој светој православној вјери многа добра чинише народу српском. Таких људи имамо врло много, као: св. Симеона, Саву, цар Лазара, Стевена Штиљановића, цар Уроша, Василија Острошког и други. А међу свијем светитељима прво мјесто заузима св. Сава. Он је најславнији до данас био пастир народа српског. Свега свог живота овје на земљи неуморно је радио за свој мили род; као год пчела радљива скупљаше он непрестано мед у кошницу — српску земљу, правећи у њој саће — српске школе.

Кад по својој жељи пође по други пут да се поклони гробу Христа Спасителја, по повратку своме наљеже преко Бугарске и сврати се Бугарском краљу Асену у Трново, и на св. Богојављење одслужи св. литургију, а на данашњи дан остави мили народ српски; оде Богу на истину и небеско царство. Његово св. тијело буде пренешено на Бугарске у ман. Милешево у Херцеговини, ђе је почивало до године 1595., а тада ударе непријатељ часног крста, Синан-паша, те спали тијело светитељево, говорећи: „Гори, гори проклетниче, ето то си заслужио што си рају просвјетио!“

Проклети душман спали тијело светитељево, али не може спалити његову славу и величину, него је баш тиме повећа; јер данас кроз свакога Србина дух св. Саве проговара: „Побјеђене Србин лава, просвјетише српска слава.“ — то је је рекао пастир Сава.

Св. Сава препоручио нам је да чувамо нашу св. православну вјеру, нашу народност и миле обичаје српске. И заиста видимо, да су наши стари претци добро тај аманет сачували, и да је српска држава прво мјесто заузимала међу просвјећенијим државама у Европи, а особито за владе силног цара српског Душана, достигла је држава српска највећи ступањ славе и величине своје. Послије смрти Душанове почела је српска држава опадати, и то тако нагло, да за неколико десетина година сасвим пропаде. Но шта је томе био узрок те пропаде српска царевина? Све неслога, да је Бог убије, која наста свуда по српским земљама; а особито се показа црна завист и велика мржња на пољу Косову међу српским великанима, кад дођоше непријатељи из Азије! Знаш ли оно на пољу Косову, кад загрмље на се наоблачи, гром погоди дворе Лазареве; Вук издаде а Обилић паде, и погибе српски цар Лазаре?! . . .

Па ће се највише сачувала св. православна вјера? Највише у црквама и манастирима, што их подиже св. Сава и други родољуби српски. За то вас познајам, љубезна браћо, са овог мјеста, да бољу пажњу обратимо на наше св. цркве и школе, јер црква и школа тако стоје међу собом у тијесној вези, као што стоји душа са тијелом, а и једна и друга спрема човјека за вјечни и блажени живот. Па пошто се знање добива прво у школи, то су нам школе од велике потребе, исто тако, као јело и пиће.

Школа је нужна за то, што човјек без ње код очију не види, код ушију не чује; даље, свијет му је овај без школе само затворена књига, нема правог појма о Богу, јер му је разум помрачен. Школа је најмоћнија светиња на овоме свијету, она је сила, којој се на пут стати не може; она је пламен, с' којим се спаљују највише непријатељи; пламен, који нам најбоље свијетли и у најмрњој помрчини; пламен, који нам свијетли на стази овоземног живота нашег. Школа нам даје ваљане свештенике и учитеље, тежаке и трговце; она је темељ народног напретка, и бедем, који га чува од непријатеља.

А З. Ј. Јовановић испред дјеце говори: Дижите школе, дјеца вас моле, јер има л' горега срама и стида него своме чеду не дати вида. Ето свјетлост свијету се спрема, а ваш пород да очију нема. Скини ми, бабо, са чела облаке, не дај ме, бабо, у просјаке. — О мили очеви и ви драге матере, та смилујте се на вашу дјецу, на њихову невину душу, која је жедна науке: набавите их уџбеника, које нас од Косова гњечи. Немојте да вас ваша дјеца проклињу у потоња времена. Испоредите вашу дјецу са другијем просвећенијим народима у Европи. А у првоме се реду иште од тебе, српска мајко, јер си ти кадра у твојим грудима и колијевци одгајати Милоша и Марка, и нама га даровати.

Они народи, који не подижу школе и нестарају се за просвјету своје омладине, на којој сва будућност постоји, све већма опадају, и други народи над њима господаре. Као што говори славни пјесник црногорски П. Петровић II.: „Мањи поток у већи увире, а код њега своје име губи“.

Па будимо, браћо, сложни, потпомажимо један другога као браћа и синови једног оца небеског, љубимо нашу свету цркву, у којој је Христос оставио сва небеска блага, с' којима се може заслужити вјечно блаженство, у којој невидимо дјелује благодат св. Духа, која нас облагорођава да смо свјесни сами себе, да можемо познавати Бога као створитеља свога. То нам је прва и највећа дужност. А друга: да будемо вјерни поданици његовом величанству цару и краљу Франц Јосифу I. и његовијем свијем претпостављеним нам властима.

Но сад, љубезна браћо, сабрали смо се овђе у ово срп. прав. богосл. сјемениште, да прославимо нашег највећег апостола српског, св. Саву, за његова безбројна добра, која је учинио роду српском. Али се он достојно слави код пријестола оца небеског, а ми ћемо га славити овђе на земљи, колико је могуће од наше стране, и то долазећи овако сваке године на његов дан у св. цркве и школе да му благодарне молитве принесемо. Желим вам, браћо, од свега срца да и у будуће тако продужите. А сада помолимо се сви св. Сави, да нам буде највећи заштитник душама нашим пред Богом. — Амин.“

Затим су питомци отпјевали: „Усклинимо с' љубављу светитељу Савин“. . .

У течају говора бесједе, посматрајући присутни народ, видио сам да низ лице једног сиједог старца теку сузе, а на лицу му могаше читати:

Тако синци Херцег-Босне,
Тако наше задањице,

Снажите нам груди старе
И у њима српско срце.

Ми смо стари, изнемогли,
Под теретом изнурени,
Али опет ништа зато,
Ми смо надом охрабрени. —

Тако вам је у нашем милом заводу ове године прослављена успомена српског првопросвјетитеља св. Савве.

Дај Боже, да се она прослављ достојно како овђе тако по васколиком Српству на много година!

У Рељеву, на св. Савву 1892.

В. Парежанин,
богослов.

Један предлог. Дом у којем свештеник станује, он се данас назива протопрезитерски или парохијални уред; а ту о протопрезитерском или парохијалном уреду ни појма нема; почем протопрезитерска или парохијална писарница, (канцеларија) нема, нити се икаквоји писарнички послови воде ту. Зашта ја сам тврдо убјеђен, да у цијелој нашој Посавини, ни један скоро српски свештеник — изузев мали број неки свјесни свјештеникâ, — не знају уредити нити водити. Ја по мом схваћању мислим, да је у данашње доба зазорно за нашега српског свештеника да бар неким оне главније своје дужности по данашњем духу времена вршити. Дакле услед овога мога предлога, по мом мишљењу и схваћању, ја мислим да би наше српско-православне протопрезитерске и парохијалне канцеларије требало уредити од прилике овако, и то:

I. Кад пише парохијални уред протопрезитерском уреду, треба да увјек пише на читаву лијепом и пристојном за канцеларију табаку, а не на комадима, само са црним мастилом; тако исто и протојерејски уреди треба да чине, кад пишу парохијалним уредима. Свако писмо, треба да је замотано и адресирано по форми званичној.

II. Куд било када се оће од стране протопрезитерског или парохијалнога уреда да пише, мора се најприје да препише оно писмо које се има одпремити, и то од ријечи до ријечи подпуно, без да се ништа изостави, пак онај препис да се остави у уредовне списе, и овај препис мора бити на $^1/_4$ табака преписан. На овоме препису мора бити подписан датум преписа и одпреме, пак испод овога подпис одпремитеља (пароха).

III. Кад протојерејски или парохијални уред, буди од које власти, било од духовне било од политичне добије званично писмо, — под бројем адресирано на уред, одма онога дана, када га је примио, треба да на њега датум' у кратко напише, и то с поља испод врха на привитој првој страни, пак онда испод овога текући број ручбеног записника, и онда дође испод броја ријешидба, и то: ако писмо за уред сам важи ради неког равнања, онда се испод броја напише ово: „По узетом знању уложено у списе;“ или „узето на знање а. а.;“ или „удовољено а. а.“ и т. д. и онда испод овог своје ручни подпис свештеника. А ако ово писмо захтјева одговор; онда се одговор напише на истом овом писму с поља на првој страни овог писма и на дну се напише датум преписа и одпреме, пак онда подпис одпремаоца, пароха, те онда овај одговор важи као препис — концепт, — (као што сам рекао у II. тачки). Ово писмо се остави у архиву протојерејску или парохијалну на похрану, а одговор се препише на другом чисту лијепу табаку, затвори се у коверту и у форми званичној куда треба одпреми се.

IV. Службено писмо, кад се прими, одмах га треба спровести у ручбени записник, и то преписав у ручбени записник кратак садржај с датумом и бројем истог писма. Тако исто ваља чинити и кад се хоће службено писмо куда да одпреми.

V. Сви српско-православни протопрезитерски и парохијални уреди, треба да имају све оно што је потребито за писарницу — канцеларију — исти уреда, а то је: 1. Ручбени, (ексебит) записник, врху увођења долазних и одпремни писама; 2. доставни записник, врху доставе примљена писма; 3. Записник врху поћења брачни расправа и т. д. 4. Треба да имају уредовне службене печате. Како они протоколи, тако и печати код свију уреда треба сви једнаци да буду, и једне форме као што се види и код свију духовни и политични уреда.

VI. Сви ови српско-православни свештени уреди, по мом схваћању у погледу званичног посла од прилике треба да атресирају овако:

Парохијалном уреду: **Часном српско-православном парохијалном уреду у . . .**

Протопрезитерском уреду: **Пречасном српско-православном протопрезитерском уреду у . . .**

Митрополији: **Високопреосвештеној српско-православној Митрополији у . . .**

Патријаршији: **Свесветој источно-православној Патријаршији васељенској у . . .** и т. д.

Добро би било, кад бих у интересу овог предлога, високе духовне власти званично препоручиле свему српском свештенству цијеле нам поносне Босне и посестриме јој кршне Ерцеговине, да набаве и воде ове поменуте за писарницу ствари. А још би боље било, кад би их набавиле саме високе духовне власти, те разаслале са напутком, и тако би се боља једнообразност код свештени канцеларија одржала и водила.

Ст. М. Василијевић,
парох пурачки.

Одликовани.

Хаџи Миле Попадић, парох и надзиратељ кључког протопрезитерата, одликован је *црвеним појасом*, од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског госп. Ђорђа Николајевића, декретом од 2 јануара 1892. број 29., шљедећег садржаја: „С погледом на ваш марљив рад, на старање око унапређења свештенства вашега подручја, на лијепо владање и смиреност, која врлина вашу свештеничку особу краси, као и за труд, који као реван пастир полажете за благо цркве, за коју толико осјећате, да нијесте пожалили трошка ни труда и св. мјеста на далеком истоку походити — нашли смо се побуђени одликовати вас, и с Архијерејским благословом дозволити вам, да можете носити *црвени појас*.

„Старајте се и у будуће, да то благоволење оправдате и у двојим силе да радите на корист својој цркви и народу, како би могли и ваши духовни степен получити.“ Ово видљиво одличије, нека вам послужи за утјеху, као свештеном лицу, кога је Божији промисао оставио без своје миле породице“ и т. д.

Произведени.

Ђорђе Бјелановић, ђакон и конзисторијални канцелист, произведен је за протођакона 25./XII. 1891. год. од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског г. Ђорђа Николајевића, који му је и декрет издао 2. јануара 1892. год. број 30 у шљедећем садржају: „Ви сте досадашњим вашим радом, као конзисторијални канцелиста, и замјеник најпрво умрлог члана конзисторијалног пок. Прокопића, и сада обољелог протојереја Петра Петровића, показали вашу марљивост, способност као и другу дужну послушност према својој претпостављеној духовној власти; осиједочили, да љубите чин свештенички и св. цркву, у којој сте редовно ђаконисали; а уз све то, и владање вам је било безпријекорно, — те смо се с тога нашли побуђени одликовати вас, што смо вас на дан Рождества Господа нашег Исуса Христа 1891. год. при свечаној архијерејској служби у старој сарајевској цркви, храму св. Бесплотних сила, произвели за *Протођакона* наше св. Митрополије, дајући вам право да можете носити и *црвени појас*.

„Без сумње је, да ћете то наше архијерејско благоволење знати цијенити, те ћете и на даље, као и до сад, вашим неуморним радом и узорним понашењем по ново засиједочити, да сте то црквено одликовање заслужили, како би по том могли и чега већег удостојени бити“ и т. д.

Број 1887.

Натјечај.

Ове 1892. године отвориће се у српско-православном манастиру Озрену, српска вјеронаставна основна школа, којом ће управљати АЕ. Митрополитска конзисторија у Сарајеву.

За ову школу тражи се учитељ, који

ће поред плате 500 (петстотина) фор. годишње имати у манастиру стан и огрјев са довољним вртом.

Компетенти треба да своје инструиране молбе са документима, поднесу конзисторији најдаље до свршетка мјесеца јуна 1892. Документима ваља доказати, да је кампетенат Србин, православне вјере; да је домаћи син; да је доброг моралног, религиозног и политичног владања, и да је оспособљен на стручном заводу као учитељ за основе школе.

Првенство ће бити ређевских богослова; а тражиће се од сваког њештина у црквеном појању и познавање црквеног правила.

Учитељу ће спадати у дужност, да поред, наставним планом за основне школе прописана градива и предмета, врши још и дужност црквеног појца, и да дјецу учи одговарати св. службу.

Напомиње се да ће у овој школи требати обратити довољну пажњу поучавању дјечице у пословима пољопривредним, нарочито упутити њих у вртларству и воћарству.

Из конзисторијалне сједнице,

у Сарајеву 17. октобра 1891.

АЕ и Митрополит дабро-босански.

Ђорђе Николајевић.

Број 2448.

Званична препорука

Српско-православном пречасном свештенству, црквеним општинама и учитељима у подручју Дабро-босанске Митрополије.

Свештеник и парох ирнички преч. г. Василије Николајевић, издао је „позив на претплату“, који је донешен у цјелини овога листу, и којим позива свештенство, општине итд. да се претплате на, у 25 табака штампани, **велики Типик или Устав црквени**, који су прегледали мјероданни стручњаци и одобрила надлежна духовна власт.

Обзиром на јасност, језик српски (којим је типик писан), и на оскудице типика у нашим црквама; конзисторија препоручује надлежнима, да овај типик набаве нарочито га препоручује нашем пречасном свештенству, богословцима и учитељима, пошто је правило свјема врло нужно, па да могу тачније вршити своје дужности. Из АЕ Митрополитске конзисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 19. децембра 1891 год.

Јавна благодарност.

Српско-правосл. црквено-школска општина у Илијашу, добила је од земаљ. владе за Босну и Херцеговину, I. за своју цркву у истоме мјесту, као дар елиједеће одежде и црквено посуђе: 1 фелон бијели са припадцима; 1 стихар бијели; 2 велика чирака; 1 путир; 2 дискоса са звјездицама; 1 кашику; 1 копље; 1 велико кандило; 3 мала кандила; 2 трикира; 2 чирака на часну трапезу; 1 кадионицу; 1 полијелеј; 1 кутију за миропомазање; 1 кутију за ношење свете тајне за болног.

Примање и освећење ових дарова, извршено је у овдашњој цркви 27. децембра 1891. (8. јануара 1892.) најсвечанијим црквеним обредом по свештенику г. Прокопији Дамјановићу,

у присуству котар. предстојника г. Дамјана Рашете и многобројног искупљеног народа парохије илијашке.

Потписана општина сматра за своју свету дужност, да овим путем испред свега народа парохије илијашке, изрече синовну одданост Његовом Величанству и дубоку благодарност земаљ. влади, што је својим увишеним даром, ову сиромашну нашу цркву обилно обогатио, те кличе из дубине срца свога: Живило Његово Величанство наш премилостиви цар и краљ Фрањо Јосиф I. на многа љета, на срећу и понос свију својих вјерних му држављана, Живио! Живила висока земаљска влада! Живили!!!

Српско-правосл. црквено-школска општина

У Илијашу, 20. јануара 1892.

Перовођа: **Тривун Зец**, учитељ. Предсједник: **Прокопије Дамјановић**, свештеник.

Чланови:

Симо Мијић, Мићо Црногорац, Симо Беровић, Ђорђо Петровић, Перо Аџић и Ристо Бајић.

Јавна благодарност.

Приликом држане свештеничке сједнице протопрезитерата сарајевског, у просторијама митрополитског дома, дана 19. децембра 1891., изволио је свештеник госп. Коста Новаковић из Сарајева, парох Мокрански, у договору са својом мајком хаџиницом попадијом блаженопочившег проте хаџи Ристе Новаковића, уручити један крст од саме чисте сребрне позлаћен, те искићен и богато украшен, у већем формату, у вриједности од 200 фор. г. Прокопију Дамјановићу, свештенику илијашком, као прилог и дар цркви у Илијашу, храму светога пророка Илије. — Овим родољубивим дјелом више споменути даровалељи, изненадили су и обрадовали цијелу свештеничку сједницу; а особито свештеника речене цркве, који у радости прије му, те га братски загрли и у братско лице пољуби; на што се сва сједница одазва са бурним усклицима даровалељу Живио!!!

Дарован крст ставио сам на часну трапезу, те први пут на свето Рождество Христово њиме честитајући народу празник са „Христос се роди“ извјестио и објавио: да је крст приложен на дар за нашу цркву. Народ одушевљено клицаше са „живили даровалељи“, и вишњи им Бог помагао што нам нашу сиромашну цркву, са тако драгоцјеним даром окитише и свети олтар украсише.

Потписана општина испред свега народа овдашње цркве, тако исто овим путем изриче штованим даровалељима дубоку благодарност на њиховом племенитом дјелу, те им из свега срца кличе: „Хиљадили се таки родољуби на дику и понос српскога народа.

Живили на многа љета!

Српско-правосл. црквено-школска општина.

У Илијашу, 20. јануара 1892.

Перовођа: **Тривун Зец**, учитељ. Предсједник: **Прокопије Дамјановић**, свештеник.

Одбор:

Симат Мијић, Симо Боровић, Ђорђо Петровић, Мићо Црногорац, Перо Аџић и Ристо Бајић.

Књижевне вијести.

„Трећи годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I. народне основне дјечачке школе као вјежбанице у Сарајеву.“ Објављен на крају школске године 1890./91. У Сарајеву. Земаљска штампарија 1891. 8-на стрне 118. Садржај: I. Прагматика земљописне науке. Написао Јосиф Матела. II. Школске вијести од директора.

„Извјештај српско-православног богословског сјеменишта за Босну и Херцеговину у Рељеву код Сарајева за школску годину 1890./91.“ *Уредио протопрезвитер Петар Петрановић, ректор*

Богословије Година IV. Сарајево земаљска штампарија 1891. Страна 88. Садржај: — 1. Ручни рад у мушкој школи. — 2. Непосредни надзорник. — 3. Наставничко особље. — 4. Преглед наставног градива, што је свршено у току године. — 5. Заводна учила. — 6. Главније наредбе више земаљске владе. — 7. Летопис. — 8. Заводни и екстерни ученика у 1890./91. било их је 54. — 9. Статистички преглед ученика.

У спомен блаженопокојном настојатељу св. арх. обитељи крчке архимандриту — митрофору Јеротеју Ковачевићу у знак љубави и поштовања на дан манастирске славе 8 нов. 1891. Посвећује братство. У Задру штампарија И. Водицке 1891. 8-на, страна 38.

„Стражилово.“ *Лист за песништво, поуку и књижевност.* После три године дана опет излази од нове године књижевни лист „Стражилово“ под уредништвом прељашњег му уредника *Јована Грчића*, а у наклади књижаре Луке Јоцића у Новоме Саду. „Стражилово“ излази сваке недеље на читавом табаку. Цена му је 5 фор. на годину; за Србију годишње 12 динара, а за све остале земље годишње 6 фор.

„Босанска Вила“ *Лист за забаву поуку и књижевност.* Ступајући у VII. годину, „Босанска Вила“ излази од нове године у Сарајеву три пута у мјесецу у истоме облику и под старом цјеном т. ј. за све крајеве 4 фор. годишње. Уредник је и власник тога листа: *Никола Т. Кашиковић, Сарајлија.*

Нови Требевић. *Велики српски илустровани календар у Босни и Херцеговини.* За годину преступну 1892., која има 366 дана. Година прва. Уредио: *Никола Т. Кашиковић, Сарајлија.* Издање и штампа: прве српске штампарије *Ристе Ј. Савића у Сарајеву.* — Календарски део саставио А. Матић. — Стр. 97. Цијена 50 новчића. Календар овај може се добити само за готов новац или поштом у наточ од штампарије Ристе Ј. Савића у Сарајеву. Ко пошаље новац у напријед, добиће календар о трошку штампарије. Ко купи најмање 20 комада календара, добиће их по 40 новчића.

Поп Хаџи-Миле А. Попадић, надзиратељ кључког протопрезвитерата у Кључу у Босни, описао је свој хаџилук у Јерусалим и опис ће тај за једно мјесец дана изаћи из штампарије дра Павловића и Јоцића у Новом Саду. Писцу се, већ јавило 443 претплатника те позива, ко се још жели претплатити, да се пожури, те да се претплати у књижари Луке Јоцића у Новом Саду, како би се могла имена претплатника у књизи штампати. Натпис је књизи: *Опис путовања и христијанске светиња на истоку у Палестини*, а цијена јој је 50 новчића.

Прехисторична налазишта како се претражују и како се с нађеним предметима поступа с особитим обзиром на Босну и Херцеговину и оне крајеве у Аустро-Угарској монархији, гдје има прехисторичких останака. Написао В. Радимски, рударски сатник, витез ц. и кр. аустр. реда Фране Јосифа I., дописник ц. кр. централне комисије за одржање и проучавање умјетних и хисторичких споменика, за тим ц. кр. државног геолошког завода, и члан антрополошког друштва у Бечу. С једном таблом и 337 слика у тексту. Страна 180 у вел. осмини. Издала земаљска влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву 1891. Земаљска штампарија у Сарајеву. Цијена 2 фор. 50 новч. Може се наручити код економата Земаљске владе и код књижара у Босни и Херцеговини.

Гласник земаљског музеја У Босни и Херцеговини. Уредио: Коста Херман владин савјетник. 1891. Година IV. Књига. Садржај: 1. Опис поља Гласинца. Приопћио Ђорђе Стратимировић. 2. Od drugog internacionalnog ornitološkog kongresa u Budimpešti u maju 1891. Priopćio Otmar Reiser. 3. Са Гласинца. Извјештај о љетошњем откопавању. Приопћио Ђорђе Стратимировић. 4. Arheološke studije u Bosni. Priopćio dr. Mavro Hoernes. 5. Старобосански мрамори. Приопћио др. Тијо Трухелка. 7. Rimski natpisi u Srebrenici (Municipium Domavia). Пише Fr. Bulić. 7. Надгробни споменик кнеза Батића. Приопћио Коста Херман. 8. Rimska cesta od Prologa preko Donjeg Unca i Petrovca u dolinu Sane. Priopćio Filip Ballif. 9. Популарне зоолошке расправе I. Стјенице (Hemiptera-Heteroptera). Приопћио Виктор Апфелбек. 10. Visoravan Rakitno u Hercegovini. Priopćio rudarhki satnik V. Radimsky. 11. Предисторијска истраживања на Собунару код Сарајева у години 1891. Приопћио Фрањо Фиала. 12. O nekojim prehistorijekim i rimskim gragjevnim ostancima u području rijeke Sane u Bosni. Priopćio rudarski satnik V. Radimski. 13. Књижевност. —

Književnost: Наука о човјеку. Приопћио Ђорђе Стратимировић. — V. Radimskoga „Prehistorička nalazišta.“ Priopćio dr. Mavro Hoernes. 14. Različito. — Различито: Glasovit Bošnjak. Priopćio Karlo Peez. Epo. Приопћио Стефан Р. Делић, учитељ. — Kako postaje zora. Priopćio Ivan Zovko. — Државни календар. Приопћио Лука Грђић-Бјелокосић. — Od šta su dobili svoje ime „vlašići.“ Priopćio Ivan Zovko. „Бања“ код Фојнице. Приопћио Лука Грђић-Бјелокосић.

Годишња цијена са поштарином 2 фор. Поједине књиге са поштарином стоје 80 новч.

„Бошњак“ календар за пријеступну годину 1892. Десета година. Цијена 50. новч. „Бошњак“ се може добити у Сарајеву у књижарама: Јакова Х. Трифковића, Иг. Кенигсбергера и Б. Бухвалда, а у вилајету у продавача књига.

Ценовник пољоделског и баштеног семења и племенитих воћака из трговине Воина Јовановића у Новоме Саду у сопственој кући, житна пијаца број 19. У Новоме Саду, штампарија српске књижаре браће М. Поповића 1892.

Чувено и по нас Србе, од неизмерне важности дело Спиридона Гопчевића: **Makedonien und Altserbien** на њемачком језику, са 68 илустрација и 1 етнографском картом, на великој осмини са 511 страна, може се сада по **сасвим спуштеној цени** од фор. 1·50 у књижари Браће Јовановића у Панчеву добити. Уз то дјело иде бесплатно и брошира од истога писца: Die Wahrheit über Makedonien. Све оне српске и словенске куће, које знају њемачки, требало би да набаве ово дјело.

Високопреосвештени епископ Пакрачки госп. *Мирон Николић*, поверио ми је да штампам **Црквене бесједе** блаженопокојног епископа пакрачког *Никанора Грујића*.

Књига ће изићи око 15 штампаних табака обичне осмине, на лијепој бијелој и глаткој хартији, и к бесједама додаће се слика бесједникова са живописном његовом, а цијена књизи биће 1 фор. (2 динара и 20 пара дин.) за претплатнике а касније ће цијена да поскочи за 50%.

Позивајући на претплату књиге ове, мислим да ми није нужно трошити ријече у похвалу њену. Доста је знати, да су то бесједе прослављеног бесједника нашег, блаженопокојног Епископа Никанора, и да је он сам између многих бесједа својих, одабрао и за штампу спремио само 33, које ће ући у књигу ову.

Покрај користи, које ће имати претплатници од књиге ове, учиниће они претплатом својом и једно добро и племенито дјело, јер је чист приход од ове књиге намењен: „Фонду свештеничких удовица и сирочади Епархије Пакрачке.“

Скупљачи претплатника добијају на сваких 10 примјерака, један примјерак за награду, а књижари 20% рабата.

Новце ваља слати потписатом, који ће књигу сваком послати franco. Без новаца неће се књига ником слати.

Рок је претплате до благовијести (25. марта) 1892. докле ће књига готова бити.

У Земуну на св. Игњатију 1891.

Димитрије Руварац,
прох земунски.

Исказ

добровољних прилога, које је примио главни одбор у Сарајеву, у корист подизања споменика, српском пјеснику, књижевнику и борцу Сими Милутиновићу — Сарајлији у Сарајеву.

	Од прије објављено у овом листу (види 11 и 12 свеску од 1891. год.)		3191 ф. 53 н.
101	Г. Тодор Босић, трговац у Бихаћу.		2 ф. —
102	„ Коста Ковачевић, свештеник.		1 ф. —
103	„ Ристо Савић, трговац „ „		1 ф. —
104	„ Паја Грбић, „ „		1 ф. —
105	„ Сава Новаковић, „ „		30 н.
106	„ Павле Карастеп „ „		1 ф. —
107	„ Ђорђо Калаба „ „		3 ф. —
108	„ Н. Н., чиновник „ „		1 ф. —
109	„ Петар Марковић, учитељ „		1 ф. —
110	„ Владимир Павловић, из Кусића код Беле цркве		2 ф. —
111	„ Мара С. Зец у Сарајеву		2 ф. —
112	„ Јосиф Делијани, телеграфиста у Сарајеву.		2 ф. —
113	„ Ђорђо Х. Ташковић, македонац		1 ф. —
114	„ Стево Сијекар у Сарајеву		3 ф. —
115	„ Ђорђо Рајковић „ „		2 ф. —
116	„ Госпава Р. Цвинџић, мех. у Сарајеву		1 ф. —
117	„ Симат Мичић, „ „		40 н.
118	„ Сима Матић, „ „		40 н.
119	„ Сима Богдановић, „ „		1 ф. —
120	„ Јован Матовић, „ „		1 ф. —

121	„	Коста Петровић,	„ „	50 н.
122	„	Јожа Бугариновић, дунђер		1 Ф. —
123	„	Симо Чаркић, терзија	„	50 н.
124	„	Милан Бугариновић	„ „	40 н.
125	„	Стево Давидовић, прото	„	2 Ф. —
126	„	Никола Т. Којић, свештен. у Бос. Градишци		1 Ф. —
127	„	Стево Поповић	„ „ „	1 Ф. —
128	„	Милош Мирјанић,	„ „ „	1 Ф. —
129	„	Петар Гаковић,	„ „ „	1 Ф. —
130	„	Васо Хаџић	„ „ „	1 Ф. —
131	„	Јанко Николић, терзија у Сарајеву.		1 Ф. —
132	„	Јеото Јовановић,	„ „ „	1 Ф. 40
133	„	Ристо Павловић,	„ „ „	50 н.
134	„	Лазар Тинторовић, механ.	„	1 Ф. —
135	„	Јово Х. Дамјановић, у Сарајеву		3 Ф. —
136	„	Стјепо Х. Дамјановић,	„ „	2 Ф. —
137	„	Петар Петровић-Шорић	„ „	2 Ф. —
138	„	Вуко Старчевић	„ „	2 Ф. —
139	„	Никола Стакаревић	„ „	2 Ф. —
140	„	Ђорђе Сарић	„ „	2 Ф. —
141	„	Стево Томанић	„ „	2 Ф. —
142	„	Перо Поповић,	„ „	2 Ф. —
143	„	Симо Савић, тежак	„	1 Ф. —
144	„	Јово Јлић, абаџија	„	2 Ф. —
145	„	Перо Ђокић,	„ „ „	2 Ф. —
146	„	Перо Будишић,	„ „	2 Ф. —
147	„	Тодор Љубура,	„ „ „	2 Ф. —
148	„	Ристо Балшовић, дунђер	„	2 Ф. —
149	„	Васо Цмиљанић	„ „	1 Ф. —
150	„	Лазар Шајтошић	„ „	1 Ф. —
151	„	Никола Ковчић	„ „	1 Ф. —
152	„	Коста Батинић	„ „	1 Ф. —
153	„	Илија Бошковић	„ „	1 Ф. —
154	„	Ђуро Вулешић	„ „	1 Ф. —
155	„	Стањко Клепић	„ „	50 н.
156	„	Ристо Вуковић	„ „	1 Ф. —
157	„	Васил Старовла	„ „	20 н.
158	„	Петар Марић	„ „	2 Ф. —
159	„	Јован Ковит	„	20 н.
160	„	Перо Николић	„ „	50 н.
161	„	Симо Гогић	„ „	1 Ф. —
162	„	Мића Вулешић	„ „	40 н.
163	„	Ристо Савић	„ „	1 Ф. —
164	„	Илија Митрић, опанчар	„	1 Ф. —
165	„	Сава Јовановић,	„	1 Ф. —
166	„	Станиша Цицо,	„ „	1 Ф. —
167	„	Симо Мићић	„ „	50 н.
168	„	Ристо Шалипур	„ „	1 Ф. —
169	„	Никола Савић	„ „	1 Ф. —
170	„	Ђорђо Пајуковић	„ „	1 Ф. —
171	„	Вукан Ђурић	„ „	1 Ф. —
172	„	Илија Варагић, самарџија	„	1 Ф. —
173	„	Илија Лојаница, механ. у Сарајеву		50 н.
174	„	Мића Ђерић,	„ „	3 Ф. —
175	„	Перо Ђурковић	„ „	1 Ф. —
176	„	Гојко Драшковић	„ „	1 Ф. —
177	„	Јулка Милашиновић, српска учитељица у Сарајеву		1 Ф. —
178	„	Јован Влачић, у Сарајеву		1 Ф. —
179	„	Марија Трбојевић, српска учитељица у Сарајеву		1 Ф. —
180	„	Милева Павкошићева	„ „ „	1 Ф. —
181	„	Стјепан Пушић у Сарајеву		1 Ф. —
182	„	Само Митровић, кујунџија у Сарајеву		2 Ф. —
183	„	Трифко Драгић, механ.	„	1 Ф. —
184	„	Перо Таиоља, дунђер	„	1 Ф. —
185	„	Петар Требић,	„ „	1 Ф. —
186	„	Ристо Савић,	„ „	1 Ф. —
187	„	Јован Јефтић, опанчар	„	3 Ф. —
188	„	Јефто Ристић,	„ „	2 Ф. —
189	„	Илија Николовић, дунђер	„	1 Ф. —
190	„	Марко Николовић,	„ „	1 Ф. —
191	„	Јово Андрић, кујунџија	„	3 Ф. —
192	„	Милинко Вељковић, абаџија		1 Ф. —
193	„	Ристан Обрадовић у Сарајеву		3 Ф. —
194	„	Коста Медић	„ „	3 Ф. —
195	„	Михајло М. Миљановић	„	3 Ф. —
196	„	Тодор Тунјић	„ „	1 Ф. —
197	„	Николаја Димитријадес	„	3 Ф. —
198	„	Коста Блажујевић, свешт. у Бос. Градишци		1 Ф. —
199	„	Барон Јован Живковић у Загребу		3 Ф. —
200	„	Прото Стефан Бакоман у Сарајеву		3 Ф. —
201	„	Др. Алекса Николајевић, окруж. лечник у Н. Градишци		5 Ф. —
202	„	Гавро Пантелић, шумар	„	5 Ф. —
203	„	Јефто Ивковић, трговац	„	1 Ф. —
204	„	Јоца Бакалија, трговац	„	2 Ф. —
205	„	Н. Н. у Сарајеву		20 н.
206	„	Мића Пикулић дунђер у Сарајеву		1 Ф. —
207	„	председник врховног суда Шајер у Сарајеву		5 Ф. —
208	„	вицеадјутант „ „	Сонлајтнер „	2 Ф. —
209	„	„ „ „	Котнауер „	2 Ф. —
210	„	„ „ „	Бадер „	2 Ф. —
211	„	„ „ „	др. Кенђелић	2 Ф. —
212	„	„ „ „	Загорски „	2 Ф. —
213	„	„ „ „	др. Мајић „	2 Ф. —
214	„	„ „ „	Шек „	5 Ф. —
215	„	„ „ „	др. Посиловић	5 Ф. —
216	„	„ „ „	Бонашек „	2 Ф. —
217	„	референт „ „	Чоха „	1 Ф. —
218	„	Др. Навратил „ „ „		1 Ф. —
219	„	Михајловић у врховном суду		5 Ф. —
220	„	Турканеки „ „ „		1 Ф. —
221	„	Шута „ „ „		50 н.
222	„	Др. Хуша „ „ „		50 н.
223	„	Марковић „ „ „		3 Ф. —
224	„	Малон „ „ „		1 Ф. —
225	„	Н. Н. у Сарајеву		1 Ф. —
226	„	Јово Богдановић механ. у Сарајеву		2 Ф. —
227	„	Мићо Блажујевић, тежак	„	1 Ф. —
228	„	од једног Србина у Сарајеву		3 Ф. —

Свега: 3362 фор. 03 новч.

(Наставиће се.)

У Сарајеву, 3. децембра 1891.

Главни одбор.

Свеска II. Сарајево, Фебруар 1892. Год. VI.

Власник: АЕМ. Консисторија. Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Четврта заповијед црквена.

„Исповиједати гријехе и причешћивати се уз годишње посте.“

Како је најстрожији и највећи годишњи пост, тако звани „Часни пост“ или „велики пост“, гдје ће се свака побожна душа хришћанска „исповједити“ и причестити, треба да овом приликом предочимо нашем народу оне дужности, прописе и преданија, које ваља испуњавати свима нама, ако хоћемо, да достојно приступамо светој Тајни причешћа, те да нам она буде *на исцјељење душе и тијела*, а не на суд и осуђење.

За свету причест морамо се *достојно приправити*. А шта је приправа за причест? — Приправа за причест, или условија, која морамо испунити, да смијемо причести приступити, јесу: *постење, покајање* (измирење с Богом и с људма) и *молење* наше Богу, и то усугубљено уз пост. Сва ова три услова чине једну цјелину, те једно без другог није угодно.

Постење. *Шта је пост. Особине, установа, разлика и корист од поста.*

Пост је пријатна жртва Богу, коју чинимо кад се уздржавамо од извјесних јела и пића. То је тјелесни пост. Но како се човјек из тијела и душе састоји, имамо и *душевни* пост; а тај је, да тијем постењем желимо угодити *Богу* (Исх. 58. 5.). Пост није дакле жртва, кад га држимо само из обичаја, или под морање, или кад немамо шта јести, него уздржавање при изобиљу. — Пост води почетак свој од самога Бога. Тако је још у земаљском рају *забранио* Бог, да не једу прародитељи наши од извјесног плода. (Бит. II. 17.) Па и Израиљци су постили, кад су их невоље какве снашле, те су постењем желили умилостивити Бога; постили и под гором Синајском итд. Потврдио је пост и сам Христос Спаситељ, кад је у пустињи постио четрдесет дана и ноћи без престанка. Постили су и апостоли.

Посни дани нијесу сви једнаки, једни су строжији, други лакши; оне прве држимо у туги и кајању за тешка безакоња наша, а ове друге држимо из радости за примљена благодијејанија божја, као: *господњески*, у знак захвале наше пречистој Богоматери, што нам је родила Спасителја; *божићки*, да очистимо и „опшербетимо“ храмину душе наше, тијело, радујући се доласку најмилијег госта нашег, Искупитеља, Господа Исуса Христа; *петровски*, у славу богомудрих другова Христових, и из захвале за труде и подвиге њихове, и у спомен њиховог постења, што су га држали прије него ће се на проповијед

разићи „ко ће зѣмљѫ“. — Корист је од поста велика и неисказана, јер колико души годи та служба Богу, тјеши је, храбри је у невољи, а и радост долази послије поста, кад се човјек омрси, — та и Шилер је рекао: *„који не пости, не зна шта је то миљина“*, дакле душу спажи, толико пак пост тијело слаби, да ово вештаственим пожудама својим не спречава душин рад, да је не загуши, јер „тијело трулежно оптерећује душу“ (Прем. Солом. IX. 15.). И пост чисти тијело од разне нечистоте у храни и пићу. Та и сам Богочовјек рекао је за ону тешку болест младићеву: *„Тај се род болести ничим не лијечи, до ли* **постом и молитвом**“ (Мар. IX. 29.).

Покајање. *Појам, потреба и дијелови Тајне покајања.*

1. Човјек је, обманут ђаволом, преступио заповијед, коју му је Бог предложио, услијед чега је нарушен онај завјет, који га је са Творцем његовим тако тијесно скончавао. На да би се тако грјешни род људски опростио своја гријеха, да би се могао у благонаклоност божју повратити, нужно му је било умилити се Богу, требала је задовољштина за ту увриједу, и то с оне стране, од куда је потекла увриједа. Али је за ову човјек, према коме је пожалио Бог, што га је створио, сам по себи немоћан био: требало је дакле, да мјесто човјека сам Бог удеси нужну задовољштину; услијед чега је и послао Бог послије толико тисућа година, од како је обећао био кајућим се прародитељима. свога јединороднога Сина да нас искупи. — Дакле друго лице пресвете Тројице, који је са Оцем и с Духом од искона заједно, у времену постаде човјек, да пострада и умре за нас, јер иначе нити би страдати ни умријети могао; а нужно је било, да Богочовјек пострада за нас и умре, јер би иначе људски род под проклетством умро. Христос је страдањем и распећем својим искупио једни род људски, повратио је Богу оно, што је било изгубљено, успоставио је што је било пропало — *обновио завјет* човјека с Богом. Но да би та бескрајна милост свима нама осигурана била, т. ј. да би сви ми њени учесници били, установио је Христос Тајну крштења, у којој се човјек водом и Духом (божјим) чисти од сваког гријеха, и као ново чедо у Христу на ново рађа и освећује за вјечни живот.

Но послије крштења опет срља човјек у брлог гријеха људскога; на зар човјек, као такав, икак да пропадне и најпослије? — ни поштo! Бескрајна је милост божја нове милости одредила једном човјеку, а за њихово оруђе установила је тајну покајања, *исповијед*, на којој добива грјешни човјек опроштење гријехова, које је и послије крштења учињено, разрешењем од свештеника, кога је црква на то опуномоћила, *ако само грјешник исте скрушено и одлучно исповједи и тврдо обећа, да ће се поправити* — т. ј. ако се покајано одазива, да од сад сваковрстни гријех и грјешну прилику избјегава — *па што и одржи.*

2. Лако је дакле појмити нужност ове Тајне. Није мање нужна наиме ова Тајна за спас онијех, који су послије крштења пали у који смртоносни гријех, него сама Тајна крштења за спас онијех, који се још нијесу на ново родили „*водѣ и Дѣхомъ*“ (Јов. III. 5.). Ако дакле помислимо на наше обичне гријехе, на колико нас напора стаје, да се од њих одучимо; посао је мучан и горак, али кад помислимо на слатко воће, које се на покајанија рађа; кад помислимо да смо пропали, ако *скрушено и право покајање не учинимо*: није могуће, да чим осјетимо да нам душу нашу ма и један само смртни гријех притиснује, а да томе благом навору пребогате милости божје не похрлимо. — Ако изгубимо срца нашег „ризу свијетлу“, ако нам је парав необућадна, ако нам покој без правца тумара, па још и онда, ако би о спасењу своме скоро већ и очајавали: не губимо из вида божју милост и љубав! Та милостиво срце и благост Богочовјека пружа нам средства и начине за бољитак наш, основао нам „Цјелитељни дом,“ „витезду“, свету цркву и у њу је смјестио благодатна средства, а именито *Исповијед*, у којој нам повраћа душе наше изгубљени мир и осигурава нам вјечни живот.

3. Тајна покајања има пет дијелова: *а) Испитивање своје савјести.* Да се који чисто и право исповједи, без сумње мора се за то пристојно спремити, призивши понајприје у помоћ св. Духа, да му просвијетли ум, да га подјети на све гријехе, било учинком или пропустом проузроковане; за тијем слиједи потпуно испитивање савјести. А да ти се то испитивање савјести олакша, о грјешни човјече! прочитај ниже стављена питања, која ти могу као упутство послужити, па размишљавај о њима, па им смисао удеси према своме душевном стању. Но ни близу

не помисли, да више и другијех гријехова не можеш имати, него на које те у тијем питањима потсјећамо, та ти питања само у главноме споменусмо. У прочем, који су нам и какви гријеси, сваком ће од нас савјест наша, попут тужиоца, рећати, ал само треба да је *слушамо*, да се она не оглуши у нама.

б) Кајање. Када смо гријехе своје сазнали и припознали, ваља нам супрот њих чувство кајања у срцу нашем узбудити. Кајање нека нам буде *изнадприродно*, т. ј. ваља нам се због гријеха наших кајати за то, што смо њима безграничну доброту божју увриједили, и заслужујемо каштигу; и кајање нека нам је *особимно*, наиме нека се распростре и на смртне и на простителне наше гријехе. Тек такво кајање можемо *правим кајањем* назвати.

в) Тврди завјет. Оваквим завјетом одвајкмо се ми, да више нећемо бити робови гријеха, већ да ћемо само Богу служити. Ваљда не треба ни да ти кажемо, да и завјет, као и кајање, има бити *најсвестрдији*, ал' и *сталан*, непопустљив.

г) Исповијед. Само кад смо се тако приправили за исповијед, можемо к њој приступити. Исповијед нека ти је свагда: **цијела**. Цијела ће бити онда, ако сваки појединн гријех наш, кога се само сјећамо, признамо и *искажемо*, рећајући по могућности и број и околности њихове; **искрена**, т. ј. исповиједајмо се тако, како смо у гријеху судјеловали, не улепшавајмо себе, не правдајмо се, као 'но Ева, која но се изговарала на ђавола, и Адам, који је Еву кривио; најпослије нека је **разумљива**, т. ј. не околишимо са побираним ријечима, општег смисла изразима да казујемо кривицу нашу, — но нека нам буде исказ такав, из кога ће духовник прави појам добити.

д) Задовољштина. Задовољштином за гријехе, зовемо ми епитимију, т. ј. казну духовну, коју духовник покајнику наложи, да је прије него се може причестити изврши.

Упуство за испитивање своје савјести.

I.

Заповиједи божје.

Прва заповиједь: **„Ја сам Господ Бог твој, да немаш другијех богова осим мене једног.“**

Друга заповиједь: **„Не прави себи кипа ни идола, да му не служиш као Богу.“**

Вјера.

Знам ли најглавније истине (догме, чланке) православне вјере?

Вјерујем ли све то чисто и право, што нам св. црква прописује?

Нисам ли злонамјерно посумњао кад у коју истину вјерску, или да сам такво што ширио међу друговима мојим?

Нисам ли се кад застидјео вјеру моју пред другима изјавити?

Јесам ли бранио свагда вјеру и цркву нашу, ако је који иновјерац напао или је ружио?

Држим ли уза се, нисам ли читао такавијех књига, које нам св. црква наша забрањује читати?

Кад сам био поаљедни пут на исповиједи?

Је ли ми мирна савјест, да сам онда све моје гријехе исповједио?

Јесам ли испунио наложену ми епитимију?

Јесам ли имао у животу такву исповијед, а да сам при њој хотимично који гријех пред духовником затајио?

А за што сам затајио гријех? није ли од стида?

Нисам ли се кад причестио неисповијећен — крадом?

Надежда.

Јесам ли се у свим приликама свога живота, само у једног Бога уздао?

Нисам ли кад из шпекулације на велику милост божју, непрестано гријешећ одлагао побољшање своје?

Па јесам ли очајавао о спасењу свом, у том грјешном стању?

Јесам ли се посумњао у милосрђе божје?

Нисам ли у болести или у којој невољи мојој више се уздао у земаљеску, људску помоћ, него у божју?

Нисам ли се кад послужио у незгоди мојој каквијем чаролијама, картама, саповницима, бајалицама, или „Записима“?

Љубав.

Имам ли у срцу свом праве наклоности, привржености к Богу?

Да ли према томе свршавам редовно молитве своје Богу?

Можда сам цијеле дане, недјеље, мјесеце проводио, угађајући себи, а да нијесам на Бога мислио?

Нисам ли равнодушан био према свим уредбама божјим?

Јесам ли са стрпљењем подносио болест и друге земаљске невоље, којима ме је Бог походио?

Нисам ли роптао на Бога, говорећи: „Бог је неправедан“?

Трећа заповијед: „Не употребљуј име божје у залуд.“

Богмим ли се често у лудо?

Кунем ли се свецима и светим причешћем и т. д.?

Нисам ли се када заклео, Богом, часним крстом, којим свецем, а у лажној намјери?

Нисам ли када коме опсовао пост, ког свеца и т. д.?

Немам ли обичај, да потврдим коју лажну изреку, говорити: „црко да Бог да,“ „очи ми искочиле,“ „здравља ми,“ „скаменио се ако ти истину не говорим“ и т. д.?

Нисам ли коме што обећао, без да ми је намјера била то испунити?

Нисам ли се завјерно када, да ћу ма и добро чинити, али сам за то грјешна средства употријебио?

Јесам ли испунио Богу учињени завјет, или свецу?

Нисам ли се обвезао на какво грјешно дјело?

Можда сам званичну заклетву моју погазио?

Нисам ли кога на лажну заклетву навео?

Нисам ли кога навратио, да закониту заклетву погази?

Четврта заповијед: „Сјећај се седмог дана, да га светкујеш!“

Да ли по пропису и чисто светкујем недјеље и празничне дане?

Идем ли уредно на те благдане у цркву на богомољу?

Пазим ли охотно на оно, што се ту чита и поје?

Нисам ли кад кога ту узнемирио у побожности, на можда и увриједио?

Нисам ли ишао кад у цркву из себичних интереса, само да се тамо с ким састанем, или да се хвалином својом подичим?

Нисам ли кад ту хајао обреде, или свештенослужителе?

Нисам ли кога одвраћао од богослужбе, или од поста ил' од вјерских благих обичаја?

Држим ли све оне вјерске обичаје, које смо од предака наслиједили?

Нисам ли кад уз свечан дан радио, или се опијо, свађао, ил уз пост играо, те тиме свечан дан обесветио?

Пета заповијед: „Поштуј оца и матер, да срећан будеш и дуго поживиш на земљи.“

Брачна лица.

Влада ли међу нама потпуна слога, повјерење, вјерност, и међусобно искрено потпомагање?

Нисмо ли кога саблазнили нашом свађом: дјецу, комшије и т. д.?

Нисмо ли потајно расипали наше имање?

Јесмо ли супрот клеветника једно другом част бранили?

Нисмо ли кад просјака са прага нашег одбили?

Држимо ли се тврдо завјета при вјенчању учињеног?

Муж.

Јесам ли свагда вјеран и искрен жени својој?

Нисам ли кад према њој нечовјечан, или сувише попустљив био?

Нисам ли кад жену, дјецу, слуге огорчио са банчењем и раскалашним животом, да су у невољу пали?

Жена.

Јесам ли се свагда трудила, да мужу сјету разгоним?

Држим ли кућу у реду, чисто? пазим ли на чистоту јела?

Ширим ли побожност у кући нашој?

Приклањујем ли сваког благдана кандило пред икону?

Родитељи према дјеци.

Како дјечије васпитање од колијевке почиње, јесам ли доста пазио (пазила), да се наша дјеца тјелесно здрава развијају?

Да ли пазим на храну њихову? чувам ли их од опширна пића?

Одијевам ли их пристојно? одучавам ли их од раскоша?

Пазим ли тачно на њихову тјелесну чистоту?

Бринем ли се савјесно о њиховој будућности?

Васпитавам ли у духу народном, учим ли их поносу српском?

Учим ли их нужним молитвама? водим ли их у цркву?

Одучавам ли их од рђавих навика: лажи, свађе, крађе, зависти, клевете, псовке и куњења и т. д.?

Нисам ли их приморао (— ла), на такав позив, на што нијесу склоност имала?

Јесам ли које од њих присилно (—ла), да уже, или да пође за онога, кога не трпи?

Примједба. Особито очух и маћија, нека добро савјест своју испитају, да ли им је мирна према држању својих пасторчади.

Дјеца према родитељима и кумовима.

Да ли од срца волим и почитујем родитеље и кума свог?

Да ли се молим Богу за њих?

Нисам ли што против њих пред ким говорио?

Нисам ли их кад грдно увриједио? јесам ли их молио за опроштење?

Нисам ли их кад клео?

Јесам ли их у болести вјерно подворио?

Нисам ли им кад смрти пожелио, само да час прије до насљедства дођем?

Јесам ли се свагда наредби њиховој покоравао?

Јесам ли захвалан на храни и његи њиховој?

Јесам ли их кад преварио, или слагао им?

(Ако су умрли,) Спомињем ли их у молитви? Чиним ли им „опијела“? да ли сам им пошљедње завјештање извршио? похађам ли гроб њихов? браним ли им част и послије смрти њихове?

Газде и служинчад.

Бринем ли се доста о здрављу слугу мојих?

Дајем ли им пристојно одијело и храну?

Нисам ли им када штогод закинуо од плате и заслуге?

Јесам ли их подворио и лијечио у болести?

Нисам ли их кад за маленкост ружно (— ла)?

Пазим ли доста на њихово поштено владање?

Опомињем ли их на побожност?

Шиљем ли их у цркву, и на причест?

Нисам ли им кад заповиједао, да раде уз свечан дан?

Нисам ли им заповиједао, да које безаконо дјело учине, по хатору, или да се криво закуну?

Нисам ли им кад здрављу штодно каквим тешким послом?

Служинчад.

Јесам ли газди свом био (— ла) свагда вјеран (— рна)?

Можда сам се кад брецао на њихов налог?

Јесам ли пазио на иметак паше куће?

Нисам ли потајно, или на пизме какву штету учинио?

Нисам ли коме што невјерно издао из куће?

Нисам ли кад издавао тајне кућне? срамотно гађу или газдарицу?

Јесам ли им увријеђену част бранио?

Јесам ли кад, гдје шпијунисао, гласове преносно?

Нисам ли кад у договору био са непријатељем газде свога?

Шеста заповиједь: „Не уби!“

Према тијелу.

Јесам ли чувао свагда своје тјелесно здравље?

Нисам ли кад у лудо живот свој рескирао?

Нисам ли кад себи болест навукао, у прекомјерном пићу, јелу, тучи, сувишном игрању, назебу?

Нисам ли кад зажелио себи смрт, и можда покушао?

Држим ли доста чисто тијело своје?

Нисам ли сујетан, или „гиздa“ у одијелу?

Нисам ли толико шкрт, да жалим храну и одијело?

Јесам ли се лијечио, кад сам био болестан?

Према души.

Имам ли довољно љубави, уважења према самом себи?

Но можда сам кадгод сам себе прецијенио?

Јесам ли у границама пристојности трудио се, де себи углед и поштење стечем?

Јесам ли увријеђену своју част кротко и смјерно бранио?

Нисам ли кад био раскалашан, да сам се гријесима својима разметао и хвалио?

Јесам ли се трудио науке стећи за позив, који сам себи изабрао?

Нисам ли на непоштен начин до звања, одличја свог дошао?

Бринем ли се, да ми је савјест умирена, дјелателна?

Слушам ли свагда глас савјести своје, кад ме одвраћа од зла?

Укрућавам ли плаху нарав своју?

Знам ли чувати тајне, које су ми повјерене?

Радујем ли се, кад могу коме помоћи?

Осјећам ли тугу, кад коме зло учиним? жалим ли?

Према другоме.

Нисам ли био кад неправедан према другоме?

Нисам ли осветљив, завидљив, чангризало?

Јесам ли имање своје праведно стекао?

Ако сам кога закинуо у чему, преварио, јесам ли му отишао да му накнадим и молим га за опроштење?

Нисам ли кога потајно убио, или му болест проузрочио? или то преко другог ког учинио?

Није ли ко са мене тавнице дошао, или љебац изгубио?

Нисам ли кога наговорио или натјерао, да дијете у зачетку стамани, или растјера?

Нисам ли био кад с лоповима и јатацима у дослуку о чијем животу пл имању?

Нисам ли коме и савјета само дао, да које зло дјело учини?

Јесам ли кад слагао?

Обећах ли што, што нисам никад мислио извршити?

Јесам ли био кад *пријеваралица*, лицемјер? а особито, да сам богат, само да више новаца издрамчим у зајам?

Јесам ли био кад *улизица*, само да измамим новца, одличја, љубави и т. д.?

Титрам ли се кад *са туђом части*: јесам ли сумњично кога, ширио чије тјелесне пл душевне мане?

Нисам ли био *клеветник*: наметао коме гријехе, пл дјевојци којој срећу покварио, жени којој углед убијо?

Нисам ли *пасмијевач*, издјевач имена, пли да сам кога ружио у писму или новинама?

Седма заповијед: **„Не чини прељубе!"**

Јесам ли се наслађавао кад нечистим мислима?

Можда сам се ријешио на гријех, па сам само згоду вријебао, што више и тражио је?

Држим ли уза се срамне слике, љубавна писма, или друге спомене, што би ме на блуд опоминуло или наводило?

Јесам ли читао (— ла) раздражљиве књиге? или сам можда таквијех и другима давао (— ла)?

Јесам ли слушао (— ла) бестидне разговоре или пјесме, па да сам у томе уживао (— ла)?

Можда сам и сам скаредно говорио, пјевао? па можда из нечисте намјере, да женске на гријех распалим?

Јесам ли могао видјети, да ће се други с тога саблазнити?

Јесам ли се тако кретао, да су се други стидјели?

Јесам ли којој ласкао цвијећем, посластицама, даровима, да је само на срамно дјело наведем?

Јесам ли с тијелом тако што учинио (— ла), са чега би се морао (— ла) пред другима стидјети.

Да ли сам дјелом абиља згријешио (— ла)?

Можда сам мрзила на гријех, но пропустила сам одупрети му се, да прекинем са љубавником?

Јесам ли живио с којом (— ла с киме) безаконо?

Осма заповијед: **„Не кради!"**

Нисам ли коме проузрочио штету, што нисам ријеч своју одржао?

Јесам ли преварио кога? у колико?

Дали је богат, или сирома, кога сам преварио?

Као трговац, нисам ли хрђаву под добру робу продавао?

Јесам ли сметао другоме, да своју робу не прода?

Нисам ли примао такве ствари од кога, које нису његове?

Као званичник, или чиновник, нисам ли незаслужно побирао плату?

Нисам ли кад марву своју у забрану угонио?

Нисам ли кад одорао од комшијске њиве?

Јесам ли преко другога што украо?

Нисам ли кад гдје ватру подметнуо, да се ушали? или мање своје наговорио на то? Или воду одгатио?

Нисам ли цркви, школи итд. штету какву учинио?

Нисам ли у свези с каквима што новце праве, и са јатацима?

Јесам ли кад варао у мјери, или кварио робу?

Девета заповијед: **„Не свједочи лажно на другога!“**

Нисам ли се кад лажно заклео на кога из освете, из користи?

Јесам ли то по наговору другога учинио?

Нисам ли кога облагао, да је за то страдао, пропао?

Нисам ли кога заваљивао, да у томе уживам?

Десета заповијед: **„Не пожели ништа туђе!“**

Не крије ли се каква нечиста жеља у мом срцу?

Чистим ли срце своје од свију страсти?

Јесам ли посвештво срце своје Богу?

Држим ли у уму завјет мој при крштењу учињени?

II.

Да узможем грјешнике исправљати живот свој, размишљавај надаље о заповиједима црквеним, и о врлинама хришћанским, које се нарочито садрже у добрим дјелима милосним, према тијелу, и према души ближњих наших.

III.

О гријесима.

Да би се могао чувати од грјешења, знај грјешнике, да по науци свете наше матере цркве све гријехе наше можемо у главном овако подијелити: гријех, који наслеђујемо (прародитељски), спира се крштењем; и наши властити гријеси. Они су према величини и тежини својој, или *лаки*, или *тешки* гријеси. Лакима називамо оне, које на сваком кораку, или по незнању чинимо; но и ове нам ваља што чешће и брже лијечити, да не прођу у теже гријехе, гдје се наше навикнеће на њих, или се пак сваки час тјешимо и правдамо, да то није Бог зна какав гријех, па се тако отупљујемо о савјест своју. А тешке гријехе дијелимо у четири врсте: 1) *Главни* или *изворни* гријеси „смртни“, који нам и рану тјелесну и смрт наносе, ако се не трудимо да их се опростимо, а то су: гордост, среброљубље, блуд, завист, прекомјерно уживање јела и пића, мрзна (освета), и лијеност. 2 *Вапијућа на небо*: злонамјерно убојство (особито над родитељима своји̇м, браћом, сестрама, владарем и свештеним лицима), содомија (противприродан гријех), угњетавање сирочади и удовица, закидање надничарске плате. (А ја би још додао: крађа с погорјеле зграде, с потопљеног брода, крађа из цркве, болница, пљачкање мртваца, криво заклетство, самоубојство, итд.). Ко такове страхоте почини, тај на мах пада у такво мучно стање, да бјега од самог себе, плаши се и сјенке своје, не може на миру ни да једе ни спава, избјегава друштва и веселје, и најпослије страшно сконча. 3) *Гријеси против Духа светог*: гордо уздање у милост божју, и непрестано грјешење, очајавање о милости божјој, противљење јавној истини, завиђење туђој срећи, непримање добра савјета, и упорно пребивање у непокајању, — и у опште спадају овамо сва она богомрска дјела наша, којима вријеђамо ми православну вјеру и цркву нашу. И најпослије 4) *Гријеси са туђина*, тј. када ми злочинства преко других починимо, та се онда и нама и њима урачунавају.

IV.

Сад, кад си тако приправљен, грјешни човјече, за свету Тајну покајања, приступај у име божје одважно к исповједи. Не уступчавај се, не стиди се пред својим духовником открити своје јаде; знај, да се он заклео, да ће те тајне твоје „до издисаниња свог“ чувати; да је он на то постављен од самога Бога и Христа Господа (Мат. XVIII. 18.); да је црква „дом исцељења“, чисти нас и освећује; да си ти „храм Духа живећег у нама“ (I. Кор. III. 17.); да је то на твоју корист, јер ако ти је лакше, кад се ком пријатељу потужиш, изађаш муке и невоље своје, скидаш терет са срца, како ти неће олакшати срцу, кад га у *цркви* изађаш, та она је нама највећа утјешитница, спасилница (попут Нојеве лађе) и силоамска купјел и витезда, гдје вида и здравља добијамо!

Боже мој, Боже! какве ли су будале они људи, који само на обичаја, адета, долазе на исповијед, и неће на питање духовника да искрено одговарају, па само нешто, и помање грјехе исказују и признају! Зашто дакле идемо на исповијед? Зар не, да *све* грјехе еперемо, те тако оправдани да се опет с Богом сјединимо? Како се може онај испод грјеховног терета ослободити, и с Богом сјединити, који се лажи својом баш у оном тренутку свађује још у већи грјех, кад жели очишћена? Таква му је исповијед *ништава*, то је Искаријотски пољубац, то је грјех против Духа светог! Ако се нијесмо

стидјели учинити гријех, немојмо се стидјети ни најавити га пред духовником, да нас може лијечити, јер и лијечник лијечи те онако и од онога, како си му се и од чега патиш, тужио. И духовник даје само на оно разрјешење, што је чуо, што си признао.

Много наш народ пати са разних невоља, зла се умножавају, крађе, убијства, невјерства, разблуд, пијанства, сиромаштва, крива заклетва и безброј безакоња; а цркве све праниље; јереси се шире, варанције множе, тавнице цвјетају. Па кад ће се изтријезнити из тога грјешног мамурлука? Ко да му помогне? — једино црква и свјесна школа — свештеници и учитељи?

Исповијед је најљепша прилика и најприкладније мјесто за то, да се појединци посавјетују и увиде своје погрјешке. Сви дакле на исповијед, али на *искрену исповијед!*

Дела браћо на рад, тако вас Бог помогао!

У Сарајеву, о Бијелим покладама 1892.

Гаврило Бољарић,
свешт. и гим. вјероучитељ.

Појам о цркви.*)

Благо онима, који слушају ријеч Божију и држе је (Лука XI. 28).

Црква је, посматрана са историјске тачке кононичког права, Богом уређено друштво људи, што вјерују у Господа Исуса Христа. Они су сједињени један с другим општом духовном везом, заједничким исповиједањем вјере, коју освећује благодат Духа светог у тајнама. Под невидљивом главом Исуса Христа, апостола и њихових посљедника управљају тим друштвом људи вјерних власти духовне ради њихова вјечна спасења. Такав појам моремо имати о нашој православној цркви, а он је понајтачнији од свију других одредаба.

Христос је основач цркве.

Познато је оно мјесто у светом Писму, гдје се вели: *„кад се напуни вријеме, посла Бог сина својега једнороднога, који је рођен од жене и покорен закону; да искупи оне, који су под законом, да примимо посиновљење.“* (Гал. IV. 4—5.). А нико не сумња о томе, да је Исус Христос тај једнородни син Божији, о коме су пророци предсказали. Он је сврхно наше спасење као дјело Божије. Да је Исус Христос први основач цркве и њеног јединства, држимо за нужно ради потпуности наше кановичке науке, да наведемо неколика доказа из светог писма, те да ту истину са свим утврдимо. То се потврђује:

1) Молитвом Христовом, управљеном Богу Оцу за себе, ученике, цркву и друштво вјерних: *„Оче! дође час, да прослави сина својега, да и син твој прослави тебе. Ја тебе прославих на земљи, посао сврших, који си ми дао да радим. Ја јавих име твоје људима, које си ми дао од свијета; твоји бијаху па си их мени дао, и твоју ријеч одржаше. Ја се за њих молим. Не молим се за сав свијет, него за оне, које си ми дао; јер су твоји. Ја им дадох ријеч твоју и свијет их омрзну; јер нису од свијета, као и ја што нисам од свијета. Оче праведни, свијет тебе не позна, а ја те познах, и ови те познаше, да си ме ти послао. И показах им име твоје и показаћу, да љубав, којом си ме љубио, у њима буде, и ја у њима.* (Јов. XVII. 1, 4, 6, 9, 14, 25—26).

2) Тиме, што је Исус Христос изабрао себи 12 апостола и 70 ученика (Мат. X. 1—5. Лук. X. 1. и след.).

3) Тиме, што је Исус Христос дао ученицима својим власт, да везују и дријеше људе од грјехова, учињених овдје на земљи, а то се посвједочава овим ријечима: *„што год свежете на земљи биће свезано на небу, и што год раздријешите на земљи, биће раздријешено на небу* (Мат. XVIII. 18.)

4) Тиме, што је Исус Христос заповједио својим апостолима, да цркву његову по цјелом свијету распростру. *„Идите — рекао им је — и научите све народе, крстећи их у име ова и сина и светога Духа.“* (Мат. XXVIII. 19.)

5) Тиме, што је Исус Христос разаслао своје апостоле, да поучавају и крштавају све народе. (Мат. XXVIII. 19).

*) Из кановичког права, в. лист „Православље“ 1871.

6) Тиме, што је Исус Христос установио свето причешће (Мат. XXVI. 26—28. Мар. XIV. 23. Лук XXII. 19. Јов. VI. 31—55). на тајној вечери, а тако исто и тајну покајања својим ријечима апостолима: „*што год свежете на земљи, биће свезано и на небу, а што год раздријешите на земљи биће раздријешено на небу.*“ (Мат. XVIII. 18.)

И сами су апостоли исповједали, да је Исус Христос основач цркве.

Да су и сами апостоли признавали Исуса Христа за основача цркве, види се:

1) Из ових ријечи апостола Павла к Јефесцима: „*За то се опомињете, да ви, који сте негда по тијелу незнабожци били и називани необрезање од оних, који су се звали по тијелу обрезање, које се руком радило. А сад у Христу Исусу, ви који сте негда били далеко, близу постадосте крвљу Христовом. Назидани на темељу апостола и пророка, гдје је камен од угла сам Исус Христос, на коме сва грађевина састављена расте за цркву свету у господу, на коме вјете се и ви саздидате за стан божији у Духу.*“ (Ефес. II. 11, 13, 20—22).

2) Из ријечи истог апостола Павла, које изговара Јефесцима: „*Христос је поставио једне за апостоле, а друге за пастире и учитеље, да се свети приправе на дјело службе на саздање тијела Христова.*“ (Еф. IV. 11—12.)

3) Из посланице истог апостола Павла, управљене к Јефесцима, у којој каже: „*да је друштво вјерних покорно Христу, као глави цркве.*“ (Еф. I. 22.)

4) Из ријечи истог апостола Павла к Јеврејима: „*Бог мира, који изведе из мртвијех великога пастира овчама, крвљу завјета вјечнога, Господа нашега Исуса Христа, да све сврши у свакоме дјелу добром*“. (Јевр. XIII. 20—21).

Христос је глава цркве, а црква је тијело Христово.

Да је Христос глава цркве, а црква да је тијело Христово, о томе се увјеравамо из самог светог писма. Тако пише апостол Јефесцима: „*Бог је сва створења покорно Христу под ноге његове, и њега даде за главу цркви над свима, која је тијело његово, пуноћа онога, који све испуњава у свему.*“ (Јеф. 21—23.) а Колошанима: „*Сад се радујем у својему страдању за вас, и довршујем недостатак невоља христовијех на тијелу својему за тијело његово, које је црква.* (Кол. I. 24). Даље говори исти апостол: „*Он је — т. ј. Христос — глава тијелу цркве, који је почетак и прворођени из мртвијех да буде у свему први*“ (Кол. I. 18.)), а послије: „*У љубави да у свему узрастемо у ономе који је глава Христос*“ (Еф. IV. 15.). На другом мјесту опет говори исти апостол Павле: „*У њему — т. ј. Христу — живи свака пуноћа божанствена тјелесно. И да будете испуњени у њему који је глава свакоме поглаварству и власти.*“ (Кол. II. 9—10).

Основна начела цркве: вјера љубав и нада.

Да су основна начела цркве: вјера, љубав и нада, дознајемо:

1) Из ријечи Спаситељевих, кад је одговарао једном јеврејском законознацу на питање: „*која је прва и највећа заповијест у закону?*“ На то питање он му је казао: „*Љуби Господа Бога својега свијем срцем својијем, и свом душом својом и свом мисли својом. То је прва и највећа заповијест. А друга је као и ова: Љуби ближњега својега као самога себе. О овима дјема заповијестима виси сав закон и пророци.*“ (Мат. XXII. 37—40.).

2) Из ријечи Спаситељевих, које је он изговорио апостолима својима, прије него што ће се вознијети на небо, које гласе овако: „*Идите по свему свијету и проповиједајте јеванђеље свакоме створењу! Који увјерује и покрсти се, спашће се; а ко невјерује, осудиће се.*“ (Марк. XVI. 15—16.)

3) Из ријечи Спаситељевих, које је казао ученицима својим на тајни вечери: „*Нову вам заповијест дајем да љубите један другога. Као што ја вас љубих, да се и ви љубите међу собом. По том ће сви познати да сте моји ученици ако узимате љубав међу собом.*“ (Јован. XIII. 34—35).

4) Из ријечи апостола Павла Јеврејима: *Без вјере није могуће угодити Богу; јер онај који хоће да дође к Богу, вала да вјерује да има Бог и да плаћа онима, који га траже.*“ (Јевр. XI. 6.)

5) Из ријечи апостола Петра, који каже: „*Запрегнувши бедра свога ума будите трезвени, и за цијело се надајте благодати, која ће вам се принијети кад дође Исус Христос.* (I. Пет. I. 13.)

6) Из ријечи апостола Јована: „*Сваки, који ову наду има на њега, чисти се, као и он што је чист.*“ (1. Јован. III. 3.).

7) Из ријечи апостола Тимотеја: „*Имај у памети образ здравијех ријечи, које си чуо од*

мене, у вијери и љубави Христа Исуса.“ (I. Тим. I. 13.).

8) На посљедку из ријечи истога апостола, који каже: *„Сад остаје вијера, нада и љубав, ово троје; али је љубав највећа међу њима.“* (I. Кор. XIII. 13.)

Црква је једна.

Кад је један Христос и кад је он глава цркве, а црква његово тијело, онда је сасвим природно, да је и црква једна, коју је Христос основао. То јединство цркве доказује се:

1) Ријечима самог Исуса Христа, који је проповједао сваком датом приликом о *једној цркви* (Мат. XVI. 18.), *о једном овчарнику* (Јов. X. 16.), *о једном чокоту* (Јов. XV. 1—6.), *о једном небеском царству* (Мат. XIII. 24.), *о једном крштењу и светом причешћу.*

2) То се доказује још и науком апостолском. Ево како пише апостол Павле Јефесцима: *„на Христу — вели — сва грађевина састављена расте за цркву свету у Господу, на коме вете се и ви саздидани за стан Божији у Духу.“* (Јефес. II. 21—22.), а Коринћанима вели: *„еда ли се Христос раздијелио? еда ли се Павле разапе за вас? или сте у име Павлово крштени?“* (I. Кор. I. 13.)

Црква је распростраљена по свијету.

Сам је Исус Христос претсказивао, да ће се његова црква распространити, па је упоређивао с небеским царством и зрном горушичним, које узме човјек и посије на њиви својој. Оно је истина најмање од свију сјемена, али кад узрасте, веће је од свега поврћа (Мат. XIII. 31—32.). Даље Исус Христос упоређује цркву с киселим квасцем, који узме жена и метне у три копање брашна, док све не ускисне (Мат. XIII. 33.). И на посљетку упоређује цркву с мрежом, која је бачена у море, како би се о њој свакојаке животиње ухватиле (Мат. XIII. 47.). Даље читамо у посланици апостола Павла Римљанима, како се њихов глас и њихове ријечи распространиле по цијелом свијету. Од туда излази, да су се ријечи Исуса Христа обистиниле, које је казао апостолима, да ће се његово јеванђеље пропјети по свима крајевима свијета. (Рим. X. 18.). На основу тога пише апостол Петар вјерним Хришћанима ово: *„Као препорођена не од сјемена које труне, него од онога које не труне, ријечју живога Бога, која остаје до вијека; јер је свако тијело као трава, и свака слава човјечија као цвијет травни: осуши се трава и цвијет њезин отпадне, али ријеч Господња остаје до вијека, а ово је ријеч, што је објављена међу вама.“* (I. Петр. I. 23—25.).

Црква је друштво васељенско.

Из предходног говора нашег види се, да је карактер цркве новога завјета васељенски. Јер је она тијело Христово, а Христос глава њена. На кад је она једна и као таква по цијелом свијету распростраљена, онда њено унутрашње уређење не може бити једнообразно. То се види из светих тајана црквених и из молитве, коју је Господ препоручио свима исповједницима своје науке да се моле: *„Оче наш, који си на небу.“* Даље, то се исто засвједочава и апостолским и саборским правилима, која су обавезна за све Хришћане без разлике рођења, стања, околности мјеста и времена. Затим, кад је по науци апостола Павла црква тијело Христово, и ако оно више удова има (I. Кор. XII. 20—22—23), који један другоме не сметају, него се узајамно помажу, и кад по ријечима истога апостола имамо једнога Господа, једну вјеру, једно крштење, једнога Бога над свима нама, који је свима хришћанима, онда из свега тога излази, да је карактер цркве Христове васељенски, и да су чланови новога завјета, који припадају тој цркви, вјерни јој до сада остали и да ће и у напредак остати вјерни науци Господа нашег Исуса Христа.

Какав је задатак цркви?

Црква има свој задатак, да спреми на земљи све своје чланове да задобију царство Божије и да их просвети науком Христовом, како би разумјевајући смисао њен тражили прије свега царство Божије и правду његову (Мат. VI. 33.). Они треба да су чисте и праве побожности; јер неће сваки, који каже само: *„Господе! Господе! доћи у царство небеско, него онај, који врши вољу оца мојега, који је на небесима“* — говори Спаситељ (Мат. VII. 21). Они треба да знају, да у царству Божијем нема јела и пића, него правде, мира и радости у светоме Духу (Рим. XIV. 17). Они треба да љубе Господа Бога свим срцем и свом душом, а ближњега као себе саме (Мат. XXII. 37—40). Они треба да вјерују и да се круте; јер ко вјерује и крсти се, биће спашен, а који не вјерује и неће да се покрсти, биће осуђен (Марк. XVI. 16.). Они треба да знају, да

Св. Саво, први архијепископ српски.

Са кратким прегледом историје српске цркве до XII. вијека.

Говорио поп **Јован Гргуревић**, на прилој светосавској бесједи у Љубушкоме 14. јануара 1892. годину о том проговорити, али у кратко, молећи вас да будете стрпљливи послушати ме.

Поштована господо!

Данас ми, Срби славимо свога светитеља Саву Немањића и од ове славе немамо значајније ни милије. Славећи св. Саву славимо нашу народну свијест, која није од вазда била овака, као што је данас, јер има важан и за нас поучан свој историјски развитак. Ништа се истина није развила ни усавршила без борбе и притиска, па тако исто и наша народна српска свијест није олако прошла, него је кроз многе вијекове, многе и неописане борбе подијељена и претрпјела. Као што је Бог, Отац наш небески спремио Свога јединца, Исуса Христа, да преко Њега утврди на земљи своју небеску Истину, исто је тако и св. Саво родио се међу Србима на то, да утврди у своме роду српску народну мисао и идеју. Св. Саво, међу нама Србима установио је народну црквену јерархију, подигао многе цркве и уз њих основао српске школе, а то су огњишта, на којима се народна свијест распирује, или баште, у којима се исте најбрижљивије његује и усавршује. Овакова црква и школа у исто доба је и најјачи бедем народне свијести, противу које војевати била би лудорија, јер се никад и никаква успјеха учинити не би могло. На српску народну свијест много стотина година ратовао је Исток и Запад, т. ј. Цариград и Рим; из Цариграда јуришало се највише на политички живот српскога народа, а из Рима на црквено-просвјетни. И тек у XII. вијеку кад бијаше највиша бојазан овладала, да нејака и малена српска струја на вијекове не распрсне се о огромне цариградске и римске брегове, Бог даје Србима два човјека, оца и сина, Немању и св. Саву, да први утврди српску државу, а други српску цркву. Са св. Савом у XII. в. помоћу цркве и школе српска народна свијест излази на поприште као побједитељица, и то је најзнаменитији чин у својој историји српскога народа.

Српски народ грана је великога словенскога стабла; на најприје живио је у заједници остале браће Словена тако ка на сјеверопстоку од нас, у предјелима ријека Висле и Дњестра. У прилике великих народних сеоба прије петнајест и више вијекова многи Словени почеше продирати западно у Панонију, данашњу Мађарску, а одавде крајем шестога вијека стално се размјестише по Балканском полуострову, у земљама источне римске империје.

Источни дио овијех Словена врло рано, још у VII. в. прозове се Бугарима и то овијем случајем: једно племе турско-татарског поријекла именом Бугари освоје источне Словене и ш њима се помијешају. Словени су од Бугара били далеко културнији народ за то и претопе их у се, т. ј. одрже свој језик и обичаје, и само име Бугари над свима одржи се. Средњи и западни Словени још за дуго остану, као Словени и тек доцније међусобним борбама одрже се средњи под именом Срби а западни — Хрвати.

Словени нијесу сви на један пут заједно дошли у земље римске империје, него за читава три стољећа долазило је племе по племе и покоравало се под власт византијских царева. Долазећи у нову постојбину затјецали су старосједиоце Трачане и Илирце, народе римскога поријекла, од којих један дио претопи се у Словене, а добар дио исели се у Дакију.

Још из старе постојбине Словени су се дијељили на племена, у којима управљаше кнежеви и жупани. Врло марљиво радили су о земљи и занатима, а ратовали би само онда, кад би их каква велика невоља нагнала. Вредноћа Словена византинским царевима бјеше добро дошла, јер помоћу ње издржаваху најамничке војске и подмириваху огромне државне трошкове. Међу Словенима византински цареви држали су своје чиновнике, који су са народом немилостиво поступали и односили му и пошљедње средство за живот. Тешко је ово било Словенима подносити за то се стану комешати и по гдје који кнез и одупирати цариградском господству. Него како је у источној империји било доста Словена, Ви-

Прије ми, Срби славимо свога светитеља Саву Немањића и од ове славе немамо значајније ни милије. Славећи св. Саву славимо нашу народну свијест, која није од вазда била овака, као што је данас, јер има важан и за нас поучан свој историјски развитак. Ништа се истина није развила ни усавршила без борбе и притиска, па тако исто и наша народна српска свијест није олако прошла, него је кроз многе вијекове, многе и неописане борбе подијељена и претрпјела. Као што је Бог, Отац наш небески спремио Свога јединца, Исуса Христа, да преко Њега утврди на земљи своју небеску Истину, исто је тако и св. Саво родио се међу Србима на то, да утврди у своме роду српску народну мисао и идеју. Св. Саво, међу нама Србима установио је народну црквену јерархију, подигао многе цркве и уз њих основао српске школе, а то су огњишта, на којима се народна свијест распирује, или баште, у којима се исте најбрижљивије његује и усавршује. Овакова црква и школа у исто доба је и најјачи бедем народне свијести, противу које војевати била би лудорија, јер се никад и никаква успјеха учинити не би могло. На српску народну свијест много стотина година ратовао је Исток и Запад, т. ј. Цариград и Рим; из Цариграда јуришало се највише на политички живот српскога народа, а из Рима на црквено-просвјетни. И тек у XII. вијеку кад бијаше највиша бојазан овладала, да нејака и малена српска струја на вијекове не распрсне се о огромне цариградске и римске брегове, Бог даје Србима два човјека, оца и сина, Немању и св. Саву, да први утврди српску државу, а други српску цркву. Са св. Савом у XII. в. помоћу цркве и школе српска народна свијест излази на поприште као побједитељица, и то је најзнаменитији чин у својој историји српскога народа.

П. г. Овђе је ево вечерас прва прилика, у којој овако опште и свечано скуписмо се да прославимо овога нашег великог светитеља Саву Немањића и примјернога богоугодника, па за то сам и одредио коју проговорити вам о Њему; али како га не бисмо могли разумљети без претходног прегледа српске цркве до XII. в. то ћу вам

зантија од њих стане зестити и наће начина да за дуго још над њима продужи своје господство. Латинска пословица: devide et impera овде је играла славну улогу. Лукава Византија стане подизати једна племена словенска противу других, а кнежевима и жупанима давати сад једнима, а сад опет другима више или мање поластица и тиме међу самим Словенима створи дуге и ужасне борбе.

Византија је одма у почетку водила Србе противу Бугара, а Бугаре опет противу Срба и ова сва сродна племена толико завадила да се још и данас помирили нијесу. Крој многе вијекове између Срба и Бугара бивала су страшна и многа крвопролића и готово непрекидне војне, које су пуне „трагичног ужаса и вјероломства“, и које не служе на част данашњем времену, јер увијек распириваху међусобну мржњу и презирање. Византија је држала за принцип но што, по то у потчињености имати Словене и у томе није бирала средстава док најзад и себи није главе дошла. Борба Срба са Бугарима подијели их на два потпуно непријатељска табора и утврди у њима јача осјећања народности српске и бугарске.

Срби су водили готово непрекидне војне осим Бугара и са свима околним државама, а највише са Византијом и при многим тим незгодама природно долазити до мисли о своме уједињењу. Али је до тога врло тешко могло се доћи једно, што сваки властелин тежаше да се одвоји у власти и потчини себи друге, а друго, што околне државе настојаху да их опет себи присвоје. Велики жупан Чеслав Клонимировић бјеше у томе најбоље успио. У X. в. он бијаше под своју власт уједињо све Србе и непријатељи тада тек осјетише, шта вриједи српски народ у једном цјелини; о чему нам најбоље и свједочи арапски писац Ал-масуди, који, живећи у том времену, о Србима вели: „Овај је народ веома страшан из узрока, кога наводити било би дуго и с тога, што близу њега нема државе, којој би се покоравао.“ Али Срби не уживаше дуго ту снагу и величину; јако и добише политичко уједињење немадоше још црквеног уједињења, са којим тек држава чини једну потпуну и правилну цјелину државну. По смрти Чеслављевој Србија се распадне опет на ситне племенске државице и дође под власт Византије.

И српски краљ Бодин бијаше прилично при крају XI. в. уједино Србе, али и то би за кратко. Тек у XII. в. Велики жупан Немања уједини Србе и то уједињење потраја на 200 г. и српски народ учини значајним у историји свијета. Но судећи по тадањим временима и ово уједињење не би дуго потрајало, да се Божанским провиђењем тада није Србима родио св. Сава, који је томе политичком јединству додао црквено јединство, са којим Србија доби потпуно правилни и народном духу одговарајући државни облик. Св. Сава довео је у ред српску цркву, а уз њу основао српске школе; и ове двије Божанствене жички сједињише српски народ у душевну заједницу, која се никад и ни чим раскинути неће, јер почива на урођеном духу народном. Свако друго народно јединство без правилног душевног нестално је и не вриједи ништа. Црквено просвјетно јединство сваког народа најсигурнији је пророк његове будућности. Док у једноме народу црква и школа не почива на духу народном дотле се о будућности или каквој срећи тога народа говорити не може. О овоме имамо јасне доказе код свију народа на свијету, а нарочито за нас и код нас Срба до XII. вијека.

П. г. Ја се до сад прилично забавих око политичког живота српског народа, а то вам у напријед не обећах. Молим вас извините ме, јер то учиних да би боље схватили важност рада св. Саве код нас Срба.

У напријед споменули смо да је политичка надмоћност над Трачко-Илирским Словенима била на страни Цариграда, и сада к томе додајемо да је црквена била на страни Рима. У Тракији и Илирији Хришћанство је проповиједао св. ап. Павле и до доласка Словена оно се тамо већ било одомаћило и утврдило. Римски цар Теодосије пред своју смрт — 395. год. подијели државу на источну и западну империју. Источној империји припадне Тракија и један дио Илирика, а остало западној. По другом члану васионског сабора и црквена подјела требало је сада да се подудари са политичком и онај дио Илирика, који припаде источној империји требао је и у црквеном смислу да дође под патријарха цариградског, но папа се томе одупре. Спор овај између папе и патријарха продужи се за дуго и најзад да би се ријешио, грчки цар Јустинијан 535. г. у Тракији и Илирији постави засебну

префектуру и у њој независну архијепископију се столицом у Старој Србији, тако негде око Скопља и назове је „Јустинијанском архијепископијом,“ којој су доцније границе зависиле од политичког стања на Балканском полуострову. Но ни при овој установи папа нехтједне се одрећи права врховног господства над Јустинијанском архијепископијом.

Словени већ су се у велико паумножавали по балканском полуострову, у земље источне римске империје. Долазили су са многобожачком вјером међу Хришћане, који су одавна били покрштени; били су културан народ, те је хришћанство на њих врло брзо упливисало; али се врло тешко одомаћило и утврдило, јер је предавано на грчком и латинској језику, који Словени не разумјеваше. Ово принуди моравскога кнеза Ростислава, те, пошто са свога народа збаци туђе господство, пошаље посланике грчкоме цару Михаилу III. 861. год. и замоли га да му пошаље за учитеље њере људе, Словене, који ће познавати словенски језик, да народ учи. Грчки цар радо се одазове овој молби и пошаље међу Словене два брата Словенина из Солуна Ћирила и Методија, мужеве научене Божијој Премудрости и пуне Божанскога Духа за проповијед св. Евангеља. Кад Ћирило и Методије отворише проповијед на словенском језику, Словени се изнова стану покрштавати и за кратко приједе ови свети људи у своме рођеном народу учине велике успјехе.

Чули смо већ напријед да су св. оци: римски и цариградски стучили у распру око тога, који ће имати право врховног господства у Тракији и Илирији. Цариградски патријарх оснивао је своје право на политичке границе Цариграда, а папа римски тражио је своје историско право, што је тамо од назад управљао. Кад римски папа виђе, да Ћирило и Методије долазе Славенима за учитеље њере из Цариграда са знањем и благословом патријарха цариградскога, уплаши се да ће му се тиме укинути уплив међу Словеним народима, омрзне на њих и стане их гонити, а са патријархом ступи у већу распру. И што је доцније бивало мржња између истока и запада непрестано је бивала већа и напомињала грдни и велики расцјеп у хришћанској цркви. Римски папа, имајући врућу жељу протнву цариградскога патријарха одржати своју власт над Трачко-Илирским Словенима, противио се се тамо сваком реду и установи, необзирући се на правила св. отаца ни на самога Спасителя и његову св. науку.

Бугарски цар Борис, који се крштењем именом звао Михаило имао је под својом владом један дио земље, који је спадао јустинијанској архијепископији; затражи се да тај дио потпадне под бугарску архијепископију 865. год. чему се папа одупре. Грчки патријарх Фотије устане противу папе на одбрану права грађанскога поштивања. Уз пркос томе, папа опет стане се противити превађању св. писма на словенски језик, необзирући се ни на ријечи самога Господа и Спасителя нашега Исуса Христа, који је рекао ученицима, растајући се од њих: и проповѣдатисѧ ко имѧ ѥгѡ покаѧнїе и ѿпущенїе грѣховъ къ всѣмъ ꙗзы́цѣмъ (Лука 24. ст. 47.). По мишљењу папе за св. Писмо сви су језици били погани, осим латинскога, грчкога и јеврејскога. Патријарх Фотије мушки се одупре и овој западној новотарији и дозволи Словенима св. Писмо преводити на свој језик и тако преко Ћирила и Методија створи словенску службу и азбуку.

Сад римско свештенство на све стране устане противу словенства и словенске апостоле Ћирила и Методија стане оптуживати да су јеретици. Ушљед овога римски папа Никола I. позове словенске апостоле у Рим на одговорност. Кад Ћирило и Методије дођоше у Рим затекоше другога папу Андријана II., који је за постигнуће жеља римске столице имао начела блажија и утлађенија. Андријан II. прими Ћирила и Методија пријатељски, рад им одобри, али намјели обадвојицу код себе задржати и тако њихов рад затријети тим прије, што је тада тек у зачетку био. У томе у Риму умре Ћирило 869. год. Моравски кнез Ростислав, видећи, да из Рима не долазе словенски апостоли, стане сумњати и удружи се са панонским кнезом Коцелом, те замоле папу да им поврати Методија.

Методије поврати се у Панонију 870. год. постане епископом и отпочме уређивати словенску службу. Римско свештенство опет устане на Методија и стане га оптуживати као јеретика због чега дође под суд и у затвор, у којем је двије године тамновао. Народ је жалио свога доброга пастира и учитеља Методија, јер је видио да невин страда, за то се стане бунити и немире стварати. Папа Јован VIII. бојећи се каквих већих и неугоднијих пошљедица нареди, те се

Методије пусти из затвора, и дође опет на своје мјесто.

За ово вријеме док је Методије био у затвору српски кнез Мутимир одијели се од панонске цркве и пристане уз цариградскога патријарха. Патријарх Мутимиру спреми учитеља јерс Словене и они у српскоме народу отпочеше ширити словенску литературу.

И у Хрватској словенска црква трпила је жестоке ударе од Рима. Хрвати покрштавајући се са осталим Словенима имали су учитеље јерс Словене и словенску службу и књижевност. Но будући далеко на западу имали су међу собом и добар дио Латина и јако латинско свештенство, које никако није могло трпјети никакве словенштине. На како су Хрвати у почетку подпадали под политичку власт Византије и патријарси су захтјевали над њима своју власт црквену, а латинско свештенство опет на противе гледало је да их са свим од истока отцијепи. За постигнуће своје цијељи пође му за руком, те наговори једног хрватског племића именом Бранимира, који уби хрватског жупана Здеслава 879. год. и сам завлада независно од Византије, предавши се потпуно у руке римскоме свештенству. Овај случај окуражи и друге, те опет оптуже Методија, да је јеретик, ради чега страда и по други пут 880. год. мораде ићи у Рим на правдање.

Противу латинскога свештенства у Хрватској устане нински владика Теодосије и мушки стане бранити народно право и светињу, неказнено управљајући у својој дијецези, а преко ње уплишући и по свој Хрватској. Латинско свештенство опет жестоко је нападало на Теодосија и код паше енергично захтијевало да Нин у црквеним пословима призна власт сплетскога архијепископа, ради чега папа Стеван VI. и изда наредбу нинскоме владици да своју власт ограничи у својој дијецези.

По смрти Бранимировој у Хрватској завлада Мутимир, који жељаше проширити и границе државе. Држећи за ову мисао, да ће му најбоље потпомоћи латинско свештенство удружи се ш њим противу свога народа и народне светиње. Умре и честити старац Теодосије, а наслиједи га Алфред, који настави његову борбу. Алфред завади се са Сплетом и око неких црквених добара, која је оставио Теодосије, а архиепископ сплетски присвојио их. Спор је овај ријешио Мутимир, но са свим криво у корист сплетскога архијепископа, и неслутећи, вала, да ће тиме велики морални удар нанијети народу и словенској мисли.

Опет сада бацимо поглед за један часак на Моравску и Панонију, да видимо што се и тамо ради. Методије умре 885. год. Умрије и Светопулук, кнез моравски, а држава му се распаде на неколике државице. У Панонију са истока навалише Угри и освоје је 899. год. Латинско свештенство користило се овијем метежом и подигне хајку на мртвога Методија и његове ученике. Папа Стеван VI. за наштедника Методијева постави туђина, а његове ученике прогнера у Бугарску и Маћедонију, гдје ови отпочну ширити словенску службу и књижевност.

Успјех овај латинскога свештенства у брао и жестоко осјетно се и у Хрватској. Тамо је непрестано пламтила борба између народне и латинске мисли. Свака народност тражила је своје народно право. Жали Боже, латинско свештенство непрестано је јачало, а томе идоше им на руку највише хрватски владаоци из политичких разлога. Хрватски краљ Томислав жељећи у потчињености одржати приморске латинске градове, настане да измири латиништину са словенштином. Због овога и буде сазван сабор у Сплету 925. год. на коме се ријеши, *да Хрватска потпадне под сплетскулатинску архијепископију и да њени владаоци са властелом не смију ширити словенство нити потпомагати нинску словенску епископију; даље да се у Хрватској не смије служити на словенском језику нити смије бити Словенин произведен у чин свештеника.* Овим се ријешењима мушки одупре нински владика Григорије и не хтједне их признати. Ради тога двије године доцније буде опет састављен сабор у Сплету, на којем предсједаваше римски легати и на коме се пронађе да од почетка није ни постајала нинска епископија и по томе да нема никаква права на живот. Ушљед овога она се укине и тако у Хрватској сасвим нестане словенске службе и хрватске јерархије, а на њено мјесто завлада латиништина. Због овога тамо се створе велики метежи. Народ је тражио своје народно право и није га могао добити. Метежи ови продуже се за дуго и у њими Хрватску затече 1102. год. тада је освоје Мађари, који и данас тамо владају.

Док овако по Хрватској, Моравској и Панонији жариште римски попови дотле цариградски патријарси настојаше да међу Бугарима и Србима

увуку и учврсте свој господарећи уплив, а уз то, премда су дозвољавали словенску службу, ако би увукли и грчки језик није им било на одмету. У овој борби бугарске и српске воље биле су много енергичније и патријотичније од хрватскијех, јер нећемо наћи да су народ за круну продавали. При крају X. в. осили се бугарски цар Самуило и ослободивши се од Грка подигне бугарску патријаршију, под коју подпадну и српске земље. Године 1014. умрије Самуило, а Византија се опет подигне и цар Василије освоји Бугарску и Србију; а да би јаче у тим земљама одржао грчки уплив, обнови јустинијанску архиепископију у оним правима и границама, које јој даде Јустинијан 535. год. Овај случај био је велики пораз Словена у Византији. До сад Срби и Бугари имадијаху тамо своје учитеље вјере и чиновнике, а сада њихова мјеста заузеше Грци. Међу Србима и Бугарима на епископске столице дођоше људи из непријатељске и осветљиве земље, а мјесто словенскога језика у црквама зачује се грчки, који је напоминуо пораз Славена. Грчки чиновници и свештеници циједили су народ српски и бугарски и односили му и пошљедње средство за живот. Најбољи је примјер овога тираниса̂ња био један солунски владика, у кога је грчки цар Михаило Пафлагон, кад га је са столице збацио нашао у тајности 3300 литара злата награбљена, а то би у данашњој вриједности изнашало 20 милијуна фор. а. вр. Оваково нечовјечно поступање Грка више се није могло подносити и само се чекала згода на да се прођерају. Први Срби устану под Доброславом 1040. год. и ослободе се овога тираниса̂ња.

(Свршиће се.)

Српски народни обичај на Божић у Бос. Крајини.

На селу. Написао: **Петар С. Иванчевић**, српски учитељ.

„Ал је ова слава одвојила
Са простотом и са весељашу,
Ватра плама боље него игда,
Прострта је слама испод огња
Прекршћени око огњу бадњаци,
Пушке пуцу, крте се пецива
Гусле гуде, а кола ђевају
С ушучки дједови играју."

П. П. Њ.

Живећи у милом и витешком српском народу, као син Босне поносне — односно љуте Крајине — много пута крваве „хаљине," и као потомак српскога попе, имао сам срећу готово све наше обичаје упознати и проучити.

— И збиља ја мислим, да нема ни један народ од сплинијех Словена тако лијепих, красних и значајних обичаја и народних умотворина, као *српски народ*, који се је пошље оног чемерног дана Видовадне 1389. на све стране разишао, али ипак остаде увијек (ако не баш сви) вијеран својој прадједовској вјери, српском имену и српском поносу.

— Е, па Србадијо мила! кад имамо тако лијепе наше српске обичаје, за што би се лаћали што чијег: „мајмунисања," та за Србина мајмунисање није, а он се мајмунисању до сад ни научио није (бар поносни Србин Босанац и и лахки Херцеговац); па за што Србадијо мила, да се сад од окупације лаћамо мајмунисања? — Јемуж е чест, чест," — али Србадијо своје чувајмо, бранимо, поштујмо и цијенимо, а туђе одбацимо и клонимо се, што но има ријеч „као праг од крста."

— Између многијех српских народни обичаји лијеп је и обичај на Божић, али пошто га с дана у дан нестаје, то ево латих се пера, да исти по могућности опишем, те да се тако бар у српској књизи нађе.

* * *

Чим се запости, одмах се старијешине појединих породица стану бринути о набављању овог или оног за своју чељад, па да тако ником не буде криво од стране кућног старијешине. Млађарија весели се, како ће се око Божића изиграти и испјевати. Ту ти се драговићу мој прави озимаће (свечано) одијело. Друга друзи долази, да заједно сигурају (направе) зубун, кошуљу, прегачу, капицу, аљину и т. д.; па још

стане се једна другој фалити, како су јој код куће обећали купити кашиљ опанке, а у новије вријеме појавиле се и кундуре, нарочито у оним селима, која су ближе вароши. Особито онај момак или дјевојка, који први пут у свечаном руху на збор излазе, одријеше се спремајући, е сад ће момче први пут изаћи на збор, па би срамота била, кад не би све наперно било. Док год дјевојка има пред собом старију сестру, или ти момак старијег брата, то се онда брат или сестра не јагми ићи на збор, а не ће никад љепшег одијела обући, него старији брат или сестра, они све њима намичу. А чим се ови ожене, то ти онда побро мој онај брат или сестра, који су по годинама одмах до њи, почну се гиздати и на збор ићи.

— Српски гуслар још зарана стане јаворгусле и струну на њима поправљати, момчадија набавља барут, поправља пушке и чисте их; печенице се затварају, пере се и чисти шеница. Мала Српчад запиткују своје миле родитеље колико има дана до Божића? Српске мајке тјеше своју дјечицу, говорећи: „Ако будеш душо добар, мајка ће теби на Божић свашта доста дати и волиће те мајка.“ А невина дјечица пливају, пливају у радости; а чим се Божић примакне, они стану пјевуцкати ону познату пјесмицу:

„Божић, Божић бата,
На обоја врата,
Отвор'те му врата.
У Божића три ножића:
Једним реже чесницу,
Другим реже заобљицу,
Трећим реже гибаницу.“

* * *

Кад бадњи дан дође, онда се почну клати: кокоши, гуске, патке, туке, туку се крици итд. До бадњег дана буде све остало готово, као: навежено доста дрва, намљевено и накувано хљеба, купљено пића и друге маловарице (маленкости).

За печеницу највише се туку крици, а ђе-ђе колју се бравад (козе или овце). Имућнији убиће крче и опет заклати бравче. Они, који туку крче, они онда одмах на бадњи дан и пеку. Печенице се већином пеку по шумама, да се тим уштеди дрва, а и само месо слађе је кад се на пољу испече. Бравад се колју у очи Божића пошље вечере, а пече се пред саму зору, да за ручак вруће буде.

На бадњи дан ништа се до ноћи не једе, и то се зове сушити или једноличити. Нарочито чобани њим блага на бадњи дан суше, и онда тврдо вјерују, да ће им благо цијеле године бити здраво. Невазда се на бадњи дан лагати (тући) због чирева. На бадњи дан дијели се сиротињи, јер и сиротиња мора на Божић свега изобиља имати. Згоднији људи закољу по читаво бравче, те раздијеле сиротињи, која се у њихову компилуку налази. На пјестима дијеле живо бравче. Трефљава се, да један сиромашак добије што-оклен по петеро-шестеро бравади. Осим бравади или меса дијели се сиротињи и жито, сваковрсни мрс, а ђе-ђе и само пића.

* * *

На многим пјестима — нарочито у околици Бањелуке — уносе бадњак из јутра рано на бадњи дан, а таки је бадњак грана или прут од овог или оног дрвета; а текар побро си мој у вече пред сами сутон уносе тако звану „бадњачу“; (што је погрјешно речено, јер то је баш прави бадњак, као што се и у околици Шехер-Вишћа зове).

Кад се изјутра уноси грана, онда ће ти онај, који уноси стати пред врата, па повикати велегласно: „Ко има тамо?“ Из куће повичу: „Чељад“, а он опет повиче: „И шта још тамо има осим чељади?“ Тад му опет повиђу из куће: „Ама драги мој брате Србине има: напретка, здравља, весеља, а понајвише среће и Божијег благослова.“ Сад ће ти овај испред куће: „Е, а шта нема?“ Они му из куће одговоре: „Нема муха, буха, ушију, стиједница, рђавштине, несложе, беспослице.“ Сад овај уђе у кућу рекавши: „Помози Бог браћо и сестре!“ Сва, који се у кући у тај мах нађоше, поскачу на ноге, па весело повичу: „Бог ти помогао Србине и српски сине!“ Онај, који унесе грану прекрсти ш њом тамо и тамо по кући, па ју онда изнесе надво и метне на кућу. Исту грану и како народ вели бадњак, чувају до иза малог Божића, а многи и даље.

У вече кад се почне сутон хватати уносе бадњачу или боље рекавши бадњак. За бадњачу изберу лијепо и равно дрво, а ђе-ђе читаву кладу, па ју на воловима у кућу увлаче, те исту метну на пријеклад, а дебело горе окрену. Прије него што у кућу унесу бадњачу или ти тако увуку, говоре исто онако, као што сам мало прије споменуо.

Кад у кућу унесу, онда ће ти један, који је већ ријечит и вјешт, рећи: „Добро вече!“ Сад му одговоре: „Дао бог добро!“ А први ти онда почне говорити: „На добро нам Божић дошао, да Бог да и света Тројица и сви свеци и угодници, који се моле код пријестола Бога јединога, да Христово Рождество у здрављу, расхатлуку, весељу, свакој срећи, благослову и задовољству дочекамо и прославимо у слози, миру и љубави као права и честита браћа Срби.“ Остали вичу: „Амин! амин! чуо те Бог и сви свеци Божији!“

* * *

Старина г. Љубомир П. Ненадовић, српски књижевник, описује бадњак код наше јуначке и витешке браће Црногораца, па он вели у својој књизи „О Црногорцима“: „Године 1857. на бадњи дан био сам у двору кнеза Данила кад су се налагали бадњаци на ватру. То је лепа свечаност. Било је преко педесет војвода и владара. Кнез Данило погледа по свима, па онда ману руком на Стевана Перкова, да он први бадњак говором поздрави и на ватру положи. Сви смо устали на ноге. Стеван узе бадњак зави га у струку и принесе га огњишту. Књегиња Даринка кропила је вином бадњак и бацала жито и ловорово лишће по њему. Стеван Перков држи бадњак и с њиме чудесно разговара; пита га: зна ли где је никао и где је порастао? пита га, је ли видео и упамтио како се муче и гину Црногорци, да обране овај аманет Срспства. Кезао му је да ће сада на јуначком огњишту куће Петровића у славу Христова рођења изгорети; па онда рече: „Твој ће дим у небо да се дигне и кад сјутра код сунца буде, нека му каже: да се и оно у својој борби са помрчином, сваке ноћи одмара, а Црна Гора никада.“ — На онда благосиљајући Србе, а проклињући Турке спусти бадњак на ватру и викну: „Црногорци, да Бог да сјутра чули, да је Дервиш-паша са сном турском војском кренуо на Црну Гору!“

„Та његова жеља брзо се испунила. После четири месеца по своју Црној Гори славила се велика победа на Граховцу, где је турска војска сва уништена.“

Ријеч бадњи — вели наш уважени филолог и честити Србин г. професор Ј. Живановић — долази од коријена „кѣд“ а старословенски глагол гласи бједјети. Од истог коријена долазе ове ријечи: бадар, бадњи, бадњак, бадњачица, будан, будити се. Бадњак постаје од придјева „*бадьнъ*“ наставком „*як*.“ Бадњак значи оно, што даје свијетлост и поред чега се „бди“, поред чега је инсан будан.

* * *

Кад се бадњак унесе и на ватру положи, то се онда донесе сламе и по свој кући простре. Слама се чупа из више стогова, да буде родиија година. Кад се слама стере, онда ће старијешина или ко други узети ораха, љешника, па по кући бацити, гдје-ће умијешају и који новчић, а једно чељаде стане сламу разгртати. Разгрћући виче: „Кво! кво!“ А онда онај, који просипа орахе и љешнике, виче: „Пиле! пиле!“ А дјеца хоће да се подаве јагмећи се за орахе и љешнике.

Пошто се је бадњак унио и на ватру положно, те слама прострла и у опће конак спремио; онда се меће софра и почне се вечерати. За вечеру приготови се домаћи уобичајни јела као: угљечена граха, кеље (купус у главицама, на изрезан), опапа, пилава, пите, уштипака (колачића), бакалара и тд., метне се на софру пуна здијела суви шљива, крушака, ораха, кестења и љешника. Од пића обично буде ракије, а на мјестима и вина. На неким мјестима одмах у вече доносе жита и метне у вариљак. Гдје-ће међу у решето. Обично доноси се зоб, те се у вариљаку или решету метне на софру. Прије вечере на многим мјестима просипа се просо око штала, да бајаги врачарице не могу ништа благу учинити, јер веле уочи Божића највише иду учињалице или врачарице, па учињају благу, као кравама одузимају млијеко, а то ове учињалице чине и око Ђурђева-дне. Прије вечере гледа се на дуварy сјен своја, те ако је без главе, то ће онда дотични исте године умријети.

Пошље вечере иду људи клати бравад, а остали укућани припремају се за сјутра. Мало се те ноћи спава, а од пол ноћи већ је свак жив на ногама, а било и најмање дијете. Па ако у оком селу има црква, или је иста и у другом селу, само ако није одвећ далеко, то ти онда иде бар по једно чељаде из куће светој матери цркви, а који су ближе иде их и повише из једне куће.

Кад се божествена литургија сврши, онда Србадија излази весела, те се мир-боки пријатељ

с пријатељем, кум с кумом, рођак с рођаком и у оне тад се и највећи непријатељ с непријатељем помири и пољуби. Како један другом иде, пружи му боку или плоску с ракијом и поче: „Ристос се роди!“ А овај му одговори: „Ваистину се Ристос роди!“ Сад се пољубе говорећи: „Мир божи Ристос се роди!“ А онда узме један од другог плоску с ракијом и потегне из исте ракије. Све до Богојављења поздрављ се с ријечима: „Христос се роди и ваистину се роди, на кад се је родио и жито нам родило.“ Пред ручак мора макар мало српско коло заиграти и српска се пјесма запјевати, а и која се пушка изметнути.

— Ручак се врло рано меће. Чесница се мијеси изјутра на Божић, а мијеси ју жушко — обично онај, који увек пасијана и уопће око волова, плуга и бриче (зубаче) ради. Чесницу свака кућа мора укувати, ако који нема пшенице (јер се од пшенична брашна кува), то ће му други узајмити, или ако је сиромашан подијелити. Године 1890. био сам очевидац, гдје управа Манастира Гомионице раздијели 100 ока пшенице уочи бадњег дана, а 1891. год. раздијелила је преко 90 ока и то међу најближе комшије.

Кад се чесница укува и запрће у сатру, (а под сачем или пеком никад се не пече, већ у лугу), онда ће ти онај који је кувао метнути одго — кад је већ запрето чесницу — неколико хрпице живог угљена, а сваку хрпицу намјени на ово или оно жито. П. пр. најприје се метне јечам т. ј., прва хрпица значи јечам, а онда остала жита по реду. У средини буде здравље и благослов. На којој хрпици угљена буде највише пепела, онда ће оно жито, што га та хрпица означује, најбоље родити. Ако на којој хрпици нема пепела, онда тврдо вјерују, да оно жито неће родити. Највећма се окаже кућна чељад, ако нема пепела на оној хрпици, што означује здравље и благослов.

Прије ручка сваки ће куснути граха, што је од вечере остао; а то се чини због сираба. На мјестима мазку воловима пратове са грахом од вечере, да их ко чоече Божи не убије јарам.

Прије сунца пуца се преко блага — због зинјерета; а гдје-ко пропушћа благо прије ручка кроз свијећу, т. ј. стане двоје чељади на стругу или врата куд благо излази, па дуже свијећу, а треће чељаде натопи. На неким мјестима то раде, кад почну ручати и онда међу тиквосине (прет дрвета) међу рогове или тељиган, што звоно на бравчету држи. Тиквосина се неће, да пратарице не могу одузети млијеко.

На Божић прије грањуња сунца сваки се посао почне радити, јер ако се који посао није радио прије сунца, онда тај посао не ваља радити међу Божићима, т. ј. међу великим и малим Божићем. Рубље (чаће и кошуље), које се на Божић најутра спуку, оне се међу на дрвеће од шљива и остану по нас дан, а то се ради, да конопље буду боље.

Кад се лијепо софра постави и донесу се разна јела — као: пиваре, уштипци, пита, омач, кешке (шеница опрата и пробрана, па с месом кокошињим, гушчијим или ћурећим сварена, али са сим густо зове се „кешке“), млијеко (кисело), варенике, сир, скорци, разне чорбе и т. д. а међу сима пиваре просечно заузима. Ђем драгошћу мој, кад се је већ софра поставила, запале свијећу, метну ју у жито; а један од мушкараца поведе вола, као тобож, да ће буде волажније, јер је воле он најретији; сад ти вола поспу житом, дају му изобиља жита, да се наједе, а онда га изведу из куће и оберају на његово мјесто. На мјестима покривају вола тканем, па по цијели дан остане ткане на возу.

Кад су већ вола извели, онда се моле Богу, а гдје-ће читају и славу. Ево таке једне славе:

„Василава изе, во Трејицу славимо, Господа Бога и Спаса нашего Исуса Риста сина Божијег, премогле молитвије, благословене владичице и наше свете Богородице, пресве дијеве Марије и Василије, часног славног пријерока (пророка), прединког (претече) Јована крститоља, василаву Павлу, свети славни да се хвали пријестола апостоља и осталих, Петра Павла во право пријестола, наше собор благодат Риста Духа нашего, Риста Бога нашего и четири еванђелиста: Марка и Матију, Луку и Јована, који подпре општију, кедро небо и земљу, и нас грешне Божије не повиленији, спета во старинка, Василију великог, Глагорију богословца и Јована милостивог, Јоана Златоуста и јерају (јерарху) Ристова Николу, во нижена, поништију собране Санарију и Арију

безбожног налогшине, а српску њеру утврдише[1], нами закон усадено и ево га ми сви прави Срби и Рашћани почитујемо; свети дрвени пророка Мујсиса (Мојсеј) и Илију, Вида и Давида, Еремију и Зарију, Данила и Ананију, архиђакона Стевана, почетника краља Лазара на Косову на Раваници, ише пострадалних пред српеи војницима. Ише са части за 40 мученика, проводоше боси кроз огањ и воду. И во последње врајеме господшу (господштину) и Богородицу и Анђелију сиима на здравље и на спасовину дошло Христово рождество, дому и домаћицу, свој браћи Србима у оиђину, Богу слава, нама здравље и од Господара Бога помиловање — амин! амин!"

Пошље славе пазубе се у пакрет, а гдје ће метну неколика угљена на двије хрпице, на између тог угљена пролазе и љубе се. Том прилином иду увијек с' лијеве страие на десну и говоре: „Кроз огањ идемо; а од огња не лежимо." А у неким селима пролазе и око сваог огњишта.

Најирво се једе скрпика јабуке умочивши ју у мед, а како који узима скрпику јабуке иде и пољуби старијешину у руку; то се чини да буду боље чеље, а тога у неким селима нема, него се најирво једе пиџара и то сви се једном кашиком обреде, а говоре: „Једна жлица, једна тица, кљун у шуму а реп у њиву." Тако говоре, да тице не једу кукуруза. А прије, него што се поче пиџара јести, свако ће со челаде осладати у мастя, што овго по пиџари плива. На ако се не види, одмах се спуиади, јер вели, ко се не види, тај неће дођубет Божића дочекати.

Чешвину зове двојица људи, обично старијешина и још један, који је у годинама најстарији. Код ломљења пасе, да не падне мрва и коме ће већи комад доћи. Коме већи комад дође, тај је вазе срећнији, а ако паде мрва коме мелеи чешвину, онда тврдо вјерују, да ће неко од челади до идуће Божића умријети.

Кад се свијеча трпе, пази се на кога ће дим ићи, па на кога буде ишао тај каку не ће другоге Божића дочекати.

У бравеча плеча (гола кост), што се за Божић закољу много гатају и тврдо вјерују у све што у том плечу казиваоц види, те им предсказује говорећи баше ово, бика оно. У оиће проети народ радо гата у свако плеће, али божићном плечу т. ј. оном плечу од бравета, што се на Божић закоље, највећу важиост дају; веле: свако се браће радује, које ће сё на Божић заклати.

„Дијелови плеча — по народном називу — јесу: „чашица", а на чашици „јулар", „сова," „аман" и „шеље" (лопатица). Сова кад је добра, онда ће драгане мој сва кућа напредовати; у чашици ако има пруга, то ће онда неко у кућу или из куће путовати. Ако је пруга пошла из чашице надоо, онда ће бити неко из куће отићи, а ако је пруга пружила се до у чашицу, али још није сасвим стигла, онда ће неко у кућу доћи, као н. пр. неко се из куће оженити, или ће најазника добити. На армању, ако има доста пруга, онда ће бити кишна година. Јулар ако је добар, то ће бити коњи добри. И још се много којешта у плеће гата, као: хоће ли бити добар тор, хоће ли ко умријети, или се родити и т. д.

* * *

Полазник (полазник) први је најјерник, па ко био да био. Кад полазник дође, онда ће ти га, драгонињу мој, лијепо посути житом, овај узме мању (ватраљ), па свом снагом крене бадњак (бадњачу) и вичо: „Е, да Бог да и сви свеци угодници, колико гођ варница толико у овом честитом и благословеном српском дому било: оваца, коза, говеда, крчага, коња итд., а онда проће, па сједне, а станарица га огрне пошљаком или биљем (хеботом), да тобоже буде дебљи и бољи скорун на вареници, а гдје ће неке да огрну због болести. Ако је полазник прије ручка дошао, то он остане на ручку, а свакако мора, макар шта јести. Она жена, која спразља јело одмах укуша колач, па запрене у затру. Исти колач остави у средини шуплу, како се може полазнику на прат натаћнути. Кад полазник пође, онда му се колач на прат натакне, а колач се окити, као са: јунидом, мавезом, предњом, комадићима од платна, па ти се још привеже: сира, сланине, сувог меса итд. Редуша т. ј. она жена, која те седнице куха, испрати полазника по $^1/_4$ сахата хода, носећи за њим боцу ракије, ако је комшија полазник, то ће га редуша до у кућу испратити. Полазник дарује софру са 50 новч. до 1 ф., како је који кадар.

[1] Прекратимо сад кажимодо ово слово, док ни не мислн Арнју и ко је тај Арнја био? На ли погоду шпанскоју то је овај Арнја, против ког је крал Македонски сабор држао 925. год. за времена цара Константина. П. С. П.

На Божић веле да је добро бљувати, јер кажу биће родна година и биће добре чеље, а неваља спавати, јер ћеш цијеле године бити поспан.

— Одмах послије ручка млађарија иде у ерпеско коло, а обично се већ зна гдје се весела Србадија за коло скупља, — у сваком селу или боље рекавши махали има мјесто за ерпески састанак и скуп. На тај скуп дође и старија Србадија, па метне софру, и пријатељ с пријатељем, кум с кумом сједи, пије и сејири како се млађарија весели играјући ерпеско коло, а пјевајући ерпеску пјесму. Прије окупације метали су стари људи нишан, па се нишанали и надметали ко ће боље ехватити.

— Ето таки је обичај мила Србадијо код Срба — тежака у Крајини на Божић, — — — а врли мој пријатељ и честити учитељ госп. П. Мирковић или ти кршни мој земљак преч. госп. К. Ковачевић ваљда ће саопштити милом ерпеском роду обичај Срба грађана, јер они ето баш сад живе у варопши.

У Ман. Гомионици, о Малом Божићу 1892.

Ријеч при ступању на парохију,

држана 14. јануара 1892. године у Босанско Градишкој цркви.

Блаючестиви Христјани и драга браћо!

При свршетку св. литургије сматрам за угодну и пријатну дужност проговорити вам пекколико искрени ријечи, зато молим послушајте ме.

Многима од вас сигурно биће познато, да није од овог мјеста далеко оно сеоце, гдје сам се ја родио; гдје сам први пут почео удисати овај атмосферски ваздух; гдје сам први пут угледао жарко сунце, јасне звијезде и плави свод небесни!

Не мање такође знаће те, драга браћо, да сам прва и основна знања у школи овога мјеста добио; да сам као ђачић у овом истом св. храму пјевао некада: „Господи помилуј“, облачио се у стихар, читао апостол и учио се у њему страху господњу.

Све ви то знате, а знате и то, да је то и доста давно било, и да од првог мога одласка одавде, па до данас, има читавих 25 година.

Истина је, од тога времена имају одпасти двије године, које сам прије пробавио овђе као учитељ основне школе, али и те двије године кад се одбију, опет остаје дугачко вријеме од 23 године како одсуствујем тјелесно од свога рођеног мјеста, али увијерени будите, ипак сам духом више пута био с вама.

Но, ето, послије 23 године моја одсуствовања, ја се данас по вољи Божјој, по вољи своје највеће духовне власти, по вољи овдашње црквено-школске општине повратих у своје рођено мјесто, да му служим као парох, и да вршим дужности надзирателја протопрезвитерата.

Заиста; ако је игдје згодно и умјесно напоменути ријечи: Ко ће као Бог; ко ће као сила догађаја? то је баш код овога случаја моја повратка међу вас.

Ступајући дакле на парохију и управу протопрезвитератом, и прихваћајући се од данас вршења својих дужности код вас, имам рећи и то:

I. Уздам се, да ће пречасно свештенство и моја у Христу браћа, свагда тачно вршити своје свештено-пастирске дужности, и добрим примјером и савјетима предходити својој пастви у свему.

II. Рачунам на љубав овдашње црквено-школске општине, чија је смотреност и прозеност у раду на далеко чувена. Очекујем њихову братску слогу и једнодушност и на даље у свима пословима, а нарочито у пословима који се буду односили на највеће двије српскове светиње, — на цркву и школу, те онда могу рећи да сам сретан, јер смијем дакле одмах напоменути оне ријечи апостола Павла, које је некад рекао у посланици Римљанима: „Радујем се што се у свему могу на вас ослонити.“ (Рим: 7, 16).

III. Овдашњем учитељу и учитељици српске школе обраћам се, да у повјереној им младежи и у будуће утврђују страх Божији као почетак сваке мудрости.

IV. Обраћам се тако исто и вама родитељи обојега спола, да ваше млађе подучавате у истинама Еванђелским, у колико вам је то могуће, да им препоручујете и усађујете у њихова срца послушност и покорност према старијима, и да

их по могућности гледате окитити свима оним прлинама, које данас треба да красе наш млађи нараштај.

Приликом дакле данашњег нашег првог вијења и састанка у овом св. храму, поздрављам вас све од великог до малог, и честитам вам празник св. Саву Немањића, првог архијепископа и просвјетитеља српског, а уједно и највећег свеца у календару.

Завршујући мој говор, не могу, а да не напоменем, да ће ме особито веселити, ако вас и у будуће будем увијек толико вијао окупљене на молитви, у недељне и празничке дане као, што је то данас случај.

На крају позивам вас све, да се усрдно помолимо св. Сави Немањићу и винемо у мислима к престољу Свевишњега Творца, са тврдом вјером и надом на Њега, па ће нам молитва бити угодна Богу и свецима. Амин!

С. Бјелајац, парох.

Свечаност освећења нове цркве у парохији Факовића, протопрезвитерата Сребреничког, 6. октобра 1891.

Ова парохија, названа „Факовићи“ састављена је из трију пређашњих упражњених парохија „Млечва, Брезани и Вранешевићи, које су бројале по 50—60 кућа, и 1889. године мјесеца септембра Високопречасном конзисторијом из Сарајева, према данашњем времену и устројству парохија, установљена је као једна под истим називом, који значаја има. Тако је назвата због саме ријечице, која се зове „Факовица.“ Такав су назив својили и политичка општина, поставе: финанцијска и оружничка. Дакле прилично је да се према томе и парохија зове тако. Ова парохија броји 7 села, око 180 кућа. Парохија са селима својим лежи у виду полукружне периферије према цркви, која природним средиштем лежи у половици пречника. Само мјесто, гдје се црква налази, у врло је лијепом положају, романтични изглед има, налазећи се при подножју планинске косе „Корјена“, која се према пловитој Дрини у поље положито спушта и низина се „Погледиње“ — с пуним правом, јер се с' њега виде с обје стране Дрине широка пространа поља, која својим богатим усјевима и околином очаравају око човјека.

Према Факовићима, с ону страну Дрине, постоји Србијанско село Бачевци, у коме живе све сами чисти Срби, који се и с говором и пјесмом и пошћом слажу са својом браћом Србима и сусједима из Босне.

На висоравни бријега Погледиња од неких по предању 200 година налази се стара црквица од брвана сграђена с округлим олтаријем. Ова и ниска и тијесна простором црквица за невољу је служила овдашњим парохијанима, који су јој ипак радо долазили и Богу се молили. Не знајући за бољу у пређашњим кобним временима. Црквица је с унутрашњим потребштима својима врло сиромашна, а никаквих знакова, по којима би се могло судити, од кога је времена и кад је начињена, нема, као каквих старих књига, или печат, или повеље или потпис, ни по предању старих није се могло докучити, — све је тражено, да се прибере, али не бијаше, можда би било да вријеме није порушило и уништило. Прије 30 година ушли су неколики кордуни кроз прозорић у олтар, те хаљине подерали, књиге расковали и сагорјели, сасуде, иконе и крстове побацали. На само се промислим и уздањем, те рекнем: *Боже милостиви! шта српски народ није пртурио и опет у свима невољама и биједама остао чист и вјеран вјери православној.*

И тако су овдашњи парохијани с овом црквицом, с малим молитвеним домом задовољни били, док не сињу слобода. Добивши слободу покренуше мисао да се гради нова, боља богомоља. И прегоше, и многе драговољне жртве положише у име тога тако, да је лијепа сума новаца добивена, без великога напрезања. Али као што се при оваковим пословима и на другим мјестима појављују тешкоће и неприлике, које вала савладати, тако је и овдје било много тешкоћа и неприлика, које су и проузроковале да је грађена црква око 3 год. а стајала сграђена 3 године. Али пословица народна вели: „док

се дима човјек не надими ватре се не може огријати.“ — Између осталих има се захвалити Неђи Стјепановићу, старатељу црквеном, који се својски заузимао око градње црквене, да изиђе по плану, да су рачуни чисти и убиљежени и сваку неприлику о проневјери ијешто је отклањао, а још бивши неписмен. Мислим, да је с тешкоћама скончано било више но је требало, највише због тога, што као невјешти нису у средини својој имали стална свога свештеника, с којим би се договарали, који би их руководио и подучавао, па да се жељена намјера изведе што боље и брже.

Овај народни алем, благо народно, за које се не пожали ни жртава ни труда — ова ново сграђена црква, сграђена је ниже старе црквице у лијепој исушитој равници, која је разчишћена и проширена. Црква је од тврдог материјала сазидана — све самим каменом, торањ је од седре; покривена је цријепом; има сразмјерна прама висини 4 прозора, а на торњу гдје ће бити звоно има 8 прозора. Црква је дугачка 17 метара, широка 10 мет., висока је 10 мет. Торањ је висок од подножја 20 м. Ова црква по изгледу свом и плану испољавшем и унутрашњем надмаша, смијем рећи, све цркве у овом протопрезитерату.

Темељ ове цркве, по благослову и дозволи Његова Високопреосвештенства г. Митрополита Саве Косановића освештан је пречасним протом Алексом Поповићем из Сребренице на дан 20. маја 1884. г. у славу Сошествија св. Духа на Апостоле.

Уз пострекавање свештеника свог не хтједе народ даље одлагати троношење цркве своје, но с одборницима својим ријеши то извршити ове јесени, тим прије, што је милостиви Творац подарио добру жетву у свему свакоме, те се и уста на посао. — Прије свега, пошто је ту и граница са Србијом, па да би и Србијанци, као блиски сусједи, имали част доћи на ту светкованину, замољена је висока земаљска влада, да би благоизволјела дозволити превоз — секлу приврмену од 3 дана на самом мјесту, из разлога, што ће се множином народа умножити приходи сиромашној цркви. Поради тога висока земаљ. влада толико је милостива била те је учинила доброту, што је благоизволјела подарити дозволу за превоз на Дрини Факовић-Бачевци.

Затим је слиједовала прва дужност, уз вољу и особиту жељу народа позвати општељубљеног Србина архипастира Његово Високопреосвештенство г. Ђорђа Николајевића из Сарајева, да благоизволи доћи и храм освештати, што је и учињено. Обећање је погодно стигло. На основи тих повољних обећања одмах су расписи учињени и послати, и с ову и с ону страну Дрине браћи Србима, да изволе доћи те присуствовати при освећењу нашега новосаграђеног храма и добровољним прилозима потпомоћи. Према обичној радости народа за освећење цркве му, још више му се радост увећитјела, кад је дознао, да ће га његов архипастир посјетити.

Депутирци, Хаџи Димитрије Урошевић из Сребренице и Митар Симић из Сталатовића, као изасланици црквеног одбора Факовићког предусрели су и дочекали Његово Високопреосвештенство с протојаконом на станици жељезничкој код Симина Хана у четвртак 3. октобра 1891. и здраво у Зворник на конак стигли.

У Петак 4. октобра и. г. порано је пошао наш мили гост из Зворника и рано у Љубовију дошао, гдје су га дочекали, предетојник Јакубовски, прото сребренички — неколико дружине пјевачког друштва „Омладине“ и околни сељаци. Ту се употребило мало времена за одмор и окрепљење за даљи пут, у Факовиће, новом цестом, којом је много отпора колима било, због скоро насутога дринскога шљунка. То је узрок био те је наш жељно очекивани гост с пратњом својом од свештенства и омладине стигао касно у петак у вече у 7 сати у Факовиће, но Бог је дао те је била топла и пријатна, јасном мјесечином огријана ноћ.

На главном улазу у Факовиће постављен је био лијеп славолук, окићен зеленилом и заставама, међу којима се вијала и српска тробојна а између њих натпис: „добро нам дошли“. Поред славолука с обје стране цесте стајали су у ред парохијани, па цареки службеници, оружници и финансије, у униформама својим.

Испред парохијана и у десницу Његово Високопреосвештенство, поздравио га је с' лијепим говором, истакнувши између осталога, да, нити је кад, ова парохија ни цијела околина имала срећу у средини својој вићети свога Србина архијерејa, који у старачким својим, али још крјепким годинама не пожали труда у овом крају походити вјерно стадо своје, поучити га и јеванђелском ријечи, охрабрити га на извршивање хришћан-

ских дужности, и архијерејски број благослов, одавна жељени од стране народа указати му и дати. Послије тога поздрава присутни три-пут викнуше: „Живио !!!“

Сишавши с' кола сви присутни љубили су архијереја у руку и добијали благослов. При угодној мјесечини изгледа би биле друге свечаности.

Уз пратњу радосног народа допраћено је Његово Високопреосвештенство до у припремљени за Њега угодан квартир, да од дуга пута утрује одмор. — Одмах се у народу могла примјетити необична струја радости и весеља а сигурно зато, што су доживјели овако госте причешћивати. Опазило се, гдје један другоме говори: „Боже драги! како је г. Владика остарио, како ли се накани онакови стар доћи. Е, баш му високо хвала.“

Кроз мало вријеме већ и поноћ наста ради сна и одмора.

Сутра дан — у суботу — око 9 сати Његово Високопреосвештенство по пријатном уранку изволи разгледати околину и положај мјеста, које му се допало. — Прегледао је новосаграђену цркву, њен спољашњи и унутрашњи план; простор око цркве у порту ограђен; за освећење исте неопходно нужне потребе — ствари. Није жалио труда успети се мало уз брдо, те походити стару црквицу и прегледати је. Видивши је са свим просту, малену и ниску, по дрвеном њеном саставу ослабљену, спромашну, без икаква накита — чисто му се на лицу могло примјетити неко сажаљење, које је ријечима и посједочио: „Драги народе, мили народе, гдје си долазио и Богу се молио и опет вјеру одржао.“ — Прегледа часну трпезу, св. мошти у стубу не нађе, антимине нов неосвећен узе, да га законитим учини за нову цркву.

По томе приспје и вријеме за ручак, који је нашим гостима, послије онога ходања и разгледања околине, пријатан био.

Након свега рада и после ручка одмора, задовољства и уживања тога дана приспје и вријеме да се вечерњим молитвама препоручимо Богу Творцу. Околним свештенством, које је већ приспјело, допраћено је Његово Високопреосвештенство до у цркву, која је била већ пуна страног народа, грађана и тежака. Пречасни прото сребренички Алекса Поповић с протођаконом Бошковићем, одслужио је вечерњу с дјецијама, а за пјевницама појали су парох факовићки и пречасни прото зворнички.

По свршетку вечерње и на благослов архијерејски отпјеваног „тон деспотин,“ гомилама народ приступаше десници Његова Високопреосвештенства, да је пољује и благослов добије. Свако је рад да је ближе старца архијереја, да га јасније и боље види и у свијести упечати.

Те вечери је народ из свију крајева све већма придолазио, који се лакше могао смјестити и преноћити због лијепе, топле и пуним мјесецом огријане ноћи. — И сву цијелу ноћ је народ врвио, долазио, док и зора не сијну, док и „прилѣ дань ѣ̀ѣтлаго торжества“ — дан славе жељене. Румени сунчеви зраци јутрењи знаци дадоше, да ће цио тај дан угодно и топло вријеме бити. Јутрењу зору у недостатку звона поздравише звуци јасне гвоздене свечке и позваше народ на јутрењу молитву. При концу исте Његово Високопреосвештенство уз пратњу свештеника и народа дочекан је од неколико обучених свештеника пред црквеним вратима и пропраћен је с „достојним“ у цркву, у којој подјели благослов свештеницима, који ће служити. При облачењу архијереја „Славу и Цар небесни“ 8-ог гласа пјевао је г. Саво Данчић, парох слапашнички. Затим је настао чин освећења водице и освећења цркве, а по овоме служба Божија, коју г. Митрополит, са својим вриједним и искусним у служби протођаконом и са још 8 свештеника одслужио. Од тијех били су као првенствујући Алекса Поповић прото сребренички, па прото зворнички Василије Остојић, затим парох те цркве Теодосије С. Поповић, Обрад Симић, Димитрије и Јосиф Блажић, Ристо Блажић, Тодор Марковић.

Између тијех било их је, који нису били вични служити при служби архијерејској; али је ипак склад био, јер општељубљени Срби архијереј настојао је за тим и у тишини исправљао.

И црква и хор пуни су страног народа били.

По Јеванђелију изговорио је народу врли архипастир врло дивну поуку, како се и као Срби и као Хришћани имају држати и владати у овоме свијету, истакнувши неке мане и пороке, који су народом владали и који могу владати, те да их се чува и клони, а препоручивши му врлине хришћанске, које су нужно човјеку хри-

шћанину, ради спасења и сједињења његова с Богом, те да их усвоји. Ту поуку, тако је народ помњиво слушао да се свака ријеч, која, и ако је слабачким тоном из старачких груди излазила, могла разумјети. Чувши ову поуку, пуну духовне хране, многи је од народа сузу пустио, или ваљда, што признају и плачу за своје почињене гријехе, или од радости, што су дочекали да виде архијереја и чују архијерејску ријеч.

За вријеме цијелога богослужења одговарало је службу с појањем српско-православно црквено-појевачко друштво „Обладина“ из Сребренице на опште задовољство. Овим путем изриче се од стране ове цркве и народа „хвала“ младом друштву, које се потежило и дошло, те је својим појањем навело побуђење и свечаније богослужење.

Одмах по богослужењу позвати су гости првога реда, као чиновници и свештенство, за тим странци грађани и тежаци за приготовљени обед на угодну и догледну мјесту.

При почетку ручка прву здравицу подигло је Његово Високопреосвештенство у здравље премилостивог цара нашега Франца Јосифа I., која је отпоздрављена с громким „живио!!!“

Другу здравицу наздравио је парох Факовићки од стране народа и црквене општине у здравље Његова Високопреосвештенства и та је отпоздрављена с „многаја љета“. Трећу здравицу наздравио је исти парох у част присутноме г. престојнику Јакубовскоме, који се живо заузимао, да се освећење цркве ове јесени продузме и изврши.

Четврту здравицу наздравио је исти парох свима гостима, који су ту били и захвално им на њиховој братској посјети, захваливши уједно и браћи Србијанцима, који су слиједовали позиву те дошли и радост увеличали браћи својој.

При главним моментима богослужења и ручка грувале су прангије и с ову и с ону страну Дрине. При ручку су и свирачи свирали.

Послије ручка настало је опште весеље, које је најбујније текло, у пјевању и игрању итд.

Народа је било много до 3000 душа и све је било у миру и слози, дакле без икакове свађе и боја. Србијанскога народа било је на 500 душа, који је такође био радостан и весео, што је заједочно и душевним осјећајима. За то им од наше стране велика хвала на искреној им љубави и саучешћу.

Да је пак ова светковина могла имати поредак свој, по ком ће се извршити, има се топло захвалити мудрој и разборитој браћи из Сребренице Хаџи Димитрији Урошевићу, Макси Мићићу и Стојану Ракићу, јер су без икаквих личних интереса неуморно радили, бринули се и трудили, да се народ задовољи у колико је могуће, да виши приход цркви створе, да се свему ред и поредак зна. Овим путем срдачна им хвала и признање од стране цркве и народа.

Хвала и оној браћи, која су тај дан и у цркви при богослужењу и ван цркве послуживали.

Хвала свој браћи и сестрама и с ову и с ону страну валовите Дрине, који су и најмањи дарак цркви приложили и даровали, ради срећне своје, помена живих и усопших својих.

А света мати црква тај дан освећења свога — дан св. апостола Томе 6. октобар 1891. г. по мисли ће дуго и дуго, а у молитвама својима преблагоме Спаситељу молиће се да Он српскоме народу, њеним дароватељима и приложницима дарује миран и дуг живот, срећу, здравље и благослов свој, сад и вазда, амин.

Факовићи, 26./10 1891.

Теодосије С. Поповић,
парох Факовићки.

Из пастирске праксе.

(Питања и одговори).

Питање: Да ли при крштењу мушког дјетета треба *кум*, а женског *кума*; или може кум и мушком и женском дјетету бити?

В. С. П.

Одговор: По правилу црквеном, при крштењу једног дјетета, треба да буде један кум или воспријемник, и то: за мушко дијете — човјек, а за женско — жена (Тућ. Еп. вјед. број 4. 1873. Хојнац. отд. V. стр. 25. §. 29. — Силч. стр. 26. „Прак. руковод.“ — Треб. чинов. крит. — Кн. о долж. пресв. §. 80. — Вел. Треб. 7 лист на обор.). Тако је било и у древној цркви

(Пост. апост. књ. 3. гл. 16.). Но на крштењу могу и више лица бити али не као кумови, него за увећање свечаности, и осим кума друга се лица као свједоци у протокол не уписују. — Кум и кума треба да су црквено пунољетни, „јер мала дјеца не могу бити воспријемници, почем ни сама још не знају главне истине наше вјере, нити разумијевају моћ тајне.“ (Књ. о дуж. парох. свешт. о кршт. § 80.). Дакле потребно је да воспријемник има најмање 15, а воспријемница 13 година. Исто тако забрањено је примати за воспријемнике јавне и велике грјешнике и сва у опште лица, која су у општем мнењу због својих рђавих дјела и због владања свог дубоко пала и бесчешћена (Трб. Петр. могиле о воспријем. — Руч. свешт. књ. Митропол. Михаила стр. 14.).

Питање: Кад се дијете на крштење донесе, а није назначено, то треба ли га (одмах) само крстити; или треба пред крштењем назначење и давање имена извршити?

В. С. П.

Одговор: У Требнику јасно стоји прописано: „*Молитва ко ежи назначити отроча приходящи или ко осмый день рождшася ихъ.*“ Допуштено је свештенику ово извршити и у први дан по рођењу, кад га позову у кућу да назначење дијете и да се новорођеном име даде; и овом приликом свештеник треба да очита најприје „*Молитвы къ первый день, по коегда родятъ жиѣ отрочя.*“ У кући свога парохијанина свештеник извршује овај обред оним редом како је у Требнику. Ако није дијете назначено а донешено је цркви да се крсти, не смије свештеник пропустити да не очита дијетету молитву назначења а тиме да се даде име дијетету, које родитељи изаберу. — Молитва назначења и давање имена дијетету врши се пред западним вратима храма (или у кући пред иконом Богородичином). „Није дозвољено, кад се дијете ради крштења донесе, да се уноси унутра у храм, него бабица или ко други треба да стоји пред црквом са дијететом, и свештеника позове ради назначења и давања имена дијетету“ (Пис. по пастир. Богослов. протојер. Евг. Поповв. ч. П. стр 72). У „Новој скрижали“ гл. П. § 1. стр. 390 стоји нарочно ово: „**Назначенати отрочя**. *Назначенание, под именем котораго, разумѣвается знамение креста и принятие христианскаго имена, есть приведение младенца к оглашению для того, чтобы, по нѣкоторомъ времени, преподать ему благодать крещенія. Ибо оглашение всегда присоединяемъ были к церкви и приготовляемы ко крещенію слушаніем слова Божія и крестнымъ знаменіем. В се мемисле Августин тіех же самих оглашенных увѣщеваше* (в книге о Симв. гл. I.): „*примите ви, имѣющие печат вѣри, слово Божие, как сѣдящую вам тишут. Чрез него сам Господ содѣлаетъ вам пріращение. Ибо ви не отрождени еще сѣдатым крещением, но толко еще зачати знаменіем креста во чревѣ св. матери церкви.*“ — Симеон Солунски (гл. 59) говори ово: „У осми дан приноша се младенац Богу, — и пред дверима храма, — јер он није још освештан крштењем, — јереј га знамену је (крстом) на чело, уста и прси, и са молитвом даје му (дијетету) име, које родитељи изаберу буду; **с тим се именом дијете и крштава.**“ (Скрижк. § 2. стр. 391). Иза знаменовања и нареченог имена дијетету, свештеник одма извршава крштење дијетета, т. ј. чита молитве: „*Со оглашенныхъ и новѣдокаю катагш крщенїа.*“

Питање: Колико година смије бити особи, којој се свршава мало опијело?

П. Ш.

Одговор: Мало опијело свршава се искључиво над дјецом (женском и мушком) до 7 година узраста по чину „*погребенія младенческаго*“, као што је то прописано у Требнику. Преко 7 година узраста умрлу дјецу треба опојавати по чину „*погребенія мірскихъ человѣкъ*“ (Види Треб. Петр. Могиле у почетку чина погреб. младен. — Пособ. к. изучен. прав. Босл. Николск. 750 стр.).

Ношење умрлога дјетета од куће у цркву и из цркве до гробља свршава се исто онако као и са одраслим.

Питање: Треба ли новобрачнике исповједити и причестити пред вјенчање?

С. Р.

Одговор: Ако свештеник дозна да ни женик ни невјеста или један од њих, нијесу се те године исповиједили ни причестили, он ће им наредити да посте, па да се исповједе и прије бракосочетања причесте. У старија времена није се нико скоро вјенчавао, док се није најприје спремао за то, постом, исповијешћу и причешћем (Руч. свешт. књ. Митр. Михаила стр. 101). На жалост ово прекрасно и пуно значајно правило у данашњем времену на многим и многим мјестима ненабљудава се, премда има неких ста-

рих свештеника, који се овог правила још држе и ново брачнике прије вјенчања испитају да нису у сродству а по том их исповједе и причесте.

Питање: Може ли се вјенчавати послије подне или у вече и ноћу? *Р. В.*

Одговор: Вјенчавање треба извршити по божественој литургији, т. ј. прије подне а никако у друго доба дана или у вече и ноћу (Послед. бивает. обруч.). — „Да не глаголетъ никакоже єрей подъ правиломъ сущее и подъ грѣховнымъ смертнымъ, никого же вѣнчати по обѣдѣ, ниже вечеръ но по заранѣ вѣнчаетъ единъ, ниже: аще по божественной литургіи, или ноши по часѣхъ, предбготовляющихъ, и бѣ нѣкоєдинаго вѣнчуядя вѣнчаетъ“ (Крмч. гл. 50). На основу овом и сабор архијерејски у Србији, у правилима за вјенчање под бројем 5-им рекао је ово: „Вјенчање се свршује из јутра, до пола дана, а не у вече, нити ноћу, — у цркви и у капели, а не у дому, осим кад архијереј одобри (Сион 1875. страна 167).

Питање: Може ли се причестити убица, пошто је издржао казан, који му је грађански суд одредио? *С. Д. П.*

Одговор: „Убица је вели Василије велики (пр. 43), ко нанесе ближњему смртни ударац, било да је он први ударио, било да се свето.“ Убиство се у опште дијели на *хотимично* и *нехотимично* и много је разлике међу једнијем и другијем (Вас. вел. пр. 8. и 11.); средства су нам разна, којима се убиство извести може (проч. Вас. вел. пр. 28. 11. 33. 52. 56. 57. ап. пр. 60; Григ. Н. пр. 5; Трул. саб. пр. 91; Анк. саб. пр. 21. 22. 23.). Убиство се казни са одлучењем од причешћа или од заједничке молитве на неко вријеме, које владика или свештеник може смањити или увећати према приликама и начину кајања грјешникова (Вас. вел. 54.). По св. нјему и учењу црквених отаца прјеступника треба казнити: једно за то, *да и други имају страх* (I. Тим. 5. 20.), а друго за то, што треба узрок грјеха искорјенити (Авг. у кн. о догм. црк. гл. 54.), и што нико, које нечишћена срца, не може примити хљеба, јер ће пострадати, као и Јуда што је пострадао (Злат. у бесједи 83. на Матеја.)

Валсамон говори у тумачењу 66. апостолског правила, да се душевне ране боље лијече црквенијем лијеком, него ли грађанскијем (в. пр. моск. св. I. стр. 143). Али по ријечима св. Писма, не треба *два пута* казнити за један прјеступ (прор. Наума 1. 9.) Аристен завршује своје тумачење на правило апостолско 25. овако: *двострука је казан сасвијем противна човјекољубљу.“* Осим овога види се и из неких правила, да су се патње људи у тамници узимале особито у обзир (в. пр. Петр. ал. пр. 1. 2.). — У књизи о дужностима парохијалних свештеника § 108. стоји: *И поред епитимија није задовољење Богу — јер је Христос задовољио Бога Оца за грјехе људске својом жртвом* (Јевр. 10. 14.) — то се може и без епитимије отпустити покајник, ако је од срца и с плачем обећао, да се неће никад повратити ка грјеху.

У ручној књизи митроп. Михаила стр. 83. пише:

„И сабори и св. оци одредили су подробно казни духовне (епитимије) за различне грјехове. Ове казни састоје се у томе, да се одреди неко дуже или краће вријеме у течају кога грјешници се не могу причестити, док се за то вријеме по савјету духовника не очисте. На пр. — по правилу св. Василија великог, убица, који учини убиство хотимично, одбија се од причешћа на 20 година (пр. 56.), а убица, који није хотимично учинио убиство, него нехотице, одлучава се на 10 година (пр. 57.) и т. д. Ова је строгост због опопремених околности, у којима се налазила црква, била врло потребна и пробитачна зато, што у вријеме идолопоклонички и јаничесси саблазни и гоњења, попуштање могло је чинити штету и дати повода да неки одпадају од цркве и да се кољају невољалством, које је врло штетно срећи и цјелини цркве. Али таква непомична строгост, коју за грјехове опредјељују канони собора и отаца не сматра се тако, да мора без сваке олакшице на сва времена и за све случаје остати. Него угледајући се на оцеве цркве, који су се примјењивали нарављеноме стању кајућега се грјешника (Григор. Ниск. пр. 2, 3, 4, 5.) обраћали су пажњу и на сполашње његово положење (Вас вел. пр. 34), па су дали савјет сваком духовнику, да се не везује за наречена правила, која опредјељују мјере и границе епитимије, као за ненајење догмате, него у примјени тих правила погледнто имати на уму спасеније душе и поступати благоразумно (VI. 102). Св. Василије вел. почев је изложно правила за епитимије, сам овако на крају вели: Све ово пишемо

ради тога, да се оцјене плодови покајања. Јер ни не судимо о томе само по једноме времену, *него сходно на образ покајања* (пр. 84). А у 74 пр. исти вели: *кад пак ко у покајање од нас грјехове падне, па се за тим добром исповједању покаже да се исправио, тада духовни отац, који је примио од Бога власт да везује и разрјешава, увјерив у обзир чисто кајање исповједајућега се, ако учини молитву скрушивши му врјеме епитимије, неће заслуживати да се одговара и осуђује.*" Према овоме треба сваки свештеник да поступа по својој савјести и увиђавности. *Уред.*

Здравица о слави крсног имена.

(коју је саставио и говорио **Ђорђе Н. Милић**, у очи Лучин-дана 1891., за вечером код свога побратима Луке Ј. Опачића, свештеника и надзирателя протопрезитерата пријаворског.)

Србадијо, браћо моја мила!
Да говорим, — дужност ми је свега,
Да наздравим дома домаћину,
Да наздравим и да га поздравим:
Скромним низом братинскије рјечи.
Кад је тако, ево мене спрема,
Да изразим што на срцу лежи;
Да се вратим у прошлости дане —
Нашом, српском славом овјенчане.
Нама прошлост треба да је мила,
Мя да се је с тугом братимила, —
Требамо је славит и узносит
И вовјеки с њоме се поносит!
Ил' зар нисмо ми потомци вјерни
Цар Душана и цара Лазара,
И Урошa Душанова сина,
Зар нас њина не крјепи врлина?
Имадосмо владаоца славних,
И царева и краљева дичних,
Од Немање — па до кнеза Лазара
Челичнијих не би господара!
У 'но доба — аох златно доба,
Српска срећа над цвала бијаше,
Кад нам сунце јаснije сијаше,
Кад нас слога срцем састављаше,
Кад смо срећни и пресрећни били —
Туђини су нама завидили;
А од српског мача и јунаштва
Стрепили су душмани проклети!
С јунаштвом се слога сједињила
И државу српску ранирила,
Па велика и славна бијаше,
Српском роду слобода сијаше!
То би тако за увјек остало
Царовање не би малаксало
Нит' би Српство разтркано било,
По широком и бијелом свјету.
Ал' зла судба друкчије је хтјела,
Па нам посла издајицу Вука,
Господским га опасала пасом,
Окити га драгијем каменьем —
Па га засу у силно богатство
И још више даде му војводство,
Те му слава сва бијаше проста,
Ал му ни то не бијаше доста;
Проклетник је за круном тежио,
Не би ли се царем учинио.
Црна душа прже мисли снује
Своме тасту 'вако поручује:
„Ој Лазаре, господару мили,
Теби Милош о надаји чини;
Твоме царству ено пропаст спрема, —
Јунак Милош чојечности нема!"
То изрече издајица клета,
С ког трпимо ево пет сто љета;
Онда нас је јад и чемер срео,
Зао удес зар тако је хтјео:
Цар Лазар је Вуку вјеровао,
Издајицом Милоша назвао.
Јунак Милош трпљет немогаше.
Кад га Лазар тако називаше, —
Већ се диже са два побратима,
Каквих мало у свијету има:
Иван, Милан, вијерни му друзи,
Притекоше Милошевој туги;
И одоше — весела им мајка —
Прије зоре, прије бјела данка;
Ај одоше ти узори врли,
Ти јунаци нигда неумрли,
Показаше јуначке десницe,
Да нијесу рода издајице!
Херојском се снагом опасали

Душманима јаде задавали
Разчистише својој слави пута
Увјерише кнеза забринута:
Да су прави свога рода синци —
Дични синци, узор осветници!

*

Видовдан је крвав освануо,
И јуначким кликом одјекнуо;
Стаде звека витешког оружја, —
Ломише се копља убојита
Косово се крвљу напонило
Ситница се у крв преметнула
По вјесци се узвик заорио:
Мурата је Милош распорио,
Десном ногом за врат му је стао, —
Ал је и сам на бојишту пао!
Паде Милош — аој Видов-дане,
Паде Милош — аој љуте ране;
Изгибоше и други му мили
Иван, Милан подлегоше сили
Три сунашца са неба српскога,
Попадаше један крај другога
Славни живот за род мили даше
Свој и српски образ осветлаше!
Паде Лазар и с њих Југовићи,
И сви редом косовски јунаци,
Изгубисмо царевину јаку
И слободу изгубисмо златну
Ах, тако је прна судба хтјела,
Изненада срећу нам помела!
Зацвилише пјесме тугованке,
Потавнише наше среће зраци,
Слободе нам потавнило сунце —
Ал нам слава потавнила није:
Ти Србин је као јунак пао
И тада је образ осветлао!!
Српска вила у хаљини црној,
Тужним лицем а тужнијим срцем:
Љетала је од горе до горе,
Проклињала Бранковића Вука;
Проклето му: што год има било,
Тјело му се живо растворило
Проклет био докле траје сунца
Проклет био док год траје Срба! —
Ај, због Вука српско царство паде,
Царство паде — проклет Вук остаде.
Српског рода ој славног племена:
Настадоше ужасна времена
Настадоше доба јадовања,
Настадоше дани робовања . . .

Ми трпљасмо, истина је права —
У првено кад се прели трава,
Врелом крвцом — браћо свеколика,
Наших прећа славних мученика!
Душмани се наши осилише,
Слободу нам у таму завише,
Српске мајке коњима газише,
Српску дјецу на мачу дизаше.
Робовасмо ни дужни ни криви —
Али сто јомаџер Србин живи;
Многе ј' горке чаше испијао
Па опет се мушки одржао!
Крв је српска ватра пламенита,
Што се ничим угасит' не може
Понос српски, то је горда сијена
Што се ничим разрушити не да!
А, шта нас је браћо која мила,
Сачувало до данашњих дана, —
У туђинство да не потонемо,
Између' сретних да с' не изгубимо?!
„Нас сачува вјера прадједовска —
„Крст и олтар светог православља,
„И са тиме гусле јаворове —
„И народни наши обичаји!
„Свеславење крснијех имена.
Јест, то нам је вазда заклон био,
Што ј' душманске жеље одбијао —
И народност милу сачувао!!!
Између' свију наших обичаја,
Што на понос Србадији служе, —
Крсно име највећма нас чува:
Да нас туђе моде не окруже. —
„Крсно име" тај аманет свети,
Ког' нам наши стари предадоше,
То је напор нади и слободи —
Што нас бољој будућности води.
Српском роду кад срећа цвјеташе —
„Крсно име" к'о сунце сијаше;
На и онда када робовасмо
Кандило нам утјехе бијаше.
Крјепимсо се са тим адиђаром
И у ропству и слободи златној
Том светињом као и олтаром
Помагаемо вјери православној.
Тај „аманет" наших прадједова
Србин штује к'о највеће благо
Тај „заштитник" Срба чува, брани —
Да га туђа алоба не стамани!
О слављењу крснијех имена,
Код богатог а и сиромашног:

Јечале су гусле јаворове —
Јечале су ђе год Србин живи,
Причале су славу и јунаштво
Причале су како Србин живи!
Та два наша *братимца мила*:
„Јавор-гусле“ „Крсно име свето“
Свакад су нам од помоћи били
Српске синке надом кријепили!

*

А сад браћо, — пријатељи мили, —
Што сте с' овде братски искупили!
Домаћин је братски нас позвао,
Дужности се српској одазвао:
Јер он слави онај спомен мили
Кад су претци хришћанство примили,
Онај данак кад његов стари,
Признадоше олтар православни;
Он га *слави*, — поноси се с тиме,
Па и ми се поносимо с њиме!
И ја срцем препуним милина,
Дижем чашу пуну рујног вина,
Да изразим скромне жеље своје
Што ми с' тако око срца рое:
Побратиме! Узор свештениче!
Рода свога дични узданице!
Буд' од сада ка' што си до сада
Своме роду узданица, нада!
Помог'о те Господ са висина,
И даров'о најбољих милина,
Све ти било весело и здраво, —
Крсно име дуго прослављао;
Светитељ ти на помоћи био,
С родбином се својом веселио!
На у кругу породице миле —
Све ти жеље испуњене биле.
Срећно било ово српско славље,
Нек те љуби и срећа и здравље:
„Овог свијета на многаја љета“!!!

У Пријавору, 15. октобра 1891.

Одзив на чланак: „Прилог историји српске православне цркве и школе у Зеници.“

(Види „Источник“ од 1891. год. св. 4. и 5. стр. 177).

Крајње је већ вријеме, да се једном покупе сви подаци о српско-православним црквама и школама у Босни и Херцеговини. Заиста неописано се обрадовах, кад сам прочитао оне ријечи вриједног госп. професора Т. Алагића, гдје каже у приказу Грбићеве књиге „Карловачког владичанства“: „*Неки наши вриједни свештеници из околине сарајевске намислили су, да бар у неколико тобу примјером Грбићевим, те да по могућности скупе историјску грађу за опис појединијех мјеста своје парохије или барем да покупе предање о њиховом постанку, док је још живо у народу.*“ — Боже дај, да то не буде само обећање, већ да се и оствари, те да се на тај рад вриједних свештеника сарајевске околине угледа и цијело свештенство наше Босне поносне, а и кршне земље Херцегове. Радите, браћо, још док је вријеме; радите, браћо, ако и мало љубите свој српски завичај — своју отаџбину. —

Још више се обрадовах, кад у нашем дичном „Источнику“ опазих, да је и мој брат почео скупљати грађу за историју српске православне школе и цркве у Зеници, у нашем родном мјесту. Само, брате, настави и даље, а ја ти ево пружам братску руку с обећањем, да ћу ти у томе раду помоћи колико узмогнем. А сада ево ти износим неколике допуне твоме чланку, које сам прибиљежио од нашег оца читајући с њим заједно онај твој чланак у 4—5 св. „Источника“ II. дио 1891. на стр. 177. и 179. — Ево ти допуна и поправака: Поп Живко Рац пребивао је у Скопљу код Сулејман-паше, који му је дао своје конаке, да у њима пребива. Он би у Зеницу долазио по потреби кад би га ко замолио, да дође крстити дијете, вјенчати, исповиједити и т. д. — није дакле у Зеници пребивао стално, јер у самој Зеници и не бијаше много српско-православног народа, пошто је тада куга (1804.—13.), много свијета поморила, те се много свијета и разбјегло, а Зеницу, као питому и лијепо мјесто, бијаху већином сами Турци притисли. Како ми отац казиваше, поп Живко је дакле за стално пребивао у Скопљу код Сулејманпашића, а одатле је обилазио парохију травањску и зеничку. Даље

ми отац казује, да он управ не зна, каким је начином поп Живко избавио сина Сулејманпашина од српске војске: да ли је туј била каква политика од стране Србије, или просто какав случај, а не да је поп Живко силом, са војском отео од Срба сина Сулејманпашина. То ће валђа опет когод од поштованих читалаца знати и што више и што сигурније. То би и мене особито веселило. Даље ми отац прича, да је поп Живко Рац убијен у Скопљу у Сулејманпашином конаку — на пријеварy га Турци убише, — а да Сулејман паша ни знао није. —

Толико о попу Живку, како ми отац причаше, а мени се све чини, да ће то бити онај поп Живко Божић, кога спомиње нар. књижевник Јокším Новић Оточанин у својој књизи: „Милошева или устанак Милоша Обреновића на Сулејман пашу Скопљака у год. 1815.“ — Нови Сад 1858. — У тој књизи у пјесми бој, а на стр. 64. вели Јокším Новић:

Састале се двије поглавице
Од Србије, у равну Сријему,
У Прогари селу скровитоме,
Украј Саве украј воде ладне,
А код попа код Божића Живка.
— — — — — — — —
Домаћина попа заштиткују:
„Оче Живко! је л истина права,
Да се Срби дигли на оружје
Са својијем војводом Милошем?“ и тд.

Отац ми још рече, да поп Живко Рац није био први свештеник, који је травањску нахију и Травник опслуживао, већ да у Травнику још прије попа Живка бијаше неки поп Михајло, кога су Турци страшно прогањали, а можда су га као и попа Живка и убили (?). — Има ли ко у Травнику, да нам што прибиљежи о томе попу Михајлу и попу Живку? — Такођер и из Високога био је неки свештеник, који је обилазио горње стране зеничких села — ко је то био — отац се не сјећа. —

Даље отац исправља и каже, да је наш дјед покојни поп Стеван дошао из Крајине 1828., а не 1829. год., те дакле до 1834. год. са попом Гавром и попом Даком заједно држао зеничку нахију на трећу пару (6 година). —

Када се зеничка нахија одвојила од травањске (1834.) бијаше то Травањлијама врло неповољно, те нијесу више дали, да се носи у зеничко село Биљешево њихов чадор, антиминс и све остале потребне ствари за богослужење. Пошто су Травањлије доносили свој чадор и остало на збор у Биљешево, то бише они узимали себи (својој цркви) сав приход од свега, што би пало при служби на збору Биљешевском, с тога су се Травничани љутили, када се Зеница одијели од њих. —

Зеничани дакле бијаху приморани набавити себи чадор, антиминс, књиге и све остало, те год. 1834. оде наш пок. дјед Стеван у Сарајево са овим Зеничанима: Ђоко Ћебеџија (Поповић), Митар Ћебеџија, Митар Дунђер, Крсман Крсмановић и Ђоко Дунђер; а из села: Ђуко Цвијановић, Ристо Трифковић из Биљешева; Вукашин Ерцеговац из Горњих Лучана; Паво Зекановић из Вратаца; Јосиф Димитрић и Симо Девић са Суботиње и Ђурађ Крајишник из Бићера. Имена ових покојника, а поштених Србаља споменух и с тога, што су сви као први добротвори приложили зеничкој цркви: неки по коју књигу, неки путир, дискос, звјездицу, дарје и тд. — За то им свима од свега срца кличемо: Вјечна вам памјат, честити Срби! Бог да вас прости и помилује! —

Још ми отац причаше, да би још за попа Живка бивао збор и на „Осјечењику“ — близу Биљешева — али једном баш на збору у народу некако се заметну кавга — туде је био и поп Живко — те послије те кавге није бивао више на Осјечњику збор (већ по који пут за вријеме попа Ристе Максимовића и попа Ристе Косорића, а у новије вријеме не бива никако више на Осјечњику збор). У Биљешеву је храм св. Јована (8. маја) па би тај дан бивао на Биљешеву збор а како дођоше нови попови, окренуше збор на дан св. Јована љетњег (од године 1891. 24 јуна). У Биљешеву, гдје се чадор разапиње на стар. гробљу — та је земља некога Хаџи Мух. Башагића из Сарајева и за вријеме нашег покојног дједа попа Стевана плаћало се томе Хаџи Башагићу по стотину јаја на годину — за то — бива његово земљиште, што би се туј збор обдржавао. — Када дође поп Ристо Максимовић и поп Ристо Косорић на парохију зеничку, не хтједоше плаћати по стотину јаја годишње, те им Хаџи Башагић не даде више држати збора у Биљешеву. Народ бијаше с тога силно огорчен, јер наста суша, године издадоше и народ силно навалишаше на попове, да се у Биљешеву опет збор држи и да се туј Богу моли за кишу

и за род, што и би. Па и сами Турци из Зенице и околине говораху: „За Бога људи, што не идете у Биљешево на збор — на дову, да нам Бог кише даде?“ — И вели увијек би се у вријеме суше по киши кући враћали и године би рађале. —

За сада оволико имадох примјетити на твој чланак о Зеници — о школи и цркви, а други ћу пут о тој ствари опширно писати. —

У Београду, мјесеца јануара 1892.

Душан С. Поповић.
богослов II. год.

Нераспечаћено писмо.

Познавао сам једног младића из једне врло добре породице. По несрећи он је рано ступио на хрђав пут и почео је тонути у свемогућим гријеховима; напошљетку се застиди од својих поступака и умакне из своје куће. За дуго времена јадни његови родитељи нису знали шта је с њим, али напошљетку допре до њих глас да им је син отпутовао у неку далеку земљу. Добивши о томе истиниту вијест, отац му напише слиједеће писмо: „Љубазни сине! Ти си разбио срце твоје јадне мајке; врати се кући, ми ћемо ти опростити сво зло, које си нам починио. Од мог пријатеља добићеш путни трошак; дођи, ми ћемо те радо примити у своја наручја. Твој љубећи те отац.“

Ово пријатно дирљиво писмо дошло је по атреси, али га младић није распечатио. Он је познавао руку свог оца и побојао се прочитати писмо, плашећи се једних прекора, које је он замишљао у писму.

Прошао је дан за даном а писмо је тако остало нераспечаћено. Међу тим младић је продужавао владати се раскалашно и у овом новом мјесту живљења, но напосљетку остане без трошка; јако се разболи и стани се у варошкој болници.

Осјетивши да му се приближује смрт, он замоли љекарског помоћника да му дода овеће писмо из његове кутије. У писму нађе он оно, чему се није надао: опроштај свих погрјешака, отворена наручја и родитељску љубав; али, ах! већ је било доцкан, — он је умирао и кроз неколико времена нестаде је заклопио своје очи.

Ви ћете запитати: је ли могуће да је тај човјек могао бити тако безуман? како је могао да не распечати писмо? бар да је прочитао његову садржину! — Да, одговорићу вам ја, — макар да је младићу савјест и шапутала да није могао очекивати ничег доброг од свога оца, али опет он је требао да се упозна бар с тим: шта то значи бити отац; савјест му није шапутала то, макар да га је корила за то, што је тако тешко згријешио против оца, али он није помислио о очинској нежности, о дугим страдањима својих родитеља, који су га једнако волили, — он није распечатио родитељско писмо и услед тога изгубио је све.

Пријатељи моји! И код вас се такође налази нераспечаћено писмо, — то је писмо Божије које се садржи у светим књигама Старог и Новог Завјета. Можда се многи од вас исто тако понашају са божанственим писмом као онај младић са писмом свог оца; он га није распечатио, није га прочитао, није помислио о њему и није учинио онако као га је молио његов отац, а међу тим да га је прочитао он би на сваки начин поступио по жељи свог оца. Али многи, ах! и не загледе у књигу божанственог писања; многи су уједрени да ће наћи у њему само осуду за себе и чак мисле да друго ништа и наћи не могу у светом Писму; њима се чини да ће наћи само на препоне, које ће им стати на пут, који су они изабрали и да више ништа за њих ни доброг ни пријатног у њему нема. То је књига Онога, Кога они доста пута вријеђају и незамишљајући да је Тај препун љубави према њима, да се Он брине о њима и да се с Нежношћу обраћа к њима.

Наш је младић знао да је оно писмо било од његовог оца, за то га он није ни распечатио, а међу тим свачије би друго писмо распечатио. Тако поступају многи од вас; ви знате да је то Слово Божје и баш из тог узрока не читате га и немислећи да се у том слову садрже изрази љубави и милосрђа према вама; ви ћете отворити и прочитати све остало — новине, причу, свакојаку ситницу, али само не Слово Божје. Погледајте колико се због тога може изгубити: у писму нашег младића налазимо се опроштај за сва по-

чињена зла и позив к повратку и средства како за живљење тако и за обратни пут и отворена наручја и увјереље о неизмјенимој љубави; све је ово било у нераспечаћеном писму и све је то изгубљено за то што писмо није прочитано. Исто то налази се у Слову Божјем; све је то за вас. Читајте дакле Слово Божје, читајте док вас оно може обратити на прави пут, читајте га сад одмах не одлажући; молите се Духу светом да би вам он дао могућности да осјетите пуне љубави ријечи Оца небесног: „вратите се, вратите се под мој кров.“ Писмо Милостивог Оца увјерава вас да су све сметње уклоњене и вама остаје само то да предузмете обратни пут.

Читајте Слово Божје, не остављајте га више неотворена; пробајте само упознати се са његовом садржином, па ако заиста нађете у њему оно исто што је писао отац оном младићу, то вратите се под очинички кров. Бог вам више, дакле не остављајте Његова писма нераспечаћена.

(С руског). Ур.

Пут срећи и богатству

(по **Франклину**).

Многи се данас жале на рђава времена, на данције и трошкове државне. Ну кад би на нама лежале само државне данције, не би осјећали толико, јер нису тако тешке. Ну на несрећу ми сами себи намећемо толике данције, да су по сто пута теже од државних и општинских. Те данције товари нам наша ћеност. Ћеност је као и рђа, која више поједе но што заради. Ако хоћеш срећу у животу, а ти не губи вријеме забадава. *Вријеме је скупље од свакога блага.* Губљење времена је највећи дио расипништва. Ћеност прави свако дјело тешким. Гони своја дјела да она не би тебе гонила. Рано лежи, рано устај и бићеш здрав, богат и срећан.

Ко хоће да се обогати од плуга, тај је дужан сам да држи плуг. Недостатак пажње и старања много више шкоди, него недостатак знања. Око газдино корисније је за дјела, од обје руке: не пазити на раденике, значи оставити кесу отворену. Сувишно повјерење у других, узрок је што су многи пострадали. Ако хоћеш да ти је слуга вјеран, а ти служи сам себе вјерно. Изгубљен клинац, губи се потковица; изгубљена потковица квари се коњ; због немања коња, пропада седло, и све то пропалзи од мале не пажње — на изгубљени клинац коњске потковице.

Труду и бризи за своју цијељ, неопходно је нужно додати — *штедњу*. Ко не умије, да штеди, по мјери своје зараде, тај ће да проведе цио вијек као год и веверица у точку, и укреће, а не ће вриједити ни гроша. Ако хоћеш да будеш богат, а ти мисли онолико исто о штедњи, колико мислиш и о добитку богатства. Ко троши више но што зарађује, тај никада не може богат бити.

Пиво, вино и ракија, или једном ријечју „*кафана*,“ — нама је дражија од васпитања наше дјеце. Ви ћете рећи: „па ми пошло нијемо, само колико ради друштва и разговора.“ Но не треба заборављати да *много пута по мало чини много*, и да су *многи разговори — правни послови*. Чувајте се малих трошкова. Мала протока често потопи велику лађу.

Задуживати се — то је лудост. Задужујући се, дајеш другима власт над твојом слободом. Рецимо ти немаш да платиш на уречено вријеме; тебе је стид да гледаш у очи повериоцу, ти се претвараш, лажеш. Да, задуживати се, значи учити лагати, јер лаж иде за стопама дуга.

За старост и за нужду чувај докле можеш, јутарње сунце не продужава се цијелога дана. Зарађуј што можеш и зарађено чувај. Штедња је камен, који прообраћа олово у злато. Постарај се да добијеш тај камен, и онда се не ћеш жалити на рђава времена и на своју сиротињу.

Искуство — то је скупа школа; мучно да се може ћепше научити у другој школи као у овој. Али у овој школи не изучавају се сви и свакада. Своје сопствено искуство ћепше је од сваког савјета, но и најбољи савјет не може да улије добро владање. Ко заборавља лекције живота и не прима добре савјете, тај нема од куда да чека за себе помоћ. И савјет најмањега, може много да научи. И маленн миш, спасава живот лафу.

„Ко има уши да чује, нека чује!“

„**Тежак.**“

Пут у живот . . .

„Пѣти ткоѣ, Господи, кажи ми, и стезѧмъ ткоимъ наѣчи мѧ, наставѝ мѧ на истинѹ ткоѭ и наѣчи мѧ“ (Псал. Дав. 24. 4—5.)

Пријатељу!

Живиш ли? — Може бити живиш тијелом, а духом? . . . Е, ту знам, можда ћеш стати, па се промислити . . . Јест прико, тако и треба. Мисли, мисли па ми кажи. . . .

Рећи ћеш: па живим!

— Не би рек'о; јер тијелом живјети, то није живот . . . . . Тијелом живјети то је ађ — пакло . . . . Тијелом живјети пријатељу, губиш обличје величанства Божијег. Тијело је смрт . . . Тијело — кад било пада — гине . . . . Тијела нестане! . . .

О, па реци ми сад, ако тако мислиш: живиш ли? . . .

— Не прико, није тако . . . Ако ти је жив дух, онда си жив, — иначе си мртав . . . .

Али стани и ту па се размисли . . . .

Дух је сила, која живи. Дух је дар од Бога, који је човјека обдарио и поставио га за старјешину на земљи; али само у том случају, ако живи духом живим. Духом, који човјека спаја са највећим добротвором све васионе — Богом.

„Која је корист (човјеку) ако сав свијет задобије, а душу своју изгуби“? вели св. Евангел. Матеј (16. 26.).

О, драги пријатељу!

Жив си, ако ти је душа чиста, мирна, света, непорочна, патриотична, карактерна, љубавна и т. д.

Ако није така онда си духовно мртав; само ти се костур вуче по земљи, ужива насладе земаљске, а справља се за вјечну осуду, коју си сам заслужио, уживајући насладе тјелесне . . . . . .

Пријатељу!

Треба да знаш *„пут у живот“*, ако си рад. да будеш срећан . . . .

Пут у живот казао нам је највећи учитељ рода људског Исус Христос.

Сва дјела Његова казују нам лијепо *„пут у живот“*.

Он сам вели:

„Ја сам живот, пут и истина“!

Он нам је сам приказао велика дјела науке свете.

Наука је духовно пиће, која нашу душу напаја и храни. Без науке, душа је наша мртва.

Пријатељу! *„Наука је пут у живот“*.

Али наука добра и истинита. Каква ли је разлика између научена и проста човјека?

— Научен је жив, а прост — на против духовно мртав . . . Ох, пријатељу! Како ли је слатко кад научен човјек чита на свазе тварке славу и величину Божију; колико се узноси његов дух у горње регионе, те се напаја миљем сласти, миљем духовног — вјечитог живота! . .

Наука нигда не гине. Ђу, нити ватра гори, нити вода тоне.

Сва природа јесте велика књига дјела Божијех и ту књигу ко чита, — које разумије и проучава, тај се удостојава величине и славе Божије! Тај у души осјећа неки: *„мир и радости, који превазилази сваки ум“* (Фил. 4. 7.)

Онај је народ сигуран, да ће му будућност сјајна бити, који у своме средишту гаји *„науку“* праву.

Онај је народ духовно жив, гдје сваким даном ради о просвјети, подижући школе и учевне заводе . . . И онај народ жна које је *„пут у живот“*! . . .

Мало је људи на свијету, који у овом добу не теже за науком.

Па и српски народ, поносити се може, да је и он прихватио перо и књигу у руке — Сребрни мач XIX. вијека, да и он напредује у просвјети. . . . . !

Сви културни и просветни заводи, били су Србима цркве и манастири, а свештеници једини учитељи и просвјетитељи.

Слијепи гуслари на струнама јанор-гусала пјевали су роду свом о слави и величини и јуначтву српском.... То је све било!...

Сунце залази, па се и рађа. Тако и то Србима сијну дан слободе, те се опет појавише српски књижевници и пјесници, да знањем и науком просвјетле свој народ.

Српски се народ пробуди. Његова духовитост (пјесме, приче и тако даље) уздиже га, да пробуђеном свијести може такмачити са осталијем просвећенијем народима, а многи, који до скора цијенише Србе за ништо, као варваре, добише праву слику поштеног српског срца и поштене српске душе . . . . да нам се многи морају дивити! јер није шала пет стотина година бити мртав, па оживјети. . . . .

То је знак, да српска будућност почиње, да Србин не може пасти — да живи, јер му је дух жив.....

Ове ријечи на дан св. Саве у овој новој 1892. год. истакох, да још боље приионемо, да гдје-год можемо подижемо школе и училишта, да нам синци пођу правим путем у живот.... Јер није корист живјети тијелом, а мртви бити духом, као што рекох.

За то живимо духом и истином, а Бог нам је сам казао путеве и стазе и научио нас да истину творимо....

Слава нека је свима добротворима српске школе, а роду мом милом срећна ова година, која ће нам ако Бог да још боље показати „*Пут у живот.*“

Нека тако буде . . . ! . . .

Фоча, на Херцеговини 1892. год.

Марко С. Поповић,
учитељ.

Штујмо слогу!

Штујмо слогу! Ако ћемо
Да нам опет слава сине,
Да засија сунце јарко
Виш' миле нам домовине!

Штујмо слогу! — Само она,
Она само срећи води,
Ко год слогу свету штује
Тај само ће Богу годи!

Штујмо слогу! — Па ће срећа
Да рашири своја крила, —
Па ће опет весеље
Пропјевати српска вила!

Штујмо слогу — та све расте
Ће се штује и ће влада, —
Када слога с нама буде
Остварише с' наша нада!

С-в.

Утјеха.

Кад ти јади срце стегну —
Савладају душу боли,
Склопи смјерно руке своје,
И вјечној се сили моли!

О моли се смјерно само
Она ће ти дати моћи,
Туга клета, јади тешки
Као у сну све ће проћи.

С-в.

Искрице.

I.

Поштено ти ради, а свој пос'о пази,
Никада у друштво хрђаво не слази,
Па ће т' добри Господ, добру судбу дати,
А на оном св'јету раја сласти слати.

II.

Праведнички живи,
Никоме не скриви,
Опроштаје пити,
Да т' савјест не тишти.
По наредби Бога,
Врш' закона свога;
Тад ће судба твоја
Бити доброг кроја,
Што ће Господ дати,
Живот вјечни слати,
У небеском граду
У рајском сладу.

III.

Поштен живот, добра дјела, љубав света, чиста душа,
Нек ти вазда то четверо са радошћу душа слуша;
Јер поштење, чиста душа, највећа су, брате блага.
Чиста душа, љубав света, добра дјела, вазда драга.
Нек те душа вазда љуби, стар или млад, брате био,
Тад ћеш онда Богу, св'јету, драги брате, бити мио.

У Мостару, на бијеле покладе 1892.

Јово Тута.

Наименовани.

Тодор Јунгић, српско-православни свештеник у централној казиници у Зеници, по препоруци духовне власти, наименован је капеланом за Босанско-Херцеговачке чете и премјештен је у Сарајево, гдје је свршетком мјесеца децембра 1891. год. предузео службу.

Петар Лапчевић, свештеник и учитељ срп. правосл. школе у Д. Туали, родом из Подгорја котара Вргина Моста, у бившој I. банској регементи крајишкој а у данашњој загребачкој жупанији, по препоруци духовне власти, наименован је за свештеника у централној казиници у Зеници, гдје је већ предузео службу у почетку мјесеца јануара 1892.

Разно.

Допис. Из једног краја Херцеговине. Пошто се пишаи у нашем крају, то држим да их има довољан број и по другим мјестима ових покрајина, т. ј. таковић г. г. учитеља на комуналним школама, који врло слабо, или никако неће, премда су Срби, да цркву у нељељне и празничне дане посјећују, чега ради тим поводом дају свеким хрђав правац нашој омладини, а такођер и народу, који се на њих доста као на своје учитеље угледа; јер како ће свештеничка проповјед имати утицаја на народ, кад школски наставници у томе неће да иду на руку? Како ће дијете да буде улудно и мирно у св. храму Божијем, кад не види пред собом онога, од кога има мало страха? Зар може свештеник излазити на св. олтара служећи св. тајну, да на страни њеци умирује и у ред ставља? — Ако их и. пр. послије опомене, пријави дотичној власти, да их макар строго опомене на дужност, они се тада нађу увријеђени и почну састављати партаје, као испрактицирани адвокати, противу свештеника, и због оваквих узрока, највише има случајева да учитељи неће да живе у љубави и слози са свештенством. — Знам и то, да су многи учитељи неискусни у одговарању св. литургије, пак се баш и стиде од простога народа доћи у цркву, те с тога или долазе на свршетку, или сасвим изостају од похађања цркве. Али на то учитељи не треба да гледају, јер народ обиче као на сваку другу ствар, тако и то. Има доста учитеља богослова, који знају сав поредак пјенија; ако ли неки немају природног лијепог гласа, они немају ни воље да пјевају за пјевницом, већ они зато долазе к цркви, њеци уре-

ћују, и ако ништа не пјевају они барем читају „вјерујУ“ и „отче наш“. Но који учитељи неће баш ништа, то је зло и напако! — Сувише пак има их и таковић безбожника, који се неће да испоједају и причешћују, већ мрсе уз часне посте. За такове може свештеник слободно рећи: „Њесте бо от овец мојих.“ С тога би добро било да надлежне духовне власти благоизволе учинити предлог земаљској влади, нека би ова нарочиту наљу издала у погледу тога на г. г. учитеље, како се имају владати у погледу похађања цркве. А такођер да и мјесне власти у смотрењу тога њло бордо пазе над њима, иначе ће овим досадањим начином наш свештенички рад налиман бити, кад се у стадо Христово увуку „лжехриста и лжепророци, не штадјајући стада.“

Са оваковим и овима подобним не треба свештеници ни да се држе, нити да имају с њима каква споразума, јер св. писмо каже: „С преподобним преподобен будеши, со избраним избран, а со строптивим развратившисја.“ Зато је боље оваков учитеље, ако неби још опомену своје претпостављене власти хтјели слушати, одпустити од службе, него их држати у томе знању на штету подмлатка српског!

Један свештеник.

Јеромонах манастира Бање у Боко-которској епархији, преподобни отац Дионисије (Миковић), сарадник нашег листа, приликом храмовске славе у Котору, на Никољ-дан 1891. год. при архијерејској служби, произведен је за Игумана од Његовог Високопреосвештенета епископа г. Герасима Петрановића, с правом ношења црвеног појаса.

Радујемо се овом одликовању и хвала епископу Петрановићу, који награђује заслужне и и дјелатељне људе, као што је овај вриједни калуђер Дионисије, који се стара о унапређењу свете обитељи манастира Бање, а поред тога неуморно ради и на књижевном пољу, необзирући се на своје порушено здравље.

И опет велимо хвала епископу Петрановићу на овом одликовању, јер таково одликовање не даје се по годинама него по вриједности и заслузи.

Зидање патријаршеског двора. Српски саборски одбор у Ср. Карловцима ријешио је да се зида патријаршески двор и предао је ту радњу Србину архитекту г. Владимиру Николићу, који ће саздати двор за 209.000 фор. Ова зграда мора ће доћи под кров 1. новембра 1892. год. а 1. октомбра 1893. мора бити саовим готова и предана. Нови двор ће имати преко 90 разних просторија, између којих ће једна бити и за држање народног сабора.

Српске Јавор-Гусле. Праве српске народне гусле од јавора сува, дивно израђене и њешто удешене израђује и продаје честити брат Србин *г. Милан Тужила*, трговац у Госпићу (Лика — Хрватска) по 2 фор. 50 новч. са паковањем 2 фор. 75 новч.

Богословско друштво. Богословски карловачке српске православне богословије основаше „Богословско књижевно друштво „Слогу“.“ Правила тога друштва одобрила је с неким допунама професорска колегија карловачке богословије и штампана су у 5 броју овогодишњем „Српског Сиона.“ Циљ је овог друштва: „да унапређује своје чланове у интелектуалном и моралном развитку њихову и усавршавању њихове спреме за будући позив.“

За споменик Сими Милутиновићу Сарајлији. Из Сан-Франциска у Америци јављају, да је међу тамошњим православним Србима скупљена лијепа свота за споменик великом српском пјеснику Сими Милутиновићу Сарајлији, који ће се у Сарајеву подићи. Живили Срби американци!

Школски фонд у Мостару. Српско-правосл. црквено-школска општина у Мостару држала је годишњу скупштину 20. јануара о. г. и на њој је између осталога основан фонд за српску школу. Тога дана пало је за фонд 25.000 фор., а за неколико дана уписало се још толико. Живила сјесна Србадија Херцеговачка!

Прилог цркви. Буро Обрадовић тежак из села Костића, приложио је једну икону св. Николаја сиромашној цркви у Врањеи Брду за спомен свој и своје породице.

Поклон цркви. Дана 6. јануара о. г. побожни Христијанин и врли Србин г. Никола Качавенда у Скендер-Вакуфу, поклонио је цркви Врањег Брда гробље, које у Скендер-Вакуфу постоји, и којег је за свој новац у години 1885. купио. Овај спомен г. Никола уступио је цркви за спомен свој и своје породице. Ко не познаје овог Христјанина, збиља, рекао би, да је ово мали дарак цркви. Но, ко га познаје, тај ће рећи: да је овај дар са иладама спојен, јер боље је

имати чисто хришћанско и вриједно српско срце, него ли нечије имање. Сви овдје и у околини овог мјеста знамо: да је г. Никола Качавенда почетак и утемељитељ црквеној имовини цркве Вранијег Брда. — За то му кличемо: живио са свом својом породицом на многаја љета, и Бог те својом милости наградио за учињена добра.

У Скендер Вакуфу, 26. јануара 1892.

у име срп.-прав. црк. општине:

(М. П.) **Васо Ј. Кукуљ,**
предсједник.

Књижевне вијести.

Зборник молитава за православну српску младеж прибрао и саставио Јован Петровић кр. катихета и професор на великој гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу. Тисак и накнада Л. Хартмана у Загребу. Књига ова штампана је на црквено-славенском језику писменима и новим садањим српским правописом, а обсиже 132 стране и украшена је светим иконама. Цијена јој је 35 новч. и добити се може у наклади академијске књижаре Лав. Хартмана Улица број 2 (Kugli i Deutsch,) у Загребу.

Ову књигу препоручујемо православном свештенству и учитељству, да би код родитеља српске младежи подјејствовали да ју набаве, јер ће њиховој дјеци и мушкој и женској од користи бити, особито кад су у цркви на молитви. Тако исто није на одмет ни одраслим, из које се књиге могу научити: Како се ваља Богу молити.

Кратки типик или црквено правило. За ученике учитељске школе. По великом црквеном типику израдио Јован Петровић, катихета и професор на кр. вел. гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу. У Новом Саду. Штампарији А. Пајевића. 1892. Стр. 75. сред. осмине. Цијена 45 новч.

Писац овог кратког Типика у предговору вели ово: „*У научној основи*“, што ју је вис. зем. влада наредбом својом од 10. колов. 1889. бр. 8937. у споразумку са епархијским конеторијама за вјеронаучну наставу православних ученика на учит. школама прописала, вели се у одјељку Ц. у **погледу појања** и ово: „. . . *А главни ред појања на вечерњама и јутрењама треба да се посебно каже и напише.*“ А „**устројни штатут**“ за учитељске школе у Хрватској и Славонији у § 47. алин. 4. вели: „*диктовање или писање за предавајућим учитељем искључује се из учит. школе; већ вала да приправници за сваки наставни предмет имају у руку потребне школске књиге.*“ И једно и друго побудило ме је да напишем овај „Кратки Типик“, у који сам из вел Типика ставио у кратко све, што може приправнике упутити, да не погријеше проти црквеном правилу.

Ради лакшег упуства у „црквено правило“ подијелио сам цијело црквено богослужење на три дијела: *васкрсно, седмично и празнично.* Премда се „суботно богослужење“ у неколико разликује од седмичног богослужења, ипак сам ради једноставности метнуо га под „седм. богослужење,“ изложивши при томе она правила „суботног богосл.,“ у којима би појац могао погријешити, ако упуства при руци нема. Ни за сваки појединн непокретни празник нисам писао правила с тога, што сам увјерен, да свака наша црква има „Минеј празнични,“ и „Минеј општи,“ те ће се у њима наћи ката се који, а у I. дијелу свог Типика под рубриком „Општа правила...“ наћи ће се правило, како се који, особито ако би ти празници пали у нефељу. Највеће је правило о Божићу, Сретењу и Благовијестима . . . за то сам и изложио правила овим празницима за сваки појединн случај. — Додао сам и „правило, како се наће редовни васкрсни глас од које вефеље,“ што ће добро доћи у опште сваком појцу.

Овако састављени „Кратки Типик“ одобрио је и благословио св. Архијерејски Синод наш под 5. окт. т. г бр. м. 449. — Сим: 19; а СНЦШТ, одлуком својом од 6. нов. т. г. бр. 269/185 прописао га за шк. књигу у учит. школама и препоручио Србима учитељима као ручну књигу за обављање њихове појачке дужности. Поред оваког одобрења и препоруке, излишна је свака моја ријеч у похвалу ове књиге“.

Читуља.

† Милутин Говедарица.

срп.-прав. протопрезвитер невесињски (Херцеговина), након 22 дневног боловања, у 50ој год. свога живота, 9. децембра 1891. г. у 5 сати послије подне преселио се у вјечност, пошто је сам собом узео тајну св. причешћа. Сјутра дан у 2 сата послије подне сахрањен је код олтара црквеног у Невесињу.

Бог да му душу прости.

† Обрад Симић.

свештеник и парох, парохије „Саее“ без дугога боловања, ненадном и напрасном смрћу преселио се у вјечност у Сриједу вече 11. децембра 1891. године, баш кад је вршио парохијалне дужности у селу „Обади“ своје парохије, те су га мјесни парохијани са жалости и тугом донијели у Сребреницу, гдје је живио с породицом.

Покојник је рођен у селу „Крњићи“ парохија Крњићи, протопрезвитерата сребреничкога 10. новембра 1828. год. Још у мјесту рођења почео се упознавати с књигом и приучавати се уз свештенике, којих је у оно вријеме у истом мјесту било доста, али је управо прва три разреда основне школе свршио у Зворнику, но, у које је доба не зна се.

Рукоположен је за ђакона 9. децембра 1855., а за свештеника 12. децембра и. г. од митрополита сарајевскога Прокопија (1851.—1855.).

„Скидѣтьлтво“ рукоположења му није се могло наћи, али је покојник нам 1883. г. то исказао, кад су и остали свештеници овога подручја позвани били да приказу сваки свој ма и кратки животопис и да се на посебну листину забиљежи ради знања. — Само му се нашла једна „синђелија“, коју му је издао митрополит сарајевски Дионисије 10. маја 1857. у Сарајеву. Но, то је обичај био, да, кад други владика на управу ступи и синђелије попаљва.

Пречасни прото Алекса Поповић одмах по извјештају његове смрти јавио је вјерним подручних свештеника и позвао их да учествују на опроштају и погребу упокојеног им брата.

На дан 13. децембра 1891. године послије подне, уз пратњу многобројнога народа — грчћана и свештенства отпраћено би покојниково тијело до вјечне куће — гладнога гроба и од петорице свештеника опојано и сахрањено уз цркву до олтара.

Овај упокојени наш старина, за живота је свога био благе нарави, скроман и више ћутљив.

У прваше пастирско своје доба борио се доста с невољама. Не трпећи варварска насиља често је долазио и до опасности, а највише узроком: долазећи цркви својој, која се и сад на истом мјесту налази међу мухамеданским селима, али се знао и наћи и јуначки одбранити народ, вјеру и цркву своју.

До, на 2 дана прије смрти своје био је здрав и крјепак, те је повјерену му паству радо и често посјећивао и потребним службама подмиривао на позив, у свако доба, што је живим примјером и доказао, давши мирно и лахко, без дугих и тешких болова смјерну душу своју Богу, у кући парохијанина свога, записавши и сам у руке поштаницу.

Доста је сиромашно живио, а то је, што се и с малим добитком задовољавао, за поједине епитрахилне радње с' једне, и што му је било парохијана, да му пису хтјели достојну награду за извршену службу признати и платити с' друге стране, а при том, имајући и мало парохије од 120 кућа.

С' правом се може рећи, и ако није многе науке учио и научио и њима се бавио, ипак је према времену и околностима, у којима се налазио, знао љубити и служити цркву и народ; искрени молитвеник његов бити и чувати га у јединству вјере и љубави.

Покојник је оставио након себе стару супругу ожалошћену са 2 сина (1 ожењена, 1 неожењена) и три удате кћери, који ће дуго оплакивати свога родитеља.

За оваковога служитеља и молитвеника пожелимо, молимо Бога и рецимо: „вѣчный покой подаждь имъ Господи къ нынѣшнимъ дни царствіа твоего“

и вјечна му успомена.

Т. С. П.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића.

Бр. 342.

ИСКАЗ

добровољних прилога, за подизање споменика српском пјеснику и борцу Сими Милутиновићу, Сарајлији, који су приспјели овоме главном одбору, до 31. децембра 1891. године:

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Сарајево:		
По 400 фор.:		
г. г.: Глигорије М. Јефтановић; Васо С. Краљевић, трговци.		
Свега	800	
г. Петро Т. Петровић 10% до Петрова-дана	313	65
Српско пјевачко друштво „Слога“	307	90
г. Савка, удова Д. Јефтановића.	300	
г. Ристо Ђ. Бесаровић, трговац.	110	
г. Синови М. Бесаровића, тргов.	90	
г. Јово Ђ. Бесаровић, трговац.	60	
г. Никола Савић, трговац.	55	
По 50 фор.:		
Његова преузвишеност г. Јован, барон, Апел поглавар Босне и Херцеговине; Његова преузвишеност барон Кучера, грађански доглавник; Његово Високопреосвештенство Митрополит Ђорђе Николајевић; г. Јефтан Деспић, трговац.		
Свега	200	
г. Стево Млинаревић, трговац.	40	
По 30 фор.:		
г. г.: Ристо Ђуковић, трговац; Еснаф екмеџијински; Максим Бабић, трговац.		
Свега	90	
По 25 фор.:		
г. г.: Даниел Моезе Салом трг.; Петар Пешут, трг.; Дјеца Јове и Ристе Васиљевића.		
Свега	75	
По 20 фор.:		
г. г.: Др. Јован Пачу; Еснаф џепеларски; Ђорђо Х. Дамјановић, трговац; Јово и Сава Савић, трговци.		
Свега	80	
IV. и XIX. батаљон у Сарајеву.	18	
г. Емиљ Деметровић, чиновник.	17	40
По 15 фор.:		
г. г.: Јусуф бег Филиповић, адв.; Ристо М. Бесаровић, трг.; Ана, Нико и Алекса Јосиповић, трг.; Његова преузвишеност ђенерал Хоце; Ристо и Нико Ј. Бесаровић, трг.; Драго Памучина, механција; Благоје Самоуковић, трговац.		
Свега	105	
г. Стјепо Сршкић.	11	

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	2672	95
Сарајево:		
По 10 фор.:		
Архим. г. Ђорђе Магарашевић; поп Перо Максимовић; прото Петар Петровић, члан конзисторије; Јово Самоуковић, трговац; Спасоје Полић, трг.; Ристо Радуловић, трг.; Симо Прњатовић, трг.; Вуко Јанковић, трг.; Дели Вуковић, трг.; Савка покој. Станише Јовановића; Алекса Рајић, трг.; Ристо Ј. Савић, власник штампарије; Симо Јовановић; Миња Кречић, трг.; Вангел Макридес, трг.; Васо Л. Станишић, трг.; Мара М. Авакумовић; В. Сауервалд, адм. управитељ; Ед. Ајхлер, јустиц директор; Шмидмајер, министеријални савјетник; поп Стјепо Трифковић; поп Коста Новаковић; Антоније Јефтановић; Миња Деспић, чиновник.		
Свега	240	
г. Архим. Вен. Николиновић.	9	20
г. Бранка Каркељића, трг.	8	
г. Васо Х. Ристић, трг.	6	
По 5 фор. и 40 нов.:		
г. г.: Никола Јешић, појац; Књижара Јакова Х. Трифковића; Тата удова Вајлер де Варшањ; Ђорђо Којић, дунђер.		
Свега	21	60
По 5 фор.:		
г. г.: Доминика удова Н. Константиновић; Ђорђо Петровић, свештеник и члан конзисторије; Лазар Пупић, тајник срп. општ.; Ристо С. Самоуковић, трг.; Петар Радуловић, трг.; Јово Млинаревић, трг.; Игуман Гедеон Марић; Спасоје Трићић, писар; Ристо Новокмет, трг.; Лазар Станишић, терција; Јово и Ристо Петровић, терција; Ристо Шушић, механција; Вуко Седмаковић, трг.; Димшо Иконић, чиновник; Ристо Бујак, опанчар; Алекса Крешталица, механција;		
Свега	80	

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	3037	75
Сарајево:		
По 5 фор.:		
г. г.: Васо Дурић, механџија; Ђорђо Дукић, чиновник у бос. банци; Ђорђо Бјелановић, протођакон; Димшо Драгићевић, столар; Ђорђо Чабаковић. трг.; Никола Ј. Николић; Јелка удова Хаџи Луке Ђуровића; Јово Крсмановић, ћурчија; Ристо Крсмановић, ћурчија; Ђоко Илић, трговац; Мићо Авдаловић, кујунџија; Стево Сарајевчић; Дамјан Ђокић, чиновник; Коста Димитријевић; Браћа Сефердић, трговци; Шајер, председник врх. суда; Шек, надсавјетник врх. суда; др. Посиловић, надсавјетник врховног суда; Михајловић, савјетник у врховном суду; Винценц Леки; Мане Хрњак, чиновник; Васо Ј. Васиљевић; Раде Цвјетићанин, рачун. савјетник; Гавро Кнежевић, гостионичар; прото Стефан Баковић; Мита Ст. Клинџа, српски учитељ; Ристо Х. Костић, трговац; Ристо Максимовић, механџија; Самуило Шарац, чиновник; Јово Ђуртовић; Мајор Зарић; Петар Ђенић, свештеник.	160	
Свега		
По 4 фор.:		
г. г.: Ристо и Тодор Мајсторовић, абаџија; Ристо Станишић, терзија; Гавро Авдаловић, кујунџија; Перо Будимлић, трговац.	16	
Свега		
По 3 фор.:		
г. г.: Стево Сјећар; Јово Х. Дамјановић, ћурчија; Мића Ђерић, мех.; Јован Јефтић, опанчар; Јово Андрић, кујунџија; Ристан Обрадовић, трговац; Коста Медић; Михајло М. Милановић трг. спомоћник; Никола Димитријадес; прото Стефан Баковић; Мирковић, чиновник у врх. суду; Један Србин.		
Свега	36	

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	3249	75
Сарајево:		
По 2 фор.:		
г. г.: Маја С. Зец; Јосиф Делијани телеграфиста; Тома Делић, трговац; Ђорђо Рајковић, трговац.; Стјепо Х. Дамјановић, трговац; Петар Петровић-Шорић; Вуко Старчевић, трг.; Никола Станаревић; Ђорђо Сарић; Стево Томанић, трг.; Перо Поповић, трг.; Јово Лалић, абаџија; Перо Бокић, абаџија; Перо Будишић, абаџија; Тодор Љубура, абаџија; Ристо Биљаловић, дунђер; Ристо Савић, дунђер; Петар Марић, дунђер; Симо Митровић, кујун.; Јефто Ристић, опанчар; надсавјетници врхов. суда: Сонлајтнер; Котнауер; Бадер; др. Кенђелић; Загорски; др. Мајић и Вонашек; Јово Богдановић, механџија; М. Летица, чиновник; Ристо Јовановић, самарџија; Милан Илић, самарџија; Ана Миљковић, примаља.	64	
Свега		
г. Јефто Јовановић, терзија.	1	50
г. Милан Милановић, берберин.	1	32
По 1 фор.:		
г г.: Ђорђо Х. Ташковић, Македонац; Госпава Р. Цицић, механ.; Симо Богдановић, механ.; Јован Матовић, механ.; Ђока Бугариновић, дунђер; Јанфо Николић, терзија; Лазар Тинторовић, механџија; Симо Савић, тесар; Васо Цмиљанић, дунђер; Лазар Шајтовцић, дунђер; Никола Ковачић, дунђер; Коста Батинић, дунђер; Илија Бошковић дунђер; Ђура Вујешић, дунђер; Ристо Вуковић, дунђер; Симо Гогић, дунђер; Илија Митрић, опанчар; Сава Јовановић, опанчар; Станиша Цицић, опанчар; Ристо Шалипур, опанчар; Никола Савић, опанчар; Ђорђо Пијуковић, опанчар; Вукан Ђурић, опанчар.		
Свега	23	

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	3339	57
Сарајево:		
По 1 фор.:		
г. г.: Илија Варагић, самарџија; Перо Ђурковић, механџ.; Гојко Драшковић, механџ.; Јулка Милашиновић, учитељица; Јован Влачић, трговац; Марија Трбојевић, учитељица; Милева Павковић, учитељица; Стјепан Пупић, трговац; Трифко Драгаш, механ.; Перо Тавоња, дунђер; Петар Требић, дунђер; Илија Ничковић, дунђер; Марко Ничковић, дунђер; Милинко Вељковић, абаџија; Тодор Тупајић; Миња Пикуљић, дунђер; Чофа, референт врхов. суда; Др. Навратил, референт врхов. суда; Турзански у врхов. суду; Матош у врховном суду; Н. Н.; Миња Блажујевић, тежак; Ристо Москов, самарџија.		
Свега	23	
По 50 нов.:		
г. г.: Коста Петровић, механџ.; Симо Чаркић, терција; Ристо Павловић, терција; Станко Клепић, дунђер; Перо Николић, дућџер; Симо Мићић, опанчар; Илија Лојаница, механџ.; Шута чиновник у врховном суду; др. Хуша, чиновник у врховном суду.		
Свега	4	50
По 40 нов.:		
г. г.: Симат Мичић, механџ.; Симо Матић, механџ.; Милан Бугариновић, терција; Миња Вулетић, дунђер.		
Свега	1	60
По 20 нов.:		
г. г.: Васиљ Старовла, дунђер; Јован Кокот, дунђер; Н. Н.; Ђорђо Милићевић, самарџија.		
Свега		80

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	3369	47
Биоград:		
Грађанска касина.	134	50
г. Љубо Кремановић, трговац.	27	24
г. Јово Марићовић, министар у пензији.	20	
Бихаћ:		
Школски одбор приход од Милутиновића забаве.	86	
г. Ђорђо Калаба.	3	
г. Тодор Босић, трговац.	2	
По 1 фор.:		
г. г.: Коста Ковачевић, свешт.; Ристо Савић, трговац; Паја Грбић; Павле Карастеш; Н. Н., чиновник; П. Мирковић, учитељ.		
Свега	6	
г. Сава Новаковић.		30
Кусић (Банат):		
г. Владимир Павловић.	2	
Улцињ (Црна Гора):		
г. Митрополит Х. Сава Косановић.	20	
Сијековац (Босна):		
г. Ђорђо Оканović, трговац.	5	
Бос. Градишка:		
Од пододбора Милутиновићевог.	161	02
г. Прото Стево Давидовић.	2	
По 1 фор.:		
г. г.: Никола Ј. Којић, свештеник; Стево Поповић, свештеник; Милош Мирјанић, свештеник; Петар Гаковић, свештеник; Васо Хаџић, свештеник; Коста Блажујевић.		
Свега	6	
Вуковар:		
Српско-православна општина.	10	

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	3854	53
Задар:		
Од администрације „Српског Гласа“ по гласу „Листића“.	177	66
Спљет:		
г. Никола Димитровић.	30	—
Приједоље:		
Српска општина манастира Бање.	5	—
Беч:		
Од српског академског друштва „Зора“	151	72
По 10 фор.:		
г. Милан Х. Ристић, слуш. права; г. Аристотел Петровић, слуш. ориент. академ.		
Свега	20	—
По 5 фор.:		
г. Милан Пећанац, канд. права; г. Ђорђо Р. Васиљевић, канд. права; г. Душан Васиљевић, слуш. права; г. Ћетко Радовић, правник.		
Свега	20	—
г. Владимир Бокснић, слуш. ветер. медец.	4	—
По 3 фор.:		
г. Петар Ивановић, медицинар; г. Лазар Зурнић, техничар; г. Илија Ивановићевић, слуш. трг. академије; г. Анто Брзовић, слуш. агрикултуре.		
Свега	12	—
По 2 фор.:		
г. Салих Аличехић, слуш. више педаг.; г. Влад. Ђурић, слуш. ветер. медиц.; г. Никола Човић, слуш. права; г. Јован Ђокић, слуш. ветер. медиц.; г. Лука Калаба, слуш. ветер. медиц.		
Свега	10	—
По 1 фор.:		
г. Димитрије Петровић, слуш. права; г. Никола Опалић, слуш. филозофије; г. Тамил Карамехмедовић, правник; г. Никола Ковачевић, правник; г. Антоније Вуковић, слушалац ветер. медиц.		
Свега	5	—

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4289	91
Пале (Босна):		
г. Ђорђо Грабеж, свештеник.	10	—
Српско-православна парохија паљанска.	5	—
Пожега (Славонија):		
г. Светозар Кушевић, вел. жупан, Блашко.	5	—
Загреб (Хрватска):		
г. П. Јовановић, по исказу у 69. бр. „Србобрана.“	27	10
г. Др. Богдан Медаковић.	25	—
На састанку младих Срба, скупљено.	12	80
По 10 фор.:		
Српска црквена општина; г. Владимир Т. Матијевић, трговац.		
Свега	20	—
По 5 фор.:		
г. Никола Гавела, трг.; г. Ђуро Гавела трг.		
Свега	10	—
г. барон Јован Живковић.	3	—
г. П. Јовановић, по исказу у 66. бр. „Србобрана.“	2	95
г. Мих. Бастаић, трг.	2	—
Ср. Карловци:		
Српско-православно свештенство протопрезитерата Ср. Карловачког.	25	—
Професорска колегија срп. велике гимназије.	10	—
Нова Градишка:		
(Славонија):		
По 5 фор.		
г. Др. Алекса Николајевић. окр. љечник; г. Гавро Пантелић, шумар.		
Свега	10	—
г. Јоца Бањанин трг.	2	—
г. Јефто Ивковић, трговац.	1	—
Бос. Крупа:		
Школски одбор, приход од Милутиновићеве забаве.	100	—

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4560	76
Ст. Бечеј (Бачка):		
Српско-православна општина.	25	—
Чајниће (Босна):		
Српска општина, приход од Милутиновићеве забаве.	52	81
Калиновик:		
г. Видак Х. Авакумовић.	15	
г. Алекса Ракић.	10	—
г. Митар Лаловић.	5	—
г. Гоша А. Ракића.	4	—
		40
По 3 фор.:		
г. Лазо Милинковић; г. Илија Андрић; г. Обрен Јанковић.		
Свега	9	
По 2 фор.:		
г. Ристо Павловић, свештеник; г. Стево Бановић, учитељ; г. Митар Мичић; г. Гоша Ристић; г. Вуко и Перо Копривица; г. Перо С. Кулић; г. Обрен С. Кулић; г. Мићо Лазаревић.		
Свега	16	—
По 1 фор.:		
г. Панто Соколовић, свештеник; г. Лазар Бадњар; г. Стака Бановић; г. Гавро Кокић; г. Видоје Бањанин; г. Глигор Лаловић; г. Митар Мандић; г. Марко Мандић; г. Ристо Станић; г. Сава Лаловић; г. Јово Велетић; г. Лазо Ждрало; г. Панто Аврам; г. Панто Панђић; г. Јово Јовановић; г. Јефто Јовановић; г. Ристо Ракић; г. Мара Т. Ристић; г. Јелка П. Скулина; г. Гавро Гргуровић; г. Марко Аврам; г. Илија Јочкић; г. Пајер, обрлајтнанд; г. Пристер, обрлајтнанд.		
Свега	24	—
По 50 новч.:		
г. Саво Елез; г. Тодор Аврам.		
Свега	1	—

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4722	97
Калиновик:		
По 50 новч.:		
г. г.: Симо Огњеновић; Филип Лаловић; Станиша Лаловић; Лазар Јеремић; Јован Лаловић; Симо Шило; Јово Ждрале; Јока С. Лаловић; Спасоје Пуало; Секул Марић.		
Свега	5	—
По 40 новч.:		
г. г.: Јово Бошковић; Божо Лаловић; Јовица Мандић; Симана Мандић.		
Свега	1	60
г. Ристо Лаловић.	—	30
По 20 новч.:		
г. г.: Јово Станић; Вучина Степановић; Перо Калајџија; Којо Лаловић; Никола Елчић; Јово Степановић; Видак Велетић; Ђуро Лаловић; Лазо Милетић; Лазар Мандић; Тодор Ного; Ахим Вишњевац; Лазо Тебеџија; Лазо Глинац; Ђуро Степановић; Пејо Вуковић; Митар Јањић; Ристо Бабић; Видоје Јањић; Јован Рудан; Филип Бањанин; Димитрије Милић; Митар Бизинчак; Лука Трифковић; Сава Лаловић; Перо Аврам; Сава Станић; Али-бег Ченгић; Спасоје Симић; Цвијета Елеза; Симо Велетић; Срето Елез; Милан Вуковић; Јово Панђић; Митар Ждрало; Васиљ Бадњар; Илија Станковић; Спасоје Лаловић; Петар Лаловић; Марко Аврам; Митар Шушета; Раде Шушета; Новак Аврам; Никола Остојић.		
Свега	8	80
По 10 новч.:		
г. г.: Лула Елез; Стојан Фалаџић; Трифко Елез; Тодор Елез; Трифко Елез; Сава Кезумовић; Радо Црњак; Лазо Симић; Јово Елез; Зелен Велетић; Јово Лаловић; Стана Панђића; Нико Бадњар; Трифко Бањано; Јефто Лаловић; Митар Бозало; Томо Мандић; Тодор Филиповић; Перо Лаловић; Коста Мачак; Јово Вујчић; Илија Лаловић; Симана Ждралова; Божо Фалаџић; Тодор Тошовић; Митар Тебеџија; Сава Берам; Стево Лаловић; Јово Лаловић; Томо Радовић;		
Свега	3	—

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4741	67
Калиновик:		
По 10 повч.:		
г. г.: Мара Елезовић; Јаков Јовановић; Симана Ковачевић; Мара Мандића; Радо Остојић; Тодор Остојић; Обрен Шкркар; Никола Мандић; Ђука Елезовић; Божо Вишњевац; Павле Боровић; Гавро Вучибабић; Сали Аџановић; Мила Радаловић; Крсто Тешановић; Јово Карапић; Перо Младић; Госпава Станић; Спасенија Бошковић; Сава Ждрало; Васил Ристовић; Никола Лаловић; Тодор Црњак; Никола Црњак; Илија Пуало; Спасоје Шкркар; Ђоко Огњеновић; Милован Павловић; Зелен Црњак; Васо Тиосовић; Перо Милидраг; Благоје Ковач; Јово Бањанин; Јован Ждрало; Видоје Јањић; Стоја Лаловић; Василија Бањанин; Митар Мацан; Илинка Тешановић; Никола Голинац.		
Свега	4	—
Бос. Нови:		
г. Перо Дрљача.	20 фор.	
По 5 фор.:		
г. г.: Радс Стојановић; Вид Јовановић; Брака Штековић; Л. Судчевић.		
По 4 фор.:		
г. Јово П. Радетић.		
По 3 фор.:		
г. Јово Марчетић.		
По 2 фор.:		
г. г.: Бакундак; И. Р. Зеленика; Дмитар Костадуловић; С. Шурлан; Миле Савић; В. Чугаљ; Михаил Карановић; П. Рељић; Миња Шургић; Ђ. Старинић; Перо Кецман у Бос. Костајници; П. Вукмировић.		
По 1 фор.:		
г. г.: Јеврем Грабовановић; Пејовић, учитељ; Т. Кондић; Раде Еремија; Л. Стојановић; Т. Баћац; М. Николић; Ст. Бањац; М. Нишевић; Бр. Јановић; Т. Прибићевић; П. Вешковић; Мухб. Зуговић; М. Б. Ведовића; П. Капнар.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4745	67
Бос. Нови:		
По 1 фор.:		
г. г.: Адб. Церић; Л. Смиљанић; Ст. Онача; Георг. Мулугин; Ад. Фишер; Омл. Чавић; Стев. Тубин; Симо Рангић; Им. Начаж.; Р. Акбаба; Дане Вукелић; Пер. Вимовић, тера.; Миле Вуиновић, тесарија; Ост. Умићевић; Ђ. Дамјановић; Н. Сучевић; Мил. Шургап; Ст. Поповић; Н. Олар; Локовца; Ј. Кривошић; Никола Зорић; Ђорђо Зец, у Бос. Костајници.		
По 60 повч.:		
г. Марошевић.		
По 50 повч.:		
г. г.: М. Родић; П. Микић; Енгизбер Бајер; Вајновић; Ђ. Аџић; Ј. Тодић; Н. Видаковић; Стој. Мутић; Ост. Мутић.		
По 40 повч.:		
г. г.: Дм. Јагетић; Тоде Судчевић.		
По 30 повч.:		
г. г.: Мих. Лукић; С. Вулетић.		
По 20 повч.:		
г. г.: Т. Јованић, — теж. Пуљев; Н. Бера — Мазићи; Ст. Савић — Пољавн.; С. Бера — Мазићи; Ђ. Бера; Ђ. Згодић.		
Свега прихода у Б. Новом 116 ф. 70. н. За прекобитне забавс и за пошту потрошено: 7 ф. 69 н.		
Остаје чистих:	109	01
Рељево код Сарајева:		
г, г.: Петар Петрановић, ректор; Вл. Ђорђевић, економ; Тома Алагић, професор; Филип Милошевић, професор.		
Свега	20	—
Дервента (Босна):		
г. Јован Ковачевић.	10	—

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4884	68
Беловар (Хрватска):		
г. Филип Омчикус, трговац.	10	—
г. Милан М. Бакић, „	5	—
г. Љубомир Бакић, месар.	2	—
По 1 фор.:		
г. г.: Антоније Орлушић, посједник; Мита Михајловић, трговац; Јован Херак, капелан; Дионисије Север, шумар; Јован Север, гостионичар.		
Свега	5	—
Вараждин (Хрват):		
г. Адам Дурман, натпоручник.	2	—
г. Аним Берановић, чиновник.	1	—
Прњавор:		
По 30 фор.:		
г. Браћа Трифковић.		
По 10 фор:		
Српска општина.		
По 8 фор.:		
Црквена општина Поточани од цркве Другоњиске.		
По 6 фор.:		
г. г.: Лука Ј. Опачић, свештеник; Ристо Миладиновић; Митар Берић.		
По 5 фор. 50 новч.:		
г. г.: Нико Стојановић; Гаиро Новић.		
По 5 фор.:		
г. г.: Српска општина у Палачковци; Ђорђе И. Милић; Милош Антонић; Божо Станковић.		
По 4 фор. 50 новч.:		
г. Станко Петровић.		
По 4 фор.:		
г. г.: Јосеф Пантони, кот. судац; Томислав Ферљан, котарски управитељ.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4909	68
Прњавор:		
По 3 фор. 50 новч.:		
г. Коста Којић.		
По 3 фор.:		
г. г.: Катинка Лукач; Симо Карађ; Василија Игњатић, свештеник; Јово Бајић.		
По 2 фор.:		
г. г.: Српска општина у Мравици; Јеврем Станковић, свештеник у Чечави; Франциска Такач; Анто Фабијани; Анто Сандић; Цвијо Милановић, свешт. у Поточани; Симо Игњатовић, свешт. у Пребрјеан; Стево Цабић, свеш. у Лепеници; Симо Јанковић, свешт. у Шаринци; Тешо Ковачевић, свешт. у Конаре; Стојан Ивановић, свештеник у Печењеговци; Тешо Модић, свешт. у Моравици; Тешо Драгојевић; Перо Јовановић, учитељ; Јово Ролић; Милан Стојановић; Мијо Мијак; Тодор Берић; Вид Којић; Тешо Поповић; Јефто Тодоровић; Никола Томаш; Тешо Бјегојевић; Илија Прантало; Недо Спасојевић.		
По 1 фор. 50 новч.:		
г. г.: Исакија Бекић; Данило Станишић; Вјекослав Такач.		
По 1 фор.:		
г. г.: Никола Радошић; Тила Колб; Мато Мажар; Франц Фрауваллнер; Херман Захратка; Богдан Котур; Иво Жаркић; Милош Пупаревић; Тешо Петковић; свешт. у Каоци; Илија Милићојац; Лука Кошреновић; Марко Јанковић; Ђорђе Јунгић; Фра Томо Маршић; Н. Хрушка; Алекса Симић; Алекса Марковић; Анђа Николић; Вида Тодоровић; Јока Периновић; Мара Крга; Тешо Јовановић; Јован Жемва; Феликс Грил Шуле; Фрањо Павек; Стојко Симић; Недо Секулић; Ђорђо Малешевић; Ђорђо Јовановић; Браћа Најић; Ђуро Шпарић; Јово Јовановић; Симо Вујичић; Ђуро Перинович; Симо Новковић; Мара Спасојевић; Ђурађ Малешевић; Госпава Малешевић.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4909	68
Прњавор:		
По 1 фор.:		
г. г.: Стојадин Грујић; Триво Илишковић; Тривун Ђеркита; Шпиро Божуновић; Симо Видић; Нено Малешевић; Ђуро Ковачевић; Симеун Живанић; Филип Сибинић; Гавро Васић; Тешо Усорац; Анто Стевановић.		
По 1 фор. 30 новч.:		
г. Петар Радуловић.		
По 60 новч.:		
г. Стјепанија Малешевић.		
По 51 новч.:		
Митар Радуловић.		
По 50 новч.:		
г. г.: Рудолф Лојдл; Ахмед-бег Капетановић; Глиго Бојановић; Столе Стегић; Алекса Глишић; Андрија Симић; Цвијо Дудић; Тодор Васић; Мара Малешевић; Тешо Главендекић; Трухак Пишта; Мато Тадић; Ђурађ Миланковић; Дамјан Милиновић; Мијајло Лишчић; Игњо Томић; Миле Секулић.		
По 40 новч.:		
г. г.: Никола Гатарић; Василија Божунов; Мико Ковјанић; Теша Ковјанић; Миле Ковач; Антоније Јелић.		
По 30 новч.:		
г. г.: Луиђи Ђорђети; Марко Грујић; Димитрија Јеринић; Тодор Јеринић.		
По 20 новч.:		
г. г.: Јово Турудија; Симо Подгорац; Пејо Гајић; Милан Дерајић; Саво Радуловић; Благоје Бањић; Јефто Грујић; Тодор Симић; Недо Јокић; Панто Ковачевић; Алекса Дујаковић; Илија Тутунџић; Јово Лазикић; Симеун Гојанић; Недо Васић; Триво Томаш; Спасоје Симић; Лазар Слатинац; Остоја Зорић; Миће; Алекса; Симо; Раде; Милош; Мијо; Ђуро; Пејо; Теодор; Тривуна; Миле; Анђа; Јово; Лука; Симеун; Остоја; Бојо; Јока; Јово; Лазар.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	4909	68
Прњавор:		
По 10 новч.:		
Приложило је 99 особа.		
Свега прихода у Прњавору: 261 фор. 71 нов. Трошак око забаве: 24 фор. 71 новчић.		
Остаје чистих:	237	—
Хрге код Маглаја: (Босна).		
По 9 фор. 20 новч.:		
г. Јефимија Поповић, рођ. Марковић.		
По 3 фор.:		
г. Дујко Божичковић.		
По 2 фор. 50 новч.:		
г. Ристо Стакић, парох.		
По 2 фор.:		
г. Недо Спасојевић.		
По 1 фор.:		
г. г.: Ђорђе Марковић; Васо Стакић; Љ. М. Бороjевић; Марко Станковић; Митар Божић; Милан Петровић; Недо Лазаревић; Ристо Павловић; Анђа Стакић; Аница Марковић; Симо Савичић; Павле Поповић, парох; Сава Поповић; Хашим Еф. Невесињац; Душан С. Поповић; Василије Катанић, парох.		
По 60 новч.:		
г. г.: Васо Травица, надстраж.; Благоје Дабић.		
По 50 новч.:		
г. г.: Марко Пејић; Цвјетин Дробић; Живко Пашалић; Сава Лукић; Гавро Благојевић; Ђорђо Његомировић; Јово Петковић; Н. Н.		
По 40 новч.:		
г. г.: Пајо Јовић; Јела Станковић; Лука Станић; Паво Ђурић; Јово Ђурић; Петко Пецић; Станко; Сава Марковић; Адам Петровић; Живко Дробић.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5146	68
Хрге код Маглаја: (Босна).		
По 40 нович.:		
г. г.: Марко Благојевић; Јово Давидов.		
По 30 нович.:		
г. г.: Јово Стоић; Јеремије Симић; Живко Јеличић.		
По 20 нович.:		
г. г.: Госпа Смиљић; Нико Стевановић; Божо Врачевић; Сандо Марковић; Дујко Илић; Трипун Пашалић; Благоје Ђурић; Божо Стевановић; Гојко Станић; Јефто Стакић; Нико Стакић; Станко Стакић; Станко Николић; Дамјан Тодоровић; Јован Тришић; Јефто Ђоралић; Ђуро Стакић; Гавро Тодоровић; Теодор Тодоровић; Јован Стевановић; Антонија Петковић; Јевто Стакић син; Нико Грашаровић; Јово Марковић; Дамјан Никић; Ђуро Цвијетковић; Сарафијан Николић; Божо Николић; Ђорђија Бабичкић; Ђуро Савичић; Митар Николић; Дујко Дробић; Јово Лукић; Мелентија Бокановић; Јелисија Петровић; Тодор Стојић; Антоније Смиљић; Петар Благојевић; Тодор Дробић; Станоје Дробић; Цвијетин Стакић; Манојло Стакић; Јово Зечевић, Јефимија Мркоњевић; Милко Јелић; Пејо Мијајловић; Илић Стјепан; Вускони.		
По 10 нович.:		
г. г.: Тодор Цетић; Станко Пашалић; Теодор Тодоровић; Нико Петровић; Ристо Стјепановић; Никола Цвјетиновић; Недо Мијајловић; Паво Пашалић; Гојко Савић; Арсо Благојевић; Дујко Јерковић; Илија Јовановић; Симо Благојевић; Нико Милиновић; Давид Ложњаковић; Недо Бокић; Гајо Лукић; Милко Николић; Саво Стјепановић; Лука Стакић; Лазар Пејановић; Недо Савичић; Зарија Савичић; Милко Дробић; Лазо Ђурић; Симо Николић; Недо Демоњић.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5146	68
Хрге код Маглаја: [Босна]		
По 10 нович.:		
г. г.: Марко Маљановић; Дујо Цвијетиновић; Симо Ложњаков; Петар Петровић; Марко Јовановић; Недо Зекић; Дујко Милошевић; Ристо Јовић; Недо Панић; Бошко Симић; Зарко Симић, Ристо Остојић; Божо Дошмаковић.		
По 4 нович.:		
г. Ђуро Марић.		
Свега прихода у Хргама: 57 фор. 24 нов. Расход: 1 фор. 04 нович.		
Остаје чистих:	56	20
Шабац: (Србија).		
Од одбора Милутиновићевог.	156	—
Бугојно: (Босна).		
Српска општина, приход од Милутиновићеве забаве.	46	37
Љубушки: (Херцег.)		
г. Браћа Витковићи.	4	—
г. Др. Ђ. Сладовић, кот. предст.	3	—
г. Салих Еф. Садиковић, градон.	2	20
По 2 фор.:		
г. г.: Перо Делић, трг.; Махмутага Махић, трг.	4	
Свега		
г. Јанко Делић, трг.	1	50
г. Љубомир Добрић, ц. к. капетан.	1	20
По 1 фор.:		
г. г.: Писачић, ц. к. обрлајтнант; Лука Гњато, предједник српске општине; Ђуро Бела, кот. писар; Заим-ага Селимић; Васо Семиз; Михајло Ђого, трг.; Асан-ага Муминагић; Салих Еф. Беклија; Илија П. Калинић; Мићо Ботур; Ђуро Јелић.		
Свега	11	—
По 80 нович.:		
г. г.: Јово Гајић, кот. писар; Перо Срдић, кот. писар.		
Свега	1	60

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5433	75
Љубушки: (Херцег).		
г. Лазар Гњато.	—	60
По 40 новч.:		
г. г.: Шаћир-ага Дајлипагић; Вицениц Мер, цестар.		
Свега	—	80
По 20 новч.:		
г. г.: М. М. Каран, стражмештар; Асан-ага Гујић.		
Свега	—	40
Чиста прихода од улазница.	16	13
Приједор: (Босна).		
По 20 фор.:		
г. Миле П. Радетић.		
По 10 фор.:		
г. Васо Царевић.		
По 8 фор.:		
г. г.: Раде Стојановић; Лазар Стојановић.		
По 5 фор.:		
г. г.: Марко Добројевић, из Крупе; Ристо Кондић.		
По 4 фор. 50 новч.:		
г. Омер Еф. Чиркинагић.		
По 4 фор.:		
Перо Делић, из Санскогмоста.		
По 3 фор.:		
г. г.: Манојло Вукић; Стево Шушњар; Вујо Милановић; Симо Митриновић; Јосип Рокић, свештеник; Васо Стојановић, из Санског моста; Гавро Дивић; Јефто Ковачевић; Лазар Т. Пољаковић Београд.		
По 2 фор. 50 новч.:		
г. Нико Радетић.		
По 2 фор.:		
г. г.: Перо Дрљача из Бос. Новог; Никола Судчевић из Бос. Новог; Лазар Милановић; Мијат Бороjевић.		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5451	68
Приједор: (Босна).		
По 2 фор.:		
г. г.: Перо Зурић, из Санског Моста; Јово Вулић; Владимир Стефановић; М. Стефановић, судац; Симо Работић; Марко Требовац.		
По 1 фор.:		
г. г.: Мих. Карановић, свештеник; Симо Стојановић, свештеник; Стојан Стојановић, свештеник; Јосип Арнаутовић; Ристо Драгичевић; Барон Вимер, предстојник; Јаворски, судац; Бордош, пристав; Др. Фридман, лијечник; Кажимир, судац; Јеврем Грабовановић; Ђорђо Марић; Васо Спремо; Ђорђо Јовановић; Исаило Тишма; Браћа Цвијић; Ристо Чанак; Миле Тубин; Јованка Деспотовић; Ђорђо Зурић; Ибраим-бег Капетановић; Јово Чарапавац; Васо Ћосић.		
По 80 новч.:		
г. Којо Крагуљ.		
По 60 новч.:		
г. Ђорђо Баљац.		
По 50 новч.:		
г. г.: Остоја Мајкић; Јово Медић; Лазо Калафатовић; Симо Плавшић; Браћа Дикић; Нико Комненић; Јово Дикић; Саво Кос; Алакса Лукић; Ђорђо Цањић; Перо Бабић; Ниче Ђурусило; Миња Гламочанин; Јово Комосар.		
По 40 новч.:		
г. г.: Лутковић, грунтовничар; Тешо Качавенда; Миле Марић; Јово Тончић.		
По 30 новч.:		
г. г.: Миле Стефановић; Јово Ивановић.		

ВАРОШ. име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5451	68
Приједор: (Босна).		
По 30 новч.:		
г. г.: Нико Билбија; Глишо Богдановић; Илија Ћирковић; Ђуро Петровић; Станко Станивуковић; Вукашин Давидовић; Стојан Латиновић; Младен Жуић; Петар Тополя; Јанко Чавић; Обрад Павловић; Јово Мајкић; Јандра Дамјановић; Стојан Тубић; Јово Арамбашић; Остоја Гајчанин; Лазо Колар; Остоја Чавић; Стеван Крљић; Перо Кокорућ.		
По 10 новч.:		
г. г.: Јаков Марић; Остоја Рађан; Остоја Стојановић.		
По 6 новч.:		
г. Никсла Деспотовић.		
Свега добровољних у Приједору 151 ф. 46 нч. Од улазница добивено 71 ф. 50 нч.		
Свега прихода у Приједору 222 ф. 96 нч. Трошкови око забаве 80 ф. 06 нч.		
Остаје чистих	142	90
Брчки: (Босна).		
По 26 фор.:		
г. Стеван Ковачевић.		
По 22 фор.:		
г. Перо Ућаревић.		
По 10 фор.:		
г. Митар Колаковић.		
По 9 фор.:		
г. Бакир-бег Туалић из Д. Туале.		
По 5 фор.:		
г. г.: Гавро Поповић, свештеник из села Мртвице; Васо Крстић шеф д. паробр. станице; Иван Шокчевић из Д. Туале.		
По 4 фор. 50 новч.:		
г. Стево Цветковић		

ВАРОШ. име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5594	58
Брчки: (Босна).		
По 4 фор.:		
г. г.: Макс Кучера, директор бос. херцег. паробр. друштва; Јово Танасић; Коста Јовчић, прото		
По 3 фор. 50 новч.:		
г. г.: Марија Подградска, српска учитељица; Бранка Барњаковић; Јован Ваљура, кот. предстојник.		
По 3 фор.:		
г.г.: Дујко Максимовић, из Брезова Поља; Душан М. Параноc; Јозеф Хофман; Ђоко Јовановић; Ђорђе Јовановић-Мандегања.		
По 2 фор. 50 новч.:		
г. г.: Лука Митровић; Јово Пантић; Лука Ељдуновић.		
По 2 фор.:		
г. г.: Петар Поповић; Јовановић и Бобаревић; Милан Параноc; Нико Наки; Мика Бенковић; Саво Лазаревић; Ђоко Человић; Томо М. Симић; Др. Вил. Цибак; Милан Левтић; Батанић, жанд. ритм.; М. Медаковић; Маркус Гелер; Аврам Леви; Ђоко Вуковић из Бр. Поља; Мориц Полак; Лео Рот.		
По 1 фор. 50 новч.:		
г. г.: Михаил Димитрић; Јово Ј. Укропина; Алекса Томић; Васо Ковачевић.		
По 1 фор.:		
г. г.: Стево Цвијановић; Коста Нешковић; Драго Параноc; Васо Вучковић; Стјепан Димитрић; Др. Анте Докузовић; Томо Р. Ружић; Јока Јерковића; Јелка Ристић; Лазо Герун; Иван Ганђ; Анто Саблак; Милош Милошевић; Данил Штрбац; Бранка Костић; Кон. пивар; Макс Епштајн; Мих. Брњошевић; Абид Е. Садиковић; Васо Богосављевић; Мор. Хиршфелд; Стјепан Бекић; Френкл;		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5594	58
Брчки: (Босна).		
По 1 фор.:		
г.г.: Спасоје Антић из села Брезика; Ристо Петрић; Гајо Гавриловић из села Станова; Благоје Гаић из села Крбета; Бошко Видовић, Перо Симикић, Милан Анђић из села Сандића; Дико Војаковић из Бјељине; Никола Јовановић из села Ловчари; Јулка и Љубинка Николић из Вуковара.		
По 50 новч.:		
г. г.: Ристо Аврамовић; Ристо Х. Танапковић; Ђоје Пријатовић; Тапо Божичковић; Светозар Марковић; Бахер; Јанко Јанчић; Милош Ковачевић; Бориславка Савић из Вуковара.		
По 40 новч.:		
г. г.: Ристо Ристић; Јово Гаић; Станко Максимовић; Павле Петровић.		
По 30 новч.:		
г. Благоје Ристић.		
По 20 новч.:		
г. г.: Тешо Кнежевић; Митар Марковић.		
Свега добровољних прилога у Брчком 211 ф. 30 нч. Од уланица добивено: 98 ф. 50 нч.		
Укупан приход у Брчком 309 ф. 80 нч. Трошкови око забаве 41 ф. 40 нч.		
Остаје чистих	268	40
Интерес		60
г. Светозар Ђуковић, чиновник	5	
Будим Пешта:		
Српско-православна општина	50	

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	5918	58
Тешањ: (Босна).		
Од српске омладине тешањске	40	
Гламоч: (Босна).		
Од српске општине	26	12
Сански Мост: (Босна).		
г. Васо Стојановић.	10	
г. Лука Тошић.	8	
г. Доста В. Стојановића.	5	
По 4 фор.:		
г. г.: Раде Стојановић; Петар Делић; Манасија Маринковић.		
Свега	12	
г. Драгутин В. Стојановић.	3	
По 2 фор.:		
г. г.: Владимир Стефановић из Приједора; Мухамед-бег Лужанац из Лужани; Ђорђо Радетић; Браћа Митриновић; Марко Требовац; Јеврем Грабозановић; Велько В. Стојановић; Ђуро Додик; Ристо Павловић; Ристо Тркуља		
Свега	20	
По 1 фор.:		
г.г.: Јосеф Гајер; Лука Гргић; Др. Фогл; Нико Адамовић; Нико Радетић из Приједора; Ристо Кавдић из Приједора; Лазар Милиновић; Мирко Вокић; Мане Марјановић; Марковић, предстојник; Н. Н.; Симо Милисављевић из Грачанице; Гавро Поповић; Ристо Драгишић; Јово Плашић; Перо Зурнић; Доста Зурнић; Милка Зурнић; Михаило Крагуљ; Остоја Стевановић; Војко Предојевић; Никола Грбић.		
Свега	22	
г. Јово Башић		60

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6065	30
Сански Мост: (Босна).		
По 50 новч.:		
г. г.: Нико Качавенда; Лазо Димић; Петар Мрђа; Јово Делић.	2	—
Свега		
По 40 новч.:		
г. г.: Илија Миљанац; Ђуро Вуковић; Глиша Доменовић; Остоја Гвозден; Никола Додик.	2	—
Свега	—	30
г. Алекса Ђаковић.		
По 20 новч.:		
г. г.: Јово Миљевић; Јово Глишић; Глиша Муњиза; Ђуро Ковачевић.	—	80
Свега	—	10
г. Алмо Алабић.	17	47
Од улаганица на забаву.		
Вареш: (Босна).		
г. Ристо Јово браћа Симић.	10	—
г. Милутин Радаковић.	5	—
По 2 фор.:		
г. г.: Јово Ефтановић; Јованка Поповић.	4	—
Свега	1	50
г. Ката Бакалић.		
По 1 фор.:		
г. г.: Тодор Радојчић; Јово Колонић; Сава Ђорђић; Фрањ Теодор; Миле Милековић; Н. Н.; Берл Мятановић; М. Салатовић; Младен Васић.	9	—
Свега	—	80
г. Стјепо Стјепановић.		
По 60 новч.:		
г. г.: Перо Никитовић; Остоја Самарџија.	1	20
Свега		

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6119	47
Вареш: (Босна).		
г. Васо Купчевић.	—	52
По 50 новч.:		
г. г.: Данило Даутовић; Јаков Пркић; Димшо Стјепановић.	1	50
Свега		
По 40 новч.:		
г. г.: Перо Горанчић; Илија Шабановић; Сали Колонџија.	1	20
Свега		
По 30 новч.:		
г. г.: Иван Лукић; Иван Рако; Цвијан Дамјановић.	—	90
Свега		
По 20 новч.:		
г. г.: Илија Лалић; Никола Алексић; Иван Злоушић; Иван Роко; Јефто Делипара; Перо Томић; Андрија Радић; Игњац Смиковић; Живко Стефановић; Јања Ј. Пркића; Мићо Лекић; Милован Мариковић; Симо Окиљ; Коста Пантић; Перо Станишић; Јовица Зекић; Стево Лазаревић; Стјепо Стјепановић; Никола Стјепановић; Тодор Лангура; Илија Симић; Ристић Гаврић; Митра Станишина; Ристо Лалић; Ђорђо Стјепановић; Перо Милић; Ђорђо Миличковић; Ђурица Дамјановић.	5	60
Свега		
По 12 новч.:		
г. г. Перо Полкић; Лазар Лазаревић; Лазар Василић.	—	36
Свега		
По 10 новч.:		
г. г.: Ђорђо Капетановић; Миле Сарић; Раде Дошан; Трифко Јовановић; Милка Чемерић; Милка Делипарић; Лука Горанчић; Бошко Трифковић; Јока Јовића; Стјепо Џаковић; Никола Делипарић; Ђорђо Јовић; Милан Милановић; Никола Бунијевац; Јефто Пантић; Јово Југурџић; Адам Петровић; Никола Дурић; Никола Благојевић; Јово Топалић; Илинка Лекина; Авдо Дураковић; Ђуро Станишић; Перо Анђић; Трифко Топалија; Милан Попара; Ђорђо Окиљ; Перо Милановић; Перо Јеврић; Никола Дурић.		
Свега	3	—

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6132	55
Вареш: (Босна).		
По 8 нонч.:		
г. г.: Ђорђо Станишић; Јово Станишић.		
Свега	—	16
г. Станко Јануша		06
По 4 нонч.:		
г. г.: Јово Ороазовић; Андрија Мирићковић; Милан Попара; Гавро Капетановић; Ђоко Кикић.		
Свега	—	20
г. Мехмед Мамутовић.	—	03
Власенице и околна села: (Босна).		
а) **Власенице:**		
г. А. Каршљевић.	5	—
г. Јово Јокић.	4	—
По 3 фор.:		
г. г.: Ђ. Марковић, парох; З. Сунарић.		
Свега	6	—
По 2 фор.:		
г. г.: А. Атанасовић; Ђуро Бурлица.		
Свега	4	—
г. Илија Јовановић.	1	50
По 1 фор.:		
г. г.: Јоан Мандуере; Ф . . .; Е. Бачић; Ј. Јудексов; Томо Драгићевић; Божо Мићић; Ђока Мићић; Јохан Холош; Илија Шаркић; Ђоко Круњић.		
Свега	10	—
По 50 нонч.:		
г. г.: А. Шарић; Ј. Селман; Х. Хомински; Јаков Миразовић; Пепе Голић.		
Свега	2	50
По 40 нонч.:		
г. г.: Јокса Стефановић; Нико Перић; Данило Бокановић; Илија Остојић; Лазар Ђокић.		
Свега	2	—

ВОРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6168	00
а) **Власенице:**		
г. Р. Краљевић.	—	30
По 20 нонч.:		
г. г.: Ал. Пеклић; Лазо Косјајац; Тод. Говедарица; Видак Ећимовић; Јово Обрадовић; Вуле Грубан; Мирко Нерић; Јово Андрић; Перо Ђурић; Никола Крстић; Ристо Пеклић; Васо Кмајац.		
Свега	2	40
По 10 нонч.:		
г. г.: Ристо Лекић; Марко Николић; Гавро Каришић; Јовица Веренац; Илија Кнежевић; Ђорђо Крисмановић; Павле Хортања.		
Свега	—	70
б) **Ловинци** (код Власеница.):		
По 50 нонч.:		
г. г.: Вићентија Савић; Стеван Поповић; Мићо Поповић; Мићан Кнежевић.		
Свега	2	—
По 20 нонч.:		
г. г.: Јован Куцаловић; Митар Пеан; Цурко Лукић; Тодор Вукајловић; Стево Мракић; Вукан Нећић; Стево Мићановић; Мркоња Вуковић; Крсто Јовићић; Саво Шћерић; Тришо Старћевић; Томо Дивовић; Јово Милић; Мијат Пешић; Ђоко Лулић; Лазо Миличевић; Јосиф Савић.		
Свега	3	40
По 10 нонч.:		
г. г.: Вук Драгићевић; Вук Мијатовић; Спасоје Ердељић; Никола Вукајловић; Мато Милић; Јовица Максимовић; Јаков Продановић; Јован Васиљевић; Васиљ Николић; Анто Ђурићић; Мато Бркља; Обрен Бркља; Ђорђо Бркља; Милутин Бркља; Мило Томић; Марко Меркић; Мато Бећановић; Божо Пиљановић; Ђорђо Коић; Марко Лазић; Петар Милановић, Гавро Лазић; Давид Василић, Марко Мекић; Остоја Петић; Јовица Лазић; Лазар Видовић; Трифун Поповић; Максим Драгутин; Игњат Боговић; Панто Чутурић; Стојан Милошевић; Спасоје Ердељић; Ристо Мићић.		
Свега	3	40

ВАРОШ, име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6180	20
б) **Ловинци** (код Власеница):		
По 10 новч.:		
г. г.: Максим Пеан; Гајо Алексић; Давид Марковић; Тома Пенушиновић; Тришо Ђувић; Јосиф Жепинић; Тетко Лазић; Петар Марковић; Трифун Петровић; Давид Кикић; Благоје Ристић.		
Свега	1	10
в) **Осмаци** (код Власеница):		
г. Никола Поповић.	1	
По 20 новч.:		
г. г.: Ђуро Андрић; Ристо Глигоровић; Крсто Чикић; Гавро Делић; Јефто Петровић.		
Свега	1	
По 10 новч.:		
г. г.: Стојан Делић; Милош Мићић; Стојан Станковић; Симо Ерић; Ђоко Видаковић; Тодор Пеленић; Игњат Чирковић; Михајло Лазановић; Нешо Трифковић; Јаков Миљановић.		
Свега	1	
г) **Цикоте** (код Власеница):		
По 50 новч.:		
г. г.: Софроније Чалмић; Томо Большић.		
Свега	1	
г. Хасан-бег Ибрахимбеговић.		40
По 10 новч.:		
г. г.: Тома Гужвић; Ђока Кандић; Цвјетин Миловановић; Перица Тасовац; Марјан Бркић; Марко Стјепановић; Јово Бобар; Лука Ступар; Ђорђо Коић; Митар Лазић; Јован Гужвић; Спасоје Радић; Јован Ступар; Нешо Пенић; Лука Вукићевић; Илија Радић; Цвјетин Гужвић; Лазар Дубачкић; Милан Ковачевић; Марјан Миловановић; Ђоко Миловановић; Нешо Стевановић.		
Свега	2	20

ВАРОШ. име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6187	90
д) **Милићи** (код Власеница):		
г. Прото Голић и фамилија.	1	
г. Јосо Миљановић.		20
По 10 новч.:		
г. г.: Лука Станишић; Илија Максимовић; Стојан Цвјетковић; Јово Новаковић; Сава Благојевић.		
Свега		50
г. Стојан Максимовић.		04
г. Гоша Јаловић.		01
ђ) **Парохија власеничка:**		
г. Крсто и Перо Тодоровић.	2	
г. Јовица Видовић.	1	
г. Митар Кекић.		50
По 20 новч.:		
г. г.: Кико Станковић; Васо Андрић; Цвјетин Остојић; Бешо Стојишић; Перо Матић.		
Свега	1	
По 10 новч.:		
г. г.: Спасоје Мајсторовић; Јеврем Мађаревић; Стјепан Шпарац; Радован Ераковић; Драго Радојевић; Ристо Вукотић; Перо Лакић; Михајло Радић; Лако Јовановић; Радован Кезуновић; Алекса Остојић.		
Свега	1	10
г. Василија Поповић.		04
Од уланица на забаву остало чистих.	21	70
Фоча: (Херцеговина).		
Српско пјевачко друштво од Милутиновића забаве.	87	51
Осијек: [Славонија].		
Од српске општине.	15	

ВАРОШ. име и презиме и занимање	фор.	нч.
Пренос	6319	50
Зовик кал.: (код Брч.)		
г. Браћа П. Павловић.	4	—
г. Ђуро Торбица, вјеђб. у Рахићу.	3	50
г. Ђуро Шевељић, учитељ „	1	50
По 1 фор.:		
г. г.: Тодор Ј. Јовичић у Рахићу; Стојо Стојановић у Рахићу; Јован Васиљевић у Лукавцу. Свега	3	—
г. Тодор Никић.	—	60
По 50 новч.:		
г. г.: Ристо Стокић у Вуичићу; Марко Галић; Ђоко Накић; Јосеф Неман; Перо Тодоровић у Маоча Каракласи; Вилетија Јовић у Лукавцу; Ђ. Манојловић у Гајеви. Свега	3	50
г. Пајо Станић у Вуичићу.	—	40
г. Стојан Лазић.	—	30
По 20 новч.:		
г. г.: Ристо Ђокић; Миће Ђокић. Свега	—	40
Износ	6336	70

ВАРОШ, име и презиме и занимање.	фор.	нч.
Пренос	6336	70
Темишвар: [Банат].		
Од српског пјевачког друштва.	5	—
Интерес на новац:		
Од народне бос. херцег. банке интереса по 3½% до 31. децембра 1891.	98	53
Од госп. Глигорија М. Јефтановића позајмљено још у почетку.	59	—
Укупан приход.	6499	23
Од тога потрошено за штампање „прогласа“ и других ствари, за марке, за благајничке књиге и књижице пододборима, за поштарину, плата послужитељу, исплаћен дуг госп. Глиг. М. Јефтановићу, за писаће приборе и за разне друге потребе.	490	20
Према томе остаје чистих.	6009	03

Словом:

Шест хиљада девет форината и три новчића а. вр.

Сав овај новац издат је под интерес по 3½% овдашњој народној босанско-херцеговачкој банци. (Књига бр. 337.)

Прилоге, који су стигли, ове 1892. године одбор ће такође у своје вријеме објавити овим путем.

У Сарајеву, 25. јануара 1891.

Повјереник:
Стево Калуђерчић, с. р.

(М. П.)

Предсједник:
Глигорије М. Јефтановић, с. р.

Благајник:
Јефтан Деспић, с. р.

Свеска III. Сарајево, Март 1892. Год. VI.

Власник: АЕМ. Консисторија. Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Христос воскресе!

Воскресѣ ткоѭ Христѣ Спасѣ, ѧзыцы поетъ на языцѣхъ, и намъ на земли тѣлесна чистымъ сердцемъ ткоѭ славити.

Овако наша православна црква са својим вјернима пјева на дан и празник славног Христовог воскресења, — на дан опште радости наше; на дан свети и свијетли; на дан спасења свијета; на дан који нас подиже са земље на небо, од смрти к животу; на дан када је сишао Син Божији у утробу земље, те избавио и извео од туда оне, који бијаху свезани вјечитим везама; на дан када се је умртвила смрт и разорио пакао; на дан кад 'но су се обрадовали праведници а пали нечастиви; на дан када је божанственом свјетлошћу озарено небо, земља и преисподња; на дан кад 'но је засијало из гроба красно и праведно сунце — живот вјечнога почетка; на дан кад се отворише царски двери и засијала божанствена свјетлост, која је просвјетлила и избавила све правовјерне; на дан пасхе велике и непорочне, — пасхе тајанствене, пречестне и узвишене, пасхе пресвјетле, — празника над празницима а са славом над славама.

*

Благо се ономе, који свето проводи овај дан; благо ономе, који живи и влада се, као што је заповједио Спаситељ наш људима; благо ономе, који се не подаје ништавим и варљивијем свијетскијем намама и страстима; благо ономе, који се учи закону божијем непрестано, те тако придобија души својој небесна блага; благо ономе, који као родна њива доноси обилате родове благодетнога плода; благо ономе, који стоји на молитви с горећом љубави к' сведржитељу. О, благо ономе, који пажљиво мотри на лукавога и пакоснога духа, и чува се и брани од њега; благо ономе, који воли

чистоћу, те се не квари неваљалством и хрђавим помислима; благо ономе, који умним очима спагда гледа пред собом Бога свуда присутнога; благо ономе, који воли спасавајуће кајање, које му душу убијели, очисти и опере; благо ономе, који мрзи на гријех. О! блажен је онај, који познаје Спасителя и саздателя свога, и заиста је блажен и преблажен, и сто пута блажен, и блаженству његовом нема мјере ни краја, он ће као љубими и мили син примљен бити у наручја Оца небеснога, увратиће се у збор анђелски, и прославиће га Господ вјечитом славом, украсиће га вјенцом и наградом непропадљивом, назваће га сином свјетлости, нахраниће га хљебом небесним с дрвета живота, које је у сред раја (Апокал. 2, 7.); обућиће га у одјећу бијелу, и биће уписано име његово у књигу живота, те се неће избрисати из ње никда (Апокал 3, 5.); и посадиће га Господ до себе и добиће све, и онда ће га назвати Господ и сином и другом својим (Апокал. 21, 9.).

* * *

Познајмо браћо, своје високо достојанство, своје одличје, познајмо неизмјерну и велику славу и блаженство, које нам је спремљено у вјечности. Свију нас тамо чека Отац небесни, он нас свију зове к себи: *„Одите мени сви који сте уморени и тешко обремењени“* вели нам Он; сваког зове Он, никога не изоставља; али се сви не осврћу на тај очински позив, нијесу то све овце из његовога светога стада, па има их и такијех и баш доста, који не познају његове свете науке; не познају његове спасавајуће благодати; они ће бити као они, који не имађаху крсмоѣ одежде, те неће моћи ући у стан небесни, остаће на пољу, и тада ће се луто кајати и плакати непрестано; молиће за милост, али је не ће добити; не познајем вас, ајте од мене, рећи ће им онда Господ, те ће поћи у муку вјечну.

Док још имамо времена, доклен нам још срце куца у прсима, док нам се још није прекинуо конац нашег земаљског живота, завиримо подубље у душу своју, промислимо шта себи спремамо, осврнимо се око себе и запитајмо се: да не стојимо на крају пропасти, из које не можемо изаћи? Да не идемо више по пругу пропасти. Станте, трзнимо се на траг; чујте како Господ опомиње грјешну душу, и како је зове к себи: „Зашто ти грјешниче, мене остави? Зашто се ти клониш онога, који те воли? Опомени се да сам се ја за рад тебе родио од Дјеве, и примих вид слуге; ради тебе сам млађенац био; био сам као ништџи, понизио се, живио на земљи, мучио се, прогонство, укор срамоту, ругло, разе, пљување, подсмијех и сваке муке трпио сам, па најпошље погрдном смрћу — смрт на крсту подпио. Све сам ја то ради твога спасења учинио. Сишао с неба да тебе на небо подигнем; понизио се да тебе узвисим оборена и погажена; убог био, да тебе спромаха обогатим; срамоту подпио да тебе осрамоћена прославим; ране трпио да тебе повријеђена исцијелим; умро сам, да тебе оживим мртвога. Ти си огријешио, а ја сам твој гријех на себе узео; ти крив, а ја казну претрпих; ти си дужник, а ја за тебе дуг исплатих; ти бијаше на смрт осуђен, а ја за тебе умријех. И на те све моје муке и страдања за те, ништа ме баш није пагонило, него моја права љубав к теби. Па зашто дакле самовољно ову моју љубав занемарујеш, па сам себе оћеш да убијеш.“ (Из сочин. св. Тихона). „Нијеси се ништавим новцима избавио од грјеха, врага, смрти и од пакла, него скупоцјеном крвљу мојом“ (I. Петр. 1, 19.).

„Опомени се овога и колика је велика цијена и приједност за тебе дата. Мојом си крвљу и мојом смрћу откупљен. Сјећај се свијех мојијех заслуга, са којима сам теби заслужио опроштење гријехова и живот вјечни, те се покај, на ћеш се тако спасти. *Ево стојим на вратима и куцам: ако ко чује глас мој и отвори врата, ући ћу к њему и вечераћу с њиме, и он са мном.* (Апок. 3. 20.)."

О Божанственога, о љубезнога, о сладкога гласа — гласа, који нам спасење тражи! О преблаги и милостиви Исусе, и наш одкупитељу! Не укаљај се од нас грјешнијех, које си нас Твојом светом крвљу одкупио; него куцај и куцај у врата нашијех скамењенијех и окорјелих срдаца, куцај добро преслатким и спасавајућим гласом Твојим, да се тргнемо из дубокога сна, и чујемо пресладки и премили глас Твој; јер је Твој глас сладак, и образ Твој красан; па ћемо онда и сами искати, тражити и куцати, — куцати у врата милосрђа Твога. (Мат. VII. 7.).

Господ нас зове да се кајемо преко пророка и апостола, као кроз своје посланике и слуге, које као да узастопце за нама шаље, и преко њих приводи нас к себи и савјетује нас молећи овако: *По Христу вас дакле молим, и молим вас Богом, по Христу да се помирите с Богом. Па опет*: обратите се и одбаците од себе сва неваљалства ваша па вам неће бити неправде у мукама, отурив од себе сва неваљалства ваша, с којијем сте неваљало радили преда мном; па учините у себи срце ново и дух нов, и извршите све моје заповиједи." (Језек. 16, 30,—31). Овако као што овдје видимо и на другијем мјестима у писму, на мјестима писанијем пророцима и апостолима, приводи Бог грјешника и зове на кајање.

Зове нас Господ обећавајући нам вјечна блага, и као што милостиви отац своје чедо с малом јабуком мами к себи, тако и Он нас к себи зове, да би се на таква добра узбудили и обратили к Њему; о чему у пророчкијем и апостолскијем књигама доста тога налазимо. Па ево како нас зове Христос и обећава пресладки покој душама нашијем: *„Одите к мени сви, који сте уморени о тешко обременьени, и ја ћу вам покоја дати. Узмите јарам мој на себе и научите се од мене, јер сам Ја кротак и смјеран срцем, и наћи ћете покој душама вашијем. Ибо ви нећете наћи правога одмора и блаженства осјем мене. Зашто се гоњ ви лакоте, никакве ви нећете праве користи од тога видјети, свуђје вас без мене предусреће права невоља и зло. Богатство, част, слава и уживање овога свијета, које тражите, само вас више товари него вам олакшава, више ће вас уморити, него смирити. Одите к мени сви уморени и натоварени, да вас ја упокоим и смирим."* Овога милога и сладкога гласа нетреба грјешниче да се оглушимо, него да се обратимо и дођемо милостивом одкупитељу нашем, да нађемо покој својем душама.

Зове нас к себи Господ с дјелима милости, која примјењује к себи самом и обећава за њих велику милост своју у овом приређеном па и вјечном животу.

Данашњи свијетли Христов празник ничим се не може тако и толико поштовати, као дјелима љубави. Св. апостол Павао говори о овоме овако: *Ако језике човјечије и анђелске говорим а љубави немам, онда сам као звоно које звони, или прапорац који звечи. И ако имам пророштво и знам све тајне и сва знања, и ако имам сву вјеру да и горе премјештам, а љубави немам, ништа сам. И ако раздам све имање своје, и ако предам тијело своје да се са-*

жеже, а љубави немам, ништа ми не помаже. (Кор. I. посл. 13. 1—3).

Колико је мила Богу међусобна наша љубав, то се види из многијех јеванђелскијех изрека: *По том ће сви познати да сте моји ученици, ако имате љубав међу собом.* (Јов. XIII. 35). *Који љуби браћу своју у видјелу живи и саблазни у њему нема; а који мрзи на своју браћу у тами је, и у тами ходи, и не зна куда иде, јер му тама заслијепи очи.* (I. соб. посл. Јов. II. 10—11). А за оне, који мрзе на људе, свети Јеванђелист изрекао је ове страшне ријечи: *Сваки који мрзи на браћу своју крвник је људски.* (I. соб. посл. Јов. III. 25).

Ако се завадите с киме, на сваки начин треба да настојите да се што прије помирите, сјећајући се оне ријечи апостолске што каже: *Сунце да не зађе у гњеву вашему.* (Ефес. IV. 26), т. ј. мирите се одмах онога дана. Најпоузданији начин мирењу јесте: понизност и усрдна Богу молитва, са којом се одбија од завађенијех пакосни дух. Снажна и понизна молитва тако је велика, да се и нехотично покоре завађени, те се мире с друговима, па и сами пакосни врази овако се савладају. Ако будемо праштали добродушно и драговољно онијем, који нас вријеђају, онда ће и нама опростити Господ гријехе наше, као што то сваки дан потврђујемо ми у молитви Господњој: *И остави нам дугове (гријехе) наше, као што и ми опраштамо дужницима нашијем.* Господ нам је показао примјер подпуне невиности и безазлености, молећи се за оне, који су га приковали и разпели, те и ми угледајући се на то, треба да истинито молимо Бога за оне, који нас ненавиде, мрзе и вређају; премда у почетку је таква молитва врло тешка, али послије она нам чини утјеху; а снисходећи човјечијој слабости, треба да иштено мира с њима, вијајући им услужни и чинећи им добра, пазећи на Божанствену апостолску науку: *не дај се злу надаладати него надаладај зло добром.* (Рим. XII. 21).

Није чудо кад кривац ниште мира, него је похвално и Богу мило, када увређени први се стара и настоји о томе помирењу, за такве се испуњава ријеч јеванђелска: *Благо онима, који мир граде, јер ће се синови Божији назвати.* (Мат. V. 9).

Кад видимо болестника не треба да га коримо, него да га сажаљујемо, желећи му олакшицу и да га посавјетујемо; тако ваља чинити и према душевно болестним, и који су узбуђени и потрешени, или каквом другом немоћи снађени; не треба за увриједу увриједом враћати; и онда ће се и нама зајам вратити, те и према нашијем слабостима указати љубав, и тако испуниће се на нама ријеч апостолска: *Носите бремена један другога, и тако ћете испунити закон Христов.* (Гал. VI. 2).

Господ као наш Творац дао нам је и лијекове потребите. Да смо ми били послушни вољи Божијој, онда не би живили на земљи, него у рају и блаженство наше било би у међусобној љубави.

Ко не жели ближњему спасење, него се још радује његовој несрећи, таки је гори од демона, ком је као духу пакостном својствена таква жеља, али се човјаку то не може опростити, и тај није Христов ученик, него падајник његов, јер Господ све оно, што чини човјек човјеку, прима као за себе, а међу тим не жели ближњему оно, што ни себи не жели, тако ћеш доказати спрам њега праву љубав.

Ако оћеш да одржиш побједу над својим непријатељем, покажи му и учини љубав а по могућности и доброчинство, те тако ћеш тијем осрамотити злобнога

духа, и учиниће да се спасе брат, а особито брат твој.

Као што сб уништи трулост у храни, или као што ватра сагори хрђу с метала, тако исто љубав накорјени из срца људског злобу и пакост.

Ко љуби ближњега свога, тај заиста и Бога љуби, а који мисли да он љуби Бога, а мрзи на ближњега, лажа је. Права љубав састоји се у дјелима милосрђа и у доброчинству. Видиш ли ти сиромашка који гине у невољи, помози му чим можеш. Од онијех, који много немају Господ много и не тражи, него само нека је са свега и искреног срца; али кога је Бог обдарио сувишком, тај је и дужан много помагати. Видиш ли кога у великој жалости, или у болести, или у другој невољи, утјешни га, па ће и тебе утјешити Господ. Тражи згоду и сваку прилику да будеш коме од користи чим било, и колико мореш; утиры сузе плачима, па ће и твоје сузе отрти Господ; моли се Њему за страдалце, па ће и твоја страдања ублажити преблаги Господ; не осуђуј грјешнике, па ни тебе не ће осудити праведни Судија; нахрани гладнога и жеднога, па ћеш се и ти удостојити небесне трпезе у царству Божијем; обиђи и посјети болесногa и тужногa, па ће и тебе онда утјешити Господ са доласком св. Духа.

Гдје је љубав, ту је и благослов Божји, а гдје ње нема, ондје је тама и мрак гријеха, ондје је живот пакоснијех врагова и лицемјера. Љубав је најпоуздањи начин за спасење душе.

Ако ли ми по својој слабости не можемо дуго постити, молити се и чинити друга доброчинства, бар онда да попунимо то са љубави.

Између свију дјела милости Господу је најмилије, а нама је најбоље за спасење то, ако обратимо грјешника с пута безакоња на пут спасења, такоме ће опростити Господ мноштину гријехâ његовијех, а о томе нас увјеравају ријечи апостолске: *Браћо! ако ко од вас зађе с пута истине, и обрати га ко, нека зна да ће онај, који обрати грјешника с кривога пута његова, спасти душу од смрти, и покрити мноштво гријеха.* (Јаковљ. V. 29—20). Али онај, који наврати кога на хрђав пут, тога чека пакао огњени.

Ми видимо у св. Писму, да ће у велики дан општега Суда Божијег, када ће се ријешити судба свакога, нарочито ће се удостојити благослова Божијег само они, који бијаху милостиви својима ближњима; они ће се удостоити од Бога високе части; у тај велики дан пред свијем горњијем силама, пред свијем свецима и пред цијелијем свијетом, они ће бити названи синовима свјетлости, благословени од отца небеснога, и наслједницима приправљеногa им царства од постања свијета (Мат. XXV. 34.).

Благо човјеку, у коме је љубав Божија, он је већ нашао Бога (Св. Јевр. Сирски.) *Бог је љубав, и који стоји у љубави, у Богу стоји и Бог у њему стоји.* (I. Соб. п. Јована IV. 16). У коме је љубав, тај је заједно с Богом и више од свакога; у коме је љубав, тај се не боји, јер права љубав прогони на поље страх, као што вели св. апостол: *У љубави нема страха, него савршена љубав изгони страх на поље; јер страх има муку. А ко се боји није савршен у љубави* (I. п. Јов. IV. 18). *У кога је љубав ни кога никда не мрзи, све вјерује свему се нада и све трпи.* (Кор. XIII. 7.). *У коме је љубав тај испуњава вољу Божију, тај је ученик Христов*, јер је Он сам рекао: *По том ће сви познати да сте моји ученици ако узимате љубав међу собом.* (Јован. XIII. 35).

Благо ономе који је нашао љубав, и с њоме отишао к Богу, јер Бог знаде своје, па ће их примити у наручје своје. *Дјелатељ љубави биће у стању с анђелима и царовање с Христом.* (Твор, св. отаца 1848. стр. 7. књ. 5.)

Св. Јован богослов находећи се још у великој старости свагда је говорио: *дјецо љубите и пазите један другога.* Кад у га за т о упитали, зашто он непрестано напомиње ову заповијед, онда им он на то одговори: *ако је ко испуњава онда је доста и она сама за спасење.* (Правосл. правств. Богосл. Еп. Платона 205 стр.).

Какво је необично чудо, који има непритворну љубав, тај испуњава сав закон, јер испуњавање закона то је љубав (Рим. XIII. 10).

Ништа дакле није скупље од љубави ни на небу ни на земљи.

Без вјере и моралног живота не може се развијати и јачати научно богословско знање.

Историја човјечанства показује нам: да су људи од најстаријих времена вјеровали, да надприродна, њима недоступна (трансцендентна) сила господари свијетом, што се нај-јасније огледа у њиховим космогоничним митима, које су облачили у форми разних појава природе и исказивали у конкретном облику приче.

Током времена све је више и више род људски уздизао се из примитивног стања, и међу тим се код њега почело јасније рађати духовно сунце, — разбудише се духови из тврдог дубоког сна, осјетише нужду трком прескакати преко многих космолошких препона, тражећи свој највећи идеал, којег и нађоше: Оца, Учитеља и Избавитеља — нађоше Господа свога.

Дух, као највећи организатор у свијету, живо се кретао у свима областима знања и науке, продукти су његови велики проналасци и открића, највеће хипотезе, које бијаху обвијене у недогледној густој тами, постадоше јасне, јер је дух тежио постићи истину, којој га гоњаше урођена (иманентна) човјеку искра духовна. Она га непрестано потицаше и чисто као говораше: Погледај више себе, горе к небу окрени духовне очи своје — тамо ћеш наћи апсолутну истину, која те је од памтивијека пољубила и поставила те царем васељене, као микрокосам, да њом вољно управљаш.....

Човјек се покори свом унутрашњем чувству, потражи и нађе чисту очинску љубав, ма да на њу не одговори љубављу, повјерова да „нешто", што у унутрашности његовој живи и гони га бољему, узвишенијему, идеалному, мора да му је озго и дошло, да је то особити дар неба, а уз то је појмио врхунац дубине божанствене мисли, запливавши у безграничко море божанственог свемогућства.

„Све, што ми називамо проналаском, открићем, у ширем смислу, јест откриће, које се развија изнутра према спољашности и даје човјеку предосјећати његову сличност с Богом. — То је синтеза свијета и духа, који даје најсрећније увјерење у вјечној хармонији бића" — (Гете). Волтер, за ког је све, што је свето, било жртвом његове грубе иронije, будући изазват деспотизмом римским, подвођаше под једну категорију папске заблуде и факте еванђеља, ал опет душевно признаваше битност и свемогућство Божије, те се и изразио: „глас васељене сједочи о његовој могућности, глас срца нашег говори, да се њему треба клањати."

„La voix de l' univers atteste sa puissance,
„Et la voix de nos coeurs dit qu'il faut l'adorer."

Та права и неизмјерна љубав небесна, посла роду човјечијем љубљеног сина свог, који се прими тешке учитељске дужности, путоваше пјешице по свим могућим мјестима, проповиједаше народу науку своју, поткрепљиваше је разним чудесима и због нас поднесе неизмјерна страдања и муке. Доста је помислити само на фарисеје, књижнике, Пилата, среброљубивог Јуду, на онај трнови вијенац из поруге постављен на Спасителеној глави, оне немилосрдне ударце и пљување по лицу, распеће на крсту, закивање ексера на Ње-

говим рукама и ногама, на оне Његове попљедње ријечи: прикоркна нтчѣ дѣша моа дажѣ до смрти!“ (Мат. гл. 26, ст. 38.).... на оне горке сузе Његове мајке, која дијељаше душом муку љубљеног сина свог; доста је, велим, преставити то само у мислима, па да човјек поими ону „неизмјерну љубав неба: „потакнѣтъ же ксе любока къ намъ Богъ, ѥкоже ни грѣшникомъ сѫщимъ намъ быти Христосъ за ны ѹмрѣ.“ (Рим. гл. V. ст. 8.).

Страдање и мученичку смрт поднесе Спаситељ с мукама за нас и спасење наше, а славним васкрснућем показа: да је истинити син Бога, створитеља свијета. Живим фактима доведе народ до убјеђења у чисту ријеч његовог божанственог посланства, ријеч у истинитост његове науке и на тој ријеч установи цркву, препуњену божанственом љубави и тврдом надом, којој никаква сила не може на пут стати, као што је рекао: „создижд цркоы мою и врата адова не одолѣютъ ѥи“ (Мат. гл. 16, ст. 18.).

Апостолима својима преда дужност проповиједања и ширења науке своје, а Сам се славно вознесе на небо и сједе с десне стране Оца свога, такним начином: „Богъ жена ко плоти, оправдася къ Дсѣ, показа ѥтѣломъ, проповѣдимъ быть ко языцѣхъ, вѣроваша к мирѣ, вознесе ко славѣ (Тимотеј, гл. 3. ст. 16.). И она чврста вјера оца и појављивање се свуда равна сама себи, примајући к себи само то, што се назива објективним христијанством.

Наука се Христова на све стране бујно ширила, налазила свуда пријатеља, не гледајући на многе сметње, које јој из зависти подметнуте бијаху, не гледајући на разне начине, којима се служаху људи с познатом својом девизом: Циљ оправдава средства. И заиста психозним тим средствима, која обично бивају оружјем слијепог фанатизма, посташе жртвом многи ревносни музеји христијанства. Неки би стрмоглав разапет, а неки преклони главу оштром мачу, неки доврши живот у чами, заточењу, а неки се строшита под гомилом хладног стијења, неком катедра проповједничка би пламено огниште, неком спафот и инквизиција, а сви скупа не робоваху духом, не устушаху од истине учења пред страхом смрти, вјерни осташе завјету небеског гласа, те зато их мјесто земних позорних мука, у замјени очекиваху у царству вјечите славе међу сним небесним силама, гдје Серафими купе бесмрће с дрвета живота, који је уз сами Божији престо, такве радости: „нжѣ око не видѣ и ѹхо не слыша и на срдцѣ человѣкѣ не взидоша, ѥжѣ ѹготова Богъ любащимъ его“ (1 кор. гл. 2. ст. 9.).

Хиљадама примјера даје нам историја цркве, ако се у њу загледамо, гдје људи, сазнав, да овај привремени живот наш није ништа друго до загонетка, одјек неке више цјелине, — страдају, примају мученичке вијенце, дубоко увјерени, да тим мало што губе, а много добивају: губе оно што је кратко, добивају оно, што траје вјечно, остављају прах и пепео земљи, траже крајње необходно, побјеђују сујетско самољубље и таштину, завист и болесно чулно наслађење, траже тишину анђелску, а све им то доноси тврда вјера: „И ѥ̀ сть побѣда, побѣдившая миръ, вѣра наша“ (1. Јоан, гл. V. ст. 4.).

И даље: „Имѣѣ глаголы вѣчнѣ: ѥи имѣти вѣрѹ ѥко зрѣю глѹбшее , речи горѣ ѹйди отседѣ тамо и прайдетъ: и ничтоже невозможно вѣдетъ вамъ.“ (Матеј, гл. 17, ст. 20.).

Ми, синови XIX. вијека, живимо у далеко срећнијим приликама, него што су наши оци и учитељи, страдалци и мученици. Све нам је пред собом, готово предато у руке, јасно и чисто. Само нам остаје покорити страсти и болесну земну фантазију за славом и уживањем свјетским, гласу наше чисте савјести, сами са позорнице самообмане, а ни „јединому на потребу“, придржати се јаче корјена и основе свега знања, како философског, тако и морално-религиозног, пригрлити еванђеље, библију; ту ћемо наћи, поред дивног појетичног изложења, и особитог склада ријечи, којима се изражава света појезија, и највише духовне хране, умирити се и задовољити се. „Човјек, који мисли, више и више проницава у библију и нико је не оставља без задовољства. — Читање библије — то је бескрајни и вјерни извор утјехе. Ја не знам чим би могуће било њу еранити.“ — (Вилхелм Хумболт, брат чувеног природоиспитаоца Александра).

Пажљивим читањем библије, човјек добива шире и јасније погледе о Богу, себи и природи, напредује у морално-религиозном животу, усваја чистоћу христијанске истине, а то му јако помаже у даљем његовом васпитању и образовању, и заједно тјеши га надом на загробни живот. Човјеку се треба старати, да што боље проникне у дух и суштину христијанске религије, да придаје свакој ријечи достојно значење, које јој припада, не упуштајући се у својевољно сло-

бодно тумачење, јер има мјеста, која с прва погледа изгледају противурјечна сама себи. — Њих треба тумачити алегорички. „Уклиа религије преживљује све радости земаљске. Он јача, што више органи труну а тијело се примиче свом распадају, он је сличан вечерњој јасној звијезди на хоризонту живота, која ће се — ми смо у томе убијеђени — у друго вријеме јавити јутрењом звијездом и упутити своје луче кроз сјенке и мрак смрти.“ („Consolation in travel“) — Гумфи Деви „пошљедњи дани природоиспитаоца“, стр. 240.).

Не гледајући на све указане примјере и удобности, човјек није кадар, или боље рекн, не ће да хармонише физичку природу с принципима морала, да у својим дјелима и поступцима даје такве примјере, које би у очима других били јасно и правилно огледало његовог нарaвственог карактера. Ал опет слабост се та код разних људи врло различито и појављује, што поглавито зависи од веће или мање способности дубоко проникнути у дух христијанства, те према томе и њихов живот није у једнакој мјери уткан са захтјевањима и достојанством религије, коју исповједају. Сасвим је природно, да су тим везани и степени одговорности њихове пред Богом, од тога зависи јачина грјехова, по томе се могу и раздјељивати, ради чега ћемо се ми обратити светом писму.

На разним мјестима св. писма ми сретамо диобу људи у нарaвственом односају на три групе: *тјелесне, душевне и духовне*. С погледом на такво поразділење, људи се поразділују и у односају приближења Богу и Бого-познању. Тјелесни, (тако да га назовемо) човјек, рођен од тјела (Јоан. 3, 6.), живећи искључиво тјелесним животом, прије свега брине се за задовољење инетиката тијела, а више тежње свог бесмртног духа оставља на задњем плану. — Сасвијем је наравно, да је најмање способан достизати узвишене истине богословског знања; страсти и пожуде његова тијела занесе га, овлађавају свима његовим силама, савршено га учине пасивним, робом њиховим, захтјевајући од њега, да им се беспорно покорава, непрестано им служи тако, да он нема могућности улучити слободну од свјетских брига минуту, да се преда мислима Богу, не зна шта га доцније очекује, није кадар, или му недостаје времена осврнути се на евангјелске ријечи: „[illegible] тако ко ади, много кишій тко[illegible] под тою погыбитъ гнилостъ, покрокъ ткой чрвь.“ (Исаиј. гл. 14, ст. 11.).

Душевни човјек, већ како говори писмо, не прима високих и недостижних тајна духа Божјег (1 Кор. гл. 2. ст. 14.), ма да и у нарaвственом погледу стоји и више, ипак је још недостојан до савршена духовног; он још једнако и одвећ снлно љуби своју душу у смислу душевних обавеза к свијету, и нема у себи довољно снле и воље, да је погуби ради Христа и Евађеља; т. ј. да жртвује својим душевним привезаностима, када то захтијева сазнање неопходности испунити еванђелску заповијед, а тим јасно показује, да је још несповодан сазнавати надмашаје благо царства Божјег над благом земаљским. Своје поступке сакрива испред очију других, као спуж што се скрива у своју љуску, ма да није у стању издржати до краја, већ у малом маштању износи све, што је у унутрашности његовој скривено.

Само духовни човјек, (Гал. 6, 1), који је успио, ма да, може бити, и послије дуге очајничке борбе са самим собом, прегрети страсти и пожуде, живећи и идући духом, т. ј. руководећи се у свом животу вишим духовним цијељима, може без сметње проницати у тајне религиозно-богословског садржаја. То није све. — Тај је човјек и друге, невјеште, незнајуће, способан и готов научити, а упануле у заблуђење упутити на пут истине, једном ријечи — бити правим богословом у нашем смислу те ријечи. Док се тјелесни човјек ни мало не брине о свом нарaвственом самоусавршавању, већ на против усрдно пребива у злу „[illegible] живота сего“ док се душевно заустављо на пола пута к усавршењу, дотле духовни нема с њима ничега заједничког. Он памти заповијед Спаситеља: „Бѣдите совершени, яко же Отецъ вашъ небесный совершенъ есть“ (Мат. гл. V. ст. 48.); и у испуњењу њеном тежи, да се приближи својим савршенством Богу. Разумије се и духовни човјек никада се не ће сравнити са својим прволиком, али ће се све мало по мало вјечно и бескрајно приближавати њему, и већ само то приближавање послужиће за њега бољим средством за разумјевање тајна Божјих. Томе нас приводи и прости примјер из практичног живота: много боље може дознати дотични човјек својства лица с којим је у додиру чешће од осталих, који нијесу имали прилике познати се с истим.

Гријехови удаљују човјека од Бога. У причи Божјој човјек се представља у виду блудног сина, који је оставио свог оца и удаљио се на страну далеко (Лука — 15, 13.) — страну гријеха. Удаљујући човјека од Бога, извора свијета, стојећи међу њим и Богом као нека преграда и лишавајући човјека једног из најмогућнијих средстава богопознања, општења с Богом — гријехови сметају човјеку управити свој ум у дубоко море богословског знања. И тако грјешник не може бити добрим богословом.

Да, роди се, или, ако допустите, народи се по где-која личност, која, у прилог извјесне професије живота свог, окорјело се упише свјати плијевље у винограду господњем, и, удешавајући своје лажно пропагандисање што више примамљивијем уху слушалаца, на толико их привуче к себи, да гледају на њега, као на какав ауторитет, допуштају печатати његове радове, које као капиталне радо купују још за велику цијену. Таквим начином дотична личност фигурира као quasi научни богослов, не знајући, или му бар не иде у рачун знати, да је према св. писму и његовим дубоким пнеиматичким символима савршено неспособан проникнути у дух христијанства, предајући се једино свом априоном разуму већ да су то плодови његовог поквареног ума и срца. (Разумијем В. Пелагина међу нашима). За то се треба чувати од таквих људи, који кваре народ, особито младеж, чија је душа као восак, док тек ступа на позорницу овога свијета, јер: „*дѣлаютъ, яко левъ рыкаяй, ходитъ нѣкій кого поглотити.*“ (1. Петр. V., 8.).

Знаменити умни великан, пред којим сваки природоиспитаоц мора преклонити главу своју, Кеплер, с усјехом довршив свој рад „о хармонији свјетова“ — не занесе се својим геније̂м, не приписа с правом достигнуту палму научне славе самом себи, већ помоћу самог Промисла, којем се на еврштеку скромно и обраћа: „захваљујем ти, створитељу мој, што си ме ти удостојио, да се радујем свом производу и гордим дјелима Твојих руку. Ја сам дознао величину твојих дјела, у колико је мој ограничени дух могао разумјети Твоју бескрајност. А ако сам ја казао што-год недостојног Тебе, ради славе своје — опрости ми најмилостивије!“ . . .

По свему је јасно, да добрим богословом бива само онај човјек, који стоји на довољном високом степену нравственог савршенства. Примјери су пред нама: боље производе у области богословске литературе, принадлежне оним пастирима и учитељима цркве, који су се по преимућству прослављи својим светим животом; такви су н. пр. испуњени духом више показаности, која прониче у саму душу човјечију „*члека и рѣчи*“ св. Јована Златоуста; такви су пуразказујући дубином богословске мисли производи св. Григорија Богослова, такви су и не мање дубокомислени производи св. Василија Великог.

Сви ови примјери говоре у корист те мисли: да високо нравствени живот помаже развићу и утврђењу научно-богословске мисли. Но имамо ми и такве примјере, који да не може боље доказују и то, да грешни живот или убија сваке појаве богословске мисли, или их отклања с правог пута. — Познато је, да су многи на јеретика у нравственом односају стајали одвећ и одвећ не високо. Такође је познато, да су наши прародитељи, док су се налазили у стању безгрешном и блаженом — вићели Бога не „*яко зрѣлымъ къ гадании*“ (1. Кор. гл. 13. ст. 12.) већ „*лицемъ к лицу*“. Таква близина њихова к Створитељу давала им је могућност да знају у савршенству све разумно Божје (Рим. 1. 19.), т. ј. све то, што је могуће знати Богу. Но, гле! — Адам и Ева погријешише, заборавише својства Божја: свезнање, свуданприсутност и свемогућство; њима се прохтјело било сакрити од свуда присутног, а кад им то не испаде за руком, тада покушаше бар утајити свој гријех од свезнајућег Бога, или га престанити у некој другој боји. Чим да објаснимо такво попашање окупаних у гријеху прародитеља наших? — Тим, што је гријех успио уплинисати на њих. Одмах по грјехопаду у њима преговори савјест: почеше се стиђети једно другог, не гледајући на то, да су обоје једнако ниско пали.

До каквог је степена интезивности морало доћи то ново за њих чувство стида у моменту, кад су морали ступити пред лице Божје, који се ту јављао с њиховом појавом грозним судијом — наградодавцем за гријех! — грижу савјести, стид и страх суда — све је то скупа породило у наших прародитеља жељу по могућности даље одложити онај час, у који су они дужни били дати Богу рачун за дјела своја. Шта више, прародитељи сигурно жељели би, кад би им то могуће било, са свим се и сакрити од лица Божјег, та жеља бјеше у њих тако силно развијена, да

су, као што знамо, заборавили били још и о таквим својствима Божјим, као: знање и свудаприсутност.

Што је било с Адамом, то бива и с његовим потомцима. Грешност људи и страх пред судом и наградодавцем, рађају у њих тежњу подавити у свом сазнању тешку за њих мисао о неизбјежности тог суда, и заједно с тим затајити, у колико је више могуће, грозну за грјешнике слику њима на лице — пријатног судије. Грешник би хтио избјећи, примање награде за грјехове, но где! — сањајући у себи о гануутном предчувству будућег суда, он почиње одрицати и могућност суда и, шта више, биће самог Судије. — Разумије се, да ту о мањкавим успјесима научно-богословског знања не треба ни говорити. Но то је већ крајни степен сурвања у бездан зла и гријеха, који је могућ тек у вријеме савршеног пада религиозно-нараственог живота. До таквог степена нараственог пада нијесу долазили ни сами прародитељи, ни већина њихових потомака.

Извор и суштина грешности прародитеља састојала се у самотврђењу, т. ј. у гордој тежњи са свим се сравнити с Богом, идући својој цјели не путем, који им Бог показа, док су живјели у рају, обрађујући га и налазећи се у непрестаном општењу с Богом, већ оним путем, који им се учинио згоднији, пријатнији, значи, којим им је било лакше достићи своју цјељ. И заиста, искушалац их је склоњао да обиђу само од забрањеног дрвета, обећавши им, да ће им се одма после пробе отворити очи „*яко разв҃мѣти добро и зѣло*.“

Обећано бјеше много, а од њих се готово ништа не захтјеваше. И збиља што може бити лакше, него окусити од плода? — И прародитељи окусише. Но ми знамо чему их доведе њихов залогај. Обећање искушатеља није се збило, Адам и Ева не посташе боговима, а што се тиче познања добра и зла, то су они заиста дознали какво се добро закључује у потчињењу себи савршено вољи Божјој, какво ли зло у противљењу њој.

Грешност Адама, као што је познато, по природним законима наслједствености, прешла је и на синове његове. Суштина, почетак и корјен те грешности лежи опет у самотврђењу и слабовјерји, т. ј. у тежњи: живјети, мислити и вјеровати не тако, како Бог заповиједа у свом откровењу, већ тако, како налаже човјеку његова сопствена воља и сопствени разум, пренебрегнувши ону: „*изъ кѣры и козможше свѣгодити Богъ*“ (Јевр. гл. 11. ст. 6).

У религиозним питањима, рјешење којих по самој суштини својој треба да је основано на вјери, ма да се сриваша и при помоћи разума, човјек хоће да се задовољи једино разумом и при посредству њега хоће да објасни себи свз, шта више и оно што улази у област религиозних тајна. При том он се увлачи у непознату за разум област недостижног и већим дијелом копрца се у лукаво сплетеној мрежи својих умозакључака.

Одовуда читава серија философских заблуђења и црквених саблазни, јереси итд., у преглед којих бисмо се са задовољством упуштили, али бисмо тим изашли из колосијека наше теме.

Гдје-кад, послије дугих и мрачних покушаја проићи у мрачну област недостижног, човјечији се разум парализује и човјек, расчарани се у силама свог раскиданог гријехом ума, савршено избјегава расуђења о религиозним предметима, чувајући се, да не паде у заблуђење и потчињава се слијепој вјери, која, искључујући могућности зрелог усвојења религиозних истина, шкоди успјесима научно-богословског знања, који се нуждава живе и разумне човјечије воље, знања, које говори: ма да и нема никаквих података одрицати уплив изнешће, која се сваштитавају откровењем, а усвајају вјером ради појашњења најнедостижнијих идеја у области религије, илак би било крајношћу вићети извор њихов једино у откровењу, против које говори само откровење у лицу светог апостола Павла.

Небројено примјера могли би навести за потврду те мисли, да грешност човјечија шкоди успјесима његовог научно-богословског знања. Првим вјесницима божанственог открића били су св. пророци и апостоли; бољим тумачима његовим били су свети оци и учитељи цркве, зато и сваком, који жели проникнути у тајне, које су сваштитаване откровењем, необходно је очистити дух и тијело од грешне покварености, а како још од првог грјехопада сваки човјек тежи угодити својој злој вољи, природним, пак, силама побиједити своје грешне тежње не може — то је

потребно молити за себе у Бога помоћне благодати сваком, који ревносно тежи религиозно-научном просвећењу, те да топлим молитвама приступа свом светом раду, пјевајући у царству природе: „*Хвалите Господњега съ земнородѣ молитв, пою Богъ молитв дондеже плик* (псал. 103.).

Лазар Т. Перовић, Херцеговац.
студент академије.

Св. Саво, први архијепископ српски.

Са кратким прегледом историје српске цркве до XII. вијека.

Говорио поп **Јован Гргуревић**, на првој светосавској бесједи у Љубушкоме 14. јануара 1892. год.

(Свршетак.)

Већ смо напријед чули да су римски свештеници поплавили Хрватску и тамо затрли народно осјећање. Тиме су се они осналили и примакли Србима и сада је час да јаче распростру своју дјелатност и по српским земљама. Исто тако са истока примакли су се и Грци и по српскоме народу ширили и угнили своје господство и језик. Рим и Цариград имали су двије са свим супротне тежње, које се никако нијесу дале сложити. Ове двије јаке и супротне струје одавна се прегоне и сада сударе се на српскоме земљишту. Римски и грчки попови подијељени су у два непријатељска табора и сукобили се на српским леђима, војујући сваки за свој рачун. Тешко је ово било јадњем Србима подносити! Срби су тада више но икад стрепили, јер су сваки час пред очима имали гроб отворен, који с једне стране отварале Грци, а с друге Римљани. Знамо већ одавна да се помрсио исток и запад, а сада, када дођоше блиске у додир, по себи се разумије да је та мрсња морала се и појачити. У оном времену постане у Цариграду патријархом Михаило Керулarије, коме пође за руком да наговори грчкога цара Мономана, те позатвара све латинске цркве по Цариграду 1043. год. Папа римски лав IX. овај акт протестира и због тога буде састављен сабор у Цариграду. На овоме сабору нјесто да се помире, а оно још јаче заваде се Грци са Латинима. Ту избије и разлика о вјеровању сп. Духа (filioque) због чега Грци прокуну Латине, а Латини Грке. Исток и Запад са свим се подијеле и Керулarије одвоји Грке од Латина.

Словени су већ тада имали довољно својијех људи, који су се у богословским питањима добро разумијевали. Највећи дио Словена пристане уз Грке због кривог западног тумачења о св. Духу; уз Римљане остану само они, који су политички били притијешњени, па им се није могло иначе. Видећи ово папа стане се ердити, па да би ојачао утицај у јужним Словенима, обнови дукљанску Митрополију и потчини јој српско приморје до Дубровника а по западу стане проповиједати крсташке војне и подизати запад на исток под видом ослобођења Христова гроба у Јерусалиму. Ови крсташи највише су имали пут преко српских земаља. Српски народ од њих је морао стрепити и пред очима држати готову своју погибију, јер су ови имали поруку сваку државу, која не признаје св. ота папу, да присвоје и доведу у крило римске цркве. Крсташи кроз српске земље мало су кад мирно пролазили, него би нападали и плачкали српска села; али за то опет Срби су им се вазда јуначки одупрли или би их пријатељски предусрели, те од непријатеља начинили пријатеље.

Кад српски кнез Бодин од Грка ослободи своје земље, олабави веза дукљанског митрополита са Римом, за то одма папа 1121. год. пошаље плашт дубровачком митрополиту са наредбом да чисти „слизму“ т. ј. православље на Захумља, Србије, Травуније и Горње Далмације, а дукљанском митрополиту нареди да се покори дубровачком.

По смрти Бодиновој српска држава распаде се на ситне племенске државице и у земљи створи се анархија, којим се наши непријатељи користише — И црква српска била је подијељена на више страна; неки источни дијелови били су независни а остало подијељено Дубровнику и Солуну.

Српски жупан Урош Велики 1120. год. дâ Босну у мираз мађарскоме краљу и од то доба она је бивала вазда у врло незгодним положа-

јима. Помоћу мађарске владе у Босни је јачало римско свештенство, које је за наш народ било неприродно; за то и нећемо тамо да се богумилска јереса развила више него и у једној српској покрајини. Просто буди речено: у Босни је богумилство одвик велике религиозне западне скучености. Ово богумилство у Босни било се врло оснажило и много је штете донијело српском народу, а нарочито у доласку Турака.

Овако од прилике било је жалосно и узнемирено стање Срба и осталих Словена на Балканском полуострову у половини XII. вијека. Бугари налазећи се на истоку ближе к центруму византиске силе, подлегну Грцима и приме грчку јерархију, а Хрвати будући на западу приме латинску службу и јерархију. Једини Срби налазећи се у средини између ових одржа своје и једно и друго. У историји Срба до овог нећемо наћи ништа друго до то: да се српски народ склања Риму а сад опет Цариграду, али то се не смије назвати колебањем у вјери, него добра и мудра тактика народних вођа, да се одржи и очува између два велика и снажна непријатеља. На српски народ ратовао је Исток и Запад, т. ј. Цариград и Рим. Источни цареви тражили су вјечиту политичку надмоћност над Србима, помоћу чега опет и цариградски патријарси настојаху одржати и своју црквену власт, а папе из Рима тражиште и једно и друго. Ова тешка и мучна времена у српскоме народу утврдила су идеју: по што по то имати своју државу и народну цркву и тако отрести се и Цариграда и Рима. Али се ово није дало лако учинити. За ово огромно дјело требао је огромни ум, и мала Србија није га имала; обични човјек није га могао извршити, него је требао ванредан ум, кога ће Бог за то нарочито назначити. И до иста у овим мучним и критичним временима на српском обзорју јавља се Велики Немања, који српски народ уједињује и ослобођава Цариграда, а одма за њим долази његов син св. Сава, који опет црквом уједини Србе у душевну заједницу и тиме их ослобођава Рима и Цариграда.

Немања је био српски краљ. Ступио је на владу 1159. год. Његови ђедови и прађедови били су српски жупани. Споменуте године наслиједио је очевину у Рашкој, а то је био само неки дио од српских земаља. Немањин задатак био је великн и у оно вријеме тежак; ујединити и ослободити од туђина српски народ била је жеља Немањина. За велику његову мисао требала му је љубав народна, а доиекле и пријатељство сусједа. За ово отпочне по народу зидати цркве и манастире и тако задобије за се љубав народа. У почетку наће и наслона код византинскога цара, који није умно увиђети Немањину жељу. И тако Бог му поможе те у брзо приновоји земље, којима владаше многи српски кнезкеви и жупани; а земље, које су биле под Византијом, такођер једну по једну понзотима и присвоји за вријеме цара Исака Анђела, који свој живот трошаше више у источном раскошлуку, него у државноме послу.

Ето тако Немања је остварио српску државу и престао је страни политички утнив у српскоме народу, али је питање сада, је ли престао вјерски утнив Рима и Цариграда и да свештеници источни и западни не сруше је? — Чеси и Пољаци бијаху сачували своју спољашњу независност, али изгубише унутрашњи строј и народну цркву, а Хрвати због римских сплеткарија изгубише и једно и друго. У ово вријеме Рим је био једна страшна аветиња, која прождираше европске државе и народе. Уз то имајмо на уму још и то: да су српске земље биле сланац, кроз који пролазиште многе и велике западне војне на исток за проширење велике духовне папине империје. Али промисао Свемогућега наће међу Србима човјека, који ће све те несрећне околности к срећноме крају привести, и тај велики и знаменити човјек по српски народ био је син српскога краља Стевана Немање.

Немања је имао три сина: Стевана, Вукана и Растка. Растко је био најмлађи, а родио се оне године кад је Немања освојио Босну, т. ј. 1169. Ово име Растко добио је на крштењу. Васпитавао се у дому родитеља у св. православљу. Одма из млађена показивао је велику љубав према св. православљу и особиту наклоност к читању св. књига.

Кад се Растку навршило од рођења 17 г. на свагда остави краљевски двор и родитеље, а то је било овако: По ондашњем обичају у Немањин двор дођу светогорски калуђери, да за своје манастире просе милостињу, Растко се назад радовао, кад би видио свештеника и желио би и њим по коју из св. писма проговорити; и тако он се и са овим калуђерима упусти у разговор. Калуђери су Растку највише проповиједали о душевним љепотама пустињачкога жи-

вота, а то се њему баш највише и допадало. И сад више, него икад заљуби се у Бога и у своје младо срце прими ове Спаситељеве ријечи: „Иже оставит дом, или братију или сестри, или отца или матер — или села имене мојего ради, стоторицеју примет и живот вјечни наслиједит“ (Мат. 19. ст. 29). Знајући да га родитељи неће од себе пустити, договорише се с калуђерима, замоли оца те га пусти у лов; а из лова побјегне у Свету Гору. Видећи родитељи да им Растко за дуго не долази из лова ожалосте се и пошаљу људе на све стране да га траже. Немања, познавајући душевне наклоности свога сина, сјети се да би лако могао Растко побјећи са калуђерима у Свету Гору, те изашље једног војводу са неколико момака да га и тамо траже. Дошавши војвода с пратњом у Свету Гору, нађе Растка међу калуђерима, гдје се моли Богу, и одма по Немањиној заповијести силно на њ навали да се кући врати. У томе Растко замоли војводу да се одмори и у манастиру преноћи па ће тек сјутра дан заједно се сви повратити, што овај и учини. Те ноћи се Растко искраде од пратње и замоли једнога калуђера, те га потрже у монашески ред и да му име *Саво*. Кад у јутру војвода виђе младог калуђера Саву у црној калуђерској раси, изненади се и би му врло жао. Саво скупи своје свјетске хаљине и класи са писмом, те спреми оцу, а сам остаде у манастиру, носећи мјесто порфире црну покајничку хаљину, а мјесто скиптра крст у руци.

Саво се и у калуђерству одликовао хришћанским врлинама и тиме био вазда најљепши примјер осталим калуђерима. Био је врло милостив, те много блага, које му родитељи на уживање спремаше, сиротињи дијелио, а сам бос је ишао, сув хљеб јео и воду пио. Био је скроман, да никад за себе није какве части тражио; а вазда је врлине желио да његов народ буде сретан и да у њему уцвјета православље. Живот је најрадије проводио у строгом посту и молитви и читању св. књига. Често је пута писао писма родитељима, показивајући им у њима небесна блага у строгом хришћанском живању и утврђујући их у чистој љубави према св. православној вјери. Савиним упливом Немања је по Србији подигао многе цркве и манастире, пажљиво тријебно сваку хришћанску јерес, па најзад са женом и сам се покалуђерио. О овоме најбоље нам свједочи и једно Савино писмо, које је писао своме оцу из Свете Горе, и које гласи: „нимајв земном царјевни помазанним апостолеским духом, ти просвјетил својих људеј православјем, истребил јереси, разрушил јеси дјаволскаја капишта, воздвигал јеси церкве к Богу. Нивје должно тебје исполнит слово сина Божија, које гласи у св. Еванђељу: Аште тко хоштет по мње ити, да отверзжеја себе и возмет крест свој и по мње грјадет.“ По овоме писму, које се по краља и народ громовито свршавало у државној скупштини на Благовијести, 25. марта 1195. год. Немања се плачући опрости са својим народом, владу преда свом најстаријем сину Стевану, и Вукана му дâ у помоћ и он се у осамдесет другој години свога славнога, а патничког живота покалуђери у ман. Студеници, добивши име Симеун.

У брзо иза овога Симеун са многим благом упути се и оде сину Сави на виђење у Свету Гору. Од овога блага, које Симеун донесе на Атон, Саво начини манастир „бјел Вилиндар у сред Горе Свете“ за склониште српским иноцима. — Манастир овај и сад постоји, но на жалост и српску срамоту са свим запуштен и у бугарским рукама — Иза овога Симеун није дуго живио; изнурен од старости и великим и тешким државничким пословима умре на Савиним рукама; а кроз годину дана иза овога за многа добра и богоугодна његова дјела на земљи св. наша правосл. српска мати црква прогласи га за свеца под именом: св. Симун мироточац и служи му св. службу сваке године 13. фебруара.

По смрти св. Симеуна браћа у Србији ни јесу дуго у миру живјела. Папа није могао гледати српску државу као православну; свој прст свуче увуче међу Вукана и Стевана и они се „стану отимати о царство.“ Папа привуче на своју страну Вукана и обећа му дати краљевску круну. Добивши од папе у помоћ Мађаре, Вукан зарати на Стевана, прогна га са пријестола и сам се испод папине руке прогласи за краља Србије. Ушљед овога у Србији створе се велики метежи и нереће. Браћа српска крв немилице лила се на све стране. Грозота бијаше велика и нека немила слутња свакога обузимаше. Пропаст Србије бијаше на прагу, а мађарски хусари витлаху се по њој као нека страшила. Црни гласови о Србији простираху се на све стране до пиринејских и до Савиних ушију; плач сиротиње, цика мале дјеце и шкрипа зуби српских рање-

ника бијаху прави гром за родољубиво Савино срце. Саво ово више није могао трпљети. У договору са братом Стеваном дигне нетљено тијело св. краља Симеуна, свога оца и донесе у Србију пред браћу Вукана и Стевана. Пред браћом својом над св. тијелом св. краља Саво изговори родољубиву бесједу, која је браћу тронула и оно менула како треба љубити домовину и народ свој. Несретни Вукан поражен овим ријечима, плачући падао је к земљи пред св. тијелом свога оца, и молећи за опроштај љубио у руку свога брата Саву. Стеван опет постане краљем Србије, а Вукан му се до гроба закуне вјерношћу и одановићу.

По овоме Саво смјести св. тијело свога оца у манастиру Студеници, а сам се упути по Србији да је пропутује. Народ је Саву свуда одушевљено пречекивао, као оно Спаситеља, што у Јерусалиму пречекаше; а он је опет свој народ на сваком мјесту родољубивим и као мед слатким бесједама крјепио. По том поврати се опет у Свету Гору 1207. год. оставивши Србију у реду у миру. Но тај ред за дуго није трајао, што ћемо сад видјети.

Хенрих Дондола, дужд млетачки са крсташима освоји Цариград и уништи грчко царство. Српски краљ Стеван од овога случаја побоја се за се и за државу, те похита да са Млечићима свеже пријатељство и оженi се Аном, унуком Хенриха Дондоле. Папа је вавда тражио начина како ће се умијешати у Србију и српске послове; па како је Ана била Латинка преко ње одма стане радити о преневјерењу српскога краља и народа. И доиста Ана уплиташе на свога мужа толико да се овај стане у вјери колебати. Чувши за ово, тада већ, архимандрит Саво у Светој Гори похита у малу Азију у Никеју грчкоме цару и патријарху, престави им жалосно стање Србије и замоли да се у њој постави један независан Архиепископ, који ће чувати православље у Србији. Кад се цар и патријарх увјерише да иначе није могуће, ма и преко воље дадоше независност српској цркви и по њиховој жељи сам Саво морао је бити Архиепископ српски.

Сад опет Саво по ново долази у Србију и доноси јој независност цркве и слободу вјере, а његов брат Стеван радо га пречекује. Србији сада не треба ни папа из Рима ни патријарх из Цариграда; она има свога независног Архиепископа, који прши све потребе у Србији. Саво одма нареди брату Стевану, те сагради манастир Жичу и кроз једну годину иза тога т. ј. 1220. год. вјенча га краљевском круном у истом манастиру, и од тада вавда су се у том манастиру вјенчавали српски краљеви до данас, изузимајући Твртка, који се вјенчао на гробу св. Саве у Милешеву.

Проглашење српске цркве независном и вјенчање Стевана краљевском круном западу се није допадало, зато одма и подигне се краљ мађарски да казни Србију. Но у овом случају до боја није дошло. Архијеп. Саво својом мудрошћу одврати мађарског краља од ратовања и створи га пријатељем Србије.

Сад је Србија за дуго била на миру и унутрашње се уређивала. Архиепископ Саво подиже по Србији цркве и манастире и поред њих заводио српске школе. Постави осам епископа и раздијели их по краљевини тако да су им столице биле: у Зети, у Стону, у Пећи у Будимљу, у Раси, у Топлици, у Моравици и у Босни, а његова столица, као архиепископа српскога била је у Жичи, из које се дочиње за вријеме цара Душана у Пећи подигне и српска патријаршија. За ово вријеме архијеп. Саво много је пута посјећавао све српске крајеве и народ утврђивао у својој народности и лијепој православној вјери и отуда иза себе најљепших успомена остаио. Тако свуда, а највише у нас по Херцеговини налази се поред путева на много мјеста у камену читавих стопа изрезаних од коња или од човјека и то се приповиједа, да су стопе св. Саве и његовог коња. Из овога види се да народ није сматрао свога Архијеп. Саву као обичног човјека, него као Божијег посланика, који је по Божијем духу имао велику моћ своју.

Послије свога четрнајестогодишњега светога и узвишеног пастирскога рада у српскоме народу, а у шесет четвртој години свога живота архиепископ Саво, пошавши у Србији себи замјеника, пође на исток да пропутује и обиђе св. мјеста. На овом путу проведе три године, и враћајући се из Јерусалима умре у Бугарској (у Трнову) у гостима цара Асења 1236. год., гдје буде са највећим почастима и сахрањен. На годину дана иза овога Савин синовац, краљ Владислав са многом властелом и владикама пође из Србије у Бугарску, открију тијело Савино и нађу га од трулежи недирнута. За многа богоу-

година његова дјела на земљи св. наша православ. српска мати црква прогласи га за светитеља и установи му свој спомен сваке године 14. јануара. Краљ Владислав са братом подигне св. мошти св. Саве и смјести у манастир Милешево у Херцеговини на видик и поклоњење цијеломе Српству.

Тијело св. Саве почивало је у Милешеву до 1595. год., а тада безбожни Синан-паша пренесе га на Врачар код Београда и спали на већу жалост и муку српскога народа.

П. господо! Ово, што до сад рекох кратки су потези из живота и дјела нашега великога светитеља и вечерашњег слављеника св. Саве. Ја вас овим мојим разговором прилично позабавих, али за то опет не мислим да сам икоме био досадан. Ако ми ко и примјети да сам био дугачак, онда му одговарам да сам то урадио за то, да би смо боље и лакше појмили живот и рад св. Саве код нас Срба, при чему опет украњујем себи свако ласкање да сам и приближно могао одговорити својој доброј жељи и великој циљи овога мога говора.

Као што смо видјели св. Саво установио је српску јерархију, уредио српску цркву и тиме избио мијешање Рима и Цариграда у српске послове, због чега се у Србији највише и стварале смутње и свађе,које српски народ и државу често пута и до коначне пропасти довођаху. Св. Саво по српским земљама први је почео ширити српску литературу и подизати српске школе, ради тога оне га и славе данас, као на дан његове смрти свуда на свој најсјајнији и највеличанственији начин. И док траје српске школе и Српства дотле неће нестати успомена светитељевих у нама, па и ако је Синан-паша његово св. тијело спалио. Успомене о св. Сави у нашем народу чврсто су укоријењене, управо за нашу душу тако сраслe да су оне један дио ње постале и да ми без тога не би могли никако живљети. И благо нама као народу док имамо својих светитеља и великаша, које треба да високо цијенимо и држимо, јер нам се тада не треба бојати да ће нас икад туђа угљађеност и сјајност са своја природнога пута скренути. Ја сам сретан, што могу исповиједити и у овако свечаној прилици да се српска историја својим заслужним људима може пред свијетом на особити начин подичити, јер је мало на свијету народа, који се са Србима у томе могу поравнати ; али за то опет господо и Срби браћо, немамо вазда на уму да се вриједноћа сваког народа на свијету мјери по његовим заслужним људима, и што један народ више умије уважавати и њијенити своје заслужне мужеве, да их вазда више има.

Добро смо могли разумљети да је св. Саво у часу, кад је највећа опасност наступила за српску државу и народ, понио бојак сплсења и да је Божјом помоћу побиједио. Св. Саво подизао је цркве и школе и у њима ширио српску просвјету, без које не би знали шта сво нити могли као људи на свијету живљети, и ово нам је највећи аманет од њега, кога треба да његујемо и чувамо као зеницу свога ока ; мирио је завађену браћу међу собом и са непријатељима, и тиме нам оставио примјер да са сваким у љубави живимо, а највише међу собом. Помагао је потребне, надгледао невољне и тјешио ућувијељене, а за све ово сам је морао патити и штетјети. У кратко да кажем, васколики живот св. Саве био је посвећен Богу и народу, па за то је и добио највећу награду — славу на небу и на земљи.

Нека би свемогући Бог удијелио да сваки Србин узме себи за образац живот св. Саве на земљи, како би се пристојно могли одужити Богу, цару и народу и тиме испунио аманете свога највећег светитеља и назвао се достојним његовим потомком. Амин.

При крају сјетимо се још и оног нашег највећег добротвора и праведног оца на земљи, који и славом и дјелом потомање нашу просјету и овакова славља наших заслужних и великих људи, те спомињући Његово име заклимо му дуг живот и добро здравље, а то је Његово Величанство, наш милостиви ослобађилац цар и краљ Фрањо Јосиф I. Живио!

Свештеничка трезвеност.

Св. апостол Павле, пишући Тимотеју посланицу, рекао је у лицу Тимотеја свему Хришћанству: „Подобаетъ убо епископу быти . . . трезвену. . . .“ —

Како пак, треба разумјети ову ријеч „трезвен“, то ће нам казати св. Јован Златоусти, који тумачећи ову ријеч вели : „служитељ Божији ваља да буде трезвен, т. ј. да прозире, да има

много очију са свију страна, да има оштар поглед, да му око ума не заклапа...., да дише огњем и нема него војсковођа, који и дању и ноћу лебди над војском, вала да је на опрезу."

Као год, што је у вријеме, кад је апостол Павле ово писао, била нужна трезвеност свештеничка, тако је и данас, чини ми се, још већа потреба, да свештеник буде трезвен. С' тога ћу и ја овђе по могућности, да у кратко развијем узроке, зашто је нужно, да данас, православни свештеник буде трезвен т. ј. на опрезу.

Прво ћу почети са манама, које се јављају у крилу наше св. матере цркве, које поникоше због нетрезвености свештеничке.

О лабавости праве и истините вјере у нашем народу, на на жалост и у самом свештенству, ја сам већ писао и рекао у колико ми је онда било могуће (види: Дабро-Бос. Источник" од 1889. год. број 19 и 20 стр. 303.), па и данас велим: „окрени се с десна на лијево, па ћеш наћи на свакој страни људи, који ће ти рећи: вјера је своје преживјела, или: нашем просвјећеном времену потребају никакве религиозне поуке, које се косе са научним напретком његовим," и томе подобних надри-научно-филозофских изрека. Због оваквијех сметова, тако да их назовем, нужно је православном свештенику, да је наоружан правом хришћанском науком, т. ј. да буде трезвен, да би змију могао одмах, чим главу из рупе помоли — утући.

Овоме имам, да придодам оне проклете „записе," које пишу нека браћа свештеници и учитељи. Зар не читаш болан, у твоме требнику правило, које ти изриком вели: „Имѣтій же къ церкви глаголъ, и отъйдѣ глаголетъ . . . . . мзди даждь ймъ, и имый мѣничникъ помилуетъ, на кые ли кѣшаетъ: . . . . . ." Не вала то, одговараћеш за то Богу!

„Брак је основ породичног и друштвеног живота и њихова благостања, части и морала; он је извор државног бића и сјајна ускраница васколиког народа на свијету. Без њега, нити би било народа, нити цркве, ни државе." (Говори историја народњег развића.)

Сад ми неки може рећи: о браку је писано, и брак је описан са свију страна најопширније. — Нема ствари на земљи, о којој није писано или говорено, па људи опет с' пуним правом пишу и говоре, и то с' намјером, или да нешто пронађено додају, или нешто лажно одузму, или да некога пуче или да пробуди међу људима заспалу мисао о тој ствари. — Прије свега замолићу браћу свештенике, да сваки у својој нурији изброји, колико има пари да нејенчано живе (у конкубинату), колико их има, да су растављени Високопречасном конзисторијом или Високопреосв. Архијерејом, па живе муж овђје, а жена онђје (наравно, сваки је нашао себи пар), или оваквијех, који живе на овај начин: муж тужи своју супругу, попу, проти или владици, један пут, други-пут, трећи-пут, а четврти-пут он се спајташи са неком, а видећи то оде од мужа, паће себи каквог момка или удовца и тако живе, а за њих, нит' зна поп, ни прото, ни владика.

Сада сваки свештеник, — рецимо — само у Босни и Херцеговини нека истинит број лица, која живе по горе наведеном начину, пошље у својој нурији, па нека се то све на једном мјесту сабере и сума ће бити . . . грозна, а сва ког брата свештеника, мора облити стидна пређи кад то види.

Шта је овоме узрок? Први и најглавнији, — ја мислим, — овако вођење браћких парница, јер браће парнице врло се олако узимају и хрђаво воде, изузимајући, наравно, Високопречасну конзисторију и неколицину свештеника. Ево примјера: Дође свештенику човјек и тужи се на жену, свештеник каже, или у најбољем случају напише „позивницу" за његову жену и њега, да дођу у тај и тај дан. Осване тај дан. — Свештенику случајно баш тај дан падне посао у нурији к' он, наравно, по дужности оде од куће. — Дођу на уречени дан муж и тужена жена, нема свештеника, они чекај, чекај, до мрака, те тако муж кући, а жена у род. За тај случај заборави свештеник. Прође мјесец, два, три, и муж се накани, те опет попу дође. Господин попо, шта ћу ја са оном мојом женгурином? А свештеник ће: па дођите у тај и у тај дан! Осване и тај дан; дођу муж и тужена жена, (што је рједкост, јер више пута неће жена да дође, — вели, тамам, да ме зове владика неће! шта ћеш сад!?), свештеник их на свој начин испита, изгрди, замоли, да иду кући и да живе у љубави.

Док, жена неће, па неће жива с њим, јер, вели, прије ће ме убити. — Свештеник се на то разљути, пак ће њима: напоље! немам

ја ни за ово, што сам вас до сада сулио, никакве награде. И пошље те пресуде муж кући, а жена у род.

Пошље неколико нељела, или мјесеци, чује се, он нашао некакву пушћеницу, а она удовца или пушћеника па се ш њиме спарила, и то тако до судњега дана.

И тако разновреијех подобних овоме примјеру има.

Многи ће сада на ово да рекне: па дедере каки како треба? Ти рушиш постојеће, дед' зидај ново! Јок, брате, то није мој посао, ја хоћу да упрем прстом у рану, а ко је лијечник нека тражи лијека. Дужност му `то налаже, Бог ће га за то питати! И опет поново велим: „брак је камен, који се мене у темељ цркви, брак је основ држави! Због тога нуждан је пријеки лијек, да се лијечи овај народ, који је окужен. Од куда је све зло и неваљалство, које напоменух и у вјери и у браку? Ово ми се питање, баш згодно наметну, јер се ејетих да сам се неки дан разговарао са једним старцем сељаком и он ми рече: „Није то брате било прије овако, ова је несрећа одекора!" „Свештеници наши, немарни су!"

Ко је мудрији и вичнији перу нека о овом пише! На посао браћо, да стресемо са себе лагу.

Трезвени будимо!

Ово су две мане, које се увукоше у крило свете мајке цркве, због свештеничке нетрезвености.

Можда ће ми когод замјерити што сам ово све написао као с' брда с' дола, што сам о овоме почео говорити, а нијесам по правилима састава, завршио, ја и опет на то кажем, да је намјера овога чланка, да упре прстом у ране а ко је лијечник нека лијечи, уједно, да опоменем старију, умнију браћу свештенике, да је дошло на ред, да се и о оваким стварима почне писати да се једанпут избију из главе мисли: „*шта се то мене тиче, има ко о томе бригу водити!*" или: „*немам ја отуда никакве хасне!*"

А како, да те се, болан, не тиче, кад си и ти човјек, и ти си члан неког друштва за које мораш да живиш, да за њ' дишеш, радиш па ако је нужно и умреш!

Завршићу са ријечима, којима сам и посветио овај чланак:

„Подскитъ буке шикоѳ сити . . . . трезкиѳ."

У Брекоме.

Мих. Јовићић,
свештеник.

Још једна о цркви Херцега Стефана у Горажди.

На каменој плочи више врата оглашене Синан-бегове џамије у Чајничу, а у бејтовима (стиховима) исјеченог арапског натписа, који би гласио:

„Кљуп ихја Синан бег уздијарим ја џуп бу џамии кълди хош ихсан гелун јалнаралум ол улу зулџелале таки бизе терехум кила субхан тепекјурле чикардум тарихуни: Гјузел олди мунасиб бејтирахман."[1]) Када му се значење слогова у бројној вриједности пошљедњег стиха. —

„Зрно до врха — погача,
„Камен до камена — палача."

„Гјузел олди мунасиб бејтирахман" — означи бројкама, онда ћемо добити бројни редак од:
20 + 7 + 30 + 51 + 162 + 602 + 98 = 976.

Зброј тих бројака изнаша 976, те то је 976. година по Хиџрету, т. ј. када је биши царско-турски намјесник у Босни — Синан бег (976.—980.) саградио себи задужбину у Чајничу, и уза њу с десне (западне) стране октогоналном басену слично — турбе, гдје он и жена му — Шемси кадуна — вјечни санак бораве. Преко пута је друго турбе, а у њему су укопана два сина и једна кћи Синан-бегова. —

О тој џамији — њезиној љепоти и величини овдје говорити, било би сувишно. О њој

[1]) У српском правеводу би по прилици натпис гласио: „Проживје Синан бег у овом мјесту, начинив ову џамију, — учини врлу доброту (племенито дјело); ходите да молимо онога великога Бога, да би нас опростио — онај Бог; сми слом изведи датум: Љепа постаде кућа божија."

је говор у дугачком моме чланку — „Чајниче у народној традицији," што ће мислим у „Глас. зем. музеја," 1892. године изаћи. У томе је чланку говор о постанку Чајнича и свим старинама чајничким, па и о тој задужбини. С тога би ово моје мрчење у овоме цијељ. листу било неумјесно. Но ипак има нешто, што ми је отегнуто — натукнуто у наведеном чланку, а стоји у свези са насловом овога мога мрчења, те би га рад био овдје надопунити, а особито наласећи се овдје, као чедо питомог југа херцегове земље, у његовом сјеверу — „дринској кнежини", одужићу се сјени моћног Стефана, како знам и умијем, а: ко зна боље, широко му поље; јер ја сам Херцеговац.....

*

Синан бег оженивши се сестром Мехмед бега Соколовића, великога везира царског, на име „Шемсом", која се као хришћанка звала — „Симана", осигура му шура након трогодишњег намјесништва (976.—980., 1568.—1572.) у Босни, — „беглук" у Херцеговини, гдје је пуних 20 година, као бег херцеговачки у Чајничу проживио. Ту је већ прве године свога намјесништва (976.) подигао џамију и осигурао је многим добрима, раштрканим по Херцег-Босни, као што се то чита из његове преко 40 листова брошириране „вакуф-наме", која је написана 990. год. по Хиџрету. „Материјал" те џамије говоре, да је од — „манастира." —

*

У народу се сачувала традиција, а негдје се — кажу — у Вуковој збирци „срп. нар. пјес." (књ. III. — ?) спомиње међу манастирима и чајнички манастир, да су га поправљали славни српски Немањићи (у женидби цара Шћепана?). Тај манастир стајаше по предању неких, гдје је и сада стара и нова црква; други кажу на противној страни Цицела, на југу од Чајнича у — „Хладном долу", гдје је била стара варош, те јој се и данас зидине од кућа, а и гробље у шуму зарасло — добро познаје; трећи пак тврде, да је на сјеверној страни прама Чајничу, уз обронак „Чивчи брда", а на десној обали ријеке — „Јањиће", гдје мјесто „црквице" обиљежава гомилица камења.

Та сва три предања, различита у погледу мјеста — гдје је био манастир, слажу се у томе, да је материјалом тога „чајничкога манастира" саграђио Синан бег себи задужбину (976., 1568.); а том приликом и православним допустио, да и они начине себи цркву у замјену за материјал, што им је разорио манастир. — Тако постаде „џамија", а и — „стара црква", у Чајничу!...

Та предања, колико се тичу истине — не подударају се са историјом нашом. У историји нигђе трага, ни спомена Чајничу до отоманске владе, те би и Вукова пјесма у погледу Чајнича и манастира (ако се спомиње) била крива, или је у новије доба постала, што ћу при крају разложити. Чајничу је, као што сам то у наведеном чланку доказао, ударен темељ по освојењу Босне и Херцеговине, а то почетком XVI. стољећа, гдје се највећи јек узело за двадесетгодишњег беговања Синанова над Херцеговином, а бијаше му сједиште у Чајничу. По томе, ослањајући се на историју тога „манастира", а ни „Чајнича" не бијаше за живота славних Немањића и самосталности Херцег-Босне, па нити какве цркве у њему, осим ако је била каква мала на већ споменутом мјесту — „Црквица". Томе у прилог иду и двије најстарије биљешке у чајничкој цркви: „икона св. Ђорђа" са натписом од год. 7082. (1574.), када је приложи Коста Јанковић из села Драгова цркви,[1]) и на чашној трапези, што се држи у сребро оковано „јеванђеље", које је год. 7021 (1513.) преписано у манастиру „Папрату" с бугарскога, руком „попа Јока", а у Чајниче га је донио „поп Вук", но не зна се које године, а садржи биљешку од год. 7086. (1578.), када Цвјетко Радаковић приложи једну „њиву у Борку код Габра, цркви Успенија пресвете Богородице у Чајничу". Тада је још био „поп Вук" настојатељ цркве, као што стоји у запису, те би га ово те године и донио на Папрата.[2]) — С тога је то народно предање криво, али ипак истинито, да је џамија начињена материјалом неког порушеног манастира, а кога? — то тек морамо нагађати!

*

Материјал манастирски састоји се из четири вита, обла камена ступа по 2 м. висока, а са подставцима и главицама и преко 3 м., на којима почивају шиљасти луци посебни на свеке четворине с кубетима — „четиме" (портике); од

[1]) Ова се икона спомиње и у „Шематизму херц. зах. митр.", год. 1889., стр. 123. —

[2]) На истој стр. 123. „Шемат. херц. зах. митр.", 1889. год. спомиње се и ово јеванђеље, но није се у њега ни назирало. Папрата значи „Папрађа" манастир.

мраморних дијелова врата, којима је заокружен улаз у џамију, те једног полијелеја, од блиједожуте мједи, и на поштетку златног „залема на врху имбера“.

Сви ти дијелови — како православни, тако и мухамеданци тврде, да су манастирски. Особито ме у томе увјерава старац хаџи Ибраким Шита, да је најбоље свједочанство мермерни дијелови врата, а нада све — „плоча“ под доњим прагом, на улазу испред врата. Плоча је од шареног мрког мрамора, као и остали дијелови, а дуга је 1·55 м. и широка 63 цм. до под праг. У плочи је исклан простор (као степеница) у дужину 1·11 м. и ширину 18 цм., те му је рађена лијепа и углађена, што стоји у свези са осталим дјеловима и показује њешта неимара, који се око ње трудио. Дужина исклине у тој плочи бијаше ширина (1·11 м.) врата некадашње црквне манастирске.

Синан-бег пренесавши те дијелове к својој задужбини, би му кратка та плоча за џамијских врата те уза њу на лијеву страну настави другу од 46 цм. дугу, и у њој исклан простор од 10 цм. дубине и 18 цм. ширине — биза наставак првој. Та нова исклина, као ни комад не подударају се са старим великим комадом, а рађена му је рапава и неаграпна, гдје нам одаје невјештта мајстора са хрђавим златом. По томе нам је то јасно свједочанство двају неимара и двију грађевина — цркве и џамије; а по томе и ступови иду у прилог томе.

Полијелеј је у турбету Гази Синан-бега, а показује нам дубоку старост. Састоји се од дугачког плоснатог ступа, који се у врху свршава „двоглавим орлом“ раширених крила, но без ногу, но се масивним трапецу сличним раширеним репом хвата ступа, који носи широки „тас“ са шест рупа у правоугаонику, гдје су утакнути савјено-гранасти чираци свршавајући се устима за свијеће, а испод њих тасови. На дну се ступић свршава великом јабуком.

Крила су орлова проста — плоната, а перје му сртше заокрвчено према глави у облику трокута, гдје му се први пар — најдужи с кљуном веже. И главе су му плоснате, те цио орао изгледа као плоча, нна коју се пружају резе без икаква натписа, као и читав свијећњак, осим масивних подоба у облику људском и лављем међу завијушима грана и низ ступ.

Орао није окрњен, но му се између глава продужава ступац на облац, који залази у четртасту на лук сведену карику, у коју је утакнут пантали ланац и закачен о своду турбета — виси над мезаром Шемси кадуне.

Од свијећњака су се изгубила два чирачића, те их је сада четири, но ипак у њима не горе свијеће, но је жицом привезан стаклени кандиљ уза њ, гдје уље гори, а он тек онако парадира у турбету. . . . .

Алем је у џамији, а блиста се на врху имбера, те говоре да је скован од злата црквене јабуке и крста порушеног манастира.

— То је материјал, анаци манастирски — црквени!

*

У наведеном чланку ја сам тек натукнуо, да би био онај порушени манастир, што се кроз уста народна провлачи — „манастир бањски.“ То своје натукнуће основао сам на „чудотворној икони,“ што народ тврди, а и јасно је, да је пљиси задужбине славног Немањића, краља Стефана Уроша II. Милутина († 1321.). Манастир је био разрушен у XVI. столећу, као што нам то каже велеучени госп. Др. В. Јагић у предговору „Светостефанског хрисовуља“ на стр. IV., а по свједочанству тадањег путника Куришешића (Rad LVI., 174);[1]) а у једној се старој књизи чајничке цркве спомиње у запису: **И СЪ ИГОЛЕНОЛЪ БАНСКИМЬ МАРДАРІЄМЬ**. . . .[2]), те би тада „Бања“ била још узгор, јер је књига писана у манастиру Милешеву 7053. (1545.) год., а тада бијаше ту и игуман бањски — Мардарије.

Осим тога још ме је једно руководило томе, јер се у народу сачувала традиција о пљеваљској џамији — „Хусеин-пашиној“, да је грађена, кад и чајничка (народна предаја вели, да је пљеваљску градио шегрт, а чајничку мајстор); а Гази Синан-бег и Хусеин-бег или паша — бијаху два рођена брата. Хусеин-паша поплијени Бању (по некима Милешево), те тим плијеном сазида дивну џамију у Пљевљима, гдје и данас народ пртом показује на вите ступове, свијећњаке и злато манастира бањског.

Тој традицији противи се друга говорећи, да је пљеваљска џамија сазидана плијеном „ми-

[1]) Види „Светостефанскн хрисовуљ“ . . (зем. влада за Бос. и Херц., Беч 1890.) предговор стр. IV.

[2]) Види читав запис у „Шематизму херц. зах. митр.,“ год. 1889., стр. 124—125.

лешевског манастира"; а Хусеин-паша да не бијаше брат овоћа Синана у Чајничу, но Бугарина, Синана из Софије — Софи Синан-паша.[1])

Истина, да је Софи Синан-паша 1595. год. наваљио на Милешево и поробио га, а св. тијело Немањића Саве дигао и на Врачару спалио; но није манастир порушио. Тек је он порушен (колико се зна) год. 1735., а год. 1782. изгорјеле му келије. По томе не може бити истина — и ако се претпостави, да није Хусеин-паша брат Гази Синан бегов, но Софи Синан-паше, да је пљеваљска џамија саздана милешевским плијеном, но опет бањским, те у томе гријеше, који пишу и тврде за милешевски манастир[2]), баш као и мој пријатељ — Ахмед ефф. Бишћо, родом Пљевљак, што ме увјерава, да су стубови, свијећњаци и друго богатство пљеваљске џамије из Милешева (Хисарџика), јер вели, да је ступај испод часне трапезе и сада на путу између Пријепоља и Хисарџика. Тај су ступај са осталијем плијеном вукли, но на једном им застаде и — никуд више. Вели он, да су до двадесет и више јармова упрезали; али све бадава, јер га никуд с мјеста ни покренути. Тада га ту оставише, те и дан данас стоји, гдје ће га путници из Пријепоља у Хисарџик и обратно наћи на сред пута.

Тако ми Ахмед ефен. приповиједа, али прама горњему и то пада.

Из свега тога ја сам — по падатцима — закључио, да је Гази Синан-бег био учесник у плијену „бањског манастира", гдје је донио „свијећњак", а златом — „алем" салио, те — „чудотворну икону Богоматере" православнима поклонио, но не „камене дијелове врата" и „ступове", но од „горажданског манастира."

Пошљедно сам у заворци навео.

*

У описима и напоменама херцегове задужбине код Горажда — у Сопотници, што изађоше у „Бос. Вили" и „Шематизму херц. захум. митрополије," год. 1889., спомиње се да дотична црква није првобитна грађа херцегова, но тек касније од разореног здања материјал покупљен и садања црква саздана, а у овогодишњем „Новом Требенику" — календару вели се у примједби на стр. 71.: „У Горажду се прича, да је материјалом неког разореног манастира сграђена главна џамија и неке друге зграде у вароши"!

Да је манастир у Горажду (или код Горажда) био, то сви знамо и без народног предања, као да је ту и српско-правосл. црквена штампарија била 1529.—1531. год., гдје г. И. Руварац у својој расправи „О натпису на цркви херцега Стефана у Горажду" (Срп. краљ. академија — „Глас XVI.", Београд 1889.) наводи на стр. 23.—24. до данас сачуване двије књиге: „Псалтир" (1529.) и „Молитвеник" (1531.). — Но да ли је и даље од год. 1531. опстојала ту штампарија и живио старац Божидар Горажданин и књиге штампао — не знамо сигурно. Само је извјесно, да је на истом мјесту, гдје је и сада храм св. Ђорђа и прије био велељепан храм — манастир, што нас у томе увјерава г. Ђ. пл. Стратимировић износећи нам у цртежу „Стару основу цркве Добрунске", за коју вели: „Занимљиво је, да и стара црква на утоку Сопотнице у Дрину, 3 км. од Горажда, сличну основу и готово једнаке димензије показује" — (Види опширно „Гласн. зем. муз.," год. 1889. књ. III., стр. 291.—293.). По томе нема двојбе, као и из горе наведених описа, а да ту и прије није стајала црква манастирска; но када је разрушена? — то нам нико не забиљежи! . . .

У томе би нам можда народ помогао, када би се смјели на предање ослонити; јер без узрока, ништа не би; а гдје се трава миче, има нешто живо, те би и народ имао право, када би чајнички манастир тражио у близини својој — Горажди; а Горажданци са својом традицијом не најбоље у вароши (Горажду) онаког материјала, као што бијаше уздан у манастир и цркву — задужбину херцега Стефана, па макар га тражили и у „главној џамији" и најбољим старим зградама! . . . .

*

[1]) У 15., 16., и на почетку 17. стољећа бијаху у Босни као царски намјесници — три Синана. „Синан-бег Херцеговац" владао тра пута: 876.—879., 887., 891.—892. Отац је Хасан Пашанов, утемељитеља „Халаџе-џамије" у Фочи („Гласн. зем. муз." год. 1891. стр. 105.). „Синан-бег из Битоља, утемељитељ чајничке џамије 976.—980. „Софи Синан-паша" био 1006. (1597.) први пут, а 1016.—1017. други пут. Први пут владао је „три мјесеца" само, а по „Салнами", календару муханедијанским за Бос. и Херц. — „Софи" био би из „перијске краљевске куће Софи"; но по госп. О. А. Кнежевићу „Careko-turski natjesnici u Bosni i Hercegovini" (год. 1463.—1879.) Сеф., 1887., он је из Софије — „Средња у Бугарској, који је 1595. год. спалио св. тијело Немањића Саве; а и народ га зове „потурицом", те би „Салнама" била на кривом путу. (Види горњу књигу стр. 33.—34., а и „сарај. Гласн." год. 1889., стр. 61.—62.).

[2]) Види „Шематизам срп. прав. херц. вах. митр.," год. 1889., стр. 17.—18.

Горажде бијаше у средњем вијеку „гласовито трговиште на Дрини.“ Путеви, који вођаху с мора (Дубровник, Нови, Котор) у Рашку итд., удараху преко Фоче (Choza, Chozza, Hotča), Устиколине на Горажде, као и они из Босне преко Праче, те низ Дрину вођаху и уз Лим даље. Тако Горажде бијаше стјециште путева и знаменито мјесто у „Дринској књежини“ (Види о томе знаменито дјело „Die Handelsstrassen . . .,“ Др. К. Ј. Јиречек), док о Чајничу не бијаше ни спомена. Тек надом Херцег-Босне у османлијске руке, пада трговина и знаменитост Горажда — са славе, на коју је бијаше узвисила породица Хранића, особито Херцег Стефан, када је украси и дивним манастиром — црквом св. Ђорђа (1446.—1454.); а удара се темељ Чајничу (почетком XVI. стољећа), гдје варошица у стрмини, обрасла густом шумом омаровом замјењује гласовити трг — Горажде. Тако Горажде пада, а Чајниче се диже.

Но најособија година за Горажде би, када год. 1568. дође у Босну за царског намјесника — аст Соколовића, Синан-бег из Битоља, те забаци Горажде, а одабра себи Чајниче („чај“ — вода, а — „ниһ“ — добра, те састављено од тих перзијских ријечи значи „Вода-добра“ — „Чај-ниһ“), да станује; сазида у њему џамију и учини га — „тахта казаси“ (котарским мјестом), а главом — готово — читаве Херцеговине. Тада престаде Горажде — изгуби свој глас и првенство, а замјени га Чајниче у свему; што имађијаше Горажде, сада преће Чајничу — глами, и оно стаде падати, а Чајниче се дизати, што је до најновијег доба трајало; а и сада Чајничу истичу неко првенство и старо — Синаном засновано — право над Горажђом.

У Горажду бијаше манастир; у Чајничу нам није познат; но по горњем би се дало довести у савез: пријелазом првенства са Горажда на Чајниче, прешао је и назив манастира (по котарском називу мјеста), те је у народу сачувао спомен о „чајничком манастиру“, мјесто о „горажданском“.

Тако би се она народна традиција, а и њесма тумачила, па би се и још могло и то узети у обзир, да је овђе „чудотворна икона Богоматере,“ гдје се свијет као код манастира купи, те би се и на „стару цркву“, као манастир односило напријед истакнуто предање, што је свакако у новије доба постало.

*

Ја сам у чланку „Прилог цркви — задужбини херцега Стефана код Горажда“ („Бос. Хер. Источник,“ год. 1892., св. I.) навео, да је била у згодну положају и да се навали османлијској отела, а Самоборска подлегла[1]); па ето је налазимо до 1531. год. читаву. Колико је даље узгор била, не умијем рећи, но сигурно не дуго. Да је до год. 1568. допрла, и да је те године Синан-бег разрушио, чудновато би нагледало тврдити а и њеровати, јер велики везир Мехмед-бег Соколовић, брат Пећског патријарха, кад израђива код Султана, да се многе цркве по српским предјелима подручја пећске патријаршије наново подижу и старе порушене поправљају, — не знам би ли своме зету допустио, да горажданеки манастир поруши. По томе би био прије те године манастир порушен — у првој половини XVI. стољећа, те би га Синан-бег разрушена нашао, а материјал дигао својој задужбини, гдје и данас стоји.

Тако би по прилици могли закључивати, да нам се не противи рушење „бањског манастира“, а не намеће питање: откуда виси у турбету Синанову — „полијелеј“, а чије се злато блиста на врху — „имбера“ у џамији? . . .

С тога мислим да нећу погријешити, — кад помислим на богатство породице Хранића; дарежљивост и велику побожност херцега Стефана, који подиже и украси своју задужбину у дивној и романтичној долини „Дриниске књежине,“ на утоку Сопотнице у Дрину; те се сложим с народом и рекнем: Синан-бег је разорио манастир — и то манастир горажданеки, задужбину Херцега Стефана, а тим материјалом подигао себи џамију у Чајничу, а да утре сузу жалосницу ојађених православних Срба, даде им земљиште и допусти[2]), да начине цркву (1568.);

[1]) Овђе ми је још надодати у погледу „Соколе“, да ми је старац Хасан-чауш Туркушић, Чајничанин (вакушник беледијанских калеша) причовједао и увјеравао, да је он главом био на Соколу и гледао цркву херцега Стефана. Вели: „кабаста је и разрована, а у средје Сокола!“ Он је био „чауш пантијански“, те је водио ух буку (1874.—1878.) „земље“ и сјеко шуму по Соколу ради Цригорада. То и други тврде, који су били!

[2]) Предање говори, да је Синан-бег 20 аршина одмјерио „вакуфа“ за цркву, а то у замјену за стубове и мермерне дијелове врата. Ту православни начиње цркшицу, а тад. 1804. предуље је, а то је садања „стара црква“. Црква је планала до године 1850. по 60 гроша „мукате“ пакуфу Синановом, а тада се израчуна на 600 гроша и — ослободи се. То је за земљиште испред цркве, а по њеким и за цркву.

а тим завара и свога шуру — потурченог Соколовића.

Тим би ја свршио, а она би уваженог нашег историка госп. И. Рувarца у наведеној расправи била истинита, да је с порушене херцегове задужбине сачуван натпис — нађен, и у садању обновљену цркву више врата уграђен.

У Чајничу, почетком 1892. год.

Ст. Р. Делић, Требињац.

Бесједа на цвијети.

„На престолу на небесима, на жедребету на земљи, пошао си Христе Боже, примио си од анђела хвалу, а од ђеце пјесму пјчући ти: благословен си који долазиш, да Адама зовеш.“ „Кондак гл. 6.

„Неслога је трулеж таки,
Која сваки разум трује —
Са изнимком — прави не,
А иначе други сваки.“

Драга браћо! Миле сестре!

Већ је прошло деветнајест вјекова, од како је спаситељ наш Христос, сишао с' неба; који је на данашњи дан јао на ждребету кроз горди Јерусалим, — показујући нам највећу понизност, према Богу, власти и народности; готово ће синути зора двадесетога вијека на обзорју ерпекога неба, од како је био дочекан Христос од много свјетине, а особито од народног подмлатка — од невине ђечице, кад је био са пјесмом, пуне хвале, пуне славе и благодарности поздрављен: „Осана сине Давидов! Нек је благословен, који долази у име Господње!“ . . .

Каква ли је била радост, какво ли је било усхићење, каква ли је била веселост у Христу Спаситељу, кад је чуо таку анђелеку пјесму из множине грла невине младежи?!

Заиста била је неописана радост и весеље. Он је још прије тога дочека — као свезнајући, знао каква су дјечија срца, па је једном приликом и казао својим апостолима:

„Пустите те малене к' мени, јер таковијех је царство Божије.“

Ето Спаситељ, са каквом је славом дошао, на данашњи дан у Јерусалим, који је са радосним срцем пошао на сусрет смрти, као невино јагње на касапницу, а све ради прогна Адама — ради нас свију, да га помири с' Богом и да га позове са свима његовим потомцима, да иде на оно мјесто, у коме је био прије гријеха т. ј. да позове њега и нас у рај. — Ето какву је љубав учинио Христос, само да нас измири, да будемо сложни; јер:

„Нек их учи ерпека школа,
Нека ерпски синци буду
Па ће вишњем Божјем суду
Спремни много више бити,

Сл. Ђ. Дел. Требињац.

Бесједа на цвијети.

„На престолу на небесима, на жедребету на земљи, пошао си Христе Боже, примио си од анђела хвалу, а од ђеце пјесму пјчући ти: благословен си који долазиш, да Адама зовеш.“ „Кондак гл. 6.

Драга браћо! Миле сестре!

Већ је прошло деветнајест вјекова, од како је спаситељ наш Христос, сишао с' неба; који је на данашњи дан јао на ждребету кроз горди Јерусалим, — показујући нам највећу понизност, према Богу, власти и народности; готово ће синути зора двадесетога вијека на обзорју ерпекога неба, од како је био дочекан Христос од много свјетине, а особито од народног подмлатка — од невине ђечице, кад је био са пјесмом, пуне хвале, пуне славе и благодарности поздрављен: „Осана сине Давидов! Нек је благословен, који долази у име Господње!“ . . .

Каква ли је била радост, какво ли је било усхићење, каква ли је била веселост у Христу Спаситељу, кад је чуо таку анђелеку пјесму из множине грла невине младежи?!

Заиста била је неописана радост и весеље. Он је још прије тога дочека — као свезнајући, знао каква су дјечија срца, па је једном приликом и казао својим апостолима:

„Пустите те малене к' мени, јер таковијех је царство Божије.“

Ето Спаситељ, са каквом је славом дошао, на данашњи дан у Јерусалим, који је са радосним срцем пошао на сусрет смрти, као невино јагње на касапницу, а све ради прогна Адама — ради нас свију, да га помири с' Богом и да га позове са свима његовим потомцима, да иде на оно мјесто, у коме је био прије гријеха т. ј. да позове њега и нас у рај. — Ето какву је љубав учинио Христос, само да нас измири, да будемо сложни; јер:

„Неслога је трулеж таки,
Која сваки разум трује —
Са изнимком — прави не,
А иначе други сваки.“

Па као што је Христос волио и воли народ свој и невину дјечицу, то за Бога мила браћо и сестре! за што ми не љубимо и не волимо народ свој и своју дјечицу — подмладак?!

Кад нас тако воли и љуби Онај, који није смртан, а да за што ми то не чинимо, који смо смртни, који смо проша сљиви, који данас јесмо, а сјутра нијесмо?!

Слатка моја браћо и сестре! Ево за што је то тако:

Не ћемо нашу дјецу да васпитавамо. Оћемо до смрти да смо глупи, нијеми код језика, слијепи код очију, глухи код ушију. Ах Боже! Качви ли су лијепи ти дарови Божији, које нам је дао Бог, те нас одликовао од другијех створова, а ми их забацујемо у бездну таме.

Не ћемо, да их још живом водом т. ј. науком залијемо и очистимо, па да засију још боља свијест међу нашим, као поносита бјелица пшеница међу кржљавим овсом. Ми смо се и научили викати и говорити: „та нису ни наши стари учили, па смо ми наслиједили њих, и живимо до Божије воље. За што би још под старост тупили језик читајући нове науке?!“ Ето добро! Али за име Божије, оно бар његујмо наш мили подмладак — нашу дјецу:

„Нек их учи ерпека школа,
Нека ерпски синци буду
Па ће вишњем Божјем суду
Спремни много више бити,

Сл. Ђ. Дел. Требињац.

А незнање тад се скрити,
Које данас нас обара;
Од богаства ништа ствара.
Ето што је многа сиња,
Гола, боса сиротиња.
Све се више код нас раја:
Мржња, туча, борба, свађа.
Зар с' тим ићи вјечном Богу. —
Зар с' незнањем створит слогу?!
Не, не може никад бити;
Дотле ћемо ништа бити,
Док год школу не штујемо,
Док науку не чујемо,
Која цијелим св'јетом влада,
Без које ће свак да страда.

Ето браћо и сестре! Па се опет држимо наше старе глупости, да не дајемо дјецу у школу, па одмах ће нас нестати, одмах ће нам синци хулити Бога и светињу; презираће нам синци власт, презираће синци лијепу нашу народност, с' којом смо се до сад поносили на дику и славу наших предака.

Па би ли онда — не дај Боже! били чеда Божија! Би ли онда нас Бог позвао као праоца Адама у рај? Не, — не би! Ми би онда били пакленi стубови, над којијема би господарио непријатељ рода људског — сатана . . . .

Боже! Боже! Колико ли их још у нашем народу има, па воли, да му сини или кћерка чува стоку и скотове, само, да не би завирили у школу. Та немојте тако мила браћо и сестре; та широм су отворена школска врата; та зашто онда идемо у цркву, кад не желимо школе?! Та црква без школе не вриједи; нити нам школа без цркве вриједи. Црква и школа је један дух, једно тијело, једна мисао.

Драга браћо и миле сестре! Погледајте синове и кћери, који иду у школу, а погледајте синове и кћери који нису ни вићели школе! Колика је разлика? Врло велика! — Ваљана и научна младеж ствара нам једну велику — огромну зграду, према којој су зграде неваљала и неваспитана младеж ситна прашина, коју и најмањи вјетрић подиже и баца је нама у очи, да невидимо.

Онда је готов доказ, зашто их има, који не шиљу своју дјецу, јер је у њиијем очима она прашина, с' којом их је вјетрић засуо, да не виде. Али и сломљено дрво — само ако има добре жиле, може се накалемити, па опет расти; или криво дрво може се посјећи па и оно накаламити, те правко постати.

Па зашто и ми не би потрчали живом источнику — вреlу, т. ј. науци, да очистимо очи од ситне прашине. Та човјек се разболи, па тражи помоћи од љекара. А за нас — да будемо свјесни, да будемо чисти, да будемо благодарни, да будемо сложни, — највећа је помоћ и лијек „наука", која се само школом и добрим домаћим васпитањем постиже. То учинимо, па ћемо одмах са себе скинути велики терет, велику дужност, несрећу, највећу злобу и сиротињу; ако мислимо, да и нас позове преблаги Спаситељ — као Адама, у небеске дворе:

Гдје анђели бож'ји сједе
И вишњега лице гледе
Спомињућ' му ове сјајно —
Појући му непрестано:
„Слава Теби благи Оче!
Васионе цијеле творче,
Нека слави свака тварка
Име Твоје до вијека!" . . .

Па опет велим: прођимо се наше глупости, па ће их одмах мање бити, који пркосе пјери, власти и народности. Мање ће их бити, који дођу на службу, па ни пет минута не могу да стоје на светоме мјесту, него излазе и улазе из цркве и у цркву, пушећи око храма и дома божијег отров, а тим бешчасте и цркву и себе.

А сад браћо подижимо школе
Јер нас наша мила ђеца моле,
А са школом и цркву поштујмо;
Па тек тада да се назовемо:
Срби — синци, светитеља Саве
Наше прве митроносне главе.

Бацимо и ми по грančицу у храм Божији од цвијета, као што су ђеца бацала по земљи пред Исуса Христа, неће ли нас Бог умудрити и просвјетлити светом науком; и рецимо опет:

Осана сине Давидов! Нек је благословен, који долази у име Господње! . . . .

У Фоči. Говорио:
Мар. С. Поповић.

Бесједа на велики петак.

Благочестиви Христијани!

Ево стојимо данас са тужним срцем пред овом сликом на крсту, која је сузама насликана и сузама тумачи онај страшни час, онај гнусни спомен људског злобног срца, опаке мржње и подле зависти, када нашег Спаситеља, нашег најмилостивијег учитеља и Искупитеља немилостиви и покварени човјек тешким мукама мучи, срамним поругама ружи и тиме својој разузданости и бјесноћи задовољава.

Наш милостиви Господ Исус Христос ради оваког човјека сиђе на земљу да учи, да проповједа, да помаже, да избавља, а покварени човјек Га за то награђује трновим вијенцем и тешкијем крстом.

Ево нам слика на крсту представља тај тужни спомен, ево Његове пресвете крви, која се пролива нас ради и ради гријехова наших, ево преклоњене главе Његове, када је на крсту издануо, предавши дух свој у руке небеснога свога Оца.

Па има ли срца човјечијег, које се не би згрозило, има ли ока, које не би сузу пустило на таква нечовјечна дјела и злостављања, која ће за навјек бацати прну сјенку људске опачине на образ човјеков.

Браћо, света је истина да су и пророци још у старија времена прорекли о рођењу, страдању и смрти Христовој, па и сам Господ наш Исус Христос рекао је на смртном часу: „Оче опрости им јер незнају шта раде.“ Чиме је дао јасна доказа, да је дошао и страдао нас људи ради и нашег спасења ради.

Христос је издануо на крсту у грозним мукама за нас, али је у тај исти час још доказа о свом божанству невјерницима, који видјеше гдје се земља затресе, гдје сунце помрачи, гдје се црквена завјеса раздера на двоје и гдје се гробови умрлих отворише, те морадоше сви рећи: заиста је овај човјек син Божији.

У тај час одлази Он с' душом у ад да избавља Адама и потомство, у тај час свршује се стари завјет мрака и пакости а настаје нови завјет истине и свјетлости, која нас води покајању, познавању истине и обраћању Богу. Доводи нас до часа, у ком би требало да се озбиљно за навјек одречемо злобе и пакости, лажи и клеветања, мржње и хуљења, а да се свом душом прихватимо љубави и искрености, пожртвовања и страха Господњег, да из свега срца прегнемо и покажемо се, да смо достојни синови оца небеснога, који се са божанске висине спушта у људске нискости, да нам покаже пут спасења и вјечног живота. Браћо моја, недочекујемо равнодушно данашњи дан, него промислимо добро, шта смо дужни ономе вратити, који ради нас грјешних све претрпи и препати. Дужни смо нашим цијелим животом, строгим постом, топлим молитвама, искреним срцем и мирном чистом савјешћу предавати се у Његова св. наручја. Још се морамо далеко узвисити изнад свега онога, што нас пред Господом унижава, те да заиста будемо љубазни синови Божији по његовој светој вољи. Амин.

Говорио:

Бањалука. **В. Ковачевић,**
прото.

Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини.*)

Окружницом АЕ Митрополије Херцеговачко Захумске од 9. фебруара 1890. год., под бројем 158. затражено је од свештенства мишљење ради уређења парохија и парохијалнијех прихода, које је од пријеке потребе, да се што прије оствари.

По моме мишљењу, а мислим да се и већина свештеника са мном слажу, и прво свега

*) Овај чланак, који нам је дошао до руке, доносимо у листу „Источнику“, ради тога да се и друга браћа свештеници пострекну, да и они рекну своју у прилог уређења свештеничког стања у Херцеговини. Уред.

умјесно би било, да се — прије него се приступи раду и осим писмом исказанијех мнијења — држи једна свештеничка скупштина, ако и не баш свега свештенства, а оно бар виших дијела и искуснијех свештеника цијеле Архидијецезе. На тој скупштини имали би се потанко сазнати досадашњи односаји између свештенства и народа, односно парохијалнијех прихода у свој Архидијецези. Јер свакако ни у будуће не ће бити могуће у свијем парохијама с обзиром на народно материјално стање, које не долази само временом боље ни горе, него положајем, одредити једнак систем количином нити врстом парохијалнијех прихода. И због тога нужно ће бити, да се парохије подијеле бар у четири класе; јер као што се искуством анаде и види, макар да сваки свештеник има једнаку дужност, не врши је, и за то правије ће бити, које је већ и обично, да парохије од већијех прихода припадају способнијим и заслужнијим свештеницима. Међу тијем опет онијем свештеницима, који буду на парохијама нижим, стоји на вољу а донекле биће и приморани што боље владати се, да прије дођу на парохије боље класе.

Док би по селима непромијењено имао бити парохијални приход, ради полакшице народу, већином у нарави, дотле у варошима имао би се вас или већином парохијални приход у новцу узимати. Само варошки могле би свештенику у новцу кроз општину плаћати његову дужност, пошто би оне т. ј. општине претходно од народа кроз извјесне рокове имале купити. Ово пак по селима не би било могуће извршити, а не би било ни практично, јер докле год свештеник има с народом рачуна чинити, дотле ће и у вишој љубави бити, јер су један другом обвезани, а ако пак и има неки пут, да баш због тога дође и до сваће између свештеника и парохијана, но то је појединост, па као такво што не смије бити опште правило. По томе ја држим, да би било управ штетно, све кад би иначе било могуће, за свештенички позив, да се свештенику с друге стране неплаћина, него из руку самог народа и у чем било. Јер кад би ма одкуд било свештеник своју плату потезао, а не из руку самога народа, т. ј. сваког парохијанина, онда би он у народу постао нека механична справа или просто машина — и престала би између њих обвезано-узајамна љубав.

Признати се мора, да је наше свештенство у сиромашном стању, али треба нам знати и то, да је немогуће да се успоредимо спрам другијех земаља у парохијалнијем приходима; јер нам то не допуштају наша каменита брда, која ће нигда постати плодинијем пољима — „сиромашан народ, сиромашно свештенство.“ Но ипак уза све то, ми нијесмо у горем стању, него ли наша браћа у Далмацији и Црној Гори. Зло и добро, како до сада, тако и од сада ред нам је с народом братски дијелити.

Но да ли је нужно, све кад би иначе било могуће, да сви свештоници, односно пароси, имају једнаку и голему плату? — Јер док један свештеник у вароши мора се пристојно обући и носити, као: фине мантије, ципеле и т.д., онај пак на селу све кад би стио и могао носити се, као онај у вароши, не би требало, па за то он не ће ни потрошити не само у одијело, него ни за што друго, као онај у вароши.

Парохије пак никако не би се смјеле добивати по наљедству, као што је то до сада било, нити по каквој протекцији, него једино слободним изборомдамаћина или општине од цијеле дотичне парохије, пошто би се претходно отворио преко духовне власти стечај за свештеника на извјесну парохију. Кандидати имали би бити наши Херцеговци свршени богослови, добро оспособљени како у науци, тако и у владању, као и већ рукоположени и на парохију постављени свештеници.

Све парохије требало би подијелити у 200 кућа, т. ј. овај број кућа без обзира на душе (чељад) да буде главна тачка броја; — а разумије се 20 кућа мање или више од овога броја кад би то негдје географски положај или неки други оправдани разлог захтијевао, изнимка морала би се допустити.

У свакој парохији требало би за парохијални стан узети средиште (центрум) цијеле парохије, у колико би то било могуће, јер ту мора бити и црква. У свакој тој средини парохије требало би, да сва парохија начини поред црквепарохијалну кућу за свештеника, а за ово потребно би било од владе израдити новчану припомоћ из земаљских средстава. По тој средини, односно селу, треба свакој парохији име дати, и печат црквено-парохијални под тијем именом од дотичне па-

хије имати. На даље осим што по досадашњем обичају свако село, гдје има црква има и своју црквену општину, требало би без обзира на ово, наиме: да још цијела општина има једну парохијалну општину, која би се за сву парохију имала бринути, као парохијалном црквом, а по могућности и школом. Такођер која би у избору свештеника за своју парохију као и учитеља своје право гласовања имала.

Пошто би пак са одвојењем села од вароши велике полакшице, колико ради свештенника, толико и ради народа била, ради трошка и труда, то парохије варошке морале би се од сеоскијех одвојити; која варош без села може сачињавати посебну парохију, која би могла по приходима одговарати бар трећој класи парохије, па макар 100 кућа или мање имала.

Дакле, парохије по моме мнијењу требало би подијелити у четири класе, и то:

У I. класу спадале би парохије, које би годишњијем приходом излазиле од 900—1000 фор. и више;

У II. класу спадале би оне, које би годишњи парохијални приход износио од 700 ф. до 800 фор.;

У III. пак дошле би оне парохије, којијех годишњи парохијални приход излази 600—700 форинти,

а у IV. класу спадале би оне, којијех би годишњи приход износио најмање од 400—500 форинти.

У ове површне цифре у све четири класе, не спада напредни приход свештеника, т. ј. не убраја се оно тако-звано на епитрахиљ.

А да се сазнаде досадашњи предмет парохијалног прихода, те у новац процијени, ради класификације дотичне парохије, потребно је претходно тачно сазнати.

Свештеник Херцеговац.

Из пастирске праксе.

(Питања и одговори.)

Питање: Како се спремају свете частице за причешће за болне? *М. П. О.*

Одговор: У „Ручној свештеничкој књизи од митрополита српског Михаила стр. 47“ — коју ријетко да који свештеник има у Босни и Херцеговини — лијепо је и тачно одређено, како то треба чинити, и то овако: „Св. частице за причешће болни, обично се спремају у велики четвртак због тога, што се у тај дан спомиње само установљење Господом тајне евхаристије; но ове частице могу бити спремне и у друге дане. У оним црквама гдје се литургија служи сваког дана, св. частице за болне могу бити остављене од једне до друге литургије, те због тога нарочито спремање и остављање за дуго врјеме частица за болне неће требати чинити.

„Спремање за причешће болни св. частица треба чинити овим начином:

„Осим онога агнца, који се обично вади за служење литургије, из друге просфоре, тако исто треба извадити други агнец као и први, и читати на проскомидији све и за други као и за први, и заједно их једно до другог на дискосу поставити. Освећење оба агнца врши се уједно, а не одвојено, благосиљати их једном, а не у два ма, и не треба за сваки агнец ријечи свршитељне молитве читати, него само као за један. По освећењу дарова и сједињењу тајне у вријеме причешћења, свештеник прије него што ће се сам причестити, узме врло смотрено на губи агнец опредјељени за болне, па га наднесе над путир и ложицом (кашиком) га напојава са божественом крвљу, пазећи да га суниште не напоји, како неби од суништности пала која капљица крви. Кад се агнец напоји, као што треба, онда се остаљља у кивот или дарохранилницу до свршетка литургије. Овако се исто спрема агнец и за пређеосвећену литургију.

„Кад се сврши литургија, тада се агнец вади из кивота и суши се на св. престолу. Ово се чини овако: раскрива се антимине, вади се из кивота агнец, меће на дискос и дискос се поставља на антимину, кади се обично крстообразно око престола и престол, чини се пред престолом приличење поклоњење и св. агнец копијем чаздробљава се на мале частице с највећом побожношћу и смјерним осјећањем.

„После раздробљења агнца, свештеник узимље чисти отесани камен-плочу или цигљу и ову ставља на десну страну до себе на престолу при крају антиминса, на ту плочу или цигљу ставља чисти лопац у коме је жарљевље, затим се свештеник клања ниско као што пристоји чинити поклон светињи, узимље дискос с раздробљеним на њему частицама тјела господњег, држи га над лопцем у коме је ватра и частице копцем окреће и мјеша, да не би загореле и тим начином постепено на тихој ватри мало по мало суши се раздробљени агнец и частице се имају добро осушити од свуда са свију крајева.

„Када се дискос сагрије, треба га са ватре скинути и поставити на дарку, а дарак да је на антиминсу, док се мало послади, како се не би св. частице препалиле, па опет послије подијети над ватром да се из тија суше. Ово се овако ради донде, док се добро частице не осуше, па се већ добро осушене с дубоким чувством благоговијења сасипају у дарохранилницу и чувају се на престолу, а нигдје на другом мјесту.

Како се имају чувати св. частице за причешће болника, о томе види у „Служебнику“ на крају „Извјестије учитељске“, гдје су изложена и прописана црквом ова правила:

1) По сваки дан или бар кроз два дана у трећи, свештеник је обвезан с највећом побожношћу и смјерношћу, почев предходно ниско поклони и прекрсти, погледати св. частице, које се чувају за болне у кивоту, који треба да узимље сваки са чистим и опраним рукама.

2) Ако свештеник примјети, да су частице св. тајне почеле влажити се и буђати, или су већ у чему почеле се кварити, тад он треба да развије антиминс на св. престолу, да на њега метне дискос и на дискос да положи частице извадивши их из кивота; послије да отвори прозоре цркавне, особито ако је лијеп топао дан, када сунце сија, па да частице на том ваздуху провеју: но за то пријеме он је дужан једнако бити у олтару код престола и да пази да не падне муха, или друга буба на њих, ни да допусти да падне прашина на њих. Ако је зима, када се прозори не могу отворити због цјетра и ладноће, онда треба св. частице просушивати овако, како су се сушиле у почетку, кад су остављане у дарохранилницу, то јест над ватром их држати горенаказаним начином док не провену и осуше се за остању.

3) Кад би свештеник имао ту несрећу да учини, не дај Боже, такав гријех, да сушећи св. частице над ватром, препали их или би због нехатности допустио да се у чему год оне покваре, у том случају, он с њима никога не смије причестити; него треба да се идућег дана литургија сврши и одслужи, и да се нови агнец за причешће болних спреми, и за тим на частице раздроби и ове правилно осуше, а оне частице, које се покварише треба на жртвенику сасути у путир и употребити заједно са остатцима тајне у новоодслуженој литургији.

Питање: У Требнику стоји: „Свящєнникъ же възлагаѣтъ главѣ новокрѣщєнныхъ.“ Чиме назначује? Говори ли при том нешто? По колико свијећа треба дати у руке новоневјеснима, и шта оне означавају? *П. В. П.*

Одговор: Пред царским дверима стане жених и невјеста једно поред другог, и то: жених с десне, а невјеста с лијеве стране. Затим свештеник, обучен у свештене одежде, отвара царске двери, узима од њих заручено прстење и ставља их на престол (Номок. о браку Ружч.), а по том „възлагаѣтъ главѣ новокрѣщєнныхъ“ (три пут) и то: крстообразно са запаљеном једном свијећом женика а другом невјесту, и преда им у десне руке (Пос. к. науч. Пр. Бог. Николск. стр. 698: — Руковод. свешт. Н. Силчен.), ништа не говорећи. Дакле треба да су двије свијеће, а не четири, као што неки свештеници дају по двије т. ј. у сваку руку по једну и женику и невјести. Свијеће, које се дају новоневјеснима „при склапању брака употребљавале су се код свију народа, као знамење супружке љубави. О, нека би новобрачни, гледајући на запаљене свијеће, чували не само љубав, него и снагу супружку непрекидно. Но осим неугасиве љубави и нераскидљиве свезе супружке запаљене свијеће у рукама брачника свједоче о чистоти њиховог живота: јер, као што год гнусна похота тражи тамна мјеста, па ко чиста стидљивост сија зракама своје красоте и тражи свјетлости. На тај начин, посредством свијећа, које се употребљују при браку, као кроз свјетлост, просијава чистота брака. Тако и слово Божије говори: Вѣкъ дѣлай злая, ненавидитъ свѣта, и не приходитъ ко свѣтѹ, да не обличатъ дѣла его, яко лукава сѫтъ: творяй же истинѹ, грядетъ ко свѣтѹ, да явятся дѣла его, яко и ѡтъ бѫтъ содѣяны Јов. гл. 3. стр. 20. 21.“ (Нов. скриж. ч. IV. гл. 10. § 5.). „Који ступају у брак

држе свјеће, показујући своју чистоту и означавају присутну божију благодат. Отуда је јасно, што св. црква при обручењу не даје свјеће свјема него дјевицама (новоневјесним) само. Јер су дјевице саме изишле на сусрет жениху са свјетилницима, као што се у *јеванђељу* чита. По овоме другобрачницима, при вјенчању, у чину о другобрачним, није допуштено давати свјеће." (Симон Солунски гл. 279.).

Кад је свештеник дао по једну свјећу и женику и невјести, започиње обред обручења са „Благословенъ Богъ нашъ..." као што је прописано у *Требнику*.

Питање: Кад се одузимају свјеће од новоневјесних и предају куму и старом свату? *П. В. П.*

Одговор: Кад се друга молитва на вјенчању прочита велегласно, и то молитва: „Благословенъ еси Господи Боже нашъ иже таинствш и чиноначалію"... и на свршетку исте при изговореним ријечима: „....копіатъ нихъ ѥкѣтила на нихъ"... свештеник узима свјеће од брачника и предаје свједоцима — куму и старом свату, који стоје на средини цркве остраг иза леђа новоневјесних.

Питање: Како и кад се руке новоневјесних састављају? *П. В. П.*

Одговор: Кад је свештеник из „опште чаше" дао вино растворено с водом да новобрачници по три пут пију, одма затим саставља руке њихове — десна с десном — длан с длаком прикопљен — на које свештеник ставља крај свога епитрахиља, придржавајући га својом руком, па тад обилази са жеником и невјестом око стола (3 пута) од десна на лијево, пјевајући: „Исаіи ликуй".... „Сѣдми повѣдницы".... и „Слава тѣмъ Христу Богу".... (Пособ. к изуч. Правосл. Богословља Никољск. 703 стр.). Но осим тога пошто свештеник састави руке новоневјесних, гдје је обичај, може их са марамом повезати или покрити, те онда пред њима иде и с кадионицом кади, а женик и невјеста за њиме.

Питање: Које је правило црквено на први дан воскресенија? *М. О. Р.*

Одговор: По црквеном уставу или Типику правило је ово: „Око поноћи почиње се *полунощница*, на којој се поје канон од велике суботе; кад се прши полунощница, и канон, свештеници обучени у потпуно црквено одјејање са средине храма унесу плаштеницу кроз царска врата у олтар, и положе је на престол, на ком остаје до самог Вознесенија (Оданија паске), за знак да је Христос пребивао на земљи после воскресенија 40 дана; и прије него што се почне јутрења свештеници излазе из олтара кроз царске двери и на сјеверна врата црквена (гдје има, а гдје њима на западна или јужна) с крстом, Еванђелијем, иконом воскресенија са запаљеним свијећама у спроводу народа, пјевајући: „Воскресшій ѿтколѣ Христі спасе" . . . . и обилазе три пута око цркве, које означава долазак мироносица и ученика на гроб Христов. Кад се обишло и стало пред затворена западна врата црквена, онда најстарији свештеник по чину држећи у лијевој руци крст а у десној кадионицу — кадећи крстообразно затворена врата црквена, возглашава: „Слава ѥдиносущной . . ." послије *Амин* на тропар: „Христо́съ воскресе" . . . (3 пута), на онда појци отпјевају исти тропар (3 пут); иза овога свештеник говори стихове: „Да воскреснетъ Богъ" . . . . „Ако нечезаютъ" . . . „Тако да погинутъ" . . . . „Сіи дінь его́же сотвори Господь" . . . „Слава". . . . „и нынѣ" . . . Иза сваког овог стиха и иза „слава" и „и нынѣ" пјевци отпоју: Христо́съ воскресе". На послједку сам свештеник вишим гласом одпочне пјевати: Христо́съ воскресе ѿъ мертвыхъ, смертіе смертъ поправъ". . . и тада — као ангел, који је одвалио камен од двери гроба, — отвара врата улазећи у храм са народом, а пјевци одма продуже пјевати: „и сущымъ во гробѣхъ живо́тъ даровавъ." Међу тим сва је црква напуњена мирисом тамјана за знак обилате благодати, која нам се даје усљед воскресенија нашег Спаситеља). За тим јектенија велика и по возгласу катавасија: „Воскресшія дінь" . . са припјевима „Христо́съ воскресе" и т. д.; по трећој пјесми *Итакој*: „Предварившія," по шестој пјесми кондак: „Аще и во гробѣ снидеше јеси" . . . ; затим „Воскресеніе Христово видѣвше" (3 пута); на деветој пјесми припјеви праника. Свјетилен: „Плотію уснувъ" . . . (3 пута); На хвалите стихире четири гласа 1-ог: „Појем твоју Христе." Затим стихире паске са припјевима.

Сваку пјесму канона започиње свештеник, и на сваког пјесми кади сав храм са крстом и пред њим свјећоноси. Ово кађење означава ону неизрецкиму радост, коју даје вјерника, као што је и апостолима дао појам воскресавшег Господа средством крсног страдања" (Црк. Богосл.). При концу јутрење, на глас: Слава и нынѣ и ријечи: „дѣйся дѣйствіе ѿкѣмлиѣ, рѣмъ крѣтѣй и т. д. свештеници

узимљу евангелије, крст и икону, које сами најприје цјелују а затим износе народу да и он цјелује и између себе друг друга цјелује и говори: *Христос васкрс* а други одговарају: *воистину васкрс*! Иза овог одма почиње литургија. **На литургији**: По „Благословено царство“, најстарији свештеник пјева тропар Христос воскресе (3 пута); затим припјеви „*Да воскреснет Бог*“ и тд., пјевци „*Христос воскресе*“ по слава и нине: „*Христос воскресе*“. Свештеник „*Христос воскресе*“ . . . а пјевци „*Исушивши во гробје живот дарова*“. За тим јектенија велика. По возгласу Антифон I, псалом 65 „*Восклицните господеви*“ и „*Молитвами богородици*“; по Слава и Нине Јектенија мала; на Антифон II-ги псалом 66 „*Боже умилостиви*“ и „*Спасени сине божији воскресли из мертвих*“; по Слава и Нине „*Једнородни сине*“. Јектенија. Антифон III. псалом 67 „*Да воскреснет Бог*“ итд. и тропар „*Христос воскресе.*“ По входу премудрост прости, и входноје: „*В церквах благословите*“. Тропар „*Христос воскресе*“. Ипакој „*Предварившија*“ Слава и нине кондак „*Аиже и во гроб*“. Мјесто трисвјатог „*Јелици во Христа*“. Прокимен „*Сеј ден јегоже сотвори господ*“; Апостол дјејанији зач. I-во, Евангелије од Јована зач. I. Мјесто достојно „*Ангел вопијаше*“. Причастен „*Тјело Христово*“. Мјесто „*Благословен грјади*“, „*Видјеле сајет*“ и „*Амин да исполнатсја,*“ — пјева се „*Христос воскресе*“ по 1 пут. По Јектенији и за амвоној молитви у мјесто „*Буди имја господње*„ — „*Христос воскресе*“. Свештеник: „*Благословенје господње*“ . . . Мјесто „*Слава тебје Христе боже,*“ — пјева свештеник „*Христос воскресе*“, пјевци „*Исушивши во гробје*“, и отпуст.

Свештеник држећи крст у десној руци говори окренут народу пред дверима олтарским трипут: *Христос воскресе*! А народ одговара: „*Воистину воскресе*“! На онда пјевци одпјевају тропар а свештеник: „*И нам даровна живот вјечни поклањајемсја јего тридневному воскресенију*“. . . .

Олтарске царске двери не затварају се цијеле подјеље!

На вечерњи: Тога дана вечерња почиње у 3 сата по европ. сату, и послије 9 часа свештеник обучен у потпуне одежде црквене, стане пред св. трапезу и за возгласом: „*Благословен Бог наш*“ почиње вечерњу службу (као при почетку литургије): а на име: узме у лијеву руку крст а у десну кадионицу и кади крстообразно св. престол пјевајући: „*Христос воскресе*“ (три пута) итд. У вријеме када свештеник гласно изговара стихове: „*Да воскреснет Бог*“ итд. и пјевања „*Христос воскресе,*“ — свештеник кади престол са све четири стране и олтар. За тим Јектенија велика. На Господи воззвах стихире воскресне на 6. гласа 2-ог. У вријеме пјевања ових стихира свештенит иде и кади сав храм. Вход са Евангелијем. Велики прокимен: „*Кто Бог вели*“. . . . „*Исподобившијеја нам*“. . . . и читање Евангелија (од Јована глава XX. стих 19—25) на више језика, а најсходније на јеврејском, грчком и римском, јер је и натпис на крсту христовом на овим језицима био написан. Евангелије чита најстарији свештеник у олтару на св. престолу а остали свештеници раздијеле се по унутрашњости храма. За тим ектенија: „*Рцем вси*“. . . „*Сподоби Господи*“. . . „*Исполним вечерњују молитву*“ . . . На стиховље стихира воскресна и стихире пасхи. Слава и нине: „*Воскресенија дне*“. . . *Христос воскресе*“ (3 пута), „*Премудрости*“. . . и одпуст с крстом као при свршетку литургије. Уред.

Из путничких црта.

Од **Мар. С. Поповића**.

Југо-источно од Плеваља, на средњем брежуљку — у крај плеваљског поља, налази се српска црква, која је посвећена у славу св. пророка Илије — 3/4 сахата далеко.

По причању пречасног госп. Риста Шпилка, који послужује исту цркву, она је врло стара; тако му је неки испитивач старина причао, да је црква праљена на 300 година прије Христа, и била је посвећена у славу идолопоклоничким боговима.

Око цркве било је много стећака — споменика, али је многе уништио зуб времена; а

пошто је и црква више пута рушена, то је по ново и она озидана, од заосталијех стећака.

Дугачка је 8, а широка $3^1/_2$ метра. Покривена је плочом.

Из путра нема по дуварима никакијех старијех слика.

Храм цркве је св. пророк Илија. Са Илијина брда, лијеп је поглед: на сваку страну пружили су се разни брежуљци и питомо пљеваљско поље, засађено разнијем житом. Чисто се човјек наслађава гледајући онако романтичан предјел, као што је котлина пљеваљска.

Од како се памти, ову цркву послужују свештеници од лозе Шиљака.

Свештеници Шиљци сви су од природе отрешени и челични људи, па и није чудо, што њихна породица више од 300 година служи Богу.

У прошла времена и требали су нам вијени и слободни људи, а особито народне воље.

Они се нијесу плашили ни кола ни вјешала, нити икакве муке; а чували су — како су умјели, свој мили српски род, од непријатељског насиља.

Зато нек им је хвала и њима и осталијем српским свештеницима, који чврсто стојаше на бранику српскијех права и светиња!!.. Име се њино неће избрисати нигда из срца поштенијех Срба.

„Док је цркве, српске школе,
Док је свјеста, српства, лоди . . .
Дотле ће се узносити
Свештенички — ваши труди!
На и после овог свјета,
Кад настане лепша слава —
И онда ће добри они
Бити на вјек вама хвала“:

Сваке године на Илијн дан скупи се многа Србадија из Пљеваља и околице, на „Илијно брдо“. Старо и младо, — богато и сиромашно радосно иде пркви, да се помоли Богу и громовнику св. Илији, да их избави, од сваке муке и биједе, да им да срећу и дуг живот, да буду прави Срби и поштене Србкиње, да им Бог буде на помоћи и њима и њиховијем домовима.

1890. године о распусту школском, бавећи се у родном мјесту Пљеваљима, био сам на „Илијну брду“.

Ту је на Илијн дан, право српско весеље, чисто не знам, шта прије да гледаш, или народно или сељачко коло, или свирку или пјесму, или момка или ђевојку! . . .

Све весело и радосно! Све човјека занесе гледајући: и нема срца, кога неће развеселити. То весеље траје из јутра до пред вече.

Пред вече свак се разиђе својијем кућама. Прије неколике године била је ту и школа српска, те су обликова српска ђеца долазила и учила се.

Ове године честити Србин прчанин отац Ристо Шиљак свештеник ohe опет, да отвори школу, што му заиста служи на част и углед.

На Илијном брду у цркви нашао сам неке старе записе, што мислим, неће бити с горег, да их наведем.

У великом „Триоду“ на првом листу стоји написано:

„Сїе трёбь ї двои помазбе книгъ Трїодъ постьная отъ на даръ монастирю Доколски хрмъ ўпнніа прижатїи Бдцы ї пріпмодёвої Маріи; тдёжи попёкатъ Сёчь Блако Арнеи архитїкоп цркві: коимъ: милостї клёпёмъ клікві Господарь мітрополітъ ї архїпископъ Црне Горкі ї Брдкі Цтёнскі Петръ Петровёкъ: клікта ї царкіа лкарі пеисёйтъ сёш ўпнніа мощвё ї ўстрожда бёгтвй Защтётёмъ пр ігёлнв8 Пауўлове бу Доколе.“

Испод овога другом руком и ситније:

„Сёи дарополніїе тако(же)де дитїа пр ігёлнв8 Пауўлів Їроломоухъ ів8(же)нтъла й бкно(в)и тъла сёо До(п)олкомъ ў пїа ІІ8(же)дни й пріскорбна й печална (п)ремна напіёла и окёано(в)ливх колнйкога тогда еди цеет(в)ир8 к(ъ) Константинё Градё Стёмколъ ёлтанъ Махмётъ Нидлмскі почта(в)нетъкъ На Бонн ї Хрпто(в)нн д(в)а (в)ездра (в)ліка тогова Народна й мбка кнн ўбнна 50: еуси: тъпер 21: гуси (в)елнко дапри ї гонёнїе ўдари зла ї пріпка колёвтъ прако крил(в)нна 8 тёрвкъ зо(в)ёла колера 2: 3: 4: тнхатъ й єдинъ тнхатъ до ўнора такси кило 1836.“

На истом листу с' друге стране стоји ситније и доста замршено:

„1840. змети и када дође Жакко изъ Скадра ў Доколе и пабчи книгъ ў манастирю Доколи й тёв. и потгрнкі й наркоши или єлв Пауолни.

1853. постаки и кьщинкомъ на многтоли Петра и Пакла и ѿ тога чаи постаде игѣаи оу мя(на)стирѣ Доколи по заиѣстѣ(н)ию ѿдъ погаштка тѣрка и царскога мира иерти Госке ѿпѣстѣ 1851: ѿткори и 1853 лѣкиця априла много зла и жди и погаиљѣвѣ погради да ѣ жикитъ. Постаки и кьщинкомъ ѿткори манастиръ и погради ѣиьи и 1853 диже и койка изъ манастира царъска койка и иерти колишиди тѣ ѹдариш на пѣкиѣ диклокрам: 26: тѣ и идалъ изъкоши (иејекоше) и погаки Бошко на Божиѣ тамаи: 10: цо ѕ8 и изъѣкли Миѣ Попока ѹфатиш ѹ пѣкиди ѣ тѣ га кодиш по годиие и ѿиа(к)ъ ѹзимаш и ѿшѣтъ доѣ.

1851 притаки и кладика млади Петаръ Петрокиѣ на Цетиѣ, 1851 постаки и кнаозомъ кнаозъ Данилъ доѣ миѣ знаиние ѿдъ Рѣиа ѿдъ цара Рѣиика . . . (скога).

1853. покриѣ и ила Тѣрка па зимаа царска и царски прапкъ ѿмеръ паша и изъ Стапкола ика пиа оца и Бога и Ерѣщеокина и ски архиаштѣ и ѣрбиѣкаа и анадолиа и ика кѣтбиѣ царкиди и кат пизаи кгаѣвѣ койка ки и диже на Берда и Цриѣ горѣ и на кназа Данила гаии кликиди паша пдалъ цог кило с ѿстаалиъ кинѣкшаала и изъкашала на крак и и зна толикди пала ја ика страна ѹдарила, дочка й кназа Данила съ некогкиљ кърѣаала (Брдина) и кшш и три лѣѣ (ца) и многога жда кибши и ѿиѣ то ѿстади лиjаи (Мегдан) Цпо Горки ѣдиомъ и ѿдкиш и ѿдоши Подъгорици кад с кило ѕ Подъгорицѣ ѿмеръ паша и шшѣтъ царъ пола индатъ (помоћ) и фарпаи да й ѿшет ѹдаде и тѣоски и чеаиѣ й пизала многомъ посаао кадъ миѣ доѣи фермаиъ и пида(тъ) ѿнъдай и ѿмеръ Сирашкр и ѿшѣтъ ѿкрадока а и койкѣ натграта пократп и шшѣтъ на Цетиѣ ѹдари (съ) многога ила и тѣрака, и Цпо Горки докри ваиди на трагъ грѣди тѣрки пократиш.

1853 ѹмрие Сакиѣ и Драго Гоиъдокии лѣкиця Априла.

1853. доѣ пизамъ царска койска ѹ Плакла тѣ ки годиа(е): 2. 1854. . . . такора пизала азиаока дрѣга койска то(и)канъска и Дидага Сѣмаиьагииѣ пиѣ ѹ Ѣзѣриа(а) и Шидапъдила. 1854 и Дроскиаила и ки окопа годиа и многога жбел кибши ранѣи мъкарѣ и койкѣ а цо иљ тѣшѣ ѣда ѿдъ цара иѣ ѣ8 по продаке Дроскиаила тѣ пар ѹзима койска за крашка Дроиц(а)ѹй Шлапци кѣабо тѣ и ран по: 96: 62, 66, пара йлй иоже кад ки ѹзли (по) 50 пара[6].

Од прве па све до 19. стране при дну на сваком листу написане су по неколике ријечи слиједеће:

„Милости(к)и подарак одъ Њего(к)а императорскога и царскога (к)лиенте(к)а (к)ликога Господара с(к)г двиб (т. ј. с. и т. д.) Николаа Пе(к)ло(к)иħа лиш Петрѳ Петро(к)иѣ Арѣшиковѣ и (к)ладиди Цпогорекоми и Брдоком а ѿш (1835.) года (в)ъ монастирѣ До(в)олѣ при игѣмиѣ Пахолиш гл8(ж)итељ ї окно(в)иташ С(в)ето ѹшиикога дароваљиш (к)ѣчиикъ Спомиком і(к)аиикомъ лиџѣ иго Господаръ Петаръ Петро(к)иѣ Митрополитъ Цпио Горки и Цетиѣски.“

На крајњем листу стоји разговијетно:

„1799= покри и монастиръ і(ъ) царскиш фармаиом при архиепископѣ кир ъ Аиѣиие и Ѣѕѣмие(8) Теофиљ и протопѣљѣ кир ъ Ѧ(т)аиасие покри и ил(ж)иил покро(к)ом клиом.

1801= мѣнастиръ троица коѯ Тамиа (Плашпља) клиом: при ѣѕѣмеи(8) Ѧ(к)ѣкѣи(8).

1802= ки ѣбиа годиие ѿ Ѣѣрѣр(к)иди до ѳѣ: Ѧѣк: и паде киша і глађ 20: пара: ѳка (ж)ита и пи(т)ја изъ Ѣзера 8 (в)реѣ(ма) доиашах(8) Дромљаѣки оу Пл(в)ѣ прода(к)ах8; притаа(к)и и Ваѣка Аиашс 8 Мостарѣ= = ѿпѣстѣ монастиръ Докрило(к)иш лиши і краиа ц8ѳ(к)а: Скоплиишаца.

1804= Ѯдъ (к)ликога погаит(к)а и пилаѣка и зѣлѣми тѣркога ѳд(в)ој(ж)а и Кариѣорѣци 8 Ш8лади й потръ Тѣр(к)и а до Сѣиице ос(в)ои ї тѣиицѣ страиаа Градъ= изагиа Тѣрк: и Бпеоградъ ос(в)ои и і(в)и.

1813: по иногаиию Сраком и Гордетси и Горх: ѹлио(ж)ио: отиш Тѣрци и ударн мгаѣвѣ оу турко цирет(в)о Сѣла напрано лето мори і(в)и до: 1815= й Стапкола и ѹрѣмиие Скидерие Боиѣ и Ливиръ.

1816= Милошъ г ц(а)р(ъ)и миръ ѹфати и кназ: Сърки ки Сал(в)ии.

1817= гладна година ѣка крашка ц(в)апика: гроп многа лѣки.

1820 доѣ у Боиѣ (в)ѣзиръ Чељи паша пода(в)и Тѣрк и плиѣ Сплиио(в)иѣ(д) и спра(в)и (в)ојскѣ на Морачѣ С(в)ога Дплкашѣ и кши(е) гради Тѣрци.[7]

1822 ки мразо(в)ита зими Лидња пригли и Дрима й Лиик ѹоѣлѣ люди і коиња прко (в)ода и под З(в)орпиком(ъ) С(в)ето(в)и под Градолиъ пали сѣли і Ѣ(в)ојиком да ѣдѣ на (в)оди иѣчи лидъ потоиши и то рили да и прича да тѣдио о(в)дп и прича.

1823 постаки ѳ(д) ї: Ѣѣа клат годиие изда мтгаѣвѣ ї гладиа годиа: мало народа миѣ народомъ миѣностъ й кѣши рода годиие ѹ к(в)чм и етоко доста: и благодати Бо(ж)ие ѣка шшиица ѹ хрирго(в)иий трй пар: й четири и: 5: пара ученѣеи дрѣгога ѣдиа: и 2: пари и трй: ѣка рики(е) 10: пара ѹ Ш8лади ѣдиа пара: ѣка (ж)ѣита: 3: рики ока: пар.

[6] О Селиановићима види од 1891. год. „Бое. Вилу“ на мојих пучких цита: „Један дан на Буковоју.“ Марко.

1824: Цар тѣрки поки Енечар: 24: Сахата много ўйлада бѣлої кашлевѣ и кау(к)ї по калкама: раз(к)ли тадаї гѣде (к)озиръ у Сараѣ(к)о: И онъ да(к)и и гѣчи Тѣрки.

1826: Притa(к)и и Їмпаторъ Рѣшки Алѣзандръ Па(к)ло(ки)чъ.

1831: Цар Мухѣтъ поетa(к)и нарѣдѣ ко: ў Нѣмечко(й), но тѣрцила мрко: Скадарски (к)озиръ Бѣшетлива Силї и Бошa (к)ойци на царски упра(к)итьлѣ и кіи и а кадъ царъ па(к)ойци на ину г(к)и ѣдоши из тріа ризки Скадаръ страшни г нѣмечколъ и Москоком(ъ).

1832: упра(к)оли(ъ): и Бошѣ и много и хрѣшиволъ ѣй тигоки поўъ и Йѣпарскї (к)лики и (к)ерхо(к)ни (к)озиръ ки протиу(ъ царе Мухмидъ Алиа й бѣ(к)ои г(к)ати гралъ Їѣралимъ и кно г(к)ати (к)лико пидѣли: и на (к)ликѣ Сѣкотѣ (к)очи дошоп (к)озиръ: тѣ: (ж)иконичйволиъ грокѣ када Бо(ж)ли(ъ) лишилъ слизи гѣи ибуѣъ кад тї (к)идно ѣкано і поріз: и ако г(к)и рихат(ъ).

1833= раздѣли и Бошы и Хрщго(к)ніы начинили Тѣрци: 2: пашалѣк(а) й кно едн(ъ) идоши Бошнаци и Хрщго(к)ци послѣ пошто ўлѣзи царска (к)ойска ў Бошѣ й Сѣрписко ики: Из Рѣши люди и реч царе да и Ни краи цѣк(к)и пош(к)лати градити; начинюе ў Бингрицу код Припола цѣк(к)и на ос(к)ничиние ѣрхирей Іосифи Тѣлми Герами: Трочи: Тѣлми Плуомпи доко(лѣц) (тротчли) храмъ Сѣта Тронци Нтадай Пошъ Лилѣтинъ Никало(к)иѣ(ъ), начини и у Подѣлѣкѣ (код Плевлъа) цѣк(к)и пошъ Іакиа Шилко(к)иѣъ: й ѣ за(к)ши храмъ; Сѣаго Николи поп Лѣка Бнедиѣ и ў поп пло код Фочѣ: храмъ(к) ўтиши прїѣни Бѣди; поновиши и Ѣлни при Їѣлмѣ Герамѣ; поновиши и Ѣлни ў До(к)оли при Їѣлмѣ Плуомпи Ѣарѣ Богъда проти и полиаѣ ихъ р(к)иетьлѣ, то г(к)и (ки) 1833. Годиие бѣл (ж)ета 15 пара. . . тако. . .

Испод овога подвучена је линија, а испод линије написано је другом руком слиједеће:

Ѳ 1835 поетaши зи годни моѣ народ много нетбѣлина мизети Іерогѣ никогти народи и много Ѣзиди ѣжа жита: й: пара годіе и роди тако ш Гѣа Бга вѣтроки зли зїми зи митьмъ и колети ў жѣотиња; 1839 ки ѣбшно лѣто ї ѣйла крашна: 2: грош и: 100 пара Гладъ ки. На Лилошта Окружкіѣа Кнеза Сркпого (В)иковїи Сркі и оде ў Каза(к)лахіе; гѣде ѣйи мѣ Мухамедъ: 1840 г(к)ачили миромъ помиазаши.

Ѳ крагї кої пробѣши окѣ пилиѣ и чѣдї и миѣ по старилъ пашилъ шта ўчѣшни Грци ї царе ихъ: шта ли Сркі ў царѣ ихъ тако Бѣгари: Ѣдни за дубо зло тако. Шуоки ю(к)ствіши Злс: и Грци ѣд цркв(к)и и Ікопа: Сркі ѣд царски лози прѣкоши родъ шта ли (В)ѣкъ Бранко(к)иѣъ и ѣштали лѣпо почни пакъ ѣкалай да Богъ писа(к)и ѣ пл.

Ѣзгоре на (Б)акрепии г(к)а чашна у итрѣ: Тилинчанко и ў алилѣ 50: кѣрила карѣта иѣи. Почети и зимла 8: сухата: Ѣгуки много народа = 1818 лѣто.

На задњем листу до устава стоји слиједеће:

„Еци и ѣщъ пра(к)ликва кнетъ ў Грко пра(к)ола(к)пого ўѣтинанкого Народа кило(г) доѣра тадаї ў Сркі: ї кнеготї 8 Бѣгара тї іѣ дѣшпани Бо(ж)ипъ и гритомъ годопикпом й гордости Бѣгъ ибшти зло! . . .

Од 20 стране устава, на све до краја при дну написано је ситнијем словима:

„Ѳ ъ Бо(ж)и кика(к)ъ земпиъ доѣи трикролекие и пира(к)дп царъ: поклапа и и прилатьтг(к)о (к)оди изз цара п(к)г до козара; (!)

Бо(ж)е Бо(ж)и то пртькоди благодатпие од рѣг: рѣки у праки земли (к)ладичили іѣ и по идкоуѣ и тражили іѣ и поштени люди и госпкомзии ко што трѣки и тад кладичи и зли и крѣздапи и трикролекіи й тѣрколи царст(к)ѣ тако і за тадъ како морачки доѣи калѣйцъ у До(к)олю изз пицра го; ки домѣкапъ и стпилиѣ пакъ што бил учили цѣк(к)и и г(к)и лѣ поужда и у пчил каци г(к)и ѣштѣдъ зли скитали и прошѣи и реч Хѣтокъ истипи чѣ-(к)айст и к(к)ма фарисѣйка но и Ѣстъ зли к(к)мъ и зли люди й зла лѣкта ѣсѣ зли ѣд довра и Цри Гори и Моречи и Кѣчи и Пипра и Ро(к)ица то ѣсѣ зли Ѣточници людски проѣи и и да й Богъ ўки; 1834: Владика иде Їѣсиѣъ поз(к)ли у Сгапкомъ лишлаши да доѣ пакъ по доѣ за пкта(к)ѣ гордост; доѣ Прокопи: клѣка: Горди и зли Нра(к)ии 1837 и пкта Бѣъ поразп дп(ж)и га пятпрахъ; доѣ клѣка Л(к)ѣзитли . . . . . 1838; и много трошка Хрщго(к)ипя подпки. Еци царст(к)ѣецѣ Сѣ.тпи й(к)дѣла млади (к)оцари и 18: лѣтом ро(ж)дпика . . .

* * *

Bašeći ce kao što sam kazao у Plevљima otkinao sam kuću prečaen. госп. Josifa Šiška са оцем Јаковом Шишком свештеником, и ту сам нашао неке старе записе, што мислим, да неће ни оне бити на одмет.

На почетном листу „*малог Служника*“ написано је слиједеће:

„Сиа кни(жи)ца пова Ётилиа ѿ пля пи(к)аикагѣ пола ї ѣтчететока ѣгѣ (В)ранкий (Вранеш) и пля Бапшко(к)и тогда попо(к)ани 8 попѣ у Йлиной цр(к)и. и(т)о на 1769 лпца м(к)ѣгѣта й (први) дп.“ На другој корици стоји:

„Сиа кнѣжица пова Ё(к)тилиа потрпсахъ аз грѣшни и ірій пошъ Лазар Кѣчъ за(к)оли Дркало(к)иђъ ѧфов (1776) г.

На почетном листу „прав. св. отаца“ написано је:

„Сей книга прикла пра(к)ило сѣи ѿцѣ глаголемаго попа Аранѣла дадѣ мѣ г дри Ристо Чайничанъ на 18012 (1812) Паки постри(ж)е и трй исправлени в тѣй тронци паки: ен: аликие сѣи поклонихъ 1815.“

*

Књига „Библија“ од почетног листа па даље при дну стоји написано све до 45. стране, слиједеће:

„В зимни Сирикой Аликни(с) Сараикъ къ шарутй Христо(к)шкой и Заголлицкой и с(к)ои рдвно подписалъ Спиедални протосинъ Гюргіи СЕРБИН длала прочитима лекцзилиъ к(ъ) Христѣ Братѣлиъ оного монастиря прошѣ читачъ да к(ъ) моли(т)(к)дъ и мнѣ не ффалиий(к) ко и(к)ато тронколи монастирѣ ш закн(к)ить с(г)сербчно пакъ подписѣ фалиий г(к)осиѣйской сирикой книзъ къ книгой разкой (Рашкој) рцѣ книзъ Но(к)ого Пазара кнд(ж)никъ Аликандръ кижалкичи 1797 года шетника 25-го дна.“

Још на четири стране имају неколике ријечи, које се не могу прочитати.

*

Књига „Изборац“. На првом листу стоји:

„В(ъ) 1741— Сективрїа 9. ѕ трѣдѣ ѡ имени Христа Бо(ж)а нашѣ Дѣнетрїй и (Ъ)ноѣри кликни(т)ниѣ Хѣ (Христ) мой ти дарѣй или прійти мнри. . . Бѣди вѣчина моя и достоянѣтй коуждлецкам й паки прійтйка нлаъ здра(к)етклѣнно кгкдя. Amen Domine Dio....

На задњој страни стоји:

„Сйа трѣа ко(ж)нет(к)ина книга глаголемыа „Изборацъ“ мнѣ Пантя ѿз Монастира троици ѣака цѣто мѣ ѿд оца попа Петра пиа 1818 мѣц(ца) Іиварйа.“

Толико сам прибиљежио ерпскијех старина у Плеваљу те се надам, да могу ваљати испитивачу, те их с' тога износим у наш лијепи „Источник“

Фоча, на Херцеговини августа 1891.

Св. Алексије човјек Божији.

Св. Алексије човјек божији долази 17-га марта сваке године. Народ га на многима мјестима светкује и поштује, као великог божијег угодника. — По народном свађању св. Алексије био је врло побожан и скроман човјек. Слушао сам, гдје рекну: „Ма тај вам је драги брате скроман и побожан попут св. Алексије.“ —

Ево мѝли и витешки роде српски, што нам народно предање о св. Алексији човјеку божијем казе: „Св. Алексије био је син врло имућних родитеља. Родитељи му с почетка не имађаху порода од свог срца. Они би се увијек молили премилостивом Творцу, да им даде порода од срца. Преблаги и милостиви Творац неба и земље услишна њихову топлу молбу и њима се роди мушко чедо, као златна јабука. Надједну му име Алексије. Алексије је јако лијепо напредовао. Његови родитељи имађаху увијек у свом дому три трпезарије, једна је била за одличније госте и њих, друга за стране и путне, а трећа за сиротињу. У њиховој кући било је увијек сирочади. Алексије би се више дружио и општио са сирочади, него и неким другим. —

„Алексије је увијек самоћу љубио; више би пута отишао од куће, па остани по пет—шест дана. По жељи родитељској они га ожене. У право оне ноћи кад су Алексија свели у зграду с младом његовом, остави он те ноћи свој мили дом, своју милу отаџбину и своје љубљене и драге родитеље, а оде у туђи свијет.

„Родитељи тражили су га на све стране, али не могаху га никако наћи. — Алексије бацио је са себе своје богаташко одијело, а обукао је просјачко. Његове бивше слуге више су га пута у свијету видили и милостињу му дијелили, а познати га не могоше, он је њих познавао, али се није хтио открити. —

„Послије много година поврати се Алексије у свој мили завичај и оде оцу као просјак, те га замоли, да га прими у свој дом међу осталу сирочад. Отац га драге воље прими, не знајући, да је то његов јединак Алексије. — Алексије је дошао познао свог милог родитеља, али му се није хтио открити. —

„Како је св. Алексије у дом својих родитеља дошао, опазио је да ће брзо умријети, па би се по вас дуги дан драгом Богу молио. Баш оног дана кад је Алексије умро сама су звона у цркви зазвонила и стари се људи одмах сјетили, да у близини има негдје мртво тијело, које

се је посветило, и збиља нијесу се преварили у својим мислима. Они нађу мртво тијело Алексијино, које се је посветило. Они узму посвећено тијело и однесу га у цркву, а родитељи његови тек послије дознаду, да је оно њихов Алексије био, што су га најпослије као просјака у свој дом примили. —

И данданас по народном миљењу налази се тијело св. Алексије човјека божијег негдје у цркви. —

Рукоположени.

Лазар Марковић из Бијељине (Зворничко-Тузланске епархије), свршени богословац српско-правосл. рељеевског завода, и учитељ срп. школе у Градачцу, на молбу привременог администратора тузланске митрополије, рукоположен је од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског г. Ђорђа Николајевића у Сарајеву 9. фебруара 1892. за ђакона а 16. и. м. и год. за свештеника, и додијељен је за помоћника своме оцу протојереју Димитрију Марковићу пароху у Бијељини.

Разно.

О Васкршњем јајету. У православном хришћанском свијету, на дан свијетлог празника Васкресења Христовог, вјера и радост изражава се трима поздравима један другом: 1. ријечима „*Христос воскресе*“! и одговором: „*во истину воскресе*“! 2. братским и искреним пољупцима друг друга (у уста или рамена) и 3. подарком, један другоме, шареног јајета — обично црвено.

1. Поздрав: „*Христос воскресе*“ и одговор другога лица: „*во истину воскресе*“ напомиње нам радосну вјест о Христовом воскресењију, коју су пронијеле жене мироносице прво апостолима а после и свима другима. Тим поздравом ми изражавамо вјеру и радост празника христовог воскресења и побједу над непријатељима христијанства.

2. Љубљење један другог (лобање) јесте такође радосно поздрављење и израз љубави и братских односа тада, када света црква мати налаже нам, да опростимо и заборавимо на увриједе што су нам наниђели наши ближњи: „простим вења и ради воскресња друг друга обимемъ“. (Црквена пјесма).

3. Шарено (прарено) јаје, — представља цијелу земљу, цио свијет искупљен крви Христовом. Даље, служи символом нашег воскресења. Жидкост у јајету није ништа друго, до мртва бездушна материја из које се по свемогућству Божијем, развије живо суштаство. И тијело наше тако исто подвргавајући се тљењију и разлагању у трулеж, по свемогућству Божијем, за кога је све живо и пред ким нема смрти и трулежи, постаје живо — васкрсла.

Тај се обичај чува још из предања, кад је Марија Магдалина ишла у Рим императору Тиверију, и приступивши к њему поднијела му црвено јаје, и поздравила га са ријечима: „*Христос воскресе*“*!!*

Јаје је дакле израз и символ радости љубави и вјере у будуће воскресније наше.

Свето-савска прослава у манастиру Гомионици. „*Свети Сава, српска слава.*“ Па баш драги брате Србине и драгосна Српкиња селе — ја мислим да нема значајније и веселије славе у Србина (изузевши славу крсног имена) од славе св. Саве српске црквене архонте главе.

И збиља, ако игдје, а оно у нашој милој — негда славној Босни поносној и посестрими јој кршној и јуначној Херцеговини, та се је слава одомаћила, на шта више по многим селима обдржава; а тако и треба, јер само помоћу српских слава, српских зборова и договора, моћи ће се српска свијест пробудити и утврдити, а богме гдје је српска свијест будна, ту су и српске светиње очуване.

Ето ове године прослави се први пут св. Сава и у Воведенском манастиру Гомионици, па бора ми према приликама мјеста сасвим лијепо.

Вечерња забава, коју је приредила срп. прав. основ. школа одржавата је у очи св. Саве због Срба тежака, јер њима бијаше лакше доћи у вече, те сјутра-дан присуствовати св. литургији. Забава је почела у $7^1/_4$ сахата, а трајала је до 3 сахата по поноћи. Све су деклямације као и пјевање испале добро. Ђрбадије је било из свијех села манастирске парохије, а и неки оближњи свештеници посјетили су ову забаву.

Сјутра-дан одслужио је св. литургију преподобњејши госп. Гаврило Стојнић, настојатељ; а послије св. литургије кренула се је Србадија из св. матере цркве у школу, гдје је освештана водица и прелита панахија; отален су неки отишли својим кућама, а угледнији гости и титори остали су на ручку, кога је братство приредило, а и вечера у очи св. Саве била је за све госте приређена.

Но ни приход није слаб према мјесту, а кад се још узме у обзир, да је у истом мјесту одржавата забава у новембру — 21. 1891. —

Сад пак приложише ова г. г. по 10 фор. Душан Ристић из Трјеста. По 5 фор. и 50 нч. Герасим Кочић, јеромонах гомионички и адміністратор парохије „Кола.“ По 5 фор. Константин Милић, Србин бањалучанин и судац у Травнику, Васа Стојановић, трговац у Сарском-мосту, добар Србин по В. Видовићу из Бос. Градишке, Ј. Ј. Куртовић трговац из Шабца. По 3 фор. И. Јовановић, трг. Крупа. По 2 фор. Раде и Ристо Стефановић из Крупе, Вид Ковачевић прото бањалучки, Саво Сурутка трговац из Бањалуке, Алија Алихоџић, субашa из Бањалуке, Ристо Кос, ратар из села Перване; Стево Кременовић, трговац из Бањалуке; Лазар и Мих. Трифковић трговац из Приавора, Ник. Поповић трговац из Модриња. По 1 фор. Ђ. Лазичић парох луенички, Ј. Петровић трговац са Кадиневоде, П. Засорац трговачки помоћник са Кадиневоде, Т. Милосављ, ратар из Кмећана, Илија Кос ратар из Перване, Т. Рогић ратар из Славићке, Ђ. Зорић оружник са Кадиневоде, Л. Јелић из Лијевца, Драгутин Керстинг заповједник жандарске поште на Кадиноводи, М. Добројевић трг. из Бос. Крупе, П. Ујаревић трг. из Брчке, Н. Димитријевић трг. из Бањалуке, Ј. Стробл окружни живинар из Бањалуке, Саво П. Вукановић из Приједора, Н. Вучковић трг. из Бањалуке, Остоја Милетић парох шљивански, М. Мариновић трг. из Сарског-моста, Димитрије Р. Билић трг. из Мостара, В. Видовић трг. из Б. Градишке. По 60 нов. Илија Малиновић ситничар из Варцар-Вакуфа, Глигорије Вукмир кнез села Добрље, М. Милановић ситничар из Кмећана. По 50 новч. П. Давидовић, ратар из Кмећана. По 40 новч. Н. Косић ратар из Перване, Ђука Милосављ ратар из Кмећана. По 20 новч. Д. Поповић ратар из Козиће, В. Палачковић ратар из Мелине, Ст. Мајсторовић кнез села Мелине, С. Милиновић ратар из Мелине, С. Полић ратар из Мелине, Миле Давидовић ратар из Кмећана, М. Зељковић ратар из Мелине. По 10 новч. С. Дринић ратар из Вилуса, Н. Вученовић ратар из Козиће, Ј. Лужија ратар из Кмећана, Н. Дронић ратар из Вилуса, Ђ. Радановић ратар из Мелине, Ст. Максимовић ратар из Мелине, Васо Мрић ратар из Мелине, Ђукан Батар ратар из Кмећана, Никола Гвозденовић ратар из Мелине, Пејо Јелисавац ратар из Кмећана, Ристо Дронић ратар из Вилуса. — Овом приликом нека је свима родољубним приложницима српска хвала изречена!

У манастиру Гомионици, 16./2. 1892.

За приређивачки одбор:

П. С. Иванчевић,
учитељ и перовођа.

Смије ли љекар живот неизљечимог болесника прекратити? Питање ово расправљано је више пута а последњих дана у толико већма, што се један француски лист на највеће париске медицинске капацитете обратио и од њих мнење у овом погледу затражио.

Мнења су различито испала, али већина нагиње том назору, да љекар није, нити икад може бити овлаштен да живот скраћује. И сам Ернест Ренан, који је тако исто питан, нагиње том назору. Један од ових капацитета заузео је пак противно становиште и најавно је, да он држи, да је љекар шта више, дужан скратити живот неизљечином болеснику, наравно ако — овај то сам жели.

Оба становишта имају нешто за себе и дало би се са „за“ и „против“ расправљати вазда, У опште се, колико ми држимо, ово питање не би дало ријешити, али у појединим случајевима, могао би се љекар одлучити, да тјера лијечење до крајности или да болеснику скрати живот, — наравно, кад би то писани закони дозвољавали, што до данас ни код једне уређене државе није случај. Претежном од кола, коме цријева више и

коме нема спаса, учинио би услугу, као и многом другом, за чега медицинска знаност с позитивношћу знаде, да неће моћи на животу остати.

Но да чујемо, шта су дотичном француском журналисти поједини питани медицински капацитети рекли.

Професор Шаркот рекао је: „Скратити живот болесника, који големе болове трпи, — свакако је сумњива ствар, али има случајева. . . . Навешћу вам случај, где би управо човечност било скратити агонију патнику. Узмите случај рака, код кога нема лијека. У својим грозним мукама моли Вас и преклиње, да му животу крај учините. Па и сродници се тој молби не противе. Видите, у томе би случају ја на себе узео, да жељу болесника испуним. Ја би једноставно дозис морфијума подвостручио, те би тако бар несретан болесник био од својих мука спасен и лако умр'о.“

Професор Поатје, један од најзнаменитијих француских медицинара, изразио се о том питању пак овако: „Ту нема сумње. Дужност је сваког лекара, да живот болесника продужи, да га некако хипнотизира и да му тако улије у главу вјеру у могућност, да му има помоћи и да се може излијечити. То смо ми нашим сљудима дужни. Што се пак мене самог тиче, то знам, шта би на место таког болесника урадио. Ја, богме не би дуго оклевао. . .“ показавши руком и мигом, да би се убио.

Др. Пеан, један од најзнаменитијих француских хирурга казао је ово: „Ми лечници нисмо дјелати. Ми имамо и право и дужност, да живот наших болесницима продужимо. Право пак нанети коме смрт, — то ми немамо. Ма каква била болест и ма какве болове наш болесник трпио, дужни смо ми сво своје знање употребити, да болове ублажимо, али не да смрт ускоримо. Сасма је изразито друга ствар, где се ради о операцији на живот или смрт. Смрт може отуд наступити, али с друге стране може се тиме и живот спасти. Ту дакле нема сумње.

Овако за и против изразили су се и други медицинари и нема сумње, да је немогуће, једногласност у овом питању постићи. Питање је одвећ тешко и за то, што још није установљено шта је неизлечима болест у опште. Толико је пути болест једна као таква проглашена а опет је за то излечена била. Напредак медицинске и хируршке знаности, донеће и у овом питању више светлости. „Н. В.“

Чист и нечист восак. У новије доба мијешају восак са „церезин-“ом, па га јевтиније продају и јевтиније воштанице од њега лију. Воштанице, које су ливене од те смјесе — смрде. Да чист, од нечистог и церезином помијешаног воска распознамо, ово је најпростији начин: Узми парче воска, па га баци на усијано гвожђе. Ако је восак чист, он ће при растапању развити пријатан, чистом воску својствен, медљан мирис, а ако је с церезином помијешан, онда ће се при топљењу подизати бијел, мастан и несносан, смрдљив дим. „Тежак.“

Исправак. У XI. и XII. свесци овог листа од 1891. године страна 447. у чланку Вертепбожићњи обичај треба да стоји у почетку срп. народна пословица: „*Нема свеца без Божића.*“ И у првом ступцу у 10 реду иза ријечи *свијету* изостао су ове ријечи: „*велико је дјело искупљења Сина Божијега, да спасе род људски*“ . . . . . што се овијем исправља.

У I-ој свесци овог листа од о. г. страна 17 у другом ступцу у 14 реду иза ријечи: *словила*, треба да стоји овако: — *што би неко казао: „босанчицом“* и т. д.

Исказ добровољних прилога, скупљених о првој светосавској бесједи у корист српске школе у Љубушкоме, држаној 14. јануара о. г.

Дотична српско-православна општина на дан св. Саве, свога просветитеља и првонаучитеља о. г. уз помоћ српске школске дјеце и свога пароха одржала је с Божићним благословом, а у славу народне српске свијести прву светосавску прославу у корист своје сирошашне школе и том приликом до сад из мјеста и са стране примила од ове господе дарове: — По 10 фор. од: браће Витковића и Луке Гњата из Љубушкога, Ђорђе и Ристе Јелачића, Јове Шоле, из Мостара, Аничића и Шкуљевића из Трјеста. По 5 фор. од: Јанка Делића из Љубушкога, митрополита Серафима Перовића, Јове Грковића, Војислава Шоле и синова, Ристе Семиза из Мостара. По 4 фор. од: Симеуна Тодоровића игумана из Житомишљића. По 3·50 фор. од: Љубомира Добрића ц. и кр. капетана из Беча. По 3 фор. од: Алид еф. Садиковића градоначелника, Симе Делића, Рудолфа Јаничеха дув. ферв. из Љубушкога, Герасима Јовановића игум. из Дужи, и Вл. Билића из Мостара. По 2 фор. од: Пера Делића, Јове Семиза, Мамут-аге Махића из Љубушкога, Адем-аге Сеферовића из Чапљине, То-

дора Перовића из Требиња, јеромон. Христифора Милутиновића из Житомишљића, Илије Иванишевића, Дамитрије Билића, Лаза Мојића, игум. Христифора Михаиловића из Мостара, Митрополита Ђорђа Николајевића, Глигорије М. Јелтановића из Сарајева, попа Саве Симића из Љубиња, Луке Ивића, Пере Лалића и Тодора Михојевића из Стоца. По 1 фор. 50 новч. од: Др. Ђорђа Сладовића кот. предстојника и влад. тајника и Александра Влаха пор. из Љубушкога. По 1 фор. 20 нч. од: Ладислава Тикала геометера из Љубушкога. По 1 фор. од: Јозефа Хлебовицког дув. официјала, Илије Делића, Асанаге Гујића, Алије Буковца, Ђуре Јелића из Љубушкога, Јове Р. Шајина, Ристе Перина из Мостара, попа Михаила Самарџића из Жупањца, Риста П. Кашиковића, Јове Ротула, Аћима Тајпина из Стоца, Вуја Вирјевића и Риста Савојића из Бихаћа и Саве Јањића из Љубиња. По 50 нч. од: Шпире Јелића, Лазара Гњато, Јове Такоља, Др. Куарског, Н. Бабела судца, Пере Срдића канц., Јове Гајишина канц., Саве Манојловића грунт., Ђура Беле официјала, Станка Барбарића, Икице Рогића и Боже Продана из Љубушкога. По 60 нч. Мехмед-еф. Коњедић из Љубушкога.

Свега до сад примљених добровољних прилога 154 фор. и 30 нч. Од улазница примљено је на нашој бесједи 51 фор. и 70 нч. а од томбуле 21 фор. и 7 нч., свега дакле добивено је 227 фор. и 7 нч. од чега отпада на трошкове око бесједе 54 фор. и 98 нч.

Као што се види за наше мјесто диван добитак. Боже уздржи и унаприједи!

А сада свима горњим дарователима, као и оној многобројној господи и управама са стране, које било којим начином честиташе нам пређ свесловенску прославу, овијем нека буде најтоплија и најискреније благодарност изречена од потписане општине.

У Љубушкоме, 15. марта 1892. год.

За приређивачки одбор:

Српско-православна општина.

Перовођа:

Јован Гргуревић, свештеник.

Лука Гњато, предсједник.

Број 1887.

Натјечај.

Ове 1892. године отвориће се у српско-православном манастиру Озрену, српска вјероисповиједна основна школа, којом ће управљати АЕ. Митрополитска конзисторија у Сарајеву.

За ову школу тражи се учитељ, који ће поред плате 500 (петстотина) фор. годишње имати у манастиру стан и огрјев са довољним вртом.

Компетенти треба да своје инструиране молбе са документима, поднесу конзисторији најдаље до свршетка мјесеца јуна 1892. Документима ваља доказати, да је кампетенат Србин, православне вјере; да је домаћи син; да је доброг моралног, религиозног и политичног владања, и да је оспособљен на стручном заводу као учитељ за основне школе.

Првенство ће бити рељевских богослова; а тражиће се од сваког њештина у црквеном појању и познавање црквеног правила.

Учитељу ће спадати у дужност, да поред наставним планом за основне школе прописана градива и предмета, врши још и дужност црквеног појца, и да дјецу учи одговарати св. службу.

Напомиње се да ће у овој школи требати обратити довољну пажњу поучавању дјечице у пословима пољопривредним, нарочито упутити њих у вртларству и воћарству.

Из конзисторијалне сједнице,

у Сарајеву 17. октобра 1891.

АЕ и Митрополит дабро-босански:

Ђорђе Николајевић.

Јавна благодарност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволела је нашој цркви — храму св. Архангела Михаила — даровати слиједеће ствари: три пара свештеничких хаљина са дарцима, и то два потпуно нова од фине материје и један полован; један путијер, један дискос и двије звијездице, једну ложицу и копље, један тањир за нафору, кадионицу и суд за сушење агнца, једну дароносницу са двије чашице и ложицом; један полијелеј и два велика чирака на средини цркве, два трослијештњака за часне трапезе и два мала чирка за проскомидије, једно велико кандило и три мања.

Даље од црквених књига: једно св. Евангелије, један антологион, један триодион, један пентикостарион, два октоиха, један псалтир и једна књига: благодарење за цара.

На овоме красноме и скупоцјеноме дару, којим се наша црква иначе сиромашна врло дивно окитила, овијем потписати изричемо Високој власти најтоплију и најсрдачнију благодарност.

* * *

Браћа Ђорђо и Ристо Јелачићи из Мостара долазећи на своја добра у Љубушки, увијачили су сваке године даровати нашој цркви по 15, а свештенику по 10 фор.; на чему им се најискреније благодари. Бог нека их поживи. Дај Боже да се још који могућих Срба на њих угледа.

У Љубушкоме, 16. марта 1892. год.

Одборници срп.-правосл. црквене општине: **Јован М. Гргуревић**, парох с. р., **Лука Гњато** с. р. **Симо Делић**, с. р., **Јово Семиз**, с. р., **Михо Витковић**, с. р.

Књижевне вијести.

„Нови Васпитач“ орган за педагошку књижевност. У препоруку овога листа нека је речено овољико: Листови: *„Глас Истине“*, *„Голуб“*, *„Женски Свет“*, *„Застава“*, *„Јавор“*, *„Садашњост“*, *„Стражилово“*, *„Учитељ“*, *„Књижевна Смотра“* *„Омладина“*, *„Просвјета“*, *„Бачванин“*, *„Нова Зетта“* и *„Босанска Вила“* врло су се повољно показали о његовом правцу и садржини препоручни га топло школи и учитељству. Вис. кр. земаљ. влада у Загребу препоручила га је за набаву свима школ. књижницама у земљи, а тако и вис. министарство просвете на Цетињу. Од стране вис. земаљ. владе у Сарајеву нека никаквих запрека, да се босанско и херцеговачко учитељство на овај лист претплаћују. Славна општина у Митровици претплатила је десет сиромаш. народних школа на „Н. Васп.“ итд. У свему овоме је, без сумње, лијепо јамство, да „Нови Васп.“ својим радом донета одговара савременом захтјеву данашње педагош. књижевности. Друго је јамство за то у лијепом колу наших поштов. сарадника. Прошле године приступише у ово коло наши књижевници: *Јов. Миодраговић, Мил. Стојић, Срећко Адић и Јос. Стојановић*, професори у срп. учитељским школама; *Стев. Миловић* и др. *Мита Лукић*, гимназијски професори и неколико браће хрватских учитеља. За ову 1892. године обећаше своју сарадњу врсни књижевници: др. *Милан Јовановић-Батут*, др. *Ник. Петровић*, управитељ београдске гимназије, *Јов. Живановић* карловачки професор, чувени пчелар итд.

Програм листу остаје исти. Прошле године отворена је нова стална рубрика: *„Покус из опште знаности“* у ту сврху, да се листом по могућности потпомогне и опште образовање народног учитељства. Ове године одлучисмо, да отворимо још једну сталну рубрику, и то: *„Шта тичу наши педагошки листови“*. Овде ће поштов. читачи имати кратак месечни преглед садржине свију српских и хрватских педагошки листова које примамо у замену. Уз то имаће лист и два прилога на име: *„Књижевни Преглед“* и *„Педагошки Бесник“*. У првом су оцјене и прикази нових педагошких књига. У другом се саопштавају дневни догађаји у обиму школства и учитељства. Према томе обраћамо се молбом народним учитељима, црквеним општинама, школским одборима, школским областима и свима пријатељима школског и учитељског напретка, да нас претплатом потпомогну у овоме раду.

Цијена годишња је 3 фор., погодине 1 фор. 50 новч., на четири мјесеца 1 фор., а на три мјесеца 75 н. За *Србију* годишња је цјена 8 ди-

нара. Приправници и богослови добијаће лист у по цјене, а црногорски учитељи 2 фор. Лист излази у мјесечним свескама од 2 табака, не рачунав овамо прилоге. Претплату ваља слати на адресу:

Belovar (Kroatien)

Mita Nešković,
kr. žup. školski nadzornik.

Шематизам православне епархије Бококоторске, дубровачке и спичанске за годину 1892. У Задру, печатња Ивана Водопића 1892. У години 1891. било је у овој епархији 8 манастира, 4 протопрезвитерата, 43 парохије, 7 капеланија, 206 црквава, 5.232 куће, 26.998 душа, 11 свештеника монашког чина, 40 свештеника свјетовног чина, 2 ђакона монашког чина. Родило се 353 мушких и 300 женских законитих, а 11 мушких и 18 женских незаконитих; вјенчало се 126 првобрачних, 32 другобрачних и 5 смијешаних; умрло 210 мушких и 227 женских.

Полажајников дар. Књижица за вриједне ученике. Са сликама приредио Мита Нешковић. Друго издање. Панчево 1892. Наклада књижаре Браће Јовановића. Стр. 55. Цијена 24 новч.

Велики Типик или устав црквени, — написан од пароха и члана архид. консисторије Василија Николајевића, како смо навијешћени, — већ је предан у штампу. Зато се познавају браћа свештеници да похите са претплатом и да ову одвеј потребну књигу црквену набаве за своје парохијалне цркве. Ма да писац овог устава нијма ни толико претплатника да половину штампарских трошкова исплати, он се ипак усудио дати у штампу рукопис, с надом, е ће се свештеници сви претплатити и ово подузеће подпомоћи.

Препоручујемо и овом приликом пречасним протојерејима и надзирателима у Босни и Херцеговини да се потруде и што више претплатника међу свештенством сакупе, јер до сад само њих 5 прота у овим земљама скупили су неколико претплатника, а то је мали број, поред великог броја свештеника и цркви које не имају црквеног устава.

Књижица за покајнике, од Гавре Бољарића свештеника, (прештампана из „Б.-Х. Источника“.) Сарајево, 1892. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића. Страна 28. Цијена 15 новч.

Одговор Димитрија Руварца на чланак „Правда и суд“ од С. М. Веселиновића. Прештампано из „Новог Времена“ за год. 1891. У Земуну 1891. Штампарија Симе Пајића. Стр. 93. — Јануара 1891. штампан је у „Новом Времену“ приказ на књигу г. Веселиновића: О постању српског патријархата. Приказ је написао познати књижевник наш Димитрије Руварац. У приказу је доказао, да је Веселиновићево дјело: о постању српског патријархата испод сваке критике. Г. Веселиновић је написао одговор на приказ Руварчев у „Веснику српске цркве.“ На тај одговор Веселиновићев одговорио је Руварац у „Новом Времену“ под горњим насловом

Читуља.

† Симеон Поповић,

парох мајевачки (дервентски протопрезвитерат) и почасни прото, након дужег боловања преселио се у вјечност 16. децембра 1891. а сјутра дан опојан је од 8 свештеника и сахрањен је пред црквом у Мајевцу. — На гробу држао је говор дервентски прото Васо Јунгић.

Покојник је рођен 1. фебруара 1825. год. у Мајевцу од Ристе, који је био парох у истом селу и матере Дрине. Рукоположен је за ђакона и свештеника 18. и 26. октобра 1847. од митрополита Игњатија I. у Сарајеву. За иконама митрополије сарајевске именован је 17. септембра 1868. год. од митрополита Дионисија у Мајевцу. Произведен је за проту 24. септембра 1872. год. од Митрополита Пансија у селу Лијешћу код Бос. Брода.

Дјецу своју, док су малена била, волио је и љубио свим жаром родитељског срца, и свакога је школовао, оженио и послије од себе их одвојио. Синови су му: Поп Јово (умро је), прото Ђорђе Поповић у Модричу, прото Васо Поповић у Градачцу и Ристо Поповић трговачки помоћник у Дервенти.

Док је био здравији и млађи парохију је послуживао ревно и добро. Макар да није учио школе, опет је опажао потребу пропоједања, и ни на једној служби у цркви није пропустио, а да народ не поучи. Правило црквено и богослу-

жење строго је напрштвао и по манастирски. Имањем црквеним управљао добро и савјесно. Све своје имање покретно и непокретно оставио је и завјештао својим унучима — синовима покојног попа Јове.

Вјечна му памјат!

† Томо Михаиловић,

парох Гашићки (градишки протопрезвитерат) након дужег боловања од сушице, преселио се у вјечност 28. децембра 1891. год. Тјело покојниково опојано је од 3 свештеника и сахрањено је сјутра дан.

Покојник је рођен у Брувну (Хрватска) 31. марта 1852. Рукоположен је за ђакона и свештеника 30. априла и 1. марта 1878. од Митрополита Антима.

Иза себе оставио је супругу са четверо нејаке дјеце у великом сиромаштву, а парохијани његови сахранили су га о свом трошку.

Вјечна му памјат!

† Симеон Ристић

парох гњионачки (дервентски протопрезвитерат) након кратког боловања преселио се у вјечност 27. фебруара о. г. у четвртак у пола дана, а у селу Гњионици. Опојан је и сахрањен у истом селу у опште гробље 29. фебруара о. г. од тројице свештеника. На гробу држао је говор прото Васо Јунгић, и описао заслуге овог старог свештеника.

Покојник је био син сиромашних родитеља тежака Ристе и Петре Ристића, рођен је у селу Осјечанима (котар Грачаница) 2. фебруара 1819. гдје је у ондашњој школи књигу учио. Рукоположен је за свештеника у Травнику од епископа Агатангела у Јулу мјесецу 1853.

Покојник је био од својих парохијана врло обљубљен и поштован, они су га у свему слушали а он им је разборито предњачио у сваком погледу. Њихове мане он је лијечио згодним приликама, учио их је увјек поножући се приповиједкама и пословицама. Макар да је био са врло мало науке, ипак је његов савјет више у народу учинио него многога који се броји међу боље говорнике. Да само нешто напоменемо, како се је он у свакој прилици знао наћи.

Био је један чојек сељак, који је због своје самоиоље и јогунства проглашен као опак и зао, те само код бегова буљукбаша добро стојао, а сељани су га се бојали. Он је у цркву долазио, али никад није хтјео свога гуња на руке обући него га је само набацио на рамена, па је тако заогрнут у цркви стојао. Свештеник (покојни поп Божо Поповић) хтјео га је укорити, али знајући за његову опаку чуд, није се усудио да га на ред опомене. Чувши за то покојник рече попу Божи: да му не треба много посла и да ће он натјерати јогунцу да своје хаљине пристојно обучене има кад у цркву долази. Одма прве службе дође покојник у цркву те ће он служити, а међутим наговори неког свог познаника сељака да и он дође у цркву и да исто онако непристојно заогрне свој гуњ као и онај јогунина. На кад је било при богослужењу, а он викне на онога свога познаника (наговореног), да је то срамота и грјех да он долази на молитву заогрнут гуњем, као да је ушао у механу; него вели, да одмах мора љуцки гуњ обући. Овај га одмах послуша, и то учини дјејство и на онога јогунцу, те се брзо заклони међу народ, те и он свој гуњ пристојно обуче, и никад није више неуредан долазио.

Хаџи Али-паша, кога су кнети и цијела Гњионица тапијска својина, дође прије 20 год. и зовне покојнога попа Симу преда се, те му рекне: „Ја хоћу попе, да ово гробље однесеш одавде, јер је оно моја земља, а лијеп је положај, пак ћу ондје чардак градити.“ Покојник му одговори: „Господару! зар ти незнаш да ми имамо тапију на онај комад земље што гробље заузима.“ На то се Хаџи Али-паша зачуди и рече: „дај ми да видим ту тапију“. На што му покојни одврати: „Господару! тапија је укопана са првим кога смо у оно гробље положили.“ Овај мудри одговор застиди Хаџи Али-пашу и он прекиде говор о томе и остави гробље на миру.

Покојника особито жали сиротиња, јер и ако је био на малој парохији, те и сам сиромашан, опет није никога вратио празне руке. По врх свега опет се је бринуо за нејаку дјецу, која остану без родитеља, те је увјек имао сирочади у својој кући, које је одхрањивао до удаје, или до могућности да може себи хљеба заслужити.

Дјеце своје није имао осим сина — попа Јована Ристића — сада пароха у Новом граду. Парохија покојникова по новој организацији прибијана је у састав парохије дугопољске.

Вјечна му памјат! **В. Ј.**

Свеска IV. и V. Сарајево, Април и Мај 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Консисторија. Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Неколико ријечи о познавању себе.

Ми проучавамо природу, испитујемо ток небесних планета, рачунамо њихова растојања и привлачну снагу, којом се узајамно одржавају у свемиру, тежимо да сазнамо њихову бројну кретања, простор пута, површину и састанке; умом се заносимо у обим наука чисто свјетских, продукта више пута у самообмани запесеног људскога ума, којем хоћемо све да подложимо; истражујемо почетак разноврсних предмета; тежимо да вјештине усавршимо, умјетност увећамо, само у тој цјељи, како би што више користи поцрпили и себи живот олакшали; ми разабирамо рад људи, народа и држава у свјема правцима овоземног живота људског; многе сате времена потрошимо у узалудном бистрењу политике, које правцу нити можемо што користити нити шкодити, и т. д. И у том старању, по себи разноврсном, а више пута и бескорисном, и у тежњи да неуморним прегнућем, постигнемо што већи степен изображења: ми се врло ријетко, или готово никада не осврћемо на себе, не завиримо у се, не проучавамо и не запитамо сами себе: ко смо, откуда смо и на што смо, т. ј. за што смо створени, и каква је цијељ нашега живота? Умно смо за морем, а не ћемо да се сјетимо: да, док миљу блудимо по вишим сферама, или дубоко испод коре земне, да нам у тај час виси смрт над главом! Врло се ријетко сјећамо, да се позабавимо с оним, што нам је најпроче, а то је: *познавање себе*, т. ј. знати: ко смо и шта смо, па да промислимо о сврси нашега живота, о задатку нашег бића, што га требамо овђе на земљи испунити. Ријетко ћемо се кад запитати: шта ће с нама послије овога краткога живота бити? Мало кад да се у мислима пренесемо у свијет иза гробних врата, у свијет бескрајан и безвремен, у који ћемо, по опредјељењу, а усљед смрти тјелесне, морати сви, неко прије а неко послије — преселити се, проживши мало више или мало

више времена у овом „варљивом“ свијету. Сваки дан, сваки час, ми видимо и увјеравамо се, да је ово неминован закон за сваки људски живот, и да је смрт неизбјежна. Умире велики, а умире и мали, богат и сирома, господар и слуга. Ни власт, ни сила земна, ни згрнути милиони, ни младост па ни снага, ништа нас не може од тог неминовног закона сачувати и од смрти заклонити. Па гдје је та наука, гдје су ти научењаци? За што не нађу ма каква начина, како би се ограничио овај закон, како би се смрт, ако не уклонила, а оно бар ублажила она стрепња и гроза, што човјека спопада при помисли, да ће и он, као и сви други, морати једном умријети? Има науке, има средства, па да олакша смрт, али о тој науци, о том средству, колико нас је да размишљамо, да се њоме душевно наслађавамо, да плодовима њезиним отупимо *„жало смрти“*. Наука је та, наука хришћанска, а средство је тврда вјера у Бога, у Његов вјечни промисао, нада у Његову неисцрпиву љубав и савршену правду. Смрт прекида овоземни живот. Ми видимо сваки дан, куд се носе тијела људи, који до јуче с нама бијаху у животу, пуни наде, пуни рада. Вјера нас учи, да се смрћу не прекида живот људи, већ да они душевно и по смрти тјелесној — живе, да замјењују кратки, оновремени живот, животом вјечним, овај свијет другим свијетом, па нам уједно вели и то: да ћемо на том другом свијету дати рачуна о нашем овоземном животу, да ћемо одговарати за сва наша дјела, и да ћемо по њима, сви, без разлике стања, бити пресуђени, и да ће Господ сваког без изнимке, по његовим дјелима и животу на земљи, наградити или казнити. По Његовој непогрјешној правди сваки ће искусити достојну награду: за добро — добро, за зло — зло.

Много је стало до тога да сами себе добро познамо, јер је наша највећа дужност знати: шта смо, гдје смо и за што смо?

Још у стара незнабошка времена, сви су филозофи исповиједали: да је познавање себе прва и одлична наука, и да је nosce te ipsum основ сваке филозофије; јер човјек, кад себе не познаје, зар може шта друго познавати, зар он може бити срећан и добродјетелан? Ко не познаје себе, тај не познаје ни Бога; ко мало или ништа зна о себи, зар се од њега може тражити знање о оном што је изван њега, па и о оном, што својим очима сваки дан гледа. Имали какве разлике између таквог човјека и другог којег животног створа? Да ли животиња зна што о себи? Не! Она не зна ни да је жива. Оно што ради, не ради по знању, нема свијести о себи; што чини, све то чини не по разуму и размишљању, већ по урођеном нагону. Готово је онако стање и човјека, који мало или никако сам себе познаје.

Без узрока ништа не бива. Свако за што има своје: за то. Па по што нема узрока без да га не прате и посљедице, то се ни човјек не може извући испод овога; јер и он мора имати повода, зашто је створен, односно циљ ради које је створен. Није Свемогући Бог створио човјека оваког какав је, тек усљед случаја, без икакве циљи. Кад се свему у свијету, била то мртва твар или жива створ, зна циљ ради што је створена, то како би се могао замислити човјек без икаквог опредјељења? Како би био без циљи човјек, који је састављен из два дијела: душе и тијела, који у себи спаја духовно и материјално, и који је по том круна природних створења, јер је у малом сав свијет, и јер је у њему заступљен и свијет материјални — тјелесно и свијет небески

— душевно? Човјек је створен из видљивог, а надахнут је невидљивим, и тијем се разликује од свега што постоји.

У књизи Постања, која излаже по реду ток стварања свега свијета, говорећи о човјеку вели: да је превјечни тројични Бог савјетовао се сам са собом прије, него ли је приступио стварању човјека. Сав свијет ствара ријечју: и рече да буде,.... и би! а ради човјека говори: „да створимо човјека по образу нашему и по подобију". И створи Бог човјека, по божијем образу створи га; мужа и жену створи их. (Постања I. 26—27). Даље нам се казује: да је Бог сав свијет створио из ничега, а човјека узима из већ створене материје и од ње гради тијело његово, које задахњава својим духом и тијем га оживљава.

Из овог особитог одликовања при стварању човјека, јасно се показује и његов одлични положај у свијету, а у том и његова надмоћност над осталим видљивим створењима. Уочимо ли још да је човјек састављен од тијела и душе, онда ћемо лако доћи до увјерења, да је човјек већ и по својем створењу опредијељен и за други, духовни живот, и да није крај његову животу овдје на земљи. Из овог излази, да је човјек, као најсавршеније створење, одређен, да у свијету материјалном има одличну улогу, и да господари на земљи, сматрајући овоземни живот као прелазно стање, доба, у којем се треба приправити за други, много бољи, а уз то још и вјечни живот, којем не ће бити краја. С тога је човјек дужан познавати себе, бити свјестан својег опредјељења, познавати пут и начин, како ће се што боље приправити да одговори својој сврси, а то је, да се удостоји милости Божије и да буде насљедник вјечног живота у царству славе. Као што је назук чист и подесан за дисање, потребан човјеку, па да може живљети, тако му је нужно чисто Богопознање, и да зна своје дужности с прам Бога, својег ближњег и себе самога. Основа Богопознања и вјере, мора бити *самопознање*, и ово је полазна тачка, од које почевши добива се знање о Творцу, о нашој зависности од Његове свете воље, о Његовом вјечном промислу и милосрђу, о Његовој савршеној правди и љубави, из које је и поникао овај сав видљиви и невидљиви свијет. Шта ли би нам и колико хаснило, кад би поцрпјели сву свјетску мудрост; шта ли би били бољи, кад би познали све планете васионе и течај њихов; колико ли би нам користи донијело познавање свију животиња и начина њихова живота, кад не би познали сами себе? Шта ли би нам вајдило знати какву моћ љековитости има свака поједина биљка, какве особине свака поједина травка а да не знамо, какви смо ми сами? Би ли болеснику помогла читава апотека љекарија, кад љекар не би познавао од које болести болесник пати, и кад не би знао који лијек и колико тог лијека треба дати болеснику ради видања његове бољетице? Човјек, истина, познаје мноштво Божијих створа, али врло слабо познаје самог себе. Он се брине за све друго прије, него ли за себе самога. О свему осталом више размишља, на све друго више времена троши, него ли ће то чинити размишљајући о самом себи. Под ријечју познавати самог себе, не разумијевамо знати: колико мишића, кости и сумјесе, и каквих по својим врстама, има у тијелу људском; како су размјештени поједини органи тијела и како сваки од њих врши свој рад. Ми разумијемо то, да човјек зна: ко је њега створио, како и зашто, и да познаје своје дужности с прам својега Творца, да увиди колика је његова снага, и да

испита: шта и колико је он у стању да учини својом силом. Па кад се увјери да је поред свег успјеха и моћи својег ума, слаб људски створ, подвргнен искушењу, патњи, борби за живот, и најпослије смрти тјелесној;— то да зна гдје и од кога да затражи помоћи, којим начином и како да се очува од вјечне пропасти.

Погледајте човјека. Узмите га на око као мало дијете, као младића, гледните га у његовом мужанском добу, па до дубоке старости. Пређите му сав његов живот. Проучите му рад, бригу и старање. Па шта ћете код не мало сваког појединог наћи? Ништа друго до ли бриге о својем тијелу, старања о угодности овоземнога живота, некојег рада и заузимљивости о свему и свачему, ал најмање да се брине о себи самом, о својем опредјељењу и о спасењу своје душе.

По својем саставу из двије природе, по својем угледном лику и правом стасу, човјек ти се већ самом својом појавом приказује као одлично и савршеније биће, као спона између видљива и невидљива свијета, дјело Божијих руку, тијелом за земљу а душом за небо везано. Прав стас свједочи, да човјек није створен, да као и остале животиње својим погледом блуди само по земљи, већ да упире своје очи к небу, као својем правом мјесту, да у вјери и нади подиже очи к престолу Божијем, и да отуд исчекива милости и Божијег благослова, да се обраћа Богу, којем треба да тежи и душом и срцем.

Посмотримо ли његову душевну страну, с удивљењем морамо признати, да је тај човјек, који је одликован чашћу што је створен по божијој слици и прилици: цар и господар цијеле земље и свега што је на њој, овјенчан чашћу и славом, и да све на земљи подлежи његовом уму. Истина, он нема ни ту савршеног господарства, јер није у стању ништа измијенити, да буде другчије него ли је, али је ипак господар у толико, у колико се свачим на земљи користити може. Искра Божија у њему чини га бесмртним. Умна снага покреће његове руке на дјела другом животном створу неприступачна. Он подиже куле и градове, просијеца брда, силази у дубине земље и отуд црпи потребе за своје послове, прелази мора, и као муња прелијеће дијелове свијета, дрско узалијеће небу под облаке. И тај тијелом и тјелесном снагом слаби створ, но духом и умном снагом велики и јаки човјек, укрочава снагу слона, обуздава силу лава, крволоштво тигра, а потире дјејство подмуклог уједа змије и т. д. Једном ријечју он господари, али господари разумом, том искром Божанственом, што се налази у њему као савршенији дио људскога бића, дио самим Богом дарован, у којем се и огледа подобије Божије.

Па и опет је људска снага ништавна, као што вели апостол Павле. Истину ових апостолских ријечи сваки човјек потврђује својим животом. Или зар не? Та погледај човјека у пуној снази! Око бистро а чело ведро, рука хитра а мишица снажна, ум свјеж а нога чила, груди се надимају напоном мушке снаге. Мислиш, никад не ће другчији бити, да за њега нема смрти нити ће кад-год понестати оне једрине, оне снаге. Али стани!... Ено ти старца. Погледај њега! Та и то до прије неколике десетине година бијаше човјек у пуном јеку, може бити здравији и снажнији него ли тај што га мало час видјесмо. Па шта је данас, да ли је то онај исти? Јест! Ено га данас, ти га видиш, као слабачка старца! Рука клонула а ум потавнио, нога дршће, а око се бистро

већ помутило, угаснула је у њем она жеравица умне снаге и душевног полијета; ведро чело ишарале боре, мушка снага малаксала а изнурено тијело погурило се под теретом свјетске бриге и труда овоземног живота. Око обневидило, ухо оглухнуло а глас некад крјепак и бујан, данас је тих и малаксао. Већ му је у души, пред очима његовим се указује предсјећа пенабјежне смрти, којој, и ако потихо, али тек сваким даном, сваким часом све то ближе прилази. Можда би покушао да се отме од тога, још би хтјео да живи, али природни закон Богом досуђени, надјачава његову ништаву а при том још годинама живота изнурену снагу. Човјек се тај приближује гробу, о којем чешће говори или с тога, што се њега плаши, па би хтјео да се разговором о смрти бар у неколико окуражи, ако не пред самим собом, а оно бар пред знанцима; или с тога, што одиста жуди за њом, тежи миру и покоју, гдје ће да се одмара од трудна посла!

(Продужиће се).

Стање православља у турској царевини од пада Цариграда, до најновијих времена.

По руском превео: **Сава Теодоровић**, свештеник и професор у кр. вел. реалци у Земуну.

Са падом византијске империје под власт Турака — Османлија и уређењем пространога турскога царства на његовим развалинама, знатно се измијењено на истоку карактер црквенога живота. Дотле је у току једанаест вијекова црква била господствујућом на истоку; а сада је господствујући положај заузело Мухамеданство.

Прво следство наниј ењенога положаја цркве, било је крајње притјешњавање и ограничавање разних права и преимућства, која је црква уживала за хришћанске владавине; а крајња последица тога угњетавања са стране мухамеданске власти, биће опадање црквенога живота.

У половини XV. вијека османски Турци су тако притијешнили византијско царство, да се је оно ограничило скоро само на једини Цариград и околину му. Византијски император биће у то вријеме *Константин XI. Палеолог* (1449.—1453.), који је по своје дару и јунаштву заслуживао бољу судбу но што је и њега и царевину му постигла. Турски Султан пак биће тада *Мухамед II.* (1451.—1481.), човјек властољубив и извјестан војник. Овај се ријешио, да учини крај византијској империји. Све земље око Цариграда бијаху већ у његовим рукама; остало је још да се освоји сами Цариград. Да би и то постигао, почне он градити на обје обале цариградског залива утврде. Грци, — бојећи се да не помру од глади, протестоваху не толико пута против тога, јер не мораше ни једна лађа доћи до Цариграда, а да се не изложи ватри на утврда. Но Мухамед на пошљедни протест Грка одговори, да ако му ко још спомене о утврђењима, да ће са њега бити кожа одерана. Константин предвиђећи из такова одговора, да царевини и пријестоници пенабјежна пропаст пријети, обрати се за помоћ папи Николи V. Но папа, у мјесто икаквога стварна одговора и помоћи, пошље у Цариград свога легата, бившега московскога митрополита Исидора, с мисијом: да тамо утврди флорентинску унију. Нада, да ће посредовањем папе добити помоћ од западних владалаца, побудила је Константина, да се према легату предусретљивим покаже; тако, да му је било чак дозвољено да одслужи „мису“ у цркви св. Софије. Но против тога устане народ, свештенство а особито монаси. Грчки свештеници, који су с легатом слушили „мису“, буду одлучени, а престол, на ком је то обављено, буде као оскрњен, на ново освећен. Међу тим Мухамед, спремивши сва средства за освајање Цариграда, у почетку 1453. године приближи се ка граду са огромном војском и опколи га са свију страна. Па да би одушевио своју војску, обећа војницима, да ће им предати град, да га пљачкају, а становнике им поклонити као робље. У грчкога

императора било је само 8000 војске, рачунајући овамо и Ђеновесце, који дођоше на молбу Константинову на броју око 500. људи. Борба је била с почетка неједнака; јер се Грци нпак доста дуго одважно бранаху. Најпослије, ноћу од 28. на 29. маја 1453. Константинопољ буде од Турака освојен. Цар Константин погибе јуначки на градским бедемима, а тако исто и патријарх *Атанасије*. Народ у страху бјежаше у цркве просећи у Бога помоћи, а напај молитвеника заглушиваше дрека побједитеља. Турци упадаху у цркве, разбијаху врата и нечовјечно убијаху све, што им до руку дође. У исто вријеме почеше и грабеж и прије свега пустошише цркве. Ту се је показао силни турски фанатизам. Иконе Христа Спаситеља, Богородице и свештитеља вушијаху по улицама; ругаху се свештитељским моштима; црквене судове употребљаваху као обичне пехаре за пиће; црквеним одеждама покриваху коње у мјесто покровица; похарбљено из цркава благо товарише на оковане свештенике и т. д. У бјесу фанатизма почеше неки од јаничара разбијати мрамор, којим бјеше украшена софијска црква; но Мухамед то забрани, желећи очувати црквено здање за џамију. Убиством грабеж трајаше четири дана; на хиљаде Грка погибоше; а оно, што остаде живо, а не могаше побјећи, би обраћено у робље.

У XV. вијеку на истоку осим византијске империје, постојало је још неколико грчких и словенских држава, које постадоше у главном у XIII. вијеку из области, које некада припадаху као саставни дијелови византијске империје. Такове бијаху у Европи и. пр. Србија, Молдавска, Албанија, Босна, мале пелопонеске државице; у Азији трапезунтеко царство и т. д. Неке од ових држава, као н. пр. Србија, бијаше већ под влашћу Турака, и ако имађаху своје сопствене господаре, а друге бијаху још независне. Послије освојења Цариграда, Мухамед се ријеши, да покори и те остатке. Тако буде Србија претворена у турски пашалук 1459. г.; пелопонеске државе, у којима владаху браћа Константина XI. Тома и Димитрије (само неколико приморских градова остаде у рукама Млечана) год. 1459. и 1460.; трапезунско царство било је освојено 1461.; год. 1463. освојена је Босна; 1467. Албанија и т. д. Сва та освајања спроваћана су страховитим невољама за житеље. Градови бијаху претворени у развалине; цркве и манастири поробљени и порушени; хиљаде Хришћана побијено; а који остадоше живи, бијаху одведени у ропство ради насељења опустошеног Цариграда и околице му, или су били претворени у робове турских официра и војника. Само они бијаху остављени на своме добру, који би примили Мухамеданство; које су Турци свирепошћу и тешким мукама силом натурвали побјећанима; а ко би остао непоколебљив у вјери, тога би тешким мукама уморили. Особито су били изложени жестоком гоњењу за вјеру, они Хришћани, који су били увштени у чете јаничарске, јер они хтјели — не хтјели, морадоше постати Мухамедовци.

Турци су гледали на покорене Хришћане с крајњим презрењем. Васпитани у правилима корана, бјеху они тврдо убјеђени, да је Мухамеданство једина истинита вјера, а они, који ту вјеру исповједају, да су *правовјерни*; сви пак други народи, који исповједају другу вјеру, а особито Хришћани, нијесу ништа друго, до ли *невјерници, раја, гаури*. Отуда је њима било природно и богоугодно дјело, — или обраћати све у Мухамеданство, па и самим мачем и огњем по заповиједи и примјеру свога пророка, — или ако то не пође за руком, — покоравати и гњечити их као непријатеље своје вјере. Источни Хришћани, који не примише Мухамеданства, морали су по мишљењу Турака, безусловно постати турски робови; јер Турци су мислили, да су Хришћани као невјерни, већ предназначени да им буду робови, а они као правовјерни да над њима господаре.

Мухамед II. такођер је дијелио опште мусломанске назоре о Хришћанима. Но, при свем свом вјерском фанатизму, он је, као добар политичар, а при том човјек у кога је било чувства правичности, држао, да је по државне интересе врло непутно, одмах по освојењу византијске империје, товарити на Грке ропство са свим његовим ужасним попљедицама. Мухамед је хтјео да на развалинама византијске империје оснује *турску*, са пјелим уређењем државног живота. У ту сврху било је прије свега нужно, да се насели опустошени Цариград и околина му; да се устроји државна управа, нарочито над покореним народима; да се подигне радиност и трговина; да се уђесе односаји са европским државама и т. д. Свега тога није он могао постићи са својом полудивљом хордом, која бјеше способна за грабеж и убиства; — за све то му бијаше прије

потребни Грци. Поред тога, Мухамед се у први мах прибојавао и устанка Грка, јер их је свакојако било више него Турака. Стога, кад би освојио коју хришћанску област, — напуштао је своју свирепост и показивао се наклоњеним народу.

Наклоњеност Мухамедова к Хришћанима биће византијске империје показала се понајприје у *црквеној управљању*, јер он је знао, да је вјера вазда имала велики значај у њихову државном животу. Одмах по освојењу Цариграда, изда он указ, којим је, позивајући раштркане житеље да се поврате у град, обећавао, да ће им оставити слободу вјере и савјести. Ушљед тога многи од Грка заиста се и повратe у Цариград; а неки се чак добровољно преселише амо из других крајева царевине. На крају 1453. год. Мухамед је још боље показао своје покровитељство над хришћанском вјером и црквом. Сазвавши, да у Цариграду нема патријарха, он дозволи хришћанима да га изберу. Ушљед тога скупи се у Цариграду сабор из суседњих епископа и осталих законитих чланова патријарашкога синода, а тако исто и знатних свјетовњака, на које буде једнодушно изабран за патријарха учени и благочастивим монах *Генадије Схоларије* († 1464.). По обичају из пређашњих времена, буде он посвећен од праклисијскога митрополита. Затим се нови патријарх престави султану, који га прими врло љубазно и с благоволењем. Мухамед се у овом случају потрудио, да покаже Грцима, да је он сада њима замјењено некадање хришћанске владаоце. Он не само да је признао Генадија у достојанству патријарха, и потврдио му сва патријарашка права и преимућства, но још му је даровао — по примјеру византијских императора — омофор, сребрни жезао, мантију, богато накићена бијелога коња и 1000 дуката. Генадије се свечано повратио на дарованом му коњу у пратњи знатних турских чиновника на султанскога двора у своју патријаршију, коју му је султан одредио при храму св. Апостола.[1]) Нови патријарх се врло донао Мухамеду, тако, да је цар доцније неколико пута био у његовој патријаршији и упуштао се са њиме у разлагања о хришћанској вјери. Одмах по избору Генадијеву, изда Мухамед на његово име *ферман* са својим потписом и печатом, којим је одредио положај хришћанске цркве и њеног клира у својој држави. По томе ферману, — патријарху је остављена потпуна слобода у управљању црквеним дјелима, и забрањено ма коме мијешати се у његове одредбе. Како патријарх, тако и епископи са свештеницима и ђаконима били су ослобођени од свију јавних данака; хришћанске цркве стављене су под покровитељство владе, а уз то је забрањено обраћати их у џамије, осим оних, које су већ у такове обраћене; свима Хришћанима је дозвољено, да слободно врше своје богослужење и да празнују своје празнике; тако исто је било забрањено насилно обраћање Хришћана у Мухамеданство; црквена имања су била недодирнута; шта више забрањено је приватан иметкак духовних лица у случају њихове смрти без означених нашљедника, у државну касу узимати. По не само то; Мухамед II. оставио је цариградском патријарху такова права, каквих није имао ни за византијских владалаца; њему је била дата и *грађанска власт* над Хришћанима, тако, да је он имао право, независно од турских судова, расправљати и грађанска дјела Хришћана и то по старим грчким законима. Сходно тако важном положају патријарха у грађанској управи, била му је дата титула „*милет-баше*“ (глава народа) и био је једнак са највишим чиновницима; тако, да је имао пети ранг као и „паша од три коњска репа“, а при том је добио право да заседава у врховном државном савјету турске царевине, — у *дивану*. С тим заједно одређена му је била плата из државне благајне и дозвољено му право, да може имати при себи полицајну стражу. — На тај начин односила се турска влада у први мах врло наклоњено к хришћанској цркви. Стање Хришћана у Турској није се чинило да ће бити тешко, и то тим више, што је пореза на главу — „*харач*“ — који је на њих ударен у корист султанске благајне, био доста умјерен; као и *десетина*, коју су поврх пореза били дужни плаћати турским посједницима земља за право закупнине, која такође није била особито тегетна.[1])

Но при свем том Мухамед II. указујући наклоност Хришћанима, руководио се у главном политичким разлозима; а пријатељског расположења према Хришћанима *као таковима* није било у њега; и ако је уважавао патријарха Генадија

[1]) Великољепна црква св. Софије била је обраћена у џамију одмах по освојењу Цариграда.

[1]) Турске великоше и чиновници постали су одмах по освојењу Цариграда господари земаља тако, да су добили над своју власт скоро сва добра и приходе бивших поданика византијске империје.

ради његових личних својстава. Једном ријечи: при свој својој аванчиној благонаклоности, која је потицала из државних рачуна и природнога чувства справедљивости, Мухамед је остао као мусломан и деспота — непријатељем цркве. По томе, сва права и преимућства, која је даровао Хришћанима, била су непостојана и краткога вијека. Већ сам Мухамед потрудио се, да то доказе својим радом. Тако храм св. Апостола, при коме је била патријаршија, био је по његовој заповијести одузет од Генадија и обраћен у мошеју, услед чега Генадије пренесе своју патријаршију к цркви „*Свеблажене*“. Патријарх *Јоасаф I. Кока* (1466.—1468.) био је од њега лишен браде и свргнут с катедре, за то, што није једноме султанову љубимцу — Грку дао дозволе за други брак, за живота законите му жене. Ослободивши (ферманом изданим Генадију) патријархе од данка, Мухамед, у течају времена, када се пријавило више кандидата за патријарашки пријесто, није се устручавао наложити данак и на њих у виду *пескешија* (од год. 1469.), кога су плаћали патријарси при ступању на катедру и *харача* (од год. 1475.), кога су плаћали сваке године. А на заповијест Мухамедову, који је обновио обичај византијских императора, сваки пет година правио се избор здравих и лијепих хришћанских дјечака од седам, а и мање година, у једној *десетини* свега хришћанског становништва. Ти дјечаци пошље сходног васпитања, ступали су у ред Јаничара, или су одређивани за друге државне и владалачке дужности. Избор те врсте сачињавао је данак, познати под именом *десетине дјеце*; а у том данку сво зло лежало је у томе, што су се хришћанска дјеца васпитала у Мухамеданству.

Положај источних Хришћана при Мухамеду II. био је колико толико сношљив. Али за његових наљедника наступи промјена. Султани, који су долазили за Мухамедом нијесу сматрали за нужно, да се у својим односајима према хришћанској цркви руководе државним обзирима, знајући, да је опстанак турске царевине у Европи осигуран, а да покорени Словени и Грци, немају ни снаге ни средства, да свргну са себе натоварени им јарам. С тога они као деспоти и фанатици с једне стране, не хтједоше ништа знати о тим правима и преимућствима, која је даровао хришћанима Мухамед II.; те су их дјелом ограничавали, а дјелом укидали; а с друге стране су гонили и угњетавали Хришћане свим могућим начинима.

Наљедник Мухамеда II. био је син му *Бајазит II.* (1481.—1512.). То бијаше слаб владалац, који је више љубио спокојан и раскалашан живот, него војничка предузећа; но ипак му то није сметало, да кадгод буде свирјепа према својим поданицима и то како Турцима, тако и према Хришћанима. Пијанство, коме се Бајазит у супрот мухамеданскоме закону одао, често га је доводило дотле, да је не ријетко из простога каприца убијао саме блиске му особе. Из својих пустих побуда чинио је пакости и Хришћанима. Тако, кад је умр'о (1489. г.) патријарх Симеон Трапезунтски, Бајазит присвоји себи његово имање; а уједно том приликом погреби и црквене књиге, сасуде и иконе. Наљедник овога *Нифонт* поче подизати право патријаршије на то имање; но Бајазит се на то тако разљути, да је заповједио, да га истјерају и из патријаршије и из града. Патријарха *Јоакима* (1499.—1504.) Бајазит је свргнуо с пријестола за то, што је дозволио да се у једном хришћанском мјесту сазида нова црква. Тај султан је врло често збацивао и друге патријархе, ради добитка већег пескеша од новопостављених. Осим тога, Бајазит је ускоро ферману Мухамеда II. насилно отимао од Хришћана цркве и дозвољавао Турцима, да их обраћају у џамије, а Хришћане у Мусулмане. При овом насиљу неки Хришћани запечатили су своју сталност у вјери, мученичком смрћу. Такови н. пр. бијаху: *Јован Трапезунтски* (страдао год. 1492.) и *Јован Епирот* (год. 1500.). После пријатељског поступања Мухамеда II. према цркви, насилничка дјела Бајазитова толико су огорчила Хришћане, да су га прозвали *непријатељем* Хришћана и „христоненавистником“.

Слиједећи султан *Селим I.* (1512.—1520.) владао је сјајно; побједио је Персијанце (1514.), освојио је од Мамелука Сирију и Египат (1514.—1517.) и т. д. Но то бијаше најсвирјепији султан. Бојећи се да му браћа и сродници не одму пријесто, заповједио је, да се сви сви потуку; — на чак није поштедио ни свога оца Бајазита, који се у његову корист одрекао пријестола, него је заповједио, да се отрује. Од таковога султана нијесу могли Хришћани очекивати ничега доброга. И заиста, Селим их је страшно мрзио, и још већма их гонио, него његови претходници. Приписујући своје ратне побједе бо-

женском покровитељству за своје *православље*, дошао је на ту мисао, да покаже своју благодарност Богу обраћањем Хришћана у Мухамеданство. С тога је отимао од њих цркве, уништавао књиге, натоњио их да насилно примају Мухамеданство, а оне, који би остали стални у вјери, — предавао је мукама и смрти. Истина, Селим је кад год био и наклоњен Хришћанима; н. пр. по освојењу Сиріје и Египта посјетивши Јерусалим, он је ласкаво примио јерусалимскога патријарха Доротеја и потврдио нарочитим указом, да су све цркве и манастири поточњени његовој власти, да православни јерусалимски патријарх има првенство пред представницима других вјероисповједи и да је сво духовенство слободно од плаћања харача. Но овака наклоност била је случајан појав и потицала је из рачуна; јер Сиріја тек је била освојена, те је Селиму било нужно, да у први мах придобије покорене становнике за себе обећањима.

Наслеђник Селимов, *Солиман II.* (1520.—1576.) уживао у Турака одлични назив „*великог*.“ И у истини, он је био знаменит војсковођа; он је својим освајањем у Европи, Азији и Африци раширио границе Турске и узвисио ју на највиши степен силе. Но и овај султан попут својих предака, био је до фанатизма одан Мухамеданству, и по томе бијаше страшан непријатељ Хришћана. Положивши заклетву при самом ступању на пријесто, да ће уништавати Хришћане, није од тога одступао за цијело вријеме своје владавине. Не ограничавајући се гоњењем Хришћана у појединим приликама, Солиман је предузимао против њих неколико општих мјера. Тако је 1526. год. намислио са својима уламма, да потурчи Хришћане или да их барем стијесни у вршењу богослужења, одузимањем цркава им. Уламе су проналле, да је Цариград 1453. год. био од Мухамеда II. освојен силом оружја; с тога су предложили, да се у дјелу примјене, тобожњи закон, кога је бајаги Мухамед II. издао, — да како у Цариграду, тако и по другим градовима, који су силом освојени, не може бити хришћанских цркава. Хришћанске цркве имале би се или порушити, или у џамије обратити. Уламе су претпостављале, да Хришћани неће доказати својих права на слободу вјероисповједања, пошто је ферман Мухамеда II. издани патријарху Генадију изгорио у вријеме пожара у патријаршији. Само великим даровима турским властима, а особито великоме везиру Ибрахиму, Хришћани су се спасли од опасности, која им је грозила. Везир је савјетовао тадашњему патријарху *Јеремија I.* (1520.—1544.), да нађе неколико Јаничара, који су били при освојењу Цариграда, и који би могли посвједочити, да се је тај град својевољно предао. За добре новце била су се нашла три престарјела Јаничара, који и посвједоче у корист Хришћана. Страховити закон дакле буде осујећен. Но при свем том, турски фанатици потрудили су се, да се за ову неудаћу наплате тим, што је по њихову настојању било наређено, да се са храма *Свеблагме*, при ком је била патријаршија и који је био средиште јединства Хришћана, скине крст. То је било у почетку управе наслеђника Јеремијна *Дионисија* (1544.—1552.) Год. 1562. предузео је и извео другу мјеру, удешену ради угњетавања Хришћана. Он нареди, да се од хришћанских цркава, манастира и епископија одузму сва и онако незнатна имања и да се продаду *привремено* у корист хазне, т. ј. тако, да их држава има право крез три покољења да ново препродати. Са свим је природно, да су цркве, манастири и епископије желили сачувати своја имања, те по томе принуђени били да плате султану повеће суме новца. Уплед тога цркве су пале у велику оскудицу и грдне дугове. У тој истој намјери, да притијесни Хришћане, Солиман нареди, да се затворе врата храма Васкресенија у Јерусалиму, и да ће отварају поклоницима и богомољцима само за одређену плату, у корист државне благајне. По наредби Солимановој, богомољци из западне Европе плаћали су за улаз у храм Васкресенија више него други, Грци два пут мање од западњака; Јермени нешто мање од Грка; а Копти мање од Јермена; а само Грузинци и Абисинци били су ослобођени од плаћања. Но самим жестоким угњетавањем Хришћана за владе Солимановог, био је сами данак, познати под именом „*десетине дјеце*.“ Водећи непрестане ратове, и губећи силне војинке, Солиман се ради попуњавања својих чета, врло се често обраћао томе данку. За његове владе „десетак дјеце“, или како га још зваху „данак душа“, утјеривао се управо варварским начином. Пореткз, кога је установио Мухамед II. при купљењу тога данка у Хришћана, није више било; јер се бирање хришћанске дјеце није више обављало на 5 година, него сваке четврте, треће,

друге па и *сваке године*; и у опште тада, кад је била за то нужда; тако исто није се купио извјестан број дјеце из поједине покрајине; него су бирали не саму дјецу од 6—7 година, него и од 7—15 година. Појављивање тих пописних комисија за дјецу у хришћанским градовима и селима, бјеше једнако са непријатељском најездом. Скупљачи отимали су од родитеља дјецу силом; а ако би их родитељи сакрили, подвргли би их мукама, а не рјетко и самој смртној казни. Изабрана хришћанска дјеца васпитавана су у Мухамеданству и кад су доцније ступила у војеску јаничара или у дворску службу, често би постизавала висока мјеста у државној служби. Та околност била је узроком, да су неки родитељи добровољно давали своју дјецу, а неки су узимали дјецу у Турака и давали их у мјесто своје. Било како му драго, црква је ушљед те порезе на дјецу губила врло много својих чланова. Данак, кога је натоварио на Хришћане Мухамед II. у виду *харача* и који је за његових насљедника непрестано растао, за Солимана увеличао се још већма. Турци сами не плаћаху порезе; те је по томе свеколики терет државних расхода товарен на Хришћане, а за Солимана бијаху ти расходи врло огромни.

Насљедник Солиманов, *Селим II.* (1556.—1574.), који се је називао „*ревнитељем хришћанске вјере*“ био је према Хришћанима тако исто несток, као и предходници му. Год. 1569. ставио је забрану на приходе свију црквава у својој држави, осим црквава у Цариграду, Адријанополу и Бруси, с дозволом: да их Хришћани могу искупљивати. Хришћани бјеху принуђени, да нададу и последња средства, па чак да продају и прилике ствари, само да скупе одкуп. Године 1571., када турско бродовље бјеше од савезне војске западних држава уништено код Лепанта, — Селим се тако разјарио, да је наумио потући све Хришћане у Цариграду, не штедећи ни пола ни узраста. И само мудри разлози великога везира осујетили су ту варварску наредбу. Наше бјеху пети тако варвари, као и сами султан. Ево примјера, како су поступали са Хришћанима. Око год. 1570. дође у Јерусолим нови паша; монаси лавре Саве освећеноga дођу у великом броју, да га с даровима поздраве. Паша прими дарове, но примјети, да не може довољити, да у једном манастиру живи толика множина људи, те заповједи, да се многи од њих на мјесту убију. Селим одобри поступак свога чиновника.

Сљедећи султан *Мурат III.* (1574—1595.) бијаше човјек користољубив, раскошан и сувише одан страсном животу. Да би задовољио своју грабљивост и раскош, он је одузимао приходе од својих паша, а паше опет отимаху и пошљедњу пару од несрећних Хришћана, тим више, што и они, као и сви у опште турски чиновници не добијаху плаће на државне благајне. Грабеж и насиље паша учинило је то, да су градови, Хришћанима насељени, опустили, а поља им остала необрађена и т. д. Од тога грабежа не бјеху изузете ни хришћанске цркве. Године 1584. неки грк — одступник долазе Мурату, да храм *Свеблажене*, при коме бјеше патријаршија, располаже побројеним благом. У исто вријеме неки турски фанатици представе му, да у Цариграду са умноженьем мухамеданскога становништва, осјећа се оскудица у џамијама. Мурат побуђен с једне стране користољубљем, а с друге фанатизмом, нађа наредбу, да се од Хришћана одузму све цркве и да се обрате у џамије. При овом поступку он се позивао на то, да је привилегија дарована Хришћанима од Мухамеда II. вриједила само за оно вријеме, кад је Цариград био пуст и кад је била потреба, да се хришћанско становништво прима; међу тим сада је он довољно насељен Мухамеданцима. Патријарх *Јеремија II.* (1572.—1594.) устане енергично против такове наредбе, позивајући се на ферман Мухамеда II.; но Мурат заповједи да га затворе у тамницу и за тим га пошаље у заточење на острво Радос. За вријеме тога заточења буде храм *Свеблажене* и још једна црква отета (1586.) од Хришћана, те претворене обје у џамије. Та иста судба постигла би и друге цркве, да их Хришћани вриједу одкупили златом и да се за њих не заузме страни посланици. Сад буде патријаршија пренешена с почетка и то на кратко вријеме к храму Богородице утјешитељке, за тим к цркви св. Димитрија, а најпослије (1603.) к храму св. Георгија у *Фанару*[1]), гдје је остала све до данас.

Насљедник Муратов, *Мухамед III.* (1595.—1603.) осим тога, што бијаше користољубив човјек, одликовао се још необичном свирепошћу. На његову заповијест, буде на његове очи удављено његових 19 рођених браћа, а трудне жене од

[1]) Тако се назива једна варошка четврт у Цариграду.

његова Мурата, бачене у море. Хришћани су за његове владе ужасно страдали, а понајвише од насиља и грабљивости јаничарских паша, који су онако често пустошили, као и за Мурата и на истих побуда. Јаничари, који почеше крајем XVI. и почетком XVII. вијека да се жене (што им је прије било забрањено), те тако учинише своје одјелење наприједним, расијаше се по цијелој турској империји и заузеше силом све најбоље земље. Бјеснило и самовоља њихова бијаше тако велика, да су их се бојали и сами султани. Јадни Хришћани, што заједно с Јаничарима у једном мјесту живљаху, имали су од њих да искусе сама горка насиља; јер они им грабише имање, кињише их тешким работама, отимаше им жене и кћери и т. сл.

Односај турске владе к православној цркви у XVII. и XVIII. вијеку.

Почетком XVII. вијека нијесу се односаји турске владе према православној цркви или ни мало измијенили, или ако су, — оно је било на горе. Турска је још крајем XVI. вијека ступила у блиске односаје са западном Европом, а нарочито са неморалном и себичном млетачком републиком. То зближење дјеловало је на Турке врло неугодно у моралном погледу; јер се међу њима у огромним размјерима развило користољубље, подмитљивост и страст к мекуштву и раскошности. Отуда је настао у свим слиједећим вијековима страшан неред у свима областима државнога живота у Турској. Султани нам се по већој части показују као користољубиви, сладострасни, мекушни и лијени деспоти; велики везири, који у њихово име управљаху државама, употребљаваху своју власт поглавито на то, да продају чиновничка мјеста и да гњече и пљачкају народ; паше чиње то исто у својим областима, и не осјећају над собом силне владалачке руке, врло често се бунише против владе и проглашаваше независношћу; сви у опште турски чиновници не имајући државне плаће, трговаху са законима и правдом и стараху се, да заспе своју жељу са златом и исисаваху и пошљедњу срч на житеља; у војска дисциплина бјеше по све опала; Јаничари не престано дизаху буне, чињаше грабеже и убиства. У опште турска влада у XVII. и XVIII. вијеку изгледаше страшно деморализованом. Код такове владе падало је на хришћанске поданике у Турској само угњетавање. К томе још ваља додати, да је турска влада могла угњетавати Хришћане без икакве одговорности и казни, јер Турци почевши још од XVI. вијека, почеше играти своју улогу у системи политичке равнотеже у Европи, и по томе не зазираху од заступања Хришћана са стране европских држава.

Није нужно говорити о односима турске владе к Хришћанима за појединих султана посебице у XVII. и XVIII. вијеку; јер сви они бијаху својом мрзњом према Хришћанству један другом слични, па и султанима из XV. и XVI. вијека. Тако и у XVII. и XVIII. вијеку султани од времена на вријеме показују дивљу жељу да истријебе све Хришћане. На пр. *Мурат IV.* (1623.—1640.), кад се приближише козаци Цариграду, наредио је био таково истријебљење, бојећи се, да се са њима не споје цариградски Хришћани; и само мудри и разборити чланови *дивана* осујетише извршење тог наредбе. То исто бијаше и 1768. год., када је руска војска разбила Турке. Султан *Мустафа III.* страшно се разјари, и науми да истријеби Хришћане у цијелој својој држави, сумњајући, да они држе страну Русији. Преставке патријарха Самуила и знатних Грка, потпомогну те даровима и митом у корист блиских особа султану, уклонише ту опасност, која је грозила Хришћанима. Исто тако као и прије, деспотски и насилнички понашаху се Султани или њихови везири према цариградским патријарсима; без свакога суда збациваху их и слаху у заточење, а неке чак и убијаху. Тако је у XVII. вијеку патријарх Кирил Лукарис по заповијести Мурата IV. био неколико пута шиљан у заточење, па најпослије удављен (1638. г.); патријарх Кирил берџијски, такођер је удављен (1639.); иста судба постигла је и патријарке: Партенија II. и Партенија III. (1650. и 1657. г.). Збацивања и заточења патријараха у XVII. и XVIII. вијеку непрестано су трајала. Било је времена, (од 1622.—1709. г.), када се је у току од 77 година на патријаршком пријестолу у Цариграду измијенило 48 патријараха, и ако су цијели од њих по двапут, тријут па и по пет пута били уклоњавани и збацивани. У опште била је ријетка појава, да је патријарх на патријаршкој столици умирао. Истина је, да су грчки архијереји својим сплеткама често давали повода турској влади, да се у црквене послове мјеша и да по својој вољи располаже патријаршким пријестолом; но често је турска влада

сама, на својих побуда збацивала и прогањала патријархе. Узрок збацивању био је обично увијек исти, — користољубље Турака. Затреба ли султану или великом везиру новаца, — они свргну патријарха и на његово мјесто поставе другог, који по обичају плати *пескешије*; ако патријарх не плати обичне годишње порезе, — *харача*, — њега збаце, и поставе другога, с којим се догоди то исто; кад патријарх отиде с дозволом турске владе у Русију, да купи милостињу, њега, кад се врати, окриве, да је издајник, свргну га и одузму му имање и т. сл. Поступајући тако с патријарсима, турска влада је довела патријарашко достојанство до крајњега понижења; дужност патријарха постала је обичном дужношћу чиновника, кога је поставила и кога је могла отпустити влада. О патријарховој плати из државне касе, коју му је одредио Мухамед II., није више било ни говора; а већ није ни прије у ствари постојала. У XVII. вијеку турска влада понизила је патријарха и самим начином постављања и потврђивања му. Прије је новоизабрани или постављени патријарх *лично* се представљао султану и примао од њега знаке утврђења у своме достојанству. Но год. 1657. такво представљање је престало и утврђивање патријарха предано је великом везиру. Тај поредак постоји је до најновијих времена. У опште сви источни Хришћани у XVII. и XVIII. вијеку подносили су онака иста насиља и свирепости, као и прије. Јаничари, по старом обичају у пријеме буне нападали су прво на Хришћане. Тако год. 1730. уобуњени јаничари напали су на цариградскога патријаршију и захтијевали од патријарха *Најонја II.* новчу суму новаца. Не добивши ју, они јурну у храм, исијеку св. мошти на парчад, просу св. миро, поцијепају поцима св. дрвене, униште много иконе и т. сл. Иза јаничара није изостајала ни турска свјетина, коју су дражиле муле и улеме. Нападаји фанатичке свјетине на Хришћане били су у XVII. и XVIII. вијеку врло чести, и свагда су се свршавали тешким убијањем хришћанског становништва. Грађанска права Хришћана у XVII. и XVIII. вијеку све су већма стјешњавају и ограничавају; хришћанско житељство у сразмјеру са турским изгледало је потпуно *бесправно*. Хришћани плаћају теже и несносне порезе, док Турци или ништа данка не плаћају, или врло мали. Терет порезни бивао је у то доба несноснији још и због начина, којим се убирао: — јер турска влада не само да их је непосредно купила, него их продавала и под закуп. Закупници по већој части Јевреји, трудили су се заједно с пашама, да свим могућим средствима покупе не само влади уплаћену своту, него да још пађу хасне. Због тога су страховите глобе и угњетавања Хришћана била су обичне појаве; а пошљедња свега тога бијаше страшно осиромашење Хришћана. Даље, војничка и грађанска служба била је за Хришћане са свим затворена. Турска влада сматрала је Хришћане као робове, који по источном обичају немају права, да носе оружје, те их није пуштала у војничку службу. Само су на бродовље били пријуштани Хришћани и то нарочито житељи архипелашких острва, као људи врло вјешти у морнарској вјештини; но и овдје им не даваху важних дужности. Истина, крајем шездесетих година XVII. вијека Грци су почели заузимати на турском двору мјеста *драгомана* и не ријетко постизавали повећу важност у управи дјелима у сношају са иностраним државама; но само на ту дужност одређивани су Грци и то из неких знатних грчких породица; и ти Грци су познати под именом *„фанаријота“*[1]). У осталом Грци — Хришћани нијесу пријуштани ни у каква важна државна звања. Но главно пријешњавање Грка у грађанском погледу било је то, што су били лишени права, да на суду свједоче против Мусулмана. Спорна дјела међу Хришћанима обично су расправљана пред њиховим духовним властима; а ако је Хришћанин имао распру са Мусулманом, — у том случају водила се расправа пред турским судијом — кадијом. На суду пред кадијом свједодоба једнога или више Хришћана није се уважавала, и Мухамеданци, који је довео мусулманске свједоке, могао је добити парницу ма и неправедно. Шта више, то угњетавање простирало се и на ситнице у животу Хришћана. Тако ни један Хришћанин није имао права, да носи бијелу или зелену чалму; зелени џинет, као џинет пророка Мухамеда, био је Хришћанима у опште забрањен.

[1]) Они су се називали фанаријотима од четврти Цариграда — *Фанара*. Овдје су се по освојењу Цариграда населиле неке од знатних грчких породица, које су се увијек настојавале патријарашје у овај крај, осталле, обогатиле и створиле од себе међу грчким становништвом неку аристократску дружину — *Фанаријоте*. Фанаријоти су се трудили, да се направе представницима грчке народности, често се мијењали у црквене послове и не ријетко проваодили повеће пореде у патријарашји.

Хришћанину је имао служити фес као покривало и накит на глави. Даље, ни један Хришћанин није имао права појављивати се близу џамија и т. сл. Сва та ситничарска ограничавања вријеђала су народносно чувство у Грка. Безправност Хришћана посред господствујућег турског племена била је тако велика, да је бивало случајева, да су Турци, а особито турски чиновници и паше, без суда лишавали их слободе и правили од њих своје робове; а понашање им са робовима Хришћанима било је варварско. Са грађанском безправношћу спајала се вјерска. Оне слободе у исповиједању своје вјере, каквог бјеше обећања Хришћанима за Мухамеда II. већ давно не бјеше. Турци су узнемиривали Хришћане и у вршењу богослужења и разних хришћанских обреда. Па не задовољавајући се тиме, они су често употребљавали насилне мјере ради обраћања Хришћана у Мухамеданство. Истина, у половини XVII. вијека *порез на душе*, с којим је било скопчано безусловно турчење хришћанске дјеце, прекраћен је највише с тога, што су Турци почели завидјети срећи, која је такову дјецу очекивала у султанској служби; — но ипак се насилно обраћање Хришћана у Мухамеданство продужавало у XVII. и XVIII. вијеку. Угњетавање несносним данком, сиротиња, презрино понашање Турака, спојено са увриједама, непрестани страх за живот, част, слободу, имање и т. сл. све је то принуђавало Хришћане, који не бјеху тврди у вјери, да потражне побољшања своје судбе у Мусулманству. На тај начин обраћали су се врло многи Хришћани у Мухамеданство како Грци, тако и Словени. Особито много отпадаше од вјере хришћанске било је у Босни, Албанији, Херцеговини и Анадолији; несрећни одступници под притиском нечовјечног гњечења, често су с промјеном своје вјере спасавали живот. Но у турске владе осим обичног угњетавања Хришћана, бјеше још доста јако средство за њихово обраћање у Мухамеданство. То су два закона: један, који је ослобађао Хришћанина од досуђене му казне, па чак и од смртне пресуде, ако изјави жељу да прими Мухамеданство; и други, који је одређивао смртну казну сваком одступнику од Мухамеданства или барем хулитељу истог. Извођење ових закона у пракси, често је привлачило за собом прелазе Хришћана у Мухамеданство. Првим законом су се Турци овако користили: окривили би Хришћанина за истинити или измишљени приједуп, одређивали би казну[1]), и за тим му предложили да прими Мухамеданство, ако хоће да буде слободан од казне. Слаби у вјери, обично би подлегао таквој сили и постао одметником. Тако исто су се Турци користили и другим законом. Они би ухватили Хришћанина, кога би желили потурчити, довели га пред суд и изјавили, да је он хујно Мухамеда, или да је обећао бити Мусулманом; или да је већ примио ислам, а сад се одриче њега и т. сл. Послије такве оптужбе пријеђовала је смртна пресуда; а од ње се могло избавити само фактичним преласком у Мухамеданство, што се је обично и догађало.

Но не гледећи на свирепства и угњетавања од стране Турака, нијесу сви Хришћани, које би присиљавали на одступништво, такођер и постајали одступницима. Многи од њих претрпили би све могуће муке и остајали би не поколебљиви у вјери, те умирали мученичком смрћу. Такове *грчко-источна* црква с правом поштује као свете мученике; јер подвизи самоодрецења и трпљења тих мученика новога времена су не мање славни, него и подвизи мученика правог вијековa Хришћанства. Њих су бацали у окове, у тамнице, морили глађу, подвргавали жестоком боју и мукама и најпослије или им сјекли главе, или их спаљивали или објешали. Ево неколико примјера мученишгва, из којих се између осталог и то види, каквим су се средствима служили Турци, да би обратили кога Хришћанина у Мухамеданство. Год. 1657. дође у Смирну случајно један Хришћанин *Николај*, назван *Кападанац*. Завадивши се с неким, он у великом гњеву изрекне пријетњу, да ће се потурчити. Турци употребише то на своју корист, доведу га кадији и кажу, да је он изјавио жељу да прими Мусулманство. Но Николај изјави, да се он неће никада одрећи Христа. Тада кадија заповједи, да га бију, затвори га у тамницу, и стане га морити глађу; но Николај остане сталним. Најпослије га обрежу у нади: да ће се покорити својој судби и примити Мухамеданство; но Николај је непрестано тврдио, да је он Хришћанин и да неће никада бити Турчин. Опет дакле наступи тамница и нове муке; но ништа га не могаше поколебати у вјери. Најпослије га Турци објесе и тијело му баце у море. Сличан случај

[1]) Турски судови могли су и на основу исказа само двају свједока — Мухамеданаца изрећи смртну казну.

био је и у Цариграду 1672. год. Један хришћански дјечко *Николај*, учио се по жељи свога оца турском језику у једнога Турчина. Турчин, усхићен красним даровима свога ученика, зажели, да га обрати у Мухамеданство. У тој намјери напише он мухамеданску вјероисповијед у виду лекције и наложи Николају да то прочита. Присутни Турци рекну Николају, да је он већ Мухамеданац; а кад се он тога одрече, приведу га кадији. Кадија га је од своје стране убјеђивао, да прими Мухамеданство; обећавајући му богатство и почасти; — но све бијаше узалуд; Николај је остао Хришћанином. Затим га затворе у тамницу, стане га на муке и најпослије му одрубе главу. На и овај случај из год. 1680. У вријеме неке народне свечаности не далеко од Цариграда, Турци почну ради забаве скидати фесове са хришћанских глава и мјетати на њих чалме; ту бијаше и неки Хришћанин, по имену *Анђелис*, коме такођер натакну чалму. Други дан Турци му приступе и рекну, да је он Мухамеданац, јер је носио на глави бијелу чалму. Кад се Анђелис тога одрече, пређовао је суд у пуном смислу турски, наговарање да прими Мусулманство, тамница, муке и најпослије казна. Хришћанске жене су тако исто тврдо остајале у својој вјери и за њу трпиле муке и саму смрт. Тако је године 1725. пострадала једна богобојазљива Хришћанка, *Аргира* родом из Брусе. Она је била вјенчана са једним Хришћанином; но у исто доба спаје је биједа, те се допадне једном Турчина. Турчин ју оптужи пред судом, да је обећала прећи у Мухамеданство. Аргира је увјеравала суд, да она таковога обећања никада није изрекла, и да ће свагда остати Хришћанка. На то ју почну бити и затворе ју у тамницу; за тим су ју опет наговарали, мучили и по ново бацили у тамницу. На тај начин продужавао се на њом суд читавих 15 година. Најпослије умре ова мученица у тамници од силних мука. Слична судба постигла је 1764. године Хришћанку, дјевицу *Акилину*. Њен отац, убије у некој свађи Турчина, па да би избјегао смртну казну, прими Мухамеданство, и гледаше да и своју кћерку потурчи. Но кад Акилина не само не хтједе послушати оца, него још пазари, да је готова за своју вјеру и мученичку смрт претрпити, он ју преда на вољу Турцима. Ови ју изведу на суд пред кадију, пред којим она тако исто пазари, да се неће никад одрећи Христа. За то су ју неколико пута привезивали за стуб и тукли тако жестоко, да је сва била обливена крвљу и парчадима израњеногa јој тијела. Кад је већ умирала, отправе ју кући матери, која ју је храбрила, да се не одрече своје вјере. На скоро умре од силнога боја[1]).

Одношај турске владе к православној цркви у XIX. вијеку.

У XIX. вијеку Турска је ступила у нови период свога државнога живота. Дотле је она гледала европску просвјету са одвратношћу и ако се налазила у постојаној вези са европским хришћанским државама; но сада већ почиње турска влада показивати тежњу, да пресади европску образованост у Турску и да ју уведе у круг европских држава. Но та тежња није потицала из унутарњих захтјева народа, него из државних разлога. Турска држава очито се клонила паду и показивала је јасне знаке скорога распада. Султани не имађаху никакве власти и бијаху проста играчка у рукама страшних јаничара, који су их по својој вољи узводили и свргавали с пријестола; паше, који управљаху удаљеним провинцијама, стварахуу себи независне положаје од султанске власти; народ се налажаше у крајњој сиротињи због грабљивости чиновника; јаничари су производили саме буне и често губили битке; многе области турске империје за времена нередетних ратова прећоше у руке суседњих држава.

Ради успостављања унутарње и спољашње моћи своје државе, султани XIX. вијека увиђеше да је најбоље средство за то, да произведу у њој неке реформе по европском начину и да ступе у још ближе односе са западно-европским државама. Но прије свега им бијаше нужно да се ослободе од притиска јаничарског и улемâ, који су им власт до крајности ограничавали. Око тога се заузео још Селим III. (1789.—1807.) он је хтјео уништити јаничарски корпус и завести војску уређену по европски; но његово предузеће није испало за руком услијед фанатичне одвојености Турака према странини. Велики муфтија протјера Селима недостојним пријестола и јаничари га свргну и за тим убију.

Махмуд II. (1808.—1839.) продужио је реформаторске покушаје свога претходника. Он је

[1]) Види дјело „Христіанскіе мученики, пострадавшіе на востокѣ по крайней мѣрѣ съ половины Константинополя Т8-каліи". прот. Іоанн. Соловьевъ. 1862.

покупио око себе људи, који су одобравали замишљене реформе и помоћу њих заната и произвеле неке промјене или им барем ударио темељ, порушивши старе форме турскога државног живота. Тако, он је ограничио уплив великога муфтије и улемâ на државна дјела, уништио је корпус јаничара (1826.) ма и са страховитим крвопролићем; организовао је војску по европски; увео је неколико уредаба, које бијаху наперене против старо-турскога варварства, н. пр. укинуо је (1826.) закон о праву султана на наслеђство по смрти сваког чиновника; укинуо је обичај, да се ради уништења претендената на пријесто, убијају сва мушка дјеца, коју су родиле ћери или сестре султанове; ударио је темељ преображају државне управе по начелима европскога државног устројства, одредивши плату чиновницима (1838.) и т. д. С европским државама Махмуд је ступио у тијесне свезе и трудио се, да им свим могућим начинима докаже, да су се у Турској почеле реформе и да је она достојна да ступи у коло европских држава. Европске државе, и ако су се потрудиле, да натуре преображеној Турској своје тутторство, које ју је стјешњавало, ипак су потпомагале реформаторске планове султана, у колико је то годило појединој од њих.

При такову правцу Махмудова рада, требало би да су се одношаји турске владе према хришћанском становништву у Турској измијенили. Сам Махмуд, путујући год. 1837. по Бугарској и Тракији, у намјери, да придобије симпатије хришћанских житеља, препоручивао је своме чиновницима, да се са његовим хришћанским поданицима онако исто милостиво опходе, као и са Мухамедовцима. Но како Махмуд, тако и његови чиновници при свим својим реформаторским тежњама, остали су ипак Мусулмани и као такови фанатични непријатељи Хришћана. Саме пак реформе, које је предузео султан, отпочете су ради чувања мусулманске господства, које се почело колебати, те по томе не могоше имати битнога уплива на положај хришћанских житеља Турске. Једном ријечи, Махмуд својим реформама није ништа учинио за побољшање судбе својих хришћанских поданика. По томе су Хришћани као прије, тако и за његове владе трпили доста невоља. Осим обичних угњетавања, која долажаху од бесправнога положаја Хришћана у држави, за његове владе су Хришћани нескусили страшне нападаје од стране Турака, који су им пријетили коначним истријебљењем. Тако год. 1821. када је букнуо устанак морејских Грка, Турци су починили страшна убијства над невиним цариградским Грцима. То исто бијаше и по другим мјестима; Турци су убијали без штедње и без разлике све Грке, гдје год би их нашли, пљачкали и рушили им цркве и т. сл. Послије *наваринскога* пораза турско-египатског бродовља (1827.) Махмуд је дошао у такову јарост, да је у први мах наумио да нада заповиједи, да се истријебе сви Хришћани, који се налазе у Турској. Но и ако тога није извршио, — он се је ипак постарао, да распали у својих Турака фанатичну мржњу према Хришћанима, нарочитим прогласом на све сеоске начеонике. И фанатична мржња Турака на Хришћане послије такве проклamације, само се увећала. Па већ саме реформе султанове и његове блиске свезе са хришћанским државама, побуђиваху у Турака ту укоријењену мржњу на Хришћане.

Наслједник Мамхудов, *Абдул Мецид* (1839.—1861.), продужавајући реформе свога претходника, дотакао се већ битних страна хришћанског опстанка. Он је ступио на пријесто у вријеме, које бијаше по Турску врло нееретно. Египатски паша Мехмед-Алија, који се је већ одавно учинио независним, не давно је разбио турску војску, и грозио је већ и самом опстанку султанове династије. Једино је европска дипломација спасла дом Османов од пропасти. Нешто из благодарности за ту услугу, а особито, да би задобила још више симпатија у западно-европских држава у Турској, влада Абдул-Мецидова се ријешн, да изведе коријен те реформе. Министар спољашњих дјела, *Решид-паша*, који бијаше неколико пута на Западу, био је главни усталац око тих измјена. Он састави знаменити државни акт, познати под именом *„буљханскога хати шерифа“*, који је на брзо, иза ступања Абдул-Мецидова на пријесто, изишао и био обнародован с највећом свечаношћу у присуству изасланика свију народности, подвласних Турској, а међу осталима и константинопољског патријарха с'архијерејима и фанариотима. По проглашењу, — султан и виши државни чинови положе заклетву, да ће се тај хатишериф тачно испуњавати. Садржај му је у главном ово: у почетку се спомиње о назатку отоманске империје; за тим се наводе мјере за њено подизање. За тим слиједују *нова* узаконења, која се састоје у том, да султан обе-

њана свима својим поданицима без разлике, ма којој вјери или секти припадали: *а) потпуну сигурност* живота, части и имања; *б)* правилни распоред и куповање државнога данка и *в)* одређење рекрутске службе и вријеме војничке дужности. Заједно с тим хатишерифом, укинуле су се многе злоупотребе у турском судству и администрацији; тајно давање државних прихода под закуп, без знања суда, казна чиновника и у опште свију поданика, конфисковање имања оних, који су осуђени и т. сл. На крају хатишерифа истиче се нисао, да све те реформе имају за циљ одржање религије (т. ј. нелама), владе, народа и државе. Год. 1843. ушљед једнодушног настојања европских посланика, који су у противном случају пријетали, да ће оставити Турску на вољу судби, Абдул-Мејид објави да је уништен онај страшни за Хришћане закон, по коме се Хришћанин, обраћен у Мухамеданство, ако би се опет у Хришћанство вратио, казнио смрћу. Год. 1854. ушљед настојања енглеске владе, која је у то доба узела Турску у заштиту, и желила доказати цијелој Европи, да је обновљена Турска достојна, да стане у ред образованих држава, — султан је оставио својим хришћанским поданицима право, да могу свједочити у кривичним дјелима за и против Мусулмана; а 1855. год. издао је ферман, којим се укида за Хришћане срамни *харач* и замјењује се узимањем Хришћана у војену службу. У почетку 1856. г. ушљед настојања Енглеске и Француске, — Абдул-Мејид нада *хати-хумајум* (власторучни декрет), који је тако исто важан, као и Гулхански хати-шериф. По томе државном акту Хришћани се потпуно изједначују у правима са Мусулманима. У њему је султан прије свега потврдио Гулханским хатишерифом обећану Хришћанима сигурност живота, части и имања, као и послије дарована им права; за тим им је обећао још и нова права и олакшице, од којих се најглавније састоје у слиједећем: Хришћанима неће више управљати духовенство, као што бијаше прије, него савјет духовних и свјетских лица, која се из њихове средине изабере; патријарсима и вишим духовним особама биће одређена плаћа из државне касе; при зидању нових храмова и оправљању старих биће узакоњене олакшице; за све ће бити гарантована слобода савјести, тако, да нико неће бити силом гоњен, да мијења вјеру своју; Хришћани ће бити пропуштени у државне учевне заводе; у све државне и војене службе; имаће у дивану поред Мусулмана мјеста и хришћански представници и т. сл. Шта више, по Хришћане казорни називи — *баур* — *кјафир* — тако их Мусулмани називаху, строго се у том хати-хумајуму забрањују.

Ни оваковим реформама нијесу могли Хришћани ништа више желити; њихов положај под влашћу Турака требало би да је било срећан. И заиста, то би могло бити, да су се та обећања у дјелу остваривала. Но она но несрећи остадоше само закон на папиру. Турска влада, издајући поменуте законе, никада се није озбиљно старала, да се они наврше; она је то све чинила, под притиском европске дипломације, и бринула се, само о том, да обећањима умири европске државе. Дух и назори Турака, као мусулмана, не дозвољаваху назначене поправке у животу источних Хришћана. По томе сви они *хатишерифи и хати-хумајуми* су проста обећања на папиру, која се никада не испуњавају. То доказују факта из стварних односаја турске владе к источним Хришћанима за Абдул-Мејида. Гулхански хати-шериф, који је у први мах пренеразио турке својом хуманошћу, наскоро узбуди у њих стари мусулмански фанатизам. Они се никако не могаху помирити са мишљу, да презрени ђаури могу постати грађанима државе; и да се они не би смјели без икакве одговорности пљачкати и убијати као робови и непријатеља Ислама. Ушљед тога народе се по разним мјестима турске империје узбуне против Хришћана. У Адријанополу, Смирни и у многим градовима у Малој Азији Турци су чинили страшна недјела над Хришћанима. Турске власти се према свему том понашаху равнодушно. У Албанији год. 1843. турски фанатизам нашао се у страховитом убијању Хришћана. Турци нападаху на хришћанска мјеста, пљачкаху, убијаху, пљаху и т. сл.; а у граду Врању бијаху цркве разрушене, људи убијани, а жене и дјеца као робље одведени. Год. 1846. у недјелима над албанским Мусулманима, који примише католичку вјеру, влада Абдул-Мејидова доказала је, да је закон о казни одступника од ислама уништен само на папиру; јер се ти Мусулмани — католици искупише страшним наметом. Закон од год. 1854. о праву Хришћана, да могу свједочити на суду за и против Мусулмана, није се такођер вршио у пракси. Ево примјера како су се Турци одно-

сила према томе закону. Један Хришћанин у распри са Турчином, хтједе да се позове на Хришћанина као свједока; но судија примјети, да свједоџба Хришћанина против Мухамедовца нема вриједности пред Богом. А кад се Хришћанин позвао на закон, који дозвољава, да се такова свједоџба прими, судија се разљути и повиче: „Псето! Портч може давати Хришћанима све, што хоће; али ми не познајемо никаква другога закона, до корана.“ Од закона 1855. г. о промјени *харача* са војном обвезношћу, само је стари назив, — „*харач*“ измијењен, а порез је остао, јер како влада турска, тако и Турци никако не могоше дозволити, да се из Хришћана саставе војска, која би се временом могла устријемити на њих саме, те по томе влада у мјесто фактичне војничке службе, натоварн на Хришћане војнички данак не мањи од харача. Хати-хумајум од 1856. год. није се спроводио такођер никаквим повољним погледицама за Хришћане; јер су све повластице, њиме гарантоване, остале просто обећање. Тај хати-хумајум био је шта више поводом, да се пробуди турски фанатизам, као и хати-шериф. Не говорећи о мањим нападајима Мусулмана, за Абдул-Мецидове владе, споменућемо само страховити покољ Хришћана год. 1860. у Дамаску и на Ливану, који бијаше погледица хати-хумајума. Вриједно је споменути у овом дјелу понашање турских чиновника. Осим тога, што су дозволили покољ над Хришћанима, они сами бијаху готови, да помогну крвождерним друговима у њихову свирјепству над Хришћанима. Скупивши се 1860. год. у Дамаску на савјет, они изјавише, да хати-хумајум протуслови духу и слову корана и да постојеће неугодно стање може бити поправљено једино општим истријебљењем Хришћана. За тим, кад је комисија, састављена из Турака уз учешће једнога Енглеза приступила к суду над убицама, чиновници удесе ствар тако, да су 3000 криваца били ослобођени од суда *због недостатка доказа*. У опште, турска влада у поменута близка нама времена, није учинила ништа за поправку стања својих хришћанских поданика; и ако је издала у њихову корист много закона. Но ипак морамо рећи, да је положај источних Хришћана у наше вријеме сразмјерно се поправио; но то немају Хришћани да захвале султанским ферманима, и турским министрима — прогресистама, него заступницима европских држава и европској просвјети, која се ако и полно, ипак шири међу народима, који су Турској подчињени, па и међу самим Турцима.

Говор при држању забаве на Видов дан вече 1891. у корист подизања споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији.

Поштовани зборе и роде српски!

Промотримо ли пажљиво данашње вријеме, у коме се крећемо и постојимо, и не може бити, а да не ћемо опазити код народа неку живљу свијест, у свему, која га буди на бољи и свјетлији живот, и постиће за тежњом око напредовања у свима гранама његова рада; опазићемо, да се благодатна струја просвјете распростире из мјеста у мјесто, као мијомир, те задахњава срца свију оних, који јој притичу и траже је, да не би чамали у тами, као осуђени. —

А да је та — поштовани слушаоци — просвјета, као моћна чињеница напретка људског продрла и у ове крајеве не треба нам ни сумњати, она већ постепено заузима своја мјеста, само стоји до народа, жели ли је и хоће ли је примити. А, у чему се она састоји, на први мах и само се каже.

Зар толики по свој домовини нашој установљени учевни заводи, у којима се младићи спремају за виша изображења, с којима ће у јавности моћи свом народу користити; на многобројне основне, овђје онђје, школе, у којима младеж обојега спола прима основно знање, којим, да се служи у животу на корист себи и своме народу — нису просвјетне чињенице, које омогућавају напредак народни и у умном и материјалном погледу?

Зар разна учевна друштва, индустрије, обртништво, па разни просвјетни листови и т. д. нису просвјетне чињенице, које народу дају могућност, да се подигне, узиђе умно и матери-

јално; да се и даље развија на темељу виших и нижих знања и вјештина.

А како људи пак, по разним својим радњама и службама међусобно у додир долазе и опходе се, тако се знања и вјештине и спознатавају и већма се шире. —

Видимо ли се само, али не на далеко, но у скоро прошло доба, па ћемо увидити грдну разлику, како је онда просвјетно стање стајало, а како данас; како је онда мртвим сном успававо било, а у данашње доба оживило, напредује. Истина, ширење образовања народњег, омогућује се, колико вољом народа, у толико више, што и саме више и ниже власти земаљске на руку иду, заповједају, настојавају и материјално потпомажу.

И у нашој домовини стараљем наших земаљских власти око образовања народњег принијело је плода. Данас српски роде имадемо и ми приличан број спремних учитеља, свештеника и других фактора, који сами се образујући, спремају се да сходно цијељи свога образовања, извршују дужности и користе знањем у народу с једне, а утврђују га у вјери и моралу с друге стране.

У данашње доба и српска омладина је свјесније на све стране наше отаџбине, прихваћа се задатка свога, образују међу собом корисна и поучна за се и за народ друштва, као црквена, народна пјеначка, па друштва забавна.

Прва се образују за ту цијељ, да би се очувала и даље његовала мелодија црквеногa појања, да би се народу омиљавало и ширило, а друга пак имају двојаку цијељ. Једна је ради тога, да би сазивајући народ на приређену забаву прикупљали од народа новчане жртве у корист, или школске неке закладе, или у корист надржавања сиромашне дјеце, или подизање цркве, или за набавку ствари друштвене забаве, или најпосље у корист подизања споменика каквог, или закладе неком српском добротвору и великану, који је то заслужио и српство га цијени и слави, а друга је, колико за сам народ, што му се ради сјећања приказује прошлост старе славе и јуначтва, мане и врлине, слога и неслога; тим да би се крајепно, добре стране прошлости усвајао, а пјесмама се задовољавао и одушевљавао, толико је на корист и самој омладини, која се, што је часно приказујући народу и сама поучава ради и задовољења и ојачања свијести према ономе што је српско.

И ово све, што рекох, народна је просвјета, која, са оваковим приказивањима и упознавањем прошлости и особина диже народ на висину морала, части, знања и родољубља.

Према свему томе и српска омладина овога нашега маленога мјеста, као слаба и неука још, прихватила се задатка, да тебн српски роде, као публици приказке достојну забаву, а за спомен оној блаженој сјени српскога великана, због које се и врше сав овај забавни ред, која и јест узрок свему забавном раду и нашем доласку, а све ради тога да не би дали заборављу мужеве, који српском роду за доста учинише, те су заслужили да се славе и спомињу, као „оци, које је Бог, као јасне светиљке српскому народу даровао", да народу свом предходе, да га истинним путем среће и благостању поведу и добру науче.

Између осталих по народ наш заслужних мужева, у првим редовима заузима мјесто и наш дични Србин, великан Симо Милутиновић, Сарајлија. И он је једна српска светиљка, која је српству свјетлила и како непрестано свијетли навршује се 100 година. Он нам је био и пјесник, отац данашњем пјеништву, који је својима пјесмама народ одушевљавао; он нам је био и добротвор и тим је показивао, чему је хтјео научити; он је и списатељ био, јер је описао овдашње стање српскога народа; он је и као јунак с мачем у руци борио се за крст часни и слободу златну.

Овај наш неумрли Србин јунак, родио се у нашем главном граду Сарајеву, од српских родитеља Милутина и Анђелије 5. октобера 1791. године, од које се навршн 100 год. до истога мјесеца 1891. г.

Овај велики српски геније, све је чинио, све је радио, па и примјером живота свога служио да унаприједи, да просвијетли све српство гдје га год има. —

Па кад је браћо и сестре, он за све нас трудио се, задужени смо и ми сви, да свима силама укажемо му знак љубави, који ће свједочити, да и ми Срби знамо и умијемо цијенити своје велеуме. А цијенити рад њихов за народ и домовину, узносити и уважавати такове заслужне великане, прошлост њихову проучавати, снујемо себи љепшу, сигурнију бу-

дућност, а народу боље мјесто и поштовања дајемо, како сад тако и за будућност.

Но, кад нам је наш Србин Сарајлија дјелом служио и користио, дужни смо и морамо, да и ми дјелом покажемо, јер није довољно само признавати заслуге и цијенити их ријечима, што се лахко забораву даје, но потребује и неки видљиви знак, којим ћемо показати да смо достојни потомци његови; који ће бити израз љубави и уважења, свједочба братске слоге, чему нас је и учио. — Ево данас широм свега српства, куће се добровољни прилози, или помоћу овакових забава, или другим начином, да се нашем Србину Сими Сарајлији подигне достојан споменик, као видљиви знак, или, да се оснује друштвена завлада, која ће његово име носити, и из које би се могли издржавати сиромашни ђаци на вишим школама.

Ово је брајо лијепо обадвоје, али ипак држим, да је ово пошљедње племенитије уважења и поштовања достојније, јер названи његови потомци, по току година били би живи споменици, које вријеме не руши лахко, као мртве споменике, који не умију говорити.

И ми смо браћо и сестре саставни дио васцијелога српства, придружимо се сви, и учинимо што можемо, принесимо на олтар просвјете ради себе и нараштаја свога, тим ћемо поставити символ јединства, мира и љубави братске, тим ћемо пазда и ми и наши потомци имати на уму родољубивога Србина, пјесника и јунака Симу, који је себе називао и „Чубро Чојковић“! Тим ћемо омладини нашој снагу и полет дати да тежи и напредује у науци и раду, да развије свијест, да зна шта је српство, тим ћемо омогућити напредак свију нас у просвјети, у духу српском.

У то име вас браћо и сестре, очеви и мајке и драга омладино, цвијете српски, позивам очински као свештеник, примите ово моје приказивање као науку, као мелем души и срцу вашем; сматрајте за племенату пијељ, јер сам тежио да вам што јасније предочим ствар, која треба да лежи на срцу сваког Србина.

Будите установи и прегаоци око ширења просвете за нарашћај свој, не жалите жртава, које требају за напредак ваш и вашег потомства, јер ни наш Чубро Чојковић никада није жалио а за ради нас; будите наклоњени сиротињи и потпомажите ју, јер нам за такве прилике служи за примјер и сами Симо Сарајлија добротвор, давши од двију само својих кошуља једну некоме бошњаку, што је такођер и новцем чинио. Будите побожни и милостиви дакле, као што је и он био, слиједимо примјеру и стопама његовима, као достојни потомци и ученици његови, е да би срећни и честити били, а српству и човјечанству на корист служили.

Сребреница, 14./6. 1891.

Теодосије С. Поповић,
парох ваковички.

Говор на св. Савву.

Уважени збор и српски роде!

Као свагда тако и данас осванu нам по нас Србе торжаствени дан; мило звучни глас звона, глас анђелски скупи нас у лијепом броју, да заједно прославимо нашег просвјетитеља и великог угодника божијег; скупи нас велим и то на овом мјесту, коме он у народу српском темељ положи, са кога се мјеста данас по васколиком Српству тусућама из грла дјечијих и народа ори: „Појте му Срби, пјесму и устројте“.

Дична Јерархијо српска! тако лијепо уређена, толиким духом православија обогаћена, толиким красним просвјетним заводима снабдјевена, тако многобројним и лијепим храмовима Божјима искићена, прије светог Савве бијаше ли ти таква?

Славна обитељи Хиландарска! бисеру у круни светогорских манастира, уточиште побожних српских синова, је си ли ти прије светог Савве била? Ко те украси онако дивно и даде ти средства, да се многобројна браћа издржавају? Ко други, него свети Савва.

Ви велики иереји и тешки немири, који државу српску луто таманисте, ко стаде узду бјесилу вашем, не урадили све то свети Савва?

Оволико само браћо, па је доста доказано, да је свети Савво велике заслуге код Бога и код народа свог имао.

Но сад ћемо из ближе живот и дјела његова да испитамо, а тиѣ ћемо светитељу нашем Савви на овом мјесту, које је уточиште српских синова, које он ѣедовима, очевима нашим, свима нама а и потомцима нашим као свети аманет остави — вјенац славе да оплетемо.

Стеван Немања имао је три сина: Стевана, који је примивши насљедну круну престола отца свог, први с братом својим Саввом на престолу краљевском вјенчан, и отуда „првовјенчан“ прозван; — Вукана, који се с поменутим братом за круну отимао, и кога је свети Сава, поставши Архиепископом, с братом помирио, — и Растко, који је приспјевши до зрелости своје једину жељу имао, да народ и отачаство своје у просвјети унаприједи.

Из овога се види: да је свети Сава управо наш народни светитељ, златан клас српског рода нашег, Србија се поноси што га је родила и одгојила; Србија, Ватопед, Хиландар и Света Гора, свједоци су велике добродјетељи и дивни дјела његови, — манастир Милешево ако и немилом тирјанском руком порушен, показује у данашњем стању, и данас оно мјесто, гдје му је свето тјело почивало, познат је и данас Београд и код њега Врачар, гдје му је тјело од тирјана спаљено.

Од славне лозе Немањића рођен, син моћног краља Стевана, окружен од младости угодностима и забавама, чему и каквој слави надати се није могао, да је у свјетском животу остао, коме не би срце од радости играло видећи толику славу и сјајност краљевског двора. Но Растко не допусти да га преварне сјајности свјетске обману, но млад онако склони се и ријеши, да све сјајности свјетеске пред ноге Спаситељеве положи, и тако у најљепшем цвијету младости своје остаља без анања родитеља, царску палату, и упути се Атонској Гори, да тамо у оним манастирима у тишини и молитви себе Богу посвети. Љубави Творцу распаљен, не осјећа труд далеког путовања, него весео путује и долази у Свету Гору славном манастиру Ватопеду, ту прима чин калуђерски, и мјесто Растка добија име Савва.

Тебе старјешино и вас сва браћо ватопедска позивам и питам, ви сте најбољи свједоци живота, ког свети Сава међу вама провођаше, ви сте свједоци како је он по цијеле дане и ноћи на молитви стајао, како је радо и весело заповијести својих старјешина извршивао, како је често са корицом љеба задовољавао се, ви се дивисте понизности светог Савве, који, поред високог рода свог не попесе се, него се смагда као брат раван другима показиваше. — Што се он већма славе и чести клонио, тим га је већма слава и чест тражила.

У то вријеме сједно је на патријаршеском престолу у Никеји мудри Герман, који се савјетима светог Савве склони, да цркви српској архијепископа дарује; разумни патријарх познавајући у светом Савви мужа мудра и побожна, да је он један за то високо достојанство, савјетима и молбом приуди га те прими сан архијерејски у граду Никеји, и тако он бијаше први Архијепископ српски. — Србија, која је онда под отцем му и браћом врло срећна била, да управу цркве у ред доведе, да побожне и вриједне свештенике и учитеље свуда постави, да народ закону и и страху уче; 12 одабраних лица за Епископе постави, а сам се стани у манастиру Жичи.

Да је свети Сава донета велики муж и угодник Божји, свједоче његова велика доброчинства, куд год је пролазио, свуда је знаке милости указивао. — О великој милостиви његовој свједочи Јерусалим, гдје је двапут био, да се гробу Спаситељевом поклони, и ту богате дарове црквама и сиромасима чинио, свједочи Александрија, Вавилон, Мисир, Синајска, Атонска Гора и све српске земље, које је све обишао, остављајући бједнима и црквама вјечити спомен милостиве руке своје. — Није дакле чудо, што се свуда дрзало, да је благослов божји на оном мјесту, гдје би се он показао; није чудо што су се људи отимали да га виде, и слатку и умилну бесједу његову чују; јер гдје је тај сиромах, који помоћи код њега не наће? Гдје болник, кога он својим благим ријечима не утјеши и не поможе му. — Овако великом мужу, не стидише се ни сами краљеви поклонити се, ни моћни цареви ријеч његову послушати; овако светог мужа, и краљ Бугарски Асен, када му у престолни град Трново дође, најсвечаније га са страхопоштовањем дочека Ту се изволи Богу, те у том граду светитељ наш Сава опрости се од трудног овог земаљског живота, и дана 14. јануара пресели се у вјечни бољи живот, одкуда и сад милостиво надгледа и молитвама својима код престола божијег помаже вјерне српске синове своје и сав народ српски, гдје се год налази.

Драга браћо! ми се радовати можемо, што имамо код Бога покровитеља нашег, од племена и рода нашег овако великог угодника и светитеља, зато не удаљимо се од науке и примјера, које нам он као аманет на земљи остави, нека нам је свагда пред очима, како је он за корист рода и просвјете себе жртвовао, како је милостивог срдца био и свуда подпомаго.

Те с тога и ја велим драга браћо, угледајмо се на нашег свештитеља и великог угодника божијег, како је он свуда по Српству цркве и школе подизао, подижимо и ми по могућности нашој. Недајмо да нам наше крвљу стечене цркве и школе пропадају, него прегнимо свом душом и тјелом и гледајмо да имамо добре и ваљане свештенике и дјетоназставнике, који ће нашу премилу дјечицу доброј настави и напретку водити, а народ српски но пут добра, среће и сјајније будућности упућивати.

А ти светитељу наш Савво! прими срдачну молитву и пјеснје од људи твојн, од твоје душевно од тебе порођене дјеце, прими молитве, које ти пуни благодарности шаљемо нашијући: Да свемилостиви Бог твојим молитвама спасе српски род и дарује му љубави и слоге.

У Дероњићи, на дан 14. јануара 1892.

Говорио у школи:
Мита Ј. Николић,
срп.-прав. учитељ.

Бесједа на дан св. Ђорђа Кратовца.

Говорио 11. фебруара 1892. у манастиру Житомишљићу **Христифор Крстовић**, јеромонах.

Благочестиви Христијани и мили роде српски!

Када су наши стари, прије хиљаду и неколико година, примили вјеру Христову од Грка, они су примили од њих и оне свеце, који су дотле били познати, те су их у одређене дане славили, а славимо их и ми данас. Број тијех светаца умножио се је у току времена и са српским синовима, јер и ми смо имали богоугодни људи, који се са својих добрих дјела и правог хришћанског живљења, удостојише Божије славе и посташе свети.

Кад је српска држава постала самостална и уједињена, онда су њезини синови стјецали великих заслуга, јер су по њој дизали цркве у којима се славило Божије име, — у којима су се пјевале божествене пјесме у славу имена Божијег. Поред цркве дизали су школе, у којима су се училе свете пјесме и друге књиге, које су тада најпотребније биле. Међу таквијем људима, — који трпише разне биједе и невоље, а извршујући то спасоносно и богоугодно дјело, видимо ми и самих синова српскијех царева, као н. пр. св. Савву нашег просвјетитеља и учитеља, који оставља раскошно накићење краљевске дворе, а ступа у скромну калуђерску ћелију, у којој је сам накит кандило и икона ког свештитеља, који му служи за углед у његовом светом животу. Оставља свилене, златне и сјајне хаљине, а облачи црну калуђерску мантију и расу, а са палицом у руци путује по земљама српским, по Балканском полуострову, — путује међу браћу своју и учи српски народ правилима вјере и хришћанског владања; подиже им цркве и школе, јер ће славити свемогућег Творца — Бога

Таквих људи имали су Срби доста, и сви су постали Богу мили и угодни, јер су кроз цио свој живот радили оно, што је добро и Богу угодно, па за то су се и посветили, те ушли у ред светаца, и ми их у одређене дане светкујемо, славимо и величамо њихова света дјела, која су чинили на корист цркве, вјере и народа.

Но осим овијех људи, који су дизали цркве и школе по српству и због тога постали Божи угодници, Срби имају још и мученика, који су живот свој дали за православну вјеру и народност српску.

Кад је пропала српска држава са косовским бојем — кога Србин са неком зебњом спомиње — ми смо постали робови, и велике су и грозне муке биле, што их је јадни и биједни, али храбри и јуначки, српски народ сносно од нових господара — ага и бегова, — и од других непријатеља и душмана, јер:

„Све што му је најмилије било
Већ његово смјело бити није....
Ће бијаху куле и кубета,
Ту се дижу турска мунарета....
Ниће мира за Србина нема,
Ниће станка ни веселог данка....“

Ми млађи нараштај не знамо за ове муке и биједе, јер их нијесмо запамтили, али их знају наши стари предци, који су их све преко своје главе преметнули. Но све би то биједни, многотрпећи и јуначки Срби могли сносити и трпити, само да им ти нови господари дозволише подизати цркве, у којима би се Богу молили за спас своје душе и напредак домовине, али му ни то не би дозвољено, те:

„Мјесто цркви и храмова сјајни
Што но Срби Богу подизали
Студен камен у пећини хладној
Бјеше олтар српским молитвама....“

Па ни у хладним и мрачним пећинама није Србин остајао миран, него би га злотвори његови баш онда, кад би клекао на кољена и подигао руке к небу да од Бога моли помоћи, извлачили из пећине или из храма Божијег и свега га ханџарима расјекли, само ако се не би одрекао своје свете вјере, а примио њихову.

Таки људи, који се не уплашише пламеног ханџара, и вјере се не одрекоше, постали су Божији угодници и названи су светим мученицима. Таковог једног мученика, драги слушаоци, славимо и ми данас, а то је св. Ђорђа Кратовца, чију икону овђе видимо.

Сад љубазни моји, послушајте ме да вам коју укратко речем о животу тога поборника и мученика за вјеру православну.

Св. Ђорђе родио се у Старој Србији у вароши Кратову 1497. год. од добрих и побожних родитеља Димитрије и Саре, који су га одњеговали у правој и истинској хришћанској вјери и побожности, као што би требало да и данас чине сви родитељи са својом дјецом, а не да их уче како ће ону или ону гадну ријеч рећи, као што тога има данас у већини, и погледаш ли у домове, гдје родитељи ама баш никакву пажњу не обраћају на васпитање своје дјеце у духу вјероазаконском.

Кад је св. Ђорђу било шест година, отац га даде у школу, гдје се дјете учило из светог писма, из књига црквених и из других побожних састава. Послије школовања и лијепа напретка у књизи, отац га даде на занат златарски.

Кад је мали Ђорђе занат изучио и добро у златарској вјештини напредовао, умрије му његов отац Димитрије, и Ђорђе оста по оцу сироче, на рукама своје мајке.

Укратко рећи: Ђорђе је напредовао у сваком знању и добром владању, тако, да му се ни почем није могло познати, да је остао без оца својега.

У оно вријеме цароваше у Стамболу — Цариграду султан Бајазит II., а његови комесари, пролетаху у накрст све крајеве српске велике царевине, ловећи здраве, лијепе и стасите Србе за јаничаре.

Па пошто је и Ђорђе био младић здрав, раста висока и необично лијеп, а поред тога разуман и у сваком знању напредан, то се побојао да га неби Турци узели у двор свога цара, он побјегне у Софију и ту се настани код неког свјештеника Петра, занимајући се златарским занатом и читајући књиге побожног садржаја. Али се ни ту не може сакрити од њих, него они дознадоше за њега и послаше му једног софту да се препире с њиме у вјери, и да га како у њихову вјеру преобрати, али им то неиспаде за руком, јер их Ђорђе са помоћи божијом, побједи, и онај се софта посрамљен врати својој дружини, која јави Ђорђа суду и овај га позва и стаде наговарати да прими њихову вјеру, али он нешће ни да чује зато, те га онда баце у тамницу. Кад је за ово чуо Петар, одмах је дошо у тамницу Ђорђу и ту га је храбрио да не клоне духом, и за њега се Богу молио. Сјутра дан опет њега изведу пред суд и сви турски научењаци препирали су се с њиме, али он умудрен и научен од св. Духа све их побједи, а они разјарени скоче на судије те га ови осуде на смрт, и то да буде спаљен. Које сад могао бити весели од противника св. православне вјере? Нико, јер све су играли око Ђорђа, кад су га водили на мјесто ће ће бити спаљен, баш као што то чини дивља звјер око свога плијена. Но ни Ђорђе није био жалостан и плачан, јер је знао да ће му мученички вјенац пасти на главу и да ће из овог варљивог и привременог живота у прави и вјечни живот доћи, за то се у путу на губилиште непрестано молио Богу да претрпи до краја, знајући за ријечи Христове: „Који

претрпи до краја тај ће се спасти.“ Кад је дошао до ватре, у којој ће бити спаљен, опет се гласно помолио Богу и онда буде бачен у њу, али сад је тек Бог показао чудо на своме мученику, јер он није могао изгорјети, зато они навале на њега са камењем и он умре, 11. фебруара 1515. али је опет тјело остало цијело и сјутра дан свештеник Петар, са још неколико побожних хришћана, опоји га и сахрани.

Ево драги слушаоци у кратко живота српског мученика, који може свакоме послужити за примјер и углед.

Он је мирно и са осмјехом на лицу претрпио мученичку смрт по примјеру самог Христа Спаситеља. Није викао на своје мучитеље и није их проклињао, него се молио Богу да им опрости, јер су обманути лажним ученьем, није се са сузним очима растајао са овим сујетним свијетом, као што то чине многи грјешници. Угледајте се сад љубезни христијани на мученика Ђорђа и његов прави христијански живот нека вам он буде углед у вашем животу. Погледајте како он трпи мучења за нашу св. вјеру и народност српску, па чините и ви тако, и недајте своје вјере и српског имета, јер нам је то аманет наших прађедова; погледајте како се он молио Богу за грјехове својих непријатеља и све им праштао, па чините и ви тако, јер то није хришћански, да са братом Хришћанином, а још Србином живиш у завади. Још је горе ако не прашташ увриједе и грјехе другоме, јер су велики гојешници они, који не праштају учињене им грјехе и гњев Божији пребива на њима; сам је Христос рекао: „Ако опростите другоме грјехе и вама ће преблаги Бог, а ако не опростите, неће ни вама опростити отац небесни;“ Ви очеви и мајке, видите како су родитељи Ђорђа одгојили и још као дијете утврдили у вјери христовој, па и ви одгојивајте тако вашу Срчад, и учите их да су тврди и постојани у вјери, и да бране све оно, што се зове српско, јер знајте да ће вас Бог казнити што их нијесте учили, ако они буду невољали и покварени.

Сад дигнимо руке к небу и замолимо се св. мученику, да нам буде покровитељ и заступник код престола преблагог Творца. **Амин.**

Пролог.

(Говорио млади **Марко Антонић**, ученик IV. раз. српске основне школе о *двадесетој* св.-савској свечаности, коју је ове године приредила Српска омладина у Пријепољу.)

Да сте здраво честита господа!

Срце ми је милином занијето,
На потреса груди од радости;
Осјећај се претвара у рјечи —
Те ми српску предочава прошлост.
И ја мален сад пред вама стојим,
А са пуном слатконоја душом, —
Пак се сјећам Србинове славе,
Причам дјела светитеља Саве:

Одвећ давно, — у времена стара,
А од Христа дванаестом вјеку:
Српска срећа лучом озарена,
Предаде нам *Растка Немањића*!

Расте Растко као бор зелени —
Син мјезимац великог жупана, —
Расте млађан на поност и дику
И свом роду наду свеколику.

Отац његов — велики Немања —
Често своје похваљује чедо,
У њем' види: зраку светитељства —
Праз прави душе побожности.

И Растко се опасао снагом, —
Мушкиним се окити поносом,
А браћа му: Стеван и Вукане
С радосним га срцем сусреташе.

*

Велика је земља Немањина,
У њој никад не заходи сунце;
Срећан народ државе големе —
С усклицима поздрављ владара.
А владалац — витешки Немања,
Љуби народ као дјецу своју;
Благостање потомству предаје, —
Синуји наду у три сина своја.
И старцу је скиптар отешћао

Мислима се дубоко предао;
„Срећа трајна“ српскога рода
То му ј' жеља, — као и слобода!
Мисли жупан и овако збори:
„О Господе, са небесног свода!
„Кад за увјек свој ти дух предадем:
„Благослови до три чеда моја;
„Подај њима јуначке храбрости,
„Подај дјеци слоге и мудрости,
„Па кад мене са свјета нестане —
„Њих троје нек влада постане;
„Па нек сретна држава им буде —
„Нека слуша млађи старијега,
„Нека Вукан поштује Стевана
„А нек Растко штује обојицу!“
Свете ријечи из очиних уста,
Разабраше три послушна сина
У срце их себи урезаше —
Штујући бâбу као светитеља.
Али душа млађаног мјезимца —
Друге снове о блаженству сњева:
Та Растко је завјет учинио
Да ће служит Богу и олтару. —
Слуша бабу — а за пут се спрема,
Њег не мами раскош ни богаство,
Адиђари, ни камење драго,
Нит очеви свијетли дворови:
„Света Гора“ идеал му бјеше.
Он ће своме користити роду —
Ма не био у дворови сјајни!

*

У то доба оци калуђери,
Сретну српску земљу походаше —
Немањину двору доходише,
Младог Растка спремна затекоше
И собом га они повеђоше.
Тад говори Немањићу Растко:
„Због ом бâбо, због ом браћо мила!
Дође доба да се растајемо,
Јер сам Богу завјет учинио
Па вас сада оставити морам.“
Тако рече, „узор побожности,“
И одјезди у ту Гору Свету;
Светогорци братски га примише
И радосним срцем прозборише:
„Добро дошо владаочев сине!
Добро дошо Божји угодниче!
Ти ћеш Српству као сунце сјати,
Светитељем *Савом* се назвати.“
Скиде Растко свилу и кадифу
И отпаса свијетло оружје
Злато свлачи црнину облачи
Ту црнину „монашку хаљину.“
И од Растка назове се Сава,
Свети Сава — свега Српства слава;
Рад' његових светитељских дјела,
Слави данас Србадија цјела!

*

Тај светитељ, тај Божји избраник —
Што се светом посветио чину,
Бјаше сунце српског православља,
У ком Српству просвјета се јављаа.
Он измири завађену браћу;
Спасе народ од непријатеља,
И поставши архиепископом —
Настани се стално у Србији, —
Туј подиже многе задужбине:
Многе цркве, школе и болнице;
Слово Божје свугђе приповједа —
Учећ народ добру и врлини,
А да лакше свето дјело буде,
Он постави дванај'ст епископа —
И тим српску православну цркву,
Ослободи од страног уплива.
Путујући кроз све српске земље,
Народу је благостање спрем'о;
Чврстом вољом и надом у Бога, —
Он просвјети умље рода свога.
Тад светитељ задовољан дјелом, —
Ког спроведе по Божијој вољи —
Пође на пут да походи мјеста,
Којима је Спаситељ ходио.
Поклони се гробу Христовоме
И обиђе многа мјеста света,
А пун светих мисли — успомена,
Пође Сава милој отаџбини;
Али пуста, срца неумитна
Срете Саву изван отаџбине,
У Бугарској — у мјесту Трнову —
Он испусти светитељску душу.
Дух је Савин отишао горе,
У престоље Господа вјечнога, —
А спомен му свијетао остао —
У срцима народа српскога!

*

Двје стотине и шездесет љета
Савино је почивало тјело
У дичном српском манастиру:
Милешеву, — храму Божијему.
Ал' кад паде српска царевина,

Кад утону српске среће сунце, —
Синан-паша — потурица клѣта
Савино је сажегао тѣло.
На Врачару — близу Биограда,
Дим се диже небу под облаке, —
У том диму на све стране свјета
Савин се је пеп'о разнијео . . . .

И пепео светитеља Саве,
Замирисa широм бјела свјета, —
А сви Срби његов споменъ славе —
Славићe га још хиљаде љета!

Пријавор, 9. јануара 1892.

Саставио:
Ђорђе Н. Милић,
мирјанин.

Мјесецу.

О, блједи мјесече, ти ноћников друже!
Остави звијезде.
Нека оне саме без твог сјаја трепћу
Нек сјају и језде.
На грацима проби оне хладне раке
Што јунаке крију:
Љуте мученике српске витезове,

Нек им кости грију.
Замијени тамјан... нек им је ласније
До срећнији дана,
Ој! кад' ће се оно и с мог болног срца
Сналит' тешка рана!?

Рисан, 16. марта 1892.

Дионисије Миковић.

Спокојан човјек.

„Не потчињи зла, да побиједиш блага“—Рим: 3. 8.

Срце му чисто — искрено бије,
Ђе помоћ треба, ту се не крије.
Свуда је први за добро д'јело
Сваки му пос'о иде весело.
Не да поштења и душе праве,
Не жели злата не тражи славе.
Свака му тварка мила и драга,
А ђе је нужде... не жали блага.
Народ свој љуби, за народ живи,
За род не жали ни своје крви.
Миље му душу напаја, слади;
Једино само за народ ради.
Презире ласпце, презире клетву,
А љуби слогу — слободу свету...
Свака му ријеч слатка и блага,
Срце му мирно, љубав му драга,
На сваком мјесту, у свака доба
Помаже „ништа“, избавља роба.
Подиже школе и здања многа...

Сјећа се увјек драгога Бога.
Моли се Њему у сваком раду,
Да Бог подари свакоме правду...
Да сунце грије и бједне људе,
Да земне власти праведно суде.
Ил' био богат, или сирома; —
Јер свак се боји једнако грома...
Нек се поштује велико, мало,
Нека би сунце свакоме с'јало.
Спокојно срце, спокојна душа
Поштене р'јечи увијек слуша.
Благо човјеку, спокојан ко је —
Тај љуби Бога и љуби своје.
На увјек живи име му славно
Ма и у гробу свијетли сјајно.
Свак га се сјећа... Примјером служи,
Благо увијек његовој души...
Кол'ко ли само спротних срца
Захвалу шиљу до Вишњег Оца.

Да њега прими у дворе своје,
Ђе но се пјесме Вишњему поје....
Спокојно жив'мо, о браћо драга!
На ћемо добит небеска блага.

Спокојан човјек миљем се дичи,
Поштен му образ Вишњему сличи...

Фоча, на Херцеговини 1892. год.

Родољуб.

Писма с Горњих Леденица.

Од **Дионисија Миковића**. Браћи и господи **Андру и Славомиру Ђурковићима**.

I.

Горње Леденице, 1. јуна 1890.

Драги побратимови!

Тридесето ме сунце грије у Леденицама. Знао сам да гора има своје чари али нијесам ни замислио суштину, којом плијени срце и поглед!

Она весела пролећња приморска зора, оно сунце, које сијешећи се промаља иза високи наши гора, па она пролећна ведра и тиха ноћ, коју расвјетљују милиони небесни канђела, не може се описати. А море? С тихог мора кад се даљу у њему огледају лисната врхови наших бријегова и у бајној ноћи кад га посребрне зраци блиједог мјесеца, и кад се у њему огледају трепетљива небесна тијела, не може да се око скине! О! Колико ме пут оно измамило на прозор, чим сам се стао придизати с болесне постеље, и било поводом, да благодарим свемогућему што га још гледам! О колико сам пут гледећи на њ повикивао са св. пророком: *Ѩкїи сѣи гдѝ, и чѣдна дѣла твоѧ и ни ѣдѣно ѭ сло҃ко доко҃мо кѣдѣтъ къ нѣмѣ чѣдїа твоѩъ.*“

О, колико сам пут зажелио да ми одушци његови валова шкропе вјечно почивалиште посмртним остацима: кад Богу буде угодно да их гријехом обремењена душа, остави, као да би ми тада у гробу било лакше а душа ми на небу спокојнија. А, како снлно дирне звук пјесме младог морнара, што с њега лети на крилима свјежег зефира, кад сиромашни морнар полази у туђи свијет трбухом за крухом! Чини се, као да га моли и преклиње:

Сиње море, пучине ти
Не сили се бијеснилом!
Ни ми прави тешки јада
Са бијесним твојим валом!

Е је мени на срдашцу
Доста јада големога
Што остављам завичаја
Вај драгости срца мога!

Сиње море, дубине ти,
Дизат' немој ти валове,
Да ми роду муке праве,
Да му руне бријегове!

Ох! доста је роду моме
И без тога сваке муке,...
Ох, доста му да се брани
Од душманске злобне руке!

Све, све је то дивно! Али дивна је и горска пролећна зора, и бајна је горска ноћ! Чега у приморју недостаје тијем гора изобилује, опчарује и обратно! Човјек не може да се довољно надиви неисцрпивим дјелима Божијег свемогућства! Спуштајући се мислима у дубину непрозрива чудовишта што сама чаробност намеће, бори се с неизвјесношћу и под њом као мученик клоне; и прекао би под њом да га не освјежи нека благост, која му се од невидиме руке, као мелем по срцу разлије: да се и на даље диви дивноме што створи Најдивнији; и, да Му пјева и велича дјела колико може: кад за Његову славу смртни нема ријечи довољно.

Добра браћо! Кад вам нијесу била досадна моја писма с Доњих Леденица, него: „са свим мила и занимљива,“ . . . ево ме да вам пишем с Горњих Леденица.

Ја сам се, слава Богу, здрављем лијепо опоравио! Нека трава „из под ловћена, што ми у дућану, на Грквицу, кувају, по упутству Р. М. на мене упливише тако, да ми умањује кашаљ, помаже слободном удисају, и повраћа глад. Она је тамне боје, широког перја, а по крајевима бодљикаста; мирис јој није тугаљив, али је сплан да ми је неугоднији од онога, што имају многи лекови, које непијам по пропису мог љечника г. др а Л. Богдана! Кува се у води, обично у четвртини од литре, док пола изври. Пијем је послије млијека обично у 8 сата прије подне.“ Имена јој у ботаници не знам, а Риста сам за

боравио упитати, а други нико овдје не зна, јер је он радо не проказује! Њезину горчину неће лако заборавити.

* * *

На сјеверној страни парокове, како овдје кажу: „Калуђерове куће," простиру се „Горње Леденице." Оне граниче на истоку: до „Пиштета", границе, између Цесарије и Црне Горе; на западу: до више кривошијског „Киселаца"; на сјеверу: до кривошијског поља: „Дврсно," иначе: „Драгаљ"; и, на југу до ове куће.

„Горње поље" најљепши је дио Горњих Леденица. Оно је нешто више од: „Доњег поља" у Доњим Леденицама, али је и кршевитије на горњој страни, да се велики дио не може сијати.

Од парокове куће дође се кроз пет-шест минута парохијалној цркви посвећеној св. Параскеви. Код ње се на дан славе, т. ј. 26. јула, скупи лијепи број побожне Србадије обојег пола: из Горњих и Доњих Леденица, Горњих и Доњих Кривошија, Рисна и сусједних црногорских села, и ту се моли Богу по закону хришћанскоме, пјева лијепу српску пјесму, и игра лијепо српско коло.

Ова црква сазидана је у пољу на малом висоравњу. Основали су је Милетићи с Горњих Леденица год. 1647. Дакле прије 57 година, него што су Суботићи, с Доњих Леденица, сазидали у Доњим Леденицама, на врху рисанског брда, цркву св. оца Николе.

Милетићи су цркву св. Петку сазидали сувомеђом, и тако малу да је у њој једва десет особа могло стати. А Лазовићи, с Горњих Леденица, обнове је и продуже при кнезу: Саву Илину Лазовићу, који је назад 60 година, погинуо у „Марковом пољу" у Горњих Леденицама, кад је цесарска војска, предвођена од Оравчана, дошла у Леденице, да казни лупеже, који су се с крађом славили и према њој као према највишој врлини поштовање осјећали! Ко није тада био лупеж, није био ни јунак, а ко није био јунак није био достојан српског имена.

Године 1856. постала је ова црква парохијалном за „Горње и Доње Леденице."

Први бокељског устанка, т. ј. године 1869. ову је цркву цесарска војска грдно порушила. Она је тада остала без: крова, крста и икона и без свега! Два бакрена тањира, који су служили за нафору и скупљање милостиње, нашли се касније у Луштици! Један Луштичанин нашао их негдје, па цркви мукте повратио.

Године 1870. наш милостиви цар, краљ и господар, Франц Јосиф први, дао је лијепо поправити и ову црквицу.

Пошљедњег бокељског устанка т. ј. 1882. црква је ова опет грдно пострадала. Солдати су у њој коње свезивали, те је касније, кнез Шћепан, дигао из ње: преко 100 бремена ђубра. Милошћу Његовог ц. к. ап. Величанства цара, краља и господара Франц Јосифа првог, опет је са циглом покривена; а изнутра: оклачена и обијељена, а такође намјештен је иконостас с неколико икона. Године 1886. новембра 26. благословом Његовог Високопреосвештенства господина дијецезана Дра Герасима Петрановића, писмом од 12. новембра, 1886. бр. 1122 свршио је у овој црквици, обред: *обновљење храма и освећење иконостоса* покојни Стефан Перазић, парох и окружни протопрезвитер, у Рисну, уз приношћ преподобног Јеромонаха манастира Бање Пахомија Кончаревића, администратора леденичке парохије; пречасног јереја Стефана Самарџића, пароха у Морињу; и скромног писца ових редака. А сјутра дан обављен је овај обред и у цркви св. Николе у доњим Леденицама.

Године 1888. црквено туторство направило је с приложима побожних хришћана, једноочни звоник од лијепог и бијелог камена с Корчуле. Овај звоник коштао је 100 фиорина.

Звоно, које је одавно у звонику звонило бацили су га солдати са звоника пошљедњег устанка, па је пукло. На једној страни овога звона, чита се пређеће: „MDCLXXVIII"

На другој страни звона насликана је Богородичина икона с Христом; и једна слика с брадом, бискупском шлаком и митром! Одма испод овога стоји натпис: „IOSBPO, PLATI. F."

Звоно, које сада у звонику звони, вели, да је дар из Русије. Прича се, да је дошло из Русије дванаест звона, па их политичка власт, у Котору, заустављала, а касније владика, госп. др. Герасим Петрановић, извадио и по црквама подијелио, и од њих ово овој цркви удијелио.

Пошљедњег бокељског устанка, Леденичани нијесу ово звоно у цркви оставили, него га сакрили међу кршима, под цркном. Солдати га касније нашли и понијели на тврђаву Леденице, а одатле послали на сахрану црквеном туторству у Рисну.

Црквено свето посуђе, одјело и књиге, што су усташи били пренијели у Црну Гору, цркви је све повраћено.

* * *

Около цркве свете Петке, налази се копалиште Горњих Леденичана. Гробови су без натписа и тако прости, да нема ни једне лијепе плоче да покрива посмртне остатке! Никаквог дрвета нема да прави хлада.

* * *

Ниже цркве св. Петке, налазе се двије мале поземљушне кућице. Њих дијели каменита скала, којом се налази у цркву. Сграђене су год. 1867.

Становници Горњих Леденица, приложили су за грађу ових кућица: клак и пијесак и сами су радили мукте. „Мајстора“ зидара, именом † Ива Антова Катурића, из Риена, платили су с црквеним новцима; сав трошак износи около фор. 50.

Године 1869., т. ј. првог бокељског устанка, солдати су ове кућице сагорјели. Године 1870. парохијани их поправе с помоћу Његовог Величанства милостивог цара Франц Јосифа првог. Попљедњег устанка такође су сагорјеле; и сад стоје без крова. О храму покрију их зеленим лиснатим грађем па се ту кува кава и спрема ручак за посјетиоце, који наруче, желећи да ту предане.

Пред овим кућицама лежи мала равница, на којој младост обојег пола, о храму, као што већ рекох, коло игра и пјева: лијепу српску пјесму.

У првом колу нема женских; а у другом, које за овим слиједује, и женскиње га фата, нема мушких. Али у шупљини првог и другог, играју момци с невјестама и ђевојкама . . . Већ треће коло састављено је из мушких и женских. Тај дан би помислио да овдје нема јада и невоље. Али:

Велики су јади наши
Преголеме нам невоље,
Ал' на жалост, кујемо их
И ми сами без невоље!..

Ово, оно, неправо је
Србу брату на свог брата
Па му право мора бити
Кад га рђа за врат фата!

Ој, Србине срећни сине,
Док не речем другче како...
Осиј'јести се, јер напретка
Ти не можеш имат' тако...

Злобну завист и неслогу
Пошљи врагу у пркњу
А пригрли љубав слогу
Да те јади већ не бију!

Овим ћу да завршим за данас а наставићу ако Бог да, у другом шиему.

Рука Господња нек чува Вас од свакога зла!

Ваш побра и смирени богомољац јеромонах

Дионисије.

Крсна слава.

(Из Босанске Крајине).

Ва славу иже на Трошће воскресшему истиному Господу Богу и Спасу нашему Исусу Христу; ва пременогија молви на умољеније пресвјатеј чистеј преблагословенеј славније владичице нашеј Богородици присно дјеви Марије; силоју чеснаго и животворјашчаго креста господња; чест и заступленије чесних и небесних ангел бесплотних архистратига Михаила и Гаврила, Урила и Рафаила и прочих силбесплотних. Ва славу и похвалу чеснаго и славнаго пророка и предтечи и крестителя Јовзна. Ва славу и чест свјатих славних и васехвалних апостол Петра и Павла и дванадесјат и седамјаест (можда седамдесет) и прочих свјатих апостол. Ва славу и похвалу свјатих 4 јеванђелиста Матеја, Марка, Луку и Јоана. Ва славу и чест свјатих свјатителеј васељенских Василија великаго, Григорија богослова и Јоана златоустаго и Јована милостиваго, и свјатаго Николаја чудотворца Мирликијскаго, Кирила философа словенскаго и прочих свјатих јерархов; свјатаго Климента папи римскаго и Петра александријскаго. Ва славу и чест свјатих славних и добропобједних мученик, свесвјатаго апостола первомученика архидјакона Стефана, Георгија, Димитрија, Нестора, Прокопија, Пантелејмона, Меркурија, Кирјака и Јулита, Teo-

дора тирона, Теодора стратилата и свјатих петозарних мученик иже во Пекти пројавив; Евстратија, Мардарија, Аксентија и Евгенија и Ореста славнаго; свјатих 40 мученик иже во свјатих петозарних мученик Макавеј и свјатих бесеребрених и чудотворец Козми и Дамјана, Кирила и Јоана. Ва славу и чест и свјатих 318 богоносних отец иже во Никеи собор собраше и вјеру утврдише и нам закон предаше и ми вјеровахом. Ва славу и чест и свјатих преподобних и богоносних отец наших иже во преосвјаштих Антонија, Евтимије, Сави и Ануфрија, Атанасија атонског и Симеона сербскаго мироточца, и Теодосија обштежитоначалника, свјатих богоносних отец наших. Ва славу и похвалу иже во царје мученик Стефана Дечанскаго и свјатих новопросјавших сербских деспотов во подкриље фрушкије гори Михаила архијереја, Стевана деспота, Јоана деспота и свјатије матере Анђелије, и свјатаго цара Уроша младога, и свјатага Стевана Штиљановића. Ва славу и чест и свјатих равноапостоли цара Константина и царице Јелене. Ва славу и похвалу иже во Бугарској земљи просјавших призовјенчанога краља Стефана и свјатих кралеј сербских Милутина, Драгутина, Владислава и светаго мученика кнеза Лазара сербскаго. Ва славу и чест свјатих 4 звјезде просјавших во Бугарској земљи Јоана рилскаго, Прохора пишскаго, Гаврила лесновскаго, Јоакима и Анни сарадопољскаго, Илариона анешкаго. Ва чест и похвалу свјатих праведних бого-отец Јоакима и Анни, Захарија и Јелисавети, Аврама же и Сари и вес свјатих. Ва славу и чест просвјетители и свјатих сербских и поморских Сави прваго архијепископа сербскаго, Арсенија и во всјех многољетних живот и спасеније господње домаћину, и оњех и всјех забравшим се запрешчења и странаја чудеса к вами доносит повсегда, о свјаке злобе избавлен будет, запрешчајут дјаволе лукави Богом вседржитељем господином саваотом, Христом сином Бога живаго, и преславним чудеси иже Христом честних мучитељством дјаволе разорив тридневним јего воскресенијем; ада пленивши, гроби испразнив, мертвија воздвигнувши, чермноје море жезлом раздјелив, маном синове удине напитив, закон Моисеов неопалиме кушине огнем, во пустини луди преведе о пламена, мисирскаго од руки не прежден сохрани, от јегипта же давни час в људеј од страстиј утјешај пророка, славу својего божества учеником на таворје показа, от господиња јеванки духа свјатаго ангелом раздјели дарова, од сјазанијем честнаго Тому у ребра увјери, Лазара четвородневјнаго из гроба воздвиже, хвалами хљебиши многа. Амин.

Из збирке:

С. С. Стојановића,
српског свештеника.

Опис Рудога и његове околице.

Рудо мјесто,као стародревна касаба, обкољен је високим планинама, које са сваке стране окружавају га, стоји као у каквом корту покрај ријеке Лима. Сјеверо-источно види се брдо „Ковиљац," до њега к сјеверу Витковац, Кочине, Сирова гора, Варда, Стајишта, Врановина, западно Ревање према Паштан-брду; за тим прелазећи Лим са Ревања долази планина „Орлић, између којих тече ова ријека, која се слива код Мељеће у Дрину. Јужно пак од цркве, парохијалног дома и финанцијалне касарне зове се планина Градина, а до ње Рудине, Брдо, Превили према брду иланад Рудога, Воловица, Црљени, Омар више Витограба; Руће више Косовића, затим Орлић више Полимља према коме је већ казата планина Реваљ. Нижи висови који постоје испод поменутих планина, и који врло дивно према Рудом изгледају зову се: Испод Витковца — Родина, Росуље и Оруфица према касаби. Јужно пак Бјели рит, Ластва испод Рудина; испод Брда — Мердевине; испод Превили — Врховине; испод Тмора — Лисичине; испод Тмориња — Варда; под Воловицом — Градина; под Омаром — Козловача; испод Руђа — Висуље, а испод Орлића — Сађавац. Затим означавајући околна села, која припадају Руђанској касаби односно трговачког промета јесу ова: Испод Ковиљца, село Луг; испод Витковца — Гојава, гдје се и побочна ријека тим именом назива и слива се у Лим, на којој постоје и воденице.

Испод Кочина село Кути; испод Сирове горе Пребидоли; испод Варде, Ресићи; испод Стајишта, Николићи; испод Врановине, Дуговјечи; Казина раван до Дуговјечи, а Краљево-брдо изнад Поља долази, преко кога иде пут у Вишеград. Са ове стране Лима постоје села: Златари за које се прича да се овдје негда вадиле златне руде, те се тога ради и ово мјесто зове „Рудо." За тим испод Тмора и Тмориће, — село Страгачи; ниже идући к Рудом: постоји Бостаниште и Кућерине; испод Воловице — село Загађа; испод Омара — Витиграб; испод Руђа, Косовићи; Почимље под Орлићем. И та села спадају општини Руђанској, а с друге стране Лима спадају општини Соколоначкој. Дрва, која могу употребљавати се за сваку грађевину, највише се могу наћи за сјечу у Тмору и Воловици с ове стране Лима, и то: букова, растова и церова дрва, гдје такођер жир добро роди, буков и растов, чега ради осим дивљи крмака, међеда, има и остале ситне животиње од звериња које доста штете наносе пољским усјевима, те неможе народ да се од тога одбрани. У Сировој гори преко Лима има такођер јеликовине, буковине и растовине; а у Варди, боровина сама; у Врановини од сваке врсте има дрва и за сваку потребу. Луч се највише доноси из планине Ремаља у Рудо Суботом на пазар, те одавде носи у Чајниче и Горажде, и тамо се препродаје. Рудо је на врло лијепом и прекрасном положају, тако да својим чаробним погледом, а заокружено горесозначеним планинама и висовима, задаје врло романтичан утисак и удовољство за човјечанско посматрање. Ово мјесташце на изврсном положају постојеће, које с једне стране т. ј. сјеверно Лим окружава, а с друге побочна ријека, која се због свог спорога тока назива „Језеро" а слива се на западном крају од Рудога, окрећући четири кола воденична, — у ријеку Лим, — лежи као на кићеном малом полуострову. У њему има сада до 120 кућа већином мухамеданске вјероисповиједи, а до 16 домова Срба православне вјероисповиједи. Ово је негда морала бити велика варош, јербо саме развалине овога мјеста свједочавају. Било је 5 џамија доста огромне величине, од којих се и данас 3 мунаре виде, четврта је до темеља уништена, а пета и данас постоји, која служи, и налази се у врло трошном стању. Народно предање доказује да је Карађорђе у вријеме свог устанка из трешњеви топова оборио ове џамије те се данас виде саме мунаре и развалине од овијех. Једна највише мунара, која се налази на западној страни Рудога на мјесту т. з. „Бресница", озидана је од великог, тесаног и углађеног камена, за које народ говори да је од развалине српске цркве, која је постојала у старо вријеме испод села „Кућерина" донешен и у џамију ову узидан. Сада се само познају старе зидине, гдје је била негда црква, и зове се мјесто „Црквина" На жалост нико не зна казати ни који је храм био овој цркви. Туприја од камена, која је у Рудом на Лиму постојала, сада су само знаци од оних кула, на којима је туприја била. За ову џамију, која данас једна још постоји и која служи и туприју, која је била, градио је „Кара-Мустајпаша", који је и у Горажду туприју правио. И данас налази се у Мутевелије његова вакуфнама, од свијех права на земље вакуфске које је џамија уживала све до Повлање у Турској. Од старих времена у рукама Мутевелије налазио се џамијски један стари гвозден топ, на кога су се они више пута бранили са мјеста изнад Рудога, које се зове „Шанчеви"; и овај топ у вријеме окупације бачен је био у Лим. Но кад је вода била мала и плитка у 1886. год. начальник пок. Мејага пливајући наће га, и извади из Лима на суво, те и данас се њиме служе турци уз рамазан и о бајрамy. Кад су 1875. Србијанци у вријеме устанка нападали на Рудо, кажу да их је тада овај топ одбранио. — Прије неколико вијекова прича се, да је Лим вода смрзнуо се тако јако, да се лед на Гривину у Омачинској општини загушио и вода се тако силно натраг повратила и Рудо тада поплавила, да се народ онда морао расселити, и највише настанио је се на српској граници, и од тог доба да се назива „Нова варош" у санџаку Новопазарском. У то вријеме било је у Рудом 75 механа, а дућана и више. Вода за пиће доведена је кроз чункове испод Тмора планине у Страгачима све до Рудога на један сахат хода, од које се и данас у земљи чункови налазе. Врело одкуда је вода доведена зове се „Ограђеник", и од камена била је саздана чесма у Тмору, а данас оно корито од камена надубљено донешено је у Рудо пред тако звану „Мејагину чесму". По свима дакле овим знаковима без икакве сумње тврди се да је била у старо вријеме велика варош Рудо. Што се тиче климата мјесто је доста здраво, премда би још боље

дјејствовало за здравље, да се може трска из језера рјечице искорјенити, те да брзим током вода одлази, јер ова вода особито љети шкоди здрављу, и има доста гушавих људи. На неким мјестима је врло дубока, да се дно неможе наћи, и она окреће воденице при утоку у Лим, као што сам већ о томе на своме мјесту казао. У Рудом су врло лијепе баште, засађене шљивама, крушкама, јабукама и орасима. Од поврћа бостан врло добро роди, те са тиме промет имају овдашњи жители са Плевљима кад роди година. Да је срећом овај предјел у рукама изображених народа насељен, то би било засађено виноградима, разним воћкама према овдашњем доста топлом климету, лијепим оградама, гдје би се могло пчеларство и свиларство одгајивати, плугом орати и т. д. Поговара се, а има и прилике, да ће с временом овуда жељезница проћи, да се споји са Митровицом у Косову, а то од Сарајева преко Горажда, Рудога, Прибоја, Пријеполја до Солунске пруге у Митровици, које су овуда инћинири мјерили још за вријеме турске управе, и ако то буде, моћи ће Рудо доћи до свог првобитног и много бољег стања. Сада није још у свези ни са главном цестом и зато је народ јако без промета осиромашио. Неби с горег било, кад би се цеста везала са Вишеградом, да послије у свезу доведена буде и са Плевљима, јер овуда је пречи пут, него преко Ужа и Пријеполја.

Од најновијих времена има се забиљежити да је Рудо послије окупације добило своју бољу значајну вриједност, јер је за ово кратко вријеме према оваком мјесту, врло много у напријед пошло се. Висока земљ. влада дала је о своме трошку направити цркву и парохијални дом, који је неколико година служио за школу, а сада је кућа остала за цркву као стан пароха, док није нова школа у 1890. години у чаршији сграђена као комунална. Црква ова посвећена је храму св. прор. Илије, и освјештана је 20. јулија 1886. године г. Митрополитом Игњатијем. А 1887. у јунију мјесецу добила је све нужне ствари као књиге, одежде и друге украсе црквене од његова Величанства ц. и краља Франца Јосифа I. А међу тим добила је на дар од госп. Барона Ф Николића два свилена барјака и двери царске. На ријеци Лиму дала је висока влада начинити нову скелу са гвозденим конопцем, која се на чекрку преваља, те служи као ћуприја према бив. старој скели, с којом се народ мучио дуго времена. У години 1888. на 1. окт. дала је вис. влада успоставити мјестну политичку власт „Испоставу“, окренувши под најближи котар вишеградски, а оцијенивши од чајничког котара, гдје је хрђавим и незгодним путем народ морао 9 сахати хода ићи к суду, а сада за 5 сати лако стићи може у Вишеград. Од како пак за то вријеме постоји овај садањи ефен. управитељ Бакаревић, уредио је Рудо са цестом као и сву овдашњу околицу. Дао је воденицу и ваљавицу за сукно за вакуфски рачун. Сада је одпочео овог љета цесту да доведе са Ужем у свезу, и пошто има искуства у инћинирској струци, то ће његовим настојавањем у идућој години бити довршена, ако му се додијели државна амела да на њој одрађује по 6 дана. И ово се има њему у заслугу приписати за његову привреженост над овим сиромашним крајем. Поред свега тога предлог је учинио земаљској влади, да се и ћуприја макар и дрвена на Лиму на старом мјесту на ново успостави, и надати се у будуће да ће то вис. влада, која очински води бригу о своме народу, жељу његову и народа испунити.

Рудо, 2. новембра 1891.

Саставио:

Михаило Ранковић,

парох-свећен.

Из Благаја на Тријебањ.

Црта с пута. Написао за „Источник“ **В. М. Ћуковић.**

Лањске године, на десетак дана пред Цвијети, дође ми житомисличкиј јеромонах прпод г. Христифор Милутиновић, који бијаше својим послом пошао у Каменицу (своју парохију). Баш у тај мах сједјаше са мном мој познаник и пријатељ, седамдесето-годишњи старац Спасоје Скочајић, посједник, који ми причаше свој сан, како му је дошао у сну калуђер и рекао му, да оде

у манастир Тријебањ, и да ће му очи проћи. (Спасоје имађаше „бијело“ на очима). Уз тој још прискочи и честити отац Христифор, те одлучисмо — ако Бог да о Цвијетима на Тријебањ. Баш, и ако нијесам имао намјеру обаћи тај манастир, али ме причање г. јеромонаха о поменутом манастиру, толико занесе, да бијах готов одмах поћи, јер ми рече, да ћу важних старина видјети, које ја баш радо и испитујем, те саопштаваm у по који српски лист. Истина, нијесам никакав археолог, или старинар, да се у томе добро разумијем, ал' што знам, то и мећем. Дан по дан, дође и онај час, кад нам требаше поћи. Коње смо већ имали, а у бисагама спасојевим, није фалило „руменике“, велико-мученице секе“, једре буњске рибе, а и оне „женске муке — пите“ Рекао: „Због ом!“, пођосмо у 2½ сата по подне пут Буне. Пут нам бијаше врло угодан. Златно сунашце шиљаше своје топле зраке на нас, тихи вјетрић попухиваше, а умилно појање раденика олакшаваше нам пут.

За 1½ сат стигнемо на Буну, а отален управо убавом Ходбином, кући ходбинског „главара“ Саве Стевића, јер нам рече преподобни г. Христифор, да ће нас тамо чекати, па ћемо отален заједно к манастиру. Тако и би! Дошав к „главару“ нађемо тако „нашег оцу“, јер „главар“ тај дан слављаше „крсно име“ — ту „српску славу“. Уђемо унутра и честитамо Сави и „стопаници“ му њиховo „свето крсно име“, па се са сваким упитамо за здравље и сједнемо. Истом, што смо сјели, а ево ти „домаћина“ с великим ибриком каве, те нас ноће послужи, а кашње виномъ и осталом „крсном ђаконијом“. Чисто си могао примјетити, да се брат Сава весели, што смо га походили — макар и узгред о његову крсном имену. Е, тако ти је брате Србе и Српкињо сеље код нас о крсном-имену. Та и иновјерцу су тај дан врата отворена, а камо ли не би била брату Србу! На тек, колико ужинаш, кад чујеш оне крепе здравице: „у добар час“, у „боли час“, у „славу св. Тројце“, за „здравље брата домадара, домаћина“, за „живоначалног крета“, „сужњих и невољних“ и т. д., па онда гуслаше јуначких српских пјесама (у чему се Херцеговци и Босанци особито одликују), е, онда чисто ужинаш, чисто те нешто дивље у више сфере Сриства и лијепог нам православља. Али, на жалост, канда и у томе попуштамо, на мјесто нашег лијепог крсног имена, славимо некакове имен-дане, рођен-дане, како је то добро примјетио пречасни госп. Васа Поповић, прото, о чему је у једном броју нашег вриједног „Бос.-Херц. Источника“ од ове године и проговорио, разјаснио нам важност крсног имена и преклиње нас да славимо крсно-име, а манемо се некаквих новотарија. Боже дај да ријечи г. проте уроде добрим плодом и не остану „глас вопијућаго в' пустињи.“ — Нека ми не замјере штов. читаоци, што се мало од свог циља удаљих, али ме на то и нехотице наћера моја српска жеља, да се и ја придружим ријечима вриједнога ова проте, те закунем сваког брата Србина и Српкињу сестру, да не попушта од својих лијепих народних обичаја, а особито слављења крсног-имена, тог знака нашег лијепог Сриства

Захвалив се дакле усрдно брату Сави на угошћењу и пожелив му, да много љета буде славио своје св. крсно име и пра-праунуци након њега, пођемо с нашим облубљеним г. Христифором даље. Сад већ не могадијасмо на коњима ићи, јер је пут узбрдит; дадемо коње калуђереву ђаку Аниму, а ми полагано пјешице уз брдо. Више од ½ сата ишли смо уз брдо, чему смо се ми Херцеговци и научили, а и занимљиво причање г. јеромонаха, па старине Спасоје олакшаваше нам пут. Превалив тај крш, сиђемо у долину — зелене Дубраве, кроз које смо пуна два сата јашили, и које су нас својом романтичношћу чисто занијеле. Та у кршној Херцеговини свега можеш наћи и крша и романтичних предјела. За ове китњасте Дубраве рече ми „оџо“ да су „ово времја оно“ биле својина славних Милорадовића, а сада припадају некаквом Асан-Агиници.

Прошав „зелене Дубраве,“ за ½ сата стигосмо на манастир Тријебањ, ту славну задужбину Радоја Милорадовића. Пошто смо касно дошли у вече у манастир, то га не могох разгледати, него оставих за сјутра, а одмах пођемо у цркву, целивамо икону Вознесења Господњег, а г. Христифор отпоче „вечерњу“, гдје сам ја за „налоњом — пјевницом“ пјевао, а „оџо“ ми помагао. Пошље „вечерње“, одемо у калуђереву ћелију, гдје нас ибрик каве дочека, коју по истилаху попијемо, а мало кашње устанемо и молимо се Богу, па за вечеру. Пошто је овај манастир одаљен од села, то се не може ту ништа наћи за јело, јер ни дућана ту нема, то извади из својих бисага старина своју брашњеницу, а опет

отвори и г. јеромонах своје бисаге, те све саставимо и на једном постаде пуна софра, а вина — разумије се — није фалило. За вечером смо се врло пријатно забављали. Г. Милутиновић подигне врло лијепу здравицу, у којој нам захвали, што смо се потрудили доћи помолити се Богу у овој св. обитељи неумрлог Милорадовића, напоменув, да ће му особито мило бити, ако и у будуће будемо ову св. задужбину походили.

На тој врло симпатичној здравици, захвалим се г. Милутиновићу, напоменув, да ће ми долазак у ову обитељ остати у мојој милој и златној успомени, јер заиста то ова обитељ и заслужује (како ће се касније видјети), па се онда срдачно захвалим госп. јеромонаху на његовом труду, кога око ове св. обитељи улаже, како би што боља, што виђенија, што напреднија била.

Исто тако захвали се и врли старина — мој сапутник С. Скочајић г. Милутиновићу на подигнутој нам здравици од стране његове. Послије вечере захвалимо се Богу, па развеземо говор о Тријебњу с преподобним, који нам је у кратко извио историју овог манастира, о којем ћу касније, што чух и видјех штован. читаоцима изнијети. Послије тога отпјева г. јеромонах умилним гласом „вознесенски тропар“ и још неке наше умилне црквене пјесме, у чему сам и ја судјеловао, а касније почнемо „Онамо, онамо,“ „Радо иде Србин у војнике“ и друге умилне српске пјесме, па кад још поче старина: „Змај прелијеће с мора на Дунаво“, е, онда, доћи да видиш братског весеља. Тек у 11 сати ноћи легнемо спавати, а г. Христифор даде ми своје тако-зване „саланџаке“, који ме браво успавају.

У јутру у 7 сати пробудише нас милозвучна звона, која нас позиваху Богу на молитву, а и пјевање сеоског народа, који из околних села бијаху дошли храму манастира. Отпоче „јутрења“, па се сврши, а касније изађемо из цркве, и причекамо „литургију“, док се још народа искупи. Свијета је обојег пола све више и више придолазило, те се већ у 9 сати отпоче и „литургија“, која је трајала до 11 сати. За пјевницом сам ја пјевао, а помагао ми један младић са села, кога је доста добро црквеном појању научио г. Милутиновић, на чему му и од мене хвала, кад се тако за своје вијерне парохијане труди, коме су опет они много захвалили, јер и сами увиђају доброту и труд свога пастира. Тако и ваља! Гдје је парох у љубави с парохијанима, тамо све цвјета, тамо све напредује. На против, гдје се не слажу парох и парохијани, тамо све пропада, тамо се све руши и обара, јер није за бадава казано: „Слогом расту мале ствари, а неслога све поквари“, и, „Гдје је слоге ту је и божијег благослова.“ Послије „литургије“ попијемо кафу и по 1—2 „мученице“. Г. Христифор читао је некима молитве, дјецу крштавао и т. д. а ја сам за то вријеме разгледао цркву и што је било важније прибиљежио, па ево сада, што чух, видјех и прибиљежих о овом славном, стародревном манастиру износим пут јавности, кроз наш много-цијењени лист „Источник“:

I. Опис Тријебња и приповиједање госп. Милутиновића.

„Тријебањ“ налази се у врло романтичном предјелу, на једном брежуљку. Свега има 6 православних кућа, 20 римо-католичких 10 мухамеданских. Премда су 3 различне вјере, али се ипак сви међу собом љубе, поштују и потпомажу. Како православни, тако и римо-католици, славе крсна имена као: Петров-дан, Ђурђев-дан, а понајвише их слави: „Никољ-дан“. Народ је веома побожан, а у врачарије много вјерује, као и по осталим градовима и селима Херцег-Босне. У тријебањској јафти има 15 живих вода и неколико оманьих села, која припадају тријебањској јафти. Црква се отвара 12 пута у години и то на: Јован-дан, Задушнице, треће и шесте нећеље великог часног поста, на Спасов-дан, Видов-дан, Илијин-дан, Никољ-дан, Велику Госпојину, Арханђелов-дан, Петров-дан и Преображење Господње. Народ се окупља из столачког котара о Великој Госпојини, а других благдана из: Козица, Пијесака, Локава, Ходбине, Брда, Јасене, Жуберина итд.

Оснивач цркве јесте Радоје Милорадовић, — „Војвода Храбрен“. Шта је био Милисаву Милорадовићу, оснивачу манастира Житомислића, не зна се, али се прича, да му је био рођени брат. Народ прича да су имали још једног брата по имену Радослава, за кога веле да је начињио цркву у Ошаницама (котар Столац) и ту погребен. У „Гласнику земаљског музеја“ од ове године, књига 1 на страни 40. има чланак: „Osanić kod Stoca.“ Priopćili Kosta Hörman i V. Radimsky, у коме чланку има опширно о оша-

ничкој цркви и оснивачу јој Радославу. Штов. писци веле, да учени Дучић рано вели „Ошевић“, а мени се чини, да ће криво бити и „Osanić“, него ће бити — мислим — најправилније речено: „Ошанице“, како ми рече преподобни г. Христифор Милутиновић, јеромонах житомислићки, који ту цркву и послужује, а тако сам и од народа чуо: „Ошанице“. Исто тако, криво веле, учени писци, да је манастир Житомислић сазидао Милош Милорадовић, кад је анано, да га је саградио Милисав Милорадовић, кога се слика и данас чува у Житомислићу. У осталом, свакако је вриједно прочитати поменути чланак у вриједноме: „Гласнику земаљског музеја.“

За тријебањску цркву вели се да је била придворна војводе Радоја, у којој је служио „Поп Никола од Тријебња“, као што то стоји и у „Општаку“, налазећем се и данас у манастиру Житомислићу. Да ли је црква страдала позитивно не зна се, но, кад је куга морила, остаде црква пуста, јер се народ непред куге уклони. Други пак причају, да су је тога времена злобни Турци похарали, попалили и иконе пушкама нагрдили, а у цркви да су своја говеда спраћали. Године 1815., кад је куга престала морити, црква би поправљена, од кога се времена и дан данас св. божанствена литургија у њој поје, а побожан српски народ Богу се моли. Неописана је штета што су ову цркву Турци похарали, јер је сва живописана и то једино она и „Мишљевска на Херцеговини“, што је ова црква много изгубила, јер су ликови светаца накарађени, једном је свеци рука измрљана, другом очи пушком пробијене и т. д. као што ће се видјети у опису унутрашњости ове цркве. Од калуђера — колико се зна — послуживали су ови:

1. Симеон Мильковић, родом из Далмације, гдје је у своме родном мјесту и умро, а укопан под дубом у манастиру Житомислићу;

2. Јосаф Радан, родом из Жиљева, у котару невесињском, а укопан у Житомислићу;

3. Пајсије Перивовић, Мостарац, укопан у Житомислићу;

4. Софроније Вуковић, родом Мостарац, пренешено му тијело у манастир Завалу;

5. Тодосије Веселица, садашњи архиман. манастира Миљешева, родом Мостарац;

6. Јоанникије Цонгел, родом из Попова, а укопан у Житомислићу;

7. Серафим Перовић, садашњи Митрополит Херцеговачко-Захумски;

8. Симеон Тодоровић, игуман житомислићки;

9. Герасим Јовановић, садашњи игуман душки;

10. Христифор Милутиновић, јеромонах житомислићки;

11. Прокопије Вуковић, који је не давно умро у шехер-Мостару и укопан у Житомислићу.

Овај је манастир походио и по који пут у њему служио, учени г. Никифор Дучић, архимандрит, који је о овоме манастиру писао године 1861. у „Српско-далматинском Магазину.“ Да би штовани читаоци имали потпуну цјелину и историју овог манастира, преписећу из Дучићевих „Књижевних радова“ (које је поче издавати) све, што је писао о овом чувеном манастиру.

Оволико о манастиру Тријебњу и приповиједању г. Христифора о истоме, а сад прелазим на:

II. А. Опис цркве (из нутра).

Црква је у облику крста начињена. Од прага при улазу у цркву до прага св. олтара — жртвеника има 5.5 м., а ширина је сразмјерна висини. Са обје стране цркве налазе се двије врло фине пјевнице, а за пјевницама налазе се неке црквене ствари као: наслон за св. Еванђеље, апостол, кадионица, свијеће и т. д. Црква је висока 5 м. и сведена, а горе у своду насликана је Богородица разкриљених руку, гдје јој са стране стоје: М. Г. С десне стране, стоје покрај ње Евангелисти Матеј и Марко, а с лијеве Лука и Јован. Богородица је добро очувана, а живописана је: мавеном, црвеном и смеђом бојом, а по рубовима је гајтан жуте боје, а нето тако и вијенац око главе јој. У св. олтару налази се св. трапеза у облику кружнице, којој је обим доста голем, а на њој се налази: св. Еванђеље, крст и 2 чирака од гвожђа. С лијеве стране св. трапезе, налази се проскомидија, обојадисана мавеном бојом, на којој стоји „Чин совершенија Проскомидији“ и 3 иконице и то старе и поцијепане. Покрај проскомидије налази се пенџерић за којекакве ствари. С десне стране зида у олтару налази се издубина у којој је насликана Богомајка раширених руку црвеном бојом бојадисана, а око главе јој жут вијенац. Под Богомајком насликан је св. Никола косе и браде црне као и лица црнкаста, а епитрахиљ му је зелене боје са 3 црвена крстића. Према Богородици налази

се мало на више И. Х., а око њега 4 анђела. И. Христос, као и анђели намазани су црвеном бојом, који врло лош утисак на човјека чине. Све слике у олтару доста су добро сачуване. Иконостас је висок 5 метара, а толико исто и широк. Исти је од дрвета. На врху иконостаса издигао се дрвени крст, а испод њега иконе Спаситељеве, Богородичине, иконе неколицине светаца и светица. Престолна је икона Спаситеља и Богородице а за њима неколико иконица светаца. Пред иконостасом, налази се дирек и на њему 5 малих јефтиних кандила, а више врата св. олтара, налазе се два стаклена кандила ружама искићена. У опште, црква је с уважима врло сиромашна, а како не би и била, кад се само у години 12 пута отвара, а селака што дође о годовима, и то је с малом изнимком сиромашно.

Од десне пјевнице за једно $^1/_2$ м. — близу средине цркве, налази се гробница, у којој се налазе земни остатци оснивача овог манастира Радослава Милорадовића. На плочи нема никаква натписа, а велика је преко 1 м. Више гробнице, на десном зиду, налазе се 3 мозаване слике и то Исуса Христа, коме више главе стоји ово:

ІС ‖ ◊ ‖ ХС.
ѠѠ И.

Ова Спаситељева слика доста је покварена, па и читав низ слова сав је измрљан, што ми бијаше врло жао, као што ми рече и г. Христифор, да и ученом Дучићу врло жао бијаше, што не могадијаше то прочитати, само једва разабрах ово: „Ѡ. ѲГХ“, што би значило: „Воевод Радослав.“ До Исусове слике стоји слика св. Николе, коме више главе стоји:

С.Т.Ь. НЬКОХdѲ: ІГ:

Покрај св. Николе, налази се икона Радослава Милорадовића. Глава му је врло голема, коса дуга и црна, очи и обрве врло големе. За очи је врло карактеристично, јер су тако големе, да је то заиста нешто страшно! Брада густа, а халине све дуге и црвене; рукава оба зелена, а по халинама налазе се црне пеге. Ноге су доста големе, а на ногама су му као чизме половне, које доста наликују на обућу брата му, славног Милисава, оснивача манастира Житомислића — Славни Радослав (Радоје) држи у десној руци покварену црквицу. Више главе стоје 3 реда. У првом реду стоји, које једва могадијах разабрати ово:

I. ред: ПѲ НСѲЇ . . : † С . . . . . .

II. ред: Ь.Ь†С. ОГ. НТѲХЇ.

III. ред: КѵѵКОДѦ РѦДО ::

„Војвода Радоје.“

Отац Христифор рече ми, да она прва два реда не могадијаше до данас нико прочитати, па ни сам учени Н. Дучић, тај српски наученак! Узрок је овоме, што су писмена измрљана, које од насилничке руке, а које због зуба времена. Штета! На зиду више црквених врата, намоловано је „Успеније Пресвете Богородице“, а око ње Апостоли, које је тирјанска рука покварила и изгрдила. На лијевом зиду до пјевнице је слика Спаситељева, а до њега узбуркано море с лађом. Под морем, налази се пакао, у коме је измолована ватра, у којој се људи муче. Унутри у паклу стоји ово: ХОЛИЦИИ, мало даље КѦЛѦТНИЦИ, над „блудницима“ стоји „блодник“, а над „јеретицима“ „Ерети“. Ова је слика такођер доста покварена. Из „пакла“ долази слика „раја“, више кога пише:

РѦЯП ЋЇѲѵѴЖѢИН . . . . . :: ::

У сред раја стоји Богородица раширених руку, до ње воћка, до воћке ЯЕРЯЯ (Авраам), а до њега воћка, до воћке слика Исака, до Исака воћка, до воћке слика Христова. Више „раја“ и „пакла“, налазе се слике преподобних, праведних, мученика, великомученика и т. д. ал је то женим дијелом покварено, измрљано и и куршумима испробијано. Ова ме црква и нехотице опомиње на она бурна времена, кад је полу-мјесец владао и рушио све оно, што је Србу најсветије, што је Србу најславније.

Описав цркву на нутра укратко, примјетити ми је, да би било врло нужно, да се наши дични Мостарци побрину, те ову — заиста красну — цркву мало поправе и црквеним утварима боље снабдију, јер је то задужбина славног Милорадовића, потпуно заслужила, а није ни право, да овакову дивну цркву нашем немару предамо. На даље ваљало би, да честити Мостарци бар једном-двапут у години походе ову цркву — као што походе манастир Житомислић о Благовијестима и Тројичину-дне и материјално је обогате, та да јој се што прикупи добара — земље, од чега би се ова црква уздржавати могла.

Увјерен сам, да многи и не знају за сиротињу ове св. обитељи, а други опет не знају, да ова св. обитељ мало већу пажњу захтијева. Ко у ово двоје не вјерује, нека оде, пак нека се освједочи, да је ова св. обитељ спромашна и нашем немару предана, што никако не би смјело бити, а ко није видио природних љепота, ко не зна, што је „земаљски рај", нека пође к манастиру Тријебњу, па ће видјети! Тога ради, браћо Мостарци, и остала дична Србадијо, обратимо мало већу пажњу око манастира Тријебња, јер тако ћемо се одужити светој сјени неумрлих и славних племића херцеговачких Милорадовића. Слава им!!

А сад прелазим на:

III. Б. Опис цркве (с поља).

Црквена авлија (двориште) дошла је на округлац, а ограђена је зидом у висину 1.5 метра. Зид је доста добар. На сред авлије, налази се једна плоча 2.5 метра дуга (ширина сразмјерна). Одозго, по крајевима плоче, израђене су врло фине гране, а по средини је једним зарезом преполовљена. Отац Христифор рече ми за ову плочу, да се прича, да под њом бораве вјечни санак двојица славних Милорадовића, а који — Бог би свети знао! Мало даље од ове плоче, налази се иста оваква плоча, у које се на врху налази „мач", а доље „пош с корицама." Изрези су око ње, као и око оне прве. Од ове друге плоче, налази се опет једна мало мања с истим изрезима. На четвртој пак плочи, која је близу ове, налази се опет мало по већа, више које се разграната виноки јаблан, а на плочи, налази се овај знак:

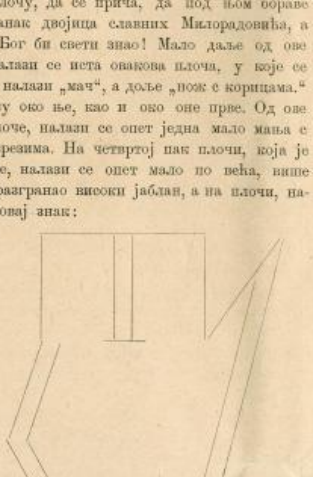

Према овој плочи, налази се такођер опет једна друга, мало мања од ове поштедње. На свима овим плочама, не могох никаквих натписа наћи, а да је било љепше вријеме, могуће, да бих могао што и наћи, јер вријеме бијаше кишовито.

По моме мнењу, ове плоче, нијесу без какове вриједности, тим више, што је овај манастир стар.

За црквом, налази се гробница са двије плоче. Гробница је дуга 9 педаља, а широка 8. Отац Христифор рече ми: да се не зна, ко под њом борави вјечни санак, само се то зна, да је врло стара. Натписа нешто има, али, на сву своју радозналост, не могох ништа прочитати — ама баш ни једног слова! Ниже овог гроба, налази се још један мањи, за кога вриједи све оно, што рекох за први гроб. Пред првим каменом, односно плочом, налази се велика софа, којој је обим до 20 метара, а у средини исте, налази се врло велики бријест, за кога веле, да је старији од оног житомисличког. (Житомислички је стар преко 300 година). Ја и још један Србин сељак ухватисмо се за руке, те обгрлисмо овај стародревни бријест, па ипак нам остаде празнина. Дакле нас двојица не могосмо га свега загрлити! Хеј! Кршна Херцегова земљо, ала се у теби свашта наћи и видјети може! — Спрам ове софе, налази се у углу опет друга омања софа у виду пачетворине, којој је обим мало мањи од оне прве. На средини, поносито се издигао опет други бријест, који тужно гледа у свога колегу, а овај му прича „српску славу и српске јунаке;" прича му за славне Милорадовиће!

У противном виду опет софа у виду полукруга, а на њој се разграната бјелкасто-црвенкасти јоргован, око кога се обавија зелени бршљан, као сека око свога милог браће! Мало ниже ове софе, налази се скромна калуђерева ћелија, у којој отац Христифор, кад дође, обитава. Над вратима црквеним налази се плоча, на којој врло финим старословенским словима пише: да је тај храм дао поправити давно-упокојени неки Гаврило Мијатовић, родом Мостарац. Бог да га прости и помилује!

Врата су пак црквена гвоздена, а на једном канату стоји ово:

Овај изрез — види се — није стар, ал' га за то овдје пренесох, што ми се фигура врло допаде.

На предњем пак зиду цркве, с лијеву страну и то при крају, стоји ово:

Р. М Чита се: Радоје Милорадовић. 1701. А одма, у истом реду стоји ово:

„ІС†ХС. СИ СТИ И БЖЄВНИ ХРАМЪ СТЦ НИКОЛИ. ОЗИД СЄ И ОБНОВ ЛЄТО ЗЛВ (7042–1534.) ТРЂДИ ЖЄ СЄ О СВЄТЂМ ХРАМЄ ВОЄВОДА РАДОЄ.“

Што би на ерпски значило: „Исус Христос. Овај свети и божанствени храм св. Николе, озида се и обнови године 7042.–1534. Труди се (т. ј. оспова га) о св. храму, војвода Радоје.“ Овај натпис не могох никако прочитати, него га изводих и књиге: „Књижевни радови“ Нићифора Дучића стр. 100.

Ово би био мој опис Тријебља, уа кога још додајем 2 ферана, која сам добио од преподоб. госп. Милутиновића. Ови се ферани налазе у манастиру Житомислићу на турском језику (у оригиналу), кога је дао превести на наш лијепи српски језик госп. Христифор, и кога онако слоштавам, како га добих написана, не поправљајући ништа. Нека је ердачна хвала госп. Милутиновићу, који ми посла препис ових фермана, јер ће нети још боље попунити мој путопис и опис ове цркве.

Поменута два ферана, не хтједох објашњавати, јер ће и сами читаоци разумјети, шта се хоће с овим ферманима, а и отац Христифор, не знаде ни ништа више рећи, него што стоји у овим ферманима.

Ево дакле превода тих фермана:

Превод:

Мехмед, кадија Назјестник у котару Благају, писао Божје опроштење.

(А. С.)

Житељи, села Житомислића од благајског котара ступили су у Шеријатски Суд (превишњу сједницу) те су при сувочењу раје Вука и Стојана настављени у Тријебљу против њима изјављени будући да су туженика стародједови запосједнућем од (фетуха) оградили на четири дирека једну цркву којој су зид подигли а унутрима слике извешали (т. ј. туженици) и обојили тога ради питамо да се те остране.

Тужени при упиту заниједкајућ одговорише: нашу цркву како су је наши стародједови сапрадили тако и стоји а ми ништа промијенили нијесмо на обистињене пријаве од истих житеља затражени су свједоци који су прибављени као поштене Мухамедовце Хамзу Балији, Бехрама сина Сулејманов и Алију Абдијина, који свједоци освједочише нами је познато да је речена црква на четири дирека сграђена ми овако свједочимо, који се свједоци примају и пријављења усљед захтјева би написано те захтјевателју да је се који може до потребе при очевиду показати, све би написано.

На дан свршетка мјесеца рамазана 1022. г.

Свједоци: Халил бег Алам Спахија Хаџи Дервиш. Мохмед син Сејди Мехмед и Бали син Четхода, Али Четхода.

Ферман!

Од Милорадовића земље, која се налази на Тријебљу.

(Превод фермана)

Херцеговачког Санџака Мутисарифу и Благајском кадији, од доње Нахије преставши нам по нашем Ферману Вуко и нама арзохал предавши. Истој нахији пренадлеже се село Тријебаљ, земља налажена се отцем му Вујом прије 20 година, обрађивано, некрчивано, десетина давана, па ничијег права у њој непмајући. Од истог села Хаџи Асан да има његова једна њива, такову тужбу поднесавши нам, ми видећи да није Асаново право од толико времена да се ниште усудили уает му дати, по нашој пресуди дозвољавамо и пресуђујемо да ову ствар добро извидите по прописамом од толико времена у њиховој власти бивши и на то истините Тапије пмајући, како ће истог Асана право бити зато и после процеса да се ниште усудили уает му дати, зато ни и опет препоручујем да ово нашем савјету складно слеђујете. —

Мјесеца Бемазијул–Ахира 1029.

Ево преписа о манастиру „Тријебњу“, изнађена из књиге: „Књижевни радови“ Никифора Дучића, архимандрита:

„У столачком су округу ове цркве:

1. На Тријебњу (село) на једном брежуљку у Дубравама храм св. Николе.

Ову је цркву саградио како сам већ споменуо, војвода Радоје Храбрени или Милорадовић. То се дознаје из урезаног записа у камену на лијевом углу цркве с поља. Запис је са скраћеницама; слова су доста изтрвена и у ликпај зарасла.

„Ю† ХС. СИ СТИ И БЖСТВНИ ХРАМЪ СТЇ НИКОЛИ СЗИД СЄ И ОБНОВИ ЛѢТО ЗМЂ (7042= 1534.) ТРЂДИ ЖЄ СЄ О СВТѢМЪ ХРАМѢ ВОЄВОДА РАДОЄ.“

Црква је средње величине; ал је сразмјерно доста велика. Тријебањ је сам по себи узвишица, и ни с једне стране није заклоњен брдима, те се црква на њему из далека види. С њега се виде готово цијеле Дубраве у ономе опсегу, како су сада. А у старо су вријеме биле пространије; обухватале су и садашњу Габелу. С Тријебња се види и Мостар. — Црква је била живописана. (А и сад је, само, што су неке слике покварене. Опаска пишчева.) Боје су отворене. Унутрашњост њезина привлачи побожнога гледаоца. (Заиста! Писац.) Црква је у повини манастира Житомислића. Њезина је судбина била промјењљива. Неколико је пута остајала пуста, и обнављана по свој прилици за то, што су се Тријебљани у XVI. и XVII. вијеку потурчили! Те су потуричке куће и сада врло близу тријебањске цркве.

А српско је село Козице мало даље. Турски је фанатизам био страшан. Ни калуђери житомислићски ни Срби из Дубрава најпослије нијесу могли сачувати од запустјења ни ту српску цркву на Тријебњу. Пошљедњи је пут била дуго пуста. Тек 1857. год. наше се побожни Србин Симат Гавриловић, трговац из Мостара, и обнови ту запустјелу цркву, у коју су тријебањске потурице затварали своја говеда! — Добивши „бурунтију“ од мостарског паше, разумије се, за скупе новце, ноћне најживље приуготављати све што је потребно за обнову цркве. Није штедио ни трошка, ни жалио труда, док ју је обновио; зид унаоколо подигао и једну кућу, као ћелију, на један под саградио. Кад је све то свршио, позове митрополита херцеговачког Григорија, да освети цркву. Побожни ктитор позове још на ту свечаност архимандрита мостарског Памучину, писца овијех редака, неколико прваца од Срба мостарских, игумана житомислићкога и народ из Дубрава. Свијет се слегне на Тријебањ, и лицем на Илијин дан 1858. год. би освећена црква у славу св. оца Николе. Весеље је било велико. Народ је данао обновљеној цркви, а ктитор Гавриловић, топећи се од радости, частијавао је госте. Међу Дубровљанима бијаху неколико стараца бијелијех брада, који од радости роњаху сузе, причајући, како памте, кад је та црква пошљедњи пут запустјела, као и то, како калуђери нијесу смјели доходити на Тријебањ да служе литурђију, јер су их потурице нападале и тјерале! Тако и народ из Дубрава није смио доходити. И црква запустје.

Ктитор цркве Симат Гавриловић, пошто је старином с Тријебња, и пошто има и нешто своје земље ту; па доходећи на то своје добро, сијне му у главу побожна мисао, да обнови ту цркву, тијем прије, што је знао из предања, да ју је и његов дјед један пут обновио, и то у почетку XVIII. в., што сам споменуо у опису манастира Житомислића. Правичност иште, да се овје спомене и име Која Зуровца, такођер из Мостара, који је био десна рука Гавриловићу у обнављању цркве.

Покрај свега што је та црква била пошљедњи пут више од 50 година пуста, и што су у њој потуричка говеда пландовала; опет је живопис већином остао непокварен. Само ондје, гдје је свод провалио, и живопис је пропао; иначе цио.

За вратима на десној страни на зиду види се цјелокупна слика првога и најстаријега ктитора или оснивача цркве с натписом од 6 редака, који су потамњени тако, да се не могу прочитати, до само двије ријечи: „Радое Храбрѣнъ“. Ту му је под сликом и гроб раван с тлима до зида. А изван близу цркве стоје рушевине његова двора. Земљу су му ову пристили Турци, особито потурице на Тријебњу, ради чега су и превртули њерем! — Црква тријебањска сада нема земље више од оно што је у огради манастирској.

* * *

Да потврдим оно, што мало прије рекох, о првој обнови цркве, навешћу оно, што се налази урезано у камену у црквеном зиду с поља више записа, који сам већ навео; а то је: „1701. С. М. Ова два слова нијесам могао протумачити,

докле год не нађох у манастиру Житомислићу исправу међу другима на турском језику, а на полеђини запис: „Оке е кѣрѣтѣ, шта и црква на Турские поноки 1701. године“. А она два слова значе: „Симат Миличевић“. Тако се звала породица садашњега ктитора, који се је прозвао по својему оцу Гаврилу Миличевићу: Гавриловић, а настављала је од старине на Тријебњу.

Ево, ово је све, што се о манастиру Тријебњу имадијаше прибиљежити и написати. —

А сад на завршетку, достављу и врло фину „здравицу“ оца Христифора, коју је при ручку подигао.

Ова здравица — говор, нека јамчи о способности г. Христифора, његовог српског одушевљења и његових поучних и моралних ријечи

Дао би Бог, да се и остала наша браћа свештеници и калуђери угледају на овог скромног јеромонаха, који није Бог зна учио великих наука, али је својим трудом много постигао.

Ево, даклен напомунутог говора:

Драга браћо христијани!

Пригодом данашње свечаности, славног Вознесења Господњега, као храма овог светог манастира, дозволите ми, да вам коју проговорим.

Познато вам је драга моја браћо Христијани, да данас наша св. мајка црква и цијели православни народ, слави успомену, кад се преблаги Спаситељ пред својим ученицима вознесао на небо и сјео с десну страну Бога оца. Као год, што је отишао горе — на небо, тако ће опет доћи с неба доље на земљу, да суди свима људима без разлике ријере. Успомена на св. данашњи дан нека вас сјећа, нека вас опомиње, да ће преблаги Спаситељ опет овамо доћи и свакоме заслужену награду или казну одредити. Као год, што се Спаситељ данас вознесе на небо, тако и ми драга и љубазна браћо узнесимо своје мисли горе, па се запитајмо, да ли све оно чинимо што нам наша св. мајка црква заповиједа чинити. Истину да речем, не чинимо! Видим и на самим вама, као да ми хоћете да рецете, да имам право, кад рекох, да много и много којешта не чинимо, што би имали и морали чинити — што нам наша св. мајка црква заповиједа. Вјерујете ми, моја драга браћо, да наши стари много боље поштоваху вјеру и наше лијепе српске обичаје, него ми што поштујемо, а они то нама предадоше као драгоцјени аманет да чувамо, и прије да и себе жртвујемо него ли од предатог нам аманета да попустимо. Та наши претци за вјеру на коцу изгинуше, у тамницама их смрт налазаше, и у најгроознијим мукама умираху, и ко би још могао све њихове патње изрећати, које за нашу свету вјеру и православље, мило Српство и српску народност претрпјеше. Поклонимо се даклен светој сјени наших предака и пођите путем њихових светих жеља, па да нас види Бог. Штујмо и молимо се Богу за здравље Његова Величанства, нашег најмилостивијег цара и краља Фрање Јосифа I., под чијим окриљем уживамо слободу и мир, срећу и сваки напредак. Покоравајмо се земаљским законима, „јер свака је власт од Бога дана“, вели св. апостол Павле, а преблаги Спаситељ вели: „Подајте цару царево, а Богу божије“. Љубимо се између себе, праштајмо један другом, не враћајмо жао за срамоту, штујмо српске обичаје, а понајприје наше дично „крсно име“, без кога се Србин не замислити не може. Једном ријечју, чинимо све оно, што нам наша св. вјера и Христијанска дужност налаже чинити.

Драга браћо! Врло ми је драго, што вас у толиком броју видим овдје сакупљене, гдје сви скупа прослављемо Бога и данашње св. Вознесење Господње. Драго ми је, што се сјећате ове св. обитељи, коју је основао прије неколико стотина година један ове земље неумрли и вјечитом славом овјенчани Радоје Милорадовић. Поклонимо се светој сјени и костима овог оснивача, завјештајмо му се данас, да ћемо и и будуће походити његову свету задужбину и нашим слабим материјалним силама потпомагати је, не би ли што љепша, што краснија била, јер то ова св. обитељ потпуно и заслужује. На тај начин, одужићемо се сјени неумрлог Милорадовића. Потакнимо и друге, који не знају за ову обитељ, нека дођу, нека се овдје Свевишњем помоле за своје душе и спас милог нам Српства, нека се поклоне костима неумрлог оснивача ове св. куће божије, нека виде „земаљски рај“! А сада се вама обраћам господине учитељу, с молбом, да славу овог св. манастира, његове старине и красоте изнесете путем јавних новина, те да и други знају за ову св. обитељ и по могућности је потпомогну, за које ћу вам благодарним остати. Завршујући овај скромни говор, желим вам моја драга браћо, да и много и много година будете дочекивати данашње св. Возне-

сење Господње на славу Богу, ове св. обитељи и вас. Амин! —

На тој врло красној и симпатичној здравици г. Милутиновића, врло се ујудно захвалим, обећавајући, да ћу о св. задужбини племенитог Радоја Милорадовића проговорити у нашем много цијењеном, духовном листу „Босанско-Херцегов. Источнику“, што своје обећање данас и извршујем, а г. уредника, молићу, да овим мојим ретцима даде мјеста у своме ваљано уређеном листу „Источнику“, на чему му се топло захваљујем.

Послије ове здравице, захвали се и мој супутник Спасоје Скочајић на фино изреченој здравици оца Христифора, а онда јуначки Невесињац, старац од својих 70 година запјева јуначку пјесну, тако да се све хорило! Заиста, јачег гласа до данас не чух! —

Софра се диже, а онда оцо отпјева „Вознесенски тропар“, а ја „Бранково коло“. Пошље тога донесе се књига, у коју сваки уписа понешто новаца.

Опростив се са свима, срећно пођемо, а чила млађарија пред нама пјеваше оне умиљате и заносне српске пјесне. На Пијесцима опростимо се са свима, а ја и мој Спасоје пут Буне. Дођемо на Буну врло касно. Одиорисмо се мало у дућану Илије Пријата, па одален пут Благаја — Херцег Стјепанова града. Путем киша падаше, а помрчина на све стране. Ја путу не бијах доста вјешт, а мој старац — сапутник на очи добро не виђаше, те куд год окренемо, увијек на „плот“ ударасмо.

Видећи да нема спаса, почесмо коње навалњати и плот обарати. Тако прећемо, ал сво белаја! Опет на други „плот“ (ограду) ударисмо, те дај и ту ограду обаљуј. Таман ја прифатио за колац, а неко из далека завика: „Држи га! зар плот баталит!?! У томе ми брзо на коњима одлетимо, а Спасоје једнако: „Велике бруке ноћас с нама учитељу — ако Бога знаш!“ „Само немој никоме за нашу бруку казивати“. „Нећу, нећу Спасоје“ — велим ја. А да вам кажем, драги читаоци, како смо по житу на коњма јашили, е, би се заиста за трбух од смијеха ухватили. А да знаш мој Спасоје, да читаоци „Источникови“ знају, да си пао у воду и завикао: „Учитељу! удуших се! помагај!“ Ја брже боље прискочим, тегли, тегли, те једва мога ми Бога, извадих га! Ама, чудим се, драги моји читаоци, откуда ви за то знате?! Е, баш, право је речено: „Заклела се земља рају, да се сваке тајне знају“. — Па нека! Онако јадни жалосни, узјашемо на коње, па хајд' даље.

Једва у 9 сати у вече, стигосмо у Благај, те Спасојевој кући. Разумије се — кућна челад већ поспала, а врата замандаљена. Куп, куп, док ево ти Спасојева Ристана, те нам отвори врата. Пробудисмо и осталу челад, те нам донесоше вечеру и „руменике“, које нам обоје бијаше слатко, баш фино! — Разумије се, челад нам се није смијала! Само да попушају! —

Захваљујући Спасоју на друштву и вечери, опростим се и одем у чаршију (јер ми је тамо и школа заједно са станом била.). Ће ево сад несреће, заборавио кључ на Трнјебњу! Зовнем двојицу, те обијемо собу! Сјутра дан, говорило се по чаршији како смо плотове кидали, по житу јашили, у воду падали и собе обијали.

А сад, завршујући своје „преголемоје путешествоје“ немојте се драги читаоци наругати моме и Спасојеву много-страданију, та и неки Насрадин хоџа-ефенди, ударао би више пута на белаје!

Да сте ми здраво читаоци мога „долготрпљенија“.

До скора виђења у бољој срећи.

У Мостару, 1892. године.

Старинске књиге.

Књижица, о којој ћемо овдје говорити, повезана је у дрвене корице, кожом обложене, али нема свога наслова; ваљда, што је коме требало, то је и преписивао, па зато и нема наслова. Она је у најмањем колу исписана и везана, онако, какве је некад Милонук молитвене књижице за литургију издавао; или какве су

мале иконице, што се сад дјеци школској као награда раздавају. Преписивач служио се много скраћеним титлама и штампарским писменима: *ица, јери, јат, ју, кси, иси, ница, гјело, ук, от*, дебело и танко *јер*, и т. д.; али овдашње штампарије, немају тих славенских писмена и знакова, морала су се дакле уметнути садашња слова. — Зато нетреба овдје гледати на правопис, него на језик и садржај.

У њој је из почетка на првом мјесту: Канон светому архангелу грозному воеводје бога посланном человјеком по все душе человјеческие. душу вазјети к богу а тјело отдати земли. ти же человјече назабивај часа смртнаго, пој по все дни канон си. — аште јест јерej благословен бог. аште ли прост. за молитв светих отец. цару небесни. и тријсветоје. и по оче наш господи помилуј вг (12) придјете поклоним се. псалом И (50). помилуј ме боже до конца. по утрени тропар. глас в. (5). Небесних сил избраннаго војеводу. от бога посланнаго оружника. грознаго. ополченија побједитеља вражим силам светаго аггела појуште восхвалим. смртнију бо нас назидает. и от суетнаго мира избављает. и вјечних мук свобождает ни да појем јему алилуја.

Богородице крјепкаа помоштнице. скрбештих от смрти изимаеши. и от муки избављајетни да појем комуждо по достојанију благодат дајеши. тјемже тја богородице васи вјеличаем.

Канон глас д (4.). песн. а. (1.). Слједе сви девет пјесама.

Затим иде служба акатисту пресветије богородице (писана другом руком). на господи возвах стихери: Савјет превјечни откривајe тебје отроковице гавриl преста тебје лобизаје и вешчаје радуј се земле пенасеана. радуј се кушино неопалима. радујсе глбино неудоб видимаа. радујсе мосте к небесем возводеи и лествице восходнаа јуже јаков виде. радуј се божествена ручко манни. радуј се раздрешене клетви. радуј се адамово возвание стобоју господ.

Јављајешими се јако человјек. рече петленна отроковица к архистратигу. и како вештаем глаголи паче человјека смиоју рекал јеси богу бити и вселити в ложесна моја, и како буду гла... село пространоје и место свештенна. иже на херувими ваходештаго, непрелсти мене лестију. не бо разумех сласти браку јесам непричестна. како убо отроче розку. и т. д.

Канон пресветјеи богородици. глас д. (4). После шесте пјесме исписани су икоси и кондаци. — Възбранној воеводѣ побједителнаа. јако избавлсе от бјед благодарственаа вспишују ти раб твоје богородице. нь јако имушти државу непобједимују. от вьсаких ме бед свободи. да зову ти. радуј се невјесто неневјестнаа.

После овога настаје пјесма седма од канона. Свјетлна. на хвалите. стихери: глас а. (1). От небесних круг гавриl слетев в назарет пријдста дјевици марии вапије јеј радујсе. зачнеше сина адама древњејша и т. д. — Слава и нињa. (свуда у овој књижици пише се *нинa нињашни*). Језика јегоже невједеше услиша богородица и т. д. (Овдје је неколико листа изваћено, и слеђе три молитве.)

Сад је настављено: Начело вјекои (великој) навечерници. цару небесни. утешителу. тријсветое. — Псалом д (4.) вънегда вьзвах услиша ме боже правди моје и т. д. псалом 6. 12. 90. таже: спами бог разумејте језици и покарајте се људие јако с нами бог и т. д. вьсе упование мое ктебје вьлагају мати божиа сахрани ме вь својем си покрове. (и на другим мјестима, па и овдје изгубљени су листови. тим би књижица била завршена, али

су јој дометнути неки записи, о којима се вели, да један треба написати, у велики понедељник пријe свете литургије; други у вторник; трећи у сриједу; а четврти у велики четвртак; па их саставити и подметнути под антимис, док се сврши литургија великога Василија, и страстна евангелија; па у велику суботу стави унутра честицу от велике панагије, и бијели тамјан, те замотај у олово, и стави на четири стране, и свети водицу и т. д. — пак онда слиједе заклињања ђаволу, да не чини пакости христјанину и његовом раду и труду. Ево их неколико: заклињају те четирми углими небесними. запрештају ти дјаволе 4. евангелисти, матеем, марком, лукоју, јоаном, подржецим небо и земљу, заклињају те дјаволе великим градом јерусалимом вънемже почивајут вьси праведни, запрештају ти дјаволе KI (12) апостол. заклињају те дјаволе SI (16) пророк. запрештају дјаволе светих четрдесет мученик. запрештају ти дјаволе велик пророком претечом јованом. заклињају те дјаволе 4ми патријарси. заклињају те дјаволе 318 светих отец иже вьникен да неимаши области на трудех христјанских одаждети буреју злоју. Овдје сад спомињу се 10 светих: Аксентије, Леонтије, и т. д. и чита се евангелије: Вьниде исус вьнес некоју жена же нека именем марта пријем и вдом свои и т. д. Пошље евангелија слиједе десет грчких ријечи, написани српским словима: аесотир, метамормену, тосавор и т. д. — па онда опет евангелије: Једнии надесате ученици идоше и т. д. заклињају те дјаволе 4ми реками фисон гион тигар и ефрат обходеним вьсеу вьселенују да неимаши области избити жит христианских. запрештају ти дјаволе ангели и архангели господа нашего ис. христа. заклињају те дјаволе рождеством христовјем. запрештају ти дјаволе кртетчнием господьним. закл. дјав. вьскршением лазаревим. запр. дјав. цвето носнем господа нашего ис. хр. закл. дјав. распетием христовјем. запр. дјав. вьскресением господним. закл. дјав. светим јего на небеса вьсхождением. запр. дјав. богољенним јего преображением. — Затим су написана свих 40 мученика имена, и с тим је ова књижица завршена.

2. Сад долази друга књига у средњем колу повезана; али нити има почетка ни свршетка, на јој не можемо ни имена надјенути, а исписана је лијепим штампарским писменима, и то једном руком. Садржина њена по реду је ова:

Днесь јорданскије води вь цјелбу человјеком претварајутсе јављением бога нашего. днес струјами огњедьхновеними вьса твар напајајетсе. днес человјечесци грѣси духом светим и јорданскими омивајутсе водами. днес грѣховнаго плача измењихом се, и јако исрањ спасени бихом. и т. д. и т. д. велѣки јеси господи и чјудила дјела твоја, и ни једино же слово доволно јест на похвалењије чюдесь твоих. (тришут) Своејеју бо вољеју от небитија вь битије привел јеси всаческаза. и т. д. Ти и нина владико освети воду сију духом твоим светим. и т. д. — Глави наше господеви прјеклоним. и т. д. Вьјордани крештајуштутисе господи и т. д. Слава и нина.

(Одма затим) *Молитва глаголемаа над коливом вь имењи светих. и над новом бранју и на всакому приношењију. и овошчију.* (Следи молитва.) Што је из лежећих слова сложено, написано је црвеним мастилом.

Молитва над сасудом оскверњимесе..

Молитва на бранје грозђа: Боже спасе наш назвољеи нарештисе виноградом и т. д.

Молитва начети вино кисело. или кунус. или оловину. или медовину. пои. благословен бог наш. также трисветое. потом *тропар въскрсни въсе. и богородиц. и ипакој.* от прваго гласа. такожде рједом до осмаго, и показдает..... тропар въскрсни глас 1 камени запечатану и т. д. *богородиц.* Гавриилу провјештавшу ти и т. д. *ипакој.* Разбојниче и т. д. *тропар* К. Єгда сънидѣ къ самрьти и т. д. богор. ипакој. глас 3. 4. 5. 6. 7. 8. без прекидања с богородичнима и ипаконима. *пои.* господу помолим се. *также молитву сију*: Господи исус христе боже наш. прјелошиви воду въ вино въ кана и т. д. *молитва 2. томужде.* Господи благи человјекољубче. призри на вино сије. и т. д. также честьејшују херувим и отпуст.

Молитва: въсакому. аште въпадет что скврьно. всасуд вина. или јелеа, или ино что и будеш ново неразгнило се. достоит видашее извјешчи вънѣ и т. д. прописује шта треба чинити. *также молитву*: Свети владико и т. д. и потом свештеник вливает воду от светих богојављенији и т. д.

Чин бивајеми како подобајеш исходити съ свештими крстш. въ праздници господскије. діакон. благослови владико. пои. благословено царство и т. д. діакон господу помолим се. *пои, молитву во олтара вјелми.* Господи боже наш помилуј нас грјешних и недостојних и т. д. *также мол. сију пои. шај въ олтари.* Господи свети въ високих живи. и всевидјештим твоим оком и т. д. потом исходим из цркве појуште *тропар* того праздника или светому. *также стихири.* господи, господи призри с небесе и визкл. *стих 2.* господи, господи не отврьги нас. *также канон празнику* или светому. *также* діакон. паки паки прилажно господу помолимсе. људије. гос. помилуј. *также евангелие* въскрсно. діакон. јеште молимсе о јеже съхранитисе мјесту сему и т. д. поп. молитву велми. Боже отче ѓда нашего ис. ѯа си благословен вънјеки и. т. д. јереј молитву вјелми. владико господи ис. хр. приклони срца наша въ послушание и т. д. *потом* діаконства *јереј молитву въ услишание въсјем.* Паки те молим милосрьдаго владику ѓди савоте и т. д. *діакон* ѓду помолимсе. *јереј молитву сиу.* Спаси боже људи своје и пр. и укрјепи државу господам благовјерним (нигди нисам нашао у овој књизи да се спомињу краљеви или владике) и т. д. діакон ѓду помолимсе. *пои. мол. сију вјелми.* владико много милостиве господи и т. д. *молитва бездаждију.* — молитва од злаго даждa. да се чътет на георгијев дан, и на вазнесение, и на сашествие. да се чтет на 4. стране села, *пои молитву.* въ истину достоино и праведно и пр. заклињају те дјаволе и пр. (оваких заклињања има 12). *входјаше в црков појем.* Радујсе дјери и т. д. *слава.* Пособници господи.... давиду и т. д. *и нинь.* Призри на молбу своих раб. и т. д. *также мол. сију.* Спаси боже људи своје. (све даље као на бденију, и овдје се спомињу о благочестивих и христољубивих царих, а мјесто владике, о нашему игумену [име] с отим је и овај чин свршен).

Сад иду 11. воскресних евангелија, једно за другим, што се читају недељом на јутрењи.

Послѣдование. освештение. масло. канон глас 4. ирмос 1.

Маслом милосрдиа твојего владико укрјепи присно душевние кушно и тељесние страсти, (у данашњим требницима почиње се канон у истом смислу, само другим ријечима; по чему позната се нова поправка црквених књига. Стихире су овдје са свим другачије, него у новим књигама. Јеванђеље прво овдје је от Јоана, о раслабљеном, а у новом от Луки; друго

и треће исто; а остала су намјењена.) *Молитва над главом болесниковом.* господу помолимсе. поп. Милосерде и многомилостиве господи. нехотјеи сьмрти грјешнику. нь јако обратити се јему, и. т. д. *господу помолим се. таже молитву сију.* Оче свети. врачу душам и тјелом нашим. и т. д. *потом.* Источник исцјеленија и пр. *Слава и нинь.* Болезноју великоју одржим. от обоју стране пробадајем и т. д. *потом маже глогољуште.* Благословение господа бога и спаса нашего исуса христа на дому сјему вьсегда и нинь и присно и *въ вјеки* вјеком. и т. д. *отпуста.*

Чин бивајеми на обручение. приходит свештеник въ жртавник. иже хоте обручити се. станут прјед светими двјерми жртавника. приемьет свештеньк претен злат и железан и т. д. Апостол къ коринт. Братије нехощу да вси человјеци будут јакожде аз. Кождо свој дар да имат от бога. и т. д. *свештеник молитву сију тајно.* Господи боже наш. иже вспасение твоим самотрјењем сподобив и кањье галиљетскои честни показа брак. (даље навађена су 4. листа.)

Канон на исход души. Кир Андрјса Критскаго. Придјете сабјеретесе вси. и т. д. (сви 9. пјесама. по том три молитве).

Послѣдование. бивајемо о усопших бјелијех (овдје најпре сва 17. катисма исписана је, па тек онда: Благословен јеси господи, научи ме и т. д. по том, покој спасе, и одма: каја житјенскаа пишта; и све друге стихире, као у опјелу свештеничком, са антифонима свију осам гласова. Примјетно сам у четвртом гласу: От јупости моје *многи* борјет ме страсти; ово, *многи*, ако ћемо се држати славенске граматике, правилније је него *многи*, јер страст је женског рода. — после антифона иду: блажени; па апостол: братие, невељу вам неразумјевати о умерших, да не скрбите јако и прочи и т. д. евангелије: аз јесам хљеб животни. *таже стихири. цјелованију.* гредѣте посљедњее цѣлование и т. д. *молитва духовнаго оца. отпуснина. јуже написујеши в руку умирајушаго въ ложници.* Бог милосрѣди и многомилостиви и т. д. — *Послѣдованне. бивајемо над кутијеју усопшим.* Започиње се као код нас парастос; на почетку четврте пјесме некинуто је све до краја. — Дакле по садржају ова књига могла би се назвати требник.

3., Овој књижици надјенућемо име Часловац, и није стара, јер је преписана 1839. Као што ће се касније видити; нема ни почетка ни свршетка: но ако је запису вјеровати, онда јој шест листова првих, а три до четири последњих мањкају. Рукопис је ружан, и за чудо ми је, зашто се човјек мучно преписивати, кад смо у то доба имали часловаца и других књига штампаних. Не би се ни ја око ње забављао, али рад сам приказати нашим читаоцима, како су наши свештеници прије 50 година на овим странама читили.

Почиње се с благослови душе, што се чита на великој вечерњи, али нема почетка, него наставак: „животна мала са велики. ту корабљи преплиавају — призиране на земљу. творе ју треетисе. прикаенсе гора воздиметсе васпоју господеви ва животу моему. — возвеличајусе дела твоја господи васа премудростију систвориљ еси. Слава и нинье.

Господи возвах к тебе услишиме. ванми глас молитве моее. егда возову к тебе. да се испрамит молитва моја. и т. д. — наведи из тамнице душу моју. и т. д.

Свете тих свети слави безсамртнаго оца небеснаго светаго блаженаго пс. хр. пришадшу слицу на запад и т. д.

Сподоби господи ва вечер си без греха сахранитсе нам. — господи милост

твоја навек и дела руку твоју непрезри. тебе подобаст хвала и т. д.

Ктебе возведоих очи мое живуштему на небеси, се јако очи раб на руце господи своих јако очи рабине ва руку господзде свое тако очи наших ка и т. д.

Нина отпуштаеши раба своего владико и пр. Свети боже. Пресвета троице. Частнеишују.

Јадет убози и наситетсе и восихвалет и т. д. Дал вси веселие ва сердце моем.

Начало навечерни. Помилуи ме боже по велицеи молости твоених и по многим штедротам твоим и т. д. Боже ва помощ моју ванми господи помоћа мне потаицисе да постидетсе и посрамететсе — господи незакасни. — Господи услиши молитву моју вануши моление. Слава ва вишњих богу и т. д. — Иже на васако време и на васак час. — Нескврнаја неблазнаја петленаја пречистаја богоневесто. — И дажда нам владико на сан гредуштим. — Пресланна присно дево. — посем молитва на сан гредуши.

Начало полунощници. Слава тебе боже наш слава тебе. Цару небесни утешителју. — свети боже. — пресветае троице. — оче наш иже еси на небесеих да светитсе. — придите поклонимсе. — верују воединаго бога оца васених држитела — нас ради человецеих и за наше ради спасение сашадшаго са небес и ваполтишасе — и вачловечившсе. — Се жень гредет наполу нощих — да не сном отеготишисе — и пребудеши ване тлкуши јако нет деви но бадарно пожди да усрещеши. — тебе не обори моју стену. — владико боже оче васех держителју. — возведоих очи моих ва гори. — Се нина благословите. Помени господи. — Иже глубинами мудростиј и человеко љубно васе строе. Са светими упокои господи душе раб свои идеже нест болезан и пр. но вст жизан безконечна и т. д.

Сад сљеди запис, што сам га горе напоменуо, писан миненским љевим словима, а све друго и прије и после рукописом: „Послушаите кратиw знати се како лазо дак маричъ погради книге попъ дмеси адамокичъ и би ѕ травицѣ (вишку) низам поше и би колест гокеча и би колест на исанѣ храстел и би ЌЅЛѲ (1839). Ово *погради* ја дрским неће значити преписао, него повезао; јер заиста би лазо љепше написао, него што је овај рукопис.

Начало утренице. Услишит те господ ва дењ печали и т. д. услиши ме на иже дењ аще призовем те. — Спаси господи људи твое и благослови достојание свое победи царем нашим на варвари даруеи свое сохранае крстом људи. — Слава ва вишњих — господи что се умножише. — на устнух и спах вастах — превазидоше главу моју јако бреме тежко отеготеше на мне васмрдеше и сагнише се рани мое и т. д.

Час први. Начало трећјаго часа. Шести час. Девети час.

Молитва на сан спавати, име си тројсвета: Боже вечни и цару васакаго саздања сподобии ме даже ва час си доспети прости ми греих и т. д. — Аггели христови хранителн мои и т. д. — Благаго цара блага мати и т. д. Кондак. изабрапон воеводе. упование ми вст Бог надежда ми христос покровитељ ми бист дух свети троице светаја слава. — Достоино вст јако вапстину блажити те богородицу присно блаженнују и пренепорочнују и матер бога нашего частнеишују херувим славнеишују безрасуждение серафим безистелне бога слова рождашују богородицу тебе величаем.

Сљеде писмена азбучна, с којима се означују бројеви на листовима у црквеним књигама.

Начело индикту еже ест нову лету и памет (сљеде мјесеци и празници, које су светковали, и то овако: 1. преподобнаго оца нашего симеона стлпника 2. 3. 4. 5. 6. васпомињание бившаго чудесе ва колашех иже ва хоње архангела 7. 8. рождаство пресветие наше богородице. 9. сѣи препбни бого оца акима пани 10. 11. 12. 13. обновление васкрсение ѓа бга и сгго мученика корилла. 14. васе мирное ваздвижение частнаго и животворещаго креста и успение нована златоустаго 15. 15. 17. 18. 19. 20. сгго муч. евстратија и ниих. 21. 22. 23. зачетие сѣаго нована кретителѣа. 24. 25. 26. преставление сѣаго аила и евангелиста нована богослова 26. 27. 28. 29. 30. сѣаго сѣрено муч. григорна велие армение.

Мц. октомври 1. сѣаго аитла ананше и покров сѣне бѣе 2. 3. 4. 5. 6. сѣаго аила томи. 7. сѣаго муч. ергија. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. прейбие матере наше петки. 15. 16. 17. 18. сѣаго апстола и евглиста луки. 19. 20. 21. 22. 23. тѣаго аила иакова брата божна. 24. 25. 26. сѣаго и славнаго велико муч. димитрна и васпоминание трус. 27. 28. иже ва сти оца нашего арсенија србскаго. 29. 30. 31.

Мц. новембри 1. сѣи чудотворац и бесребрник козми и дамјана 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. сабор архистратига михаила и прочи сил бесплтни. 9. 10. 11. ва таже ден стаго велико мученика ва царѣ стефана србски иже ва дечани. 12. иже ва сѣи оца нашего нована милостива. 13. иже ва сти оца нашего нована златоустаго. 14. сѣаго аила филипа. 15. мца сего 15 день вадит пост сѣаго рождаства ѓва. 16. сѣаго аила и евангелиста матеа 17. 18. 19. 20. 21. ваведение ва црков пресвете бѣе наше. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. сѣаго и васехвалнаго аила андреа првозваваго.

Мц. декгември 1. 2. 3. 4. сѣне великомученици варвари и преподбнаго нована дамаскина 5. преподобнаго сави освщенаго 6. иже ва сѣи оца нашего николи мирличкаго 7. 8. 9. зачетие сѣне ани матере преѣтие бѣе. 10. 11. 12. 13. сѣи велико мученик евстратна аксентна евгенна и мардарна и орнста славнаго 14. 15. 16. 17. сѣаго пророка данила и трех отроки ананна, азарна и мисаил 18. 19. 20. сѣаго сщено мчника игнатна 21. 22. 23. 24. 25. иже по плти рождаство гда бога и сиса нашего иса ѓта. 26. сабор преѣтие богородице 27. сѣаго прво мчника архидјакона Стевана. 28. 29. сѣи мчници 14000 ва витлеем граду избиени ѓта ради. 30. 31.

Мц. јануарна 1. иже по плоти обрезание гда и бга и спаса нашега иса ѓта и памет сѣаго василна великаго 2. 3. 4. сабор сѣи 70 ѧпѣлм. 5. 6. сѣое богојавление гда бга и сиса нашег иса ѓта. 7. сабор сѣаго нована кретителѣа 8. 9. 10. 11. преподобнаго теодосна общежителѣа. 12. 13. 14. ва тажди ден сѣаго сави архиепископа србскаго. 15. 16. поклонение веригам сѣаго аила петра. 17. сѣаго антонија великаго. 18. сѣи оц александарски атанасна и кирила сѣаго. 19. 20. сѣаго евтимна великаго. 21. 22. 23. 24. 25. сѣаго глигорна богослова 26. 27. возвращение мощем сѣаго нована златоустаго. 28. 29. 30. сѣи трн сѣли василна великаго глигорна богослова нована златауст. 31.

Мц. февруварне 1. сѣаго велико мчника трифуна. 2. сретение гда бга и сиса нашего иса хѓта. 3. стаго симеона богопримца 4. 5. 6. 7. 8. ст. мч. теодора стратилата. 9. 10. 11. 12. 13. ва тажде ден ст. симеона србскаго мироточца. 14. 15. 16. 17. ст. влм. теодора тирона. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. обретени честние главн ст. нована кретитель. 25. 26. 27. 28. 29.

Мц. март. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. сти четири на 10 велико мчника. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. ст. алексна божна члка. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. благовештение престе бце. 26. сабор архангела гаврила. 27. 28. 29. 30. 31.

Мц априли. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. стаго и славнаго велико мученика георгија. 24. 25. ст. айла марка. 26. 27. 28. 29. 30. ст. айла јаковa брата ивана богослова.

Мц. мај. 1. 2. ст. атанасна великаго 3. 4. 5. 6. 7. васпомнпнание иже на небесенх јављшаго се знамение частнаго крета. 8. ивана богослова. 9. 10. 11. битие цариграда. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. сти и равно айли и царие костантина и матери его елени. 22. 23. 24. 25. третие обретение частние глави ивана. 26. 27. 28. 29. 30. 31

Мц. јунна. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. стаго мчника теодора стратилата. 9. 10. 11. сти айл вартоломеа и варнавн. 12. 13. 14. стаго пророка елисеа. 15. стаго кнеза лазара. 16. 17. 18. 19. стаго апостола јуди брата гдња. 20. 21. 22. 23. 24. рождаство пророка ивана. 25. 26. 27. 28. 29. ст. апостола петра 30. и павла сабор сти 12. айла.

Мц. јулна сти бесребрник и чудотворци козми и дамјана. 2. положение ризи бце. 3. 4. 5. атанасна атонскаго. 6. 7. 8. стато великомч. прокопна. 9. 10. 11. 12. 13. сабор архистратига гаврила. 14. 15. сти мчник кирика и хулита. 16. 17. стие велико мченице маринх. 18. 19. 20. ст. пророка илна 21. 22. стие мироносици марне. 23. 24. 25. успение стие анне, матере бце. 26. 27. стаго велико мчника пантелеимона. 28. 29. 30. 31.

Мца августа. 1. исхождние частнаго крета и 7. макавеа. 2. препесение мощем стаго прво мч. стевана 3. 4. 5. 6. стое преображение гда бга. 7. 8. 9. стаго айла матеха. 10. 11. 12. 13. 14. 15. успение престе — и даље нема ништа. — Сви ови бројеви у мјесецима што их видите. писани су минејским знаковима а в г д ѓ е и нигди нити има точке ни запете.

Д. Б. М. Ђ. М.

I. Рајска или „Адамова јабука".

Плод због кога су Адам и Ева преступили заповијед Божнју, Јевреји су држали да је то била једна врста лимуна, кога Германци зову „Адамова јабука", јер овај плод на својој површини има неке надубљене пруге, налик као да су зубима човјечијим нагризене. Јевреји су такође овај плод сматрали за свети и употребљавали су га само на дан Пасхе. С њиме су украшавали своје Синагоге али у таком случају плод је морао бити не пачет т. ј. нигдје не повријеђен, и добивали су га обилно из Италије, а коштао је сваки комад по 4—6 фор.

Но највјеројатније је, и готово се може сматрати за сигурно, да је то био онај плод, данас такозвана „Рајска смоква", која расте у неким мјестима Египта, и због тога Musa Paradisiaca зове са Bananen Pisang „Смоква Рајска."[1])

Ово је једна врста великих смокава, и у опште познато је да је тај плод један од најкорисниjих растиња на земљи, којим је природа човјечанство обдарила.

[1]) Казивао ми је госп. Митрополит Сава Косановић, да овако једно дрво које се иначе зове „Фарнопова смоква", а бодлакан јој је и лист и плод, који, кад се једе веома је сладак и има мирис некуване тикве воденаче. Има и он у својој башти у Улцињу (у Црној Гори, гдје такође расте и нека врста дивљег алоја. — Дописнје.

II. О Ливану, Смирни и Алоју.

Пошто на више мјеста св. Писмо говори о овим мирисима, с којима је при погребу било намазано тијело нашег Спаситеља, и пошто су они производ разног земаљског растиња, држим да неће бити с горег, ако са њима упознам са филолошке и научне стране, поштоване читаоце „Босан.-Херц. Источника“, а нарочито браћу свештенике.

Између осталих дарова које су у Витлејем принијели небесном младенцу три мудраца, или три св. цара, по имену Каспар, Мелхиор и Валтазар, били су: злато, ливан и смирна, као симболични знаци, који су искључиво припадали Богу, човјеку и цару.

Aurum Regi. Olibanum Deo. Myrha Homini. Што се тиче Ливана или тамјана, који се иначе зове Thus, то је једна смола која тече из бодљикавог дрвећа, а ово расте на гори Ливану, у Арапској и у Индији.

Ријеч Ливан има корјен од еврејског libanot а ова од имена liban, libanon што значи густомлијечни сок, који, као такви тече из дрвећа и постаје тврд.

Са оним правим ливаном требало би да се кади у славу Божију по нашим црквама, а не да се дозвољава за то употреба такозваног Махоливана, који је баш сасвим проста смола од американског дрвећа.

Онај Алој и Смирна који су употребљени при погребу св. тијела Искупитеља човјечанског рода, била је такође смола набрана са резотина разног дрвећа у Африци.

Алој на арапском језику зове се Aloeh а на Јеврејском Halab. Ова имена означавају горку свјетлећу материју, а такови је алој. У старо вријеме обично су називали неваљале људе Plus aloes quam melis т. ј. овај човјек више личи на алој него на мед.

Најзад, што се тиче Смирне и то је једна смола, која се добива од разног дрвећа које расте у Египту.

Име „балсам“ ових мирисавих материја Myrha арапски шир, долази од еврејског имена мог могаг, што значи на српски горак сок који пури из дрвета.

Пошто се у св. Евангељу на више мјеста говори о овим балса има, имај на уму драги читаоче, да име Balsamum долази из двије арапске или Јеврејске ријечи Baal Schemen, а то означава нешто што има густу течност најпријатнијег мириса, због чега је у опште и обљубљен код људи а особито на истоку.

(По грчком.)

Протосинђел
Дионисије.

На острову Халки 1. Априла 1892. год.

Љубимо се! . . .

Браћи Србима поносне Босне и крпне Херцеговине.

„Ни једноме ни ничему должни никаквог, точію ежи любити друг друга; љубећи ко друга закон испунии.“ — Рим. 13 8; I. Кор. 13; Гал. 5. 13—14; Ефес. 4. 2.

Браћо!

Љубимо ли се ми истинито, или само привторно? Љубимо ли се од срца, или само из обичаја?

Љубав је искра, која нам је с' неба дата.

Љубав само љубав иште . . . То је [illegible] сваког правог Хришћанина. Љубав з[illegible] леденa прса . . .

Љубав руши мрзост, срамоту, нево[illegible]ство, гријех . . .

Љубав се уподобљава рају . . .

Љубаван човјек, — тај ужива рај још на земљи, и то истинито љубаван . . .

Ко је без љубави, тај је без духа, тај је изгубљен — мртав . . .

— Ко је истинито љубаван?

— Сваки онај, који љуби корисно и Богу угодно дијело, који предузима сваки корисан рад; онај је народ љубаван, који се клони рђавијех навика — обичаја, који и дијелом и ријечима

настоји отклонити од себе сваку клицу — ма и најмању, само води ли она алу . .

Сваки народ има и добријех и злијех навика. Разумије се неки више, а неки мање . . .

И у српском народу има рђавијех навика, које би ваљало искорјенити; јер није крило речено: *„у сваком житу и кукоља има“*.

То и мене примора, да реклем коју о томе, да замолим браћу Србе — поносне Босне и кршне Херцеговине, да искорјењују неваљале обичаје.

Сви знамо, да без свештенства не можемо бити. Сви знамо, да нас је свештенство предводило и у тешке дане, у дане патње, туге и чемера...

Крст и путир у свештеничким рукама улевало је у нас дух и слободу, да је Србин јунак.... Да Србин живи!...

Па и у данашње вријеме, — у вријеме борбе за свој опстанак, а особито за опстанак нашег красног имена и племена, ће је свак скочио, да брани своју народност, језик и вјеру; треба да нам предходи српски поп....

Јест браћо, али ми презиремо наше свештенике... Презиремо их, јер смо ми сами криви, јер ми сами омаловажавамо свештенички поносе и углед....

То није браћо љубав! То није Србиново! Многи ће ми рећи:

Стој ти!...

— Стао сам брате још давна... али није корист. Жмири ти, а жмири ја; е, Бога ми не ћемо за дуго!... Нема ти ту онда среће....

Него браћо признајмо, крив смо сами.... ми се и поправимо....

Колико их је браћо међу нама, зове се Срби православни, а онамо — на жалост презире: вјеру, презире цркву, презире свештенство.... Растрзани смо.... Расцјепни смо.... Несложни смо....

Та, — тако рећи зарала, увукла се као у ноге слојеве нашега народа, тако и у просте радењике — надничаре.

Ту се грди, псује и омаловажава, тиче ли се само драге православне вјере.

Док на против гледамо друге вјероисповједнике, ће своје црквене поглаваре увијек слушају и у свачему им се покоравају; а ми, не само, да их не слушамо, него шта више, ми их презиремо више него Јуде... е, па зар није Богу плакати?!

— Ни криве, ни дужне, па удри пеуј, губај, омаловажавај, руши....

Па шта ћемо најпослије?...

Чему се ми надамо?

Рођени брат брата, па у јаму баца; но прости ти јаде, да је то ради среће нашег српског рода . . . не, не, — него за нашу велику несрећу....

И ако се не поправимо, сто нам жалосног призорја, сто нам среће, коју смо заслужили....

Наши су свештеници међу нама рођени, — истина Бог, доста их је простијех; али су чиста срца и добре душе, те нијесу никада ради — већ ко на незнања, да осрамоте своју паству. Будимо им ми бољи, па ћемо видјети, да ће они још боље настојати и радити за нашу општу срећу и о шта добро.

Због једног, или двојице, не омаловажавајмо сво свештенство, него чистим срцем, правом српском љубави поштујмо наше српско-православне свештенике; не вичимо на њих, него им у свачему помажимо, па ако се подиже и шири ма чије пропаганде, не бојмо се; неће нам онда моћи нико ништа. — —

Вјера православна очувала је наше име, па и с тога ми је много више морамо уважавати.

Љубимо се нек нас гледа
Велико и мало...
Нек свак види, да је нама
До љубави стало!...

И највећи учитељ рода људског благосиље нас и познати анђелском пјесмом:

„Ходите синови Оца мога, наслиједите царство, које вам је приправљено од постања свијета. . .“

Зато пајмо: „Хвалѣте име господње, хвалѣте раби господа. Аллилуја“!

Братски вам поздрав шаље!

Ваш искрени брат:

Родољуб.

Фоча, на Херцеговини 1892. године.

Новоименовани митрополит зворничко-тузлански у Босни.

Његово царско и краљевско апостолско Величанство именовало је превишњим рјешењем од 2. маја о. г. Високопречасног господина Николу Мандића, архимандрита манастира Гомирја код Огулина у Лици, митрополитом зворничко-тузланске епархије.

Ово именовање спроведено је у смислу конвенције склопљене са васељенским патријархатом од 1880. год. и удовољено је дотичним каноничким прописима о постављању архијереја у Босни и Херцеговини.

* * *

О овом новоименованом митрополиту „Сарајевски лист“ у броју 60. од 6. маја о. г. доноси сљедеће:

„Ондје саопштавамо неколике податке из живота новога митрополита колико смо на брзу руку могли да сазнамо. — Митрополит Никола *Мандић* родом је из Гор. Грачаца у Хрватској и биће му око 50 година. Послије предходних школа свршио је богословију у Плашком, гдје га је покојни владика Лукијан Николајевић рукоположио за капелана и поставио учитељем на богословији, у ком је својству 4—5 година провео. За тијем је дошао на парохију у свој Грачац и провео ондје све до смрти проте Тесле у Госпићу. Као парох у Грачацу Мандић је био веома на гласу у свој Лици као вриједан свештеник и реван пријатељ својега народа и просвјете. Помоћу крајишке владе и народа подигао је у Грачацу красну цркву. У то доба имао је веома на руку и многим босанским бјегунцима, који су по Лици тражили уточишта. По смрти проте Тесле изабран је Мандић за парохију у Госпићу, уз коју је получио и наслов почасноga проте. У том положају остао је Мандић све до лани, када је ступио у калуђерски чин и узео на се име Николе (крштено име му је Петар). У Госпићу је заузимао Мандић одличан положај као реван поборник за културне интересе своје цркве и народа и као врстан родољуб. Популаран у народу, а вијећ и уважен у вишим круговима уживао је велико повјерење и владе и народа. Мандић је у Госпићу основао тамошњу српско-православну читаоницу и пјевачко друштво а његовом заузимању ваља благодарити, што је крајишка влада поклонила општини красну двокатну кућу за парохијални дом. У управи епархије карловачке судјеловао је Мандић као дугогодишњи члан конзисторије, као члан многих црквено-народних конгреса у Ср. Карловцима. Његово судјеловање протезало се мимо то и на политичку управу његове домовине. Колико нам је познато Мандић је био у своје вријеме члан комисије за катастралну процјену земаља у Лици, а био је и у мјеш. комисији за уређење планинске паше на Тромеђи, па је у том својству пуно допринио за умирење Личана и Далматинаца. Фдм. барон Филиповић као шеф крајишке владе веома је уважавао Мандића као свештеника и лојалног грађанина, и кадгод би Филиповић обилазио Лику, налазио би се и прота Мандић уз њега. Исто повјерење уживао је прота Мандић и под грађанском управом бана грофа Пејачевића и сад. бана грофа Куен-Хедервариј. За своје лојално држање одликован је прота Мандић још под владом барона Филиповића витешким крстом ордена Франца Јосифа. Кад је Крајина потпуно спојена с грађанском управом дошао је прота Мандић као народни посланик у сабор у Загребу, и од то доба учествовао је он у свјема

саборима у Загребу, а као хрв. слав. делегат и у заједничким саборима у Будимпешти све до ових дана. И у овом положају заузимао је прота Мандић врло виђено мјесто, цијењен и поштован као свештеник, као веома искусан сурадник на јавном пољу. У свом породичном животу претрпио је Мандић много туге и жалости. Као млад човјек од 25 година остао је удовац са троје дјеце, над којом је лебдио љубављу и бригом родитељског срца чисто стрепећи да ће их сваки час изгубити. Худи удес баш му је ту горку судбу, да му је редом отео све троје дјеце, најпослије одраслу шћер од 17 година. У томе чемеру и јаду пренио је Мандић своју љубав на свог рођеног сестрића, којега је послије очине смрти школовао на високим школама и положио темељ његовој данашњој свјетској слави. Тај сестрић његов, то је чувени американски електротехничар у Њу-Јорку *Никола Тесла*, син покојног проте у Госпићу и Буке Мандића, којој је славан син на велику суботу 1892. године у Госпићу очи заклопио.

Нови митрополит Мандић доноси у свој нови и високи положај многе врлине и заслужну прошлост. По природи је врло симпатична појава у пуној мужанској снази, даровит образован човјек, врло вјешт и њемачком језику, уз то је изврстан проповједник и говорник. Као дугогодишњи члан конзисторије и црк. сабора познаје темељно црквену управу правосл. цркве, те у томе доноси за свој нови положај много практичног искуства. Својим лојалним држањем умио је Мандић да стече пријатеља и покровитеља својој цркви и народу у високим круговима, а својом толеранцијом знао је да прибави и уважење римокатоличког свештенства у својој домовини гдје се врло лазно с њим. Ми у овај мах можемо само да се радујемо, што је превишњи избор пао на тако изврсног и заслужног мужа, и да туланској епархији од срца честитамо на новом митрополиту".

Одликовани.

Ђорђе Марјановић, свештеник и парох на Порјечине, *у матлајском протопрезвитерату*, одликован је *пречасним појасом* актом Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабробосанског госп. Ђорђа Николајевића, од 30. априла 1892. год. број 793. следећег садржаја: „Уважавајући ваше лијепо владање, затим, достојно у народу држање и ревност, којом толико времена, као дугогодишњи свештеник у парохији и околини вашој беспријекорно и корисно служите, — нашли смо се побуђени одликовати вас, и Архијерејским благословом дозволити вам, да можете носити *пречасни појас*". Ваша духовна власт уза се, да Ете, цијењећи тај видљиви знак признања Нашег, будуће дане вашег живота посветити на то, да и још већи успјех у цркви својој учините и владањем својим, као добар примјер духовног пастира, и вашој млађој браћи свештеницима служите, испуњавајући чврсто заповједи Божије и повинујући се налозима претпостављених вам власти", и т. д.

Разно.

О читању апостола са амвона. У црквеном листу „Српски Сион" за о. г. број 13. страна 194. штампана је наредба Патријарха српског госп. Георгија, од 25. фебруара 1892. број 18. овог садржаја: „*Свима окр. протопрезвитерима Епархије Бачке.* Дошло нам је до знања, да је у но-

ким мјестима уобичајено, да и женска дјеца читају „Апостоле“ у цркви, па још и са Амвона.

„Пошто пак по правилима наше св. православне цркве, а наиме по канону 70. петошестог васионског сабора: *„жените у цркви имају молчати“*, а по канону 14. васионског сабора VII. само од Архијереја правилно постриженим *„чтецма“* могу са Амвона читати; — то да се не би и у напредак такове злоупотребе догађале, настојећим забрањујемо дјевојчицама у цркви у опште, а мушкарцима, који нису за чтеце произведени, са Амвона *„Апостоле“* читати.

„О чему се Пречасност Ваша извјештавате с тим упутном, да о том и подручно Ваш свештенство а посредством овога и учитељство, ради знања и равнања извјестити не пропустите, имајући уједно свештенству именом Нашим наложити, да добро пази, да се такове и овим подобне злоупотребе у напредак не догађају“.

Српска школа у Цариграду. У Цариграду има Срба, који су стално настањени у овом мјесту. Они су имали своју школу, у којој су се српска дјеца учила на матерњем језику. Али та школа није била јавна, јер није имала дозволе од турске владе, да смије постојати. Како грчке новине јављају, та је српска школа добила дозволу од турске владе и сад може постојати, и нико јој не може сметње стављати.

Српско-православна општина у Чикагу. (Америка). Познато је да у Америци а особито у вароши Чикагу, живи велики број православних Срба, већином из Далмације и Приморја. Они су намјерни да видају себи цркву, па зато су се обратили митрополиту српском у Београду и патријарху у Карловце, да им препоруче једног од свештеника, који ће о њиховом трошку доћи у Чикаго и вршити службу у цркви по обредима православне цјере.

На овај конкурс јавио се архимандрит Фирмилијан, познати књижевник и уредник „Весника српске цркве“, ректор београдске богословије и вјероучитељ младога краља српског, и већ је отишао у далеку Америку у мјесто Чикаго, да и тамо послужи српском народу, цркви и ширењу чијепог православља.

† Драго Памучина, трговац у Тријесту. Овај српски добротвор преселио се у вјечност 20. јануара о. г. у Тријесту, и сахрањен је на тамошњем српском гробљу, на коме је већ за живота себи надгробни споменик подигао. Покојник родио се 1810. у Херцеговини. У дјетињству био је пастир (чобан). За младости побјегне од турског насиља у Дубровник, гдје ступи у трговину. Отуда се доцније пресели у Тријест, гдје тргујући, штедећи и умјерено живећи, лијепо је имање стекао. Немајући дјеце, намјеран је био најприје у Тријесту установити српску женску школу, али видећи, да тамо мало има школске дјеце, предомисли се и остави 30.000 фор. за подизање српске школе у Сливници у Херцеговини, које село лежи између четири кнежине на сриједи, те ће у ту школу моћи долазити дјеца из свију околних села. Ову је задужбину своју основао покојни Драго Памучина још за живота својега, а да би се она за сва времена одржати и напредовати могла, оставио је закладу од 10.000 фор. овој школи. Осим тога у Загради̇ну, мјесту свога рођења, оправио је он цркву, оградио двориште, набавио за ту цркву нужне књиге и утвари, и оставио јој је 500 фор. Цркви св. Спиридона у Тријесту оставио је 200 фор. и 6% камате од кирије својих кућа у Тријесту. На спротиву без разлике вјере у Тријесту оставио је 600 фор. Православној цркви у Дубровнику и на неким другим мјестима приложио је по 100 фор. — Завјештања ова ступиће у живот послије смрти супруге покојникове. — *Нека је слава овом родољубу и Србину, а вјечна му успомена у народу, из којега је поникао!*

Сиротињски добротвор.*) Ни у једној нашој сјеверној нема толико сиротиње, колико у Лондону, нити опет гдје сиротиња онако јадно и чемерно живи као у Лондону. Најгоре је за дјецу, која у подеранoм одијелу, боса и гола, гладна и жедна, тумарају по улицама лондонским. Приватни и јавни заводи чине све, да олакшају живот оним сиротанима, али је њих и сувише много. Има међутим у Лондону човјек један, који је прави заштитник и ранитељ сиротчића лондонских.

Овај човјек зове се др. Бернардо, и он је себи ставио као животни задатак, да помаже биједнима и невољним. Он је био најприје учитељ у једној сиротињској школи, гдје је видјео, како се муче и злопате напуштена дјеца. Од тада је

*) Из ове слике види се, каква је племенита душа др. Бернарда. На поред свега тога, на њега се у данашњем свијету много мање зна, но за толике и толике дјетрошираше и себичњаке. — Да би и наши читаоци видјели, каквих има племенитих душа, извјешћемо им слику др. Бернарда.

он узео на се дужност, да утире сузе невољнима, да спасава пропале, да поучава неуке и да тјеши болне. У првом реду Бернардо се побрину за напуштену дјецу. Он их је тражио сам. Студених зимских ноћи нашао је он по Лондону, по парковима и поред ћуприја и одатле доводио дјецу у свој завод, који бјеше подигао добровољним прилозима.

У коликом јаду живљаху ова дјеца, најбоље се види по томе, што су она свако вече скупљала се са скитницама лондонским на једно мјесто, гдје је за 4 пенса ноћивало по њих двадесет у постељи, која није била дужа од једног и шира од два метра.

Године 1870. подигне др. Бернардо први азил за напуштену дјецу. Међутим тада му бјеху средства ограничена, он је у свој завод могао узети мали број сирочади, за које се бринуо очински.

Доцније се др. Бернардо обрати милосрђу енглеског народа и за кратко вријеме прикупи толико новаца, те куни један плац, на коме назида читав ред кућа. У год. 1882. имао је он у своме заводу 378 находчади, а од тада је овај број бивао све то већи и већи.

Др. Бернардо међутим подиже неколико азила, у којима су се чувала и његовала дјеца разних година. На острову Мерсеју има он завод, у коме се дјечади чувају најбрижљивије до своје десете године. Често се пута дешавало, да мајке нијесу познавале своју дјецу, здраву, чисту и пристојно одјевену, јер их бјеху оставиле болесну и поцијепану.

За двадесет и пет година свога дјеловања подигао је 41, и словом четрдесет и један завод за сиротињу. Он још непрестано ради на свом човјекољубивом послу и иде са својим помоћницима, који се зову „спаситељи", те избавља нејаку дјецу од злочина и порока и доводи их у своје заводе, гдје ће постати људи.

Др. Бернардо ја подигао завод и за сиромашне младиће, у којима се они спремају за добре и честите грађане.

Он међутим није никако заборавио ни на сиротну женску дјецу, која се исто тако злопате као и мушка. На истоку Лондона, у идилском сеоцету Илфорду, подигао је он азил да се лепши не може пожелети. Ту се на много друкчији начин но дјечаци васпитавају дјевојчице. Оне су подијељене по малим кућицама, а свака кућица је заокружена цвијећем, а у свакој има по једна постарија жена, коју дјеца зову „мајком". Ове мајке нису само обичне плаћене чуварице, но већином жене из бољег друштва, које су из човјекољубивих разлога узеле на се тешке материнске дужности. Они заводи јесу нешто најљепше, што се може видјети у околини Лондона. И збиља, зар се може замислити што љепше, но живот у оним кућицама, на којих се разлијеже весео дјечији смијех.

Свака мајка занима се од рана јутра до мркла мрака са својом дјецом, која су разних година. Она се брине, да су сасвим мала дјеца увијек чиста и очешљана, да старије дјевојке тачно свршавају своје школске задатке, а већ одрасле дјевојке спремају оне лично у свима кућевним радовима, уче их шити, кувати, прати и т. д. Оне ручају са њима заједно, тако, да се дјеца навикавају на учтиво и пристојно понашање. Дјевојке, које су васпитане у Илфорду, налазе лако мјеста у Лондону.

Интересантно је то, да су у Бернардовом заводу све дјевојке обучене разнолико, те се ни по чему не разликују од осталих дјевојака лондонских, као што је то обичај по другим заводима, гдје све питомце имају једнако одијело.

Др. Бернардо би и тада имао огромних заслуга за сиротињу, кад би само хиљаду сирочића спасао од пропасти и олакшао им борбу за опстанак, али се он не задржава само на томе. Он је основао болницу, у коју се узимају на његу и чување само така дјеца, која нијесу примљена у друге болнице из ма каквих разлога. Осим тога он је у Лондону основао клиницу, на којој се три пута недјељно врше операције над сиротним болесницима и дају им се лијекови. Овај племенити човјек није заборавио чак и на кочијаше. По лондонским улицама је он сагредио кућице, у којима се кочијаши склањају од непогоде и хладноће, а да не морају ићи у кавану. У овим кућицама добијају они за малу цијену: млијеко, чаја, каве и т. д. али никако алкохолних пића.

Поред тога основао је др. Бернардо стовариште, у коме се за мале паре може доћи до приличног одијела, зграде, у којима се може добити јевтина храна и читав низ сиротињских школа са класама за фабричке радинице. Преко зиме нахрани се недјељно чаше и његовим заводима преко 500 сирочади. Има година, у којима

се подијеле топла јела на 40.600 особа. На дан рођења докторовог приређује се у свима заводима свечаност, на коју сваки може доћи.

Према свему овоме није ни чудо, што се у цијелом Лондону др. Бернардо сматра као спаситељ и што га „његова дјеца“ неизмјерно љубе, сматрајући га за осниваоца њихове среће. Слава његовог имена не простире се само по Великој Британији, него и изван граница њених; чак и с оне стране океана куцају топло за њега стотине дјечијих срдаца. Ове године је он послао из својих азила у Америку 4500 својих питомаца. Он их међутим није тамо послао, а да им није осигурао будућност. Тамо је он поставио тежељ трима варошима, у којима његови питомци налазе себи зараде. Код језера Онтарија је уточиште за дјевојке и много америчких фермера нашло је међу њима жене. Не бива ријетко, да богати људи усвајају дјецу из азила и чине их срећнима.

Ту скоро светкован је овај велики човјек, који је спасао преко 17.000 сирочића, јубилеј свога двадесетпетогодишњег човјекољубивог рада, и његови пријатељи скупили су му суму од 1,250.000 франака, да др. Бернардо покрије дефицит и буде кадар, да и даље продужи своје велико дјело љубави и милосрђа. Слава му за сва времена! „Н. В.“

Исказ добровољних прилога, скупљених о св. савској бесједи у корист српске школе у Бос. Градишци, 14. јануара о. г. По 10 фор.: овдаш. кот. престојник. По 5. фор. г. г.: Владимир Матијевић, трг. Загреб; Шкољевић и Аничић, Тријест; Стево Н. Давидовић, прото и члан конзис. Сарајево; Браћа Трифковићи, трг. Пријепор; Илија Чолановић, Стара Градишка; Александер Штова, трг. Беч; Коста Блажујевић, парох у мјесту. По 4 фор.: Божо Пиштељић, из Маглајана. По 3 фор.: Ђорђе Николајевић, митрополит Сарајево; Серафим Перовић, митрополит Мостар; Симо Бјелајац, презвитер овдје. Браћа Прчић, овдје. По 2 фор.: Игњатије Кнежевић, трг. Окучани; Жигмунд Шпитцер, трг. Стара Градишка; Ђорђе Босанчић, трг. у мјесту; Остоја Савић, трг. Стапари; Васо Петричић, из Љубљане; Илија Кисић, агент Бањалука; Херманусрова фабрика хартије, Буд. Пешта; Шпрингер и Петро, трг. Осијек; Васо Јолџић, трг. Бајиница; Јоцо Живковић, Стара Градишка; Ничифор Дучић, архимандрит Београд; Јоцо Грубић, гостионичар Новаградишка; Никола Судчевић, Бос. Нови; Вујо Вирјевић, Бихаћ; П. Борштејн и синови, Загреб; Браћа Елијау, трг. у мјесту. По 1 фор. 50 нч.: Јањић Зита, из Маглајана; Лазар Предојевић, из Клашнића. По 1 фор. 20 нч.: Повержановић и Фрелих, трг. Загреб. По 1 фор.: Паво Спасојевић, из Ламинаца; Петар Гаковић, парох стапарски; Савин Гвозден, из Ламинаца; Мих. Тривић, Стара Градишка; Јошо Шалабалић, из Маглајана; Божо Љубојевић, у мјесту; Гашо Аџић, трг. Стапари; Рувим Бубњевић, срп. учитељ у Маглајаника; Марко Добројевић, Бос. Крупа; Симо Стефановић, Орулица; Коста Максимовић, Бос. Шамац; Петар С. Иванчевић, срп. учитељ у манастиру Гомионици; Стојан Тркуљић, срп. учитељ В. Вакуф; Ристо Мудреновић, трг. у Варцар Вакуфу. По 80 нч. Тасовац, пореник овдје; Сердић, капетан овдје; Аврам Елијау, трг. у мјесту. По 60 нч.: Сава П. Рађевић, парох у Романовцима; Нико Копреновић, трг. Јабланица. По 50 нч.: Данило Косић, Ђурађ Вучковић и Симо Блажић сви из Ламинаца.

Свима поменутим дароватељима нека је изречена најтоплија благодарност и српска им: хвала!

Бос. Градишка, у фебруару 1892.

У име приређивачког одбора:

Јован Д. Брајић.

Исправак. У III. свесци „Источника“ на стр. 121. погрешком слагачевом изостало је у наслову: „Св. Алексије човјек Божији“ још и ова реченица: *По народном приповиједању написао Петар С. Иванчевић.* Што се овијем исправља.

Исправак. У III. свесци „Источника“ на страни 105. у чланку: „Још једна о цркви Херцега Стефана у Горажди“ поткрала се погрешка и то: у колони бројака за збroj 976. год. испуштен је број „6“, дакле треба овако да стоји: „20 † **6** † 7 † 30 † 51 † 162 † 602 † 98 = **976**“. Даље у истом чланку нехотице испуштено у ријечи „*мимбера*“ — „*м*“, те је остало „*имбера*“, а то је погрешка, јер у џамији мјесто, гдје се учи „худба“ зове се „*мимбер*“.

Осим тога, код цитата госп. Ђ. П. Стратимировића о „Добрунској цркви“ и о оној у „Соротници“, гдје стоји у заворци: Види опширно о томе „Глас. зем. муз.“, год. 1889., књ. III., стр. 291—293., — треба да стоји: „Глас. земаљ. муз., година 1891. Што се овијем исправља.

Ст. Р. Делић.

Јавна захвалност.

Висока земаљска Влада за Босну и Херцеговину у Сарајеву, благоизволела је даровати црквама:

I. у Љубињу, храм Рождество св. Богородице, један велики свјећњак (чирак) пред часне двери, то сада чини пар ономе, што га је иста Влада у год. 1889.-ој даровала.

II. Цркви у манастиру Завали, храм Вођење св. Богородице (Попово-село), један свјећњак (чирак) пред часне двери.

III. Цркви у Дубљане, парохија манастира Завале, храм Рождество св. Богородице, слиједеће ствари: један фелон, епитрахиљ, наруквице, стихар, покривач за св. путир и покривач за св. проскомидију.

IV. Цркви у Граду, храм св. пророка Илије, у парохији љубињској: један фелон, епитрахиљ, наруквице и покривач за св. путир.

V. Цркви у Влаховићима, храм св. Цара Лазара: један св. путир с покровцем.

Потписани испред свештенства као и народа поменутих цркава, изричу синовну одануост Његовом Величанству и дубоку захвалност високој земаљској Влади, на њеним даровима. Кличући из срца наших: Живило Његово Величанство наш прејасни Цар и Краљ Франьо Јосиф I. на многа љета, живио! Живила висока земаљ. Влада! Живили!!!

У Љубињу, 2. јануара 1892.

Сава Симић,
парох.-надзиратељ.

Јавна благодарност.

Честити и узорити Срби господин **Миле** П. Радетић, трговац и предсједник српско-православне црквено-школске општине у Приједору, благоизволио је све потребите и прописане књиге за I. и II. разред овданње српско-православне школе набавити.

На чему му потписани кличу: „Лијепа ти српска хвала, врли брате Србине, како од стране српско-православ. школског одбора, тако исто и од обдарене и књигама снабдјевене Сричади!“

Живио нам дични Србине и с. пски родољубе, кад си се — и поред великог трошка и труда око тамошње српско-православне школе и цркве — сјетио и наше школе, која заиста српске помоћи треба.

Дај Боже, да се и друга браћа Срби, којима је Свевишњи дао, те су поле имућни, на те угледају, па се сјете почешће спроћанијех српских школа. — Срп.-прав. школски одбор.

У Мак. Гомионици 1892.

Перовођа:
П. С. Иванчевић, с. р.
срп. учитељ.

Предсједник:
Г. Стојнић с. р.
свешт. и настојатељ.

Књижевне вијести.

Божја ријеч. Приповиједтка из српскога живота. Написао Јан. М. Веселиновић. Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новоме Саду 1892. Стр. 36. Цијена 20 новчића.

Ускршњи поздрав православног епископа далматинског и истријског Никодима пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје. У Задру на дан Христова Васкресења 1892. Стр. 16. вел. осмине, брошировано. Овај поздрав донијећемо у идућој свесци „Источника“.

Петар (Пеција) Поповић, српски јунак и ратоборац. Написао Петар С. Иванчевић (учитељ српско-православне школе у манастиру Гомионици). Препштампано из „Јавора“ за годину 1892. У Новоме Саду. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића 1892. Цијена 15. новч. 8-ка стр. 38.

Приказујући ову књижицу поштованим читаоцима, не пропуштамо напоменути: да је писац њен био намјерао доцијети у пстој и лик Пецији као и посвету и предговор, но због болести пишчеве изостало је то, а штампар похитао је, и није могао чекати и слог задржати.

Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1892. Задар, печатња

Ивана Водицке 1892. Страна 75. По статистичком прегледу ове епархије за 1891. годину било је 3 манастира, 5 протопрезвитерата, 53 парохије, 3 капеланије, 78 цркава, 9.921 дом, 70.169 душа, 22 свештеника монашког чина, 50 свештеника сјетовног чина, 1 ђакон монашког чина. Родило се мушких законитих 1.365 а женских 1241; незаконитих мушких 141, женских 126, вјенчало се првобрачних 556, другобрачних 36.; умрло мушких 820, женских 744. Прешло у православну вјеру женских 16, из православне вјере 3 мушка и 21 женско. Број оних који се спремају за свештенички чин 28. Број катихумена у средњим и основним школама 1.198.

Црквене бесједе Никанора Грујића бившег православног српског епископа пакрачког. Издао *Димитрије Руварац*, парох земунски. (Сав чисти приход од ове књиге намијењен је фонду за свештеничке удовице и сирочад пакрачке дијецезе). *У Земуну 1892.* Штампарија Симе Пајића. *У почетку је лик покојног епископа Никанора, па онда животопис XXVIII. страна. Иза тога предговор издаваочев XXIX. и XXX. страна и црквене бесједе Никанора Грујића 172. стр. Ова књига може се добити код издавача г. Димитрије Руварца, пароха у Земуну, за 1 фор. 50 новч.*

Ову књигу — бесједе покојног Никанора Грујића, епископа пакрачког, — треба наше свештенство да набави, јер су оне написане истинском побожношћу и српским родољубљем, и за то их најтоплије препоручујемо свештенству Босне и Херцеговине.

Нове слике за очигледну наставу, издала је књижара Луке Јоцића у 17 таблица и 130 малих слика, које су одобрене за употребу у школама од високославног народ. школског Савјета, а све заједно нијесу скупље од 4 фор.

Читуља.

† Теодосије Мраовић,
архијепископ београдски и митрополит српски у пенанју.

Након кратког боловања овај јерарх српске цркве испустио је своју душу и преселио се у вјечност 27. фебруара о. г. у своме дому у Београду, у 77 години своје старости.

Покојни митрополит Теодосије рођен је у Кући 1815. год. на Три Јерарха, од сиромашних родитеља. Свршио је гимназију у мјесту рођења, филозофију у Печују, права у Пешти а богословију у Карловцима. По свршетку богословије, прешао је у Србију 1843. год. и у брзо прими монашки чин у ман. Раковици. Од тог времена покојник је био професор београдске богословије и исто вријеме ректор, све док није напустио 31 год. професорске службе, када је стављен у пенсију, и проводио свој старачки живот у кругу својих пријатеља и познаника до 1883. год. Те године постављен је за митрополита српске цркве, и управљао је црквом шест година, па онда је поново умировљен, и тако је живио до смрти.

Митрополит Теодосије основао је један фонд од 36.000 динара за унапређење црквеног пјевања; даље, био је добротвор: „Друштва Св. Саве“, „Друштва за потпомагање сиротне и напуштене дјеце“, „Друштва шабачке кола јахача“ и утемељач и почасни члан свију осталих друштава у Србији.

Тјело покојниково 28. фебруара пренесено је у саборну цркву а 29. и. м. послије опијела пренесено је у цркву св. Марка, гдје је и сахрањено.

Слава његовој успомени и покој вјечни његовој племенитој души!

† Гавро Нинковић,
парох Главица у протопрезвитерату гламочком.

Након кратког боловања, примивши св. тајну причешћа, преселио се у вјечност овај служитељ божијег олтара 19. марта о. г. Тијело покојниково опојано је од двојице свештеника и сахрањено сјутри дан у главачко гробље звано „Црквина“, у присуству парохијана и грађана из Гламоча.

Покојник је рођен у селу „Поповићи“ у гламочком котару 4. марта 1814. Рукоположен је за ђакона и свештеника 10. и 20. априла 1846. год. од митрополита Игњатија.

Вјечна му памјат!

Прва рпеска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ

ИСТОЧНИК.

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства.

Свеска VI. Сарајево, Јуни 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Неколико ријечи о познавању себе.

(Настављак).

У светом писму, у дјелима св. отаца, учитеља цркве и црквених писаца, налазимо јасно изражене мисли о човјеку. Тамо находимо почетак његова бића, циљ стварања, назначај његова живота, и оштрих црта његове слабости душевне и тјелесне. Човјек је тврђи од камена, а крхији од стакла, вели народна пословица. Богом просвијећени црквени писац, и највећи до сада пјесник, св. Јован Дамаскин, размишљајући о човјеку, пита: „Шта си, човјече, с тијелом твојим? Запитај мртве, они ће ти казати! Иди на гробље, па не треба ти друге школе!“ И збиља, да ли има другог мјеста и згоднije прилике, да се човјек увјери о том, шта је он и колико вриједи по својем тијелу: до ли што је гробље, и гледати покопавање једног мртваца, који је до јуче с нама уживао овај свијет, заносио се својом машћу, и стварао представе о Богу ана каквој својој будућности; па данас шта је с њим? Видиш да га мртва, без искре живота спуштају у ладни гроб и затрпавају земљом! Је ли то свршетак живота? Било би врло жалосно и очајнички по човјека, кад би гроб био печат сваког живота! Па има безумника, који проповиједају и овако опаку мисао, што се зачела у њиховом безумном мозгу, као што вели псалмопјевац: Рече безуман да нема Бога; јер, они, који уче, да се свршава све на вратима гроба, морали су прије те абсурдне изреке, изрећи већу и страшнију бесмислицу: да нема Бога! Како су дубоко пали!

Човјек је као пољски цвијет, који данас дивно цвјета, а сјутра увене, а пророк Давид, па и св. Писмо казује нам, да је „људско тијело као сијено, а љепота као цвијет пољски. Из земље је узет, и у земљу ће се и вратити, прах је био, у прах ће се и претворити“. Дакле, сваки треба да помисли: одкуд је пошао, гдје је и зашто је дошао, и куд

иде? Па знајући, да је од земље и на земљи, да му је тијело крто и ломно, да ће умријети и опет се тијелом у земљу вратити и претворити, а душа поћи на суд вјечне правде, да тамо пред Створитељем својим одговара за сва дијела овоземног живота; то је човјек ради себе, ради својег значаја, дужан да за живота пази на себе и свој рад, па да вршењем заповијести, испуни свој задатак, који му је одређен на земљи; т. ј., да познавши себе, позна и циљ својега краткога живота а тај је: да се спреми за други „невечерњи" живот.

По што је човјек састављен из два дијела: душе и тијела, то се он мора бринути и за једно и друго, а нарочито за своју душу, као претежно важнији дио својег бића. Као што тијело не може опстати у животу без сходне хране, тако је исто и за душевни живот неопходно нужна душевна храна. Тијело своје, сваки човјек пита и његује, нагађајући му свакодневним уживањем сходне хране, али сваки не храни и своју душу. Без потребне природне хране умире у човјеку тјелесни живот, па тако исто по закону бива и са душом, јер без потребне душевне хране умире у човјеку духовни живот. Храна, која је потребна души сваког човјека, нарочито хришћанима, није, нити може бити што друго, до ли „Ријеч Божија". По том и нуди се човјеку такова храна, на коју му сврћа пажњу сав ток живота и све што га окружава. Ми обраћамо пажњу на ту неопходну и за живот потребну храну оних, који се брину о том што је најпрече. Али, прије него што почнемо говорити о душевном спасењу човјека, треба најприје да се задржимо на душевним својствима и да речемо коју о човјеку онако у опште, колико находимо да је нужно на овом мјесту рећи о том. Оно, што је рекао Творац о постању човјека, т. ј, да га створи по *образу и подобију својем* (по слици и прилици Божијој) ваља овако разумјети. Образ (слику) Божији има сваки човјек, па ма он био и незнабожац, а подобије (прилику) Божије има само човјек Хришћанин, и то само онај Хришћанин, који љуби Бога и испуњава његове св. заповијести, т. ј. „Хришћанин благочестив" како каже св. Димитрије Ростовски, који вели: „Образ је Божији и у души невјерника, а подобије је само у Хришћанину благочестиву." Па, и кад Хришћанин смртно сагријеши, он тад губи само подобије Божије, али не губи с тим уједно и образ Божији. Па ако по својим рђавим дјелима и на муку вјечну осуђен буде, опет остаје у њему на вијеки онај исти образ, који је и прије смртна гријеха имао, и то је његова својина на свагда њему дана, али подобије Божије више не може имати. Човјек за живота овдје на земљи, по својој слабости душевној, под утиском околности и разних искушења, може да пане у борби са гријехом, и да учини један или више смртних гријехова, па ако се покаје и искреном жељом буде се трудио, да својим богоугодним животом и добрим дјелима заглади свој учињени гријех, може помоћу Божије благодати да придобије поново подобије у Божије, но то може бити само за живота. Послије смрти нема покајања, нити је човјек у стању сам по себи иза гробних врата стећи заслуга, којима би загладио свој тешки гријех.

Пред Богом је душа човјека скупља од цијелога свијета, јер свијет материјални, т. ј. планете небесне, земља, животиње, биље, то је све привремено, прелазно, а душа је људска бесмртна и она вјечно живи; па с тога се и морамо бринути

за њезине потребе много више, него што се бринемо за тјелесне. Ову претагу душе над тијелом, јасно видимо на ријечи Исуса Христа, што их је рекао Марти: „Марто, Марто, бринеш се и стараш о много које чему, а само је једно потребно“.

Из овог што је Г'оспод Марти, а преко ње и нама свима рекао, видимо, да је за нас на овом свијету једна једина права потреба — *потреба душевнога спасења*. Овијем се уједно доказује, да је све оно што је земаљско — ништа, јер је само по себи прелазно, распадљиво, а као такво и — ништавно.

Душа наша, као и тијело наше, има својих пет чула. Та душевна чула су ова: ум, воља, престава (уображење), помисао и осјећање. Ум је најважнији дио душе, он је глава душе и центрум свега душевног живота. Ум је крман душе, *из* њега потиче сав душевни рад, којим ум господари. Из овог његовог значаја истиче се врло нужна и управо условна потреба, редовног душевног живота, да се ум што више просвијети истинитом свјетлошћу, да се што боље наоружа знањем слова Божијег, и да се очеличи усвајањем врлина светитеља Божијих. Ово се постиже једино проучавањем св. Писма и живота угодника Божијих, и по душу корисним размишљањем и бесједом. Кад је ум истинским Богопознањем и правом науком (Словом Божијим) просвијећен, онда се сва осјећања душевна послушно покоравају уму, и слушајући њега, сва скупа теже „јединој потреби“ — душевном спасењу, чинећи све оно, што је добро и корисно, а клонећи се свега, што је рђаво и по душу и њезино спасење — опасно. Ако ли пак ум помрачи тама гријеха, онда он престаје бити заповједник и вођа душевног рада, онда, тешко души, која без вође постаје роб гријеху, којем, не могући се без својега вође одупријети, нити одбити грјеховне навале, са свјема својим осјећањима подлијеже сили гријеха, ваљајући се у свакојаким страстима, које је, као љуте звјерке, растрзају и тегле у понор пропасти, — у муке пакла.

Но прародитељском гријеху пресуђени човјек и његово потомство, спадају у бића приступачна утицају грјеха. Душа човјечија, којом га је Створитељ обдарио, у тијесној је вези са вољом људском, а ова је воља, још у рају учињеним преступом заповиједи Божије — покварена, и постала је склона грјеху. Усљед овога човјек се и рађа у грјеху, којег од родитеља рођењем насљеђује. Овај насљедни грјех наших прародитеља, пере се св. крштењем извршеним у име св. Тројице: Бога Оца, Бога Сина и Бога Духа светога, и усљед св. крштења душа човјечија остаје чиста од грјеха. Пу, но што је Бог дао човјеку слободну вољу, то од човјека зависи какав ће послије крштења бити: добар или рђав; у његовој је слободној вољи, хоће ли грјешити, или не. С тога, што човјек има своју слободну вољу, и што може да грјеши и да не грјеши, и постављени су закони, пи и казне, или награде за учињене преступе, или добра. — Има људи, који у својем безумљу поричу ову истину и доказују, да човјек нема овог својства у себи, и да све што чини, не чини по својој слободној вољи, већ по урођеном нагону, који стоји независан од воље. Да још буду и досљедни овој својој *опакој науци*, труде се да докажу и тај несвјесни закључак, што га из претпоставке своје изводе, а тај је: да човјек за своја дјела не може одговарати, и да се не могу примјењивати оправдано закони и његови прописи на поступке човјека, ма

каква рђава дјела он чини! Већ на овог начела види се, докле су у својем безумљу забасали они те поричу Бога, душу, па и слободну вољу у човјеку. То су тако званс материјалисте, које нијесу ништа друго до ли безбожници. Срећа је што цијело људско друштво а и сваки појединац доказује својим бићем, радом душевним и дјелима, да је та наука материјалиста потпуна противност и врло далеко од праве истине. Овака наука њихова опасна је по религију и све друштвене установе. Она би хтјела да сруши све што постоји, али је за то и сувише мална и слаба. Истина се не да побједити, истина ће срушити ту опаку науку као што је срушила и све друге, које су ницицале у друштву људском, и које су са истином у опрјеци биле. Бог, као извор и најјаснија истина, не да се побједити! Ну, ма колико да су опаке науке безумника, оне својом појавом доказују најјасније: да је вјера у Бога и Његову творачку силу и вјечни промисао истинита и непобједива, а уједно доказују и ту истину, да у човјеку одиста постоји слободна воља. Кад би било, као што безбожници уче, онда би по истом природном нагону, или како они веле инстинкту, сви људи били тијех назора, или зар не? Ако је природа људска једна те иста, ако смо сви једнаки и ако над свима нама имају одсудна утицаја, по њима названи „природни закони", и ако су ти закони позитивни и перманентни: онда је ваљда логично рећи: да се и у свакој појединој људској природи морају развити једни те исти појави, па макар у некој људској индивидуи и добили јачег, а у некој слабијег израза али опак морало би бити очите аналогије. Ми, као хришћани, вјерујући у Бога, и преко Његова Сина, по Духу светом у откривену нам истину, баш у тој непостојаности и недоштједности разних по имену безбожника и њихових наука, видимо њихову слабост и немоћ, да се боре са истином, па не можемо што друго рећи, него са Псалмопјевцем дати израза својем сажаљењу ријечима: рече безуман у срцу својем . . . . и „пропаст твоја од тебе Израхиљу", па са преблагим Учитељем и Спаситељем свијета помолити се Богу, „Опрости им, Оче, јер не знају шта раде" и да по својем божанском милосрђу просвијетли и њих избезумљене, познањем истине. Наш народ Бог очувао, да се никад ни јединац, а камо ли више њих, не појаве отровани таком, по религију и људско друштво опаком науком безбожника!

(Продужиће се).

Стање православља у турској царевини од пада Цариграда, до најновијих времена.

По руском превео: **Сава Теодоровић**, свештеник и професор у кр. вел. реалци у Земуну.

(Наставак, види 4. и 5. свеску „Источника" стр. 133—145. од о. г.)

Борба Грка за црквену и политичку независност.

Грци, потпавши са падом Цариграда под Турке и трпећи од њих страховите зулуме, опак нису губили наде, да ће на ново задобити уништену политичку и вјерску независност. Одушевљени том надом, они врло често подизаху се на оружје против својих угњетача. Међу тим, у први мах по паду Цариграда, видимо да су само поједине особе устајале у одбрану своје вјере и народности. То бјеху грчки народни ироји, у којих бјеше свијест о тешком ропском стању особито развијена, те који се не могаху са тим стањем никако измирити. Они обично сабираху око себе храбре и одважне другове, и

светиште се Турцима за њихова недјела над хришћанима. Те воље слободних дружина подржаваху својим јунаштвом у свију Грка мисао, да се могу ослободити турскога јарма. Но при свем том у XV.—XVII. вијека не могаху Грци ништа особитога учинити за своју независност; већ XVIII. и XIX. вијек бјеше за њих знатно повољнији. У то вријеме пала је Турска до крајње државне немоћи; а неке православне државе подигоше се до степена угледне европске силе. С друге стране, сами Грци у то доба осјетише у себи довољно снаге, да ступе са Турцима у отворену борбу. Грчко житељство по архипелашким острвима, у сравњењу са осталим Грцима, већ изодавна одликовало се извјесним благостањем и напретком, јер оно даваше из своје средине добре бродаре турском бродовљу, те за то ужараваше највеће олакшице. Међу тим олакшицама бјеше важно већ то, што острвљани имађаху право да слободно плове по свима морима у држави. Користећи се тиме, они заведоше добре судове, развише трговину, индустрију и сл. За вријеме војне у XVIII. вијеку поморска трговина Грка, — острвљана бјеше заузела широке размјере, те они, располажући знатним новчаним средствима, нешто под видом трговине, а нешто ради одбране од морских разбојника, почеше заводити оружане бродове, од којих се могла у свако доба саставити мање више знатна убојна сила. На тај начин бијаху Грци барем за први мах снабдјевени средствима за почетак борбе с Турцима. У исто доба почеше они предузимати мјере и за подизање народне просвјете, те почеше заводити школе и слати дјецу у стране земље на науку. Млади нараштај, васпитан у духу народном и обучен у старо-грчкој књижевности, сравњујући сретна времена старе слободне Грчке, са њеним тадањим пониженим стањем под турским јармом, сасвим природно се загријеваше жељом да се ослободи и утврђиваше се у мисли, да мора са себе стрести мрски јарам турски. Године 1768. започне војна међу Русијом и Турском. Грци употријебе то као згодну прилику, да себи извојују слободу. И тек што се руско бродовље указало у средземном мору, Грци из Мореје и са архипелашких острва почеше заједнички нападати на Турке. И ма да су се по свршетку рата Турци жестоко осветили устанима, ипак Грци не клонуше духом. Њих подржаваше нада на ослобођење, тим силније, што је по закљученом миру међу Русијом и Турском у *Кучук-кајнарџи* (1774.) Русија добила право *покровитељства* над православним хришћанима на истоку. Усљед другога рата Русије са Турском год. 1787. дигоше се опет Грци, те нанесоше доста штете Турцима. У уговору, закљученом у *Јашу* (1791. г.) опет бјеше утврђено руско право покровитељства над источним хришћанима. То бјеху први кораци у ослобађању Грка. Почетком овога вијека продужише се њихови труди да се ослободе турскога господства. У Паризу међу тамошњим грчким ђацима образовало се књижевно друштво под именом „*Хетерија*“ (другови муза), које се на скоро претвори у тајно политично друштво, те се распростре по свој Европи. Сврха му бјеше ослобођење Грчке. Томе друштву припадаху Грци, који живљаху по Европи, па међу осталима и гроф *Јован Каподистрија* и кнез *Александер Ипсиланти*. Па и многи међу Европљанима (ученјаци и пјесници) приступише такођер у друштво хетерије, и помагаху по могућству остварењу њене циљели. Па и цијела Европа показиваше искрене симпатије према дјелу грчког ослобођења. Грци, одушевљени европским симпатијама и надајући се отуда и материјалној помоћи, одлучно се ријешише на борбу. Год 1821. пође Ипсиланти са четом наоружаних Грка по подунавским кнежевинама и изазове тамо устанак. Но при свем том тај покушај не имађаше успјеха; јер Турцима пође за руком да успоставе мир у побуњеним крајевима; а Ипсиланти се мораде бјегством спасти. Но мало за тим букне устанак Грка у Мореји и по архипелашким острвима. Заподјене се крвава борба; Турци гледаху да умире Грке варварским мјерама; а Грци у свакој згодној прилици врађаху им мило за драго. Европске државе сматраху дуго устанак Грка као незнатну буну, те их оставише њиховој судби. Но 1825. год. престаде равнодушност европске политике. Усљед настојавања руског цара Николе I., Русија, Енглеска и Француска, закључивши међусобни уговор, захтијеваху од Султана Махмуда II. да прекине покољ Грка, и кад султан то одбије, савезне силе одлуче, да свој захтијев оружјем изведу. Посљедица тога бјеше *наваринска* битка (1827.), у којој турско-египатско бродовље за 4 сата буде од савезничке војске уништено. Ово опет изазове руско-турски рат (1827—1829.), који у главном испане по Турке

несрећан. Турска буде принуђена да склопи по себе неповољни мир у *Андријанополу* (1829.), по коме се између осталога обвезала, да ће, *признати независност Грчке*. То дјело се свршн довршн 1830. год., те побуњене грчке области буду признате за самосталну државу, под именом *грчке* или *јелинске*. Ту државу сачињаваху: Морејa, средња Грчка до ријеке (Аспропотама) и нека острва. Управа бјеше у почетку републиканска (до 1833. год.), а за тим добије облик монархијски, који траје и до данас.

Установљење самосталне јелинске цркве.

Устројство независне јеленске државе ускори и устројство *самосталне јелинске цркве*. Епархије, које уђоше у састав ноне државе, бјеху до устанка грчког 1821. год. потчињене цариградском патријарху. У вријеме устанка, који се дизао силним нередом, постадоше сношаји јеладских епископа са цариградским патријархом врло отегнати, те се најпослије морадоше и прекинути. У то узурјано доба управљаше сваки грчки епископ црквеним дјелима своје епархије за себе, не зависећи ни од кога, ма да је 1822. г. на народном сабору устаника рађа више управе црквеним пословима, био одређен црквени министар (епископ). Но у то доба јеладски епископи не показиваху знака, да они себе сматраху независнима од цариградског патријарха. Године 1830., кад се у Јелади почела анархија по мало стишавати, опет се наставише сношаји са цариградским патријархом. Њих је отпочео сам *Константије I.* Он напише предсједнику грчке републике грофу *Каподистрији* писмо, у коме изражаваше жељу, да јеладске епархије с њиме на ново ступе у сношење. Каподистрије обећа, да ће послати у ту сврху патријарху опуномоћеног епископа. Но на скоро се у младој републици породи страначка борба, којој као жртва паде Каподистрија; те се и то посланство одложи. Ушљед тога односаји јеладске јерархије према цариградском патријарху остадоше неодређени као и прије. Но сад се већ почеше појављивати мисли, да је грчкој цркви нужно, да добије своју самосталну управу. Год. 1833. дође у Јеладу одређени јој краљ, баварски принц *Отон* са њемачким чиновницима. Устројство црквених послова бијаше прва брига новој влади. У ту сврху буде одређена комисија из три духовна и четири свјетовна лица, која закључи, да јелинска црква, у независној држави, треба да буде у својој управи самостална и независна од такве црквене власти, која се налази у туђој држави, те да ради црквене управе ваља устројити *постојани синод*. Влада краља Отона, која је и сама одобравала предлог за такву управу, сазове грчке митрополите, архијепископе и епископе и даде им пројект комисије на разматрање. За тим, кад су сабрани архијери изјавили своју сагласност с тим пројектом, уз неке примједбе у погледу краљевске власти у црквеним дјелима, влада свечано обнародује сачињени регуламенат о устројству управе у јелинској цркви. У њему се вели: „Православна, источна, апостолска црква грчкога краљевства, духовно не признавајући друге главе, осим оснивача хришћанске вјере, Господа и Спаса нашега И. Христа, и имајући у државној управи врховнога начеоника, краља Грчке, *аутокефална је* и *независна* од сваке друге власти, чранећи при том ненарушимо догматично јединство у свему, што су уније поштовале све источне православне цркве (Чл. 1). Врховна црквена власт налази се под врховним надзором краља, у руками постојаног синода, који се назива „*свештеним синодом грчке краљевине*“ (Чл. 2.).“ Даље се у регуламенту говори о саставу синода, о његовим дужностима, о дјелокругу, о његову односају према свјетовној власти и т. сл.

Немачка влада у том регуламенту стављала је синод у потпуну зависност од грађанске власти; и у пракси се показало, да синод није могао донијети ни једне одредбе без пристанка владе.

На тај начин бијаше проглашена самосталност јелинске цркве. Но још у вријеме њеногa проглашења, многи грчки епископи, па и свјетовњаци изјављиваше сумњу: једа ли је влада поступила сагласно са црквеним канонима, кад је прогласила грчку цркву самосталном без знања и пристанка цариградског патријарха. А послије проглашења, људи, који не бијаху задовољни са радом владе, почеше јавно протестовати; тако, да влада бијаше принуђена, да се лати строгих мјера. А цариградски патријарх сматраше проглашење самосталности јелинске цркве без његове сагласе, такођер као антиканонично дјело. Он је то изјавио 1841. год., кад му је јелински Синод, желећи познати цариградског патријарха да са њиме, као канонички постојећом установом у сношаје ступи, написао посланицу ушљед не-

ког не особито важног случаја. Патријарх поврати посланицу *нерасписаћеву*, с примједбом: да он не познаје синода, који је самовласно уређен у православном грчком краљевству. Сличан покушај, да се пријеким путем прибави признање црквене независности, учинила је јелинска влада год. 1849. но и опет без успјеха. Сад је јелинска влада хтјела не хтјела била принуђена, да ступи у правилни односај са цариградским патријархом у питању о управи у јелинској цркви. Год. 1850. она пошаље патријарху грамату, у којој, изјављујући га о проглашењу самосталности јелинске цркве и уређењу синода, моли, да размотри то расположење, да призна синод својим братом у Христу, и у опште да благослови дјело благочастивога грчкога народа. Цариградски патријарх *Антим IV.* сазове исте године ради рјешења црквених дјела јелинске краљевине сабор, на коме осим сталних чланова патријарашкога синода, учествоваху и пет прије бивших цариградски патријараха и патријарх јерусалимски *Кирил*. Овдје је било питање о јелинској цркви постављено нешто друкчије, него што га је поставила грчка влада. Антим и чланови сабора изјавише прије свега радост, с којом предусрећу бригу јеладских епархија, које су се 17. година налазиле ван црквенога савеза, да ступе опет у општење са својим законитим старјешином; за тим притврдише начело, **да право давати самосталност црквама, који припадају цариградској патријаршији, имаде цариградски патријарх**; најпослије рјешише, да јеладске епархије, до сада сједињене са цариградским пријестолом, у будуће буду слободне од свике зависности и да се јелинска црква проглашује *автокефалном*, као и остале автокефалне цркве, под управом свога сталнога синода, који се састоји из архијереја. Уз то сабор је на супрот регуламенту грчке владе од 1833. год. уредио, да јелински синод управља црквеним дјелима по божанственим и свештеним правилима, слободно и без икакве сметње од стране ма каквог свјетовног утицаја. О том проглашењу независности јелинске цркве, патријарх Антим навијести посланицама све источне патријархе и автокефалне цркве, а међу њима и св. руски синод.

Сада је ваљало да влада приступи устројству синода по оном нацрту, како га је на основу канона предложио у свом рјешењу патријарх и сабор; но она нешто оклеве. Тек год. 1852. изведе се реформа у устројству синода. У ново сачињеном регуламенту буду проведене неке мисли о уређењу синода, које бијаху изложене у саборском рјешењу цариградског патријарха; но у што доба су остављена не дирнута и многа начела из регуламента од 1833. године. Свештени синод јелинске цркве, по регуламенту од 1852. год. састоји се из 5. члановa — архијереја, међу којима је један предсједник. Предсједник има бити стално митрополит атински, а остали чланови присуствују повремено по позиву владе и то по реду старјешинства. Предсједник краљевске власти у синоду је *прокурор*, кога именује краљ и који се потписује на свима рјешењима синода. Дјела, која спадају у дјелокруг синода, дијеле се на *унутарња* и *спољашња*. Међу унутарња спадају: *а*) старање о чистоти и правилности учења о догматима; *б*) наредбе у погледу богослужења по правилима, која су од најстаријих времена установљена у цркви; *в*) надзор и старање да клирици врше савјесно своје дужности; *г*) старање о вјерском обучавању народа, у колико се то не тиче државнога устројства и закона; *д*) надзор над црквеном дисциплином; *е*) испитивање оних, који желе ступити у клир и рукополагање истих; *ж*) освећење храмова; *з*) испуњавање вјерских и црквених обвеза, које одређују догмати, догматичне књиге и на њима основано устројство православне цркве и т. д. У спољашње предмете спадају: *а*) одредбе, које се тичу црквених обреда при-походима и сл. у колико то не протуслови примљеном чиноположењу цркве; *б*) уредбе, које се тичу духовних учевних завода, добротворних и поправних уредаба, одређених за клирике и т. д. Дјела прве врсте синод рјешава, као што је у регуламенту речено, независно од свјетовне власти; а дјела друге врсте, која имају односаја према држави, уз потврду владе. У том облику јелински синод постоји и до данас.

Стање православља у Бугарској од пада Цариграда до данас.

При крају XIV. вијека (1393.—98.) потпала је Бугарска под власт Турака, који су још раније успјели, да се настане и утврде на балканском полуострву; а заједно са пропашћу бугарске државе, престала је и трновска патријаршија. Послједњи бугарски патријарх Евтимије, послије оснојења Трнова, напиан је из своје саборне цркве, која је била обраћена у џамију и наскоро за тим

је послан у заточење; а патријаршија је ушљед настојавања Грка била укинута и све епархије трновске патријаршије потчињене су цариградском патријарху. Што се тиче *охридске* архиепископије, која се из бугарске претворила у грчку, са Грцима архијепископима и епископима, она је као и дотле остала автокефалном не само послије пада Цариграда, него још и дуго послије тога; и тек је у XVIII. вијеку пошло за руком цариградском патријарху Самуилу I. (1767. год.) да ју потчини својој власти.

Бугари стењући под турским господством, страдали су од њихове деспоције као и остали хришћански народи, које је нета судба снашла. Грци, патећи и сами од Турака, нијесу се уступчавали да умноже бугарске патње још већма. Постигавши укинуће независне бугарске патријаршије, они уништише међу Бугарима и народну јерархију. Епископи — Грци, који замијенише епископе — Бугаре, тражећи свој народности и лични интересе, све су чинили, само да угуше бугарску народност, а да и не спомињемо о глобама и насиљу, којим су угњетавали и своју бугарску паству турском суровошћу. Трпећи двојаки притисак, од Турака и Грка, и не имајући свога народнога средишта и јединства, као што би могао бити трновски патријарх, Бугари у току више од четирвјековног ропства дотјераше до тако јадног стања, да су очевидно почели губити своју народну свијест. Неки од њих под теретом ропства примаху Мухамеданство те посташе Турци; а многи, као н. пр. сви жители по градовима, ушљед разновреног угњетавања грчког одрицаху се своје народности и попримише грчку бугарски језик би по градовима сасвим истиснут грчким; по школама, гдје их бијаше, вршила се обука грчким језиком и на грчки калуп; а богослужење, не само по градовима него и по многим селима обављало се грчким језиком; бугарске писмености и књижевности и не бијаше. Само још међу сеоским становништвом чувала се бугарска народност; но ушљед затучености и притиска са свију страна бијаше у њих народна свијест врло слаба.

У такову стању затекло је Бугаре и XIX. вијек, у коме хришћански народи покорени Турској, почеше мало по мало задобивати политичку и црквену независност. Међу Бугарима и ако нешто доцније од других народа, поче се такође кретање у корист народног препорођења и црквене самосталности. Године 1856. био је ушљед настојавања европских сила, од турске владе издан познати *хати-хумајум*, у коме су између осталога биле обећане реформе у корист хришћанских поданика у Турској. На основу тога акта, Бугари се обрате турској влади, с молбом: да одреди њиховим епархијским епископима одређену плату, као што се говори у хати-хумајуму, умјесто глоба и дажбина, којима су их гулили грчки архијереји. Цариградска патријаршија, којој бијаше предана бугарска молба, — не хтједе исту уважити; а Бугари се по ново обрате турској влади, тражећи, већ, да им се даде народна црквена управа, независна од цариградског патријарха, или барем да се њихови архијереји бирају из Бугара, а не од Грка. И та молба, коју је опет при патријаршији прегледало неколико комисија и неколико пута, буде такође одбијена. Послије овога раздражени Бугари одлуче, да се формално одметну од цариградског патријарха. Год. 1860. први дан ускрса у вријеме богослужења у цркви бугарског подворја, бугарски изасланици и Бугари, који живљаху у Цариграду, забране епископу Иларијону (који бијаше погрчени Бугарин, но који је сада држао страну поборницима бугарске народности) да спомиње цариградског патријарха. Од тога доба западјене се тако звани *грчко-бугарски спор*. У самој Бугарској неки епископи, који бијаху бугарски уроженици, пристану такође уз народно-црквени покрет, а грчке владике буду одстрањени из својих епархија или лишени сваке власти. Међу тим су непрестано трајали преговори и савјетовања међу владом, патријаршијом и бугарским изасланицима о устројству црквених послова у Бугарској. Патријаршија не бијаше рада да Бугарима учини икакве уступке, или је предлагала неке незнатне промјене. Снивајући о успостављењу византијске империје, на развалинама Турске, патријаршија је жељела, да сачува Бугаре за себе, чега не би могло бити, ако би Бугари добили политичку и црквену самосталност. Год. 1867. патријарх Григорије XI. ријеши се, да учини озбиљне уступке Бугарима, предложивши, да се установи засебни бугарски егзархат из 13. предбалканских епархија под јерархијском влашћу цариградског патријарха; но Бугари не приме тога предлога, него затраже автокефалну управу за све бугарске епархије у оне. Најпослије, послије многих безус-

пјешних преговора с патријаршијом, турска влада одлучи, да она сама доконча спор између Грка и Бугара. Год. 1870. буде издан ферман о уређењу црквених дјела у Бугарској, по коме се има устројити засебни бугарски ексархат за све бугарске епархије, а епархијама са помијешаним становништвом даје се право, да се споје са ексархатом, ако то желе сви жители, или барем двије трећине. Патријаршија не хтједе примити тога фермана; али га Бугари усвоје и образовавши свој ексархат год. 1872. свечано прогласе независност бугарске цркве од цариградскога патријарха. За првог бугарског ексарха буде изабран видински митрополит *Антим*, родом Бугарин, но који је у грчком духу образован, и с почетка припадао грчкој партији. Цариградски патријарх Антим VI. стојећи под упливом страсних поборника јелинизма, не хтједе признати ни сада бугарске црквене независности. Те исте године сазове патријарх сабор, на коме одлучи од цркве како новога бугарског ексарха и бугарске епископе, тако и све, који се налазе у опћењу са њима. Но при свем том бугарски ексархат се организује и год. 1878. већ се састајао из 15 митрополија, не бројећи епископе. Послије руско-турскога рата, предбалканска Бугарска добије 1878. и политичку независност, под именом бугарске кнежевине. За вријеме рата 1877. год. бугарски ексарх Антим буде од турске владе свргнут и заточен, а на његово мјесто буде изабран *Јосиф*. Бугарска црква имајући сада своју народну јерархију и независну црквену управу, улаже све своје силе на своју унутарњу организацију, распростирање духовне просвјете но особито јој је главна брига, да спрема што боље свештенике. Остаде јој само још то, да успостави опћење са цариградским патријархом.

(Наставиће се).

Ускршњи поздрав.

Никодим,

по божјој милости православни епископ далматински и истријски, пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје, мир и благослов од свекогућега и благога Бога.

Христос воскресе!

Радосним овим гласом св. матере цркве поздрављам вас, драга браћо моја, на овај велики и свијетли данашњи празник. *Христос воскресе*! Ово је пјесма славе, коју поји данас сваки христијанин; пјесма радости, којом је препуна душа сваког; пјесма побједе, коју ми данас славимо над гријехом, над смрћу, над паклом. *Воскресе Христос*, чули смо јутрос да нас св. црква поучава, и *адъ низвержесе*; *воскресе Христос*, *и падоша демони*; *воскресе Христос*, *и смерть утрпѣдшесе*; *воскресе Христос*, *и радуется ангели*; *воскресе Христос*, и свак нека се насладн овом добром и свијетлом свечаношћу, свак нека весело приступи у радост Господа својега, — *да наслади́тесе сего́ добраго и свѣтлаго торжества*, *да внидетъ радова́тесе въ радость Господа своего* (Слово *Златоустов* на ускрс). Црквеним овим поздравом, *Христос воскресе*, поздрављамо ми, браћо, један другоме данашњи празник; њим сретамо један другога пуни духовне радости, пуни узјеке, а уједно и свјесни великога значаја Христова васкрсења за спасење наше, за спасење свега људскога рода. Умом нашим ми смо пратили страдања Богочовјека, која је Он за нас претрпио и којих је успомену св. црква прошлих дана држала, и та смо страдања срцем нашим дијелили; али смо тијем уједно и спремали се духовној радости данашњега дана. Ми смо гледали Исуса Христа, како је обузет крвавим знојем за нас, али смо у томе познали и тежину наших гријехова, које је Он узео на Себе за нас. Гледали смо тужним очима и са болом у срцу, како га хватају и везују, али смо уједно и разумјели, да су то били наши гријеси, који су теретили људски род, и ради којих је по вјечному промислу божји Син морао трпјети. Видјели смо, како га бију и пљују, и гроза нас је хватала од безудушности мучитела Његових, али смо у томе тако исто видјели, да је кроз наше гријехове обесчашћена била слика божја у човјеку, и да је требало сада да Богочовјек својим понижењем успостави јој част. Видјели смо, како Га на крсту раза-

пињу и како на крсту умире, и душу је нашу потресло био тај страшни призор, а пијепало нам се од жалости срце наше, али смо уједно и појмили, да је божјој правди требало задовољити, и да само под ту велику цијену могла су бити искупљена сва безакоња наша. Крвави зној, што је пролио за нас у молитви Христос, имао је да олакша тежину гријехова наших. Ланци Његови имали су нама да слободу даду. Бесчашћење, коме се Он подвргавао, имало је да успостави окаљану гријехом част човјекову. Осудом Његовом имао је човјек да оправдан буде; разапећем Његовим да човјек искупљен буде; смрћу Његовом да смрт буде савладана и ми да добијемо живот. Благословен нека је свети овај дан, дан искупљења нашега! и са светом црквом, браћо, *поклонимся святому Христову воскресенію*.

Васкрсењем Христовим завршено је велико дјело искупљења нашега, дјело велике *љубави* божје к људском роду. Црква нам нама спомиње у течају године све главније догађаје из земаљског живота Исуса Христа, и сви ти догађаји друго нијесу, него толике свједодбе љубави Његове наспрам нас, да нас синовима божјим учини. Ми видимо Сина божјега, најсветијега, најправеднијега, свемогућега, цара неба и земље, да силази са пријестола славе Своје, прима на Себе тијело човјеково, подвргава се свима недостатцима земаљскога живота, живи у сиромаштву, подлијеже суду безбожника, трпи да Га пеују, да Га везују, да Га бију, страда и умире на крсту, и то све, да спасе од пропасти гријешни род људски, да покаже љубав божју к човјеку. Али, све ово могло је без сваке важности за човјека остати, могло је узалудно бити, као што би и сама вјера наша узалудна била (I. Кор. 15, 14), да није било Христова васкрсења. Христово васкрсење с тога се и зове вјенцем љубави божје к човјеку и обоготворењем односајâ између Бога и човјека. Тада је тек познао човјек у свој пуноћи значај љубави божје к њему, познао је силу и моћ њезину, познао је у њој извор својега вјечнога блаженства и основу земаљскога својега добра. Вјечна ријеч о љубави чула се при стварању човјека, чула се кроз уста старозавјетних проповједника, чула се у проповиједи Исуса Христа на земљи, чула се са крста распетога Спасителя; али та ријеч није икад допирала до човјекова срца, није могла да му душу проникне. Тек свијетло васкрсење Христово кадро је било да препороди човјека и да га од нечувственога створа, каквим је постао био ушљед гријеха, учини способним за племените осјећаје; само је оно могло да просвјетли ум човјеков, да позна вјечни закон о љубави; само је оно могло да облагороди срце његово, да може осјећати љубав; само је оно могло да управи вољом његовом, да дјела дјело љубави и да буде достојно божје чедо.

Па славећи данас велики празник Христова васкрсења, кад смо постали чеда божја, способна да појмимо значај љубави и да је чисту срцем нашим осјећамо, помислимо, браћо драга, о њој, да видимо, да ли је схваћамо онако, како прописује вјечни закон и како нас он о њој учи, да ли је она у нашим срцима онаквом, каквом би требало да буде, да ли се ми као што треба одазивамо љубави божјој к нама, те да ли љубимо Бога, да ли љубимо ближње наше, као што нам то Бог заповиједа. Овијем ћемо, браћо, најдостојније прославити данашњи празник и у правој га духовној радости провести.

Између свију христјанских врлина главно мјесто заузима љубав. Љубав превазилази све остале врлине. Она је вјечна, као и сами Бог. Нынѣ же пребываетъ вѣра, надежда, любы, три сія, — сада остају вјера, нада, љубав, ово троје; али је љубав највећа међу њима, — больши же изъ нихъ любы, каже ап. Павао (I Кор. 13, 13). Може човјек имати све на свијету, може имати најбогатија знања, може познавати језик истих анђела, може знати све тајне на свијету, може имати најјачу вјеру, да и чуда чини; али ако љубави нема, све му је узалуд, све му је ништа. Аще любы не имамъ, ничтоже есмь (I Кор. 13, 1—3). Све остале врлине у времену нестају, а љубав сама остаје вјечна. Вјера ће нестати код човјека, нестаће нада, али љубав не престаје никада. Свети *Августин*, говорећи о сили и значају љубави заустављао се на мисли о вјечности љубави, и оном силом ријечи, којом је сâм он могао да располаже, напомиње слушаоцима својима у односној бесједи (бес. 34 на I Кор. 13, 8; испореди и бл. *Августина*, монолог. 1, 7), да вјера и нада нестане одмах, чим се видљиво покажу добра, која састављају предмет вјере и наде. Човјек има живу вјеру у Бога и у вјечно блаженство, које очекује праведнике. Кад се он добрим дјелима својим удостоји, да види предмет своје вјере, да види отворено оно, чему је душа његова тежила,

тада нестаје и саме вјере; ње више нема. Ово исто важи и за наду. Кад је човјек постигао оно, чему се надао, кад је осјетио предмет својега надања, тада престаје и сама нада; нема је више у човјеку. За то ап. Павао и говори Јеврејима, да је вјера *доказивање изкћшних, каквй некидимых обличій* (11, 1). Престаје дакле и вјера и нада, чим човјек добије оно, што је очекивао, чим је видио оно, што му је невидљиво било. Али то исто не може се казати за љубав. Љубав баш тада и постаје најачом, кад добије свој предмет, кад овлада у свему оним, за чим је чезнула. Према оваквом значају љубави, св. писмо је и ставила као највећу између основних христјанских врлина, ставља је првом и једином вјечном врлином, јер је сам Бог љубав, — Богъ *любы есть* (I Јов. 4, 8).

Ова истина проповиједана је била људима од постанка свијета, јер јој је сам Бог открио људима. Али људи су били залутали у гријеху, и заборавили на божју ријеч, која им је јасно била исказана, заборавили су или и на закон о љубави, као о највећој заповијести. Требало је да се испуне времена (Гал. 4, 4.) требало је, да сиђе сам божји Син на земљу, и да загрезнулом у гријеху роду људском напомене заповијест закона о љубави, да оживјести човјека. За вријеме земаљског живота Исуса Христа приступи једном к Њему неки законик питајући Га, какву заповијест у закону треба сматрати за највећу? Ум човјеков, о свачему мудрујући, побркао је био појмове божанскога са човјечанским, и сам је себе помутио био размишљањем само о земаљскоме, само о ономе, што је годило његовом нагону, заборавивши са свијем на откривену божју ријеч. Ову божју ријеч напомену је Исус Христос ономе законику, а срествм њега и свему свијету. *Козлекшій*, каже му Христос, *Господа Бога твоего всѣмъ сердцемъ твоимъ, и всю душею твою, и всю мысль твою. Сія есть первая и большая заповѣдь. Вторая же подобна сей: возлюбиши ближняго твоего якоже самъ себе.* На те двије заповједи виси сав закон и пророци каже (Мат. 22, 37—40). Љуби Бога својега, јер је Он Сам љубав, јер је Он највеће и једино апсолутно добро, јер је Он почетак и свршетак свега, извор и први узрок нашега бића, и дакле достојан да Га човјек љуби више него ништа на свијету, да Га љуби свим моћима душе своје. И ово је прва по реду између свију заповијести, а уједно и највећа по значају и предмету својему. Друга је заповијест једнака овој: љуби ближњега својега, одмах послије Бога; љуби га као самога себе, јер је он створен по обличју божјему, као и ти. Ако се стараш о себи, о својему здрављу, о својему напретку, како тјелесном, тако и душевном, јер је то закон живота, то се мораш старати тако исто и о ближњему својем; и поштo си у свему и по свему једнак њему и заједно с њим имаш да живиш и да радиш за друштвено добро, то мораш гледати, да му не учиниш ништа, што ти неби желио, да он теби учини, и обратно, да му чиниш све оно, што желиш, да он и теби учини. О овим двјема заповијестима, каже Спаситељ, виси сав закон и пророци. Ово је основа свега, оно је извор све светиње и свега добра; нити има нчега на свијету, што би могло да ово превиси и да нешто више значи, исто као што ништа нема, што би могло да ово замијени. —

Прва и главна потреба за свакога човјека јест да позна Бога, Створитеља својега. Ми смо створени по обличју божјему и по природи тежимо да Му се чим више приближимо. Ми поштујемо Бога, као Онога, Који нас је створио, који промишља о нама, Који нас је искупио и спасао, те и воља Његова мора да је за нас света. Али не ћемо никада кадри бити да разумијемо праву вољу божју, ако не будемо познавали Бога, ако не будемо имали јасни и правилни појам о Богу. Према томе и потреба за свакога човјека да позна Бога постаје првом и неопходном потребом; а у исто вријеме она је за човјека и толико важном, да упоредо с њом познавање себе самога тек је подређено. За познати Бога, за изучити св. вјеру има много срестава, која нам пружа христјанска наука; али између свију тих срестава има једно, које превазилази сва друга и које је од свију најпоузданије, а којим кад човјек влада сигуран је, да ће најпотпуније доћи до познања Бога. А то је љубав. „Љубав је од Бога, и сваки који има љубав, од Бога је рођен, и *познаје Бога*; а који нема љубави, *не познаје Бога*, јер је Бог љубав.“ (I Јов. 4, 7, 8). Ово казује онај апостол, Јован, који је превазишао све другове своје у љубави к Исусу Христу, а који је уједно превазишао остале и у познавању Бога и тајана божјих, с чега је и назван *богословом*. Човјек, који тежи да чим потпуније позна Бога, лако ће доћи до остварења своје тежње, ако има у себи срце, које је спо-

собно да љуби. Многе тајне божје недокучиве су за човјеков ум; и ограничавајући се на сами ум, ма колико да га човјек напреже, не само што неће никада доћи до тога, да му оне јасније постану, него ће по слабости својој још лако и залутати, те се одалечити од правога познања Бога. Колико ли примјера ми не налазимо у старије доба, а колико ли их нам не даје и садашњост, да људи, који су иначе одарени били богатим способностима ума и који су хтјели, да чим дубље проникну у сушност христјанске вјере и да познаду Бога, да такви људи, не осврћући се на срце и нестарајући се да се проникну љубављу к Богу, падоше у заблуде, те умјесто да дођу до правога познавања Бога, дођоше до светогрдног одрицања Бога. Љубав, само љубав, браћо моја, може пружити помоћ уму човјековом, слабоме по себи, да у одређеним границама разјасни многа дјела божја, која ће иначе остати увијек непојмљивима за људе, у којих љубави нема. За Јевреје, казује нам св. писмо, разапети Христос био је саблазан, а за Јелине био је безумље (I Кор. 1, 23); нијесу ни једни ни други могли разумјети, ради чега је требало да буде разапеће Христово, јер их је самољубље њихово тако учило. Али за оне, који су појмали значај љубави божје наспрам грјешнога рода људскога, то је разапеће састављало „божју силу и божју премудрост“ (I Кор. 1, 24).

Дужност наша да љубимо Бога истиче из природе саме љубави, као највише врлине христијанске. Човјек, који у истину љуби, везан је најтјешњим везама са предметом своје љубави, нити се икојим начином могу те везе разврћи; и само она веза, која је основана на љубави, тврда је и јака, а свака друга престаје у времену. *Љубав николиже отпадаетъ*, — љубав никад не престаје, каже ап. Павао (I. Кор. 13, 18.) Највише совршенство, које човјеков ум може замислити, највише добро, које човјеково срце може осјетити, највише благо, коме човјекова воља може тежити, то је Бог. У одговору својем ономе законику, Исус Христос, желећи да човјек буде на најтјешњи начин сједињен са Богом, Створитељем својим, и спомиње љубав, као једино средство и једини услов тога сједињења. „Љуби Господа Бога својега свим срцем својим, и свом душом својом, и свом мисли својом“. Треба да је искрена и потпуна ова љубав, и да потиче из дубине душе наше. Не смије она бити једнострана, него морају у њој учествовати све силе душевне човјека у свој својој пуноћи, морају се све сјединити, да изразе ону љубав, коју човјек има да гоји према Богу. Срцем самим кад би ми љубили Бога, лако би могло с нама завладати слијепо вјерско чувство, те забасати у крајност да мрзимо људе, који не мисле и не вјерују, као ми, па чак и да их гонимо, као некадашњи вјерски фанатици. Исто тако и кад би самим умом, а без срца, ми љубили Бога, таква би љубав наша врло површна била, јер, чим би ум опазио да не може проникнути све тајне божје, да не може задовољити себе свестраним познањем Бога, сва би ова љубав од један пут морала престати. И за то св. писмо заповиједа човјеку, да љуби Бога свима душевним силама својима, и да све и сваку од тих сила својих употреби у тој љубави, да Га љуби дакле потпуно и свестрано, — *а любящимъ Бога всѣ поспѣшествуютъ во благое* (Рим. 8, 28; испореди бесједу *Златоуста* на ово мјесто из Посланице ап. Павла), а то значи, ако будемо љубили Бога, као што треба, имаћемо у свему Бога у помоћи; Он ће нас упутити, да свагда добро чинимо, Он ће нас сачувати од свакога зла, Он ће нам дати снаге да лако претрпимо све земаљске невоље, Он ће нам бити заштитник на сваком кораку живота нашега, Он ће нас у часу смрти утјешити и бити нам путевођа у царство Своје вјечно и блажено.

Дужност наша да љубимо Бога води за собом дужност са наше стране да строго чувамо ону науку, коју нам је Бог открио и да љубимо свету православну цркву, која нам ту науку проповиједа и која је сачувала и до данас исту науку неповријеђеном и онако чистом, као што су је Исус Христос и свети апостоли Његови проповиједали. Љубав ову и односет светој православној цркви нашој ја сам већ неколико пута до сада, браћо драга, препоручивао нам и на душу вам стављао. Ја сам вам казао и доказао светињу њезину, а показао сам и значај њезин за нас и за нашу српску народност, и да, благодарећи само њој, у тешким историјским приликама нашега народа, ми смо могли да се као Срби сачувамо. На основу тога ја сам истакао потребу, природну потребу нашу, да православној цркви будемо свим срцем и свом душом нашом одани, да је љубимо као највећу светињу, и да за њу будемо свагда готови и живот свој положити. Свега овога, увјерен сам, браћо, да се ви добро

сјећате и да су вам остале упечаћене у души вашој оне моје ријечи, јер су ми од срца потицале и срцу сам их вашем управљао. Не би ми дакле ни требало ове године напоминьати оно, што сам и лане на овај исти дан говорио о светој цркви нашој, да није једне нове напасти, која се у близини нашој појавила, и на коју не смјем, по архипастирској дужности својој, а да не свратим пажњу вашу.

Први дан, кад сам вашим владиком постао, ја сам напоменуо вам и на душу вам ставио, да, проникнути христијанском љубављу, сматрате на иновјерне сугрђане наше, као на браћу своју, да их љубите и да поштујете њерска осјећања њихова; ја сам вам препоручио вјерску сношљивост, као плод христијанске љубави. Ово сам напоменуо и у ланьском мом ускршњем поздраву, — и радостан сам, што могу казати, да се на моје ријечи нијесте оглушили, него сте и словом и твором показали, да вас она љубав искрено проничава и да знате бити највеликодушније вјерски сношљиви према иновјерном, а сродном по племену браћом нашом. Па како нам се одазваше на такво наше племенито и великодушно поступање? Како одговорише нашој љубави, нашој предусретљивости? Прије су дизали глас противу устројства наше цркве и њеногa живота, истичући, како је она тобоже но странности, како је одцијепљена од јединства, и како треба ето да у то јединство опет ступи; али су признавали значај и узвишеност њезину, признавали су светињу њезину, и у оне штовали су је. Данас пак почеше друкчије у томе поступати, почеше већ нападати је отворено. Ја не говорим овдје сада, Боже сачувај, као да се сва без разлике иновјерна, а сродна нам по племену браћа наша, држи противнички према православној цркви и према нама, који исповиједамо вјеру те цркве, и да је сви без разлике нападају. На против, ми знамо, да има многих, који су искрено проникнути вјерском сношљивошћу: привржени су својој цркви и у њој траже своје спасење, али уједно штују и нашу вјеру и о њој са пуним уваженьем говоре. Такву браћу нашу ми ћемо увјек високо уважавати, — а ни из далека се њих не тиче оно што ја сада хоћу да кажем; него се тиче оних, који се сада несношљиви у највећој мјери према светој нашој цркви и према нама, православној браћи њиховој, показаше. Они су почели данас с презиром о њој говорити, а неки чак је и пијекати. До јучер признавали су јој име *православно*, — а данас као да она то већ није, него друштво, које исповиједа дакако неку вјеру, али која је вјера, по њиховом мишљењу, свакако крива вјера; а православном као да се та црква почела звати тек у новије доба. Њима је непознато, или боље, не ће да знаду, да је црква наша и вјера наша специфично означена именом „православне“ још од најстаријих вијекова христијанства, а посебно од *Јована Дамаскина*, ова и светитеља високо штованога и у западној цркви, који је изложио основе те вјере у посебној књизи, која састављя и данас основу православне догматике.[1]) За Словене пак ту је вјеру назвао „православном“ *св. словенски апостол Кирил*, брат св. Методија.[2]) То је било још тада, када Руси нијесу ни знали за христијанство; — а међу тијем нама сада казују, да смо нашој вјери тек у новије доба нашли име, и назвали је „православном“, јер су је тако назвали Руси, од којих смо тобоже и ми православни Срби то научили! Нијесу, не, од Руса научили Срби, како ће звати своју вјеру, него су то они научили од *св. Саве српског*, који је у своје вријеме по грчком означио именом „православног“ вјеровање српског народа.[3]) Оваквим казивањем, као што сада чујемо, просто се ниједе наша вјера, и проглашује се нечим, што вальда и имена својега нема, или бар не заслужује да га има! Овако говоре једни. А други опет са презиром је називьу „rišćanskom vjerom“, а нас „rišćane“. И ово се гласно и јасно проповиједа; овијем се напаја прости народ, и тијем узбуђује у њему презир и мржња наспрам православне цркве и наспрам нас, православне браће њихове. На жалост почели су се по негдје показивати и плодови тога небратског посла, а у неким се мјестима почело непријатељски гледати на православне с тога већ, јер су православни!

Па како ћемо се ми сада владати при оваквим појавама вјерске несношљивости? Хоћемо ли ми због овога постати са наше стране несношљиви? Не и никада, драга и љубезна браћо моја. Вјерска је сношљивост плод христи-

[1]) Види његову Ἔκθεσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

[2]) Види његово „Начертаније православнаја вјери.“ СПб. 1867.

[3]) Види *Доментијана* Живот св. Саве. Биогр. 1865.

јанске љубави, и кад би ми сада хтјели враћати мило за драго, те показивати нечовољивост и са наше стране, ми би тијем показали, да нема у нама христјанске љубави; показали би, да смо страстима занесени и да нијесмо прави синови православне цркве. Црква православна имала је снаге, да протустане много тежим навалама, него што су ове; наши стари, православни Срби, знали су одољети многу јачим и крупним нападајима на цркву своју, него што су ови садашњи, — те се надајмо у моћ свето вјере наше, да ће она дати и нама снаге, да се ослободимо ове нове напасти, те да дочекамо, да свак појми, колико му је грешно, кад дира у светињу православне цркве и вријеђа вјерске осјећаје браће своје. Памтимо, а добро је да и други памте, да православна црква у нашој монархији стоји под заштитом државнога закона, и да под моћним штитништвом витешкога нашега Цара и Краља Франца Јосифа I. светиња ће њена законском снагом свагда очувана бити. А међу тијем, браћо моја, ми не престајмо никада љубити свим срцем нашим и свом душом нашом православну цркву; будимо јој вјерни онако, као што су јој предци наши вјерни били; чувајмо, да се светиње њене ништа свјетовнога не дотакне, а поглавито чувајмо, да ту њену светињу не употребљујемо на пријелазне сврхе и да нам црква не постане оруђем земаљских рачуна. Препоручујући вам ово, браћо, гледаћу ја за себе, а настојаћу тако исто и код пастира црквених у овој епархији, да вам послужимо примјером, како се треба односити према цркви у јавним пословима, у вршењу уставних права грађанских. Ми ћемо имати свагда пред очима узвишеност наше пастирске службе и значај наш, као црквених служитеља и као носилаца мира, те никада нећемо допустити, да ту службу и тај значај наш употребимо у сврхе, које немају посла са духовним значајем цркве. А не ћемо ово чинити, јер смо свјесни, да би тиме хотимично омаловажили цркву, вријеђајући светињу вјере и изневјерили своме позиву. На овај примјер наших пастира угледајте се, браћо, и ви, те тако исто избјегавајте све, што би могло показати, да у јавним стварима хоћете да употребљујете вјеру, као оруђе за земаљске и тренутне сврхе, да хоћете вјером да се послужите за ствари, које са вјерским осјећајима ништа општа нити имају, нити смију икада имати. —

Љубећи Бога и свету цркву Његову, ми тијем не само што нијесмо затворили срце наше за друге предмете љубави, него на против, оно нам се још шире отвара за све, што је добро и племенито. Ова љубав постаје правилном и јаком управо с тога, што Бога љубимо, јер љубав к Богу води за собом и у свези са собом љубав к онима, који су као и ми од Бога створени, који су као такви достојни особите божје љубави, — а то су ближњи наши. „Који не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога, Кога не види?“ пита св. Јован богослов (I Јов. 4, 20). И дакле, који хоће да љуби Бога, тај мора љубити ближње своје, јер, почињући од љубави к ближњему своју, кога види, срце човјеково, које је способно да љуби, неопходно ће доћи до љубави к Богу, Кога не види и Коме природно тежи. За то је Исус Христос, одговарајући оној законику, уз прву заповијест о љубави к Богу, додао одмах заповијест о љубави к ближњему, називајући ову другу заповијест једнаком првој по снази.

А како ми љубимо ближње наше? Прије него што ће бити предан у руке мучитељâ, Исус Христос управио је ученицима својима опширну поуку о оној њиховом владању, а између другога казао им је ово: „као што ја вас љубих, да се и ви љубите међу собом“ (Јов. 13, 34). Оваквом дакле истом љубављу, каквом је Христос љубио ученике своје и сав људски род, таквом љубављу дужни смо и ми да љубимо ближње своје, јер, продужава божанска поука Христова, „по том ће сви познати, да сте моји ученици, ако узимате љубав међу собом“ (Јов. 13, 35). А каква је била Христова љубав наспрам својих ученика и свега људскога рода, показала је крвна смрт, коју је он драговољно претрпио. Осврћући се на ово, исти богослов пише христјанима Мале Азије: „По том познасмо љубав, што је Он душу Своју положио за нас, те и ми смо дужни полагати душе за браћу; који дакле има богатства овога свијета, и види брата својега у невољи и затвори срце своје од њега, како стоји тада љубав божја у њему? Чеда моја, немојмо да љубимо ријечју и језиком, него дјелом и истином“ (I. Јов. 3, 16—18). Ето правила за љубав к ближњима: као што је Христос положио душу своју за нас, тако и ми морамо то да чинимо за ближње наше, и као што је Он дјелом засвједочио љубав Своју к нама, тако исто и ми морамо

да према ближњима нашима засвједочимо нашу љубав дјелом и истином, а не само ријечима и језиком. — Па поступамо ли ми тако, браћо? Руку на срце, па признајмо, да је у оне мало у нас праве љубави к ближњему нашему! Љубав се она мора показивати у страиању нашем о садашњем, земаљском добру ближњега нашега, и поглавито о вјечном његовом спасењу. Па можемо ли ми казати, да се збиља искрено о томе бричемо? Старамо ли се ми, да отклонимо од порока, од заблуде и у оне од хрђавих поступака ближњега нашега, кад то опазимо код њега? Жалимо ли ми, кад видимо да је ближни наш пао у какву несрећу, и настојимо ли, да му дођемо у помоћ? Дијелимо ли милостињу потребној браћи нашој; и ако је дијелимо, да нам не служи у томе често побудом самољубље наше, да ће нам име у новинама бити споменуто, да ћемо похваљени бити у јавности, како смо тобоже милостиви? Не светимо ли се ми и за најмању ствар? Не завидимо ли брату нашему, чим опазимо да је добро нешто више од нас? Не, не, браћо моја, далеко смо ми запали од праве љубави к ближњима; далеко је срце наше од оне топле љубави, којој нас вјера наша учи, не само наспрам непријатеља, него чак и наспрам пријатеља наших; заборавили смо ми христјанску заповијест о љубави к ближњима, а тијем заборављамо и заповијест о љубави к Богу, и падамо у све дубљи понор зла. Него немојмо, браћо, тако, — а послушајмо науку вјере наше о томе, у чему се састоји права љубав и каква она треба да буде, те такву само љубав гојмо у срцима нашима. *Лекы долготрпитъ*, какве ап. Павао, *лекы милосрдитъкъ*, *лекы не завидитъ*, *лекы не превозносится*, *не гордится*, *не безчинитъкъ*, *не ищетъ своихъ*, *не раздражается*, *не мыслит зла*, *не радъетъ о неправдѣ*, *радъетъ же о истинѣ*; *вся покрываетъ*, *всѣмъ вѣруетъ вся надѣетъ*, *вся зноситъ*, *вся терпитъ*, *николиже отпадаетъ* (Кор. 13, 4—8. Испореди бесједу *Златоустова* на ово мјесто). Као што видимо, овдје су истакнута сва добра, што у себи љубав укључује; истакнута су сва добра, која потичу за човјека и за све друштво, кад љубав влада, кад се моћ њена слободно развија.

Лекы долготрпитъ каже ап. Павао. Који је проникнут искреном љубављу, тај је способан да украси себе једном од великих и особито Богу пријатних врлина, која задобија човјеку вјечно блаженство, а то је устрпљење. Ко може да стрпљив буде, тај је велика разума, каже мудри Соломон, и одмах додаје, да човјек који је нагао показује лудост (Прич. 14, 29). У земаљском животу често човјек наилази на такве непријатне прилике, кадгод ненадне, да би при наглости могао учинити нешто, за што би се послије имао горко да каје. Нанесе му неко увриједу, дирне му у част, у право његово, и слично; па нека човјек нагло то узме, и у тој наглости нека се одмах увриједи одупре, он је тијем учинио нешто, што није по разуму, учинио је гријех, — а кад послије хладно о томе промисли, он се у себи каје и гризе, размишљајући, како би са свијем друкчије и лакше нашао био себи потпуну задовољштину, да није пренаглио. А ово може човјек да добије само устрпљењем, оном врлином коју само љубав рађа, и која неизмјерну корист доноси човјеку у животу, ако само ана да се њом проникне и да је паметно употребљује. Нека нам, браћо, свима служи за поуку примјер Спаситеља нашега, који је као мирно јагње претрпио крстну смрт; нека нас поучи примјер великомученика Стевана, који је са онаким устрпљењем надкрилио мучење и мирно Богу душу своју предао!

Лекы милосрдитъкъ. Ко има љубав, тај је милосрдан према свакоме. Он види у свакоме човјеку без разлике ближњега својега, види божје обличје, те никога не искључује од своје љубави. Управо у томе се и састоји особитост и узвишеност христијанске вјере, што она заповиједа љубити сваког човјека, био он пријатељ, или непријатељ наш. Исус Христос, споминући ученицима својима стари закон, у коме је казано било: „љуби ближњега, а мрзи непријатеља својега“, надодаје: „А ја вам кажем, љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који на вас мрзе и молите се Богу за оне који вас гоне“ (Мат. 5, 43. 44). И збиља, браћо, закон да само љубимо оне, који нас љубе, то је закон који важи заједно с нама и за све животиње; али закон, да треба љубити непријатеље, то је оно, што уздиже човјека к вишем савршенству духовноме, што га приближује Богу, љубазноме Оцу свију људи на свијету (Мат. 5, 45). „Ако љубите“, каже Христос, „оне који вас љубе, каква вам је хвала? јер и грјешници љубе оне који њих љубе; ако чините добро онима који вама добро чине, каква вам је хвала? јер и грјешници чине тако . . . Али љубите непријатеље своје . . . будите милостиви, као

и Отац ваш што је милостив" (Лук. 6, 32. 33. 35. 36). Страшна изгледа она заповијест, да човјек мора да љуби оне, који му зла чине; страшна, јер част наша налаже нам да одбијамо увриједе, што нам се наносе, како се не би показали слаби и плашљиви. Тако кажу људи, који су занесени свјетским само мислима, а који су далеки од христијанске науке. Зар се у томе част састоји, да и ми увриједом одговарамо онима, који нас вријеђају, да се светимо онима, који нам неко зло учине, те да страсти њиховој подражавамо? Зар је у томе слабост, што не ћу да зла чиним? Зар је у томе плашљивост, што не ћу да будем једнак онима, који ме нападају? Халостан је, браћо, такав појам о части; тешко части нашој, ако ми не знамо него на такав начин да је одбранимо! Светећи се, или као што стари закон учаше, „око за око, зуб за зуб" (II. Мој. 21. 24), шта ће се показати по здравоме размишљају? Показаће се штета више ономе, који се свети, него ли ономе, на којега пада освета. Јер, откривши осветом непријатељу нашему, да нас је увриједа његова дирнула, ми смо тијем већ дали му насладу, што се намјера његова испунила; а ако нам је била неправедно нанесена увриједа, то ће она осветом нашом постати оправдана, и непријатељ ће наш са насладом гледати, да је увриједио злобнога човјека, и дакле заслужнога увриједе, — и ово ће га тијем више охрабрити да продужи и даље своје увриједе, већ као освету за освету. Таким начином зло, које је неком увриједом учињено, и које се могло уклонити или бар смањити у самоме почетку својему, сада узајамним освећивањем и усљављањем злобе само расте и јача. Па колико није од тога пострадало људи иначе добрих и корисних по друштво! колико ли породица није се тиме утамањило! колико ли држава и народа нестало! Ми смо видјели, браћо, да љубав долготрпљива, и тијем савлађује свакога противника; а сада чујемо вјечну истину да нам говори, да љубав и милостива, да је она милостива, да праштa. На праштајмо, браћо, и ми свакоме, који нам неко зло, неку неправду учини. Праштајмо, и тијем ћемо показати, да смо пропикнути чистом љубављу, а непријатељ ће сами остати постиђен. Јер, зар може бити што жалије непријатељу нашему, него кад види, да нас отровна његова стрјела не додирује? може ли га што више постиђети, него кад осјети себе такосним испред безазленога човјека? може ли му што више савјест дирнути, него кад види себе злочинцем испред доброчинца? може ли што горега бити за једнога човјека, него кад га сав свијет сматра неправедним испред невиности, угњетачем испред онога, који је без заштите, мучитељем испред оних, који устрпљиво подносе страдања? А свему овоме и другоме још еличном узрок је освета. Праштајмо дакле, браћо, великодушно свакоме, праштајмо свагда и не светимо се никада. Једном се ап. Петар обратио Исусу Христу са питањем: „Господе, ако ми сагрешећи брат мој, колико пута да му опростим, хоћу ли до седам пута?" И Исус Христос му одговори: „Не велим ти до седам пута, него до седамдесет пута седам" (Мат. 18, 21. 22). Праштајмо, браћо, свагда, а поглавито на данашњи велики празник, кад нас света црква матерински позиваше: простимо сва покрштенима.

Лекы за завидитъ, за прекозношитъ, за гордитъ.

Завист, величање себе и надимање, о чему ап. Павао спомиње, противи се можда више него ништа друго правој, искреној љубави. Човјек, који само свагда другоме завиди, који себе само велича и пред сваким се надима, није друго него онај сатана, који је у рају преварио наше праоце, кад им је казао, да ће бити исто што и Бог (I Мојс. 3, 5). Коријен овога зла састоји се у самољубљу, које је човјек са праотачаским грјехом наслиједио и које на жалост саставља у многоме и данас извор и основу многих зала у свијету. Ако је нешто противно заповијести вјере наше о љубави к ближњима, то је на првоме мјесту самољубље. Оно је извор свију страсти, оно је извор друштвене пропасти. Љубити себе, праведно је и свето. Исус Христос је посветио ту љубав, кад је казао: „љуби ближњега својега, као сам себе". Вјечни закон дакле не само што не забрањује човјеку да љуби себе, него чак прописује ту љубав, као правило односајâ наших к другим људима. У истину љуби себе онај, који жели и настоји, да буде сретан на овоме свијету и блажен у вјечности; а то ће постигнути само тада, ако буде украшен свима христјанским врлинама и буде испуњавао вољу божју, која заповиједа човјеку, да љуби Бога и ближње своје. Али са свијем руши ту заповијест човјек, који је самољубљу одан, који самољубљем дише. Самољубац не познаје никога на свијету, него себе самога; он на све сматра као на сре-

ства, да себи угоди, не обазирући се ни најмање, да ли ће тијем другима нашкодити. Он је сам за себе средиште и врха сваког поступка његовог. Такав је човјек зло за друштво; такав је човјек отров, који ће окужити све, што је около њега, који ће преокренути у зло све што има најплеменитијега у свијету. Може ли се казати за таква човјека, да познаје заповијест о љубави, кад он само о себи мисли, о својој слави, о својој власти, не разбирајући ни најмање средстава, како ће до тога да дође? Можемо ли се повјерити таквоме човјеку, кад знамо, да свака ријеч његова и све што чини само на то иде, да себе ускорисги на рачун других? Клонимо се, браћо, самољубља, као највећега зла, јер ће нам оно најпослије отровати сав живот и довешће нас до тешког, жалоснога часа смрти; а проницнимо се љубављу чистом и искреном према ближњима нашима, сјећајући се увијек, да права љубав осуђује најодсудније самољубље, да она никада не завиди другима никада се не велича на штету других, никада се не надима пред другима.

Лекы и кызчинетькутъ, ни ищитъ своихъ ти. Човјек који је љубављу проникнут, неће никада учинити што не вала, него само и свагда добро свакому; а не тражећи својега, он се стара о добру и срећи других, онако исто, као и о својој. Он зна, да су сви људи браћа међу собом и уди једнога тијела, и да према томе мора постојати искрена узајамна љубав међу свима, заједничко старање једног за другога, јер то захтијева опће друштвено добро. Узајамна братска љубав саставља основу снаге и моћи сваке заједнице. Гдје узајамне љубави нема међу браћом, ту нема, нити може бити никада ни среће, ни напретка. Слогом ће се постигнути све, а неслога међу браћом руши и највршће бедеме, поткопава најјаче основе. О слози, која треба нама, као православним Србима, ја сам вам неколико пута већ спомињао и говорио; па ту слогу ја вам браћо, препоручујем и данас, као што ћу вам је увијек препоручивати, јер само слогом, при нашим јавним приликама, ми ћемо моћи сачувати и високо уздржати наше вјерско и наше народно обиљежје.

Лекы ни раздражитъ, ни мыслитъ зла, не радуетъ о неправдѣ, радуетъ же о истинѣ. Гдје је права, искрена љубав, ту не може бити мјеста срџби, не може бити ни помисли о злу, јер се љубав не може радовати неправди, него се само истини свагда радује. Који такву љубав гоји у срцу својем, тај сматра на сваког човјека без разлике, као на ближњега својега, — те му жели и чини толико добра, колико би себи желио; отклања од њега све оно зло, које себи не жели: помаже му у свакој нужди његовој; дијели с њим сва она добра, која сам ужива; стварно учествује у свакој несрећи његовој; искреним срцем тјеши невољника, поучава и на прави пут води онога, који је заблудио, настоји гладнога да нахрани, жеднога да напоји, голога да одјене, болнога да посјети, странога да у дом свој прими, невољнику да страдања олакша; — једном ријечју, човјек који искрено љуби, тај види себе самога у свима оним нуждама и невољама, у које је можда пао ближњи његов, те и чини му у таквим приликама све оно, што би сам од других желио. Такав човјек оправдава собом ријечи ап. Павла, који је, уз све друге изврсне и дивне каквоће праве љубави, казао да она кыа покрываетъ, кыему вѣру имѣетъ, кыа упованиа, кыа терпитъ, никогда отпадаетъ, — све покрива, све њерује, свему се нада, све трпи, нити икада престаје.

Ја сам прилично продужио ријеч моју о љубави; али нијесам ипак казао још све оно, колико би се могло и колико би ја желио да кажем о њој, — толико је она света, толико благотворна! Па говорим вама, драга браћо моја, коју љубим свим срцем својим, и хтио би да сви без разлике будете узор у свакој врлини, да ми будете моја слава и радост (I Сол. 2, 20), да будете сви само оличена љубав; те говорећи с вама, а о љубави, чини ми се, да ми не би никада доста било говорити. Не могу ипак да одолим срцу, а да вам као скуп свега онога, што сам о љубави рекао, не приведем дивну једну слику о љубави, коју је слику некада приказао својим слушаоцима велики цариградски архијепископ, божанствени Златоуст. Ја сам се још у младим својим годинама дивио тој слици, па хоћу да је изнесем сада и вама, браћо, на дивљење, да заједно на овај свијетли празник дијелимо духовну радост, коју је кадра она да у срцу узбуди. Ево је: „Кад би се у свему извршивала заповијест Господња о љубави к Богу и љубави к ближњима, тада не би било ни слуге ни господара, ни богатога ни бједнога, ни великаша ни сиромаха; не би нити сатана познат био, и не само он, него да има стотина и хиљада сличних њему, сви ти не би могли ипак ништа

да учине, кад би само љубав владала. Лакше ће суха трава надржати силу ватре, него ли сатана пламен љубави. Она је чвршћа од бедема, јача од најтврђега камена, и ма шта да се замисли најчвршћега на свијету, љубав ће ипак снагом својом да све надјача. Њу не може савладати ни богатство, ни сиротиња, или да боље кажемо, не би било ни сиротиње, ни сувишнога богатства, кад би љубави било, него би било само добро, које потиче из једног и другога.... Љубав мијења саму сушност ствари и неразлучно приноси собом сва добра: она је нежнија од сваке матере, штедрија од сваке царице; што је тешко она чини лаким и угодним, врлину чини пријатном, а порок одвратним. Види на примјер: раздавати другима своје изгледа тешко, али љубав чини, да то буде пријатно; узимати туђе изгледа пријатно, али љубав ће учинити, да то буде мрско; гњев има у себи и нешто пријатнога, али гдје је љубав, гњева не може да буде, јер га она са свијем уништује; ако онај, који је љубљен, и увриједи онога који љуби, ту гњева неће бити, него ће бити суза и жаљења, а љубав ће уклонити сваку раздражљивост. Кад љубав види човјека да гријеши, она се жалости и плаче, и ова јој је жалост мила. Жалост и суае љубави милије су од сваког весеља, од сваке радости: који се веселе, никада неће осјетити толико милине, као они, који плачу за драгима својима, које су љубили. Ако не вјерујеш, а ти заустави њихове сузе, и они ће се разжалостити, као да су претрпјели највећу неправду, нову жалост" (бес. на I Кор. 12, 27). То је ето, браћо, та дивна слика о љубави и њеноме значају, што нам св. Златоуст даје. Нека вам остане она упечаћена у срцу вашем, и духовном ће радошћу срце ваше свагда испуњено бити.

А сада, браћо, завршујући ову моју бесједу, да испуним дужност, коју ми на данашњи велики празник налаже љубав моја к вама, — да вам празник овај поздравим.

Кад је Исус Христос васкрсао из мртвих, дошао је к ученицима Својима и ставши посред њих рече им: мир вам (Јов. 20, 19). Ово је први поздрав, који је Христос упутио ученицима својима послије васкрсења, — па овај поздрав упућујем и ја вама, браћо, данас, кад славимо Христово васкрсење. Нека Господ наш Исус Христос дарује вам снагу и моћ, да можете свагда уздржати мир с Богом, с Којим нас је, послије старе клетве, помирио Христос, крсном смрћу Својом, те да тај мир узмогнете сачувати свагда неповријеђеним, испуњавајући у свему свету вољу божју. Нека вам дарује снагу и моћ, да будете свагда у миру са светом црквом, матером нашом, извршујући од срца и као послушни синови све прописе и све заповијести њезине. Нека вам снагу даде, да узмогнете свагда у миру бити са савјешћу својом, да никада ничим се о њу не огрјешите, него чинећи свагда добра дјела и клонећи се свакога зла, да вам она увијек мирна и спокојна буде. Нека мир и љубав влада у породицама вашима, да млађи штују старије и да старији сниходе млађима, како би узајамним штовањем и љубављу свију породичних чланова, породице ваше напредне и благословене биле. Нека мир и љубав влада у овом богољубном општеству, да би чланови његови одушевили се сви за добро и напредак његов, те заједнички настојали, да се оно лијепо име и добар глас, који су старији ваши стекли овоме општеству, да се то лијепо име уздржи свагда, и по могућности да још љепшим постане. Чувајући овај мир и љубав, ми ћемо се тијем, браћо, показати достојни имена православних христјана, које носимо, а показаћемо се достојни и оних великих заслуга, које нам је Исус Христос стекао смрћу Својом и славним Својим Васкрсењем Амин.

У Задру, на дан Христова васкрсења 1892.

Никодим
епископ.

Уз чланак „Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини".

Да је у нас постало пријеком потребом што прије поправити и побољшати наш свештенички положај нема двојбе. Одавна се ово доказује и тражи, и ствар је ваљда већ свакоме јасна. И они, који су се овоме противили сада слијежу раменима, језик им се окаменио.

Скоро, не давно пише ми један пријатељ из Сарајева да је тамо Висока влада са Високопречасном Конзисторијом предузела уређивати стање српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини. Зарадовао сам се овоме. — Још тај исти пријатељ позивање ме да се упустим и напишем преко „Источника“ коју о том: како би отприлике добро било да се наше стање уреди; али ја му се не мишљах одазвати: прво, што држим себе за тај посао недозрела; друго што сам очекивао од високе владе и наших духовних власти какав пројекат, па да се онда која проговори. Ну читајући III. свеску овогодишњег „Источника“ наиђем на чланак: „Неколико ријечи у прилог уређења и побољшања свештеничког стања у Херцеговини.“ Чланак овај колико је кратак и површан толико је опет и погрешан, те позванијем у послу не би могао готово николико послужити, за то и сам се ријеших да коју проговорим о том у цијењеном листу „Источнику“, како би се у нас могло уредити свештеничко стање.

У поменутом чланку „свештеник Херцеговац“ своје назоре ограничава на Херцеговину, а г. уредник у примједби додаје да је тај чланак штампао за то, да посткне још кога свештеника, да проговори коју *о уређењу свештеничког стања у Херцеговини*. Дакле ово се Босне не тиче? Зар је Босна уређена, те њој ово не треба или су у њој са свим другачије прилике, па мора и уређење друго бити? Но мени се чини да није ни једно ни друго. И у Босни браћа свештеници ликују за побољшање свога стања, баш као и ми амо у Херцеговини; а каквих знатних разлика између ове двије покрајине такођер држим да нема. Највише могу бити разлике у томе, што је Босна богатија од Херцеговине, и по томе свештеници у Босни могу лакше и јефтиније доћи до животних средстава, него ови у Херцеговини, те би се при уређивању на ово имало пазити. Али ја држим да и ту нијесу Бог зна какве разлике. Ако Босна може Херцеговини продати жита и шљива, Херцеговина опет Босни може — вина и дувана. Ја држим да ми свештеници у Босни и Херцеговини ни пошто не смијемо се ни у чем дијелити. Ми треба да будемо у свему једно и заједно. Па и оно: „„сиромашан народ, сиромашно свештенство““ не засијеца тако дубоко као што га наш брат „свештеник Херцеговац“ представља. У напријед претпостављам да ће наша влада доста жртвовати, да се у ред доведе наше свештеничко стање, јер без ње и њене помоћи то ми нећемо постићи; и ми се надамо кад висока Влада у своје руке узме наше уређење, да ће то бити за сву Босну и Херцеговину једнако, а за то Она ће наћи пута и начина и неће бити једнијем „мати“, а другијем „маћија“. Један је народ у Босни и Херцеговини, једна влада, једне прилике и дужности, и наше свештенство треба да је једнако награђено; јер и један чиновник истога степена једнако је плаћен у Босни и Херцеговини.

На даље „свештеник Херцеговац“ бавећи се у своме чланку о награди свештеничкој вели: „да свештеници по варошима примају заслугу из руку општина у новцу, а свештеници по селима не посредно од самога народа у нарави, јер да ће се тако тек одржати између једних и других узајамно-обавезна љубав“.

Нијесам противан да свештеници примају заслугу из општинских руку, али за то општине би се имале преустројити. Данашњи систем општина за тај посао не вриједи ништа. Општинама — какве су данас у нас — дати свештенство у руке, значило би учинити назадак а не напредак, јер би између њих постајао јаз, који би им пријечно зближење. Наше општине немају никаква реда ни прописа, оне су у послу од свакога независне, а свештенство зависно је од својих духовних власти, и обавезно прописима и установама св. матере цркве. На овај начин пружило би се општинама веће право над свештенством и ово би било у врло незгодној неприлици. Општине могле би од свештеника захтијевати оно, што им он не би смио дати, и кад им је у руци присилиле би га или — рђаво би прошао. Из овога би се нарађале велике несугласице и кроз неко вријеме у великом нереду марао би се ред тражити. Ми овијем над општинама не тражимо никаква господарства, али хоћемо да су према свештеницима ограничене и да им се даду дужности и одговорности за рад. Ништа на свијету нема, а да није од нечега условљено, по томе и наше општине, кад би биле од свакога независне не би вајало и не би се могло о напретку радити. На само поштење и савјестност не смијемо тако далеко рачунати, јер „у сваком житу кукоља има“, не осјећа сваки Србин једнако *српски*, ни сваки Хришћанин једнако *хришћански*,

а сваки може бити општинар и отуда црква ће вазда трпљети штету. За ово ћу вам навести и један примјер, који се десио у једној парохији, а знам да је истинит. Један човјек, Србин из другога мјеста имао је своју кућу и башту близу цркве и намислио да ту кућу прода. Један општинар ове цркве брже полети к њему, представи му како би та кућа и башта била потребна и корисна цркви, и замоли га да то он прода њој. Црква није имала више од 350 фор. а кућа је је врвједјела и преко хиљаде форин. Србин тај био је прилично богат, а уз то и добар Хришћанин, те даде воље пристане да се кућа даде цркви за 350 фор. Овај општинар сада полети опет у цркву извади из ње 350 фор. и даде продавцу, по том оде на „тапијско повјереништво“ и укњижи кућу на своје име. И данас још у тога општинара је и кућа и црквене форинте. На форинте даје цркви годишње интереса 35 фор. а од куће у свој џеп сваке године сасипље по 200 фор. кирије. — Овје нема ни потребе ни савјести. — Знам опет и таковних случајева, гдје се општина не састаје ни по једном у години на договор, а црквене новце држи обично по један или двојица између њих; рачуне не прегледају проје и по која година, а тутор и касирер црквени тргује црквеним новцем по више година без икакве камате, и за то му нико не зна. Сијасет још оваковних примјера могао бих вам навести, али би нас одвели далеко за то ћу прекратити. То је посао духовних власти да испитују несавјесно руковање са црквеним иметком и да уреде општине и црквене одборе.

Да општине саме по народу разрезују парохијал и да га купе и то неће вољати, осим ако би се општини у том погледу дала нека правна моћ, која би се државом осигурала; па и тада неће бити никад правога реда. Незадовољне странке вазда ће се притуживати, неће драговољно плаћати; лутине се општина на многе, а многи на њу, а свештеници ће патити; општине ће давати останке, мјесто ће други долазити и неће никад бити правога реда и поретка. За ово навешћу вам и примјер. Познајем у нас једнога свештеника, који је са својом општином у погодби тако, да своју заслугу од ње прима у новцу, који она опет купи од народа. Вазда о новој години искупесе домаћини код цркве, сврате послије службе Божије у општинску собу и ту у једну књигу сваки запише колико мисли у тој години дати за свештеника. По овоме записку обичај је одма дати половину или бар у томе мјесецу, а другу половину кад истече пола године. „Није вајде ђаволу душу давати“; њих неколицо испуне своју ријеч; а остали? Једни једва до краја године или све или нешто даду и то на велике опомене и пријекоре општинара, други дугују по неколике године, а трећи, зар, и не мисле никад дати. Општинари озбиљно настоје да наплате оно што је записано и обећано; гдје кога дохвате ту му и траже; а овај ће: „Немам сад при себи, док буде дао“. Десили се да му тражи гдје међу људима или при пићу, они се посвађају и по коју грдну подијеле; а многи кад чује да ће се ове или оне нељеље код цркве вијећати о попову дугу, неће никако ни у цркву доћи.

Дође и први од мјесеца, попо тражи плату, а општина каже да нема новаца док не покупи. Шта ће сад, сироках попо? Задужује се овђеонђе и све скупље плаћа, него да за готов новац узима. Досади му ово, потужи се Конзисторији, односно Митрополији, а ова ће: „стрпи се; гледај да им угодиш неће ли и они боље давати.“ Потужи се г. престојнику, он вели да то није његов посао и да се у то не разумије. Кад буде при крају године, општина није искупила ни полу новаца или мало више. Шта ће сад? Засучи рукаве, па у оно, иоле „ломозине“, што пане преко године у цркви и одатлен измири попи недостатак. И тако у цркви никад „педесет гроша.“ Црквене свештеничке хаљине праве су рутине, а књига каквих и нема.

Оволико само могу нам пријећети неуређене или данашње општине. Од оваквих, какве су сад надати се не можемо ни чем. И саме оне то увиђају те су у најновије доба отежиње општине почеле писати за себе и „штатуте“. Ове штатуте потврђује г. Митрополит, а зна за њих и влада. Прошле године био сам до некле на путу са г. Митрополитом и том приликом прегледао сам од три општине „штатуте“. Ту сам увидио грдних разлика. Док једна општина у свему је зависна од мјесног свештеника дотле друга хоће у неким стварима да диктира и самоме Митрополиту. Ово су по моме мишљењу прећераности, које никако не могу користити. Ја држим да би све општине могле имати један штатут, који би био тако удешен, да се очува општинска аутономија, а да се ни најмање не крњи право Ми-

трополита односно Конзисторије, ни ауторит цркве. Општине су црквене и оне свакако треба да зависе од Митрополита односно Конзисторије, и да су њима одговорне за рад. Но и духовна власт треба боље и енергичније да ради, да контролише општине, јер има доста злоупотреба, нарочито у сеоским црквама.

О томе да свештеници по селима сами купе своју заслугу непосредно од народа у нарави, дрским да неће ваљати. Ово би свештенику донијело више штете но користи, и било би по њ горе, него је данас, а и сиротињи не би било право. Обичај је до сада да свештенику дају најбоље куће највише, средње по нешто, а сиромашне готово ништа. Ако би се сад, рецимо прописало па да свака кућа даје у нарави боље би отприлике за сваког једнако, те би боље куће, као што су се научиле, и дале онај прописе, сиромашне не би ништа и свештенику би било горе него до сада. Шта ћемо ономе сиромашку, кад каже: „немам попо“? — Тужићемо га суду, а овај ће га пробити, и тако народу ћемо нагледати као неке „баше“, а не никако оно што треба да смо.

Предмети, које би свештеник имао у нарави купити по народу нијесу вазда једнаке вриједности, и по томе никад се не би могло рећи колико је свештеник у селу награђен. Опомињем се овђе да сам од прошлих година читао по „Источнику“ многе тужбе браће свештеника, да им се даје оно што је најгоре, што не ваља — смрдљив скоруп, сир и масло, жито мокро, убубано и т. д. — Познајем, код нас једног старога попа (и сад је жив), код кога се приповиједа ова истинити случај: Једне године шпао поп по селима од торине до торине, свето водицу и купио „шиљежак“. Кад је ушао у торину једнога сељака, спази једно шиљежке са сиим намемогло, било је арло мршаво, а при том и губаво. Попо скине кабаницу и њоме покрије оно губаво шиљежке, док су други спремали столиц и друго за водицу. Кад је било готово осећење водице, домаћин удари тамо-амо по торини, тражећи оно губаво шиљежке, а кад га не могаше да нађе, он дохвати друго и даде попи. Поп сад скине кабаницу са шиљежета, пригрне је и пође. Домаћин угледа оно шиљежке и викне: „стани попе, ево твога шиљежета, врати ми то!“ На то ће поп: „Знао сам ја да је то моје, за то сам га и покрио . . . . С Богом!“ — Ово су јасни докази да би свештеник рђаво пролазио кад би се у нарави купила награда по селима. Срамно је и вићети свештеника да се заметне торбом преко леђа и заће да проси. Помислите само како се осјећате према ономе човјеку, који вам дође на врата и моли да му што удијелите! Зар и од сад ћемо гонити свештенство у то понижење?

Сви домови нијесу једнакога имања ни стања, па за то не треба ни да сви једнако плаћају. Треба збрати онолико, колико је потребно да се парохијално свештенство уздржи, а ово нека плате сви сразмјерно према своме имању и стању. За ово треба најприје издијелити парохије и у свакој поставити парохијалну општину, у ком случају досадашње општине биле би излишне. Дамо ли сада да саме општине разрезују и купе тај парохијал, из искуства знамо да оне саме то никад неће моћи на задовољство вршити; прво, оне неће моћи код сваког погодити праву цифру колико ко треба да да, јер потпуно неће познавати свачије имање, а друго неће имати довољне снаге ни за побирање тога парохијала. За ово ја мислим да би било најбоље овако: До садашњи бир треба да свуда и са свим престане; мјесто њега нека се одијели процеснат у име парохијала на цјелокупну порезну уплату, по чему ће се најболе знати колико који треба да плаћа. (Ово неће бити тешко ни сељаку, јер кад одвоји нешто од својих производа и прода за порез, уз то и оно што би попу дао нека прода и у новац створи). Порезни уреди са осталом порезом требало би и парохијал да скупе и при крају сваке године да га предаду дотичној општини, а ова ће из тога свога пароха исплаћивати; из сувишка овијех новаца општина ће се бринути за своје црквено-школске потребе, но гдје донесе случај да не достаје ни за пароха, треба висока влада на земаљских средстава да то надокнади. Гдје који има своје имање, од њега, онће треба и парохијал да плаћа. Да би било лакше порезним уредима, треба парохије дијелити тако, да једна не прелази у више котара, но гдје се не могне ово избјећи, остали котарски уреди покупиће парохијал од припадајућих им села или домова и спремити котарском уреду, гдје општина те парохије станује, а овај ће то опет општини издати.

Теже ће мало ићи са општинама по селима, него по варошима, али ништа за то, ствар није

немогућа; свештеници и протопрезвитери настојаваће, да се и оне мало у ред уведу и организују. За ово за сад не треба, Бог зна како, усавршени штатути; најглавније и најпрече ствари нека су заступљене, па „мирна Босна".

У једном мјесту без обзира колико ће бити парохија и пароха, треба да буде једна парохијална општина за све.

У споменутом чланку „свештеник Херцеговац" вели: „да би добро било одвојити варош од села". Ја држим на против, да би требало настојати да у варошима буде што више свештеника. Што је више свештеника у једноме мјесту, то ће бити боље по изображење самога мјеста и свештенства. А ово се у окупираној Херцеговини никако не би могло ни учинити, изузимајући Мостар, Фочу и Столац, јер у свима другим парохијама (варошким) просјечни број кућа не би изнио више од 40 кућа. Вароши су најподеснија мјеста за културу, а из њих се она шири и по селима.

Довољно је да буду парохије класиране у четири класе. Најнижа класа треба да је плаћена са 500, а највиша са 1000 фор. годиш. од општине, изузимајући од тога приходе од епитрахиља, који треба да су тако удешени, да их сваки може плаћати, и које ће сам свештеник наплаћивати. Нека парохијална чиподејства не треба никако да се плаћају.

Свака парохија треба да начини парохијални стан. Колико у једној општини има пароха толико треба и парохијалних станова. Станови треба да су пристојни мјеста и лица, које ће у њему становати; а градиће се близу парохијалне цркве. И за ово треба од високе власти израдити помоћ.

Према свему до садашњем разлагању могу се извести ове тачке и правила:

I.

Уређење парохије.

1. Парохије треба издијелити према географском положају и политичкој подјели. Нека једна парохија не прелази у више котара, ако је могуће.

2. Број кућа сваке парохије треба да је од 200 до 250 и 300.

3. Гдје положај доноси, да парохија пређе 300 кућа главноме пароху треба да се дода један помоћник, који би био најнижом класом награђен.

4. Парохија од 400—500 кућа имаће два свештеника, од којих ће један бити I.-ве а други II.-ге или III.-ће класе. Ако буде могуће и ђакона ће имати.

5. Парохија од 500—600 кућа имаће два свештеника и ђакона.

6. Парохија од 600—700 кућа имаће три свештеника и ђакона.

7. Парохија од 700—800 и више кућа имаће 4 свештеника, који неће бити сви једнаке класе, и ђакона. Међу њима прве класе доста је кад буде један или два највише.

8. У случају, гдје се деси у мјесту више свештеника, ово свештенство пред духовним и грађанским властима представља онај, кога за то духовна власт одреди. Он ће то чинити по способности и заслугама.

9. На захтјев парохијалне општине у оправданим разлозима, духовна власт може у неком мјесту смањити или повисити парохијално свештенство.

10. Кад један свештеник оболи, било тјелесно или душевно, треба да га замијени сусједни свештеник. Ова замјена може трајати највише двије године или мање, ако се љекарски осједочи да болесни нема изгледа на оздрављење. Оваковога свештеника духовна власт опростиће дужности и парадати му доживотну потпору код-вис. владе,а на његово мјесто поставити стална пароха.

11. Ако у једној парохији има више цркава, парохијална ће бити она, која је ближе к' средини парохије, а у варошима морају бити варошке цркве.

12. Протопрезвитерати треба да се сведу на: Мостарски, Столачки, Требињски, Невесињски, Гатачки, Фочански и Чајнички.

13. Која ће парохија под који протопрезвитерат спадати одредиће духовна власт, а ова ће то учинити према географском положају, обзиром што је више могуће да сваки узима подједнако парохија.

II.

Дотација парохијалног свештенства.

1. Досадашњи бир са свим треба да престане. Мјесто њега општине ће исплаћивати свештенство у новцу по разређеним класама. Највиша класа биће 1000 фор. а најмања од 500 фор. годишње.

2. Ђакон не треба да је с мањом платом од 400, а вишом од 500 фор. годишње. Он може

бити у општинама перовођа или помоћни учитељ и отуда добити још по коју стотину фор. Ђакону у договору са општином духовна власт ће одредити плату.

3. Протопрезвитери и надзиратељи, који заузимају протопрезвитерска мјеста и врше ту службу треба да буду плаћени првом класом или најмање другом.

4. В. Влада у договору са највишим духовним властима одредиће колики ће се проценат одредити у име парохијала на цјелокупну порезну уплату сваког православног у земљи, који порез плаћа.

5. Парохијал ће купити порезни уреди са отсалом порезом и при крају сваке године предавати дотичним парохијалним општинама.

6. Оне парохије, које не буду у стању плаћати свештеника, умољене се В. Влада, да Она из својих земаљских средстава тај недостатак надокнати.

7. Општине, у којима се деси сувишак, т. ј. гдје успретиче новац из исплаћивања пароха, оне ће тај новац употребљавати на црквено-школске потребе.

8. У којој општини који има своје имање, од њега ће се оње наплатити припадајући парохијал.

9. Сваки парох у својој парохији треба да врши бесплатно: *знамење, крштење, упровљење, одласе за вјенчања, исповијед, причест, пријављивање рођених и умрлих политичким властима и богојављенску водицу.*

10. Остале дужности треба да се плаћају самоме свештенику и то:

а) Спровод и погреб с водицом за исти посао ђакону	2 ф. 1 ф.	50 н. —
б) Водица о крсном имену	—	50 н.
в) Све друге водице	—	60 н.
г) Парастос с литургијом ђакону за исти посао	2 ф. 1 ф.	— —
д) Сам парастос ђакону за исти посао	1 ф. —	— 50 н.
ђ) Спомен мртвих о задушницама	—	10 н.
е) Други спомени мртвих сваког име	—	02 н.
ж) Молбан	—	50 н.
з) Свјештање масала сваком свештенику	1 ф.	—
ј) Сарандар	20 ф.	—
к) Вјенчање	од 3 до	10 ф.
л) Сваки матрикуларни извод	1 ф.	—

11. Парох, који се позове из друге парохије да судјелује уз дотичног пароха треба му платити још подвоз — путни трошак. Протопрезвитеру или надзирателју у оваковом случају осим путнога трошка требало би таксу дуплирати.

12 Протопрезвитери и надзиратељи, који заузимају протопрезвитерска мјеста, а уз то имају и своје парохије, дужни су у њима радити све парохијалне дужности, као и сваки обични парох са истом таксом.

14. Сваки протопрезвитер или онај, који његово мјесто заузима од сваке њему потчињене општине треба да добије по 10 фор. на годину.

14. Протопрезвитер или онај, који његово мјесто заузима дужан је најмање четири пута у години окупљати потчињено свештенство у збор, и ту га поучавати о разним душепопечитељским дужностима, о пристојности и понашању према духовним и грађанским властима; надзирати ред и рад сваког појединога свештеника и чистоћу цркава; најмање по једном у години прегледати парохије, цркве и општинску имовину и о свему Митрополији односно Конзисторији извјештај подносити.

15. Будући да пароси и протопрезвитери имаду и своје канцеларије, то свака општина своме пароху треба да даде годишње на канцеларијски паушал по 20 фор. а протопрезвитеру по 5 фор. (из протопрезвитерата.)

16. Парох сваки треба да има и парохијални стан, у коме ће бесплатно становати. Треба да се што прије начине, а гдје се одма не начине, општина треба пароху да плаћа станарину.

17. Болесни парох, кога замјењује у дужностима други, узимаће за то вријеме половину цјелокупне плате своје, а друга половина припадаће замјенику.

Ш.

Парохијалне општине.

1. У сваког парохији треба да је једна парохијална општина и једна парохијална црква.

2. Ако се у једној општини деси више цркава, сваког треба наћи по два тутора, који ће са дотичним свештеником водити рачун и бригу о њеним потребама.

3. Свака црква треба да има по три књижице: једну у којој ће се водити приходи цркве, другу за расход, а трећу за инвентар црквених и других ствари.

4. Нова парохијална општина не би могла постати док не би доказала — док се не би видјело — да може држати пароха, а не би ни онда, кад би због ње морала се стара општина разметнути.

5. Ако би се нова општина оцијепила од старе, губила би право на дотле заједничко црквено-школско имање. Могла би имати само оно, што би јој стара општина драге воље уступила.

6. Тутори црква у једној општини одговорни би били самӧ општини за рад и тачност и протопрезвитеру, који би о њима Митрополију односно Конзисторију најмање један пут годишње извјештавао.

7. Општину бира сваки домаћини, који плаћа парохијал у истој, а који није под каквом истрагом или кажњен од духовне или политичке власти. Она треба да траје три године.

8. Парохијална скупштина састајала би се сваке године по један пут и прегледала рад исте под предсједништвом предсједника општине. По потреби на одобрење Митрополије а захтјев општине, скупштина може бити и више пута у у години.

9. На три недјеље преко службе свештеник би имао оглашивати са двери кога ће дана бити скупштина.

10. У свакој оваковој скупштини имао би бити присутан протопрезвитер или кога би он у име себе за то одредио и мјесно свештенство, а могао би и један политички чиновник, и они би били свједоци да је рад извршен по прописима и за то би се подписивали на записник.

11. Одборника односно општинара може бити 8—12 и бирали би се јавно гласањем под предсједништвом старе општине. По избору одма се огласе одабраници, и ако који затражи оправдан отпуст, треба да му се даде, а на његово мјесто одма да се други изабере.

12. Мјесни пароси — свештеници сами по себи вазда треба да су чланови општине и њих не би требало бирати. Свештеник треба увијек да је присутан при сједницама општинским.

13. Сами општинари, одборници бирају себи предсједника. И свештеник може бити предсједник, ако га изберу.

14. У право треба да дође општини бирати себи свештена лица и учитељска а пошљednима одређивати плату; исплаћивати свештенике, учитеље, учитељице и друге општинске плаћенике; бринути се црквеношколском имаовином и изналазити начина како ће се иста увећати, пазити на зграде црквене, парохијалне и школске да су чисте и у реду, и што буде потребно поправљати, пазити на ред и пристојност за вријеме божанствене службе у цркви код црквених служитеља (изван свештених лица) и народа; набављати потребне ствари у цркву и школу, а гдје школе нема бринути се да је буде и из из својих средстава дијелити милостињу по могућности сиротама и удовицама.

15. Ако су потребне какве грађевине, општина треба да предложи скупштини а ова ће одобрити или одбацити.

16. Свакога општинара, који савјесно не врши своју дужност предсједник би имао опоменути и укорити; ако се не поправи, те би га потребно било отпустити прије скупштине, општина ће га пријавити Митрополији односно Конзисторији, и ова ће то учинити, иначе скупштина ће га јавно извикати и избацити.

17. Сваки увријеђени општинар има право тражити част код скупштине, Митрополије односно Конзисторије.

18. За свако пронезјерење црквене имаовине, општина треба да је одговорна у првоме реду скупштини, а у другоме Митрополији — Конзисторији. Кривца ће духовна власт предавати на казну политичким властима, ако то буде потребно.

19. Духовна власт (Митрополија — Конзисторија) треба да буде контрола општинскога реда и имаовине. Она има право то учинити у свако доба, а најмање треба да учини једном у три године. И сваки свештеник, осим из оног мјеста по нарочитој наредби Митрополије — Конзисторије може општину контролирати.

IV.

Избор свештених лица.

1. Кад се у некој општини упразни мјесто свештеника, Митрополија или Конзисторија треба путем српских новина да отвори натјечај, у ком би имало стајати и које је класе парохија.

2. Кандидирати би могао сваки свештеник рођени Босанац или Херцеговац и свршени богословац из истих покрајина.

3. Од пријављених кандидата Митрополија — Конзисторија изабере три лица и предложи их општини, да она између њих једнога изабере.

Избор морао би бити најдаље за мјесец дана и одма би се имао јавити Митрополији — Конзисторији да ово изабрано лице уведе у званије.

4. Избор треба да буде сасвим слободан а бирање по способности и заслугама, и ни почем више. Првенство морала би имати рукоположена лица.

5. И ђакон имао би се на исти начин бирати.

6. Протопрезвитера имала би бирати цјело купна општина, у којој ће исти бити и парох и из дотичнога протопрезвитерата из сваке општине по један изасланик и сви свештеници тога протопрезвитерата. Остало требало би да иде оним редом као и код обичнога свештеника.

У главноме ово су моје мисли о уређењу српско-православног свештенства у Босни и Херцеговини. У напријед сам увјерен да оне нијесу потпуно добре, јер ни један човјек на један пут сам није једну ствар усавршио. Сви можемо све знати; али за ово да сви сазнамо своје потребе, нијесу потребне какве скупштине, није потреба људе мучити ни окупљати, нека наше духовне власти здоговорно са В. Владом изаду образац, по ком би се имале уредити наше парохијалне и општинске потребе, тај образац да се разашиље свему нашем свештенству и општинама на увиђај, и сви би имали кроз највесно вријеме писмено дати своје примједбе, и према тим примједбама могао би се о нашем стању створити неки сталан закон.

При крају додајем да ове моје мисли о уређењу нашега стања не вриједе за свештенство монашкога реда, које живи по манастирима. Ово би се из овога имало изузети и ако држе сви парохије.

Колико знадох и умједох ја рекох, а свакоме, који боље рече и учини, бићу му благодаран и захвалан.

Поп Јован.

Заклада српско-православној народној школи у Варцар-Вакуфу Дабро-босанског митрополита Ђорђа Николајевића.*)

§. 1. Завјештавам данашњим даном ниже наведеном српско-православном народу парохије Варцар-Вакуфске, ради васпитања српско-православне дјечице, своту од 10.000 (десет хиљада) форината а. вр.

§. 2. Горњу своту, — о којој овим сачињавам „закладно писмо“, од којег један отворен и са мојим својеручним потписом и уредовним печатом потврђен примјерак предајем у руке одбору српско-православне црквено-школске општине Варцар-Вакуфске, — улажем ја данашњим даном у овдашња два новчана завода „Унион Банку и у босанско-херцеговачку

*) Познато је поштованим читаоцима овог листа, да је високопреосвештени митрополит Дабро-босански г. Ђорђе Николајевић, на дан св. Саве 1891. године даровао свету од 15.000 ф. као неприкосновени фонд за српско-православну основну школу у селу Блажују крај врела Босне. (Види „Босанско-Херцеговачки Источник“ свеска I, VI, VII, XI и XII од 1891. год. стр. 1, 284 и 452). — Године 1890. својим закладним писмом даровао 12.000 фор. српско-православној црквеној општини у селу Јазку (у Сријему), да се камата од тог капитала даје као потпора сиромашним српским дјевојкама удавачама. Осим тога митрополит Ђорђе Николајевић основао је још у години 1879. као парох дубровачки и прота задарски закладу од 12.000 фор. за школовање двојице младића далматинаца (Срба православне вјере) на гимназији и универзитету. (Види „Б.-Х. Источник“ свеска XI и X. од 1890. год. стр. 388—394.).

Митрополит Ђорђе Николајевић, поред споменуте три закладе и овом најновијом четвртом закладом од 10.000 фор. за срп. прав. школу у Варцар Вакуфу, ступио је у ред добротвора српског народа. Овим закладама он је уједно дао и лијеп примјер српским имућнијим родољубима у Босни и Херцеговини, да се и они угледају на њега.

Зграда школска у Варцар Вакуфу, као што се из нацрта види, биће као она у Блажују с том разликом: што ће школа један метар шира и два метра дуља бити од блажујске школе, а у приземним собама на једном крају у мјесто двије собе биће само једна велика соба, која ће служити за одржавање светосавских бесједа као и за обучавање школске младежи. Уредник.

народну дионичку банку“ у корист речене српско-православне црквене општине у Варцар-Вакуфу.

§. 3. Одређујем овијем, да се завештана свота од 10.000 фор. словом десет хиљада форинта имаде употребити како за подигнуће (зидање) школске зграде, тако и за издржавање школе односно плаћање учитеља у њој, докле год иста постојала буде, исто тако да се од тог износа три хиљаде форинта имају обзиром на сиромаштво тамошњег српско-православног народа, који не може о свом трошку дигнути школе од грађе, која би одговарала захтијевима данашњег времена, од тог износа три хиљаде (3000) фор. могу употребити на подигнуће (зидање) школске зграде, дочим остатак од седам хиљада (7000) фор. одређујем као неприкосновени школски фонд, којег ће се дохотци у смислу ниже наведених одредаба имати употребљавати за издржавање те школе, односно за плаћање учитеља.

§. 4. Своту од 3000 словом три хиљаде фор., одређењу за зидање школске зграде, добиваће српско-православна црквена општина Варцар-Вакуфска од мене, према потреби у разним износима за вријеме, док се школско здање градило буде, и то на писмено захтјевање одбора српско-православне црквене општине Варцар-Вакуфске, у коме се захтјевању односна потреба указати има.

§. 5. Фундацијом од седам хиљада фор., управљаће ваздашњи изабрани одбор српско-православне црквене школске општине у Варцар-Вакуфу, под моралном и материјалном одговорношћу чланова тога одбора, самостално и пуновластно, као неприкосновеним школским фондом, и употребљавајући његову добит једино и искључиво на корист и потребе српско-православне народне школе у Варцар-Вакуфу.

Одбор српско-православне црквене и школске општине у Варцар-Вакуфу дужан је управљати фондом тачно по установама овога закладног писма.

§. 6. Према увиђавности и бољој користи, одбор ће бити властан уз гаранције непокретних добара, преко суда штабулацијом осигуравши, поједине своте давати приватним особама у зајам, које

Тек је седма година наступила од како је митрополит Ђорђе Николајевић Дабро-босанским Митрополитом постао. Он је својим скромним животом и опште познатом штедњом толико уштедио за то вријеме од своје годишње плате (која износи 8600 фор.), да је могао основати три закладе од 37.000 фор. — Увјерени смо да и ове три закладе (односно четири) нијесу посљедње, и да ће поред обећаних 3000 фор. за фонд свештеничких удовица и сирочади у својој епархији, основати још коју закладу. Ми би били жељна да је за нас најпотребније да имамо закладу за изображење босанеки српски младића на вишим богословским школама и академијама, како би иза себе оставио достојна лица и људе, који би заузели важнија мјеста у јерархији, па то било као кандидати и наслеђници митрополитског престола, или чланови конзисторије и професори богословије, јер у тиха наша православна црква у Босни и Херцеговини у сваком погледу оскуђева.

Срби у Дубровнику, Задру и данас са највећим поштовањем сјећају се свог ревнога, честитога пароха и проте Ђорђа Николајевића.

Срби у Босни и Херцеговини заиста ће знати још већма цијенити и поштовати заслуге свог великог добротвора и митрополита Дабро-босанског Ђорђа Николајевића.

А цио српски народ остаће вјечито захвалан Митрополиту Ђорђу, као једноме од највећи својих добротвора.

Дај Боже да се и други српски архијерејн угледају на родољубље твоје. Слава ти и хвала ти, што си се у животу своме угледао на највећег добротвора српског народа Саву Текелију. Твојом штедњом у највећој мјери и радом, дај Боже да што више учиниш своме народу а на по се православној цркви и свештенству у својој епархији, у којој нека те свемилостиви Бог уздржи још више година здрава и крјепка. Слава ти. Живио! — Уредник

ће се имати обвезати, да свакад на почетку школске године исплаћују у напријед сав интерес годишњи на позајмљену своту.

За сваки зајам, који се под пренаведеним условима из фонда издати жели, има се прије свега затражити привола земаљске владе у Сарајеву.

§. 7. Пошто је овај фонд за увијек неприкосновен, даклен смањивати се не смије, то је моја жеља а одборов задатак, да га по околностима по мало, или цјео од један пут, уложи у реалитете, најбоље у земље, од којих ће се користи према прорачуну употребљавати на горе назначену цијељ.

За сваки улошак фонда у реалитете, има се прије свега затражити привола земаљске владе у Сарајеву.

§. 8. Одборова је дужност, да сваке године у напријед склопи прорачун о дохотку и расходу у два примјерка, која ће сви чланови одбора потписати, и општинским печатом потврдити, те тијем зајамчити тачно и непрекорачно обдржавање његових прорачунских ставака, на оба та примјерка прорачуна послати свагдашњем свом митрополиту, односно његовом замјенику на преглед и одобрење, на ће по одобрењу један примјерк остати у архиви духовне управе митрополијске а други потврђен повратити се одбору, да по њему чини издатке.

Један примјерак по митрополиту сарајевском или његовом замјенику одобреног годишњег прорачуна има се сваке године у препису земаљској влади у Сарајеву на знање предложити.

§. 9. Ако добит буде прелазила своту расхода, то ће одбор суишак дохотка капитализирати, и тиме сам неприкосновени фонд повећати имати.

§. 10. Моја фундација, а с њоме и школа горе споменута, стоје једино под личним надзором заздашњег српско-православног АЕ и Митрополита дабро-босанскога, односно његовог замјеника, који ће већ по авању и положају имати једини право главнога надзорника, и савјетника управног одбора ове фундације.

Врховна контрола над управом фонда припада земаљској влади у Сарајеву.

§. 11. У случају, да ма којим било поводом ова српска школа православна престане и угине, или изгуби карактер српске вјероисповједне школе, то фундација има прићи ради управе српско-православној црквено-школској општини у Бањојлуци.

§. 12. У оваком случају, ако општина Варцар-Вакуфска неусхтједне добре воље уступити управу фонда бањалучкој српско-православној општини, ова је потоња власна, да снагом овог закладног писма путем области затражи своје право на управу фонда.

§. 13. Ако српско-православна општина у Бањојлуци, било престанком школе у Варцар Вакуфу, било изгубљењем религиозног и националног карактера српског, добије право на управу мојом фундацијом управљаће она њоме самостално под именом: „Закалда Варцар-Вакуфске српско-православне школе АЕ и Митрополита Дабро-босанског Ђорђа Николајевића.“

У овом случају имат ће се дотле док не би наступио услов поменут у пређедечем параграфу из годишњих прихода (на добити) фонда подаривати српско-православној младежи из подручја црквене општине Варцар-Вакуфске за изображавање исте на српско-православним школама годишње штипендије. Такове штипендије могу се само на темељу закључака српско-православне црквене школске општине

Варцар-Вакуфске и одобрењем српско-православног митрополита у Сарајеву односно његовог замјеника подјељивати.

§. 14. Општина српско-православне цркве и школе у Бањојлуци, управљаће у горњем случају фондом, и према својој савјести располагати приходом фонда, у сврху споменуту у §. 13. све дотле, док се опет не оснује и подигне чисто српско-православна народна школа у Варцар-Вакуфу.

У оваком случају дужност је бањалучке општине да преда „основни фонд" српској општини Варцар-Вакуфској на руковање у смислу §. 8. овог „Закладног писма."

§. 15. Црквено-школска општина Варкар-Вакуфска, а и за вријеме управљања фондом и општина бањалучка, дужне су сваке године давати мени по мојој смрти годишњи парастос о Савину дне. На парастосу спомињаће се ова имена: „Митрополита Георгија, јереја Симеона, Василију Екатарину, Чедомила, Софију, Јелисавету, Софију." Служећем свештенику из прихода фонда имаће се исплатити одмах два форинта и подмиривати све трошкове парастоса смјернога — простога.

§. 16. Овом мојом данашњом закладом руковаће се за свагда под именом „Заклада српско-православној народној школи у Варцар-Вакуфу Дабро-босанског АЕ и Митрополита Ђорђа Николајевића."

§. 17. Ово закладно писмо би написано, потписано и печатом потврђено у четири примјерка, од којих би један уз своту од 10.000 форин. словом десет хиљада форината а. вр. предан српско-православној црквено-школској општини у Варцар-Вакуфу, у руке њезиног изабраног одбора, један пак примјерак уз посебан допис предан је српско-православној црквено-школској општини у Бањојлуци; трећи пак остаје у архиви Дабро-босанске митрополије.

Један примјерак овог закладног писма има се земаљској влади у Сарајеву на похрану предати.

§. 18. Стављам у аманет српско-православне црквене општине Варцар-Вакуфске и Митрополитâ, да се тачно врше услови и прописи овога „закладног писма" на корист православне вјере и српске народности.

Народу српском православне вјере парохије Варцар-Вакуфске, нека је у аманет, да васпита своју дјечицу, како би била чврст ослонац и сталан стуб православне вјере и српских осјећаја.

Високој земаљској влади у Сарајеву припада право врховнога надзора и контроле над редовитом управом и употребом овог мојег фонда у смислу предстојећег закладног писма.

Дано у мојој резиденцији у Сарајеву 14./26. јануара 1892., у шестој години мојег Архипастирског звања на столици Дабро-босанских митрополитâ „Дабро-босанске митрополије".

Потврђујем својеручним потписом и уредовним печатом АЕ и Митрополит
Дабро-босански
(М. П.) Ђорђе Николајевић.

Број 9.257/I

Одобрава се од стране земаљске владе за Босну и Херцеговину.

Сарајево, дне 31. марта (12. апр.) 1892.

За поглавара земаљске владе
грађански дочасник
(М. П.) Кучера.

Пословни ред

за источно-православну епархијску конзисторију архиепископа и митрополита сарајевског.

Одобрен превишњом одлуком Њ. цар. и кр. апостолског Величанства од 1./13. августа 1883.

I. Опће установе.

§ 1. Духовни послови епархије архиепископа и митрополита сарајевског управљају се по канонима светих апостола, екуменских и топских синода и црквених отаца, као и по њим прописима, који се односе на управу дијецезе православне цркве.

§ 2. За управу ове епархијске дијецезе и за вршење епископске, као и за окрпивање онијех послова, који настају из односаја државе спрам цркве, стоји уз епархијскога епископа стално пребитеријално вијеће.

§ 3. Ова под управом епархијскога епископа дјелујућа област зове се: конзисторија источно-православне епархијске дијецезе сарајевске, и састоји се:

1. Од 4 права члана, плаћена према точки 2. а) и б) наредбе ц. и кр. заједничкога министарства од 19. марта 1882., број 1914 Б. Х. І.;

2. Од почасних чланова, које свеколике именује Његово Величанство цар и краљ на тројни предлог, што га у споразуму са земаљском владом има подастријети архијепископ и митрополит.

Чланови конзисторије могу припадати мирском као и монашеском свештенству.

Они чланови не смију нити међу собом нити пак с митрополитом стојати у сродству све до четвртог степена каноничког права било то сродство крвно или помоћавно.

Како прави, тако и почасни чланови заједнавају се земаљској влади и митрополиту, да ће званичне своје дужности савјесно вршити.

Прави чланови морају у Сарајеву обитавати.

§ 4. Писарничко особље састоји се од предстојника, кога митрополит између правих чланова конзисторије именује на неизвјесно вријеме затим од два конзисторијална канцелисте. Оба конзисторијална канцелисте именује земаљска влада на предлог митрополитов.

§ 5. Управитељ и предстојник конзисторије је свагдашњи митрополит сарајевски као епархијски епископ.

Када је епархијски епископ препријечен или тешко оболи, преноси он управу конзисторијских послова на онога члана, који по чину своме прво мјесто заузимље (§§ 43. 45.).

Епархијски епископ може ту своју одредбу и тим стегнути, да поједине предмете придржи својој потврди.

Ако би такво пренашање конзисторијалних посала трајало дуље од 14 дана, има епархијски епископ о том конзисторију и земаљску владу писмено обавијестити.

§ 6. Сваки је члан дужан додијељене му послове точно израђивати, уредовну тајну чувати, и у своме уредовању испуњавати дужности, које му налажу црквени прописи, и које је преузео својом заклетвом.

§ 7. Оболи ли који члан или будне ли законитим којим разлогом за дуље вријеме препријечен, задовољавати својим дужностима, то се дотични послови по расуди епархијскога епископа имају повјерити другому члану, или поразадијелити међу остале чланове.

§ 8. Такво се вањредно службовање не наплаћује. Ако је међутим такво службовање напорно, те траје дуље од три мјесеца, може митрополит предложити земаљској влади да се награди.

II. Агенде.

§ 9. Дјелокругу конзисторије припадају они послови епархијске дијецезе, које епископ по канонским засадама има вршити уз савјет и потпору презвитерија.

§ 10. Искључени су од тога дјелокруга они послови, које је епархијски епископ по праву православне цркве властан и дужан сам рјешавати.

А. Агенде које епархијски епископ лично врши.

§ 11. Личноме рјешавању епархијскога епископа придржано је:

1. Издавање пастирских писама за епархијску дијецезу, руковођење црквене дисциплине духовнијем поучавањем, опоменама и укорима на црквене општине као и на поједина лица духовнога и свјетовнога сталиша.

§ 12. 2. Канонично главно прегледање манастира, парохијалних цркава, духовних образовалишта и васпиталишта.

§ 13. 3. Посвећивање цркава, благосиљање гробаља и онијех предмета, којима по евхологиону (требнику) треба епископска посвета н. пр.

антимис; надаље привола за градњу цркава, капела и манастира.

§ 14. 4. Постављање замјеника за управљање пословима епархијске конзисторије (§ 5.) и додјељивање конзисторијалнога реферата (§§ 23—26.).

§ 15. 5. Рукополагање свештенства (хиротонија), именовање и умјештање протопрезвитера, пароха и парохијалних управитеља, које се врши синђелијом; премјештање, умировљавање и каноничко свргнуће потоњих. Даље потврђивање игумана, давање црквених одликовања; привремено издавање одредаба, које не трпе одлагања.

§ 16. 6. Подастирање предлога у погледу виших црквених званичника, које именује Његово Величанство или министарство, као и предлога у име одликовања од државе.

§ 17. 7. Одобравање литургијских књига, катихизиса и управљање проповједничким звањем, богословним ученим заводом, духовним семинарем и питомцима, који се приправљају за свештенички сталеж.

§ 18. 8. Дозвољавање допуста за чланове конзисторијалне, као и за конзисторијалне званичнике, при чему ако би вријеме допуста имало премашити шест недјеља, најприје ваља саслушати мнење конзисторије и земаљској влади учинити пријаву.

§ 19. 9. Ублажавање духовних казна предложених закључком конзисторије и опрашташе таквих.

§ 20. 10. Независно одлучивање у оним приликама, када епархијски епископ није сутласан с којим закључком конзисторије (§§ 71—72.).

§ 21. 11. Епархијски епископ може се при агендама, које њему лично пристоје, дати замијенити и то:

1. По којем члану конзисторије:

а) За прегледање (§ 12.);

б) за именовања, умјештања, премјештања и потврде наведене у § 15.;

в) за управљање богословним ученим заводом и духовним васпиталиштима (§ 17.);

г) за подјељивање допуста (§ 18.).

2. По којем презвитеру епархијске дијецезе:

а) За посвећивање цркава;

б) за благосиљање гробља.

У осталим приликама, као нарочито за уредовни саобраћај с државним областима у погледу његових личних агенда не може се епархијски епископ дати замијенити.

Б. Агенде које зависе од закључка конзисторије.

§ 22. Изузев оне послове, који се у пређашњем одсјеку означују резервативима митрополитовим, има о свим осталим предметима закључивати конзисторија.

Реферати, на које се ти предмети дијеле, ови су:

§ 23. I. Реферат за послове, који се односе на управу и употребу црквенога иметка, и то у мјесама уступљеним конзисторији. Затим послови спољашњега богопштовља. Амо спадају:

1. Дарови, прилози ђерника, оставштине, заводи и закладе.

2. Просуђивање и одобравање рачуна манастирских и од оних цркава, које се уздржавају о трошку земље.

3. Законито утицање при уређивању докодака свештеничких и штоларних прихода.

4. Стављање предлога у погледу берива и мировине особља, које стоје у црквеној служби.

5. Под нарочитим старањем црквенога економата стоје књиге за евиденцију, које двојако ваља удесити.

а) У прву се уписују поједине цркве и парохије. У тој књизи ваља удесити све инвентаре, исказе о покретној и непокретној имовини и иним повељама, које се односе на имовину;

б) У другу се уписују заводи који под непосредном управом епархијалне области стоје, или у погледу којих, тој области пристоји надзор или иначе какво судјеловање.

6. Послови који се односе на прибављање, надгледање и евиденцију предмета, чужних за богослужење и ине црквене чине, нарочите литургијских књига и одежда, икона, црквенога суђа и звона, свијећа, уља и украса и осталога намјештаја црквеног.

7. Просуђивање новоградња и преградња црквених погледом на то, у колико одговарају риту; градња и предградња манастирских, парохијалних домова и других, духовној пастви намијењених зграда, онда устројавања и уређивања гробаља.

8. Искази (инвентари) о покретној и непокретној имовини цркава и манастира; осјегуравање црквених, парохијалних и манастирских здања, у колико то не пада у надлежност појединим црквеним општинама (§ 27.)

9. Парохијалне и протопрезвитерске библиотеке; објелодањивање тиражница за архидијецезу, нарочито календара и годишњих шематизама.

II. Реферат за манастире, духовна образовалишта и васпиталишта. Амо припадају:

1. Манастирство, каноничко примање у манастирску задругу, пасвете које се дају монасима, потврде манастирских предстојатеља и њихових намјесника.

2. Епархијској области приступјени утицај на управу манастира.

3. Надзирање манастирске дисциплине и покорничких и побожних вјежбања прописаних монасима, као и уздржавање манастирскога реда.

4. Послови, који се односе на примање клирика у семинар и на подаривање државних штипендија.

5. Вођење књига за епиденцију о мастирима (инвентари, документи).

6. Стављање приједлога у погледу дијељења потпоре свештеницима.

7. Библиотеке и збирке учила богословнога учевног завода и манастира.

III. Реферат за послове управе. Амо спадају:

1. Чување права припадајућих епархијском епископу, дијецези и духовним лицима.

2. Предлози у погледу наредаба, у колико се тичу епархијске дијецезе, те не падају и сопствени дјелокруг епархијскога епископа.

3. Рјешавање каноничких упита и одговарање на такве.

4. Очитовање мнења у погледу устројавања нових и уређивања постојећих парохија и протопрезвитерских округа.

5. Предлози на упражњена парохијска звања и попуњавање истих.

6. Женидбени послови и женидбене парнице у колико се односе на црквену ваљаност или ништетност заручка и брачка, на црквене попљедице благословљених заручка и брачка, као и на црквену раставу брачка.

7. Надзор над духовним уредовањем пароха и протопрезвитера.

8. Просуђивање црквених матица (анаграфа) и то:

а) Матица крштених;

б) књига о заручкама, црквеним опшима и склопљеним браковима (књига вјенчаних);

в) књига о броју душа по парохијама, (домовне протоколе);

г) протоколе умрлих;

д) књига о исправама у погледу повјести, опсега, и иних односаја парохија (кронике).

9. Рјешавање записника о протопрезвитерским посјетама.

IV. Реферат о вршењу духовног звања и судбености у дисциплинарним односајима. Амо спадају:

1. Истрага у дисциплинарним случајевима против личности, које стоје у црквеној служби, и предлози у погледу казна за такве.

2. Надзор над управом заклада и приватних задужбина источно-православне вјероисповјести.

3. Надзор над источно-православном вјеронауком на основним и средњим школама.

4. Вршење богослужења у епархијској дијецези, нарочито литургија, управа светих тајна, свештковање недјеља и благдана, исповједна дисциплина, вјерски обичаји, посне заповјести, дијељење антимиса и светога мира.

5. Просуђивање катихизиса, вјеронаконских и литургијских књига.

6. Предлози у погледу припуштања к рукополагању.

7. Надзирање обреда при богослужењу у оне те дотичне приправе и вјежбања новорукоположених свештеника.

8. Извјештавање о управи проповједничкога звања, хришћанске науке и црквенога појаства.

9. Састанци свештеника, који сваке године по једанпут бивају под предсједништвом протопрезвитера дотичнога округа у име знаменитог изображења и унапређивања духовне пастве.

10. Посвећивање цркава, гробља и иних вјеронаконских мјеста.

11 Школе за црквено појање и избор црквених појаца и послужатеља.

§ 24. Почасним члановима могу се само изнимице повјеравати реферати, и увјек само тако, да тим не буду спречавани у вршењу иног свога звања.

§ 25. И редовити чланови конзисторије могу се употребити на израђивање и заступање реферата изван правога свога пословнога круга, како то примјерице и мора да суде у свим оним приликама, гдје се ствар, о којој се расправља, дотичнога референта тиче (§ 46.); стално додјељивање извјеснога кога реферата коме члану конзисторије у власти је митрополиту; он је међутим

дужан о својој одредби обавијестити како конзисторију тако и земаљску владу.

Митрополит је такођер властан, када му се чини да је то у интересу службе, поједине агенде за пријем преносити из једнога референта у други.

Стална преднака, т. ј. комбиновање референта набројених у § 23. смије се одредити само уз приволу земаљске владе.

§ 26. Породи ли се о том сумња, којему се референту који пословни списи има прибројити, одлучује о том епархијски епископ, или када је он запријечен његов замјеник.

У осталом сваки члан не само да је властан, него је и дужан, да о предметима, који се у појединима струкама управе знаменити чине, посебне усмене или писмене предлоге стави.

B. Агенде, које спадају једино надзору конзисторије.

§ 27. Црквеним градским и сеоским општинама, које су с приволом свога епархијскога епископа и с одобрењем земаљске владе тим, што су саградиле и што уздржавају цркве и ина побожна мјеста, стекле закладничко право, или га већ од старине имају, пристоје такођер отуда проистекућа права. Амо спадају:

а) Сопствена управа и употреба црквене имовине на корист дотичнога црквенога завода;

б) примање побожних дарова и записа, употреба истих на сврхе, у које су их дароватељи намијенили;

в) уређивање доходака свештеницима, који ће се тамо намјештати, и њихове мировине;

г) право епархијском епископу на потврду и именовање предлагати прикладна лица за руковођење богослужних чинова у њиховим црквама.

Насупрот обвезане су такве општине:

а) Прибављати и уздржавати предмете при богослужењу и другим црквеним чинодјејствима;

б) у добром стању уздржавати и осигуравати црквена и парохијална здања; удешавати, ограђивати и уздржавати гробља;

в) завођати исказе о имовини и рачуне црквене точно водити.

У тим приликама пристоји епархијској конзисторији само право надзора и каноничког прегледања.

Насупрот спадају све агенде набројене у § 23. у његов дјелокруг.

III. Обрађивање пословних комада у конзисторији.

§ 28. Слиједеће установе, које се тичу вршења агенда по конзисторији, односе се:

1. На приправљање пословних аката и предлога за сједнице;

2. на конзисторијалне сједнице саме;

3. на извјештавање о предметима савјетовања;

4. на вијећање о предлозима;

5. на гласање и закључивање, односно на одобравање сједничких записника;

6. на вођење записника;

7. на рјешавање закључака, ревизију и апробацију извјестительских нацрта;

8. на пословни језик и форму уредовних рјешења.

1. Приправе за сједнице.

§ 29. На конзисторију приспјевајући списи добивају у епархијској писарни registratum, уважају се у одређени на то записник, те се предлажу митрополиту. Овај их раздјељује међу дотичне референте (§ 25.), који достављак потврђују у нарочитој књизи уз назнаку надневка.

§ 30. Референти су дужни сваки акт, сваку чињеницу и све околности точно просудити, домаћај њихов помњиво разабрати као и упознавати се с односним каноним и државним законским установама, те у опће ништа не превидјети, што је потребно да се ствар разјасни иваљано просуди узмогне.

§ 31. У знатнијим случајевима, нарочито у погледу којих је расправа дуље вријеме текла, имају референти израдити потпуне изводке из приложених аката, те према томе ваљано образложене предлоге писмено формулисати. Код мањих предмета довољно је у кратко изречено мнење референта које се напише на акту саму.

§ 32. Сваки пословни комад мора најкашње за мјесец дана од дана када је референту достављен, обрађен доспјети у сједницу.

За агенде које се тичу попуњивања упражњених мјеста, наступа тај рок истом онда кад доспије вријеме стечаја.

Пословни комади, које епархијски епископ или његов замјеник означи *хитнима*, ваља приправити за извјештавање у најближој сједници.

§ 33. У приликама назначеним у § 46. може и мора конзисторијални члан замолити, да буде рјешен реферата и гласања.

§ 34. Ако који посао засијеца у пословни круг другога којега или више конзисторијских

чланова, дужан је референт с њима се ставити у споразум.

§ 35. Епархијски епископ може или сам или на предлог конзисторије одредити, да се какав предмет у којем одбору расправи или да се о њему претходна расправа поведе.

У таквом случају опредјељује епископ предсједника и чланове одбора између чланова конзисторије.

§ 36. Предсједник одбора може, пошто се је споразумио с члановима, и пошто је получио одобрење епархијскога епископа призвати поједине вјештаке и из другијех кругова.

Коначно формулисање и образложбу предлога имају међутим израдити, само судјелујући при том чланови конзисторије.

Ако су призвани вјештаци своје мњење писмено очитовали, има се потоње приложити формулисаноме предлогу.

Формулисани предлог има у конзисторији заступати предсједник одбора.

2. Сједнице.

§ 37. Сједнице су или обичне или пленарне. Обичне су сједнице сваког четвртка, а пленарне услијед нарочитога позива епархијскога епископа један пут у мјесецу у дан који он опредјељује.

Епархијскому епископу међутим од воље стоји, наређивати и напредне сједнице.

§ 38. Времена у којима се, изузев хитне случајеве не одржавају сједнице конзисторијалне, ова су:

а) прва и задња цијела недјеља великога поста;

б) цијела ускрсна недјеља;

в) цијела духовска недјеља;

г) дани од 24. децембра до 7. јануара, укључиво.

§ 39. Да се закључци могу стварати у обичној сједници, треба да је присутан предсједник и најмање два члана конзисторије.

Да насупрот закључци пленарне сједнице уважавају, треба да су осим предсједника присутна петорица чланова конзисторије.

§ 40. Прави чланови дужни су учествовати при свима сједницама, а почасни само у пленарним.

Обичним и напредним сједницама дужни су почасни чланови само онда присуствовати, када их у том не приједе њихове парохијалне или друге званичне дужности, или ако имају реферате да рјешавају.

Ако је који члан препријечен доћи у сједницу, има то прије јавити предсједнику.

§ 41. Сваки је члан конзисторије, био он прави или почасни, властан у свакој сједници учествовати како при расправама тако и при гласању.

§ 42. У пленарним сједницама вијећа се:

1. О пословима који се тичу општих интереса епархијске дијецезе;

2. просуђивање молбеница од натјецатеља за које мјесто у конзисторији и на богословском заводу, онда за вјероучитељска мјеста (катихете) на средњим школама и учитељиштима (препарандијама);

3. о образложеним предлозима за попуну мјеста протопрезвитеријалних, парохијалних, парохијских администратора, помоћника, као и о предлозима у погледу потврде манастирских настојатеља;

4. о предлозима за премјештање душепопечитеља, као и за повољнији поступак с истима када се умировљују;

5. о организовању учевних и црквених завода;

6. о предлозима за нарочите црквене одредбе;

7. о пословима који се односе на догму, нарочито на просуђивање вјерских и црквених књига;

8. о црквеној дисциплини и судбености у дисциплинарним приликама духовних лица.

§ 43. У сједницама, биле оне обичне, напредне или пленарне, предсједава епархијски епископ или када је он запријечен онај члан који међу осталима по чину прво мјесто заузима (§ 45.) Без епархијскога епископа или његова по њему постављеног замјеника нијесу чланови власни састајати се у конзисторијалну сједницу (§ 5.).

§ 44. Сваку сједницу отпочиње предсједник молитвом. Чланови имају долазити у одјећи чином прописаној.

§ 45. Ред, којим чланови код сједнице сједе, равна се по реду постојећем у црквеној пракси у погледу црквених достојанства, онда по службовном времену проведену у конзисторији и при једнакој части и добу службовања у конзисторији, по старости у свештеничкоме чину.

§ 46. Из сједнице не може нико изаћи без дозволе предсједникове. Али ако се расправља о предмету, који се тиче приватних интереса којега члана или његове родбине и сватбине до укључиво четвртог степена каноничког права, то дотичан члан дотле, док се о том предмету

расправља и закључује има одступити из сједнице (§ 33.).

§ 47. Ако предсједајући замјеник епархијскога епископа има фунгирати као референт, то он предсједавање за оно вријеме, док се о предмету његова реферата расправља и закључује, одступа члану најближем по реду.

§ 48. Сједнице конзисторијске нијесу јавне. Док сједнице трају, ваља се присутнима свега клонити, што би могло повриједити пристојност или сметати течај расправе.

Ако би се за сједнице што год придесило чим би се без престанка сметало мирном и достојном течају расправе, има предсједник право сједницу за неко вријеме прекинути или је сасвим распустити.

Ако би такво сметање било проузроковано кривицом којега члана, и ако је дотична кривица мала, има му предсједник дати укор.

Ако ли је пак дотична кривица велика, или ако је и мања кривица више пута поновљена, има се влади предложити, да се против таквога члана поведе дисциплинарна истрага.

3. Извјештавање о расправним предметима.

§ 49. Понајприје ваља на чисто извести пригворе, који су подигнути против ваљаности записника послиједње сједнице (§ 87.)

Затим епархијски епископ приопћује потврду или примједбе, које се је можда нашао принуђеним учинити у погледу записника о расправама из пријашњих сједница, које су обављене под предсједањем његова замјеника.

На пошљетку се читају владине одредбе и приопћенице, које су међутим приспјеле у дјелокруг конзисторије.

§ 50. Сваки је референт дужан о пословним комадима оним редом извјештавати, којим су му додијељени.

За просте јасне предмете доста је ствар усмено разјаснити, те онда свој предлог прочитати; на супрот ваља онда, када је број списа опсежан, принијети извјештај обзиром на ствар и списе вјеран, те на свршетку ставити образложен предлог.

§ 51. При извјештавању ваља се клонити сваке сувишне опширности, али треба о томе настојати, како би се све навело, што је нужно да се ствар разбистри, и да се они моменти особито истакну, о којима зависи право просуђивање ствари.

§ 52. Пошто извјештај референтов служи као основ за расправу и закључивање, с тога има бити састављен савим вјерно по списима, те је референт у то име одговоран.

§ 53. За извјештавања не смије референта нити предсједник нити други чланови прекидати или било како сметати.

§ 54. Ако је предлог референтов противан законским установама, или ако је референт при извјештавању испустио знаменитих момената, тако да реферат не даје потпуне основе за расправљање, то предсједник ако се односне бојазни не могну одмах уклонити буд на властите иницијативе, или ушљед захтијевања већине, може наредити да се предлог натраг повуче, односно да се реферат надопуни, било ако устреба и избором другога референта, те да опредијели ону сједницу, у којој се расправа опет има наставити.

Ако нема такве или сличне запреке, одређује предсједник расправљање о предлогу.

4. Расправљање о предложима.

§ 55. Расправљање о предлогу може се тицати било да се разјасне поједини моменти извјештаја, било потање образложбе предлога или такођер измјене стављенога или донашање новога предлога.

§ 56. Референт је дужан давати разјашњење које поједини чланови затраже, како у погледу појединих момената његова извјештаја, тако и у име потање образложбе његова предлога.

§ 57. Ако се који члан образложбом стављенога предлога не сматра задовољним, то он може тражити да се предлог измијени, или да се додатком попуни, или пак може и нов предлог ставити.

Али га у том случају мора сам ваљано образложити, те на захтијевање точно формулисан предсједнику уручити.

§ 58. Ни један члан не смије узети ријеч, ако му није приje од предсједника подијељена. Исто тако не смије један другоме упадати у ријеч.

§ 59. Ако чланови лично сазнаду да се гдје што знатно десило, дужни су то у сједници истакнути; сазнаду ли пак то истом послије расправе, настаје им дужност приопћити то предсједнику, ако устреба и писмено.

§ 60. Ако пошто се расправа отвори, нико не устражи ријеч, или ако је расправа о предмету исцрпљена, наређује предсједник гласање.

5. Гласање и закључивање.

§ 61. О сваком по референту или по ином којем члану конзисторије стављеном предлогу има се гласати.

§ 62. Гласање отпочиње код најзадњег члана, а свршава се код онога, који по чину међу члановима прво место заузимље.

§ 63. Сваки члан даје свој глас истом онда, када га председник на то позове, а гласањем има се на просто изразити да ли се предлог, стављен на гласање прима или не прима.

§ 64. Ако који члан предлаже измјену предлога референтова, онда се најприје гласа о тој измјени, а ако се ова не прихвати, онда истом о главном предлогу.

Ако ли пак предложена измјена буде примљена, онда се о главном предлогу гласа заједно са прихваћеном већ измјеном.

Ако се к предлогу референтову или којој предложеној измјени предложи додатак, онда се гласа најприје о главном предлогу а затим истом о предлогу у погледу додатка.

§ 65. Ако се против предлога референтова истакну самостални предлози, онда се гласа најприје о потоњима и то најприје о онима који се најјаче разликују, те истом ако се ови забаце, гласа се о предлогу референтову.

§ 66. Ако се који предлог састоји од више разлучивих дијелова има се о сваком дијелу посебно гласати.

§ 67. Успјех гласања састоји се:

1. У једногласном закључку;

2. у закључку већине, против којега стоји глас мањине, или посебни гласови појединих чланова.

3. у подјели гласова на двије једнаке половице; или

4. у потпуној расцијепаности гласова у опће.

§ 68. Онај предлог за који су се изјавили сви присутни чланови, или апсолутна већина истих, постаје одмах чим и епархијски епископ узме пристане закључком, и тај се закључак одма има прогласити ваљаним.

§ 69. Од два предлога, у погледу којих су се назочни чланови подијелили на једнако, постаје онај закључком, за који се одлучи предсједајући епархијски епископ или његов замјеник (§ 94.)

§ 70. Када су гласови сасвим расцијепани, има предсједајући епархијски епископ одредити нову расправу у најближој сједници.

Ако се и сада не получи апсолутна већина, онда о том одлучује епархијски епископ по својој увиђавности.

§ 71. Наће ли предсједајући епархијски епископ, да се по његову освједочењу буд једногласно, или већином створени, или они закључци у погледу којих су гласови на једнако подијељени, противе каноничким или другим државним законима или пак истинским чињеницама, онда он независно о том одлучује.

§ 72. Ако међутим епархијски епископ то наће за сходно, може он предмет у најближој пленарној сједници још једноч дати на претресање, те истом онда, ако чланови без нових и темељитих разлога остану при свом првашњем мнењу, самостално одлучити.

Ако се међутим ради о мнењу, које се има очитовати влади, онда се у очитовању поштo се стварразложи, те уз привој преписа дотичнога расправнога записника има разложити успјех гласања, те онда епархијски епископ у истом спису или у посебној попратници има навести разлоге, који су га склонили, те је својом одлуком одступио од мнења конзисторије.

§ 73. Ако је епархијски епископ за вријеме запријечен лично учествовати у сједницама, онда онај члан коме је повјерено предсједништво гласа о расправним предметима једнаким начином као и остали чланови конзисторије.

Таквим начином створени, и у сједнички записник уписани закључци подастиру се из тога епархијскоме епископу на потврду (§§ 5. 92.)

§ 74. Ако ли је епархијски епископ за дуље вријеме запријечен лично управљати епархијом, те ако он управу посебним мандатом преда члану по чину најстаријему (§§ 5. 43.) онда тај замјеник у пословима, који се у том мандату нарочито на њ пренесу, при закључивању фунгира једнаким начином као и епархијски епископ.

§ 75. У случају назначеном у § 5. када епархијски епископ оболи, има предсједник конзисторије право одлуке као епархијски администратор с повластицама и стегама назначеним у §§ 120. и 121.

§ 76. Поступка прописана у параграфима претходних одсјека ваља се држати код сваког појединога предмета, који долази на расправу.

6. Сједнички записници.

§ 77. *У* свакој сједници има конзисторијални канцелиста водити записник.

На челу записника биљежи се дан сједнице, категорија исте (обична или пленарна сједница) и имена присутника редом којим сједе, као и имена одсутника и разлог њихова одсуства.

§ 78. Сваки пословни комад о ком се извјештава, биљежи се на лијевој половици превинутога записника уз назнаку референта, онда с наводом пословнога броја и кратком ознаком предмета.

§ 79. За тим се на десној половици биљежи најприје у кратко означени предлог референтов, онда течај расправе вођене о предмету, и најпослије успјех гласања са закључком у предмету створеним.

Ако је предлог референтов прихваћен од свијех чланова, онда се испод предлога пише „једногласно прихваћено".

У потоњем случају имају се навести чланови који су гласали за предлог, а који су против њега.

Ако се закључком прихвати противан предлог, има се писати „против предлога референта Н. према предлогу Н—а већином гласова (чланова који се поименице наводе) прихваћено."

Иза тога слиједи кратко и јасно означени садржај закључка.

Ако је епархијски епископ због расцијепаности у гласовима (§ 70.) или по властитој уљудности (§ 72.) опредијелио, да се о предмету у најближој пленарној сједници поново расправља, додаје се „одгођено".

Ако ли је епархијски епископ самостално одлучио, јер иза поновљења расправљања није још получена апсолутна већина (§ 70.) или по свом осиједочењу није могао пристати уз закључак конзисторије, онда слиједи одлука епархијскога епископа с додатком „по рјешењу епархијскога епископа".

§ 80. Када разликост мнења влада у главној ствари, има се, пошто се наведе предлог стављен по референту кратко, али разговјетно и тачно записати, кога је мнења био сваки појединн гласователь, и којим га је разлозима подупирао.

§ 81. *У* записник се уписују и прилике, које се за времена сједнице догађају, нарочито оне које се односе на расправне предмете, даље опетовано стављени упити и гласовања, те евентуално обустава расправе и одгода предмета до најближе сједнице.

§ 82. *У* записник се уписује и свака промјена, која се је збила у особи предсједника или гласователъа, и узрок томе.

§ 83. Ако онај који саставља записник, сумња у погледу појединих момената, дужан је предсједника умолити да се дотична чињеница разбистри и он предмет онако у записнику уведе, како је на расправу изнесен.

§ 84. Свакоме члану на вољу стоји, насупрот закључку створену по већини, своје властито мнење истаћкути сепаратним гласом.

Ако се тај сепаратвотум одмах даде у записник, онда га дотични гласователь још течајем сједнице пријави, и не смије га касније од три дана од сједничкога дана рачунајући приложити записнику.

§ 85. Сваки се записник, како га је преводња закључио и потписао потврђује (верификује).

Ова потврда и овјеровљај (верификација) има се обавити за 24 сата од двојице чланова, које по реду измјенице на то опредјељује предсједник.

§ 86. *У* тексту записника не смију се пре. инаке што их верификатори имају провести, иначе уписати већ власторучно и уз додатак потписа и надневка.

§ 87. Будне ли приговара против састава записника, који се тичу садржине предлога или успјеха гласања, има се о том у најближој сједници извјестити те с позивом на закључак треба верификацију формално предузети.

§ 88. Овјеровитељи имају сваки верификовани записник на свршетку с тим додатком потписати, да је садржина истовјетном пронађена, не учинивши на њој никакве промјене; или да је записник исправљен корекгурама, које се виде на дотичној страни записника; или да се у име исправка које точке записник у првој сједници има предложити.

§ 89. Овјеровитељи имају записник како су га овјеровили, означити бројевима страна, текућим кроз цијелу годину.

§ 90. Тако овјеровљен записник предлаже се у првој идућој сједници, да се уклоне неисправности, којих можда има, те се онда даје предсједнику на потпис.

§ 91. Сједнички записници нека у то име, да се у њих сваѓда може пригледати, леже на сједничком столу; на свршетку године имају се увезати и у архиву похранити.

§ 92. Записницима оних сједница, које нијесу обављене под предсједом епархијскога епископа него под предсједом по њему постављена замјеника, треба, да ваљају и да се у њима пописани закључци могу провести, потврда епархијскога епископа, ако иначе у мандату, којим је епархијски епископ предао управу послова, у том погледу није другојачије одређено (§§ 5. и 23.)

У то се име записници, како су верификовани предлажу епархијскоме епископу, те се у том погледу поступа према слиједећим §§ 93—97.

§ 93. Ако се епархијски епископ слаже с једногласним закључком или са закључком већине, онда он записнику властеручно приметне ријечи „*одобрава се*“, и свој потпис.

§ 94. Ако се епархијски епископ одлучи за један од закључака, који су добили једнаку половину гласова, онда онај записник за који се је одлучио, постаје правоваљаним. Епархијски епископ има то у записнику уз навод предмета властеручно записати и својим потписом потврдити (§ 69.)

§. 95. Ако епархијски епископ у записнику у погледу којега предлога наће потпуну расцијепаност гласова, која се није могла поравнати ни поновљеном расправом, онда он одлучи по сопственој увиђавности, те у записнику ту своју одлуку запише.

§. 96. Ако ли пак епархијски епископ не одобрава нити закључак једногласни, нити онај већине, нити који од оних, који су добили по једнаку половицу гласова (§§, 71. 72.) онда он своју одлуку уз назнаку разлога властеручно уписује у записник с додатком „по властитој одлуци“ те приметне потпис свога имена

§. 97. Исто има и онда учинити, када епархијски епископ у околностима наведеним у §. 96. нареди изновичну расправу о ком предмету за прву идућу пленарну сједницу (§. 72.).

7. Рјешавање закључака, ревизија и апробација по референтима израђених основа за рјешења.

§. 98. Пословни комади, о којима је у сједницама изјелтавано, одмах се како се верификују, односно одобре дотични записници, по дотичним референтима рјешавају. Сва се дата на дотичном спису уз навод сједничкога дана и записничкога броја имају у кратко назначити.

§. 99. Пословни комади имају се одмах из верификације записника доставити референтима, те по онима редовно за четири дана рјешити.

§. 100. Нацрти за рјешења референата имају се састављати кратко, разговјетно, и језиком достојним духовне области; скратица ваља се клонити.

§. 101. Рјешења имају се састављати пијерно у погледу ствари и списа према одобреним закључцима, у које није референт строго одговоран.

§. 102. Прилози који се експедицији имају прилагати, означају се на лијевој страни рјешидбеног нацрта уз назнаку броја пословнога комада и конволута списа sub.

§. 103. Рјешидбене нацрте, састављене по референтима потписују сваки пут они сами.

То исто бива и код оних који други састављају у његово име, како их је референт прочитао и примјерено уредио.

§. 104. Рјешења знатних предмета, гдје се не ради само о наведби него и о форми проведбе, имају се читати у пленарној сједници.

Предсједник може референту наложити да назоре, истакнуте том приликом по појединим члановима употреби.

§. 105. Референт предлаже нацрте, које је приправио, предсједнику на ревизију односно апробацију.

§. 106. Ако епархијски епископ или његов замјеник наће да се нацрт рјешења у главном или у разлагању разилази од закључка, или да не одговара садржају списа, пристоји му право примјетити то на рефератском табаку, те потоњи прнути референту на прерадњу и евентуално на читање у првој идућој сједници.

§. 107. Епархијски епископ и односно његов замјеник властан је промјене, које му се учине нужнима, у колико се такве не разилазе од одобреног закључка, учинити на рјешидбеном нацрту референтову.

Ове промјене морају бити писане једино руком епархијскога епископа, односно његова замјеника.

§. 108. Епархијски епископ и односно његов замјеник имају, када нацрт референтов одобре, и на свршетку истога ставити примједбу „отправи!“ уз назнаку дана, мјесеца и године.

Ако рјешидбени нацрт опсиже више табака, има се на сваком табаку ставити примједба „отправи!“

8. Форма експедиције и пословни језик.

§. 109. Спољашња форма експедиција, које се одашиљу од конзисторије стоји до положаја, какав конзисторија као епархијска област заузимље према подређеним јој органима и заводима, или према јавним областима и земаљској влади.

§. 110. Сви службени списи конзисторије, који иду протопрезвитеријатима и парохијалним уредима, манастирским конвентима и духовним васпиталиштима и образовалиштима, даље управитељима заклада, подређених конзисторији, и у опће свим епархији подређеним духовним особама и органима, састављају се у форми наредаба.

§. 111. У писменом опћењу с јавним областима треба оне учтиве форме употребљавати, које слиједе из положаја конзисторије спрам истих.

§. 112. Експедиције о оним предметима, о којима се је у конзисторији расправљало и закључило, издаје се с додатком „из епархијске конзисторије архиепископа и митрополита у Сарајеву“ уз назнаку дана, мјесеца и године.

§. 113. Од конзисторије издавање исправе потписује епархијски епископ или његов замјеник.

§. 114. Ако је епархијски епископ препријечен сам потписати исправу, чини то замјеник с додатком: „За митрополита“.

§. 115. Пословни је језик земаљски с ћирилским писменима.

IV. Ушж.

§. 116. Одлуке, које је митрополит као епархијски епископ с епархијском конзисторијом али и самостално (§§. 71. 72.) створио, имају снагу и вриједност црквених судбених столова прве молбе.

§. 117. Форма утока на другу, односно на трећу молбу уређује се у смислу црквеног устројства посебном наредбом.

V. Вршење конзисторијалних послова за времена док је упражњена епархијска столица.

§ 118. Од дана кад умре епархијски епископ па док се не постави администратор, преузима вођење послова конзисторијалних по чину најстарији члан (§§ 5., 43., 45.), што у исто вријеме има пријавити земаљској влади, која онда о том обавјешћује епархијске епископе у Зворнику и Мостару.

§ 119. Формално намјештени администратор има епархијом и конзисторијом управљати према установама, ваљаним за епархијска епископа, али с онима стегама, које из степена хијерархичког, што га по свом чину заузима, по себи слиједе.

§ 120. Док је епархијска столица упражњена, има при вршењу конзисторијалних послова бити *правило*, да се дотле, док се не уведе наљедник у епархију, никаква организаторска питања нити у претрес узимати, нити ако су већ потакнута коначно расправити не смију.

Св. бесребреници Кузман и Дамјан.

Св. апостол Павле у свом другом посланију к Тимотеју говори: „къ послѣднимъ дни настоитъ времена люта: кѣдѣтъ бо человѣцы самолюбцы, сребролюбцы, кичливы, горди, злословцы“ (2 Тим. 3, 1—2. Читајући ове ријечи, морам и нехотице помислити, да је ово апостол писао за наше вријеме. Сада је у нас понестало љубави хришћанске; куд ког погледаш, скоро свуда је људима овладала једна брига — новац, па новац. . . . На жалост и срамоту хришћанскога имена имаде и таковић људи, који без новаца неће своме ближњему притећи у помоћ ни добром ријечи, — добрим савјетом, него за неколико ријечи траже од свога ближњега наплату, па ма овај не имао ни залогаја хљеба да окуси! Не бијаху такови Христови први вијекова. Они су добро тубили и разумијевали Господњу заповијед о љубави и дијелили један с другим и посљедњу пару. Читајући животописе светитеља, мораш се дивити сили самоодречења и необичне љубави к ближњему. Јер они не само да су своје имање давали ближњима, него су били свагда готови и душу своју за њих положити. Ево нам за то примјера у животу св. бесребреника и мученика Косме и Дамјана, чији спомен црква прославује 1. јула.

Косма и Дамјан рођена браћа, рођени су у Риму од побожних родитеља, који их васпиташе у страху господњу. Ова света браћа бијаху позната као искусни врачи — љекари. Међутим они исцељиваху не толико љековитим травама, колико божијом благодаћу, која у њима почиваше. Они не примаху ни од кога плаће за лијечење и за то су прозвани „немитни врачеви“ или *бесребреници*. Они једино то захтијеваху од оних, које исцјелише, да вјерују у Исуса Христа. И заиста они обратише многе људе ка Господу како у самом Риму, тако и у околини. Лијечећи болне, они би им обично говорили: „ми само полажемо руке на вас; но својом силом не можемо ништа учинити; него кроз нас дјејствује свемогућа сила Господа И. Христа, једиинога правога Бога. Ако и ви увјерујете у њега одмах ћете бити здрави“. Ова св. браћа по смрти својих родитеља наслеђише велико имање, које раздијелише сиротима, престарелима и убогима. Обично су се бавили у једном мјесту близу Рима, чије су житеље и просвјетили свјетлошћу науке Христове. Но пакосник добра позавиди њихову поштену раду и његовим успјехом незнабожци оклеветају пред царем ову невину браћу. У то вријеме владао је у Риму Карин. Овај одмах пошље војнике да ухвате немитне враче и да их доведу пред суд. Кад житељи сазнаду ради чега су војници дошли, стадоше сви Хришћани молити браћу, да се сакрију од царева гњева. Но светитељи хтједоше сами да изађу пред војнике, желећи с радошћу страдати за Христа. Једва услед силне молбе са сузама од стране своје браће — Хришћана, да себе сачувају ради спасења многих, — пристану они да их сакрију у једну неприступну пећину. Но кад света браћа сазнадоше, да разјарени војници, не могући њих наћи, ухватише неке честите житеље и повеђоше их у Рим, с мјеста остависше пећину и стигавши војнике рекоше им: „пустите те невине људе, а поведите ево нас, јер ми смо ти, за које вам је заповиједјено, да их ухватите!“ Војници отпусте оне житеље, а свете оковавши у гвожђе, одведу у Рим и баце их у тамницу. У јутро цар, изишавши на суд, заповиједи, да дозову св. Косму и Дамјана и окрене се к њима љутито, кривећи их, да су одступили од отачаствених богова и да врачаријом и чаролијом лијече људе, желећи их преварити. Светитељи цару одговоре: „ми нисмо ни једнога човјека преварили и незнамо никакве чаролијске вјештине, него лијечимо болести силом Господа нашега И. Христа, по даној од њега заповијести: „болне исцјељујте, прокажене чистите“, — и чинимо то без икакве плаће, сјећајући се аманета Христова: „за бадава сте примили, бадава и подајте“. Ми не тражимо земаљскога блага, него тражимо једино да се спасу људске душе.“ За тим светитељи почеше увјеравати самога цара, да он остави своје безумије, да престане клањати се мртвим идолима и да се обрати истиноме Богу. На то им цар одговори: „ја вас нисам овамо позвао, да ви овдје мене учите, но да принесете жртву боговима. Приступите и поклоните им се, ако сте ради да избјегнете љуте муке.“ Но светитељи му с великом сјелошћу одговоре: „да се посрамиш ти заједно са твојим боговима. Ти си окренуо свој ум од вјечнога и живога Бога, и предао си се празним идолима; сто пека ти се и твоје лице са свога сједњега мјеста изврне, па неш онда увидјети, шта може наш Бог!“ Тек што то изустише светитељи, тога часа изврну се глава царева и лице му се обрете окренуто леђима. Ни сам он нити нико од његових не могаше му главе окренути на своје мјесто. У таком положају сјеђаше он на свом престолу. Народ гледећи у цара, громко узвикну: „Заиста је велики хришћанеки Бог и нема другога Бога осим њега!“ У то доба многи повјероваше у Христа и замолише светитеље, да исцијеле цара. Најпослије поче сам цар молити божје угоднике говорећи им: „Сад сам се тек увјерио, да сте ви слуге Бога истинога. Молим вас, како сте излијечили многе, да тако и мене исцјелите! Тада ћу и ја повјеровати, да нема другога Бога осим онога, кога ви проповиједате и који је створио небо и земљу.“ Светитељи одговоре цару: „ако ти познаш Бога, који ти је дао живот и царство и увјерујеш у њега свим срцем твојим, он ће излијечити!“ Цар узвикне громко, да су сви могли чути: „вјерујем у тебе Господе Исусе Христе истинити Боже! Смилуј се на мене и опрости ми моје пређашње незнање!“ Чим цар изговори те ријечи, у том тренутку му се окрене врат и лице на своје мјесто. И уставши цар, подиже очи своје к небу, и поче са цијелим народом благодарити Богу, говорећи: „Благословен си Христе Боже истинити, који си ме из таме извео к свјетлости овим твојим слугама“. Цар отпусти с ве-

ликим почастима и љубави св. Косму и Дамјана, а они вративши се у своје мјесто, продуже с радошћу божије дјело, умножавајући сваки дан стадо Христово. Но противник спасења људског није се смирио; он усели завист у срце оног врача, који је свету браћу поучио у лекарској величини и он не могаше даље трпити славе својих ученика. Позвавши их у злој намјери к себи, пође с њима у гору, да тобож траже лековите траве, а у самој ствари подхрањујући у души својој његову намјеру, — да их убије. Одведавши их дакле далеко у гору, изненада нападне на јагањце Христове и обојицу убије каменьем. Тако су скончали немитри врачеви, света браћа Косма и Дамјан. У награду за своју жарку љубав к Богу и ближњему, Господ их је удостојио мученичких вијенаца. А нама у лицу њих дарова не само посреднике за нас грјешне, него нам показа и узвишени примјер, — како и ми ваља да љубимо Бога и ближњега.

С. Т.

Српска црквина у Устиколини.

Цртица с пута.

Пођемо ли сјев.-зап. из Фоче друмом, који води у Горажде, послије два сахата доћи ћемо у варошицу Устиколину, која лежи ушћу ријеке *Колуне*.

Колуна извире под Јахорином (испод стијене т. з. Тријеске), а утиче ту у валовиту Дрину па због тога и сама варошица прозвана је „*Устиколина*“ т. ј. ушће Колуне. Ово је чисто српско име које се порећи не може.

Предање говори, — а такође се зна из фермана отоманскијех, да је Устиколина била повећа варош, а то је и вјероватно, јер има врло лијеп положај.

Устиколина лежи у уској равници, коју са југо-ист. стране опкољује ријека Колуна, а са сјев.-источне Дрина.

Народно предање вели, да се Дрина за вријеме српског господства звала „*Зеленка*“. И ово је чисто српско име, пошто је Дрина увијек зелена.

С десне стране Дрине, одмах према Устиколини, пружило се равно питомо поље, које се зове „*Цвилин*“. Дужином Цвилина (које је пб сахата дугачко), протегло се „*Крчино брдо*“. Југо-ист. „*Бач*“ и „*Пилиповско брдо*“; сјев.-ист. „*Неслић*“; западно „*Коса*“ (Лисница), до њега „Хотка“ (приојачко брдо).

Околина је сва шумовита. Становници се занимају гојењем стоке и обрађивањем земље. Земља је врло плодна, јер је натапа валовита Дрина.

Сију се разна жита: пшеница, јечам, кукуруз и т. д. А од скора у велико се сади дуван. Становници су по народности Срби, а по вјери дијеле се, на Србе православне и Мухамеданце. Језик је чист — ко што је у кршној Херцеговини, само је изнимка у Мухамедана, јер употребљавају глас *ћ* мјесто *ч*, нето као у Сарајеву и Мостару; тако н. пр. мјесто чесма говоре ћесма; мјесто бравче, кажу бравће и т. д.

С десне стране ушћа Колунина, на једној брежуљастој равници налази се црквина — рушевине некадње српске-правосл. цркве.

Црква је 6 корака дуга, а 4 широка.

Лањског љета случајно уз пут сратио сам се тој рушевини и претурајући камење нађем на једном комаду камена (вальда од црквене плоче — натписа) слиједеће врло замршена слова и то не једно уз друго, него разбацана ево овако:

щ . . ї и Нь . . . с ж . р и . . . . . .

Ове године кад сам разгледао, тога камена више није било, сигурно га је неко однио, или је можда послат музеју у Сарајево. —

У књизи Божидара Вуковића печатана у Венецији ҂ѱѫѳї (1538) лиїа гѣѕоуѧ҃ѧ ѳї (15) дѣь на задњој корици записано је слиједеће: „Ова књига рекоми поклоник. Ми(т)ја бүттѣколинѣ шкрѣ писар изъ грѣшнїи пот (Д) ѣѕоуѕѣ ѵлѣндрь лѣтѣ ѕ҃ѱѫї (7151) од Христова рођења 1634 године Мїасец . - ѳ҃ (18) дѣь бү үтиколини (к)ъдолѣ кр҃ пи(ѕ)ла кунеци“.

Ово доказује, да је Устиколина била повећа варош и да је тада живио њеки грађанин Павле Кујунџија, кога су свештеници — често посјећали, или су можда и становали у истога Павла. А опет можда је овај Дионисије Хилен-

дарац (вађда из срп. манас. Хиландара) у ово вријеме купио милостињу, но шта је, да је, овај његов потпис није на одметање, а од наше стране нек му је слава!!

На даље испод његова записа, записано је другом руком: „Ѿзъ сїи(х) (д)нїйхъ антонїй пр(е)ос(в)ященыи митрополит(ъ) срвскїи. Кѣлїто ѿро(ж)ество хрс (1723.).*)

И из овога се може судити, да су тада херцеговачке владике — ради каноничке посјете долазиле у Устиколину, а можда у дом господина Павла Кујунџије.

И ове неколике ријечи ђакона Антонија, свједоче, да је тада био хумски митрополит Арсеније.

Око цркве налази се много зараслијех старијех гробова, а од више времена се, па све и сад копају Срби православни. По народном предању црква је имала своје земље — наоколо око цркве, па све до Дрине; али то је на жалост вријеме и људи у времену све измијенили, јер од те својине црквене писаква рачуна нико не води, него је остало као пустоловина....

„Ој како ми чемер пуни
Те млађане груди моје....
Гдје црквена звона бише —
Нема пјесме, да се чује!
Све је мртво и нијемо
Успомена само оста,
Те нам прича, шта је била
Рушевина ова проста.
А, ох старо — златно доба!
Кад се гласи звона чуше,
Када Срби у молитви
Нетајаше чисте душе...
Када но се коло вило,
Око цркве — око храма —
Од тог' више ништа нема
Рушевина још'те сама...
Ој прваша ти српска славо,
Ој прваше златно доба!
А, о српски прађедови —
Јавите се, ма из гроба?
Ево дјеце ваше миле,
На кољена Бога моле:
„Смилуј нам се оче благи,
Јер Србина ране боле!“ —
Хај што плачем — н'јесам жена!
Ево срца — ево руке —
Сјетимо се старе славе,
Па је лакше сносит' муке...
Ал' старина наша — српска,
То нам нигда пасти неда — — —
Брат уз брата — руке амо!
Сложну браћу Творац гледа....

*

За чудо ми је, што надлежни мало боље не настоје, да се ма и од дрвета начини на оном мјесту црквица, нек се народ скупља и поклони се свемогућњом Богу, који ведри и облачи.

„*Бог се не гнуша мјеста, он тражи чисто срце и поштену душу*“, вели Златоусти св. Јован. Па зар се не би могло, на многијем мјестима подићи дрвене црквице (као што и овдје) да се очува наша српска старина, коју сваким даном једе зуб времена. — — —

— А, ко за ово горње може најбоље учинити? — Једино наше владике и свештенство, па сјетимо се будућности — кад дође вријеме, да запитамо себе: „шта смо учинили за народ и вјеру православну“.... Прошлост иде у неповрат, па да не буде доцкан — — за то позвани на сложан рад — Бог је и св. Сава покровитељ српски с нама!!...

Фоча, на Херцеговини, 1892. год.

Родољуб.

*) Види „Б.-Х. Источник“ од 1891. г. свеска IX. и X. „Српске старине“ од М. С. Поповића, страна 382.

Неколико ријечи о калуђерима.

Обзиром на материјално стање мирског свештенства и парохијску оскудицу за нове свештеничке кандидате у Херцеговини.

Као у осталијем српскијем крајевима тако и Захумљу — у данашњој Херцеговини — војводини светог Саве — давно је постало српско калуђерство. Оно је, чини ми се, исто тако старо, као и Дурмитор што је. — Засновано је врло давно. Но не знам да л' се у оно вријеме знало за камилавку, панакамилавку и мантију.

Историја веома дивно црта дјела прваљег српског калуђерства. Његов узвишени идеал пун је значаја, узора и врлина. Српско калуђерство због заслугâ својих претшаственика и данас ужива велико поштовање и част у нашем народу.

Име калуђерско особито се проносило у прваша времена, у часовима, — којих су пуни били њијекови, — тешкога робовања. Српска мисао, којом је обавита била општа жеља, циљ и нада Србинова, била је усредсређена у грудима српског калуђера. Он је био први носиоц њен.

У српскијем манастирима — становима калуђерâ — налазила су се једина огњишта, огњишта неугасивог жара српскога надања. Српски манастири били су једино прибјежиште, заклон и утјеха Србину од вајкада. . . . А српски калуђер је стајао на црквеном прагу с' крстом — с' јеванђељем — с' мачем у руци против нападаја душманског.

А кад је синула зора жељно очекиваног дана, да се развије и дигне барјак на бојном пољу за српско ослобођење, српски калуђер био је ту први. — Први је он развио српску убојну заставу на пољу српскога устанка.

Српски калуђер увијек је у свакоме погледу, а особито у такијем приликама, ће се ишло за ослобођење, испуњавао ријечи Спаситеља: „Ако ко хоће да за мном иде, нека се одрече себе, и узме крст свој и иде за мном". (Мат. гл. 16. стх. 24.) — Одрекао се оца, матере, сестре, себе самог, па пошао на пут за стадом као вриједан пастир. Све је радио за друге, а за себе ништа. Радио је тако, јер се надао бољијем данима. Надао се, да ће изводјевати себи и словесној пастви љепше, срећније дане....

Велике су заслуге српског калуђерства у Херцеговини, као год и у суседњијем српскијем крајевима. А то јасно свједочи и историја, која за све што Србин има, захваљује Богу, калуђеру и манастиру. Многе српске задужбине, које је подигло обилно милосрђе дарежљивијех рука људскијех, помињу на прводе мјесту имена и заслуге српских калуђера.

На крсту слободе стоји написано: „Као побједиоц показао си се, и војник Христов храбри". —

Из стотине и хиљаде грла српске сирочади чујаше се благослов за српске калуђере. На стотине и хиљаде бједнијех и сиротнијех родитељâ окреташе се с благодарношћу на српског калуђера и на манастир. Они благосиљаху калуђере, јер им ови прихватаху њихову сиротну ђецу. Васпитаваху их у правој побожности. Накламљиваху на њихова срца клицу питоме лозе, лозе српскога духа — вјере хришћанске. А с друге стране, улијевајући им наду на срећнију будућност, васпитаваху их за ваљане борце, у чем сами бијаху најбољи примјери и с мачем у десници предходише им.

Но прошла су времена, када су калуђери у Херцеговини такав положај заузимали, — барем у пошљедном начину.

У данашње вријеме калуђери се не боре с мачем у руци. То је већ прошло. . . . Такав начин борбе је био и битисао. . . . Сад и не треба он нама. . . . Сада треба са свијем друкчији.

Прошло је оно вријеме, када је покојни Јосиф Парежанин, бивши игуман манастира Добрићева, не могући се дохватити ханџара, који је висио на гајтану у ћелији — дреновијем коцем тукао силне душмане Корјенићке по манастиру, који су захтјевали од њега, да им кува ђаву. — Но и они су се њему осветили за све на пошљетку, кад су му натоварили на леђа камен од стотине ока, зауздавши га најприје грабовијем узићеним прутем; па везана бијући непрестано керљи путем до пред врата манастирска, ће је и наданоу од тешкијех болова. Тијем су му наплатили, што их је ваздâ смјело дочекивао на отпор, било у манастиру, било ће год на путу. —

Али и без пушке, ножа, коца и т. д., калуђер може и данас стајати на бранику. Он може својим новијем, идеалнијем животом чувати свој положај и бранити српско име. Мора имати прави живот хришћански без мâнâ. Мора се старати да остане на путу хришћанскога милосрђа, јер се он већ одрекао себе. Мора да предњачи другијема честитијем и ваљанијем примјерима. С пута побожности не смије ни пошто скренути. Истина пут је хришћанскога милосрђа тежак, и мисија апостолска многијем не угодна, ушљед чега сретају многе препоне. Али треба да претрпи до краја. . . . Ко се одржи до краја благо њему. . . . Ко се не поклони звијери и икони њезиној, и не прими жиг на чело своје или на руку своју, тај неће пити од вина гњева божи-

јега; тај неће мучен бити огњем и сумпором пред анђелима светијем и пред јагњетом. (Откр. Јов. гл. 14. стх. 9—10). Ко умре с Христом, жив ће бити с њим, јер Христос уставши из мртвијех, неће више никад умријети. (Римљ. гл. 6. стх. 6. и 7.). Царство њихово (калуђерско) није од овог свијета. —

Свијет, истина, љуби што је његово, а мрзи и ненавиди што је туђе. Али не треба клонути...

Природа човјечанска више је наклоњена да тежи за временим него за вјечним. А српске калуђеру је задатак, да лијечи своје рђавчно, искрено, без фарисејства и лицемјерства. — Тако радећи, српско калуђерство, стећи ће ново признање од свију и свакога. Освојиће себи достојан нов положај у новој епохи — у новоме културноме друштву. —

Српски народ у Херцеговини а и у Босни хоће, — а и дух времена захтијева — „дјелање". Не напињава за то што је анџар заденчаен у корицама и цевердан закиснуо.... То га се ништа и не тиче.

Треба радити....

А ко ће?...

„Би Лука, но га боли рука"... „Би Тома, али није дома"...

Посао је тежак, а вријеме теже. — Жетве много а жељалаца мало.... Корјену питоме маслине треба доста његе и храњењех честица да донесе добар плод. — Радити ваља, јер иначе нема опстанка. — Ново оружје у руке па на посао.... Вито перо на удри смјело. Брани своје и удри свакога, ко ти ради отети и најмањи дио; — а немој опет туђе.

Српски калуђер треба да покаже и на даље пут хришћанскога милосрђа самијем дјелом. Распети на крсту, не за себе него за људе, Спаситељ, треба да је идеал свакоме Хришћанину у опште, а највише српском калуђеру.

Настало је, до душе, тешко вријеме за калуђере у опште. Њима је данас тешко опстати. — Нова култура људског друштва, може се рећи, уништава углед калуђерства. За то калуђери морају се потрудити, да у данашњем духу времена извојују себи нов положај у новоме друштвеном и државном животу. Иначе предетоји им понижење ауктористета, па за тијем и пропаст. —

А како?

Да би избјегли немиле пошљедице, најнужније је за њих, као што се мени чини, да им манастир буде темељ на ком ће војевати. Т. ј. да сваки калуђер напусти парохију. Да служи Богу и народу само у манастиру, јер његово и није да иде од куће до куће — та то је попиво — то је посао мирског свештеника.

Да не иде по варошима и којекаквијем аборовима, ће није нарочито за стварни посао позват; да не иде по судовима нити да кога тужи, а да избјегава све, што би могло дати повода мјеродавном позиву ради неког јавног или нејавног, званичног или приватног процеса. Да не буде политички и партијски демагог, него искрени патријота, који слободно и отворено исповиједа оно, што мисли и осјећа, што се тиче опште моралне и материјалне ствари. Да не утиче, колико је могуће, у партијске ствари на ријешењу овог или оног питања.

И ако је Србин а међу Србима, опет за то нека га се тичу искључиво црковне и манастирске ствари. — Свештенику мирског реда, наравно, допушта се више утицати и на ствари, које су изван дјелокруга црковног, у колико се тијем користује општој парохијској и народној ствари, и у колико је то неизбјежна дужност. Да се окани сувишнога пића: „Не опијајте те се с вином, јер је у њему блудство" — каже апостол. Да се проје свађе, срамнијех ријечи, псовке; да пости. Да идеалише, и да се моли Богу. Треба да зна да је у калуђере дошао ради молитве. Да не тражи да му се служи, него да послужи, јер за то је и позват од великога учитеља — од Исуса Христа. — Да буде побожан а не да служи на саблазан; да буде у свему озбиљан, свјесан себе и свога звања; да буде дошљедан, а и сниходљив ће и кад потреба неопходно захтијева.

Мјесто да појаше коња седленика па кроз села — а често и кроз варош — као какав епархија, — нека сједи у своме самостану — у манастиру.

Идући, калуђер, по селима, варошима, често се деси, да нађе на таково друштво, које јавно исмијава вјеру и пркоси. У таквијем друштвима он не смије да се нађе. Он је темељни камен, на коме је саздана црква Христова, за то мора да буде тврд и непомичан. — Особито наши калуђери, који су мање више, на жалост, прости и неуки. Јер се нађе по који учитељ којима, чини ми се богме, слабо годи кад од тамјана — па му прича и увјерава га на сто могућијех начина, да је овај

свијет сам од себе постао природнијем путем. Да је најприје била нека гасовита материја, која се постепено згусла у усијану масу, а ова се опет постепено хладила, док није произвела живе створове, — а човјек је постао од мајмуна дужијем усавршавањем! И Бог да те питаш шта још учо не мудрствује по охолој фантазији и филозофираљу а не по Христу?!

Са овијем ако и није калуђер убијеђен, покренута му је можда сумња као тако неуком, у истинитост религије; а од сумње до невјерија мало је растојање.

Такови учитељи, тако да их назовем, сију сјеме невјерства. — А како то све утиче на наше сељаке, који немају у средини оруђа — ваљана свештеника?!

Мјесто чакшира, бјелаче или доламе нека калуђер носи калуђерску мантију, а мјесто завратке, шешира, цилиндра — камилавку.

Калуђеру је дакле стан само манастир. То је његова кућа. За њ се само њенчао, т. ј. нека је у манастиру у свако доба, осим у изванредијем случајевима.

Тако ће се одржати српско калуђерство у Херцеговини и на даље, ма да је због знатно поклицало. Одржаће своју част. Биће вијено, уважено и признато.

Калуђер, као човјек који се одрекао себе, треба да гладнога нахрани, жедног напоји, гола приједене, боса обује, страна прими, и т. д., јер су то све нове основе, на којима наше калуђерство треба да сагради себи нов стан. Иначе на споменици његовој неће бити написано: „Све за друге за себе ништа". А на гробу калуђера треба с' правом да стоје ове ријечи.

Сваки је манастир у Херцеговини још кадар хранити своје калуђере. А ушљед ваљане управе манастирскијем добрима могли би имати готово сви и вишка. Но да је нешто друкчије, имали би сви. — Наравно тај вишак не би био велики, али би био у руци.

У Херцеговини има данас отприлике 12 калуђера. Сви скоро држе парохије, а стоје у манастирима: Житомишљићу, Завали, Дужима и Добрићеву, и у горњој Херцеговини у: Милешеву и св. Тројици. Они послужују парохије, а богослови што свршавају рељевску богословију траже себи учитељска мјеста. Траже за то, што нема упражњењех парохија.

Чекају док помру калуђери!!! . . .

Дакле, да би се одржало у данашње приједе наше калуђерство у Херцеговини на своме мјесту, да буде вијено, уважено и признато, нужно је да учини као што рекох. Нужније је у толико више, што су многи „звани мало же избраних". — Сваки, који је позван, дужан је да се одазове. Ништа није лако, а бреме калуђерско је тешко врло. За то и више снаге треба. Треба имати средстава пуне руке и згодан положај за дјелање. Наоружан је сијео, храбар, — а без оружја? . . . „Ко иде даљу не спотиче се". „Свака тица у своме гнијезду јача . . ."

Ја са овијем не прописујем нове законе држања и живота нашијем калуђерима. Не. Само сам им пријатељ. И желим помоћи ће треба општој ствари. Нијесам рад да паде важност и углед калуђерства, а још мање да наш попа гледа оклен ће стећи себи, попадији и ђечици комад хљеба.

Казао сам можда више но што је требало. Рекао сам можда коју што се неће одобрити. Но ја сам говорио искрено из срца.

Ја рекох.

И желим да се пође од ријечи на дјело. Ријечи су скривене без дјела. Ја сам готов да дјелам. А дјело ће створити плод. . . Плод се неће скрити. Дал' ће бити сладак или горак, виђећемо.

А свакако желим да наш попа више не стуца голијени кроз „крше" херцеговачке ради само неколико кућа.

Желио бих пак да се погледа са сажаљењем и на онога попа, што му је дато 80 кућа као и на оног, што их преко 300 имаде! На пошљетку ако и не баш једнако.

Још једну.

Шта ће радити кандидати свештенички — богослови — дотлен, док не изумру калуђери? — Ако се, бива, то чека.

Ако устребујем — ту сам.

Ненад.

Старинске књиге.

Старинска књига, називаћемо је по њезину садржају: „велики псалтир“, писана минејским словима, али не једном руком, него на измјену, као што су и друге уз овај исти псалтир увезане књижице, све у једном повезу; на заједно чине једну дебелу књигу у малом колу: него потрудићемо се, да их по реду све обиљежимо и њихов садржај назначимо; јер кад наши стари свештеници, неимајући штампаних црквених књига, или немогући их купити због велике скупоће, нису жалили тешкога труда по читаве ноћи сједити, и себи преписивати оно што им је најпотребније за њихову свештеничку службу; немојмо ни ми малога труда пожалити, да барем те њихове рукописе пролистамо, и њихов садржај сазнамо, неби ли у томе и на какву биљешку наишли, која би нам може бити и занимљива, а можда и важна била.

Дакле ова књига нити има потпуног почетка ни свршетка; почиње на поцијепаним листовима од половице десетог псалма: г(оспод)ь къ цркы сѣ̀тѣ̀и свои, — а у садашњим псалтирима напштампано је: „господь во храмѣ сѣ̀тѣ̀мъ своемъ.“, — пак онда иде по реду псалом 11.: Спаси ме господи итд.

Испод 13. псалма па даље, а и прије, по дну листова, била је нека биљешка записана, од које може се само ово прочитати: . . . . ѿ хиландара . . . . проклѣтъ ѿ г(оспод)а в(ог)а . . . и ѿ прѣчистіе в(ого)родиц(ы) . . . и ѿ сѣтыхъ ТИ (318) ѿцъ . . . и ѿ сѣтыхъ ктиторъ . . . казни казни . . . расини его“, — има још двије ријечи, али ја их нисам могао разазнати, чини ми се, да је посљедња, аминь; — и то се свршива испод псалма 21, а од псалма 17, и 18, исчупана су четири листа, дакле и на њима је морало бити нешто забиљежено.

Заборавио сам напоменути, да у свима старим псалтирима, послије сваке катихизме слиједе одма три или четири тропара са молитвом; па и ти тропари и молитве нису по свима једне исте.

Катизме и псалми у овом нису једно од другога растављени, него је то све уједно писано, да никакву врсту нећеш наћи празну; по чему могло би се судити, да су људи и артију штедили. На примјер: „и присно и къ вѣ̀ки вѣ̀комъ. кад з. А то ће рећи, послије молитве од шесте катизме, требало би учинити какав знак, да је катизма свршена, а друга да започиње; али то није овдје, него одма послије вѣ̀комъ у истој врсти стоји назначена катизма седма.

— Од псалма 56. рекао би да је друга рука писала, а од псалма 87 до половице 88. јест доцета друга рука.

По свршетку седамнајсте катизме: „ѥкѡ законѣ̀ды твое не забыхъ“ слиједи ово у истој врсти: потомь рѣцы: бл(агосло)вень еси г(оспод)и наоучимѧ итд. сѣтыхъ лико итд. други стих: иже дланію ѿнѣкыѣ сѣздавыѧ итд. трећи стих: образъ всѣмъ покаѧющимъ ти слабы итд. четврти: иже агньца б(ож)ія пропокѣдавше итд. пети: иже къ пѫ̀ть оуслышѧ итд. шести: покои б(ож)е свое рабы итд. слава: трисѣтѣлное единаго божества итд. иниѣ: радѹйсѧ ч(ис)тая итд. аллилѹіа г. (трипут) такође трѣсѣтое, и покланы: г(оспод)и согрѣшихомъ непрѣстаю итд. слава, оувы минѣ комоу оупподовихъ се итд. иниѣ: подъ кровъ твои прикѣгаемъ итд. г(оспод)и помилѹи и. (50). такође молитвѣ сію: помощниче ми бѹди бл(ади)ze х(рист)е итд. као ни. нѣкыѣ степенѣхъ. рдѣ (119) къ г(оспод)оу, всгда скорѣхъ. къзвахъ итд.

Псалом 136. почиње овако: На рѣцѣ вавѣлонстѣи, тоу сѣдохомъ и плакахомъ помнѣвше Сіона на врѣбы, посредѣ итд.

Катизму 20. писала је рука друга. Послије псалма 150. иду обични тропари с молитвом, па тек иза молитве долази: **малъ вѣхъ въ кратѣи моемъ**, итд. Иза тога одма:

„**Пѣснь мѡѵсѣѡвлѣ къ исходѹ.**“ **помилѹи г(оспод)и славно бо прослави сѧ** итд. — Од друге пјесме, кад се дође до **оуты оутвьстѹ. раширѣ.** и остали к(ог)а **сѣтко** . . . надерана су неколика листа, чак до близу половице седме пјесме, гдје се наставља: „**грѣхъ ради нашихъ мнѡѕѣ въ врѣмѧ сѧ кнѣза, ни пр(оро)ка, ни кождо**“ итд.

На кад се свршила девета пјесма мојсеова са ријечима: „**направити ногы наше на пѹтъ смиренїи.**“ одма наставља: „**въ не(дѣ)лю трѡпары вѣкѹзани по неворочнахъ: кл(госло)вен іеси г(оспод)и наоучимѧ оправданіемь. ангелскыи сьборъ оудивисѧ зрѣ**“ итд. сви шест стихира, и потом је свршен псалтир.

Уз овај псалтир увезано је и мјесецословље штампано читким словима; али како је пасловни лист надеран, немоће се знати, гдје је књига штампана. Почиње се мјесецом септембром, и то с тропаром: „**Радѹисѧ благодѣтелнаа в(огороди)це д(ѣ)во, пристанищє и прѣдстателнице родѹ ч(елоѵѣ)чьскомѹ** итд. **кондакъ. прѣподобномѹ глась в. вышнихъ нще. снискѹшимисѧ сѣнь.кѹпѣлѣіесе**“ итд. — по дну листа написана је руком примједба: „**въ недѣлю прѣдварают вьскр(ес)нда. ище въ нхъ д(ѣ)нь сѫ** (стихири) **некомь.**“

в. Светаго мѵченика мамантѣ. и прѣподобнаго wца нашего іѡаньна постника.“. — Сваком свецу има тропар и кондак подпун, не само онима, него и свима у напријед.

Послије 5. септембра долази 12. дакле два три листа надерана су; тако исто послије 13. долази 16.

У октобру почиње од 19. дакле и ту нема листова; а послије 14. као послије поклада божићних, уметнута су два рукописна листа, на којима је исписан типик, како треба постити, кад треба алилуја појати, и кад метанисати; пак онда настављ а 15. новем. — Чудна ми је ствар, да послије 20. новем. стоји половица празна листа, а није назначен вход пресвете богородице, него баш половица штампана листа празна; и ту мора да су два три листа искинута, јер почиње 24. новем.

У децембру послије кондака св. Сави осведеном 5. дец. опет половица листа празна; а св. Николи, и другим светитељима до 10. децем. листова нема. — На дну листа испод 20. децем. стоји руком написано ово: „**подобаетъ вѣдѣти. іако ище присѣдѣтъ недѣлїа ѳтыхъ wцъ. къ кд. настоѧщаго м(есе)ца. къскресно ничтожь. нь къса слѫжба сѣтыхъ wцъ. Ѥв(анге)лїе къ скресно редѹ.** — За Божић 25. дец. до 28. нема листова.

Испод листа 1. јануара стоји на дну ова рукописна биљешка: „**подобаетъ вѣдѣти. іако ище слѫчитсе сынпразднивъ. въ недѣлю быкаетъ вдѣнїе прѣдварает къскресная кса. литѹргїа же поетсе великаго василїа за свщенныѧе его**“. После 3. јануар. долази 16. јануар дакле сви други међутомни листови навађени су.

Фебруар почиње са 14. а првих листова нема. Послије 29. фебр. стоји напштампано ово: „**зри кн. егда имать настоѣщїи мсць кн. дніи сѣтомѹ. сѣмѹ касіанѹ повелѣ слѫжить. на вакчерници. ище ли кд. повелѣ емоу слѫжить. на редѹ въ днь его.**

У марту мјесецу нису назначени дани 24. и 25. јер су листови искинути; продужује 26. и т. д.

Од мјесеца априла 13. до 22. маја **сѣтаго мѵченика василїска. аллилѵіа.** Ову сам ријеч овдје написао, јер такових има више и на другом мјесту, да би наши старинари по њој могли обазнати, гдје се овај мјесецослов морао штампати? Ја сам ис-

прва, судећи по словима, мислио, да је књига штампана у Венецији, али сад не могу вјеровати; — дакле од 13. априла до 22. маја нема листова.

Тако исто од 12. јуна до 18. нема једнога листа; а после 28. јуна стављен је знак као да је мјесец завршен; дакле 29. и 30. јуна; па и даље 1. и 2. јула нема их овдје; ваљда су листови изгубљени. — Има 3. јули: сѵтаго мѣченика іакінѳа. аллилѵіа; — од 13. до 20. јула опет нема листова; а послије 30. сѵтыхъ ап(осто)лъ силы и силѣана, и иже съ ни — донде је штампано, а сад је уметнут рукопис од два листа, ваљда у повезивању, па онда настављено у трећем листу опо горње прекинуто —ми (съ ними), тропар, и т. д. — Исто опет слиједи рукопис 31. сѵтаго ЄѲдокима с тропаром и кондаком, и мјесец август до 15. а за Успеније, и за слиједећи дан 16. нема листова; него за преподобнога оца іолкима у дану 16. има настављена штампа, и тропар и кондак, па сувише кондаци мѣченик діомидію и нерѣкотѳрѳном образѣ, и све даље по реду до 27. — а 28. и 29. авг. нема, јер је изваљен лист, него 30. и 31. са обичним тропарима и кондацима.

Најпосље има ова примјетба штампана: зри. извѣстно. іако сы праздникъ паче ч(ес)тные ризы єже іест іюлія мсца к. келѣпно сѵвершаіет се въ влахѳрнѣ. вдѣнію сѵвершаемоу іакожде и къ прочихъ праздницѣхъ вбично. къ нѣмже и праздникомъ послѣдованіа чтѵтся. и прочаа слѣжба в(огороди)ци. Тоіе молитва ми х(рист)ѣ в(ож)е помилѵи насъ.

Конецъ пріѣтъ мѣсецослоѵію.

Сад одма опет иде у истом повезу лијеп рукопис: „Начело сѵтаго великаго поста недѣла іажѳ ѡ мытары и фарисеи". кондак и правило како се и шта се има појати тај дан. — „въ недѣлю клоѵднаго". кондак и типик. — „въ сѵботѵ мясопѵст. памѣтъ творимъ къ сѵмъ православнымъ хр(іс)тіанѡмъ ѡ вѣрѣ Ѕсопшим и т. д. „въ нед(ѣл)ю мясопѵс. кондак и правило о служби, о посту и о метанијама. „въ сѵб. сырн. памѣтъ сѣтѵаемъ всѣх прп(одо)бныхъ ѿцъ нашихъ. въ постѣ просіавшихъ". тропар и кондак. „въ недѣлю сиропѵс. кондак. „вѣжде іако ѡ нед(ѣли) сіе до нед(ѣли) цѣкт. сице сіи тропари поіутся по и. псалмѣ глас и. поклонія ѳѣкрыѵими двери жизнодавче. оутрењѵю бо д(8)х мои къ цркви сѵтѣи твоеи. цркѵь нашѣ тѣлѣсѣнію късѣ всекрыѵѣнѣнію, но іако щедръ чоиістиме" и т. д. за тим типик „ѡ окрѣтѣніи ч(ес)тныя главы п(ред)течѳы. — ѡ слоужбѣ же сѵтыхъ м. м(8ч)ник. — Вѣд. іако запрѣщаніе имамы ѡ сѵтыхъ ѿцъ по скѵранны дрѣвѣ съ дрѣгомь късѣнїе творити, или вѣсѣдоѵати, что ѿнѣдь, късѣ сѵтѣю мцѣ (40 хицу), нь кѣждо съ мльчаніемь ѿходити къ своє келіе, или на лѣжѣ сѵвръшающе своє правило. нѣкѣсѣктиже вѣдѵи съ дроѵгымь ни къ дворѣ ни на поѵти, ащє срѣтѵтсѧ, или приближѳтсѧ нь съ благочиніемь дроѵг дроѵгѣ поклоніе се тѣкѣть къ своє келіе іакожде на дѣло нѣжно". — за тим правило дуго, кад се имају чинити пређеосвећене, кад се има јести кувано с уљем, и пити вино, како се има читати псалтир у ћелијама, колико метанија чинити, и т. д. и т. д.

Къ соук. ѣ. сѵтаго поста. памѣтъ сѵтѵо великомѵченика Ѳѳѡдора тѵрона". тропар и кондак; — по дну петога листа типик за све суботе четрдесетнице.

„Къ недѣлю ѣ. поста єже іест. православна". тропар и кондак. па онда типик, кад се чине метаније — У другу недјељу положено је правило, како се читају канони светима у мјесец.

„Къ недѣлю Ґ. сѵго поста. къ поклоненію честномѵ и животворящѣмѵ кр(ес)тѣ. тропарь въскрсны. дрѣги. спаси г(оспод)и люди своє. конд. типик, ако се у тај дан догоди 40 мученика, и у које даље треба појати: „крстѣ твоемѵ поклоніамсе" и т. д.

„къ недѣлю д. стаго поста. поет се служба преподобнаго оца нашего іоанна списавшаго лѣствицу.“ и т. д.

„Въ ч(етвр)ѣ ѕ. недѣлѣ поста. типик, кад треба клепати, и како појати велики канон.

„Въ петак, ѕ. недѣлѣ поста“ типик о јелу и пићу, у ћелијама се чита повечерје, а „надневни ієрей ѡходитъ въ гробницу, и поетъ за мрътвыих канон гласоу“.

„Въ суботу. ѕ. недѣлѣ поста клепаће на утрењу въ час д. нощи молбы ради академіста“ и т. д.

„Въ недѣлю. ѕ. поста. съ васкрсною слоужбою поет се слоужба прѣподобнѣи матере марїи єгѵптѣнины.“

„Въ петак. ѕ. нед.“ типик. — въ суботу ѕ. ситаго и праведнаго лазара“. тропарь, кондакъ, типик.

„Въ недѣлю цвѣтну“. — Овдје је неколико листова изађено; јер почињѣ: „въ сѣмъ великы ч(етвр)ѣ на утрыи клепљеемь въ ѕ. час нощи. аллілѵіа.“ тропар, кондак, и типик.

„Въ сватыи великы петак клепљѣемь въ. ѕ. час. нощи. Сыр(к)т въ ч(етверто)ѣ веч. и по чину ѡбычаина слоужба оутрыня. аллілѵіа. троп. глас ѕ. Є да славныи оученицы и т. д. и по єѵанєліи кѳ. благо єст испов(ѣ)дати се и т. д. пол(ѣ)дование часовом великаго петка и т. д. подобает ѣ(ѣ)дѣти. іако пріехом въ палестынн. въ сы сѣты дѣнь разапеша. нетворити прежде свещенїѧ. нѣ ни трпезоу поставлѣемь. ни іамы васякочесо ѡнѣдь“. и т. д.

„Въ сѣтѵіоѕ великыѕ соуботѕ. клепљѣм на утрѣнье великое. въ. ѕ. час. нощи и поемь по обычаю ѕтрѣнце. на б(ог)ъ гоподь. и т. д. єльди правило да се не излази на цркве, јер ѳклєсіархъ има пазити, кад се литургїа сврши да ѕыкаѣтъ ѕ. часа нощи. и да се читају дјела апостолска, пак онда канон велике суботе, и слово светога Єпифанїа *до слоужбы оутрыня*.

„Въ сѣтоуѧ великоуѧ недѣлю пасхы, облачит се ієрей въ всѣ одеждоу бѣлу. и исходитъ ѡ сѣверные страны въ припрату“. и т. д. све по пропису у пентикостару. Има сав канон исписан до пјесме пете, рукопис; а одатле до четврте стихире на хвалите, уметнута опет она прашња штампа, из које исчупан је један лист; а за тим следе часови празнични исте штампе; и сотим се свршива.

Сад послије свега тога уметнута су три листа увезана, којима овдје није мјеста; и то први лист исто прељашња штампа: „недѣлїа д. по пасхѣ. ѡ раслабленѣмь. тропарь. васкрсенъ. и бо(городичень) ієго. кондакь. и т. д. въ среду. д. по пасцѣ прѣподобнаіенїа. ѩтинице (педесетнице) гл(агол)ѣмы руса. тропарь.“ — и т. д. — а други и трећи лист рукописни, али не онако лијен као прашњи; назађени су на часловца.

Одма за тим следи: **Часловацъ нмѣѕ нощнюю** и дневноу слоужбѕ. по оустанѕ великыѣ лавры. іже въ сѣтыхъ оца нашего сави. и т. д. начело полоунощницы.“ и т. д. рукопис исти као у прељашња два листа. — Ево нађох, да онај поменути трећи лист спада овдје у полуноћницу, јер на редовном прашњем листу завршива се од ријечју: „— **мрътвыимь**“, а на предреченом листу започиње: „**вгожа царствіе нѣсть конца.** и т. д. а послије овога трећега листа имао би доћи онај други; дакле при везивању разметнути су, као што и записка на крају сједећи

„Дроуга полоунощница, пѣваема въ соуботѕ.“ цијела.

„Начало ѕтрѣнницы“. назначени су само псалми, који се имају читати; па онда типик и свјетилни свакиданьни великог поста.

„Богородичны пѣваіеми по тропарехъ. сѣтымъ на б(ог)ъ г(оспод)ь ѕ тропари ситомъ. и т. д. междоучаса“ с молитвама.

„Начало типикомъ, иже іест wбѣдница. благословень еси г(оспод)и. таже псалом ѓѵ. (102) . . . . по въстанииже w трапезе, въздвизаемъ прѣсвтѣю. їакоже на wбѣдѣ оуказано є и вземлюще ю, и г(лаго)лемъ слава и нинѣ господи помилоу“ и т. д.

„Начало коликои Вакечерници“. — велико повечерје све до краја, с типиком колико треба метанија учинити; како треба псалтир у ћелијама читати и. т. д. молитве кад идемо спавати.

За овим иде рукопис прости у осам листа не штампани, али га је врло тешко прочитати; на првом листу назначено је колико који мјесец има дана; пак онда: Чинъ осѣщение води на нови месеце“ и неке молитве, Онда долази ова примједба: „ври подобаетъ ведети, їакоже би рождтво хри(сто)во... (не читко, чини ми се внетк). и би всен снежна, а зима добра, и пролеће врлетно. и тогда нелести (ваљда не листа) гора до духова, и wвце се не стригоше; и ва то лето на видовъ днъ паде мразъ големъ, м(есе)ца їѳли днъ ѳ. паде мразъ големъ.“

Сад наставља минејско писмо: „въ сѵботѣ вечерѣ на мален вечерни на г(оспод)и възвахъ ст(ихи)ры вѣскресни г(ла)с а. вечерние наше молитви“ и т. д. минејски рукопис лијен; а тако сљеди подпуно сва вечерња, јутрења, канони, стихире хвалитне, и на блажени, с том само разликом, што у понедјељник на вечерњи и сљедећи дан прописан је за појање глас други, у вторник глас трећи, у сриједу глас четврти, у четвртак глас пети, а у петак глас осми; дакле шестог и седмог гласа нема. Разумје се да је и овдје по гдјекоји лист исчупан, као на примјер у недјељу ѧа вечерњи.

Сад сљеде тропари воскресни с богородичнима и шпакоима са свијех осам гласова; а писани су рукописом простим, врло ситним словима; пак онда сва воскресна евангелија, што се читају на јутрењи, са свјетилнима и богородичнима, „твореніе кѵр льва прѣмоудраго.“ — Па за тим евангелија и апостоли за сваки дан преко седмице; и најпосле: „канонъ мольбнъ къ прѣсѣтые бцы. глас. ѥ. — Сувише: „въ пе(та)къ вече неде(лѣ)ѳ. бивает слѫжба акаѳисту прѣсѣтыи б(огоро-ди)це. на господи вѣзвах. стіхиры. глас ѕ. подобенъ.“ и сав акатист, али последњи листови расути су.

На последњем листу стоји ова записка: „Сіи Ѱалтир монастира хиландара старца лѣонтіа, что беше слѣпъ, w дѣбочице, и беше велми расипан, и азъ попъ дїѡниссіе дах и оувезах лѣто зѯмк. (7142—1634.) оу хиландару и носих вго оу землю мачарскѣю и немачкѣю въ славни град бечъ, пак въ москѡ и на ине путове, пак де вест вѣсачески хиландарски, и непокусиса кои братъ wнимити вго, имеџи поминати леѡнтіа іермонаха, сіе писах грѣшни поп дїѡниссіе лѣто зрнѳ (7151—1643) прѣд дѣбровником мїа іюла к.

Д. Б. М. Ѣ. Н.

Записник главне редовне скупштине „Крајцарског штедовног друштва православних Српкиња у Сарајеву.“

Пошто је скупштина била сазвана за 1. март, а није се довољан број чланица скупио био, то је наново сазвана 15. марта и без обзира на број чланица, одржавана је у просторијама АЕ. Митрополитске Конзисторије сарајевске, у три сата по подне, под предсједништвом друштвене предсједнице гђе. Јованке Ј. Бесаровићке.

Присутни су:

Високопреосвештени АЕ. и Митрополит сарајевски г. Ђорђе Николајевић, пречасни госп. Стеван Давидовић прота и градски бележник г. Нехански, изасланик сл. полицајне области; за тим чланице:

Гђа Савка Станишина (благајкиња), Мара Х. Авакумовића, Мара, П. Петровића, Мара Ђ. Илића, Јелена Самарџина, Јованка Шарац, Јефа Н. Краљевића (друштвене одборкиње); гђе: Јелка А. Крешталице, Василија М. Видаковића, Милева Ј. Делијани, Јелка Х. Трифковића (друштвене чланице).

Перо води друштвена перводкиња Евица Сарајевчићка.

I.

На позив гђе предсједнице, чита перовоткиња имена редовних и подпомажућих чланица

II.

Чита се извјештај о стању благајне као што слиједи:

а) Од 83 редовне чланице по 3·65 новч. изнаша свота	фор.	302. 95 н.
б) Од гђе Станчићке која је тек ступила у друштво	„	1 —
в) Од подпомажуће чланице пл. Мис Ирбијеве	„	5 —
г) Од изостале чланице уплаћена ¹/₄ год. улога	„	— 90
	фор.	309. 85

Од добровољних прилога:

Од	гђе	Ане А. Деспића	1 35
„	„	Госпе С. Дунђеровића	1 35
„	„	Даше Т. Делића	1 35
„	„	Евице Сарајевчића	1 35
„	„	Јелене Самарџије	— 35
„	„	Јелка П. Тодоровића	— 35
„	„	Јелене Лекићеве	— 35
„	„	Јефе Н. Краљевића	6 35
„	„	Јање В. Дурића	3 35
„	„	Јованке Ј. Бесаровића	2 35
„	„	Јованке Шарац	— 35
„	„	Јоке П. Пешутове	— 35
„	„	Маре Х. Авакумовића	— 35
„	„	Маре П. Петровића	— 35
„	„	Милице Латас	— 35
„	„	Милице Васићке	— 35
„	„	Милеве Ј. Делијани	— 35
од	гђе	Росанде Р. Бесаровића	1 35
„	„	Савке Д. Јефтановића	6 35
„	„	Савке Станишине	1 35
„	„	Стаке Ерића	1 35

Свота од улога и прилога изнаша фор. 341. 20
Главница са каматама уложена у Бос. Херц. банку са каматама 4% изнаша 962. 35
Готовина до 15. марта 1892. изнаша ф. 1303. 55

Издало се:

1. Послужитељу Јефти Узуничу у мјесечним ратама по 3 фор.		36 —
2. Штампарији Ристе Савића за штампање позива за гл. скупшт. 1891.		12 —
3. За брзојаве, пошту, марке хартију и омоте		3 90
4. За два печата на друшт. књиге		— 30
Свега је потрошено до ове год. ф.		52. 20

Сравњење:

1. Примање и готовина од прошле године изнашају	фор.	1303. 55
2. Издавање износи од прош. године своту	фор.	52. 20
Остаје форинти		1251· 35

Од ових новаца налази се:

1202 фор. и 46 новч.		на каматама код Бос. Херц. банке са 4%
48 „ „ 89 „		код друштвене благајне
1251 фор. „ 35 „		Дакле са остатком слаже се.

III.

Избор друштвеног одбора.

Кад се приступило избору новог друшт. одбора, онда буде дојкошњи одбор једногласно изабран и потврђен.

Друштвена перовот. Евица Сарајевчићка захвали се на поклоњеној јој части и повјерењу, и уједно замоли сл. скупштину да ова себи изабере другог перовођу, и то кога од господе, који ће моћи много боље и вјештије то звање обављати, него она, која је оптерећена школским и домаћим пословима.

Скупштина изјави друштв. перовоткињи, да је друштво сасвим задовољно њеним радом и заузимањем, те ју умоли, да се и на даље прими те дужности, а особито с разлога, што би перовођи, ако би био који од господе, морали давати награду сваке године, а кад се она те дужности прими, та награда остаје у друштвеној благајни.

Сарајевчићка на то изјави, да се у корист друштвене благајне и на даље дужности прима, ма да јој та дужност много посла задаје.

IV.

Нови приједлози чланица са обзиром на измјену друштвених правила

Перовоткиња Евица Сарајевчићка предлаже скупштини, да измјени у друштв. правилама 2. тачку §. 1. која гласи „Да сиромашној српско-православној дјеци пружа помоћ за полазак основне школе“ овако: „Да сиромашној српско-православној дјеци пружа помоћ за полазак српске основне школе.“

Послије кратког договора скупштина ријеши да одлаже приједлог перовоткиње, гледе измјене 2. тачке §. 1. друштвени правила, изјављујући, да је њихова задаћа скупљати новац за фонд, да као српске мајке потпомажу српске сиромашне удовице и њихову сирочад, тим прије што се данас све више потреба показује, и што данас наш свијет све више, жали Боже, материјално пропада. Што се тиче „основне школе“, то се може онда измјенити кад будемо имали средства за располагање, а то ће бити кад достигнемо своју циљељ, јер је велика разлика између 40.000 које треба имати, и 1202 фор. и 46 новч. које тек имамо; нашто дакле мијењати правила кад још новаца немамо?

Перовоткиња на то изјави, да би свакако требало измијенити ту тачку јер се под „основном“ школом можда мисли „комунална“ школа, а кад би то измијенили ко што рекох, онда би добили више чланица, те би тако прије до циљели дошли.

На то већина чланица присутних изјавише да за сад није потребно то чинити, јер да се и измјени она тачка, они су ипак увјерени, да неби више чланица добили, јер ко је рад српско-православном народу помоћи, тај се већ и уписао, и унапријед ће се уписивати они, који српству добро желе, а они који жале крајцару на дан положити на олтар сиромашних српских матера и дјеце им, ти се неће ни онда уписати све кад би ту тачку и измјенили, они би онда нашли какву другу примједбу; ако је још ко особито са стране рад био правила мијењати, требало је са својим једномишљеницима бар један мјесец чланом бити, и 30 крајцара жртвовати, па измјену правила захтјевати, и у том погледу већина одлучује.

Скупштина на то закључи, да правила за сад непромјењена остану, тим пре, што би опет бар 40 фор. требали потрошити, за тискање других правила, а друштво се мора клонити сваког трошка да што више заштеди.

V.

Друштво изабере ће: Јелену Самарџију и Јелку Х. Трифковићку за овјеровљење записника.

VI.

Перовоткиња изјављује, да је ђа Персида Карснијевић супруга г. предетојника из Власеница као стална чланица послала свој улог за 1891. г. кад су имена чланица у изказаним рачунима већ штампана била, због чега се у позиву међу имена чланица њено цијењено име није могло уврстити, јер се мислило да је наша вриједна чланица иступила.

Ђа предсједница путем записника изјављује племенитој чланици ђи Карснијевића захвалу, што ни ове године није ускратила своје дарежљивости милом српском роду; уједно захваљује и пречасном проти г. Давидовићу што је у име своје мале кћери Зорке дао 5 фор. као улог и прилог за 1892. год.

Изјављујући захвалу кличе скупштина свима својим чланицама и добротворима живили!

Зворничко-тузланска српско-православна епархија и њени Митрополити.*)

Високопреосвештени митрополит Амасијски г. Антим, почео је још од прошле године у грчком листу „Неологосу“, који излази у Цариграду износити имена Митрополита и Епископа из разних времена, свију епархија, које спадају под управу

*) Види лист „Просвјета“ година II. број 40. У Сарајеву, 19. (31.) октобра 1886.

васељенске Патријаршије; и ја сам тај његов каталог још од почетка све по реду с пажњом пратио, у нади да ћу наићи и на ред Митрополита, који су били на епархијама у нашој Босни и Херцеговини. И заиста, у броју 6736-ом поменутог листа од ове године, нашем и на имена Митрополита, који су били на епархији Зворничко-Тузланској од 1767. године по Христу па до данас и то:

I. 1767.—1773. **Григорије** родом Атињанин, био је Митрополит Зворнички а за тим Кесаро-Кападохијски.

II. 1804. **Герасим.**

III. 1804. **Јоаникије.**

IV. 1837. **Гаврил**, који је и умро у Епархији зворничкој.

V. 1837.—1848. *Кирил*, Цариградлија, кога су родитељи били малоазијати; са епархије Зворничке премјештен је на Епархију Гано-хорску код Дарданела, одатле на Адријанопољску, а са ове на Епархију Силивријску, у којој је и умро.

VI. 1848.—1861. **Агатангел** родом из Магнисије на Мајандри у малој Азији, са епархије Зворничке премјештен је на Драмску, а са ове на епархију Ефеску, којом и данас управља.

Овај добри архипастир својим радом и понашањем умио је придобити љубав своје пастве у толикој мјери, да га се још и данас народ у епархији Зворничкој веома радо сјећа, јер ја сам био очевидац у више прилика чути, како тамо народ са великим поштовањем његово име спомиње. Он и данас није заборавио српски језик, јер кад год сам до сад имао прилике с њиме говорити, ваада је самном српски говорио, изражавајући се најповољније о Босанско-Херцеговачком народу и његовим лијепим српским обичајима. Уважени и сједињама украшени старина г. Агатангел као Митрополит Ефески, сада се налази у Цариграду као најстарији члан св. Синода при васељенској Патријаршији.

VII. 1861. *Дионисије* родом са Принкипског острова близу Цариграда, био је архиђакон при Митрополиту Сарајевском Дионисију Татакљанину а затим произведен за Митрополита на епархију Зворничку, у којој је и умро.

Пречасна г. г. Цвијетин Поповић прото и Марко Поповић свештеник у Доњој Тузли, који су † Дионисију познавали, опомињем се како су ми више пута о њему говорили, да је био изванредан црквени бесједник. Он је сарањем у порти данашње нове Д. Тузланске цркве, но доцније при подизању исте, пренешене су кости његове у опште гробље, које постоји изван вароши на једном узвишеном брежуљку тако-званом „Трновац", и кад сам био у Д. Тузли посјетио сам му гроб, но сада жалим што писам том приликом преписао натпис са његовог надгробног споменика, који му је, у колико се опомињем, подигла Д. Тузланска српско-православна црквено школска општина из чисте љубави према своме архипастиру.

VIII. 1865.—1868. *Дионисије* II. (Илијевић) прије но што је произведен за Митрополита Зворничког, био је ђакон и други писар при цариградској Патријаршији.

Високопр. г. Антим у својој записци вели за Дионисија да је „Цариградлија" али ја сам небројено пута слушао из уста самог Дионисија, да је из села Берковице, које данас припада кнежевини Бугарској, и да му је отац био Србин из Македоније, а мати Гркиња, која и данас живи у Д. Тузли у Босни.

IX. 1868.—1873. *Паисије* родом из села Бријуле близу Смирне, од синђела при цариградској Патријаршији произведен је за Митрополита и послат на епархију

Зворничку, на које је премјештен на епархију Дабро Босанску.

Х. 1872.—1891. *Дионисије* П. (Илијевић) са епархије Дабро-Босанске по други пут повраћен на епархију Зворничку, а сада као умировљен живи у Фанару у Цариграду.

Према довде наведеном види се, да Високопречасни Архимандрит г. *Никола Мандић* долази од год. 1767. по броју и реду као XI. Митрополит на управу епархије Зворничке.

Митрополија Зворничко-Тузланска према статистица долази сада по реду као 60-та између осталих Митрополија, које спадају под управу васељенске Патријаршије, а њени Митрополити ваздa су се одликовали и са титулом: „Пречасни Екарх Далмације".

Сматрам себи за веома пријатну дужност да са овим изнесем пред поштоване читаоце „Источника" горњи каталог, који, као што се јасно види, наставља своју хронологију казујући нам све по реду имена Зворничко-Тузланских Митрополита од 1767. год. т. ј. баш од оног истог времена када је укинута Пећска Патријаршија и када њена област потчињена би под област цариградске Патријаршије, а доцније ако ко год буде уређивао шематизам те епархије можда ће нам моћи што и више казати о зворничкој Митрополији и њеним Архијерејима.

На Острову Халки, 17. маја 1892. г.

Протосинђел

Дионисије.

Бесједа о „Крстоношама".

Јако когличишта дѣла твоя Господи, яко премудростїю сотворилъ еси... (Псал. 103. 5).

Љубазни парохијани!

Познати Бога и Његово свемогућство, славити Га, као промислитеља, величати и превазносити Премудрост Његову, па и све твари, на овој пространој и неизмјерној васпони посматрати, као дјело руку Његових, те из тога убјеђења добивати о Бого-поштовању, света је дужност свакоме од нас, сваком православном Србину — Христјанину. — У томе треба браћо да се састоји рад ума нашега, за тим да тежи душа наша, јер у оваковом узвишеном раду, срце наше неће бити тврдокорно, душа наша неће лутати, као изгубљена, но ће наћи крај тежњи својој; ум наш неће помрачен бити, наћи ће вјечну правду и истину, ту ће се заустaвити и ту ће наћи радост и спокојство.

Не задржавајмо се! Пођимо сретно на тај рад! Само пажње доста па ће и задовољства бити срцу и души нашој.

Гледни само Хришћанине изнад себе и око себе. — И шта видиш? Видиш прекрасну, дивотну Божију природу. Расматрајмо је само сви и милина те прекрасне природе — Божијег врта — обузеће скроз душу и сва чуства наша: заборавићемо на попеченија земаљска, бриге и тегобе наше, а до потпуног увјерења доћи да је преблаги Творац „све премудро створио".

То можемо свакад чинити, али сад при овоме часу и мјесту најбоље.

Ево нас, браћо, не у направљеном рукама људским храму, него на Божијим свемогућством урешеним цвјетним пољанама, њивама и ливадама, у чијим њедрима налазећи се прелијетамо их с' часним крстом и св. Јеванђељем, наслађавајући се красоте Божије; ево нијесмо сад међу четири зида, но смо на отвореном мјесту, гдје ваше тежачке руке, умор од свога тешкога рада осјећају; ево нас свију под ведрим небом на пољани, гдје сељак дању досадни аној отире с' чела, а и ноћу на опрези бива; ево нас међу планинским косама у наручју њихову, а небеско вијело, — сунце — сјенка Божије свјетлости свјетли нам. На, кад сте се тако у лијепом броју сакупили, да проматрамо ову прекрасну Божију природу, и све твари, које можемо видити у природи требамо знати како ћемо и како можемо из природе сазнати за Божије свемогућство, Његову благост и доброту, милост и промисао о свакој твари. Али, ја знам, да сте ради на то одговорити ми: тешко је то нама знати, кад смо људи сељаци, нисмо школовани, да знамо књиге читати. Но, ја вам велим: не правдајте се тијем, јер неће вам бити оправдано. Колико их има школованих и научених, па су развратни, запешени и помрачени умно, те не признају Онога, који је свима тварима у васиљони законе поставио; који суди и небу и земљи.

Поред писаних књига, на којих се као из св. Јеванђеља и других можемо научити Бога познати и поштовати, и у овоземном животу владати се као Хришћани имамо ми једну велику, сталну књигу — учитељицу, која ће нам истинито свједочити о Свемогућем, Премудром и Преблагом Богу Промислитељу сваке твари, и та је књига за свакога.

Радујете ли се љубазни моји, да дознате, која је то и каква књига и како да се научите на ње? Само пажљиво слушајте и дознаћете.

Имамо ми откровење Божије на писмено наложено, и то је писана књига наша, коју називамо „св. Писмо". Оно нам на првом свом листу говори: „**Къ начѧлѣ сотвори Богъ нбо и землю.**"

И несмијемо друкчије тумачити, извртати и мудровати, јер је непобитна истина. И разум наш заустављене се на тој истини и природа ће нам доказати. Дакле љубазни моји, Бог је створио небо и земљу и на њима све, што видимо и не видимо — што знамо и незнамо.

На небу сунце, мјесец и звијезде је створио, а на земљи разне животиње од најмање до највеће, воду, тице и разне биљке т. ј. траве и дрвеће, широка поља и равнице, високе горе и планине, а све за ради човјека, којег је најпослије створио, као најодличнијега од свију створова, да се свима тварима служи и користи.

Све то, што је милостиви Бог, Творац створио, прославља Бога и проповједа славу и свемогућство Божије (Псал. 18 2). Све то, небо и земља са њиховим тварима називамо свијетом — васиљоном, а саму земљу, с њеним тварима природом, која се назива прекрасном баштом Божијом, рукосадом Божијим. Тај најдивнији рукосад Божији видимо, куд год се кренемо, видимо потпуни ред и красоту, видимо да све твари владају се и теку по оним законима, које им је Творац при стварању још поставио.

Једном ријечи, љубазни моји, пред нама то све нагледа, као једна велика књига, која тачно и истинито исповиједа свога најмудријега писца — створитеља Бога. То је та књига, за коју вам се обећах казати, то је књига, која нам је поред писаних такође потребна.

Ту велику књигу може свако читати, ма којим језиком говорио, био писмен или

не, мали и велики. Дакле та велика књига, то је ова Божија природа. У те књиге имаду и корице и листови, писмена мала и велика. Видилисте у књиге, писане људском руком корице, то су у велике наше — Божије природе — планине и планинске косе, што су у књиге листови, то су у природе међу планинским косама широка поља и дубраве, па наше њиве орнице и коснице, мора, ријеке и потоци; као што у књиге имају мала и велика писмена, тако има и у природи.

Мала писмена су: траве, цвијеће и сваковрсна жита, а велика: веће дрвеће, грмови и т. д.

Пријатељи, љубазни моји, те читајмо та писмена и добићемо откривену науку, да је свака твар дјело Божије, да ни једна твар није сама од себе постала, нити од другога, но да је Господ Творац све твари створио, законе им дао, по којима да постоје; Он се брине за сваку твар, Он је одржава, Њиме расте, и без Њега не би никаква твар могла опстати (Псал. 94. 4.)

Та писмена читајући више ћемо увјерења имати о Богу, већма га славити и хвалити као створитеља и промислитеља сваке твари, и достојно клицати: „велика су и дивна дјела твоја Господи и све што си створио премудро си створио.“

И најучени људи, што су више разматрали природу, то су више славили свемогућство Божије и ничице падали пред премудрости Његовом.

Нас непрестано и Христос Спаситељ и Апостоли кроз св. Јеванђеље уче, како ћемо се у овом кратком животу владати, па да нашљедимо царство небесно, али и из саме природе можемо се научити како имамо радити и владати се, како Бога познати и поштовати. — И вама је то, драги моји тежаци, најбоља прилика. Ви отворено у природи живите, радите и крећете се. Зар, да вам не буде мила данашња светковина — Крстоноше? Зар да вам не буде у срцу милина и радост кад сте видили браћу своју с крстовима и иконама, гдје пролазише тамо и овамо.

О тежаче Христијанине, остани у томе раду и Богу благодари, немој бити аловољан на свој тешки рад, јер је тај рад пријатан и Богом благословен. И пјесма народна кличе ти: „Између свију различитих стања и њихова сваке врсте звања најсретније стање је тежачко.“

Немој се варати на чаршијски живот, гдје се лакше живи а прије пропада, но држи се плуга и орања, држи ми се косе и мотике, будака и сикире, али Бога ваздa на уму имај и Његову св. вољу испуњавај. При овој слави помисли тежаче да су у чаршији људи више затворници, а ти као орао прелијећеш брда и долине, живиш у чистом ваздуху, наслађујеш се красоте Божије, мирис цвијећа разблажује те, блејање јагањаца весели те, и ако радиш тежак посао, те са знојем лица свог кору љеба зарадиш, ти слађе једеш и спаваш и уморно тијело своје снажиш.

И на то помисли тежаче, да ти трострук рад радиш. Ти радећи, с коњима и воћњима својим или оруђи, или копајући, или косећи или жањући само мислиш о оном, како ћеш урадити, не падају ти зар на ум какве беспослице, немаш кад ближњем своме ало дјело учинити нити проводиш вријеме узалуд, та тако користиш себи и својој кући с имењком, одужујеш се и Богу чистим срцем и молитвом а цару што је царево.

Зар да не буде тежак весео и чио? Ако је уморен а сунцем опаљен, ето ти га у хлад под дебели храст те отпочине: „Вјетар пуше па га расхлађује, лишће трепти, пак га забављује, вода шушти,

те га наслађује, славуј пјева, па га успављује.“

Сви ви, љубазни моји, као тежаци на сваком кораку у вашим радовима, а под ведрим небом, можете имати науку и научити се ваљану раду, задрузи домаћој, о међу собној љубави, љубави на спрам Бога и ближњег, о страшном суду, о награди добрих и казни злих људи, о васкрснућу мртвих, о поштовању старијих. Ако будете о свему овоме мислили и творили онда сте добри Христјани и чеда Божија, а кад си добар Христјанин, добар си и поданик цару. — Да вам је лакше поћи на тај рад ево вам неколико примјера из овог око нас широм отвореног Јеванђеља.

Нисн ли тежаче усно чисту пшеницу у својој њиви, а кад дође вријеме, да се жње најђеш и кукоља. Пшеница је добро а кукољ је ало. Ти као господар пшенице однајаш је чисту опет и сасипаш у житницу, а кукољ ватром сажежеш. Тако ће бити и на страшном суду. На овом неумитном суду Господ Исус Христос одвојиће добре људе од злих и ставити их у блажено вјечно царство, јер су се на земљи владали по божијој вољи, а зле ће у пакао бацити на вјечно мучење, јер на земљи су зло радили, закон не испуњавали, тјелу угађали па и заслужили. Дакле, ако сте ради вјечнога царства добро радите и владајте се по вољи Божијој како вам црква и Јеванђеље казује, јер „нису тешке заповједи Христове“ па ћете и добити (Јов. 2. 5). Имајте дакле на уму пшеницу и кукољ.

И зрно пшенице добио си из земље као храну, и тјело је људско по св. писму од земље створено Богом. Кад зрно бациш у земљу да ти опет плод донесе, оно се у земљи најприје разгњили и распадне, док клицу поћера и клас постане и сазри, тако и тијела наша пошто су од земље у земљу ће опет ићи, и ту се разгњилити и иструнути, али ће по вољи Божијој кад буде вријеме опет устати, — васкрснути сва тјелеса људска да се с душама сједине, — а то ће бити при страшном суду. Према томе зрну пшенице будите увјерени, љубазни моји, о васкрснућу мртвих.

Ето тамо погледај милопојне птичице, како лете широм весело, цвркућу, скакућу с гране на грану. Оне нити сију нити жњу, а опет се хране. Господ их храни и за њих се брине, а како да се неће, по својој милости, за нас бринути још већма. Будите самотрпљиви и не падајте у очајање, јер више пута Бог добре људе и искушава с бједама и невољама. Бог је милостив. Заиста вам кажем, који се Бога боје и слушају Га сити су милости и помоћи Његове. Истина, који је лијен те неће да ради, може сједити и помоћи чекати колико хоће, ал' неће је добити, — јер св. ав. Павле вели: „Ако ко неће да ради не треба ни да једе.“

Немојте се сувише бринути за сабирање богатства, јер оно привлачи човјека за се, а отуђује га од Бога и од свега што му иде на спасење душе. Св. Јеванђеље вели: „Која је корист човјеку да сав свијет придобије, ако душу своју помрачи те спасења не добије.“ (Мат. 16. 26.) А ако имаш, те си праведним путем стекао, буди милосрдан према корисним цијељима и невољни да може наћи уточишта.

Пођимо напред само за корак, сагнимо се па загледајмо, наћи ћемо мравка да вуче нешто више од себе, у своју зимуницу, кад дођемо до тамо видићемо их на хиљаде, гдје сложно раде: једни храну вуку, други грађу за зимуницу, а трећи

праве и слажу, па кад стегне зима сигурни су. Или друго да вам кажем.

Ето многи има пчела. Сваки зна да је то животињица радна. Све пчеле имају матицу, као господарицу, па је слушају и раде од ране зоре до мрклога мрака. Свака има свој посао и врши га без љутње. Ево науке за љењивце, који љети ладују а зими гладују. Ево свакој кући и породици огледала, како да у љубави живе, а не у распри и свађи; ево примјера да је нужно имати љубави и слоге, па да буде склад и мир и у породици и у општини. Ево свима млађима примјера да поштују своје старије.

Христијани моји, ја желим да примите ову поуку као мелем, да се таквим врлинама и ви и ваши домови и породице красе. Ако би те врлине усвојили, ту ће бити међу вама и на вама мир и благослов Божији.

Размислимо сад и о овоме сви. Знамо, да је првјенац рој најздружнији, према томе и најпуњиу кошницу даје, други рој је сиромашнији, а трећи најсиромашнији. Тако исто и једна породица клопе, кад се због њата поврастања. Прихватите овај савјет о слози и задруги биће вам добро.

Још ми, љубезни моји, лежи на срцу ово вам казати. Можете ли, драги моји, имати стада оваца, а да немате чобана — пастира, који ће их чувати, зар неће их звјерови рашчерати, зар неће их за кратко вријеме нестати? Драги моји и ви сте сви стадо једног пастира — вашега свештеника. Па вас чува и учи и њега слушајте. А гдје ћете често чути ријечи Божије, сјет и проповјед, ако не у цркви? Ондје ћете чути дакле и научити се. За то треба често да јој долазите, а не радити коме од дуга, товарити шта и на мобу ићи, биће мање свађе и крађе. Ако неки пут Господ дадне град, те побије љетину, или народом болест овлада или земља да не рађа, то су казни због непослушних људи, које Он шаље.

И дознах сушу на земљу и на горе и на жито и на уље и на вино и на све што земља рађа, и на људе и на стоку и на сав ручни рад (Агеј I. 11.) . . . а све због одвратних људи.

Ево вам, љубезни моји, довољно наведох примјера из овог пространог природнога Јеванђеља, ета вам и поуке довољно. Будите добри те ту поуку примите као мелем срцу и души вашој, па ћете и у овоземном животу благочестно поживити а и души спасење придобити. Повратите се са злог пута, на пут, који вам казах и казиваћу вам непрестано. Радите добровољно и у раду назда мислите на свемогућство Божије, имајте пред умним очима назда милост, благост и промисао Божији. Будите трпљиви и издржљиви. Будите људи, будите Срби, будите Хришћани.

Хвалите име Господа. Преузносите и данас и од данас Бога Творца, који облаке од земље горе узводи, који даје муње и громове, кишу и вјетрове, који даје по горама траву и разно зеље за човјека, свима скотовима храну па и малим птичићима. Цјевајте му: Слава ти Боже, Господе помилуј, велика су и дивна дјела твоја. А ваш свештеник молиће се Богу, да нам благослови данашњи рад наш — крстоноше наше, да чује и прими молитве наше, да нам дарује здравља и весеља, плодну земљу, да од усјева наших по својој милости одклони црве, мухе, гусјеницје, хрђу, трулеж и несносне вјетрове, како би плодове трудова наших у радости пожњели и у сласти појели.

Ви старији оставите у аманет и на даље ове наше крстоноше млађима вашима.

Сви пак, који смо данас за живота радимо све што је корисно и племенито, а све у лијепу славу Божију „Ѣще ѣсте, ѣще ли піете, ѣще ли ино что творите всѧ въ слаѭ Божію творите," (I. Кор. X. 31.); те ћемо онда достојно с пророком и царом Давидом клицати: „Їако возвеличишасѧ дѣла твоѧ Господи, всѧ премѫдростію сотворилъ ѥси." Амиѭ.

У Подравању, у недељу пред Тројице.

Говорио 1890. год.

Теодосије С. Поповић,
помоћник протопрезв. сребреничког.

Разно.

Свештеничко удружење. Најодличнији свештеници из карловачке митрополије имали су пред Васкрс састанак свој у Карловцима и с благословом српског патријарха г. Георгија најавили су да желе да се удруже на заједнички рад у славу своје православне цркве и напредак свог свештеничког позива. За ту циљ су спремили и нацрт правила, која ће се на првом општем састанку претресати. Тај нацрт правила донесен је као додатак к броју 14. „Српског Сиона" 1892. год. Циљ је овом удружењу, по гласу нацрта правила овај:

а) да се свештенство уједињеним снагама, споразумним радом и међусобним потпомагањем усавршава у вршењу свога свештеничког задатка, и ствара сигурне услове и подесна средства за што успјешнији рад у служби својој свештенослужитељској, учитељској и пастирској;

б) да шири и утврђује религиозно-ћудоредну свијест и хришћанску нравствености у народу; да потпомаже културно-просвјетни и материјални напредак народни, у колико то спада у задатак и позив свештенички.

А према томе:

в) да његује и учвршћује у свештенству солидарност и личну узајамицу, јединство мисли и организацију рада;

б) да изналази најеходније начине, прибира и употребљује најзгодније средства за успјешан пастирски рад;

в) да развија и унапређује црквено бесједништво и да се стара за што успјешније вршење проповједничке дужности;

г) да се стара о усавршавању и успјешном вршењу религиозне наставе у школама;

д) да ради на постизавању једноличности у вршењу црквених обреда, по правилима и прописима св. православне цркве;

е) да његује и шири правилно црквено појање и благогласје;

ж) да се стара о свему, што спада на дисциплину свештенства, и од чега зависи положај и углед његов у народу и друштву;

з) да потпомаже и унапређује црквену књижевност;

и) да се обавјештава о свима појавама и покретима, који се тичу вјере, цркве, морала и самог свештенства, те корисне да потпомаже и развија, а штетне да сузбија и отклања;

ј) да проучава и претреса, кад то од прије буде потребе, предлоге за српски православни народно-црквени сабор, и да у томе погледу и своје резолуције доноси;

к) да и материјално потпомаже поједине свештенике, који помоћи требају и заслужују.

Споменик Вука Караџића. Одбор за подизање споменика Вуку Стефановићу Караџићу у Београду издао је оптиран прогласе, којим позива сав народ српски, а нарочито његову интелигенцију, да се живо заузме за скупљање добровољних прилога за Вуков споменик. Одбор је закључио, *да би Вуку најприличнији споменик био народна школа*. Та школа имала би се подићи у општини Вука Караџића, у близини његова мјеста рођења. На тој школи, на томе животворном споменику Вуковом, станиће се на подесном мјесту Вуково попрсје, израђено од тврдога и трајнога гранита. Становници сиромашне општине Вукове учиниће своје у корист овога подузећа, али они сами нити су кадри нити обвезни, да се они одужују великоме Србину, Вуку, који у себи спаја дух свега Срспства, и који је стекао бесмртних заслуга за сав народ српски треба да му се и одужи.

Велика недјеља и Ускрс у Грчкој. Велику недјељу проводе Грци у најстрожијем посту. У

течају прва три дана женске иду у поље, беру траву и цвијетиће, које по кућама хране и чувају за лијек. На велики четвртак газде приређују раскошне вечерње госпе. Сваки гост — особито дошљак — странац, врло радо се прима на таквим „вечерама“. Заједно са газдама за трпезом вечерају и сви радници, одјевени у празничко одијело. Овакве госпе бивају још три пута у години: о Божићу, Новој години и Богојављењу. На јутрењи, у очи великог петка у грчким црквама постоји особити обичај и то: послије петог страсног евангелија, уз пјевање антифона, износи се и поставља на средину цркве велики крст, за престолни, а често и нарочито за то рађени са фигурама апостола и жена мироносица по крајевима. Крст тај држи се ту све до свијетлог Христовог Воскресенија, када се уноси у олтар заједно са плаштаницом. По старом обичају у варошима и селима Грчке, тамо се плаштаница на јутрењи носи око цијеле вароши или села, а не само око цркве. Све куће поред којих се прошаи осивјетљене су свијећама, а на праговима истих у удешеним судићима пали се тамјан на жеравици, тако да црквена процесија буквално пролази кроз густи пријатно-миришљави дим. Као на црквено-службену особитост може се показати на то, што се носиће плаштанице врши на јутрењи за пријем пјевања канона, не послије великог славословља. У прослави Ускрса јагањци играју велику улогу код Грка. Кажу да се у самој Атини, у течају велике недјеље закоље по 12—15.000, а у свој Грчкој преко 200.000 јагњади и оваца. Велике недјеље сељаци из свију крајева Атине догоне своја стада у Атину. У тим данима њеш у свако доба срести Грка, који носи јагње. Тих дана трговци највећма износе своју робу. Ту можеш и једно и друго наћи, и најразличитије ствари: слике светитеља, са сликама из рата за ослобођење и т. д. Најљепше од све робе су шпарае воштане свијеће; гомилама леже на полицама, облијепљене златном и сребрном картом, а бојадисане јасним бојама. На њих се особита пажња обраћа, ради тога, што оне у те дане чине главни предмет трговине, јер ни један Грк не ће поћи у цркву без свијеће у руци.

Воскресење Христово Грци предусретају са особитом славом и бескрајном радошћу. На поноћи, у часу кад епископ узглашава: „Христос воскресе!“ по свим кућама настаје покрет, шум и весеље, пуцњава и праска ракетла. Уз то се добро једе и пије, гдје најбољу улогу играју јагањци и вино.

Трећи дан Ускрса завршује се народно весеље. Тога дана се — у Атини — народ обично искупља у лугу око храма Тезејева. На не само из Атине, него и из цијеле околине, тако да се искупи до 10.000 људи; таласајући се као узбуркано море, напријед и натраг, или расположивши се на хумку Нимфа у животописним гомилицама — све у најљепшем одијелу. Како све тада блиста и прелијева се! Ти првени фесови са кићанкама првени-златом и сребром извезени џамадани и докољење, као снијег бијели фистани, а при том тамо и амо свијетлећи се огањ, поред којих стоје окупљене поједине породице, пекући овнујину, без које се не може бити ни на каквом народном празнику. А у сред те сујете и шаренила, мирно и величанствено стоји стари храм. Тамо и амо поједини парови играча оживљавају ову гомилу народа. Грчки танац је необично значајан. Сваки пол игра засебно. Дјевојке осим тога ни међу собом не играју на јавним мјестима. Тек у вече, у ограђеним двориштима, а у малом броју окупљене, могу се Гркиње видјети у игрању. Играчи обично образују круг, као у нас кад се игра коло, само што тај круг није растегнут, да се може кроз њега проћи. На сред тога круга стоји воћа игре који почиње сваку игру, и скакање, а околни подражавају сваком његовом покрету. Те скокове и игру чине воће под тактом гајда, под звуцима којих играчи пјевају пригодне пјесме. Постепено свирање бива све живље, а тако и покрет играча све смјелији, некренији и бржи. Али ни свирање ни игра не долази до оног запоса, какав видимо у Шпанији. Најмилија народна игра је грчка „Ромајка“. Број играча дошире до 36. Сви се они дохвате за руке и почињу се лагано кретати око свирача, час спуштају главу с прије да, а час је напријајући назад. Наједанпут искочи по један играч, почне скакати, окретати и превртати се, подиже руко у вис и спушта их доље; једном руком баца у вис свој фес, а другом вади из појаса пиштољ и пуца на њ, па га затим опет у лету хвата; уз то му се бијели фистан лепрша, као скутови балетних играчица. Напошљетку још неколико пута поскоћи и изгуби се у гомили. Остали и даље продужавају кретати се у исто великом миру; а на мјесто

онога појављује се други играч, који неколико — различитије покрете чини, а послије понавља све као и први. Могуће је, да је из узрока монотоности и једноставности народних игара; такође и из уважења својих предака, 1871. год. покушавано понављање олимпијских игара.

Него, покушај је испао доста слабо, те је на томе и остало. —

„Г. Ц.“

Исправак. У III. свесци „Источника“ од о. г. на страни 119. при дну стоји штампано: „О Селмановићима, види од 1891. год. у „Бос. Вили“ из мојих путних црта: „Један дан на Кукању“, што сам спремио још у августу лањске године у „Бос. Вилу“ — баш, кад и путне црте у „Источник“, па како још до сад не угледа свијета, то молим нек ми пошт. читаоци незамјере, што се овијем исправља. Прије мјесец дана јавио ми је уредник „Бос. Виле“, да ће се у овој години штампати у „Вили“, те кога занима нек прочита о Селмановићима.

У Фочи, 13. априла 1892.

М. С. П.

Јавна благодарност.

Племенити г. *Јохан Петрик* римокатолик и бивши спахија у селу Полој (котар Дервенски), учинио је племенито дјело тиме, што је своје кмете у Полоју понудио, да своје посједе од њега откупе, што су они прихватили те се с њиме погодили и откупили. Том приликом изузео је од продаје један комад земљишта у вриједности од 200 фор. тако звано „зборште“, гдје се сваке године на дан 30. јуна обдржава пољски благослов и молитвени збор, те је то српској цркви љешћанској даровао и код грунтовне области у Дервенти на исту уписао. Ради тога племенита дара, потписани у име црквене општине и народа парохије Љешћа, изриче му најусрднију благодарност са врућом жељом: нека га Бог много година пожини и могућности му дарује, да може и на даље своме племенитом срцу оваким начином угађати и другима у доброчинству за примјер служити.

*

Јово Гудало из села Полоја парохије љешћанске даровао је цркви љешћанској једну кадионицу у вриједности од 15 ф. За овај љепи дар нека му је овдје изречена топла благодарност. Бог му дао уз живот и здравље још бољу могућност којом се по својој хришћанској свијести сјећа свете матере цркве.

У Љешћу 12. маја 1992.

(М. П.) **Марко Јелић**

свешт. и парох Љешћа и Полоја.

Књижевне вијести.

Књижевни радови Нићифора Дучића, архимандрита. Књига 2. са два прилога. У Београду штампано у државној штампарији краљевине Србије 1892. Цијена 2 динара или 1 фор. Стр. 291. Садржај је другој књизи овај: I. Морача и Острог у Црној Гори. — II. Рефарат о грађи за историју српске цркве. — III. Биљешке о Мажур. сијеву: смрт Смаил-аге Ченгића. — IV. Епископије зетска и дабарска. — V. Навјештаји о Немањину другом крштењу. — VI. О три Немањина потомка. — VII. О поријеклу кнеза Лазара Хребљановића. — VIII. О смрти цара Уроша. — IX. Запис у старој добрунској цркви. — X. Српске сфрађистичке и хералдичке старине. — XI. Двије србуље у манастиру Савини. — XII. Добрушта. XIII. Приказ Борхгафове расправе о цару Душану. — XIV. Оцјене и прикази књига. XV Српски арханђ. манастир у Јерусалиму. — XVI. Приказ дјела: Спољни односаји Србије. — XVII. Словенски рукописи у народној библиотеци у Паризу. — XVIII. Ранији записи. — XIX. Приказ XIX. књиге: Истор. споменици у Загребу. — XX. Стара хумска епископија, садашња херцеговачка митрополија. — XXI. Приказ о старом гробу босанском.

Проповједник српске народне цркве од Теофана Живковића, православног епископа карловачког. На свијет издао по смрти владике Теофана брат му Јован Барон Живковић. Сав чист приход од ове књиге намијењен је фонду за свештеничке удовице и сироте овог владичанства.

Ова се књига може добити само код г. Манојла Грбића у Карловцу по 1·50 ф. комад осим поштарине.

У идућој свесци овог листа слиједи опширан приказ ове књиге и „проповједника".

Извјештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1891. Подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 12. априла 1892. VIII.. извјештај Панчево 1892. Штампарија Браће Јовановића. У години 1890. било је стање благајне 256.967 ф. 43 н. Укупно стање за 1891. увећало се са 4.446 ф. 13 н.

Српске народне умотворине. Књига прва. **Српске севдалинке.** Из ковчежића: *Марка С. Поповића-Родољуба.* Чист приход — пошто се одбију трошкови намијењен је у корист — за подизање фонда: српског књижевност друштва у Босни и Херцеговини. У Панчеву 1892. на продаји у књижари Браће Јовановића. У овој књизи са 133 стране има 216 пјесама а цијена јој је 60 новч.

Читуља.

† Арсеније Стојковић,
православни епископ будимски

Након кратког боловања преселио се у вјечност овај стари архијереј 29. марта о. г. у својој епископској резиденцији у Св. Андрији. Родио се у Мокрину 28. октобра 1804. Отац му је у том мјесту био ђакон и учитељ. У истом мјесту учио је основне науке а наставио их у Сентивану, кад му се отац у то село преселио као парох. Гимназију са пет разреда свршио је у Сегедину, почевши од 1816. Год. 1821. и 1822. свршио је са одликом учитељску припарандију у Сомбору. Исто тако са одликом наставио је и довршио гимназију у Темишвару, почевши је 1823. Богословију је такођер са одликом свршио у Вршцу 1824. и 1825. Свршив богословију, оде у Сегедин, гдје са одликом сврши философију 1826. и 1827., а у Пешти права 1828. и 1829. По својој мирној и озбиљној нарави приволи се калуђерском чину, те га митрополит Стратимировић г. 1829. у јесен пошље у манастир Раковац к архимандриту Арсенију Наки, који му је у вршачкој богословији био учитељ, да буде искушеник. 10. марта. 1830. постриже се и прими монашки чин, задржав своје крштено име Арсеније. Тај чин прими од Пантелеимона Живковића, митрополитског протосинђела и потоњег епископа темишварског, који је замијењено болесног архимандрита Наку. Не дуго затим буде код митрополита Стратимировића придворни ђакон и у једно професор у карловачкој богословији. Год. 1831. буде протођакон, 1833. архиђакон и конзисторијални бележник све до 1835., када постаде синђелом и протосинђелом. „Риторику" и „Пастирску богословију" прерадио је те по свом рукопису предавао науке.

Г. 1852. изабере га св. синод за епископа, давши му будимску дијецезу, гдје је од 1853., како нам је познато, остао до своје смрти, боравећи у Св. Андрији као својој епископској резиденцији.

У двапут затим на изборима митрополита, 1874. и 1881., буде Стојковић као Арсеније V. изабран за српског митрополита, први пут једногласно а други пут са претежном већином гласова. Но ни један избор не буде на највишем мјесту потврђен, те на новим изборима буду изабрани, први пут Прокопије Ивачковић, други пут Герман Анђелић. И овом приликом буде Арсеније Стојковић одликован орденом гвозденe круне I. разреда.

Вјечан му спомен у народу српском.

† Петар Петровић,
протопрезвитер и члан српско-православне АЕ. М. конзисторије у Сарајеву.

Послије дугог и тешког боловања, овај вјерни служитељ божијег олтара, исповијеђен и причешћен, преминуо је и преселио се у вјечност 18. маја 1892. год. у 2 сата послије подне, оставивши за собом тужну супругу са два одрасла сина и шћер.

Покојник се родио у Фочи 17. октобра 1840. год., дакле, тек је покојник 52 године

живота свога навршио, и онда, кад је родитељске бриге готов избринуо, и кад би безбрижније пожинити могао, смрт га угради и у гроб прије.

Основне школе свршио је у Фочи и Мостару од 1848.—1854. године (по старом начину, читање часловца и жесловца, писање и рачунање), а 1856. год. оде у Биоград, гдје повтори сва четири разреда основна школе за двије године а по том свршн два разреда гимназије и четири разреда богословије. Од почетка па до свршетка школовања свога увијек одликовао се је примјерним владањем и добрим успјехом. Својом искреношћу и веселом нарави задобио је млађана срца својих садругова тако, да га је сваки као брата рођенога љубио и с њиме се најрадчније дружили.

По свршеним наукама дође у Херцеговину у Требиње, гдје је од 1864.—1866. године учитељем био у српско-православној основној школи. У овом мјесту себи је супругу и сапутницу живота свога нашао, која га сада са дјецом оплакује.

Из Требиња премјести се у Фочу, и овдје је од 1866.—1868. год. такође био учитељ у српској основној школи.

Тежећи за свештеничким чином, за који се приправио, рукоположи га за ђакона херцеговачки Митрополит Прокопије 20 августа 1868. год. у манастиру св. Тројици код Таслиће; исте године 1. октобра рукоположи га у Чајничу за свештеника. Као свештеник при резиденцији митрополита Прокопија, служио је у цркви мостарској и путовао је по каноничној визитацији са архијерејом до 1869. године. Ове године по вољи митрополита Дабро-босанског Дионисија а на позив српско-православне црквено-школске општине сарајевске, буде постављен за пароха сарајевског, вјероучитеља у српским школама и редовног проповједника у старој цркви.

У 1872. години послат је био у Србију у Биоград од тадашње српске општине сарајевске и одбора школског са „пуномоћи“ од 9. септем. 1872. год. А Nr. 14/к. 266 на коју су потписани Константин Т. Петровић, Макса Деспић и Петар Краљевић, и у којој се пономоћи препоручује ово: 1.) „да тамо прегледа све разреде како основни тако и реални школа т. ј. шта у њима дјеца уче, како им се предаје; и да од свију предмета по један екземплар купи и донесе са методичним упутствима по којима се предаје; 2) „да нађе два или три вриједна и способна учитеља за основне разреде, који уз то да знаду лијепо и хармонично пјевати у цркви (а цијена им се опредјељава: за двојицу од 60—80 дуката цесарских годишње плате, а трећему од 80—100 дук. цес. а поред тога стан и дрва за огријев бесплатно), и да их са собом доведе у Сарајево; 3) „да по предатој му ноти за школе потребне књиге од министарства просвјете настоји умолити да се бесплатно дађу; 4) „да нарочито у првом основном разреду штипе и начин познавања слова добро размотри: на који начин лакше иде, да покаже и докаже; 5) „да умоли г. Ђорђу Окановића за 600 фор. фонда школског, што је његов отац 1851. год. завјештао и до 1859. год. интерес плаћао: 6) „да 4 ученика и младића из Сарајева по препорукама писменим од општине у гимназију намјести и благодјејаније изради“[1]) итд.

Као парох сарајевски, вјероучитељ и проповједник вршио је ревно са успјехом све ове дужности до 1878. год., и тад по сопственом захтјеву свом, буде премјештен у парохију Осјечко-Клакујску са сједиштем у Сарајеву. У овој парохији служио је све до наименовања за члана АЕ М. Конзисторије Дабро-босанске. Од 1879. год., поред дужности парохијалне, вршио је вјероучитељску дужност у сарајевској вел. ц. и кр. гимназији и војном дјечачком пенсионату. — Године 1880. за ревну службу у парохији и у вјероучитељској дјелатности одликован је титулом секеларије од митрополита Антима.

У 1881. г. наименован је вјероучитељем у сарајевским народним (комуналним) школама, а 1882. год. за вјероучитеља у препарандији. Ове године од Његовог Апостолског Величанства цара и краља нашег Франц Јосифа I. одликован је златним крстом са круном за заслуге.

По највишем рјешењу Његовог Апостолског Величанства цара и краља нашег Ф. Ј. I. од 17. октобра 1882. — на предлог заједничког министарства а по препоруци в. земаљске владе за Босну и Херцеговину и тадашњег митрополита — наименован је правим и редовним чланом АЕ М. Конзисторије у Сарајеву.

Декретом Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског г. Ђорђа

[1]) Ови младићи били су Ђ. Петровић сад свешт. члан конз. и уредник овог листа; Р. Бошковић сад протођакон и канцел. конз.; С. Мандојловић сад чиновник грунтовнички у Херцеговини и † Ј. Поповић правник.

Николајевића од 26. јануара 1888. године, број 129, произведен је покојник 6. јануара и. г. за протопрезвитера за ревну свештеничку службу у цркви православној.

Као члан конзисторијални, провео је у тој служби 9½ година радећи додијељени му реферат прилежно онако, како је знао и умио; и последње године свога живота провео би безбрижније и без терата, да га болест не обори на постељу, на којој је болујући пуних 8 мјесеци испустио своју душу и предао је Богу на истину.

У кратко рећи све дужности парохијске и вјероучитељске иршио је према знаци и способности својој тачно и савјесно тако, да је код претпостављених власти уживао похвалу, код народа признање а код младежи поштовање. У опште био је у Сарајеву свагдје виђена и опште поштована личност.

Служећи пуних 28 година у цркви и народу као учитељ и свештеник, народ је и младеж на пут поштења изводио, ревно у вјери праћедовској утврђивао, брижљиво у отчању српског имена и народности соколио у свако вријеме, а у даној прилици на послушност према претпостављеним властима ријечју и примјером одушевљавао. Према својој дјеци био је њежан, љубазан према сродницима и пријатељима а у друштвеном обхођењу непритворан и веселе нарави; срцем и душом био је одан вјери праћедовској тако, да је у неколико прилика заблуђење у вјери поправљао и отимао од непријатеља крста и неке иновјерне приводио у крило православне цркве. А осим тога био је пун хришћанског милосрђа према сиромашним ученицима и невољнима, покагао је колико је више могао и морално и материјално, а више изостајао да коју лепту по могућности дарује за опште народне циљеви.

Тјело покојниково опојано је и сахрањено у сјајном спроводу 19. маја о. г. у 4 сата послије подне. Од покојникове куће до нове цркве допратио је покојника Високопреосвештени АЕ и Митрополит г. Георгије, са конзисторијалним члановима и осталим свештенством у мјесту, а пред спроводом ишаху богословци из Рељева са ректором и професорима; српско-правосл. пјевачко друштво „Слога“; ученици са наставничким особљем велике гимназије, препарандије, српско-православних као и народних (комуналних) основних мушких и женских школа. У цркви су дочекали спровод поглавар земље и грађанеки доглавник њихове преузвишености: барон Апел и барон Кучера; владин савјетник велемож. госп. Коста Херман, котарски предстојник погл. госп. Рашета, као и остала господа виши официри и чиновници. Осим тога, како од куће до цркве тако и до гробља учествовао је велики број грађана без разлике.

Послије свечаног опијела у цркви, говорио је Ђ. Петровић, свештеник и конз. члан и опроштио се с покојником описавши му живот у кратким потезима. Послије тога спровод је кренуо из цркве кроз Тёмалушу улицу на хошевско гробље, гдје су земни остатци покојникови предати земљи и спуштени у гроб у присуству свештенства и многобројног народа. Над гробом опроштио се је с покојником прото Ст. Давидовић, члан конз. истакнувши у говору покојникове врлине у колико су му биле познате.

И ако је мало речено о животу и дјелима овог служитеља божијег олтара, и ако је изостављена још која врлина и чистоти његовог срца и племените душе, ипак ће то његови пријатељи и блиски познаници — парохијани знати најбоље, и задржати име му у лијепој успомени.

Господе Боже! Који си у небеским висинама и на сваком мјесту, Ти једини познајеш свачије мисли, жеље, намјере, побуде и дјела, и Који по томе најправичније судиш о свима нама, молимо Те као праведног судију, са светима Твојима упокој душу од нас преселивших се Теби, као вјечној истини, нашег во христе брата; друга, пријатеља, пастира, протојереја Петра; и даруј му Боже да у Твојим вјечним еребним дворовима небеског чертога и славе ужива вјечну радост а међу нама:

Вјечну памјат!

† **Др. Владимир Гете,**
православни свештеник.

Познати борац за православље на западу, плодни и духовити писац по црквеној књижевности, преминуо је 10. марта о. г. у Луксенбургу.

Др. Гете био је најприје римо-католички свештеник, за тим је прешао у православље и као православни свештеник служио је у руској цркви у Паризу (Француској).

У почетку педесетих година у англиканској и римо-католичкој цркви појавио се покрет за изучавање источне православне цркве, а с њим и тежња да се учини неко зближење. Тадашњи настојник руске цркве у Паризу Ј. Е. Васиљев, умијешао се у овај покрет и основао лист „Хришћанско јединство“, у коме је десет година водио борбу противу заблуда римо-католичких и давао свијету истинити појам о православљу. У то вријеме се и Гете упознао са Васиљевим. Године 1862. он постане православни свештеник и сарадник листа „Хришћанско јединство“ а 1870. год. прими и руско поданство. Овај корак произвео је страшно негодовање код римокатоличког свештенства. Као одговор на пријекор и нападаје римокатоличког свештенства, отац Владимир је 1860. публиковао опширно дјело: „Рим у својим односима према источној цркви“. За ово дјело московска духовна академија почаствовала га је титулом доктора богословских наука. За вријеме 30 година он је у свом журналу и осталим списима научним достојанством ширио православље на западу и упознавао западни свијет са источном црквом.

Православље у др. Гете-у губи великог поборника свог, а духовна књижевност једног од најучевнијих и најплоднијих писаца.

Слава сјени великог покојника;
мир пепелу његовом!

† **Тоде Берић,**
парох Пецки у протопрезвитерату героваčком.

Након кратког боловања, преселио се у вјечност овај служитељ божијег олтара 6. маја о. г. Тијело покојниково опојано је од шесторице свештеника, у присуству многобројног народа како из његове парохије тако и из другије, и сахрањено ејутра дан у опште гробље. Иза себе оставио је супругу са двоје женске дјечице у сиромашном стању.

Покојник је рођен у селу Пецкој 17. фебруара 1842. Рукоположен је за ђакона и свештеника 19. и 20. августа 1868. године у Пецкој од Митрополита Дионисија.

Вјечна му памјат!

Напомена.

„Лист наш „Вос. Херц. Источник“ доста претплатника прима и чита, али се са претплатом многи слабо одазивају. Доста је казати то, да ни трећина онијех, којима се „Источник“ шаље, за ову годину још, до сад, не послаше новца, те је то и узрок, зашто лист не може да излази на вријеме, јер су трошкови, око штампања и плаћања поштарине знатни.

Ми мислимо, да је срамота и да ни свештенству нашему ни осталима, који лист примају, не може служити на част то, кад ми штампарији дугујемо. Ми труда не жалимо, али материјалне жртве бар неби требало сносити. Ово је једини духовни лист за српско-православно свештенство у нашој Босни и Херцеговини, па би га бар претплатом требало потпомоћи.

Позивамо г. г. свештенике, да преко надлежних протопрезвитерски уреда претплату, за ову годину, што прије намире; а тако и сву осталу господу; који лист примају и читају, како им неби принуђени били листа обустављати — а и имена немарних дужника јавности предавати.

Администрација „Б. Х. Источника“.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

Свеска VII. Сарајево, Јули 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Неколико ријечи о познавању себе.

(Наставак).

Највиша премудрост Божија извршена је баш у томе чину, што је човјеку поред душе даровао и ту слободну вољу. У стара времена, преко праотаца, пророка, и 12 других вјесника Божије воље, а у почетку Новога Завјета, па овамо, преко Својега Јединца и Његових ученика, Бог је човјеку открио Своје тајне и заповијести, па је припустио његовом слободном избору: хоће ли те заповијести вршити, или не ће, те по том, као што смо рекли, од човјека зависи да буде добар Хришћанин и да својим животом и радом угоди Богу: испуњивши своју дужност, те се тијем удостоји блаженога живота у вјечности; или, да својим рђавим животом и Богу противним дјелима, по својој покварењој вољи, изневјери и изгуби у себи подобије Божије. Кад не би човјек имао своју слободну вољу, већ кад би, хоће, не ће, морао чинити добра и Богу угодна дјела, онда не би могао имати ни својих заслуга, па досљедно томе, не би имао за што надати се бољем животу и очекивати ма какву заслужену награду.

И ако је човјек обдарен слободном вољом, и ако му је откривен закон Божији, ипак није Бог хтјео напустити човјека самом себи. Као премудри и преблаги Творац, Он се брине за Своје разумно створење, као добри отац о својем дјетету. Бог уразумљује и потпомаже човјека у његову животу, пуноћом Своје божанске благодати; просвјетљује људски ум Својим светим Словом, у којем је изложен правац рада и живота људског, и у којем се открива Његова св. воља; Он га утврђује у истини; штити га и потпомаже у борби са страстима људске природе и невољалствима у овом свијету. Али тијем потпомагањем Творац не приморава човјека на добро, јер давши му слободну вољу, Он му је не стеже, него је оставља такву, каква је, до краја човјечијег живота.

Бог је највећи добротвор човјека. Он је његов Творац и Промислитељ, пречисти љубавни и нежне очинске пажње према Својем створењу. У Њему је највећа људска заштита и одбрана. — Али, човјек није и без својих непријатеља. Човјек има једног великог и врло опасног противника, који из зависти према човјеку, његовом благу и милости, што је код Бога налази; тај противник, одметнувши се од Божијих путева, устао је против човјека још у првим данима људског бића. Тај је непријатељ — али дух, или ђаво, који се свјема својим силама, свијема начинима труди и управо упиње да човјека наврати на гријех, и да га срестом гријеха отме од Бога и придобије у своју власт, да човјеком он господари.

Срећа је човјеку, што тај његов непријатељ нема власти да га примора на гријех. Он подилази човјеку ласкањем његовој склоности злу, поджиже у њему самољубље и славољубље, и тежњу за превлашћу; омили човјеку и све то више распаљује страсти, које су противне вољи Божијој, и таким начином отуђи човјека од Бога, те овај изгуби благодат Божију. На ни у тој врло великој борби човјека са искушењима његовог непријатеља, није милостиви Творац оставио човјека голих руку. Он му је дао поуздано и непобједимо оружје, којим је човјек у стању да успјешно води борбу са тијем људскијем непријатељем и његовијем искушењима, у која човјека хоће да наведе, и којима га непрестано напада. То непобједимо оружје, јесте молитва, која треба да извире из: њером, љубављу и надом загријаног срца људског, које треба да је смирено и скрушено, јер само тако срце, Бог не ће уништити. Да је топла и скрушена од срца молитва уз прилому поста, сигурно средство, којим се отупљују све грјеховне стријеле ђавољске, доказује крој св. Писмо и сам Бого-човјек — Спаситељ, велећи за ђавола: да се онакав род, као што је ђаво, ничим боље изгнати и одстранити не може, као молитвом и постом.

Човјек је цијелог свог живота на великој раскрсници. С једне стране: преблаги Творац, Његове свете заповијести, спасење душе у вјечно блаженом животу — у царству славе, гдје нема бола, плача ни муке; а с друге стране: ђаво, тај најопаснији непријатељ спасењу људи, страсти земне, погибија душевна и вјечна казна у пакленим мукама, — у аду, гдје је плач и шкрипање зубу. Којим ће путем, коме ли ће се привољети царству, хоће ли бити Божији и наслађавати се у будућем животу рајским милинама, или ће бити њен страсти и слуга ђаволу: зависи од човјека и његова избора по слободној вољи; јер, човјек по допуштењу Творчеву сам својом слободном вољом рјешава ту изборну борбу између добра и зла, између неба — раја, земље — пакла, а то ће рећи: човјек се приклања или својем највећем добротвору и Створитељу — Богу, или својем најгорем непријатељу и разрушитељу — ђаволу, томе противнику свега што је добро и по душевно спасење човјека корисно. Човјек дакле може по својем слободном избору поћи путем добра живота — Богу, а путем рђава живота — ђаволу, те ће према томе добити и своју награду: за добро — рај, за зло — адске муке. Ма којим путем да човјек крене, неће бити сам без помоћи господара тога пута; јер човјека, доброг хришћанског живота, чува Бог и Његова света благодат, а човјека на рђавом путу подстрекава сотона увлачећи га све дубље у блато гријеха. Ненадмашна милост Божија никад не напушта посве човјека, него увијек жели, да се човјек

забасавши у страсти и Богу противан живот, повратити опет на стазу добра, јер Бог не ће смрти грјешника, Он хоће да се грјешник поправи и изведе на пут спасења, како би могао вјечно живити у слави Бога. Како су ти пути различни по својој супротној страни, начину живота и сврси, која се по њима идући постизава; тако су различни и по својем облику. Пут Богу угодна живота, пут у царство небесно, тијесан је, врло трновит и мучан, почем је онај у ад, широк и врло гладак. Па у колико је први мучнији, у толико је другим лагље ићи, али су у толикој, па и у још већој размјери различни и они циљеви, којима се тијем путевима теже. — Кад би сваки човјек размишљао о тим путевима, и о оном, што се по њима идући, добија у награду, па кад би за трепутну патњу, претрпљену на путу добра, имао увијек пред очима ону преобилну награду за незнатне услуге, што их је у корист себе и својег душевног спасења чинио овдје, у овоземном кратком и временом животу: онда би сви људи били добри, и грјеха би нестало. Али, тако ето не бива. Више их је данас, који се ваљају у грјеху и ропски служе ђаволу, него ли оних, који светим животом приближавају се у синовној послушности својем Оцу, својем Творцу и Богу.

За што је Бог створио човјека, којег је по ријечима ап. Павла овјенчао славом и чашћу, и створио мало мањег од анђела? То питање или повод створењу човјека, казују нам св. Оци, од којих св. Григорије богослов вели: „Дакле, да се не би клањање Богу, ограничило на саме становнике неба, анђеле, што су и доле на земљи, потребни били неки поклоници, да се сва васиона испуни славом Божијом, за то што је све Божије. С тога се и упућује човјек Богопознању и Богопоштовању, јер је он одликован рукотворењем и образом Божијом“. Св. апостол Павле јасно црта живот човјека ријечима: „Кад једете, кад пијете, или друго што чините све то чините у славу Божију“. Ово наглашава и св. Јован Златоусти, који вели: „Бог нам је дао вид, уста и слух за то, да сви уди служе Њему, да ми зборимо и радимо оно, што је Њему угодно. Њему да непрестано пјевамо и Њему да шаљемо благодарење“. — „Састав и строј твојег тијела“, вели св. Василије велики, „за тебе је читава школа, која ти показују сврху, ради које си створен: ти имаш прав стас тијела за то, да не повлачиш живот свој по земљи, него да гледаш на небо и на Бога, који је тамо, и да не би тежио за животињским узивањем него по разуму живио небеским животом.“ Свети Макарије велики говори: „Господ је створио душу такву, да буде невјеста и друг Његов, с којом би се Он саставио, те да може душа бити један дух с њиме, као што вели и апостол: „Који пријања уз Господа, једног је духа с Господем“ (I. Кор. 6, 7.).

(Наставиће се).

Узајамни односаји међу бићем и животом.

Све ограничено, што постоји у пространству и времену осим зла, продукт је воље врховног бића, а то значи, да све што постоји, па и само вријеме, као несамобитни и „изъ ничтожъ“ (Макк. VII. 28.) повато је Божјим свемогућством к бићу.

Биће (разумијем цјелину савршеног створења), све, што има један привоузрок, обухвата два свијета: материјални и духовни, или видљиви и невидљиви, по односима човјекове способности, који у исто вријеме припада и једном и другом.

Сва створења и једног и другог свијета добила су биће од Творца, свеблагог Бога, коме је име љубав (Јован 4, 8), и то биће, као стање постојања сваког створења, противно не бићу, јест благо, као дар свеблагог, као дар савршене љубави, благо као израз свете воље Творчеве, благо, јер се циљ позива сваке ствари к постанку састоји у слави Творца, а циљ стварања и јесте у Њему, у Његовој слави, јер је „*све за Њега*“ (Евр. 2, 10), као рефлекс вјечног сунца.

Разумна створења остварају вољу свог створитеља својим слободно, јер им је дат најважнији и највиши Његов дар — слободна воља, као нека слика апсолутне слободе и самоопредјељења Творца. Уклоњење воље разумних ствари у испуњавању воље Божје — то је гријех, бунт створења против Створитеља, посљедицом чега јавља се смрт духа, који је и навео на тај гријех, а у човјеку смрт духовна родила је смрт тјелесну. Њојзи смрти противу полаже се појам живота, два елемента, који искључују један другог.

Шта је то живот? Када ми говоримо о животу видљивог свијета у његовој цјелокупности, о животу васељене, то разумијемо под животом покрет материје, покрет материјалних елемената, који производи непрекидну промјену појава. Таквом покрету противу полаже се мртвило, пасивност материје, која је и претходила, по неким философским ученима, постанку овог нашег свијета.

Но врло често се и сталан појам живота приписује невидљивом стању органских створења, којим припада једним дијелом свог бића и човјек. Када се органско створење пита, т. ј. позајмљује највише предмете материјалне средине, која га окружава и прерађује у ткање својег организма, када се оно креће, расте, мијења, осјећа — то ми означавамо паразом „органско створење живи“, дочим животна сила, која ради у организму, остаје тајном природе, ма да је ова необходан услов обстанка организма. Када та сила престане да дјејствује у организму, — посљедњи умире, руши се, нестаје; а када се живот угаси у организму, — настаје смрт, свршетак бића органског индивидуама.

Значи, смрт је момент, када животна (ми узимљемо ширу форму организама) престаје осјећати, губећи на њима ту способност. Оно престаје реагирати на радњу спољњег свијета, не брише се, да се ослободи од утицаја, који руше организам, нити се обраћа оном, што има противно значење.

И тако, организам је немогућ без животне силе, без ње организма нема, нити га може бити. Смрт као посљедица нестанка те силе прекраћење је бића организама. Излази, да је живот организама неко покретно активно начело, различно од закона хемизма, који стоје с њим у некој субординацији, начело, које формише материју у одјелита дијелима бића.

Слично томе живот бесмртног начела разумних створења — живот духа је стање саморедње и поступног развића по путу достигнућа највише цијељи, због које је и дато биће тим створењима свемогућом и светом вољом Створитеља. Но живот је духа саморадња и развиће баш ради достигнућа Богом указане цијељи створења, т. ј. ради достигнућа блаженства, — тек то је живот, живот истинити, па

и само развиће силâ духа у том правцу јест живот.

За духовна створења живот се не подудара с бићем, као за створена тјелесна; у првих с прекраћењем живота не прекраћује се биће, као у посљедњих. Живот материјалног организама састоји се у његовој тежњи сачувати своје биће, и таквим начином организам необходно остварава вољу свог Творца, и тек једина смрт поставља крај тој тежњи, а смрт је организма, као што видјесмо, крај, прекраћење његовог бића.

Напротив, створењима духовним дата је слободна воља и због тога они су назначени да теже циљу свог бића — блаженству, али не по закону необходности, већ слободно, с пуним сазнањем; Творац им је показао ту циљ, ма да им није одузео слободну вољу. Имајући слободу духовна створења могу ићи указаним путем и достизати таквим начином блаженство, тежња коме им је урођена; но врло се лако могу и удаљити од циљи, од испуњења божанствене воље, у оваквом случају смрт умире.

Смрт духа није, као што већ примјетисмо, уништење његовог бића, нити обраћање у ништа. Биће у њем' остаје и уништити се не може, јер је духу дато бесмрће. Излази да је сада то биће неистинито. Да, истинито биће немогуће је за дух без живота, који је благо, коме је извор Бог (Пс. 35, 10).

Уклоњење слободних створова од испуњења божанствене воље, није истинито биће. Оно постаје за клонули дух тешко бреме, извор неисказаних нравствених страдања, који доводе до очајања. У тјелесном свијету (физичном) томе су стању сличне болести и муке организама, које су само за то такве, што слабе силу животног начела и тим производе то, што се ствари видљивог свијета муче (Рим. 8, 22). Посљедица функције тих двају фактора је смрт, као савршено уништење организма. Ту је крај болестима и страдањима тјелесног створења. Ту се крај опстанка јавља тако рећи благом, жељеним моментом, у ком се прекраћују страдања. Тешко болесни човјек, који испитује муке, погубећи сазнање, пада се на брзи крај свог земног борављења, на то га свјезки, подржана у његовом положају.

Када тај страдајући не би знао да ли ће бити крај његовим мукама, он би пао у очајање, о силни којег је врло трудно саставити тачан појам. За твари духовне тог жељеног краја бити неће, т. ј. за оне, који су се по слободној вољи удаљили од извора живота. Дијелећи се од извора живота — Бога, разумне твари постали су жалосни стварајући тегобе свог бића; но прекраћење тог бића, пуног абсолутног уништења свог не могу они достићи, они неће уништити сами себе, јер сами себи нијесу ни дали почетак бића, — отуда њихи ступањ мучења, мучења без икаквог проблијеска унапријед, која се прекратити неће. — Таква је смрт духа.

С прекраћењем осјећања у организму, с моментом смрти не почиње се он одма разлагати; неко вријеме остаје у мртвој непокретности, одупире се, упиње се, не подаје се разложењу. Слично томе може се представити стање непокретности силâ духовног створења. За дух то стање непокретности, нерадности састављ страдање, јер не задовољава природну тежњу његову к активности, тежњу, коју дух није кадар угушити, као год што не може угушити ни самог себе, своје биће. Ради тога, да не би осјећао страдања, духу је необходан покрет и развиће његових сила у смислу истинитог живота. Када ум има објект за познавање, када су осјећању и

вољи предложене саодговарајуће им сфере активности — тада духовно биће живи. Но мучећи се стањем неактивности, духовно створење носи у себи способност бескрајном развићу и савршенству.

Ево због чега свако разумно створење не жели се ни на што уставити у свом развићу, не жели за то, што само то устављање на извјесном пункту учиниће му немир и страдање.

Дух је разумног створења бесмртан, тежња његова к усавршавању никада се неће прекратити: он је дужан вазда познавати, вазда пламењети љубављу, вазда бити срећним. Свака сила духа у току свог трајања тежиће некој бескрајно савршеној цијељи, а та је цијељ — највећа врховна субстанција — Бог.

Разумна су створења добила своје биће од Бога, из кога, као из извора живота, црпе живот, коме је име испуњавање воље Божје или вјечно блаженство. Гледајући у свемогућство силе Божје, имајући Бога као образац за нравствено усавршавање, разумна створења упознају се са правом истином, и том њиховом познавању краја бити неће, јер је растојање знања истине у створењу створеном савршенством највећније истине равно бескрајној висини превазилажења Творца пред Његовим створењем. При таквом познању Бога, при таквом познању вјечне истините љубави, дух разумних створења мора пламењети к Творцу и љубав, старајући се достићи свој недостижни прволик, који се изражава у безусловној покорности вољи Божјој и нравственом његовом уједначењу, приводити ће их у тијесно опћење с вјечном љубављу, која влада извором блаженства, које ће се саопштавати тварима у потпуној и вјечитој пуноћи.

Такав је живот разумних створења, такво је њихово истините биће, коме их је позвао Творац. За такав блажени живот дато је биће и човјеку, том посредном стожеру у ланцу твари материјалног и духовног свијета.

С падом неког дијела твари, које припадају невидимом свијету, слиједовао је пад човјечији. Смрт се преко прародитеља распространила на сво човјечанство, неред и трулеж унесен је у савршено до тог времена биће свијета, које окружује човјека.

Син је Божји у ипостасном јединству примио човјечију природу ради примирења пануло човјека с Богом, ради спасења човјечијег од смрти, својом спаситељском смрћу ради повратка човјечијег у његово првобитно биће, ради његовог сједињења на свагда са извором живота, а то се врши за сваког човјека посредством живе вјере у Богочовјека, који учи, да само онај, који у њега вјерује, погинути неће, већ ће имати вјечни живот (Јован 3. 15—16), у Њега, који је „истина и живот“ и „пут“ (Јован 14, 6), живот, који је побједио смрт и који закључује извор смрти.

Човјек ће сним својим стањем учествовати у вјечни живот: и душом и тјелом. Тијело човјечије, које се после смрти руши на земљи, некада ће ускрснути и измијениће се, добивши нераспадљиво и никад више непропадљиво биће, слично бићу духа.

Двије стране очекују људе после свеопћег ускрснућа и страшног суда: вјечни живот и вјечна смрт. Праведницима су приправљени станови Оца небесног (Јован 14, 2), а грјешницима мјесто мрака, туге и вјечног пламена; посљедње је „друга смрт“ (Апокалипсис 20, 14), развој на свагда од свјетлости живота — Бога.

Видими свијет, у ког је унесен перед и трулеж падом човјечијим, обновиће се, биће ново небо и нова земља (2 Петр. 3, 13) која ће давати потпуни рефлекс славе Божје у хармонији свог бића, осјетне твари видљивог свијета, а које уздишу и муче се са страдајућим човјечанством, ослободиће се од „ракоты истакнја“ (Рим. 8. 21) и наслађиваће се слашћу савршеног бића.

Ето у кратким цртама моји скромни погледи на означену тему. Но још двије ријечи.

Биће свега створеног, као противуположност небићу, јест благо, као дар бескрајне благости Божје, а циљ позна свега неапсолутног к бићу — слава Божја. Твар, не одарена разумом, савршенства Божја изражава без сазнања, у мудрој хармонији свог устројства. Разумна пак створења, као слободна, дужна су са знањем и слободно прослављати савршенства Творца, а то, што служи за њих навором блаженства и јест живот. Када разумна створења не желе испунити вољу створитеља, приближују се духовној смрти, која је унијела трулеж у видими свијет, која доприноси страдања створењима, која осјећају и живе. Такво стање бића, таква заједница живота са смрћу продужиће се до свеопштег страшног суда Сина Божјег над ускрснулим ради вјечности човјечанством.

Тада ће се обновити природа, јавиће се ново небо и нова земља, која ће бити стаништем „правде“ (2 Петр. 3, 13), палих духова с оцем лажи (Јован 8, 44) и људи, уловљени у његову вољу (2 Тим. 2, 26) биће на свагда одбачени од Бога, биће њихово претвориће се у смрт, а благослов Оца (Мат. 25, 34) састаниће се на свагда са навором живота (Пс. 35, 10).

Фински залив, 9. јуна 1892.

Академ. Лазар Т. Перовић, Херцеговац.

О свештеничком стању и потреби конзисторије.

И опет о свештеничком стању. О овоме питању колико су пута подизани у јавности гласови, а колико ли пута умукли и престали.

Сад је од њега горела скоро сва наша штампа, сад опет послије тога пожара и патре била је мртва тишина. Сад је тражен сабор да то питање претресе и ријеши; сад се притјецало влади; сад народу и општинама; сад господи митрополитима итд.

И послије свега тога никад се није ништа постигло, ништа успјело.

Сви, којима се у томе питању притјецало: и влада и народ, а и господа митрополити — сви знаду да је стање свештеничко рђаво; сви признају да овоме треба крај учинити, али ето још никако да приступе дјелу.

Сви виде да се мучимо и да нам је напаћата никаква и неодређена; сви виде да смо пријави и нецјепани; сви виде да се понижавамо радећи друге послове, који нам недоликују; сви виде да друге послове радимо на уштрб свештеничких дужности; сви виде да своје свештеничке дужности невршимо како треба, јер немамо све услове за вршење истих; сви виде да смо усљед материјалних оскудица и са знањем спромашни, и усљед занимања и послова са којима се из нужде бавимо, као и усљед непрестане бриге за насушни

хљеб свој и своје ђеце, — усљед тога смо велим, постали просто *извршитељи* свештенорадња и нијесмо више никако у потпуном смислу *пастири* и *учитељи* народа, јер за ово треба и знања и воље и средства, јер човјек кад је у муци и нужди он неумије ни мислити како ваља, а камо ли још и друге учити.

Сви велим знају ове наше нужде и опет су многи, или управ *по неки* готови били да нам замјере што глас свој за то подижемо и што својој болки лијека тражимо.

И ти *по неки* у неколико сметају да ово питање што прије на дневни ред дође, и да се на њему почне што год радити и у овој дијецези као што се понешто ради и у Сарајевској.

Усљед свега тога свештенство се је нашло у тјеснацу и незна како да доскочи нужди својој, и како да се одржи на висини својој.

Оно данас мора да се бори са многим непријатељима: бори се са онима, који му нападају на вјеру и који одричу свако божанство; бори се са онима, који му нападају на народност; бори се са неслогом и међу собиим трвењем свога народа, коју неслогу сију у нашем народу (а на своју корист) различите крекетуше; бори се са (алим) духом времена, који поштo по то хоће за собом — нарочито млађи свијет — да махом покуче; бори се са незнањем, сујевјерјем и заблудама свога народа; бори се са самим својим незнањем и хтјело би да му доскочи; радо је да и само зна а и друге да може учити.

А поред свега тога бори се још са *нередом и неуређењем у служби својој, јер му одређеног правца нема како да се управља и креће.*

Колико добрих свештеника гледа са болом у души на све ово, а колико их рђавих и алих чине, усљед овог нереда, разне злоупотребе и изгреде — и ником ништа.

И сад је питање: треба ли и желите ли сви да се речени непријатељи побједе? — Знам да треба и знам да желите.

Ко је најагоднији, најнадлежнији и најподеснији да тим непријатељима на мегдан изађе?

Да боме свештенство. И оно ако побједи — спашени сте, а ако буде побјеђено — пропали сте.

А хоће ли моћи мегдан однијети и побједити?

Има ли нужно оружје, има ли средства, знања и стања за борбу и побједу? — Нема и опет велим нема, а и ви видите да нема.

Па што га натурате да дјели мегдане, а оружја му недате? Нешаљите га тако голорука и голотрба да се у коштац хвата са непријатељима, који су наоружани оштрим и отровним оруђем, јер ако оно (свештенство) падне, пали сте сви — пали морално.

Зато и довикујем: подајте му средства и оружја.

Материјално је стање основ и услов и моралном стању. А и знања неможе бити тамо гђе нема доброг материјалног стања, јер зар је свештенику до тога да што чита; да пише; и зар може да плати коју књигу и лист отклен би свој „ништчи“ дух знањем богатио; хљеба нема? А кад ништа нечита, зар може имати знања, а кад нема знања, зар је у стању као пастир предњачити, и зар може цркви, народу и отачбини својој од користа бити?

Учени њемац доктор Едуард Рајх вели, да је *нашља и сиромаштво непријатељ који непрестано напада здравље, које непрестано стаје на пут прибирању корисних знања и смета свако предузеће.* (Морална Хигијена §. 1 и 2.)

Баш као онај ловац кад је хтјео птицу уловити, али оса са својом жаоком боцнула га баш онда кад је хтјео пушку опалити, и он због убода осиног скренуо с пушком и опалио мимо птицу, тако и човјек учинио би више пута нешто добро и племенито, али га сиромаштво помете.

И свештеник је човјек, то и за њега вриједи.

Рекосмо да је ово питање о свештеничком стању и уређењу више пута покретато и стишавало се, али ми ево сада и из ове дијецезе подижемо глас свој — баш сада кад је већ одређен, именован, и већ посвећен митрополит за ову дијецезу, јер за ово, тако рећи, *међу врмјеме* од митрополита Дионисија до сада није се могло о томе ништа ни говорити, нити пак што боље захтијевати.

А сада, када је у Сарајеву митрополит добротвор Николајевић, у Мостару јунак и српски заточник Перовић, па ево и у Тузли већ једном Србин митрополит вриједни народњак и чувени Мандић — сада је баш хора да о томе говоримо.

Знамо унапријед да ће се Високопреосвећена господа Митрополити наши сложно споразумјевати о свему што ће ићи на корист цркве и православља, свештенства и народа; знамо да ће све српске општине и сви свјесни преставници народа увјек радо прихваћати све што иде на добро и опћу корист нашу; знамо да ће и висока земаљска влада увијек наилазити на сусрет свима нашим оправданим жељама и захтјевима, па зато и подижемо глас свој сада и велимо: *вријеме је већ и на реду* је да се једном уреди свештеничко стање у овим земљама, а нарочито у овој запуштеној дијецези.

Али да би и ове двије дијецезе Мостарска и Зворничка што прије сустигле Сарајевску, као и то да би предлози и сарајевске у друштву са овима дјема прије и лакше примани и остваривани били; то је нужно да се и у овим дјема дијецезама као што је и у сарајевској оснују и установе конзисторије, ако не са *четири* као сарајевска, а оно макар са по *два члана* конзисторијална, један секретар и један канцелиста.

Јер ма колико г. г. митрополити били вољни и спремни, опет они немогу сами радити, нити пак толике послове отправљати без својих помоћника, а особито ова зворничка дијецеза запуштена је, те треба и много труда и доста времена и више снагâ па да се овај неред претвори у ред и да се овоме злу учини крај.

Треба снага и људи на добру гласу и доброг владања, људи колико научних и способних, толико вјештих и практичних — **људи из народа** — *који познају све нужде и потребе народа и свештенства, и све околности и обичаје ових земаља.*

Кад у карловачкој патријаршији, Србији па и у Далматинским епископијама чак и *епископи* имају своје конзисторије, а још је код њих стање уређено; то зашто да код нас *митрополити* немају својих конзисторија, него да се трпи овакі неред и запуштеност?

Конзисторија није нужна толико за поправку свештеничког стања, колико за уређење свакојих у опште; преуређење парохија, извиђање овољких силних брачних парница и конкубинажа; уређење црквеног имећа и рачуна; уређење црквено-школских општина; поправке неких свештеника строгом држању, надгледању, опоменању и казњењу неуредника, — *у кратко реки увести дисциплину у сваком погледу, а нарочито код свештенства* итд. итд.

А свега тога има овдје много и премного. Па још кад нема потпуно вјештих

и спремних протопрезвитера, онда се већ истиче превелика нужда конзисторије.

Ако небуде конзисторије, неможе се надати да ће бити ни Бог зна каквог реда и уређења.

Знамо да ће господа Митрополити захтјевати, али се баш надамо да ће и Висока земаљска влада вољно уважити тај захтјев и предлог г. г. митрополита.

Пред нама је — видићемо.

Из Зворничко-тузланске епархије 14. јулија 1892.

Један свештеник.

Митрополити српско-православне херцеговачко-заухмске Митрополије од 1766. године.

Познато ми је да је састављен и на свијет падат први „Шематизам српско-православне Херцеговачко-заухмске Митрополије за год. 1890.-ту", и ако ми тај шематизам није могао овамо до руке доћи, ипак знам из „Весника српске цркве" (свеска V. год. 1890.) да се у њему поред осталог налазе и таблице Захумских Епископа и Митрополита, од уваженог српског књижевника високопречасног архимандрита госп. Н. Дучића. Но и поред тога држим да неће бити с горег ако и ја овим путем изнесем пред поштоване читаоце „Ь. Х. Источника" ниже означени каталог Митрополита поменуте Епархије, и то: по податцима Високопреосвештеног Митрополита Амасијског г. Антима (види број 6709 грчког листа „Неологоса" од године 1891.) који каталог почиње своју хронологију од године 1766. т. ј. од пада Пећске Патријаршије па до данас, и то овако:

1. 1766. *Стефан*
2. 1766. *Антим*
3. 1835—1836. *Јосиф*
4. 1836—1837. *Прокопије*
5. 1837—1847. *Аксентије*
6. 1847—1854. *Јосиф*
7. 1854. *Партеније* из Мостара премјештен на Епархију у Јањину (у Епиру).
8. 1854—1863. *Герасим*
9. 1863—1875. *Прокопије*, а затим Митрополит Меленички у Македонији. (Овај је Прокопије на малу Госпојину год. 1868. осветио обновљену цркву нашег славног манастира Милешева у Херцеговини, види „Весник српске цркве" свеска II. за мјесец фебруар 1890. г.)
10. 1875.—1887. *Игњатије*, родом са острова Лезва, дао оставку и сада живи у мировини у Цариграду.
11. 1887.—1888. *Леонтије Радуловић* херцеговац Србин.
12. 1888. *Серафим Перовић* херцеговац Србин.

Да ли се у свему потпуно слаже овај каталог Херцеговачко-захумских Митрополита од 1766. г. са оним што је изнешено у зачељу поменутог шематизма, то ће моћи видити они, који тај шематизам имају при руци, а ја сам ове податке Високопреосвештеног Амасијског Митрополита сравњивао са оном расправицом у „Веснику српске цркве" (свеска VI. за

мјесец јуни 1890.) од високопречасног архимандрита г. Н. Дучића и нашао сам да се у неколико не слажу.[1]) Но кога су од њих двојице податци вјернији то ће нам можда доцније расвијетлити они, који су по овој струци на то позвани, а мени ће бити мило ако надлежнима овај списак Херцеговачко-захумских Митрополита ма и најмање од користи буде.

На Острову Хвалки 7. јуна 1892. г.

Протосинђел
Дионисије.

[1]) Да би што више могао казати у овоме чланку о херцеговачко-захумској епархији и њеним владикама као и о зворничко-тузланској епархији (види „Б.-Х. Источник“ од о. г. свеска 6 стр. 235), ја сам потражио о томе податке у цариградској патријаршији и њеној канцеларији, но рекоше ми: „да о томе немају никаквих прибиљежака, и ако их је било то се је изгубило, јер је патријаршија и канцеларија њена у разна времена многа премештања претрпила као и друге невоље и зулуме, особито 1821. г. када је страдао и од Турака — Османлија објешен патријарх Григорије V. о врата патријаршеске порте.

Писац.

Летимичан поглед на источно православне српске манастире Дабро-босанске епархије.

„Да некада збиља царовасмо.
Као славни међу најбољима,
А чувени међу најсретнијима,
Свједоче нам стари манастири
Наших српских царева задужбине“.
Срп. нар. пјесма.

И збиља мили српски роде, наши српски владаоци велику пажњу обраћаше св. материма црквама и манастирима; сто драга Србадијо куд се год макнеш наићеш на развалине српскијех задужбина, а и на сваком српском збору чућеш миле брате Србине српског гуслара, гдје прича (т. ј. пјева) у српској пјесми, како је овај или онај владалац саздао један или други манастир, ту ћеш чути како је непријатељ српског имена у току времена ону или ону српску задужбину разрушио.

*

На и дан-данас витешки српски народ има својијех старинских српских задужбина, које га потјешају на негдашње славно српско доба; те задужбине Срби је с великом муком очувао и то гдје-ће, а на мјестима једва им се и траг зна. Но, баш ни у једном крају расцијепаног милог и витешког *Српства* нијесу тако српски манастири опустошени и разрушени, као у Херцег-Босни земљи славној и племенитој; е а шта је све преко Српства у Босни прешло, добро је кад му се још и за траг зна.

У самој Дабро-босанској епархији нађе знакова, да је *18 — словом осамнаест* српски задужбина било; а данас?? Ах Србине брате! чисто ме срце боли, кад морам рећи, да од то 18 сад само 4 у животу — наиме: „Озрен“ у маглајском протопрезвитерату, „Гомионица“ у бањалучком, „Папрача“ у власеничком протопрезвитерату и „Моштаница“ у протопрезвитерату „Бос. Костајнице“. Но ни та четири манастира немају Бог зна каквијех својих добара, те да се могу уздржавати, него једино уздржавају се помоћу парохија, а поред тога је ли им осигуран живот? и стоје ли та четири манастира на добрим стубовима? Нек ми се не замјери; ако рекнем (попријечно узевши) да не стоје, већ што но рјеч: вежу лик за опуту.

*

Да ова четири манастира (а ако Бог да и манастир „Бања“ ваљда ће се обновити) у овој епархији напредовати узмогну, од прилике би било нужде уредити манастире, а то уређење по мом скромном и субјективном мнењу било би најбоље овако:

I. Да Високопречасна Конзисторија, којој најпаче на срцу и лежи напредак св. обитељи, нађе правила по којима би се имало братство равнати. Но та правила имала би се тако уде-

сити, да у исти дође сав манастирски пословни ред. Н. пр. 1) Да братство једног манастира све, па и најмањи посао у договору ради и да ништа ниједан сам по својој волји не ради, а за то најбоље би било да се бар два пута међу братством у мјесецу сједница држи, и на тој сједници претрести што се је до те сједнице учинило, и шта треба у том мјесецу још да се ради, и како би било најбоље, а резултат сједнице завести вазда у записник, па нека је све прво на бијелу. 2) Да манастир има једну касицу или тврд ковчежић и на њему 2 кључа, у тај ковчежић онда метати т. ј. остављати новац што пане од парохије и т. д., а један кључић нека је код старјешине а други код другог сабрата, па онда не би никада ни један посумњао да овај или онај сабрат троши буд за што новац, а тако мора се сумњати, јер нека се ма како рачуни полажу, ипак може се утицинути и на коју другу страну потрошити. У каси требало би вазда да стоји тефтер у коме би стајало колико има новаца у каси у банкнотама, сребру, злату и т. д. 3) Да братство редом иде по парохији, и то да је увијек један у парохији, те да утјерује дугове и врши свештенички дужност. а за то би требало да сваки манастир има дневник и у њ. вазда уводити кад је кога чреда у парохију пђи, и кад је који задњи пут био, онда не би никада међу братством нелоге било, титори би били задовољни са послугом и манастир бољи приход имао и т. д.

II. Да се калуђерима или свештеницима мирског реда, који су при манастирима одреди годишња плата, оклен би се исти могли одијевати и друге потребе снабдјевати, иста плата не мислим, да буде Бог зна како велика, него само то толико да се може један или други према своме чину одјевати, а да не гледа као просјак, кад ће му настојатељ бацити своју одерку као на пут Божији, или да гледа да му овај напуни из своје кесе; осим тога дешава се да један троши преко мјере на одијело, а други не, па ето ти одмах нелоге, а није ни право, јер наши манастири немају добара, да се уздржавају већ их морају калуђери својим трудом уздржавати, е па кад једнако сви раде треба да бар преуба и сви једнако и уживају плод тога рада.

III. Да се манастири одвоје од протопрезвитерски уреда, те да они сами за се фунгирају и коренитенденцију директно с Конзисторијом воде.

*

Укратко рећи: Треба манастире уредити по оном наводу у „Пословном реду за источно православну епархијску конзисторију архијепископа и митрополита сарајевског“ (II реферат тач. 1, 2, 3, 5, 7).

Ја од свега сасвим мало рекох и желио би, да још ко о овој ствари јавно прозбори, а високопречасна Конзисторија сигурно ће чим уреди парохије (за чему енергично ради) прећи и на уређење св. манастира, који су сасвим неуређени.

Дај Боже да се и то скорим дочека!!

На Видов дан 1892.

Срб-Пец. Н. М.

Старинска књига, назваћемо је: Велики псалтир.

Почетка нема до катизме седме, а псалма 48; и тек у стиху осмом почиње први лист са; **недасть коегу измины за се.** Псалми: 49. 50 51. **Что не хвалиши къ злоѣ силне.** 52. **Рече безоумнк къ срци своѣмь, нѣсть бг.** 53. **Боже въ име твоѣ спаси ме** подпуни су; од 54 надеран један лист до: **лице ви ненавиден ме на ме вѣлречеклъ** итд.

Између катизама нема ништа, но једна за другом следи без прекидања.

Катизма 8. Псал. 55. **Помилуи ме боже іако попра ме члкъкъ.** 56. **Помилуи ме боже помилуи ме іако на те оупова.** 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. подпуни. — Катиз. 9. псалми од 64—69 подпуни. — Кат. 10. од псал. 70—76. подпуни.

Катиз. 11. псал 77. овдје нема два листа, од стиха 20: **понеже поразн,** до стиха 50. **и скоти нъх къ смрть заткоры;** 78—82. подпуни; 83. **коль возлюблѣна,** од овога псалма до 85. писала је друга рука.

Катна. 12. псал. 85—90. кат. 12. пс. 91—100. кат. 14. псал. 101—104. кат. 15. пс. 103—108. кат. 16. пс. 109. овдје нема два три листа, почињући од стиха 24. у псалму 110: **нбо небеси** и цијелога псалма 114. и 115. па тек следи 116 и 117.

Кат. 17. пс. 118 сва. — Кат. 18. пс. 119—133. кат. 19. пс. 134. 135. 136. **На рѣцѣ вавилонстѣи тоу сѣдохомѣ и плакахомѣ помнюуще сіона** до пс. 142. кат. 20. пс. 145—150.

Над псалмом: **Малѣ рѣхъ** стоји овај надпис: **сіи ѱаломь. осмь писань давид и кънѣ числа бѣи** (150) **вгда единъ вдасе съ гол іаѳомь.**

Следи: **Рѣсень моисѣова въ исходѣ.** а. (значи прва) **оудобь погрѣзи фараона моусіи** глаголѣть: **Поимъ господеви и т. д.** сви девет пјесама по реду.

Примјелба. Нигдје у овој књизи нема досад писмена **ук** (8) него сруда, и у почетку и у средји, и на крају **ѹ** и то је написано **оу**; а само **ѹ**. и одозго двије точке **ѷ**, то значи **ижица ѵ̈**.

Наставак: **Часословѣ имѣ** (који има) **нощнюю и дньвнюю слоужкоу.** по **оустакоу. преподобнаго ота нашего сѣвы іерѣмскаго. заѣло полѣнощницы. Слава тебѣ боже нашь. слава тебѣ.** Овдје се виде два **ук** (8).

Цароу небесны **оутешителю** и т. д. Сѣи боже и т. д. Слава. Иниіа. **Пристала троица** и т. д. **Оче нашь** и т. д. мјесто во искушеніе, написано је **въ напасть. Прѣйдѣте Поклонимсѧ** и пр. **Помолѵи ме боже. блаженіи непорочніи. слава ишиіа. безь аллілоуіа. вѣроую въ ѣдинаго бога. Се женихъ. слава: День опь. иниіа: Тебѣ необоримоую стеноу.** также **мѣтвоу. Єже на всако прѣкме** и т. д. и **аще ѣстъ пость. рец. къ себе: господи и владико.** метаніе **а. Дѣ̈ъ же целомоудріа.** метаніе **а. Єи господи цароу.** и т. д. мѣтвоу сію: **владико боже. псал ѵѣ. въведохъ** очи. псал. **рлг. Се ниіа** и т. д. также тропари сіе: **Помени господи іако благъ. дроугіи. Иже глѣбинами моудрости. слава: Съ сѣтіими покои. ишиіа. Блаженъ те вси роди.** также **мѣтвоу сію: Помени господи иже въ надежди** и т. д. и **ѿпоусть.** также **начинаѣт іереи поминати. глаголіе сіице: Помѣим се о дрьжавнѣихъ.** и **сѣихъ господіи** и **царіи нашихъ. О хѣтолюбіихъ воихъ ихъ. О хтіторіи нашемъ** итд.

Дроугаа полоунощница. прѣвѣдма въ соукотьі. Она је прва потпуно исписана са свима молитвама, са трисветом, и са вјерују; а ова друга укратко је назначена, само су три тропара поднуна. **Сіи вса предь написаніе се, въ прьвеи полоунощницы. и поменикъ ищіи назадь.**

Начало **стѣхницы: Придѣте поклонимсе.** псал **рі.** псал.. **к.** тристепи тропарь **глась а. Спаси господи люди своіе** и **благослови достоіаніе своіе. победи царемь нашимь на** варвари **дарѣіе** и **своіе схранаіе людіи. слава** вознесенсо и **ишіа. Прѣдстателнице страшнаа,** и т. д. назначени сви псалми бројевима. **также діаконства велика.** па онда какве тропаре треба појати, ако је недјела, понедјелник, вторник и т. д. также тропини сіи: **плътскымь** образованы, и т. д. **свѣтилень: Иже сѣдѣ въ** кѣзіаки, и сви свјетилни од осам гласова. За тим иду: **Богородични** осмимь **гласомь прѣкаіемы на богъ господь. съ тропари,** ал сви осам гласова; **также стихологіи въ псалтирѣ редоу. потомь сѣдалне и** чтеніе **также псал. й. прѣсни моісѣовы.** и **каноны. іако обычно все. хвалите господа съ небесь,** также **сіи прѣкы: ексапсалмо** (у овој је ријечи слово **кси** и **пси**) **сице. въ аще ѣстъ пость: тебе слава подобаѣть.** и све напријед што иде. За тим следи час први с назнаком псалмона: 5. 89. 100. **тропарь данoу. аще ли пость:** за оутра **оуслыши** и т. д. **Христе сѣдѣ истинны.**

Междоучасіе прваго часа са псалмоми 91 и 92. и двије молитве. Час трећи с

назнаком псалмова: 16. 24. 50. међдоучасіе трећега часа с два псалма 31 и 60 и двије молитве. — Час шести, псал.: 53. 54. 90. — међдоучасіе шестог часа, псал. 56. 69. с двије молитве. **Начело обеднице.** псал. 102. 145. вь царствіи сн всгда придеши помени нас и т. д. апостоль и евангеліе, и пр. и ѿпѣстъ. — Час девети, цароу небесни, трісѣтов. псал. 83. 84. 85. и т. д. **Међдоучасіе**, псал. 118. (овај је број погрјешан, биће 116). хвалите ѿтроци господа. 137. исповем се тебѣ господи. 139. изми ме господи и т. д. двије молитве. Вѣдомо да є: іако всгда ієсть постъ. прѣже поіетсе д. часъ. и потомь ѡбедница.

Начало вечерньі. псал. 103. таже. кад. вь ѱалтироу. гдѝ вьзвахь к тебе оуслиши ме. на глась съ стихирамь. Сѣдте тихь. прокимни дневни. сподоби гдѝ. на стиховно Ниіа ѿпоущаіеши. трісѣтоіе. тропари и т. д и ѿпоусть.

Начело павечерницы. цароу небесны. трісѣтоіе. таже ѓи помлоуи ѥі. придте поклоним се ѓ. таже ѱал. 4. 6. 12.—24. 30. 90. — Снами богъ разоумеите ѧзици. — День мимошедь благодароу те ѓи. и т. д. млтвоу сію: Гй, гй пабавлиае насъ и т. д. псал. 50. 101. млтвѣ сію: ѓи вседрьжителю итд. псал.: 69. 142. таже слава вь вишнихь богоу. — ѧще ли постъ глаголемь тропаре сіе: господи сіламь спамѝ боудѝ итд. таже млтвоу сію: Нескврьнаа неблазнаа. — И даждь намь вѣко на сь̀нь грѣдоущимь и т. д. господи помлоуи. трищи. благослови попь христіань. и бываетъ, прощеніе. іакоже оуказано бысть вь полоунощници. ащели ієсть великы постъ вьместоже ѿпоустіе млтвѣ. іереи глаголѣтъ млтвоу сію: намь лѣзещимь ниць на земли. вѣко много мѣстиве ѓи іу хе (исусе христе) боже нашь мѣтвами.

Овдје је крај књиги, и зачрпекано је другом руком по мом увјерењу 7111., што би значило, да је књига написана године 1603. а сад слиједи мјесецослов:

Послѣдованіе, сѣбранїа, всѣлѣтнаго. начьнше ѿ мїа сен. до мїа. авгѣста. прѣимѣіе трапезе. и кондакіе. праздникѡм. и нарочитим сѣтым.

Мїь. сентемвріе имать, дни а. дїь, има. час. ѳі. и нощь ѳі. Начело индиктѣ. а. (ја не знам, или ово „а“ значи први индикт? или први дан од мјесеца.) иже вста новоу летоу. и памѣтъ преподобнаго ѿца нашего сѵ̀мѣѡна стлъпника. и архімандрита и сѣборъ престѣи бѣы вь миасінѣхъ. и сѣтаго мниха анґела и сѣтых, ѯ. (40.) женъ. и сѣтаго аммона діакона оучителіа ихъ. и памѣтъ сѣтыхъ мчникъ калиста, еѵ̀вода, ермогена, самобратнихъ. и памѣтъ ісоусѣ навінноу. и вь споминаніе вѣлікаго запаленіа. тропар. индиктѣ. слава преподобномоу. и нніа богородич. кондакъ преподобномоу

Примјетио сам, да у овој књизи, у многим мјесечним данима има више назначених светаца, него у садашњим нашим требницима, и у другим црквеним књигама и служебницима; код сваког свештеља назначен је његов тропар и кондак; а при великим празницима има и типик. Нигди пак нијесу записани и уведени руски свештељи, а тако исто и српски, осим светога Саве. — Књига је врло марљиво написана, разговјетна и читка; само су неке ријечи скраћене, као ѓи, чита се господи, ѥ, чита се боже, и т. д. — Од мјесеца августа 29. има половица кондака, до да ридаетъ оуко продіа вѣзаконіе а даље надерано је; пак онда слиједи:

Съ сѣтыми покои ѓи дїе ракъ твоиѫ.

В недѣлю месопоуст. тропарь вскрсѣн. кондак: Єгда придеши и т. д. всоуботоу сіропоуст. общемъ троп. бе ѿцъ. конд. іако благочестіа и пр. видлю сіропоуст. кондакъ: прѣмоудрости настаниче. **вчедлю вечерь.**

прописује правило, шта треба појати, и кад метанисати.

Ксоук. а̃ поста памѣтъ сѵ̃го великомоученика ѳеодора тирона. прописује правило. **кнед. а̃. поста.** конд. **неиописаное.** внед. **ѳ̃.** поста: конд: иніа време дѣтелно. **кнед. ѳ̃. никаетъ поклоніе чѵ̃номоу крстоу.** прописује како. внед. **а̃.** повмъ слоужбоу преподоб. — **кредоу ѳ̃. пос. доуше моіа.** правило. внет. **ѳ̃.** нед. правило.

У пету недјељу служба Марији египет. У суботу праведнога Лазара с правилом.

Внед. 6. сѣтаго поста празднмъ цветоноса. — въ сѣти и великы понед. прописује правила. Сад је опет изнађено неколико листа. **Въ сѣтоую великоу сѵ̃б.** клепаютъ **въ а̃.** часъ нощи, и повмъ обичнѵ̃ **вѣрѣнію.**

Въ сѣтоу и великоую нед. пасхіи часове саце повтсе, даже до **грдѣщее нед.** антипасхіи. Спомиње се још недјеља мироносице, и о раслабљеном, и то укратко, и с типиком; па са половицом кондака: **Доушоу мою ѵ̃и въ грѣсѣхъ всачесыхъ и кедмѣстнимн дѣіанми.** завршује се, јер даљих листова нема.

На корици од књиге запис је овај: **юнъ. 29. ЗРÇѢ** (7192) лето на 1684. на ахид лета **ѡ̃** хѣа рождаства да се ова кѵ̃пихъ милош **ѱалтир ѕ** гаврѵ̃ла даскала завалца (то јест на Завале, у Херцеговини манастир). за **ѯ7** — а (ваљда гроша). Оно слово с репићем значи 90. а сад се бележи са ч.

Други натпис читко и лијепо написан на истој корици: **въ лѣто 1744. мѵ̃.** (октобра) 18. на памет сѣтаго **еѵ̃глиста лѵ̃ки,** еже **ест** торжественнїй денъ Благородномѵ̃ **гс̃.** дрію домаћинѵ̃ **лѵ̃цы** со Братіею **ево иѵ̃нк:** Придохом мы грѣшних (ово **ѯ** стављено је позније **и**), ниже именоват и прнмните нас честне. Богъ да прости. (Подпис тајна буквица) **ѕцкѡѿѧѵ̃цъ ерсѡ** житом. (Ја држим, она тајна буквица значи хтистофоръ јеромонах житомишлићки). Има још један подпис другом руком, који сам ја прочитао, али незнам јесам ли погодно: хаџи Стефо; а мало даље Христофоръ.

Д. Б. М. Ъ. Н.

Бесједа прве недјеље св. великог поста.

Говорио у саборној цркви у Рисну 1892. год. свештеник **Никола Мицор**.

„Ти си син Божји,
Ти си син Израиљски“.

Овако је чистосрдачно признао добри и побожни Израиљћанин још у почетку утемељивања царства Божијег на земљи нашег Спасителя Исуса Христа, да је Он Син Свевишњега. Потребито је да се често сјећамо овијех ријечи, ове спасоносне исповједи Натанаилове. Дужни смо их привести на памет особито данас, кад наша света црква слави побједу наше св. вјере над њеним непријатељима, над јеретицима, крнвовјерцима, иконоборцима, над онима који бијаху залудили те хтијаху да избаце из цркве свете иконе, пред којима ми метанишемо, којима се клањамо, које љубимо. Дужни смо дакако сјетити се оних светих богоносних отаца и храбрих бораца, за вјеру Христову, који са божанским одушевљењем на толиким саборима, пред силнима на земљи, пред царевима и краљевима, бранише, сачуваше, утврдише и распространише христијанство и побожност. Па промислимо, — чим ћемо изаћи, како ћемо се приказати, пред онима светима мученицима, који нам оставише на аманет и под пријетњом проклетства, — да високо поштујемо и уважавамо, да чувамо и бранимо св. вјеру за коју они своју крв пролише.

Највећи непријатељи науке Христове и установљене од Њега свете вјере, ако су само

разумни људи, морају признати да је Христјанство препородило свијет. Које је читао и проучио свјетску историју, па запамтио оне нероде, гадна дјела, звјерске чине, и најстрахотнија безаконства, што се догађаху прије доласка Спасителева, — тај може нешто процијенити, колико је добара дошло роду људскоме, кад га је обасјало сунце правде, сунце, Христјанства.

Него, кад би се вратили у овај свијет Христови апостоли, кад би устали из гробова прквени учитељи, па кад би разгледали што се ради, видјели би крајњу неблагодарност човјечанства према христјанству, видјели би да људи заборављају колико им је христјанство помогло да напредују у свему и да без христјанства нема напретка, узданули би из дубине душа својих кад би видјели како се христјанске врлине занемарују.

Христјанство је помоћник свију наука, оно благосиља вјештине и проналазке, оно освећује слободу мишљења и удружења, заповиједа узајамно подпомагање, оно јамчи личну и општу сигурност, оно чува светињу поштења, имена и слободе, оно је напредак за којим цио свијет тежи. Таква добра приноси нама христјанство кроз близу 2000 година. А како ми одвраћамо? Како се томе одазивамо? Ево како: У данашње доба св. вјеру Спасителя не напада безбожност и поруга јеретика, него немарност и хладнокрвност христјана. Та најсветија вјера, која је сјала у средини незнабожачких заблуда, као сунце међу облацима, која је у средини јеретичког трња цвјетала као ружа, која је страшна гоњења побиједила, та је вјера у нашем вијеку помрачена, слабо уважена и погажена од својих синова Христјана.

Рећи ће ми когод, како то? Ми вјерујемо, ми признајемо заједно са Натанаилом да је Христос син Божи, да је он Цар Христјански. Истина је, да ми тако вјерујемо, али не живимо како вјерујемо да живјети треба, зато смо на дјелима по вјери мртви, за то је неподпуна наша вјера. Пред нама су два пута: један за познавање истине, други за извршивање добрих дјела. И овај двојаки закон јест св. вјера наша. Дакле ми треба да знамо оно што вјерујемо, и да живимо као што вјерујемо. Ми вјерујемо у Господа И. Христа, него је ли нам вазда пред очима његов живот? Христјани имају јеванђеље, а изврпују јеванђелске заповиједи; светкујемо празнике, али како? Постимо од јела, него уздржавамо ли се од злих дјела? Примамо свете тајне, него настојимо ли да постигнемо кроз њих ону корист душевну за коју су установљене.

На ова питања, нека сваком његова савјест одговори, али је потребито да у ове дане кајања, сваки од нас озбиљну пажњу обрати на своје хришћанске дужности према Богу и према ближњему. Његујмо боље међусобну братску слогу! У Нојевом ковчегу пуних 40 дана живјели су мирно и сложно лав са волом, вук са овцом. Примјер нам је то, да се и ми људи као разумна створења Божија међу собом слажемо, макар сваки имао своју ћуд, макар различно мислили, ипак можемо да један другога неврјеђамо.

За праву вјеру и добра дјела иште се од сваког вјерног двије ствари: чист разум и непокварено срце, разум за познавање а срце за извршивање. Испитивајући дакле снагом нашега разума, што смо дужни чинити за блажени живот вјечни наслиједити, гонимо из нашег срца сваку злоћу а напунимо га љубављу према ближњему.

Приступимо особито кроз овај свети пост кајању и молитвама, пратећи побожно св. црквене обреде и у Господа Свемогућега просећи да нас без осуде удостоји причестити се тајном вечером Христовом, поклонити се светијем страстима и у душевној радости видјети свијетло Воскресеније Његово, које вам као духовни пастир свима из пуног срца желим. *Амин.*

Ријеч на опијелу свештеника Негославачког Бранка Познановића, изговорена у цркви Осјечкој 21. априла 1892.

Бранко браће!

Прије него што ти посљедњу тужну пјесму: „вѣчная память“ отпојимо, прије него те мрачни гроб у ледена њедра своја прими, прије него што ћемо ти груду црне земљице на мртво тијело твоје бацити; — допусти ми брате, да ти овдје у храму овом светом, гдје си први пут, кад си свијета угледао, благодат Божију примио;

— да ти овдје, велим, проговорим ријеч посљедњу . . . ријеч опроштајну! Од дјетињства сам ти друг, а сада сам ти и брат у Христу, па обвезаним ти се сматрам, да се с тобом и као нег' дашњи друг твој, а сада по Господу брат, . . . као свештеник, на растанку твом од нас с неколико ријечи опростим.

Од дјетињства нашег, Бранко, познам те ја. Увијек си био прави друг сваком оном, с ким се дружити дало. Према сваком другу твом био си искрен, вјеран и непоноћљив. Тиха и блага нарав твоја, понизност и послушност твоја допадала се сваком; с тога су те радо имали и бивши учитељи и професори твоји радо су те имали и грађани овог родног мјеста нашег'

Па какав си био овдје у школама, такав си био и у богословији карловачкој. Многом и многом другу могла је твоја превелика ревност у похађењу цркве и школе за примјер служити; у наукама богословским такођер си према својој умној способности напредовао; а лијепо црквено пјеније наше као да си највећма заволио, јер сјећам се, да си, био ти у стану твом, био у шетњи, ваада пјевуцкао; а како си га добро знао, ана за то и горња и дољна а и саборна црква карловачка . . . ана то и црква ова и грађанство ово.

Па као пристојан и валјан ђак, као примјеран богослов, зар си могао бити и лош свештеник? Не! Ти си био прави свештеник, прави слуга олтара Божијег: у служби својој свагда тачан, савјестан и реван, у животу свом чист и свјетао, на дому и на путу примјеран и узоран, у опхођењу са старијима сниходљив, а према млађима предусретљив бјеше ти! Цркву своју, која ти је је увијек на срцу лежала, љубио си жарко, и о напретку и благољепију њезином својски се старао. Све то, брате Бранко, свједочи нам, да си добро схватио позив свој свештенички, свједочи нам да си добро разумио и схватио сасуд избрани, св. апостола Павла ријеч, који нам вели, какав треба да буде свештеник у животу и раду свом, те си се свагда старао, да потпуније одговориш свима потребама разноврсне и многоструке службе своје свештеничке. Можда би још које добро и похвално дјело твоје из најближе прошлости твоје могао овдје навести, да нијесам био тако удаљен од тебе, пак ми није потање познат рад твој међу паством твојом.

Пак тако млађана и зелена, тако добра и примјерна свештеника оте нам те из средине наше неумитна смрт! Тек си почео да живиш и да дјелаш у винограду Господњем, — а ти си нам јамчио, да би ти плод био обилат и миог, — а ти поста жртва грозне смрти као оно цвјетак пољски, којега тек што је огријало јарко сунашце, мора да падне и смлаћен косом кошчевом мора да свене и да се осуши. Ох, грозна си, ох, страшна си смрти! Ти немаш срца ни милосрђа ни према остарјелим родитељима Бранковим, којима он бјеше добар и послушан син, ни према једином брату и сестрама његовим, којима бјеше нежан брат; ти немаш сажаљења ни према ућвиљеној супрузи Бранковој, којој си отела вјерна и искрена мужа, ни према нејакој дјечици његовој, којима си ограбила хранитела и бранитела њихова; . . . ти не мариш, што оста паства без пастира доброга, што оста црква негославачка без служитеља ревна и савјесна!

Смрт твоја Бранко брате, достојна је и туге и плача! Али, али, . . . стегните срце ваше и не тужите, тужни родитељи, брате и сестре и остала родбино Бранкова. И ми сви осјећамо, каква туга, каква жалост у овом часу раздире срца ваша! тјешите се, јер је то воља Божија, а што је од Бога, слађе је од меда; не тужите, јер и ако је ваш Бранко престао бити служитељем олтара Божијег на земљи, биће он од данас служитељем Бога вјечитога поред херувима и серафима око самога пријестола Његовога. Не тужите, јер ће срце ваше бар неколико утјешено бити и тиме, што вам Бранко ваш не леже у хладни гроб у туђини, него овђе, гдје је и поникао, гдје ће вам гроб његов увијек на очима бити!

Дубоко оскалошћена и ућвиљена љубо Бранкова и нејака дјечице његова! Ваша жалост, ваша туга, највећа је, најстрашнија је! Но не тужите, утјешите се и ви! Јер цар Давид нам вели: да Господ води бригу о удовама и сиротама, он их брани и храни! Па неће Господ ни вас заборавити! Ти љубо Бранкова, моли се Богу за здравље своје, за здравље и напредак дјечице своје, да ти чаша ова, из које си данас пити почела, не буде горка, као што ју у овом по тебе тешком часу себи представљаш!

А и ти црквена општино негославачка, доданашња паство Бранкова, не тужи, но моли се Богу за упокој душе твога доброга поп-Бранка! Ти си с Бранком много изгубила, па чисто би

ти пророковати могао, да и ако будеш временом добила себи свештеника бољега са здрављем, него што је Бранко био, али ревнијега за цркву своју, а савјеснијег и тачнијег у вршењу службе своје свештеничке тешко ћеш добити! Упамти добро, да те је Бранко орио и вољно служио, док је год мицати могао, а такви су свештеници ријетки: „*многзи вѣтъ здѣлн, мало же изкрашуть!*“

Бранко брате! Последњи пут ево обраћам се још пепелу твоме, и на поласку твом у вјечност велим ти: блажен нек је овај пут, којим је данас пошла душа твоја! Мир нек је пепелу твом, а вјечна нек ти је моју нама памјат, амин!

Четин 21. VI. 1892.

Л. Богдановић.

Бесједа о смрти.

При погребу Јована Милојевића, писара свилајначког.

„*Вѣ прѣтъ, кѣ пепелъ, кѣ гѣнъ*“.
„Све је прах, све је пепео, све је сјенка“.

Благочестиви Христијани и тужни зборе!

„Гдје су сад толика царства и престоли сјајни? Гдје су државе големе и цареви славни? Гдје су сад ти јунаци, некада земљама чудо и страх? Гдје је Цезар, коме се клањаше Рим? Гдје су војске те, што свијетом дрмаше овим?!“.... Све је то земља, прах и пепео, све то у леденом гробу лежи.

Све то отрже смрт и хладни гроб — та општа кућа нас свију смртника; — та несита аждаја свега милог и драгог, свега човјечанства, — она отрже и пригрли у своја ледена наручја. За то је праведно казао Давид: да је човјек као трава у јутру зелена и весела, а у вече сува и увела.

Кад помислимо на то; кад погледамо на природу човјечију, која је смрти подложна, — онда не можемо друкчије, а да такву горку и жалосну судбину не оплакујемо; јер нам се силом намеће та страшна мисао: да се у нама у тренутку пламен живота угасити може, да и нас та неумитна смрт у свако доба може скрити и преселити у мрачну дубину земље.

Да, тужни зборе, страшна је та смрт, ужасна је а немилостива, јер тек што се човјек роди да живи; да гледа овај дивни свијет; да се сласти и љепоте његове наужива и да себи слика будућност своју — та неумитна смрт већ му излази на сусрет отворених чељустима и броји му дане живота његовог.

„Она има само очи,
Ни једнога чула више;

Све је прах, све је пепео, све је сјенка“.

Па нит чује нит осјећа,
Што у тузи свијет уздише“.

Толико вјекова минуше и људе непрестано занима мисао и питање: да ли би, и како би се могла избјећи та катастрофа, која је човјеку намијењена од рођења, али је свагда био један и исти одговор: *никако, човјек мора умријети*! Смрт, тај вјечни закон у Божијој природи не прави изузетка нигдје. Она не гледа на славу и достојанство; на власт и одличје, — све она носи и обара: цара као и војника; господара као и слугу; богаташа као и сиромаха; младића као и старца; учена као и неучена — све јој се мора покоравати; све јој мора бити жртва. Оштрац мача њена никога не промаши — мањ ко се није родио.

Страшна је смрт, јер је се и Христос плашио, молећи оца свога: „Оче, ако је могуће нека ме мимоиђе ова чаша“ (смрт). Али наредбе су Божије најмудрије, најправедније и човјеку најспасоносније. Бог Творац тако је наредио и тако мора бити — да се свако тијело врати опет у земљу, од које је и узето, — као што вели Божија књига: „*Козкратитъ прѣтъ къ земле якоже и сѣ и двухъ козкратитъ Богъ, иже даде его*“. (Ек. 12, 7.).

Дакле, као што оно јарко сунце тече лагано своме заходу..... тако клоне па га не стане; као што се кап воде издигне из океана блиста на небеске, па не стане; као што сваки пролетни цвијетак цвјета, тако исто и човјек подвргнавајући се страшним, вјечним, неумитним и непромјењивим законима — законима божијим, које неки називају „при-

рода", — непрестано се приближава својој крајњој мети, својој судбини, кад ће му неумитна смрт морати пламен живота угасити и бацити га у хладни загрљај земљин.

Жалосна је та човјечија судбина, која га прати док је овдје на земљи. У свом прекратком, овдје земаљском животу, радује се и у срећи ужива, пјева и весели се; а у несрећи јадикује, плаче и тужи; приправљa и спрема земаљска уживања и угодности; тражи мира и спокојства; тежи да што скорије дође до остварења своје циљеви, бори се субјективно, бори се за свој опстанак са спољашњом природом, у раду ствара себи најљепше наде и планове — и, кад тек у један пут појави се бура, која све те жеље и наде, као лаки прах са пута, разнеје.

Та неумитна и неминовна сила, ето, покоси нам добра друга, ријетког пријатеља и вјерног сина отаџбине — писара Јову, који јуче бијаше жив, а данас га гледамо пред собом хладна, нијема и бездахана; чиј живот бјеше оличена доброта и скромност, кога зато жали цијело овдашње грађанство, кога жалимо и ми, искупив се да га до вијечне куће испратимо. Губитак је велик и ненакнадан. Мјесто да га весели сватовац на вјенчање прати, хоре се тужним звуци — „вкѣчи Божи" и испраћа га у вјечност.

Ми сви за њим жалимо и плачемо. Плачете и ви, који сте блиско срцу његовом стајали и плачите . . . . али потоци суза неће моћи оживљети зрна, која се сада сију „къ тлѣнїю"; но ће тек под лучама невечерњег, незаходећег сунца устати „къ нетлѣнїю" (I. Кор. 15, 24.)

Ну, шта могу на завршетку свога говора казати за утјеху вама, који сте предубоко ућутљени смрћу покојника! Ја ту — признати морам — ништа не могу казати, јер сам оптерећен тугом, а слабачак и сувише ми је тешко да изразим оно, што осјећам.

Туга је велика, па је и утјеха потребна велика. Али ова је утјеха само у Бога. Само је он може послати. Мисао и вјера на будни проносе Божији, без чије воље ништа у свијету није било и не бива, — нек разведри и утјеши вас и све нас у овом црном часу туге и жалости.

Ублажимо тугу своју. Помислите да је наш пок. Јова по вољи Цара небесног и Оца свију нас у дворе рајске одселио се, да тамо са најчистијим дусима име Божије вјечно слави.

А ти, добри Јово, при овом привременом растанку с нама, прими од свију нас опроштајно: с Богом! Нека си у вјечности блажен и путуј рајским пољима спокојства; наслађавај се надземним, кад ти земаљско задовољство тако брзо прође и нека би ти преблаги и свемилостиви Бог учинио мјеста у царству славе „идѣже кѣхъ сѣтъ кнѣзющихъ жилищи". — Амин.

У Свилајнцу, 24. октобра 1890. год.

Говорио:

М. С. Анђелковић,
богословац.

О свецкованју недјеље.

Посвећено преступницима „Четврте божије заповијести." Написао: **Васа М. Ћуковић,** учитељ.

„Помни ден Субботний јеже свјатити јего; Шесть днеј дјелај и сотвориши в них всја дјела твоја, а ден седмі Субота Господу Богу твојему".

Кад је Господ Бог створио овај свијет за шест дана, а у седми дан човјека, тог најплеменитијег створа под небесним шаром, тада је од Својих великих дјела отпочињуо и нама рекао: „Сјети се дана Суботног, да га славиш; шест дана ради и сврши у њима све своје послове, а дан седми — Суботу, посвети Господу Богу Твоме." „Субота" је ријеч јеврејска, а значи српски: „одмор" — покој, а свето писмо вели: *Освјати Бог ден седмі, јако в' той почи от всјех дјел Својих".* (Бит. 2, 3.) Овај дан, кога и данас Јевреји најпобожније и најсвечаније славе, слављен је у старо-завјетној цркви све дотле, док није трећи дан славно из гроба, Спаситељ свијета — Исус Христос васкрснуо. Тај дан, био је „Недјеља", коју васкрснућем Христовим и

славимо, мјесто „Суботе.“ „Недјела је ријеч старо-словенска, а значи: „Не дјелај — не ради!“ а значи и: „дан воскресни“, јер је Господ Исус Христос у тај дан славно из мртвих васкреснуо.

Метнимо руку на срце, па истинито рецимо, да ли ми овај дан — „Недјељу“ — свеќујемо, како би требали и морали, као прави Христијани и насљедници царства божијег свеќовати. Одговарате: „Не свеќујемо!“ А за што не, брате Србине и мили Христјанине? Зар ти је мало шест дана бринути се о „насушном хљебу“ и другим твојим и свјетским бригама? зар ти је мало што шест дана грјешиш и све већма у паклени грјех упадаш, него хоћеш и седми дан — Недјељу, да скрнавиш и не свеќујеш?! Жалосно је то, врло жалосно!!

Петар се извињује, да не може славити Недјељу због овога, Павле због онога, а трећи вели: „сваки дан, божији дан, за што не бих и данас радио, да што више заслужим,“ а овамо му пуне житнице и хамбарови! Четврти пак надри-ученак вели: „А за што се Бог седми дан одмарао? па њему, као Богу, није се било потребе одмарати, та ако се Он седми дан и одмарао, за што, да се баш и ја морам одмарати?“

На то ти одговарам, надри-ученаче, ово: Истина, Богу, као највећитијем и најсавршенијем, није било потребе одмора, али се, пошто је створио овај свијет, за то одморио, да ти Својим примјером каже, да се и ти пошље шестодневне радње одмориш и тај дан Њему посветиш, размишљавајући о Његовој Свемогућности, благости и свим даровима, којима те обдарио, као најплеменитијег створа на свијету, те да чиниш богоугодна дјела, брињући се о спасењу душе и тијела, а и сама те природа нагони, да се пошље рада одмориш, без кога одмора не могу ни безсловесна створења бити!

Ја мислим, драги мој надри-ученаче, девет-нестог поквареног вијека, вијека безбожија и сваке људске покварености, да нијеси жалио по више дана провести беспослено са пријатељем, који ти је можда какво мало добро учинио, а жалиш провести један дан у седмици, размишљавајући о Богу и његовим благодатима, која ти је учинио, што ти нико, па и овај цијели свијет, не би кадар могао учинити! Та Он је за те и Своју драгоцјену крв на крсту пролио, да те спасе и избави од прототеческог грјеха и уведе у царство своје вјечите славе — небесни рај. Ето чиме захваљујеш своме Створитељу, који те обдарио разумом и слободном вољом, те који те поставио господарем над свим земаљским благима, да га славиш, хвалиш и у њега милости просиш, тако, да послије смрти дођеш у рај.

Покај се грешниче и од својих недјела, завјештај се Богу, да не ћеш више нигда грјешити, а Он ће те, као „блудног сина“, опет к' себи у наручје примити и загрлити, јер не жели: „да ни једна од изгубљених оваца пропане, него да се спасе и има живот вјечни,“ а на другом мјесту у св. Еванђељу стоји: „Бог воли једног грешника, који се покаје, него деведесет и девет праведника.“ За то, док је вријеме кај се, јер не знаш, кад ће доћи Син божији, тако, да му можеш слободно страшном суду престати и уљећи у Његову славу.

Наши стари много су боље свеќовали Недјељу и друге празнике, а и цркву боље походили, него је ми данас походимо. У она бурна времена, кад православни Христијани бијаху на све стране прогањани и онда налажаху највећу насладу и утјеху у цркви, која их у њиховим најчемернијим данима тјешаше, наговјештујући им бољу будућност: да ће једном св. православљу и милом нам Српству сијнути сунце правде и свете слободе.

А шта да речем за оне муке, које биједни Христијани, молећи се Богу по пештерама и гудурама, подношаху? На хиљаде хиљада живе их у тим пештерама затрпаваху, који се ни тада не хтједоше одрећи светог православља и милог Српства, него у најгрознијим мукама спокојно умираху. Тиме нам дадоше примјер, да и ми тако поступамо, те да се у највећим мукама не одричемо: наше лијепе православне вјере. Него, ми смо много сретнији од наших праотаца, јер су престала клета гоњења, а настала слобода вјере и миле нам српске народности. Ми смо пак ову слободу криво схватили и разумјели, па мјесто, да се чврсто држимо у православљу, то ми сваки дан све више и више назадујемо и пропадамо. Дођеш ли недјељом у цркву, видјећеш свештеника у св. остару, учитеља за пијевницом и неколико стараца и старица и то ти је све! Што милозвучна звона позивљу на молитву, то се и не чује, него се зором отварају трговачки дућани, кафане и механе!

Неки се, као што је напријед наведено, извињава за ово, а неки за оно, трећи вели, да је „јутрења“ рано отпочела, пак се није могао рано пробудити, а док је отишао у чаршију, да купи меса, у том се и „литургија“ свршила. Опај опет тамо ораторски доказује, да би требало „јутрењу“ од „литургије“ одијелити, пак би се свијет боље тежно цркви, јер би у времену између „јутрење“ и „литургије“ могао неке послове посвршивати. Па добро! Поглавицама цркве и то дотужило, те одјељуј јутрењу од литургије, ал' забадава на забадава, и опет црква празна — плаче! Па хајде опет на старо! Па буд неће „мушки“ да иду у цркву, сво ти јада, слабо долазе и „женске“, а „ђевојке“ долазе кад се хоће да причесте, великог часног поста, на велики четвртак, на велику суботу и о Васкрсењу на „плитију“. Овај — тако рекући — хрђав обичај, да наше ђевојке не долазе сваке недјеље и празника у цркву, требало би, да наши свештеници сходно мало по мало искорјењују, јер ђевојка поштена не ће тиме ништа од свога поштења изгубити, него на против још добити: би ће чеђија, разумљивија и богобојазљивија, ако буде недјељом и празницима у цркву долазила, а мање на вратима и прозорима стајала. Ако пак по који пут неколико жена неђељом у цркву и дође, боље би било — Боже ми опрости — да и не дођу, јер за вријеме божанствене литургије завезу говор, шта је која ручала, шта радила, извињује се својој пријатељици или куми што јој није могла о „бабинама“ или порођају доћи, јер јој је мала' Олга нешто озебла, па јој је звала лијечника — и Бог те свети питао, шта се ту још не расправља.

Спромаху попу у олтару дотужило, па мора да прекине чин службе и опомиње да се шути. Опомена се за неко вријеме и послуша, ал кашње се опет говор завезе, и тако ти жене проведу цијелу литургију у „пријатељском говору“, а кад попо рече: „Благословеније Господње“, оне се чисто зачуде, како се литургија брзо сврши! А мушки? Састали се у дућан код пријатељ Пантe, па испијају „мекху!“ Већ је 5 кварата попијено, „е, платићу и ја један“ — више газда Јово!

Звона звоне, те јављају за најсветији чин божанствене литургије т. ј. „И молим ти сја Боже наш“, кад се претвара вино у сушту крв Христову, а хљеб у само тијело Христово, али то нашу веселу браћу ништа не помета — они надвриједају! Док у Русији и по улицама скидају се капе пригодом тога најсветијех и најстрашнијег чина. Недјеља се тако рекући проводи само у бањчењу и пијањчењу „в нем же блуд јест,“ као да је Бог створио за уживање а не размишљање о божанству и добрим дјелима. Најгадније неподопштине догађају се у св. Неђељу! Ено оног разбијене главе, воде стражари! Опај се опет опио, спречкао се у пићу са својим највећим пријатељем, па га воде у затвор. Суд му досудио 7 дана затвора, у том не може ништа да заради, те кукавна жена и дјеца гладују, а пријатеља увриједно на ред чаршије, па неће ништа за њ', нити за његову кућу више да зна!

У 10 сати ноћи, побило се друштво око стола, опај вели: ти имаш платити оволико, а он, не него толико, док на једном весела браћа и присни пријатељи потуку се, повађе ножеве, док не дође и до крви!

А шта ради јадна Петруша са своје седмеро дјеце и гладних и жедних? Чека свога „срећу!“ Ето ти га истом у поноћа, пијана као земља. Тражи вечеру, а није ништа донио! Жена га почне ружити, што се „накресао“, а овамо она сирота гладује са седмеро дјеце, а најшће је срце боли, што нема чиме понудити њеер Ружу, која лежи на постељи 3 пуне године дана. Муж, ко пијан, почне жену тући, дјеца запомажу, док се у томе и комшилук не скупи, па дај развађај! А шта да речем, за нашу младјарију, — интелигенцију — будућу уздањцу српску? Ако икад, а оно се она највише Неђељом проводи, опија и по блудничким мјестима налази, мјесто да размишља о Богу, о својој и српској будућности и т. д.

Ето, драга браћо и мили Христијани, како и старо и младо проводи седми дан — Недјељу! коју би требало, да највећма поштујемо, јер вели св. Јован Јестичник: „*Неки богољубац казивао ми је, да свагда, а особито на годишње и господске празнике, Бог раздаје милости својим угодницима*“. (Настав. паст. гл. 3. стр. 378. Види: „Православно богословље“, год. 1871. стр. 99.).

Ово несветковање Недјеље, те неморал, који се баш највише на овај св. дан врши и појављује, побудило ме је, да напишем овај чланак, за наш вриједни „Босанско-Херцеговачки Источ-

ник", и изнесем у неколико тачака начин, како би се овоме злу што прије доскочити могло.

По моме скромноме мнењу, требало би ово чинити:

1. Свештеници, који највећу улогу у нашем народу играју, треба да сваке недјеље, празника, па и сваком згодном приликом народ „духовном бесједом" поучавају, излажући му важност св Недјеље, као и пошљедице човјека, који се не буде држао закона божијег. Сваком дакле приликом нека народ поучи, да треба недјељом и празником у цркву на богослуженије ићи, јер је и Христос рекао: *„Идјеже јесте, два или трие собрани во имја моје, ту јесм посредје их"*. (Мат. 18. 2.). **О овоме би требало, да и наши архијереји пораде, те нареде, да сваки свештеник мора недјељом и празником говор у цркви држати.** Рећи ће се можда: е, ал' овај је свештеник неук, па не умије.

И томе се злу може лахко доскочити. Онај свештеник, који је пак неук, нека научи говор за пригодни дан из разних „духовних бесједа": Герасима Петрановића, Јеремића, Вукадиновића, Живковића, Грујића и др. Не може ли говор научити на памет, нека га прочита неколико пута код куће, па исти може народу — без икакве замјерке — читати, као што то и многи учени свештеници раде.

2. Свештеници по омањим, нпр. котарским мјестима могу скоро на прсте своје парохијане избројити, с тога, ако који не би од њих у цркву долазио, може га на само два-три пут опоменути и поучити да то не ради, а ја сам уједен, да би тада дотичник у цркву боље долазио, јер би се стидио, да га његов свештеник често опомиње и укорава.

3. Онај, који не би хтио никако ићи у цркву, нека се пријави архијерејеу, који ће — по канонима — већ знати и умјети добре кораке предузети, да се „заблуђела овца" поврати стаду своме.

4. Нека родитељи чешће своју дјецу „страху Господњем" поучавају, сваке недјеље и празника са својом дјецом у цркву иду, јер, како ће дијете кад одрасте имати воље за цркву, кад му ни родитељ није у њу ишао. А питали су некога: „Шта раде дјеца?" — „Шта виде од ота!"

5. Нека имућнији грађани сваке недјеље у цркву долазе, јер ће онај сиромашак и простак рећи: „Кад не ће да иде у цркву Петар и Павле, којима може бити да иду, а за што ја да идем, који се морам бринути, шта ћу данас зарадити, да себе и своју кућу прехраним."

6. Наши архијереји, могли би учинити, да ни један не смије отворити дућана, док се литургија у цркви не сврши. Који би се томе противио, нека буде строго кажњен.

7. Учитељи ће такођер много допринјети ако буду народ савјетовали, да иде у цркву, јер учитељ и свештеник највише с народом посла, имаду. Пошто се нети учитељи и с нашом млађарнјом увијек друже, могу и код њих учинити, да чешће цркву походе, а не одавају се на пијанство и друге неморалне ствари. *Али шта беше, кад на жалост има неких свештеника и учитеља, који оно раде, што под никоштто не би смјели радити, па шта ће онда тек народ неук радити, кад им њихове воће зло раде!* Каже Апостол Петар: *„Познавшему ви, свјашому и сами свјати во всем житии будите, заке писано јест, свјати будите, јакоже Аз свјат јесам."* (I Петр. 1. 15. 16.) А и Спаситељ је рекао: *„Будите совршени, јакоже Отац ваш небесни совршен јест."* (Мат. 5. 48.)

8. Ако би свештеник свога парохијана видио пијана, или у неваљалом друштву, требе да га опомене и укори, да то више не чини.

Ето, у ових 8 тачака, изложио сам у кратко начин, како би се светковање Недјеље (а и других празника) у нашем народу побољшало, а и неморал, који је као каква епидемична болест у 19. вијеку завладао, искорјенити могао. На првом мјесту позвани су архијереји наши да се енергичније заузму за бољитак своје пастве у моралном религиозном погледу, а то би могли учинити са архијерејским посланицама, и кад иду по канонској визитацији по епархији.

Молим сваког брата свештеника, да и он своје мнење, у погледу овог, у „Источнику" саопшти, јер: „више очију, више и види", „а боље су двије или три памети и мало полошије, него једна макар и добра била." — Ово, што написах ,учиних из чистога родољубља и љубави према моме миломе српскоме народу, јер се бојим овако радећи, да нас не постигну оне свете ријечи Апостола Павла, који каже:

„Откривајетсја гнев божији с небесе на всјакоје нечестиије и неправду человјеков. (Рим. 1. 18.). И: *„По жестокости твојој и нескајаному сердцу, собирајеши себје гнев в дењ гнева и откровенија праведнаго суда божија, скоро и тјешнота, на всјаку душу человјека, творјашчаго злоє.* (Рим. 2. 5—9.).

У Мостару, на св. Нећељку, српску великомученицу (7. јула) 1892. године.

Не куни се криво.

(Истинити догађај.)

О томе, да се човјек не треба заклети, јер ће га потом казна божија постићи — уједрен је сваки човјек; па е' тога се заклетве клоне сви не само поштени људи но и они најокорелији зликовци и неваљалци.

Но поред свега тога, ипак и овдје, као и свуда има изузетка, и има више примјера где су многи људи хтјели да окушају ту божију правду и лично се увјере, да ли има доиста Бога, и хоће ли Он баш сваког за његова недјела казнити, ш су се заклели и криво, само да циљ своју постигну; само да туђу својину себи приграбе.

Ми ћемо између многих таквих примјера унознати поштоване читаоце овог часописа само са два слиједећа, која су истинита, а десила се прије неколико година.

* * *

У селу Р. два сељака се парничише због неког дуга. Тужилац се тужаше суду, да је тужениоме позајмио 50 гроша чарш. те је вели, са оним новцем доплатио једног вола, кога бјеше купио. Тужени му то оспораваше са ријечима: *„вратио сам му“*. Пошто свједока нити испраше ни један не имађаху, — то је суд „по здравоме разуму“ *осудио туженога на клетву, коју има у цркви положити.*

Одмах брзо дозваше свештеника, црква се отвори и у њу уђоше парничари, кметови и још неколико радозналих људи. Тужени стављи пред дверима и метнувши руку на крст и св. јеванђеље гласно рече: *„Ја И. И. моме комшији нисам му ништа дужан, јер сам му вратио свих 50 гроша, и како ја право говорио, тако мени Бог помогао на овоме и овом свијету“*. Сви присутни рекоше: *„Амин“*.

Но положеној заклетви тужени одмах изађе из цркве и право својој кући пође; по у путу трчећи старији син његов — који о заклетви ништа не знађаше — срете га са ријечима: „Хајде брже тâто, јер нам баш овога часа оба вола цркоше, као да их неко из пушке уби“.

Дознавши за овај несрећни случај сељаци се искупише око мртвих волова и заглеђиваху их, чудише се, од чега су манькали! — Но домаћин ће им рекн: „негледајте их више браћо и томе се не чудите, јер ја знам од чега су манькали. Сам ме је Бог казнио е' тиме, да немам чиме земљу поорати и пахранити се, што сам се мало прије у цркви криво заклео и Н. Н. 50 гроша појео“. „Кажем вам, да сам се криво заклео и да му позајмљени ми новац нисам вратио“. „Хтјео сам да се туђим користим; али ми је због тога и моје пропало“.

Чувши ово сељаци, нико се од њих у цијелом селу за неколико година после не смједе заклети ни за правду, а пбкмо ли за кривду, јер се сваки бојаше, да га не постигне казна божија, као што је Н. Н. за кривоклетство постигла.

Ево сада други примјер истинитог кривоклетства, који такође није остао без казни божије.

* * *

У селу Зв. . . . . , недалеко од горњега села, два комшије судише се једног дана код суда због извјестног атара (границе имања). Један вељаше: довде је моје; а други опет није дотле, но довде. Кметови дуго мислише и чудише се како ће најправедније спор овај пресудити и земљу ограничити. Но тада ће један од парничара рећи: „браћо кметови, ево ја предлажем ово: нека мој парничар, који ми земљу заузима, напуни једну торбу (мали џак) земље одавде, па нека такову обеси о врат свој и с' њоме пође напријед, а ми сви за њиме, — па нека он сам каже и опредјели докле је његова земља а ви одмах за њиме ударајући биљеге да се зна; — па докле год он прошао буде, све то нека његово остане, и нека му је Богом просто, јер добро знам, да ме са тиме не може оштетити, ма ми узео и цијелу ливаду". — Кметови и сви остали присутни повикаше: „*врло добро*" и одмах запиташе туженога пристаје ли, на што и он одговори да радо пристаје, мислећи у себи да ће му тада још толико земље заузети.

Брао се торба наће, земљом напуни и тужени пошто се прекрсти и торбу о врат објеси, рече: „по мојој души и савјести показаћу праву истину, т. ј. ограничићу моје имање по правди и како ја право урадио будем, тако ми Бог помогао, амин," — на потом он пође напријед, а сви остали за њиме и хајд, хајд, тужиоцу скоро половину земље овим неправедним начином одузе. Пошто окољише сву земљу и биљеге ударише, — сви повикаше: „*како право шако здраво*", па се потом разиђоше кућама својим.

Од тог доба није протекло дуго вријеме, а кривоклетник радостан, што је добио тако велики простор земље без аспре и динара, — бјеше на истој начињно колибу и пресели сву своју стоку, око 100 брави, коза и оваца. — Пошто је било пролећње доба, то се стока поче јагњити и пошто вријеме још бјеше снјежно и хладно, с' тога он мораше јагањце и јариће свако вече у своју колибу уносити, код ватре их огријевати и ту их у кочари остављати да преноће. — Но једне несрећне по њега ноћи, — он бјеше тврдо заспао, а јагањци и несташна јарад играјући се бјеху изашли из кочаре (мјесто у колиби, гдје се они затварају) и неколико сламака сијена, које им ради топлоте бјеше прострто, — одгурали су до ватре, од које се запалила цијела колиба и појата, у коме пожару изгоре и кривоклетник и сва стока његова!

Сутра дан сељаци чувши за ово отрчали су на лице мјеста, међу којима бјеше као свештеник и писац ових врста, — и имали су шта и видјети! — *Нола* (кривоклетник се тако звао) сав са стоком изгорио, а од њега остала нека згура, као опрљен пањ.

Ту се часком скупи цијело село, пошто бјеше у близини његовој; сви се чудише томе и сјетише се изреке „*да Бог никоме дужан неостаје*", — на сви тада казаше: „не дирај брате туђе и не куни се криво, те да не прођеш онако, као нам „*Нола*", и од тада до данас има баш нико и не помишља да своме комшији кнари атар (границу земље) или што од туђе земље заузима, јер сваки зна, да је одавна речено: „*опште проклето*".

Зајечар, 1. јула 1892. г.

Прибиљежио:
Милан С. Пантелић.
свешт. зајечарски.

Ријеч приликом освећења и подизања крста на цркви, у селу Стапарима.

„Возстани слава моја, возстани псалтирју и гусли“, рекао је св. пророк и цар Давид, приликом неке свечаности.

А зар нијесу погодне прилике, благочестиви хришћани, да и ми данас повторимо ове пророкове ријечи? и да се помолимо милостивом Творцу, да наше смирене молитве и пјесме, удостоји Свога свемоћнога благослова, како би овај свети крст, тај величанствени знак божије славе лакше могли подићи и утврдити на овом дому Његовом.

По стотину пута нека је хвала и слава Господу Богу, који нас је удостоио да видимо и дочекамо ову згоду, у којој свети крст торжествује.

Велика слава новога Сиона обасја ето, благочестиви моји, и ваше село, па зато можемо са радосним срцем заједно са црквом заџевати ону дивну пјесму: „свјетисја, свјетисја, нови Јерусалиме, слава бо Господња на тебје возсија.“ Радујте се дакле благочестиви хришћани, јер доиста ускрсну слава Бога нашега и овдје данас међу вама.

Оно што неколико вијекова жељно нагледаше и очекиваше наши предци, на свима тако рећи крајевима нашег милог отечества поносне Босне, ми њихово сретније потомство, почели смо данас ето то доживљавати и по селима.

Овај свети крст сада освећен овдје, који ће се у висини од данас блистати над главама и кућама вашим, казиваће свакоме да се мисли и срца сељака овога села и парохије, као тамјан узвишавају са земље на небо. Потомци ваши приповиједаће о вама као о својим прецима, који су били добри, прави и благочестиви Хришћани, прави Срби и вредни тежаци, што ће им свједочити и овај скромно подигнути храм.

Побожно славећи распетог за нас Спасителја Христа, подижемо данас у висине неба свети крст Његов, за кога пјесма вели: „Крест, хранитель всеја вселенија; крест красота церкве; крест, царej држава; крест, вjерних утвержденије; крест, ангелов слава, и демонов јазва“.

О, дај Боже, да овај знак нашег спасења, свети крст озарава са висине овог храма и све вас, са свјетлошћу истине, правде и мудрости хришћанске, да ниведе на све вас, на цркву православну на српски народ, на нашу милу земљу нове милости и срећу, да благослов божији почива на свима становницима овога села и парохије, да утврђује вас у ревности према цркви божијој, св. вјери православној и очувању српских светиња.

Подигнути у висине неба свети крст нека вас свагда на ваше хришћанске дужности опомиње. Кад изиђете драги моји из својих кућа, у јутру, баците први поглед свој на овај свети крст, кад пролазите поред храма овога, кад се из-ван села на раду налазите, обраћај те очи своје с молитвом к' њему, јер се он зато и подиже више свију кућа, да би нам свагда пред очима стајао и напомињао нам Бога и Господа Исуса Христа, коме нека буде заједно са Оцем и Духом светим, слава, хвала, част, благодарење и поклоњење од свију нас сада и свагда! Амин.

На Петров дан, 1892.

С. Бјелајац,
свештеник.

Мудра изречења Сирахова.

Прибиљежио: **Васа М. Ћуковић**, учитељ.

1. Љубити Бога, јест најљепша мудрост.

2. Бога се бојати, јест коријен мудрости; гране му се вјечито зеленe.

3. Хранити божије заповиједи, јест богата жртва; престати чинити зло, јест правога покајања жртва.

4. Ко има страх божији, тај не трпи оскудице.

5. Милостињу храни Бог, као да је Својим печатом запечатио, а дјела милосрдна, као зеницу ока Свога.

6. Не лијени се походити болесника.

7. Буди милосрдан спрам сирote, као да си јој отац, а спрам матере њене, као да ти је сестра — онда си син Свевишњега и Он ће те волjети, него мати твоја.

8. Ко се својим трудом храни, и с' малим задовољан бити може, — тај живи тихо и спокојно.

9. Не препуњавај стомак одабраним јелима, и не једи лакомо.

10. Многи су због неумјерености умрли, а ко умјерено живи продужује живот свој.

11. Спромах се храни сухим хљебом; ко му га отме — убица је!

12. Који кућу, туђим имањем зида, тај скупља камење за свој гроб,

13. Ко се распуштених женскиња не уздржи, тај ће злочинац постати; трулеж и црви су му наплата, и тако ће се осушити, да ће га се људи плашити.

14. Који пред Творцем својим гријеши у самоћи и потајно, гдје га само Бог види, тај ће пасти љекару у руке.

15. Гријех је мач с' обадвије стране оштар; ране, које он задаје, не могу се излијечити.

16. Згријешио сам, па шта ми је било? Бог трпи дуго, али и наплаћује вјерно.

17. Не презири онога, који те попрекнула, и не преговарај му његове гријехе.

18. Нов пријатељ је као и ново вино; остави га, нека остари, пак ће ти онда, моћи бити пријати.

19. Дим и пара иду пред ватром, а пред свађом бој.

20. Ко се за смеђу хвата, тај ће се окаљати њом; ко се с' гордим дружи, тај ће се погордити; ко се с' неваљалим дружи, за тога ће се свагда понешто од неваљалства приљепити.

21. Мјери злато; боље радиш, кад мјериш ријечи своје.

22. Као кад би се курјак с јагњетом опријатељио, тако је и друштво неваљалога с' богобојазљивим.

23. Што је капљица воде спрам мора, и арнце пијеска, спрам свега пијеска морскога; то су године живота човјегијег спрам вјечности.

Храмовска прослава у Рељеву.

Лебдело је пријеме као на крилима, као бујни таласи плаховите ријеке. Лађа човјечанскога живота возала се по таласима узбркане ријеке те, крманећи ка обали општијех мисли, жеља и смјерова; ка обали добре наде.

На бујнијем таласима валовитога мора свјетскијех страсти, на узбрканом мору људске слабости једрила чисте вјере у Бога била су увијек разапета једра.

Прошавше су године редом, свједочећи да никакво зло не може остати за навијек; јер и ако:

Пред лицем ноћи дан губи своје биће,
Али за њом рујна зора опет свиће;
И васељену сунца осијева жар,
Са којим свако биће прима мио дар. —
Старе мисли често побуђују нове,
Ал' се опет све на један пут понове.
Прошлости је корјен засађен дубоко,
А кад младиће никну, расту високо.

А кад је густи облак на српскоме небу скрио сунца жар, остао је само једне луче свијетао плам. И.

Петсто љета и два више прохуја
Као један дан
Али свјетлост сјајне луче те никада
Не изгуби стан.

Залуд' душман у помами свог бијеса
Кроз тол'ко љета
Хтједе збрисат' лучу с' лица земље смјело
Испред свијета. —
Свјетлост та то је црква[1]), пред којом стајâ
Вјеран јој слуга
С' крстом, с' јеванђељем, с' мачем у руци
Рад' рода свога,
У данима чемера, туге редовно
Молећи Бога, —
Ма да је често бив'о невина жртва
Душмана свога. . .

Црква нелим, та наша чуварка најдрагоцијенијега ковчега народног: имена и језика, народности и обичајâ српскијех.

Као год што биљка, кад не би имала свију услова за развијање, морала би најприје окржљавити па за тијем угинути, тако и ми без цркве, не имајући довољно услова за живот — живот духовни, морали би бити у чами, и у томе не нормалноме стању чинити изгреде. И као год што је залијевање биљке једини њен извор живота, тако је и црква наша извор нашему животу — услов опстанка нашег у чељустима валовитога мора људскијех страсти.

Што је сунце звијездама и осталијем не бескијем планетама, које се око себе и око њега окрећу, од којега своју свјетлост добивају — то је нама, поред тога сунца, друго сунце: црква наша — дом молитве; црква, која нас у нераздучивој заједници са женихом својим Исусом Христом и Духом светијем држи у животу. — Црква, ради које је сишао с' неба на земљу, и на њој ноге опрашио Христос Спаситељ; црква, за коју је понио клетву на земљи Месија; црква, за коју је страдао, на крсну смрт драговољно примио себе с' тијелом Христос спас наш — јест чуварка и благајница свију за нас донесенијех с' неба на земљу блага, која је донио једнородни Син Божији, Исус Христос, и њој залогу своје пресвете вјере повјерио. Она је храм, у који су и св. апостоли свједочили све, што год принадлежи истини. Она је „стуб и тврђава истине“ (Тим. гл. 3. ст. 15.). Црква је наша матер, која радо прима у своја пресвета њедра окупана во дом јорданеком чеда, па их васпитава и храни на овоме свијету, а спроводи усрдијем молитвама за нас на загробни вјечни живот.

[1]) Овђе под именом „црква“ разумијева се у правоме смислу црква-храм-дом молитве, а не жива црква-општина најернијех хришћана. В.

Да нам није цркве било, разуздане буре свјетскијех искушења, прогутале би нас све. Она је била поуздано средство: тврда сплава вјере Христове, отворена, смјела, једра и јака љубави Христове, поуздано сидро нада, — ушљед чега смо се смјело возили на сиње мору земаљскога живота. Она је чврста веза, која нас све веже у једну цјелину, једном крвљу очином, једном храном материнском, једнијем млијеком хришћанскијем, ће је сваки нас учесник једнака дијела: једнога живота, једне судбине, среће и несреће. — Црква је оно средство, које нас је држало на овоме свијету кроз многе вијекове, да нам тај не буде долина плача — бунар суза, колијевка клетве, гроб смрти; него весела божија обитељ за нас; кућа обилна благослова Творчева, насеље мирна и задовољна живота до воље божије.

Сунце на хоризонту исходи јутром — одкуда са раја дан, а заходи вечером — ушљед чега настаје ноћ; окреће се у извјесно пријеме око себе самог — од куда бива година са своја различна четири доба; а црква наша не помиче се дању ни ноћу; чврсто стоји на „недвижимом камени“, којега је ударио њен женик — Исус Христос; свијетли без захода словом божијим — свјетлошћу јеванђелске истине! Цркве наше — молитвени храмови, које је сазидала народна побожност у славу божију, уједно су храмови нашега пламенога чувства: побожности, српске народности, узајамне љубави, братског, односно породичног и друштвеног живота. Црква је кадионица, која нам улијева у груди тамјан и смирну хришћанске побожности; а са олтара нам пали свијеће усрдијех молитава пред божијим угодницима и пред Богом.

Цркве нас позивају сваки час пријатијем звуцима звона са торњева на богату јеванђелску вечеру, на освећени хљеб и вино, суште тијело и крв Спаситељеву, које је, за то, што је она, т. ј. црква — и једно и друго, посијала по винограду господњем с божијим благословом, поникло и саврело богатијем плодом.

А да не би погинули кад год с' језика нашега без добре свијести, и да не би клонули духом под благијем игом крста Христовога, црква нас је вазда скупљала у своја топла материнска њедра; крјепила млијеком побожности и вјере, гласом ипостаснога слова Божијега, који се у јеванђељу находи. Она је оруђе, с' којим ум наш

познаје истину, воља наша познаје шта је добро, срце наше находи блаженство; оруђе, с' којим се чувства наша посвећују и воља предаје Богу, дух наш сокрушава, срце смирава пред величанством божије и силе и славе, — с' којим се очи наше управљају на небо, одкуда силази сила и благодат, која снажи наше слабе моћи, лијечи душевне и тјелесне болести.

Црква је утјеха за све нас, који смо гладни и жедни правде. Она благовјештава живот, који не гњије ни од какве трулежи, нити болује од какве болести, већ шустаствује без „печали и воздиханија“.

Црква наша — храм молитвени — јест груди, у којима куца пресвета Христова вјера, љубав и надо, — те три најглавније добродјетељи христијанске, — као што су њедра наша стан срца нашега, у којима оно куца, дише, мисли и осјећа . . . Она је повој и колијевка, у којој се чеда божија гаје у вјери, љубави и побожности хришћанској. Она је наобилни извор воде живе, који је ријанио слово божије кроз све народе, наченше од Јерусалима.

Црква је наша мјесто и благајница примања благодати од Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа, и љубави Бога и Оца, и заједнице св. Духа; мјесто примања хљеба „сшедшаго с небесе“ и живота вјечнога. У њој се радујемо и у тој нашој радости надамо се спасењу и избављењу свију нас: од гријеха, који нас тишти, од клетве, која је пријешла на нас с' првијех прародитеља као наслеђство, и која нам свима чела стоне; од смрти, што би нас све потрла на путу гријеха тога, на „крестъ древиїа клатвы“.

Црква нам је најдрагоцјенији бисер, што нам је остао у наслеђству од нашијех старијех, да га чувамо за себе, и да сачувамо и за дјецу нашу, за потомке наше.

Погледајмо само на прошлост, на тешка времена, кад се наша црква, — тај красни бисер, — и у њој учвршћена истиска вјера налазаше се у чељустима сиње мора непријатељскијех страсти, пред грозничем ударцем немилосрдне руке непријатеља часног крста, по средини плача и лелека, по врлети страха и ужаса, у ланцима сиђега робовања, — па ћемо, заиста, рећи само: „Вели сн господи, и чудна дѣла твоа“. . . „Хвала ти Вишњи!“. . . „Хвала ти српска непомућена свијести!“. . . „Хвала ти храбра мишице и умна снаго српска, за то, што се одржасмо!“. . .

На кад тада није пропао тај скупоцјени бисер наш, била би од Бога грјехота, а од свијета срамота, ако га не би хтјели и умјели очувати сада, када су већ настала мирна времена у уређеној држави нашега пресвјетлога господара, који нам држи и заштићава цркву од сваке напасти и да је можемо, сходно закону и религији на темељу законо-признатијех повластица уређивати, и у своје вријеме по народном обичају посјећивати. Можемо дакле, јер су нам отворена врата и пружена издашна рука к' народној просвјети, научености и образованости; дато нам да можемо уредити како ваља и треба нама и други расадник народности наше: српске народне школе, којима је на челу овај наш красно уређени и потпуно с' принадлежностима снабдјевени српправ. богословски завод, из кога излазе за нашу Херцег-Босну способобљени служитељи божијега олтара, цркве наше и народа нашега.

Кад нам је црква дакле живот, чувајмо је, да је очувамо достојно! Чувајмо тај драгоцјени живот угодног пред Богом, а свијетлога пред народом образа нашега.

На како да је очувамо? Како ћемо јој моћи најлакше одужити се за сва њена доброчинства, која су њеђство чисте материнске љубави према дјеци својој — према нама? Шта она тражи од нас за то све?

Утврђење у православној вјери, побожност и узајамну љубав хришћанску — то тражи она од нас свију на првоме мјесту; за тијем све оно, што најискуље јеванђеље. А њеђство вјере, побожности и љубави је похађање ње исте — цркве, — срдачне молитве, хвала и слава у њој и изван ње Богу, мирна савјест, непомућена свијест, чуваше своје народности, имена и језика, обичаја, трпезвеност, крпјепост, величина, слава, — а крајњи продукат је општа побједа над свијем непријатељима часнога крста и вјере Христове, и напошљетку: вјечни живот, као крајња цијељ свакога члана цркве.

Тако ћемо је очувати. Тако ћемо јој се најлакше одужити за све. То она од нас тражи.

За то смо дужни обраћати се к њој вазда, а нарочито кад испитујемо св. Писмо и св. предање, њеном најашњу повјерити се, и њеним гласом доказивати своја учења.

Нашем српскоме народу, који је васпитан у српској побожности, црква је увијек била најпреча светиња пошље Бога. Зато ју је,

приносећи угодне Богу и њој жртве, најодушевљеније посјећавало, њеном покровитељу, св. Сави под скут притицао и тражио мелема душевној и тјелесној слабости. А служници св. олтара и св. трапезе — свештеници оба реда — били су му — народу — најмилији лијечници свију слабости (мана) — прави оцеви и свједоци свију његовијех како добријех тако и худијех дјела, врлина и порока.

Као што су наши стари за успомену прелазак из многобожачке у праву истиниту вјеру, вјеру православну, изабрали себи патроне: св. божије угоднике, и нама то у наслеђство као аманет оставили, тако је и свака црква наша православна, из љубави и поштовања, изабрала себи нарочите празнике Христове, Богородичне и светитељске, као патроне, којих се у дотичне дане нарочито сјећа, и којих тада успомену особито слави у заједници са живом црквом — општином вјерујућих Христјана. Таквијех празничнијех дана имале су и имају и данас све наше цркве преко године много. Особито пак у нашијем манастирима, ђе се и одржала, може се с' правом рећи, наша св. вјера, српско име, језик народност, прослављање су најсвечаније, — као што се и данас прослављају — наравно према околностима — храмовске славе!

О такијем свечаностима, као што је свима познато, свештенство с' народом са околнијех села и из даљијех крајева долази црквама односно манастирима, ђе се моли Богу, весели и пјева по неколико сати или по неколико дана. То бива редовно сваке године, разумије се, као што рекох, како ће допуштају разне прилике времена и остале околности.

И наша овдашња црквица, од како је подигнута и освећена, прославља сваке године успомену: „Принесенїе кїотїа мощей кїотїтеля Николая“ (9. маја), као дан своје храмовске славе. Па као што је изабрала између многијех својих светитеља моћна заштитника, милостива посредника између себе, односно своје побожне дјеце — живе цркве — и Бога, тако је изабрала и најљепши дан у години, дан 9. мио. прног маја, када је човјек и иначе, окружен у природи пуном природе поретком и васцијелом красотом њеном, весео, крјепак и расположен; ушљед чега се рађају у њему побожна осјећања, слатке жеље и наде

И као сваке тако и ове године прослављена је овдје успомена пренесења св. моштију оца Николаја, као на дан храмовске славе овдашње цркве. Прослављена је најсвечаније.

Успомена та прослављана је, као што горе рекох, редовно сваке године у своје вријеме, али је прослава у томе смислу ове године била свечанија него и једном до сада, јер бијаше увеличана присуством високијех гости и далеко већијем бројем народа у опште, него што је то било у прошлијем годинама. Осим тога бијаше и вријеме врло угодно.

За то ћу, идући по реду, описати ту свечаност, а вас пречасни господине уредниче молим, да потоме опишу наволите уступити мало мјеста у цијењеном „Источнику“, јер се надам, да неће бити сувишно поштопанијем читаоцима његовијем.

У петак — 8. маја - у $12^{3}/_{4}$ сата послије подне милозвучни глас звона са високога торња наше красне црквице огласи долазак високога гоета, великога добротвора народног, сиједога старине Архипастира *Николајевића*. На тај глас изашли су питомци на обалу бистре Босне, гдје су у два реда причекали и поздравили са добродошлицом милога свога гоета. Госпођина митрополита праташе и друга одлична господа. Пошто је поздравио, пријешавши на лађу преко Босне, своје духовне синке, своју задаћину — богослове, а они сваки редом цјеливали његову св. десницу, пошао је архипастир у велику заводну салу, да одмори своје старачке кости. У 4 сата по подне је у заводној црквици празничка вечерња отпочета, на којој је присуствовао и хљеб благословио Високопреосвештени обучен у манторосу из свога стола. Вечерњу службу одслужило је више високопречасне господе свештеника са два ђакона.

По свршетку вечерње и по изласку из цркве, већ бијаше и сунце сјело на западу да почине. Само још своје злаћене зраке шаљаше, см'јешени се — рекао б' — на красну одјећу пролетну мноиарни бај мајски. А небо, обасуто тијем румењем зрацима, она прекрасна завјеса рајска,као да у томе моменту саопштаваше грјешном човјечеству милост божију, набављене од грјеха и вјечни блажени живот и радост!

О, да ли има не свијесне душе, која при таквоме дирљивом призору, нарочито из овакога романтично-усамљена мјеста, неби помислила на

оногa, који је тако мудро и красно уредио царство природе?!

Ох, зар има такве душе,
Која не помишља на рај?
Ох, зар има још'те неко,
Да не ужива мајски бај?!...

Ох, зар има таквог срца,
Да не чује туђа плача?
Зар је и сад злоба клета
Од љубави већа, јача?!....

Ох, зар има и још неко,
Да „слободе златне" крило
Не штити га и не чува?
Ох, је ли то С — — мило?!....

По томе је Високопреосвештени шетао са господом све дотле, док бијели дан не рече: „С Богом роде српски, челична стијено, срећа ће прађедовска чувала под крилом ноћи до ближеска свијетле зоре моје"! А на скоро за тијем дође доба вечере и пријеме спаваћу. Наста мајске ноћи тишина, само се чује мелодија пјесама безазленијех слануја у зеленом гају, а мјесечина са зинђедама повиси тихане ноћи чари.....

Предаде се све у крило лака санка....
А под крилом ноћи те, кад све слатки санак снива,
А поточић сриеж кад бисерне пузе своје сліва, —
Љубећи росно цвијеће на обали слатко —
Са врхунца гаја жуборећи лако
У бистре Босне ток:
Мирисави зачух ти бај;
А свако биће кличе: „хај,
Ево вам освиће жељни
Весељa дан, девети мај"!

А моје груди младе, напуњене тугом горком,
Бућкале су као огањ живи пред мајском сјеницом.
Та још нешто снивах, ох сјећам се сада, —
Душа ми ј' с' мислима тада
Лебдела на истоку....
У тиханом томе бају
Славујев слушао сам глас;
А вила ми ко на јави;
„Дође", — рече — „радосни час"!

Пошље сна осване дан; снану дан свечаности наше, дан 9. маја!.... Све окријељено лакијем сваком поздравља прво сунца зраке, славећи Творца. Исток се смијеши на све; на красоту мајског јутра!....

А мени и нехотице у оку тад заблиста
Суве сјај као сунца жарковт, као роса чиста
Шћах нешто рећи, ал' ми се језик свеза,
А из груди потресе ме нека језа....
Сјетих се славе некадашње....
Сјетих се зоре прећашње!....

У томе и глас звона огласи пријеме јутрење службе. Јутрења свршена је у 9, а литургија у 12 сати.

На литургији чинодјејствовао је Високопреосвештени г. Митрополит, а уз њега високопречасни г. архим. Марковић, пречасни госп. С. Давидовић, прото и члан срп. прав. сарајев. конзисторије, пречасни госп. Ђ. Петровић, члан конзисторије и уредник листа „Источника", преч. госп. Д. Николић и још 2 ђакона.

У течају литургије Његово Високопреосвештенство у своје пријеме рукоположио је за ђакона г. Ј. Лазичића, а часн. госп. В. Милановића произвео на степен презвитера.

Литургију одговарао је ђачки збор са хора, а за пјеницама пјевали су П. Јовановић, свршавајући богосл. и С. Ђ. Поповић, питомац III. године, који је својим хармоничнијем гласом као сваком тако и овом приликом обратио на себе пажњу слушалаца. Дај Боже, да овај врли младић, син проте и честитога Србина Ђорђа Поповића пожини у здрављу до најдубље своје старости, на корист својих родитеља, цркве, државе и народа свога!

Овђе ми је примјетити, да је г. Травањ, хоровођа пјевач. друштва „Слоге" у Сарајеву, са извреднијем својим гласом пјевајући: „агнес деи"... дубоко гануо све присутне. Хвала му и живио!

За пријеме причасна изговорио је преч. свештеник Милановић красну бесједу са двери народу. У њој је говорио, пошто је најприје укратко оцртао значај и важност тога празника, о скромности и смирености, о васпитању дјеце, пошто је нарочито позвао дотичне родитеље, да, као први учитељи дјетињи, обрате што већу пажњу на васпитање своје дјеце, — о вјери и уздржљивости, о вјерности и послушности према претпостављенијем властима, о поштеном и угледном понашању у грађанском животу и т. д. Садржај бесједе у главноме био је врло умјесан, а у погледу гестикулације нема се, држим, шта примјетити као почетнику.

На литургији осим Г. Митроп. и више свештеника присуствовали су г. г. админ. директор зем. Владе В. вит. Сауервалд, окружни пред-

стојник др. М. пл. Кукуљевић и повјереник зем. зем. владе благородни г. П. Тодоровић и друга одлична господа. Црква је била дупком пуна народа, али га је толико 4 пута више било око цркве, што не могаше станути унутра.

По свршетку литургије пошена је литија око завода и цркве уз појање светитељског тропара: „Приспје дан“... Пошто је довршено богослужење пошао је Високопреосв. Г. Митрополит са господом и свештенштвом уз пратњу питомаца кроз гомилу оног силног свијета у завод, да се одмори.

У 1 сат по подне отпочео је свечани ручак у великој заводној трпезарији, на коме је, осим г. Митрополита, наставничког особља, осталијех свештеника и грађанскијех чиновника, — присуствовало још доста одличнијех гости као и заводни питомци. За ручком је пало више здравица, а најприје је наздравио Високопреосвештени Митрополит за здравље и дуг живот Њег. Вел. цара и краља Франца Јосифа I., на што су питомци и сво друштво отпјевали пареку химну. За том здравицом наздравио је високопречасни госп ректор Петрановић за здравље и дуг живот преузвишен. госп. министра Калаја и високе зем. владе, изјавивши им уједно у име цијелога заводног особља топлу благодарност на благодјејанијама. На то су питомци с гостима отпјевали: „Многаја лета!“ Даље је напио господин Тодоровић за здравље Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Николајевића, препоручивши питомцима, да он свима идеал и огледало буде у свему. Та здравица пропраћена је са: „Тон деспотин“. . . Четврту здравицу говорио је г Д. Адамовић, богосл. IV. године, у којој је изјавио високијем гостима и свему друштву у име својих другова, да ће он као и његови другови одазвати се достојно своме високоме позиву, када ступе у јавни живот; међутијем да ће безусловно и на прије вршити све њачке дужности, — захваливши уједно гостима на својској посјети. Пету здравицу напио је г. Кукуљевић за здравље новога свештеника Милановића, који је получио чин свештенички. Та, као и многе друге здравице, пропраћена је са: „Живио!“ и „Многаја лета!“

Иза ручка отишли су гости да се одморе, а по кратком одмору г. Саусрвалд са дотичном господом отпутовао је у Сарајево.

А весели народ, одушевљен молитвом, гањут дубоко посматрањем сједећега Архипастира и церемонијала при богослуљењу, отпочео је народно коло, одмах по изласку из цркве на ледини пред заводом. Ту је играо, пјевао и веселно се до саме ноћи, а тада се разишао својим кућама, потпуно задовољан, пун милине, пун слатких успомена.

Њ. В. госп. Николајевић ноћио је у заводу и на вече Никољица, а сутра-дан — у недељу — 10. маја присуствовао је на литургији, коју је одслужио у заводној цркви свештеник Миланковић са новијем ђаконом Лазићем.

Истога дана, т. ј. 10. маја, у $3^1/_4$ сата пошље подне кренуло је Њ. В. у Сарајево. Питомци су га испратили до на обалу Босне, ђе их је са краткијем говором очински поучио, да се и у будуће уредно владају и својски труде за свој будући позив, а високопреч. господа наставници прати ли су га до станице жељезничке.

„Пођи с Богом мили владико, мили Архипастиру, и ми ти сви желимо срећан пут!“ — поздравили су питомци једногласно свога милога госта при растанку, на његову пошљедњу: „С Богом дјецо!“. . .

Тако је прослављена ове године успомена храмовске славе наше цркве у Рељеву.

Увјерен сам да нећемо ни у будуће изгубити свога највећег поштовања за св. матер наше — за православне наше у Херцег-Босни, које нам чувају наше дивје највеће светиње: српски језик и олтар српске побожности.

Нећемо се никада показати неподобни и неблагодарни ученици те наше највеће народне школе, и њезој пастави у васпитању, које од ње имамо и добивамо. А то ме увјерава нашега најпобожнијега расположења дух и овако одушевљено похађање њено и слава.

Увјерен сам, да ће православна црква као и српска школа наша, живјети и од сада као и до сада што су у нама и над нама. Црква наша неће погинути никада, јер је она пета сва времена и љета свему свијету и нама задржала у својој области.

А докле тако будемо послушни и вјерни цркви, докле се њеном гласу будемо покоравали, њене заповиједи савјесно испуњавали, њу одушевљено посјећавали, бићемо на љаји земаљскога живота вазда сигурни, слободни: „Стрта ж вичнаго не сухомлна, нжи свѣтлима, јакш гд нами Богъ“; а од туда ће уједно њеђовати нам свима вјечни и блажени живот.

У Рељеву, 10. маја 1892.

Вид. Парежанин,
богословац.

Одликовани.

Његово цар. и крал. Апостолско Величанство благоизволело је Превишњим ријешењем од 11. јуна 1892. премилостиво подарити источно-православном савјетнику конзисторије и архимандриту *Ђорђу Магарашевићу* у Сарајеву уз опрост пристојбе орден жељезне круне III. разреда („Сар. лист“ од 6. јуна (24. јула) о. г. број 81).

Ристо Јокановић свештеник парохије Добојске у протопрезвитерату тешањском, одликован је *грчевим појасом* од Његовог Високопреосвештенства АЕ. и митрополита Дабро-босанског господина Ђорђа Николајевића, декретом од 2. јула 1892. број 1302 у-њиједећем садржају: „Уважавајући ваш ревни свештенички рад, цијењећи лијепо владање и имајући вас у виду, као такво свештено лице, које, по својој спреми зна и хоће, да на сваком мјесту оправда позив правога пастира српске православне цркве, — нашли смо се побуђени одликовати вас и са св. архијерским благословом, са данашње конзисторијалне сједнице дозволити вам, да можете носити *„грчеви појас.*““

Надамо се да ћете то наше архипастирско благословљење високо знати цијенити, те, као што сте тим видљивим одличјем удостојили се између других свештеника, исто тако, надамо се, да ћете и радом вашим увијек се показивати достојним и да ћете рад ваш у корист цркве и повјерене вам пастве са удвостручењем силама наставити, дјелајући свагда у оном оквиру, што су га црквени и државни закони обиљежили“ и т. д.

Разно.

О васпитању дјевојака. Нека одлична Американка, кад је упитана, како она мисли о васпитању дјевојака, одговорила је овако:

„Научите их, да знају зготовити најнужнија јела, која ће нас сачувати здраве, те ће тако уштедити породици честе љекарске походе.

Научите их, да умију скројити, сашити, окрпити и опрати кошуље и одјело, и да је љепше одјело плаћено и својеручно направљено него не плаћено па ма и свилено.

Научите их, да је рад у башчи љепше уживање природе но све шетње и путовања.

Научите их, да држе кућу чисто и у реду, да саме у кући све раде, па да, осим најтежих послова, могу бити без слугу и слушкиња, које непажљивом домаћину и домаћици опусте кућу, и нека знају и упамте, да је вриједна домаћица боља и да више вриједи од стотине лијених и помодних госпођа, које само љенствују и расипају новац а увијек су бриједе и нездраве.

Научите их, да не купују оно што није одиста потребно, па и то кад купују, нека се добро с кесом споразумију и нека знају, да сачувана пара више вриједи од потрошеног дуката.

Научите их, да штеде у свему и да знају, да само онај штеди, који мање троши него што прима, и да ће сваки, који више троши, него што прима, доћи до просјачког штапа.

Научите их, да одрже оно што обећавају и да презиру све оне, који обмањују, и да воле само оно, што је право и истинито.

Научите их, да брачна срећа више зависи од њих него од мужева, па нек знају, да код људи више вриједи рад и поштење него богатство и разметање, и нека полазе за оне, који су поштени, који раде и штеде, јер ће само тако бити срећне. Распикућа муж упропастиће и оно што је њено, па ће га она морати да храни и одијева.

Дјевојке су на то одређене, да буду добре супруге, матере и домаћице. То троје не смију никад сметнути с ума ни код куће, ни у школи, и све васпитање њихово треба да има само то на уму.

Кад их тако васпитате, онда их удајте. Оне ће тада умјети да живе и да вас се са благодарношћу сјећају.“ „Вид.“

Прилог цркви. У Рибнику парохији свештеника Ђуре Бањца, парохијани петога: Јово Тодоровић, Петар Тодоровић, Јеремије Тодоровић и Петар Савић, приложили су рибничкој православ. цркви 5 дана оранице земље у мјесту, која је у приједности од 100 фор. и у једном комаду под именом „Јасика“.

Читуља. Примили смо тужни објаву из Требиња да је овдје 15. маја у 6 сати изјутра преминуо *Стефан вит. Черовић*, начелник града Требиња, предсједник српско-православне црквено-школске општине и народни добротвор у 42 године. Покојника жале и оплакују супруга Анђелија рођ. Ђеловић, браћа: Ђорђо, Перо. Гавро и Томо, и сестра Сока, Анђа и Петра.

Поклон српско-православној црквено-школ. општини у Брчком. Госпођа Милева Константиновић рођ. Опујићева из Београда, поклонила је своју кућу, на великој улици у Брчкој српско-православ. црк.-школ. општини, за спомен својим родитељима, да се у њој оснује читаоница. Живила!

Г. Лазар Богдановић, парох у Чепину, изабран је 2. 14. јуна о. г. једногласно за пароха Вараждинско-велико кањишкога у пакрачкој епархији. Г. Богдановић је сурадник овога листа, а осим тога радио је и у другим нашим духовним листовима, па и у неким руским часописима. Он је један од бољих и ревносних млађих свештеника српских, те можемо честитати Србима у Вараждину и В. Кањижи, што ће у г. Лазару Богдановићу добити валана свештеника. „С. С.“

Добротворка српска. Госпођа Мила Стојковићка, жена пок. Дра. Пере Стојковића у Сомбору, по жељи свога мужа, завјештала је српском народу на просвјетне циљеви око 50 хиљада форината.

Књижевна задруга. У Београду се (Србија) основала књижевна задруга за издавање најбољих српских дјела. У задруги су први и главошити књижевници наши. Чланови су овој задрузи: *добротвори*, који уплате један пут за свагда 75 фор. или 150 динара; *оснивачи*, који годишње плаћају 5 фор. или 10 динара; и *улагачи*, који годишње уплаћују 3 фор. или 6 динара. Сви чланови добибивају сва друштвена издања. Предсједник је томе друштву: *Стојан Новаковић* и тајник *Љубомир Јовановић*.

Народни добротвор Тома Зековић умро је 1. 13. јуна о. г. у Новом Саду и своје заштеђено имање распоредио и на своју и на опште циљеви и то: 6500 фор. за потпомагање сиромашних ученика на препарандији српској у Сомбору. — Српској великој гимназији у Новом Саду 5.000 фор. Српском учитељском конвикту у Новом.

Слава народном добротвору, и вјечна му успомена у народу српском.

Нови српски проналазак. Г. Љубомир Клерић професор велике школе у Београду, пронашао је нову писаћу машину којом се могу у исто доба да пишу по више писама или да сниме по више цртежа. Машина се та зове *полипантиграф* и служиће врло добро у званьима код протопрезвитерских уреда и суда, гдје је нужно, да се једна иста ствар у више примјерака пише.

Дар цркви. Честити Србин и побожни Христијанин Милош Зељковић, трговац из Босанске Крупе, даровао је једну велику и лијепу икону и један „плитон“ за часну трапезу цркви у парохији Врело у протопрезвитерату Бихаћком.

Парохијални домови у Дабро-босанској епархији. На темељу дозволе високог цес. и кр. заједничког министарства, висока земаљска за Босну и Херцеговину одредила је, — по предлогу АЕ. М. Конзисторије, — да се ове 1892. године парохијални домови сграде трошком земаљске владе, и то:

1) Парохијални дом у *Губину* (котар Лијевно) уз припомоћ владе *4.406 фор.*

2) Парохијални дом у *Вртоњима* (котар Бихаћ) уз припомоћ владе *3.192 фор.*

3) Парохијални дом у *Илијашу* (котар Сарајево) уз припомоћ владе *3.192 фор.*

4) Парохијални дом у *Мокром* (котар Сарајево) уз припомоћ владе *3.291 фор.*

5) Парохијални дом у *Гашници* (котар Градишка) уз припомоћ владе *3.192 фор.*

7) За купљени парохијални дом у *Романовцима* (котар Градишка) принос од владе *700 ф.*

Они парохијални домови дакле стаће 17.973 фор. а градња истих повјерена је дотичним окружним областима.

Како смо изјављени подизање парохијалних домова сваке године продужиће се на оним мјестима и парохијама гдје је најпотребније тако, да свештеник обитава у средини своје парохије. И тако, ако се сваке године буде подизало по 6—10 парохијалних домова, онда ћемо најдаље за 20 година имати у свима парохијама парохијалне станове.

Новчана припомоћ српско православним свештеницима Дабро-босанске епархије. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизволела је у овој 1892 години подијелити новчану припомоћ шљедећим свештеницима, и то по 300 форинта: Ђорђу Марковићу и Сими Бјелајцу; а по 200 форинта: Дамјану Николићу, Занфиру Милићевићу, Миладину Поповићу, Ђоки Косорићу, Јосифу Поповићу, Остоји Милетићу, Петру Иванковићу, Ристи Јокановићу, Јови Кргићу, Стевану Џабићу, Илији Кецмановићу, Јовану Гаковићу, Луки Недимовићу, Мили Љубоји, Милану Глушцу, Тодору Крчићу, Гаври Никковићу, Алекси Поповићу, Јевти Гашићу, Јовану Обрадовићу, Јосифу Поповићу, Хаџи Мили Попадићу и Лазару Ожеговићу.

Прешли у православну вјеру. У епархији Тимочкој (Србија) још од старијих времена, готово у сваком селу живило је по неколико циганских породица, са приличним бројем душа, који су се занимали радњом: ковачком, пиљарском и земљодјелском. Околно свештенство радило је доста и старало се, да ове своје сугрђане, који су иначе врло честити и поштени домаћини, — приволи, да ступе у вјерску заједницу са православнима, т. ј. да се покрсте и пријеђу у вјеру православну, но у томе није могло потпуно успјети, јер се постарији од њих томе јако противише.

Неуморним пак заузимањем епископа госп. Мелентија прије кратког времена пристадоше драговољно сви ови сугрђани да пријеђу у православље. Њих је потом одмах у мјесецу априлу о. г. у два пут покрстио преосвећени г. Мелентије уз припомоћ више свештеника. На архијерејској служби, коју је г. епископ у част њихову одслужио, сви су они по крштењу одмах и свето причешће примили. Милина бијаше погледати како ови честити наши сугрђани са пијелим породицама својим прилажаху к св. чаши, и крстећи по неколико пута са највећом смјерношћу и побожношћу примаху св. причешће, и благодарећи г. епископу што их је све причислио вјери Христовој цјеливаху му свету десницу, а тако исто и свима осталим свештеницима са ријечима: хвала вам! хвала вам по хиљаду пута!! До сада је покрштено око невјерника свега, само у округу Црнорјечком до *хиљаду душа*, а и по осталим се окрузима непрестано крштавају тако, да ће у скоро сви бити покрштени.

Тијех дана, када ови примаху вјеру Христову бијаше неописано њихово весеље и играња, и сви се радоваху, што се са својим сугрђанима у вјери православне, која их је знатно од њих раздвајала; а са вјером рекоше: „Ми са сим прелазимо и у народност српску и стараћемо се, да се наша народност што прије изгуби, а од данас нико нам не смије казати, да смо Цигани, већ прави Срби.“

Ово је заиста знатан напредак у вјери наших прађедова на овоме крају, што нашем неуморном дјелатељу винограда Господњег г. епископу Мелентију само за похвалу служити може. **М. П.**

Свршени ученици српско-православног богословског завода у Рељеву. На свршетку ове 1891./92. школске године 11 редовнијех ученика и питомаца свршили су науке и отпуштени су из завода са апсолуторијом сљедочбом и то:

Са одличним успјехом:

1. **Данило Адамовић** из Травника, сарајевске епархије. Рођен 1869. год. Владања је *похвалног*.

2. **Петар Јовановић** из Горње Слатине, зворничке епархије. Рођен 1872. године. Владања је *примјерног*.

Са врло добрим успјехом:

3. **Димитрије Лукић** из Бијеле, зворничке епархије. Рођен 1870. год. Владања је *примјерног*.

4. **Симо Станишић** из Лијевна, сарајевске епархије. Рођен 1872. г. Владања је *примјерног*.

Са похвалним успјехом:

5. **Стојан Врањешевић** из Стабанџа, сарајевске епархије. Рођен 1869. године. Владања је *примјерног*.

6. **Вукосав Миланović** из Суваје, сарајевске епархије. Рођен 1865. год. Владања је *примјерног*.

7. **Стеван Ј. Поповић** из Мајевица, сарајевске епархије. Рођен 1867. г. Владања је *похвалног*.

8. **Коста Стевковић** из Сарајева Рођен. 1872. године. Владања је *примјерног*.

Са добрим успјехом:

9. **Симо Берић** из Медне, сарајевске епархије. Рођен 1870. год. Владања је *похвалног*.

10. **Михаило Вучковић** из Јагодиња, сарајевске епархије. Рођен 1867. године. Владања је *примјерног*.

11. **Јован Ивковић** из Граница, мостарске епархије. Рођен 1862. год. Владања је *примјерног*.

Прослава „Крсног имена“. Овдашње српско-православно црквено-пјевачко друштво „Слога,“ прославило је као сваке тако и ове године своју *крсну славу* на Видов дан у понедељак 15. јуниа. Овогодишња слава надмашила је све дојакошње славе тога друштва, јер је приређена била

у чисто српском духу. Позиви на ову славу штампани су у српским тробојним знаковима. Тога дана у јутру у 8 сати била је *божанствена литургија у новој цркви* а за тим *опијело* покојним добротворима и члановима овога друштва. Божествену литургију одслужио је АЕ. и Митрополит г. Ђорђе Николајевић са архимандритом Венијамином, 4 свештоника и протођакопом а опијело извршио је такође архијереј са 16 свештеника протопрезвитерата сарајевског. На служби пјевало је друштво у мјешовитом, а на опијелу у мушком збору.

Око 10 сати тога дана из цркве митрополит је са свештенством дошао у друштвени стан, гдје је осветио водицу, прелио кољиво и преломио колач са домаћином и предсједником друштвеним г. Васом Краљевићем.

Послије подне друштво је приредило у славу свог крсног имена на Илици: *српску народну забаву*, гдје су пјеване све саме српске пјесме и играње све саме српске игре.

Одговор непознатом дописнику „Бошњака". У 23. броју листа „Бошњака" од 9. јуна 1892. године. (Зилкаде 14. год. 1309), под насловом: „Једног жале, другог сажељевају", изашао допис који је сасвим лажан и вађа намјерно увршten у лист, само да се баци пријека лага на српско-православно свештенство у Босни и Херцеговини. У том се допису наводи ово: „да неки православни свештеник из села Бежље долази сваког уторка у Тешањ на пазар, и да кроз варош на коњу накрививши шубару на једну страну а седло на другу, прозази џан и свијету служи на поругу" и т. д.

Томе дописнику „Бошњакону" и уреднику истоном одговарамо са аутентичним извјешћем, које смо добили и које гласи у наставку: „Што је дописник „Бошњака" из Тешња неразуман, те није ништа правилно рећи, да ли и римокатолички свештеници сладају уједно као и српски свештеници, него је у свом допису назвао, да је то православни свештеник из Бежље кот. Тешањског; то томе се знаде да је дописник глуп и да ништа неразумије, јер није знао правилно навести, да је то један римо-католички парох из Бежље (парохија Врућница католичка), јер у Бежљу никад непостоји српско-православни свештеник него римокатолички; што се овим умолава славно уредништво „Источника", да у свом листу овај одговор од ријечи до ријечи уврсти, да се неби посумњало и мислило да је то који наш српско-православни свештеник".

Х. Т. И. П. Т.

Грозна Божија казна. Један амерички лист доноси грозну вијест о Божијој казни и то: У селу Плато у сјеверо-америчкој Минезоти живи заједно млади пар закопских људи, именом Милер. Недавно дошао је у њихову кућу жидовски агент, те је госпођи међу другим стварима нудио на продају и крст са Исусом. Госпођа није хтјела ништа купити, а по најмање сами крст. Но жид није хтјео из куће изаћи, већ све то више нудио госпођу да купи крст. Ова у јаду на то рече: да би волјела видјети у својој кући врага, не жели кип Христа Спасителља. — Три недеље иза тога легне у кревет и породи бића, о коме се не може рећи да је човјек, већ авијер или враг. Какав је у кући завладао страх, кад је госпођа са мужем опазила ово новорођено биће, које је покривено по цијелом тијелу два палца дугом руњом, малих свијетлих очију, с потпуним шиљастим зубима, с чапорастим прстима, козијим ногама, са 18 палаца дугим репом и с двама кратким и оштрим роговима на глави. И та наказа скочила је одмах из кревета, те се почела терати по свима угловима. За мајчино млијеко немари, него тражи одшдке по кући и кухињи и њих ждере. Наказа гледа грозно, гризе око себе и пријети сваком, који би је хтјео укротити. Дојкиња, кад му је хтјела дати сисати, морала га је с врчем на тло ринути; јер јој је тако зграбила та поман, из које у истину гледа прави враг. Сав овдешњи народ држи, да је то Божија казна за оне ријечи нечесрестне мајке. (Из „Пријатеља народа". Бр. 13 год. 1892. мјесец јули). Приопћио

Јован Шарић,
парох.

Јерарси православне руске цркве. Под горњим насловом изашао је у 23. броју „Рускога Паломника" чланак, кога ми у преводу за читаоце нашега листа доносимо.

Чланак тај гласи: „Наша православна сверуска црква дијели се данас на 62 епархије, којима управљају: 3 митрополита, 12 архијепископа и 46 епископа; код епархијских начелника — епископа налази се ради помоћи њихове, такођер 37 преосвећених викара; осим тога митрополит Исидор има у свом подручју двије митрополије: новгородску и петроградску, а при њему се по-

том налазе 4 викарна епископа (1 за новгородску, а 3 за петроградску митрополију.). Надаље, до сада има пет упражњених викаријатства: Березовско (у Тобољску), Волоколамско (у Москви), Козловско (у Тамбову), Муровско (у Владимиру) и Прилучко (у Полтави). Ради пространства тамбовске епархије указала се сада потреба да се подигне и друго викаријатство, јер је та епархија по броју житеља ($2^1/_2$ милијона) већа и опсежнија него и једна друга и цијелој Русији заузимајући само кијевску ($3^1/_2$ милијона) и вјатску (3 милијона). С тако пространом епархијом управља сада само један архипастир, Преосвећени Јероним (въ мірѣ Илија Ексемпларски, рођ. 19. јула 1837. год.) дочим на пр. у петроградској митрополији, при далеко мањем броју житељства (1. 750.000) има чак 4 архипастира (митрополит и три викарна епископа). Свега владикâ руске цркве, како активних тако и умировљених има сада 106, а у том броју су: 3 митрополита, 13 архиепископа и 90 епископа, међу тима 37 викарних епископа. По изображењу наших јерараха има: академика 95, универзитетских кандидата 2, семинариста и духовноучилишнога образовања 8. Међу јерарсима — академика има: 3 доктора богословије, 60 магистарâ и 32 кандидата. Највиши степен доктора богословије имају само тројица: прави викар кијевске Митрополије преосвећени Силвестар (въ мірѣ Стефан Малевански, рођ. 1827. г. на Волини), епископ Каневски, правни професор и ректор духовне академије кијевске; 2) Могилевски епископ Сергије (рођ. 1829. г.), и 3) Екатеринославски Августин (рођ. 1840. г.) Сва тројица су питомци кијевске академије, која и у данашње вријеме има највећи број јерараха, наиме — 34, дочим осталим академијама припада: московској 22, казанској 13 и петроградској 26 јерараха. Између 106 јерараха руске цркве најстарији су данас они: високопреосвећени митрополит Исидор (рођ. 1. окт. 1799. г.), олонецки епископ Павле (80 год.), тулски архиепископ Никандар (77 г.) донски архиепископ Макарије (75 г.), углички епископ Амфилохије (74 г.), уфимски епископ Дионисије (74 г.), јарославски архиепископ Јонатан (73 г.) таврички епископ Мартинијан (72 г.) херсонски архиепископ Сергије, који сада присуствује у св. синоду (72 г.) и харковски архиепископ Амвросије (72 г.). Насупрот у млађим годинама налазе се епископи: ладожски Николај (39 г.), острогожски — Владимир (38 г.) нарвски Никандар (37 г.), киренски — Агатангел (35 г.), и можајски Тихон (34 г.). У епископском сáну дуље него остали налазе се митрополити: Исидор (више од 57 г.) Јоаникије (31) и Леонтије (32): архиепископи: Никандар (32), Сергије(31) и Сава (30); епископи: имеретински — Гаврило (34), бивши Владимирски — Теофан (33) и Горијски — Александар, викар Грузије (30 год.). Пошто у Русији има до 112 милиона житеља обојега спола, то један архипастир долази на више од једног милиона душа; сасвим обратан односај је на пр. на далеком истоку: у јерусалимском патријархату на 25.000 православних има један патријарх и 12 епископа, од којих су, у осталом, 10 титуларних а 2 имају само самосталне катедре, осим блаженога патријарха Јоакима IV.

На послетку привешћемо општу статистику православнога клира и цркви с манастирима.

Мушких манастира има 478 с 19 хиљада монаха; дјевичанских манастира и скитова 288 с 48.888 монахиња и послушница манастирских; катедралâ и цркви парохијалних 40.459 са 40.005 протојереја и свештеника и са 12.444 ђакона; између 1.500 протојереја налази се 62 катедрална протојереја (као у карловачкој митрополији: протопрезвитери) као представника свега бијелога духовенства епархија. Од њих су само 5 катедралних протојереја при богослужењу украшени скупоцјенима митрама, из кабинета Њег. Величанства: св. петроградскога Исакијевског собора протојереј Петар Смирнов, Кијевософијскога Петар Лебединцев; Новгородскога светософијскога собора Василије Орнатски; Московскога Христа Спасителя — Александар Соколов, и бивши одески катедрални протојереј Михајил Павловски (рођ. 8. нов. 1810.). Осим тога митрофорни протојереји су ови: протопрезвитер Јован Јанишев, протопрезвитер Александар Желобовски, протопрезвитер Николај Сергијевски, протојереј Алексије Парвов, Александер Владимирски (ректор казанске духовне академије), Димитрије Соколов, Јован Толмачев (ексклезар собора у зимском двору), Јован Базаров (духовник краљице виртембершке), Василије Лебедев (бивши духовник велике кнегиње Александре Петровне), Гаврило Љубимов, Петар Зиновјевски и Александар Шченин.“

Стјечај.

Број 18.

На српско-православној четверо-разредној основној школи у Блажују упражњено је мјесто за учитеља. Годишња је плата учитељу 600 фор. словом шест стотина форинти (из закладе Митрополита Борђа Николајевића) уз то слободан стан (три собе и кухиња) огрјев и врт.

Натјецатељи имају доказати да су Срби православне вјере и да су свршили српску учитељску школу или богословију.

Првенство имају учитељи који су поред наведеног још и коју годину учитељевали на српско-православним школама у Босни и Херцеговини.

Молбе са документима шаљу се потписаној општини најдаље до 10. августа тек. год.

Блажуј, 3. јула 1892.

Српско-православна црквено школска општина.

Стјечај.

Српско-православна црквено школска општина у Доњем Вакуфу тражи учитеља за своју школу ове године 1892.

Плата је годишња учитељска 400 форината, стан и башта добра уз школу.

Натјецатељ треба да има своје добре свједоџбе, да је Србин православне вјере, те да је испитан и способан за учитеља, и да је домаћи син: да је доброг моралног и религиозног владања.

Дужност му је радити у школи на сва четири разреда, празничним и недељним данима у цркви појати и у појању дјецу обучавати.

Првенство имају рељевски богослови а и они који боље документе поднесу.

Рок јављању је до 31. јулија о. г.

Српско-правосл. црквено школ. општина.

У Д. Вакуфу 30. јуна 1892.

Предсједник: **Јован С. Обрадовић** парох. Чланови: **Ристо Катић, Стојан Драгићевић, Тоде Ивица, Гаврло Калабић.**

Званична препорука.

Број 957

Преосвештеног пок. владике пакрачког Никанора Грујића сакупљене „Бесједе“, уредио је преч. г. Димитрије Руварац, и већ су штампане.

Чист приход ових „Бесједа“ намијењен је фонду удовица и сирочади свештенства епархије пакрачке.

Код пречасне конзисторије у Пакрацу налази се сва још нераспродана залиха „Бесједа“, од неколико стотина комада, и продају се по досадашњој цијени: 1 фор. на комад.

Колико садржај и вриједност самих „Бесједа“, толико и сама цијељ ради које су штампане и сврха, на коју је одређен приход, заслужује много бољег одзива, бар свештенства, него ли је то до сад било.

Конзисторија препоручује пречасном свештенству Дабро-босанске архидијецезе, да сваки, који је могућ, набави по који ексемплар тијех „Бесједа“.

Наруџбе нека се шаљу пречасној епархијској конзисторији у Пакрацу.

Овијем се исправља цијена оглашена у овом листу у 4-5. свесци стр. 184. од о. г.

Једно питање

стављено штованим читаоцима „Б.-Х. Источника“.

На доста мјеста, у парохијама сарајевске Архидијецезе, зна се за четвртак пред свету Тројицу (Духове), који је познат под именом: *„Покрижак“*. Тај дан наши тежаци свечкују — особито по Крајини, држећи молитве за љетину (мисла).

Ако би који од г. г. свештеника — или други ко, знао: од кад је тај дан узет у народ наш за вршење љетних молитава? Зашто се празнује? Шта значи ријеч „Покрижак“? и т. д., нека изволи на писмено Конзисторији или уредништву „Источника“ доставити, — биће мо му захвални.

П. Л.

Књижевне вијести.

Историја српскога народа за средње школе и више разреде народних школа. Панчево 1892. Накнада књижаре Браће Јовановића у Панчеву. Страна 127. Цијена 40 новчића.

Ову књигу — историју српскога народа — топло препоручујемо браћи свештеницима, учитељима, коју треба да набаве и имају у својој књижници; а добро би дошла да се уведе као наставни предмет у 4 разред српских школа.

„Српски Гласник“. Лист за просвјету, забаву, привреду и трговину. Почео је излазити од 3. маја о. г. у Сомбору. Власник, издавалац и одговорни уредник му је Ђура Машировић. Излази сваке недјеље, а у програму вели: да ће се у писању служити искреношћу, али у границама највеће пристојности. Цијена је листу 4 фор. на годину.

Извјештај о српској вишој дјевојачкој школи у Новом Саду. На крају осамнаесте а школске 1891—92 године. Књига петнаеста 1892. Садржина: 1. Учитељ у друштву, од А. В. — 2. Власти и старешинства. — 3. Предмети школски и број недељних часова за њих. — 4. Важније наредбе и отношеи школских и других власти. — 5. Ученица. — 6. Ученице. — 7. Фонд школски. — 8. Извјештај о бесједи. — 9. Приномоћ ученицама. — 10. Летопис за школску 1891—92 год. — 11. Објава школска. Страна 37. У Новом Саду, издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића. 1892. год.

„Дубровник“ Од 3. јулија о. г. почео је са оним насловом излазити сваке недјеље српски лист у Дубровнику у Далмацији. Цијена му је за Аустро-угарску, Босну и Херцеговину 4½ фор. Власник и уредник му је Стево В. Врчевић. Први и други број изашао је латиницом, јер штампарији нестигоше на вријеме ћирилска слова. Програм му је чист и јасан, и између свега уредник вели: да ће са „Српским Гласом“ кога он сматра за главнога друга ступити у борбу и одбрану српског имена и српскијех светиња.“

Опис путовања и Хришћански светиња на истоку у Палестини. Описао поп Хаџи Миле А. Попадић надзиратељ (кључког протопрезвитерата у Босни.) Са три слике: Камен миропомазања, гроб Спасителев у Јерусалиму и Храм гроба Господњег у Јерусалиму. У Новом Саду штампарија Др. Павловића и Јовића 1892 године. Цијена је 50 новч. Страна 91. Са овим садржајем: Предговор. — Опис путовања и хришћанских светиња на истоку у Палестини. — Јерусалим. — Манастир св. Георгија. — Морија. — Нови Јерусалим. — Камен миропомазања. — Камен мироносица. — Црква проналаска крста. — Црква полагања трновог вијенца. — Црква плачевна. — Црква раздјељења ризи. — Црква св. Јоакима сотника. — Црква св. царице Јелене. — Црква крстна. — Црква васкрсења Христова. — Црква под Голготом. — Црква на Голготе. — Жиковосни гроб Господњи. — Часни крст Христов. — Надгробни крст Христов. — Исус Христос. — Долазак поклоника. — Сирјанска капела. — Овчја купка. — Пилатова судница и двор. — Опис главних капија. — Град и варош Јерусалим. — Црква гроба пресв. Богородице у Гетсиманији. — Гетсиманска башта. — Страдални пут. —

Природна појава. — Исаков пут. — Јелеонска или маслинова гора. — Пето-хљебница. — Витанија. — Јордан. — Град Јерихон. — Мртво море. — Јосафатова долина. — Манастир светог Саве освећеног. — Витлејем. — Пољана Камичака. — Соломонова језера. — Хеврон. — Мавриски дуб раст. — Крст манастир. — Манастир св. Симеуна богопримца и приватни двор православног патријарха јерусалимског. — Руска постројка. — Пећина пророка Јеремије. — Гробнице царева израиљских. — Гробнице судија израиљских. — Општа духовна власт. — Православна патријаршија јерусалимска. — Титула патријарха јерусалимског. — Патријарси. — Ношња патријараха. — Ношња владика. — Православни свештеници. — Јерменски свештеници. — Ношња мирјана. — Језици. — Узраст човјечији. — Облик кућа. — Околица Јерусалима. — Неби Дамјандамије. — Благослов патријарха. — Повратак из св. Јерусалима. — Пут. — Предусиници. — Поштованим читаоцима.

Две лажне знатице приповиједетка за српску омладину, од Петра Деспотовића. У Сомбору, издање књижарнице Мил. Каракашевића 1892. 8° стр. 83. Цијена 30 нов. или 60 пара дин.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник: Коста Херман владин савјетник. 1892. година. II. Књига, — Садржај: 1. Glasinac u srednjem vijeku. Priopćio prof. Konst. Jireček. 2. Ново течевине земаљског музеја од пучић Босне и Херцеговине. Приопћио кустос О. Рајсер. 3. Glagolski misal hercega Hrvoje u Eskisaraju u Carigradu. Priopćio dr. Lj. Thallóczy. 4 Стари херцеговачки натписи. Приопћио др. Ћиро Трухелка. 5. Arheološke crtice. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 6. Божји судови (ordalia) и поротници (conjuratores) у Босни и Херцеговини. Приопћио професор Ем. Лилек. 7. Narodni lijekovi iz bilinstva u Bosni. Etnografska studija. Priopćio dr. Leopold Glück. 8. Реновиран натпис на Хумца. Приопћио др. Карл Пач (Dr. Karl Patsch) 9. Vojvoda Hrvoja i njegov grb. Priopćio dr. Lj. Thallóczy. 10. Ботанички прилози. Приопћио Фрањо Фиала. 11. Dalji predmeti, nagjeni kod rimske utvrde na Crkvenici kod Doboja. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 12. Дојако у јужној Босни и Херцеговини опажене врсте Rhopalocera (Дневни лептири). Прилог к познавању бос.-херц. лепидоптера. Приопћио В. Апфелбек. 13. Različito — Различито. Konzerviranje ptica. — Народно гатање. Приопћио Марко Р. Марковић, учитељ. — Postanak Donjeg Vakufa. Prema pripovijedanju Muhamed ef. Hadži-Ahmetovića napisao Tomislav Vuksan, učitelj. — Старине у фојничком котару. Приопћио Лука Грђић-Вуловосић. — Dvije narodne pripovijetke. Priopćio M. R. Marković. — За што је у козе узгор реп? Приопћио Стеван Р. Делић.

Годишња цијена са поштарином 2 фор. Поједине књиге са поштарином стоје 80 новч.

Књижевни оглас на књигу **Тумачење јеванђеља** са бесједама (друго поправљено и умножано издање) по најпризнатијим руским и грчким писцима од *Архимандрита Фирмилијана*.

Наш раденик на пољу црквене књижевности, г. **Архимандрит Фирмилијан**, поодавна је умољаван од многих свештеника и других пријатеља, да прештампа своје књиге **Тумачења Јеванђеља** са бесједама, које се још од пре неколико година не могу нигдје да добију.

Г. Фирмилијан пошто је учинио неке измјене и допуно прво издање својих **Тумачења Јеванђеља** повјерио је нама издавање овога важног и корисног дјела, које смо већ дали у штампу.

Прво издање **Тумачења Јеванђеља** имало је двије књиге, а ово друго писаће се подијелно на **три књиге**, које ће имати овакву садржину:

Прва књига **Тумачење јеванђеља** са бесједама.

1. Предговор на прво издање.
2. Предговор на друго издање.
3. Приступ:

I. **Важније појединости о св. Јеванђељу**. 1. Начин писања у апостолска времена. 2. Подјела текста на главе по Аммонијевој системи. 3. Евсевијеви канони. 4. Евталијеви стихови. 5. Неповријеђеност Јеванђеља. 6. Важнији кодекси. 7. Најстарији преводи. 8. Одломци списа старих писаца. 9. Канони или каталози из времена II.—IV. в. 10. Способност Јеванђелиста као достовјерних писаца. 11. Искреност Јеванђелиста. 12. Апокрифична Јеванђеља. 13. Богодухновеност. 14. Биографија Јеванђелиста. 15. Кратка биографија 70 Спасителевих ученика. 16. Монете које се у Јеванђељу спомињу. 17. Вриједност новца за вријеме Римљана. 18. Јеврејска хронологија и празници 19. Хронолошка таблица догађаја од Христовог рођења до краја I-ог вијека.

II. **Свештена Географија.** Увод. 1. Едем и Наид. 2. Подјела земље међу Нојевим синовима. 3. Палестина. 4. Топографски опис Палестине (брда, долине и поља, пустиње, језера и мора, ријеке и потоци). 5. Политички опис Палестине (први њени обитоци, диобе Ханане: по доласку Израиљћана, послије диобе царства и за пријеме Римљана). 6. Переја. 7. Галилеја. 8. Самарија. 9. Јудеја. 10. Филистимија. 11. Финикија. 12. Ерменска 13. Мидија. 14. Елам. 15. Персија. 16. Вавилонија. 17. Асирија. 18. Месопотамија. 19. Мала Азија. 20. Сирија. 21. Арапска. 22. Египат. 23. Етиопија. 24. Сјеверна Африка.

4. Рјечник и тумачење страних ријечи у II. Завјету.

5. Недјеље св. великог поста.

6. Недјеље по васкрсењу Христовом.

7. Надгробна слова.

Друга књига **Тумачење Јеванђеља** са бесједама. На све Недјеље по св. Тројици — до 1-ве Недјеље вел. поста.

Трећа књига **Тумачење Јеванђеља** са бесједама.

I. На све велике празнике:

а) Христове празнике

б) Богородичине празнике

II. На све светитељске (средње) празнике.

Све три књиге излазиће пр'ко 60 штампаних табака на вел. осмини. Слог цицеро, а хартија сатинирана. Цијена је за све три књиге 10 дин. или 5 форинти. Претплата се прима само за цијело дјело а може се дати и у два пута и траје до 15. Августа кад ће и прва књига бити готова. Претплату примамо само ми и књижара Валожића, у Београду. За ученике богословије цијена је за све три књиге 9 дин. или 4·50 ф.

Молимо г. г. Протојереје, старјешине Манастирске, свештенике и учитеље да се потруде око скупљања претплатника.

У Београду, 15. Маја 1892. године.

Витомир Марковић и Павловић,
кројачи цркв. и свештеничког одијела.

Читуља.

† **Михаило Ј. Миловановић**
парох Угодновичка у Тешањском протопрезвитерату.

Након двомјесечног боловања од сушице примивши тајну св. причешћа, преселио се у вјечност 3. јуна о. г. у 11 сати прије подне. Тјело покојниково опојано је и сахрањено је у опште гробље сјутра дан у четвртак у 4 сата послије подне од десеторице свештеника. Спроводу је присуствовало овданше чиновништво и грађанство у великом броју. При опијелу у цркви држао је еходан говор пречасни г. Ристо Јокановић парох Добојски.

Истога дана прије подне извршена је св. литургија у цркви тешанској, коју је одслужио пречасни Илија Ињић синћел и свештеник парохије Зеданске. Како при св. литургији тако и при опијелу одговарао својим милозвучним гласом наш вриједни учитељ г. Алекса Чавић са школском младежи.

Покојник је син почившег свештеника Јована и Маре Миловановића из Тешња. Блажено почивши свештеник Јован Миловановић био је неколико година свештеник цркве и парохије тешанске а касније цркве и парохије Врућичке (кот. тешанског). Овај је свештеник у оно вријеме био одличан свештеник и служитељ божијег олтара. Био је код народа одвеј облубљен и уважен. Рукоположен је за свештеника на Воведеније 1853. год. у цркви тешанској, кад је истог дана и године освештана. Преселио се у вјечност наглом смрћу 21. октобра 1875. год. у својој парохији у селу Теслић — Влашу а у кући Трибуна Долића земљодјелца, те је послије смрти пренешен у Тешањ и сахрањен у опште гробље, оставивши иза себе у сиромашном стању попадију са шестеро нејаке дјеце и то четверо женске и двоје мушке међу којима је и син Михаило.

Почивши Михаило рођен је 2. децембра 1864. године. Основну школу учио је у Тешњу а касније довршио у Сарајеву. На молбу парохијана, народа и општине тешанске примљен је у српско-православни богословски завод у Рељеву код Сарајева године 1884. и свршио је четири разреда богословије 1888. год. добивши и апсолуторну сједодрбу са општим успјехом добар. Рукоположен је за ђакона у Сарајеву 25. децембра 1888. год. а за свештеника 22. јануара 1889. такође у Сарајеву од високопреосвештеног Митрополита г. Ђорђа Николајевића, и дата му је парохија Угодновић у којој је служио до смрти.

Покојник је у врло жалосном и сиромашном стању оставио своју ућвиљену фамилију и то: попадију и једно женско дијете од двије године; мајку и брата.

Бог да га прости и помилује у царству небесном.

Вјечна му памјат.

Ј. И. свешт.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

Свеска VIII. Сарајево, Август 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Консисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

О преустројству српско-православног богословског завода у Рељеву код Сарајева.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину

Број 60.290

I

Високопреосвештеном господину Архиепископу и Митрополиту *Ђорђу Николајевићу* посједнику велекрста Фрање Јосипа I. у *Сарајеву.*

Позивом на тамошње цијењене дописе број 106 од *26. априла* (8. маја) 1890. те број 132 од *23. јануара* (4. фебруара) 1892. има земаљска влада част Вашем Високопреосвештенству саопћити, да је преустројство богословије у Рељеву са прешнним рјешењем од 21. јуна 1892. одобрено, сходно предлогу ове земаљске владе са којим се је и Ваше Високопреосвештенство у записничком додатку од 15./27. априла т. г. споразумним најавило.

Дотична наредба изашла је већ у зборнику закона и наредаба под бројем 53. дне 1. августа 1892. те се Вашем Високопреосвештенству у прилогу под А шаље један примјерак исте наредбе за сада на њемачком језику, дочим ће се издање на земаљском језику касније приослати.

Ваше Високопреосвештенство се умољава, да изволите расположити да се ова наредба кад Вам у преводу стигне, одштампа и у Бос. Херц. „Источнику".

Овом приликом се уједно Вашем Високопреосвештенству до знања ставља, да се подједно расписује натјечај за попуњење упражњених 11 питомачких мјеста у првој години већ преустројене богословије.

Овај натјечај има земаљска влада част у прилогу под Б. приложити те Вас умољава, да га изволите објавити у Б. Х. „Источнику".

На даље се Ваше Високопреосвештенство умољава, да ради установљења *„наставног плана“* за први разред преустројене богословије, према предметима, који су у приложеној одобреној наредби садржани, већ за наступајућу школску годину свој предлог овој земаљској влади предложите, како би се за тај *„наставни план“* затражити могло одобрење високог ц. и кр. заједничког министарства, а исто тако се умољава Ваше Високопреосвештенство да предложите у исто вријеме и *„нацрт једног прописа за обдржавање годишњег испита“*, у поменутоме првоме разреду, који би се нацрт прописа за испите такођер предложио министарству на одобрење, пошто би претходно и земаљска влада у предмету своје мњење исказала.

Сарајево дне *27. јула* (8. авг.) 1892.

За поглавара земаљске владе грађански доглавник:

Кучера.

53. Наредба

земаљске владе за Босну и Херцеговину од 30. јула 1892., бр. 60.290/I.,

о претворењу источно-православног свештеничког сјеменишта у Рељеву у источно-православно богословско училиште.

(Одобрена превишњим рјешењем од 21. јула 1892.)

§ 1.

Источно-православно свештеничко сјемениште, устројено наредбом земаљске владе за Босну и Херцеговину од 10. јула 1883., бр. 12.268/I. (аборник закона за 1883., бр. 104.) за образовање источно-православног свештенства за Босну и Херцеговину, претвара се у источно-православно богословско училиште за Босну и Херцеговину.

§ 2.

Источно-православно богословско училиште за Босну и Херцеговину надзираће се под надзором и контролом босанско-херцеговачке земаљске владе са свијем из босанско-херцеговачких земаљских средстава. Оно се изједначује потпуно с државним заводима.

§ 3.

У источно-православно богословско училиште за Босну и Херцеговину примају се питомци из све три источно-православне дијецезе Босне и Херцеговине, дакле из дијецезе Сарајевске, Доњо-Тузланске и Мостарске.

§ 4.

Као питомац може у источно-православно богословско училиште бити примљен онај, ко је источно-православне вјероисповједи, припадник Босне и Херцеговине и ко је с добрим успјехом свршио вишу гимназију у Босни и Херцеговини или у којем од обадва државна подручја монархије. Да ко буде примљен у источно-православно богословско училиште, не мора допринијети свједоџбе о испиту зрелости, већ је довољно, да допринесе свједоџбу, да је с добрим успјехом свршио VIII. гимназијални разред.

§ 5.

У источно-православно богословско училиште прима земаљска влада за Босну и Херцеговину на предлог оног источно-православног митрополита или епископа, чијој дијецези питомац припада.

§ 6.

Источно-православно богословско училиште за Босну и Херцеговину састоји се из четири (4) годишта. У њему се морају предавати ови наставни предмети:

1. црквено-славенски језик;
2. грчки језик;
3. литургика и тумачење литургичких књига;
4. морално богословље;
5. црквена историја и патрологија;
6. црквено право;
7. основно богословље (апологетика);
8. тумачење светог писма;
9. догматика;
10. пастирско богословље;
11. омилитика;
12. катихетика;
13. педагогика и методика;
14. увод у свето писмо старог и новог завјета (исагогика);
15. стилистика (црквени пословни стил;
16. пољопривреда;
17. црквено појање и црквено правило;
18. хигијена (и то дијететика т. ј. приватно и јавно његовање здравља).

Наукона основа т. ј. разредба, колико ће се сахата недјељно и у којем годишту који наставни предмет предавати, установиће се наредбеним путем.

§ 7.

Наставни језик је за све предмете српски језик.

§ 8.

За предавање горе наведених богословских наставних предмета и грчког језика системизује се на источно-православном богословском училишту управитељ и четири редовита професора, за наставу у црквеном појању и црквеном правилу као и за наставу у пољопривреди и хигијени потребити број помоћних учитеља.

О подјели појединих наставних струка међу системизовано наставничко особље одлучује земаљска влада за Босну и Херцеговину, саслушавши прије о томе источно-православног митрополита у Сарајеву.

Но ипак вриједи као правило, да је сваки редовити професор дужан настављати недјељно најмање петнаест (15), а највише осамнаест (18) сахата.

Исто је тако дужан управитељ богословског училишта држати предавања, но то највише 10 сахата недјељно.

§ 9.

Управитељ, који има стајати у седмом (VII) дневном разреду, побираће одмах, чим буде за таковог намјештен, годишњу плаћу од 1600 фор., за тим службени (активитетни) доплатак од 700 фор. и стан у нарави у заводу.

Редовити професори, који стоје у осмом (VIII) дневном разреду, добијаће одмах, чим буду као такови намјештени, годишњу плаћу од 1200 фор. и службени (активитетни) доплатак од 400 фор.

Управитељу и професорима припада осим тога ануитетни доплатак, и то послије првих у дефинитивном својству успјешно навршених пет година службе доплатак од 400 фор., а послије двадесет година такове дефинитивне службе доплатак од даљих 400 фор., тако да ће послије двадесет у дефинитивном својству успјешно навршених година службе састојати берива управитељева на плаће од 2400 фор. и из службеног (активитетног) доплатка од 700 фор, а берива професорска из плаће од 2000 фор. и службеног (активитетног) доплатка од 400 фор.

Помоћни учитељи добијају годишњу награду, коју ће земаљска влада за Босну

и Херцеговину од случаја до случаја установити.

§ 10.

У погледу опскрбе управитела и професора, те њихових удовица и њихове дјеце вриједе установе мировинског прописа, који је Преузвишеним одобрењем од 12. новембра 1885. издан за чиновнике и службенике, намјештене у грађанској управној служби Босне и Херцеговине, као и за удовице и дјецу тих чиновника.

§ 11.

Управитеља и редовите професоре именује на предлог источно-православног митрополита Сарајевског и земаљске владе за Босну и Херцеговину ц. и кр. заједничко министарство, помоћне учитеље пак поставља босанско-херцеговачка земаљска влада споразумно с источно-православним митрополитом Сарајевским.

§ 12.

За управитеља и за професоре могу бити намјештени само такови натјецатељи:

а) који припадају источно православном свјетовном или редовничком свештеничком сталежу;

б) који су припадници Босне и Херцеговине или једног од обадва државна подручја монархије и

ц) који су у једном од обадва државна подручја монархије односно у Босни и Херцеговини свршили пуну гимназију и положили на таковој испит зрелости, а за тим су у једном од споменутих подручја свршили богословске науке у којем потпуно уређеном источно-православном богословском училишту и који најпосле докажу своје оспособљење за дотичне науковне струке

О томе, да ли се који натјецатељ за мјесто управитеља или за које мјесто професорско има претходно подвргнути писменом стечајном испиту и усменом покусном предавању или да ли је довољно, да се искаже, да је дјеловао као учитељ или као списатељ, одлучује земаљска влада за Босну и Херцеговину, саслушавши прије тога о томе источно-православног митрополита Сарајевског.

§ 13.

Помоћни учитељи морају исто тако бити припадници Босне и Херцеговине или једног од обадва државна подручја монархије.

§ 14.

Уз источно-православно богословско училиште постојаће тежњер сјемениште, које ће се имати издржавати исто тако из босанско-херцеговачких земаљских средстава и у којем ће питомци богословског училишта добијати бесплатно стан, храну и одјело као и богословску наставу.

Колико ће се богословских питомаца у богословско училиште примати и у сјеменишту препитивати, одредиће се наредбеним путем.

§ 15.

Управитељу источно-православно богословског училишта спада у дужност под његовом одговорношћу:

1. судјеловати према потреби у настави (§ 8.);

2. руководити и надзирати укупну наставу на богословском училишту;

3. руководити укупну управу (администрацију) богословског училишта и с њим спојеног сјеменишта;

4. састављати годишње прорачуне за училиште и за сјемениште, који прорачуни добијају важност за дотичну годину, пошто их одобри земаљска влада за Босну и Херцеговину;

5. надзирати и вршити дисциплину над професорима, помоћним учитељима, питомцима и над осталим особљем, које

ради у богословском заводу и у сјеменишту;

6. одређивати богослужење и остале вјерозаконске и црквене послове у заводу;

7. подношати мјесечна извјешћа источно-православном митрополиту Сарајевском о напретку и владању питомаца као и о наставничкој дјелатности и понашању укупног наставничког особља.

§ 16.

Професори морају управитеља у испуњавању његових дужности крјепко потпомагати и дужни су безусловно му се покоравати.

§ 17.

За обављање административних послова богословског училишта и сјеменишта додијелиће земаљска влада за Босну и Херцеговину споразумно с источно-православним митрополитом Сарајевским управитељу још економа, коме ће земаљска влада одредити годишњу награду, као и потребито послужитељско особље.

Економ има припадати источно-православном свештеничком сталежу и мора бити неожењен или удовац без дјеце.

§ 18.

Непосредни надзор над дјеловањем богословског училишта, као и над управом истога и с њим спојеног сјеменишта, припада источно-православном митрополиту Сарајевском, који ће имати сваке године, кад се доврше годишњи испити, поднијети земаљској влади за Босну и Херцеговину, као врховној надзорној власти, извјештај о успјеху наставе и о цијелој управи завода и сјеменишта.

§ 19.

Држање годишњих испита као и евентуалних испита при свршавању богословије уређује се наредбеним путем.

К овим испитима шаље своје повјереннике како земаљска влада за Босну и Херцеговину тако и источно-православни митрополит Сарајевски.

Прелазне установе

А.

Установе горње наредбе ступају у живот почетком школске године 1892/93. и то тако, што се има отворити прво годиште богословског училишта и намјестити један професор. Тим часом укида се прво годиште постојећег источно-православног свештеничког сјеменишта.

Школске године 1893/94. има се отворити друго годиште с другим професором, школске године 1894/5. треће годиште с трећим професором, школске године 1895/96. четврто годиште богословског училишта с четвртим професором, односно вала одговарајућа годишта постојећег источно-православног свештеничког сјеменишта по мало укидати.

На тај начин активираће се почетком школске године 1895/96. источно-православно богословско училиште са сва четири годишта и од тога часа почињући престаће дјеловати источно-православно свештеничко сјемениште устројено наредбом земаљске владе од 10. јула 1883., бр. 12.268/I. (Зборник закона из 1883, бр. 104.).

Б.

Земаљска се влада овлашћује, да може течајем прних осам година, почам од школске године 1892/93., примати као питомце у источно-православно богословско училиште и гимназијалне ученике, који су успјешно свршили шести евентуално пети разред гимназије, у колико не би било натјецатеља, који су успјешно свршили потпуну нижу гимназију.

Распис натјечаја.

Број 60290

Почетком школске године 1892./3. 20. августа (1. септембра) 1892. примиће се у сјемениште источно православне богословије у Рељеву код Сарајева једанаест (11) питомаца, и то пет питомаца из архидијецезе сарајевске, а по три питомца из обсега митрополија: мостарске, и тузланско-зворничке.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатно: стан, храну, одијело, и наставу у богословској струци, осим тога при крају школске године сразмјерни путни трошак за одлазак својим кућама преко ферија.

За попуњење горњих мјеста расписује се овијем натјечај, те се дотичне молбенице имају управити преко дотичног епархијалног митрополита на земаљску владу, гдје најдаље до 18./30. августа 1892 морају стигнути.

Молитељи имају да докажу:

а) крсним листом да су источно-православне вјере;

б.) школском свједоџбом да су свршили са добрим успјехом осам разреда велике гимназије, односно ако таквих молитеља не буде, најмање пет разреда велике гимназије, у обсегу Босне и Херцеговине односно Аустро-Угарске монархије;

в.) свједоџбом надлежне политичне власти, да су припадници Босне и Херцеговине и да су безприкорног понашања, и неожењени.

г.) лијечничком свједоџбом, да су тјелесно и умно подпуно здрави.

Сарајево дне $\frac{27.\ јула}{8.\ августа}$ *1892*

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

О потреби исповиједања.

Исповѣдайте убо дрѣгъ дрѣгъ согрѣшенїя.
(ап. Јаков 5, 16).

Ако кога змија (ђаво) уједе, па му у крв изрига љути отров, да нико други осим њега то не зна, — погинуће, не открије ли рану лекару, јер није могуће лијечити оно, што је непознато.

Ко не приступа св. тајни покајања показује, да не љуби мир своје савијести и да се не брине о добру душе своје.

Свак осјећа потребу, да повјери пријатељу терет, који му душу притискује. И онда му је лакше. — „Ништа не кријепи тако болесника, као знаци љубави и саучешћа, што прима од својих пријатеља; мудре утјехе постају лијек, па и за тјелесне и за душевне болестице. Што поднже душу, то помаже и тијелу“ (Seneca.)

Још је већа утјеха, сласт и радост грјешнику, кад приступа свештенику, који је лекар, савјетник и пријатељ, пада на кољена пред иконом Спаситељевом, ту отвара срце своје, показује ране, исповиједа гријехе, па од Вишњега опроштење тражи.

К Тајни св. покајања допуштено је приступити свакоме. — „Ако епископ, или свештеник не ће, да прими грјешника, који се обраћа, него га одбија од себе: такав нека буде лишен свештеничког чина; јер тиме наноси тугу Христу, који је рекао: *радости ће бити већа на небу за једнога грјешника, који се каје, него ли за деведесет и девет праведника, којима не треба кајања*“. (Прав. св. апост. § 52).

Св. исповјед лијечи:

1. Душу грјешникову. — Највеће невоље, што нападају род људски јесу: болести душевне. Умјетни лијекови мало или нимало помажу бо̑нику. Таковом несретнику најбољи је мелем: исповијест, особито, ако патње и муке долазе од грижње савјести. Кроз њу се бо̑ници тјеше, храбре, и њером, да ће им Бог опростити, надају се бољем животу. Душа њихова, помиривши се с Богом, мирна је и са собом. — Шта је њојзи до тога, што је свијет презире и псује, када је увјерена, да је нашла пријатеља, који је сажаљева, — брата, који је грли, — оца, који је љуби, — уваженог и достојног човјека, који је својим угледом брани пред друштвом, јер је био сједок искреним сузама и кајању?

Ено разбојишта, гдје се приближује вјешалама. Народ — крвопија у највишој радости, — из свег срца, вичe, довикује му: „право су те осудили“.

Сирома нема нигдје никога више: пријатељи га напустили, — родбина не ће, да зна за њ, — родитељи бјеже — стиде га се. — Па ипак је и он човјек и још има мање грјеха него многи од гледалаца, јер је, Бог зна колико, суза пролио за учињено злочинство.

Ко га може утјешити у оном часу, који је гори од онога, што ће касније доћи — од вјешала? — Једина исповјед пред побожним свештеником.

Св. тајна покајања лијечи:

2. Тијело човјечије. — Душа је наша тијесно везана тијелом. И физиолози као и филозофи тог су увјерења, да једно од другога зависи. — Многим тјелесним болестима клица је у души и немирноћа исте на тијелу се опажа. — Кад се дух у исповијести ублажује, болест тјелесна или са свијем престаје или барем лијекови, који се дају, боље дјелују. То признају сви ученији лијечници.

Исповјед је потребна и за благостање и мир народâ. Rousseau, који није у божанство вјеровао, вели владарима: „ваше данашње државе имаду, да благодаре хришћанству, што су оснажиле своју власт и умањиле револуције. А то се види, када се данашње државе сравне с онима из старог вијека. — Све оно није се постигло науком и образовањем, јер и онамо, гдје је баш знање цватило, није се боље поштовало човјечанство. Познато је, колико су немилостиви били: Египћани, Атењани, Римљани и Кинези. Дјела евангелска пуна су милости и сажаљења. Колико обнавља и поправља хришћанска исповијест“? A Voltaire (21. нов. 1694.—31. маја 1778.), велики противник хришћ. религије, говорећи о исповједи, вели, да се њоме најбоље држе у узди крвава људска дјела.

И највише атеисти, при задњем часу — на смрти, зажелише св. тајну покајања.

Jean d' Alembert, славни математичар и филозоф XVIII. в. (16 нов. 1717.—29. окт. 1783.) и његов друг знаменити енциклопедиста Direrot (5. окт. 1713.—31. јул. 1784.), који је задњи онолико написао против хришћ. религије, а особито у дјелу: „Pensées philosophiques“[1]), — обадвојица зажелили су свештеника на смртном кревету, али њихови другови — безбожници нијесу хтјели пропустити на врата посланика божијега.

Велики природник George L. Leclerc Buffon (7. сеп. 1707.—16. апр. 1788.), којем је Људвиг XVI. на вратима краљ. природ. кабинета дао написати: „majestati naturae par ingenium“, — онај гласовити човјек, онај жестоки непријатељ

[1]) Ово је дјело послије прештампано под насловом: „Entretiensaux esprits forts“.

Христове цркве, што се види из његовијех дјелâ, штампанијех најпаче под насловом „Histoire naturelle, générale et particulière“, прије него ли је испустио своју душу, исповједно се је и причестио.

Тако су урадили: чувени критичар, пјесник, професор литературе на Академији J. François de Laharpe (20. нов. 1739.—11. фебр. 1803.), па математичар P. L. Maupertuis (28. септем. 1698.—27. јула 1759.).

A Ch. Montesquieu, философ, политичар књижевник (16. јан. 1689.—10 феб. 1755.) писац књиге: „Esprit des lois“ 2 св. Genf 1748.), који није у ништо вјеровао, при смрти, исповједно се је и обећао, да ће, оздрави ли, поправити своја књижевна дјела.

Много би их се онаковијех могло још набројити, али нека је оволико доста.

Кроз св. исповјед крвни се непријатељи мире, растављени супрузи сједињују, тврдице постају милостивима, расипнице штедљивима, пијанице се окањују пића, ленивци и играчи на рад склањају, горди се понижују, крадене се ствари поправљају, тамане се гријеси и пороци.

Покажитеся священикомъ.

Паѣње, (Далмација) 5. јулија 1892.

Љубо Нер. Влачић,
свештеник.

Мисли човјека Христјанина на сваки дан преко седмице.*)

(Из календара „Шумадинца“ од 1851. године. Од Г. П.).

I. Недјеља.

Шестъ дни дѣлай и творкй къ нихъ вса дѣла: день же седмый — Господь Богъ твоей.

О света недјељо, да си благословена! О дане свети Господа Бога мога! Ти ми дозвољаваш престати од рада и одморити се! Добро сте ми дошли часови одмора — ја вас благосиљам. Ви ми дајете прилику, да се срцем мојим подигнем до оног пређечног, до Бога мог. Хвалим те Боже, и благодарим ти, што си дан овај себи посветио и заборавне људе подјетио, да се и о спасењу свом побрину. Ја те прослављам из све душе моје, што си ме здрављем укрјепио и дан овај угледати сподобио. Молим ти се, буди са мном и данас, одбрани ме од зла и проврати благословом твојим кораке моје. Овај свети дан теби је посвећен, на славу великољепног имена твог. Но ти, као милостиви Отац, учини, да се с' овог једног дана прелије благост и доброта твоја и на све друге дане у седмици. — Ево ме, гди полазим у твој свети храм. Идем, да ти се помолим и у милост твоју препоручим. У цркви нисам ја сâм. Има ту доста браће моје, сухристјана. Ја ћу с њима заједно са сокрушеним срцем тебе хвалити и славити. Слушаћу с њима заједно твоје свето слово и молићу те, да њима озориш путању живота мог. Учини, Боже, да познам на себи, пошто из цркве изиђем, да сам се знањем свете истине обогатио; да је љубав спрам твоји заповједи у мени по-

*) *Овај сам чланак најпаче због тога преписао и дао штампати у наш свештенички лист, што држим да овај календар ма да није сувише стар, мало ко од наше сеоске свештенствиа има, те да би браћа свештеници, — који нису толико вични самостаљним својим мислима, могли изграђивати религиозно-моралну проповјед љубазном народу свом, који на жалост према дану одмора и радним данима доста гријеше.*

растла; да је воља теби угађати крепчија постала; да сам у срцу смјернији и трпељивији и да је мир у души и совјести мојој постојанији. Ако би се случило, да се ја овог дана гдинибуд провеселим, молим ти се Боже, мој, да радост моја окаљана небуде скверном каквом. Ја ћу и у том весељу на тебе мислити, да ће ми највећа радост бити тебе љубити и теби њеран и одан бити. Употреби ме, отче благи, као оруђе твоје велике милошће и доброте спрам ближњи моји. Умекшај срце моје, да сам сажалителан и подашан. Јер може ли се теби угодније служити него кад сироте и безкућне надгледамо, кад пострадалне тјешимо, кад заборављене и презрене у њиховој нужди посјећавамо и блажимо, и кад се сами непорочно обходимо.

Тако би ја желио, Боже, да свету недјељу и остале годишње празднике проведем! Онда би ти дани одмора били пуни благослова за мене. Ја имам вољу теби угађати, твојим се звати, и под сјенком твог покрова дисати све донде, док не сване онај посљедни дан, у који ћеш ме к себи позвати.

2. Понедјељак.

Благо вѣтъ испов'ѣдати ти Господи и пѣти имени твоемъ вышнїй, возв'ѣщати заутра милость твою и истину твою по ночи.

Боже, отче мој, који си на небу, ти си ми живот дао; ти га и одржаваш у мени. То је много милости од тебе спрам мене. Ја ти синовно благодарим и с радошћу прослављам благост твоју у овај јутрењи час. Ја сам мирно преспавао ову ноћ, јер си ти простро руку твоју надамном. Ја сам лак и весео устао, јер си ти утрујено тјело моје крепителним сном опоравио.

Сад могу ићи на посао, и ја идем на дужност моју с радошћу. — Шта га је болестника само ове ноћи уздисало на постељи. Њима је ноћ била дуга предуга, јер сна немају, па за то су сваки час и запиткивали: оће ли скоро сванути? — а ја, о Боже, ја сам слатко и мирно спавао и здраво и весело устао. Па како би ја могао пропустити, да ти с јутрењом молитвом не предстанем и на све душе не благодарим? До овог часа била је милост твоја надамном; но ја ти се смјерно молим, простри милост твоју надамном и овог дана и преко цијеле седмице.

Ја се предајем сасвим твом промислу о мени. У прочем имаћу на памети, да дани живота мог брзо пролазе и не зна им се рока, па зато ћу се озбиљно побринути о мом исправљењу, како би седмицу ову, коју с данашњим даном започињем, под кровом твоје благости безпорочно закључити могао. Укажи ми, Боже, стазу, којом ми ваља ићи, да би се у истини твојој утврдио.

3. Уторник.

Ближнїй мой, коимъ Господь; къ запов'ѣдемъ его возсмотритъ вѣлю.

Ја желим бити срећан. Желим дане живота мог провести на миру; но ко ће мени све то дати? И ко би други могао ако не ти, милостиви творче и садржитељу живота мог. Ти си обрекао дати људима и срећу и мир, али под тим уговором, ако ово тебе у срцу свом носили буду и ако по заповједима твојима уживе. Благо оном човјеку, који се Бога боји и по његовим заповједима живи, благо оном, који зна за стид и стра пред оним најсветим и најправеднијим судијом наших мисли, наших жеља и дјела, тај ће се умјети сачувати на стаан својој, да не поклизне; његово ће срце бити у божјој руци; његова ће памет зраком свете истине просвећена бити. О да красне утјехе за његову христјанску душу! Да благо-

словеног мира и спокојства за његово благочестиво срце! Зато ти се у овој јутрењој тишини завјештавам, о Боже, да ћу се твог светог закона придржавати и чувати, да благост твоју не оскрбим худим дјелима. Ал ја ријеч ову нећу моћи одржати, ако ми ти, помоћниче у сваком добру, не помогнеш. Зато те из дубљине душе молим, помози ми; буди ми вођа и отац и за данас. Ја ћу сад поћи на рад; ти ћеш и тамо бити уз мене, јер ћу ја и тамо једнако на тебе мислити. Благослови, Боже, рад мој, који ево сада започињем, и помози ми работати до мрака под сјенком твог покрова.

4. Сриједа.

На кльк днь блгословлю тz и кто-кльо имz тво ко кѣкъ и ко кѣкъ кѣка.

Од зоре славим те, свеблаги, превјечни Боже. Од тебе је зависило, да ја ову ноћ на миру у дубоком сну проведем, или да се никад више не дигнем. Ја осјећам, да је тјело моје нову снагу добило; познајем да су уморени чланови моји сасвим опорављени. А ко је то учинио? Ти отче благи. Оснажио си ме, да могу послове моје за данас отправити. О колико си ти добра мени учинио још од рођења мога! Зато ћу те хвалити и преузносити као свемогућега творца и садржитеља; а срцем ћу те љубити као најискреније пријатеља и као најпоузданије набавитеља у свакој нужди. Да, ја ћу те сваки дан прослављати не само устима, него свим срцем и цијелим животом мојим. Ја ћу дужности стања мог вјерно испуњавати. Ја ћу бити усрдан и услужан мојим ближњима. Прослављаћу те, Боже, сваки дан још и тим, што ћу се сасвим вољи твојој подчинити, и што ћу бједе и зла трпељиво сносити. Овако желим провести сваки дан овог кратког вијека мог све до оног часа, док се душа моја од тјела не растане, и преселивши се у небо не стане те прослављати с' осталим блаженим душама.

5. Четвртак.

Кльк пойдѣ ѿ дѣла твоегw и ѿ лица твоегw кльк кѣжѣ! Яко взидѣ на нбо — ты тлъ сн. Яко шедѣ ко адъ — ты тлъ сн. Яко козлѣ крилѣ мои рано и кльнz къ послѣдьнихъ моря — и тлъ ко рбка твоz мнетъ-кятъ мz и удержитъ мz дснца твоz.

Гди год сунце сјаје, докле год зраци његови допиру, свуда си ти, Боже. Обноћ бијаше небо трептећим звијездама украшено. Док су оне стазу своју обилазиле, ја сам дубоко спавао. Сад ограну сунце и њи нестаде. Но ти си био ноћас и овдје на земљи, и ондје, гди су звијезде трептиле. Ти си дјелао и овдје и ондје. Ти ћеш бити и онда, кад нестане сунца, кад звијезде ишчезну. Куд ћу дакле да се уклоним од духа твог, куда ли да утечем испод лица твог? Пођем ли на више у небо, ти си тамо; станем ли се крити испод земље, и тамо си ти; да су ми брза крила као што је брз сунчани зрак, па да полетим с њима на крај свијета, и ту би ме рука твоја нашла; десница твоја и тамо влада. Ову ријеру, Боже, усади у моје срдце. Ја ћу и данас имати на памети твоје свете ријечи: „тако живим, као да ме свагда пред собом гледаш“, па ћу се сачувати, да не учиним што, чим би тебе удаљио од себе. — Господе мој, ти си свагда близу мене, зато се прекомјерно не дајем у бригу. Какав ће ми бити овај данашњи дан, то ја не знам; али му за то спокојно на сусрет идем, јер си ти уз мене. Ја сам увјерен, да ћеш ми само оно дати и послати, што ће за мене добро и спасоносно бити. С оваквом вјером и с оваквим поуздањем на тебе Боже и Спаситеља мог Исуса Христа, идем смјело мојој будућности на сусрет.

6. Петак.

Ни којега ничешког, њега имаши потрпити.

Освануо је и данашњи дан, животодавче мој. Ја сам пун радости, што ме је благост твоја у животу одржала, и са синовном признательношћу падам на колена пред тобом, Боже и отче мој. Ја сам познао по милости, коју си ми досад указивао, и по помоћи, коју си ми пружао, да си сагда близу мене био, и уздам се, да нећеш руку твоју тргнути од мене у напријед, нити ћеш ме оставити само-сама, ако сам због сагрјешенија мог то и заслужио. Како би жалостни и пусти били дани живота мог; како би тамно и облачно било свако јутро за мене, кад не би имао тврду вјеру у тебе, Боже, свесилни помоћниче! — Но, ко је мене тој вјери научио? Коме ја имам благодарити на том великом благодјејанију? — Ономе, који је у данашњи дан на крсту умро. Ах, та то је Спаситељ мој, Спаситељ цијелог рода човјечијег. Он на превелике љубави спрам нас жертвовао је свој живот, само да нас ослободи од гријеха, да нас изведе из мрака глупости, и да нам учини слободан приступ к милосрдном Богу. Благо мени с таквим отцем, као што ми га је Спаситељ мој представио. Ја вјерујем у тебе тврдо и непоколебимо и не бојим се, макар ме шта снашло на стази живота мог. Мене не страши неизвјестна моја будућност, јер си ти штит мој. Само ми помози, да свете твоје заповједи не преступим и због тога не удаљим тебе од себе. Не дај, Боже, да кривицом мојом пострадам и да мојом руком посадим чичак и трње по стази живота мог. Ја ћу трпити и сносити зла овог свијета, али сам рад, да ми је савјест чиста и лака; да ми не пребацује, да сам сâм себе у зло увалио. Чиста савјест велика је утјеха у страдању; па кад знам, да ме срце моје не осуђује, онда осјећам радост, која је теби сродна. Поклони ми, Боже, овакову радост, која ниче само на онаквог срдца, које је вјером у тебе скроз проникнуто.

7. Субота.

Живот человѣка на земли вои ѣнк.

Брзо пролазе дани живота мог и не повраћају се. Ту нема застанка, били они радостни и чемерни, и тек се зачудиш, кад опазиш, да си на крају.

Таква је судбина људска; рађамо се и нестаје нас; ал ти, Боже, ти си један исти од прије вијека па до у бесконечност. Ја ти на свег срдца благодарим у мојој јутрењој молитви, што си ме и ове ноћи и ове цијеле седмице отеческим твојим благословом заштитио. Благодарим ти и славим те за она благодјејанија, која си разуму и срдцу мом преко ове седмице указао. Ти си у срдцу мом пробудио благотворна осјећања; саопштио си разуму мом спасоносне истине, и помагао си ми дужности стања мог честно испунити.

Но при свем том ја сам падао у погрјешке. Слабомоћна природа и несмотреност моја навела ме је на то. Ја те молим са сокрушеним срдцем, да ми опростиш. Теби сам рад посветити све дане и недјеље, које још узживим, и мислим боље и ревностније настојавати, да ти угодим, него што сам дојако угодио. При том нећу сметати с' ума, да живот човечији има свој свршетак; дакле, да ће и мене данас сутра нестати одавде. Ја сам једну седмицу преживио — но доћи ће вријеме, кад ћу ја и вјек мој преживити; — благо мени, ако се с' чистом савјешћу у вјечност преселим: ако ме никакво ка-

јање неузмучи и ако надежда на благост твоју буде моја утјеха. Власниче живота мог, Боже, укријепи ме снагом духа твог, како би с' цјелокупном вјером и сапјешћу крај живота мог дочекати могао.

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Говор на парастосу блажено почившег владике Будимскога Арсенија Стојковића.

И ми смо се ево данас б. Хр., велепштовани зборе, скупили у овом св. храму по примјеру остале браће наше, вођени искреном љубављу и правом признателношћу, да прославимо спомен заслужног у народу нашег мужа, којег је име више од половице једног стољећа у цркви нашој, у народу нашем, као сјајна звијезда свијетлило и блистало, те Србину показивало, какав треба да буде човјек, који је живот свој цркви и роду свом посветио.

Лијепо је заиста и свакс хвале вриједно то чувство благодарности наше, којим и свијем данашњијем чином хоћемо и ми да се покојнику одужимо. Племенито је и узвишено то дјело наше, у ком се огледа ступањ просвјете и изображенља нашег, у ком се најбоље огледа и сама душа наша, која ана тако цијенити, тако уважавати и узносити дјела својих знаменитих људи.

Та што је просвјећенији, развијенији и изображенији народ који, тим више цијени, уважава и узноси врлине својих појединих мужева, јер тиме не само да се одаје достојна почаст и благодарност дотичном за народ свој и за човјечанство заслужном мужу, него се и душа, срце и и ум сваког појединог, лијепим примјером, трудом, радом и животом дотичног слављеника, кријепи, усавршава и узноси над овим обичним, ниским и себичним животом људским, те у поштењу том племенитом и за човјечанство толи благодатном тежи, да сваки појединн човјек, у колико му само силе његове допуштају што више добра у роду свом, народу свом милом а и човјечанству учини и тиме и име своје што боље прослави.

Одавна и одавна већ, још у она прастара да рекнем времена, то племенито чувство душом људском је овладало било тако, да су просвијећени народи из благодарности и признателности стављали вијенце славе и заслуге на главу својих по народ заслужних мужева, да су их тиме за живота још одликовали, чествовали и уважавали, а по смрти као узор више савршенства славили.

То је богољуб. моји са просвјетом све то расло и у народима се ширило, и данас ево с радошћу можемо скоро свуда, код свију просвијећених народа опазити, да се народи у томе тако рећи надмећу, који ће љепше, боље и свечаније свог за народ заслужног мужа прославити.

Па шта је и нашу славну црквену општину друго руководило, кад је данас ову задушну, службу, ову свечано-тужну светкозину приредила, него да даде достојну пошту, достојну хвалу свом заслужном, знаменитом и по цркву и народ наш толи значајном и великом јерарху — блаженопокојном Епископу Сент-Андрејском Арсенију Стојковићу.

Та коме Србину, који је само моле књиге јешт, није име владике Арсенија познато? Име то постало је у цркви нашој значајно, — оно стоји данас у овопредјелној цркви нашој, са повјесницом цркве наше, особито у ово новије вријеме, у тијесној свези, и заузима у њој похвално мјесто.

Преслабе су силе моје, а и сувише би нас далеко одвело, кад би ја хтио данас овђе, знамената и пун лијепе науке живот тог знаменитог мужа описати. То преостављам неумитној повјесници цркве наше, нек она о раду и дјелању покојника на пољу нашег црквено-народног живота, у своје вријеме праведан суд свој изрече.

А ми љубазна браћо, понесимо одавде данас с овога мјеста а у овом свечаном и значајном тренутку, то увјерење, да је покојник заиста кроз цијели живот свој — све до хладног гроба љубио народ свој и да је радије волио, шта више да није на пошљетку ни презао, у оном тренутку, гђе и кад је до озбиљног пријелома дошло, прије све напустити, него се замјерити народу свом.

— Слава му! А то је за народ наш било и остаје свагда његова највећа и најтоплија жеља! Та он и не тражи више од својих поглавица, од својих старјешина, од својих првака, него правду, чисту и ничим помућену љубав.

И ако велики покојник наш није био за живота свог прослављен као велики какав научењак, књижевник и говорник, али је народ наш упознао у њему мужа стојичног и племенитог карактера, пуна мудрости и знања; он је увидио и упознао, да под његовом црном одором калуђерском бије жарко и топло срце српско, препуно праве чисте и искрене љубави према милом роду свом, према народу српском. И кад је дошло вријеме, те се отпочела озбиљна борба у народу нашем, кад се ломила погача над судбом цркве наше због превласти у њој, — он је рекао бих, тим само племенитим чувством руковођен, заборављао и на сами опстанак свој — а особито на своју личну корист, пак је у свијема приликама радо ишао свом народу на сусрет, да се жеље народне што лакше испуне и остваре.

С тога је народ наш, од како га је упознао, од како је у њему увидио ту узвишену и племениту љубав, сматра њега као првог архијереја, љубимца свог, пак је на превелике према њему благодарности, као што знамо, непрестано тежио и желио, да га круном светитеља Саве овјенча, да као свог патријарха Арсенија V. поздрави. Али неагодне околности и неприлике, које наш мукотрпни народ већ кроз толике вјекове прате, а при том неки неудеси не дадоше нам, да видимо ту тако силну и топлу жељу народа нашег остварену, да се народни љубимац наш достојно за живота награди. И ту ће повјесница цркве без сумње свој безпристрастан суд изрећи, и казати потомству нашем прави узрок, зашто наш данашњи покојник није засио столицу Арсен-патријарха! А ми смо могли у течају цијеле ове борбе наше само дубоко уздахнути и из дубљине душе наше рећи: вјечита штета! Заиста!

Значајан је то био заиста муж и риједак стојичан карактер — риједак у свијету, и ту своју карактеристичну црту задржао је он свагда кроз цио живот свој. У највећим и највећим бурама живота његова, у најодсудњим, да рекнем, тренутцима, стојао је он као стијена непомичан, вазда уз народ свој, а као прави свештеник полагао је он сву наду своју на вољу божију, те од њега нико није могао чути, да ропта на судбу своју, никад га нијеси могао видјети намрштена, никад ужурјана или у чем претјерана. Све је он преостављао удесу и вољи Божијој. Једном приликом, а то бијаше, кад се прва епархијска скупштина наше Архидијецезе у Карловцима под његовом управом састала, поздрависмо га сви као из једног грла: Живио, живио српски патријарх Арсеније V.! и он са стојичком хладноћом, али очинским осмјехом, рече нам сасвим благим ријечима: „бадава ви мени вичете: живио, ако буде воља божија, ја ћу бити патријарх српски, ако не буде, ја нећу бити“. Обичне али значајне ријечи! — И као што знамо, не бјеше дакле воља божија — тако да се послужим ријечма покојниковима — те љубимац народни Арсеније не поста на жалост у оно судбоносно вријеме патријаром српским, — али је тиме порасла све то већма у народу српском, љубав, привржености и оданост према њему, која га је до гроба пратила а и сад сво избија на површину свуда на све стране у народу нашем, јер Србин хоће и овијем светкованима да покаже да је имао у одсудним часовима човјека који је уз њега стајао, да је имао човјека, који га је љубио, а кога је он високо штовао и цијенио. И ако Арсен не поста патријархом српским, ипак није он зато ни као архијереј и добар архипастир ни најмање охладио према цркви својој, нити као Србин у љубави према народу свом, него оста у свему непоколебим као стијена на све до самога хладнога гроба свога. Он се ни у најдубљој старости својој није хтио повући у мртвило, него је и надаље као владика српски извршавао ријерно, тачно и савјесно пуи мушког достојанства све дужности, било то у цркви као архијереј, било то почасне, на које га је воља народа опредијелила и позвала. Риједак заиста дух, риједак карактер, какви се слабо рађају: Слава му!

Ето такав вам бјеше б. м. тај љубимац народни, тај велики јерарх Арсеније Стојковић, како вам га ево моје слабо перо у овим кратким потезима нариса! као човјек чиста и свијетла карактера, као држављанин вриједан а одан свом цару и владару, да га је и Он Својом милошћу наградио, као Србин пун чисте и непритворне љубави према роду свом, као калуђер смирен и кротак, као свештеник узоран, као архијереј правило вјере и образ кротости, а нада

свим пун чиста и свагда свјежа духа српског, пун жарке љубави према роду свом!

Нека блиста дакле, нека нам свијема као звијезда преодница свијетли тај живот покојников и дај Боже да се многи и многи у цркви нашој, у народу нашем, на њега угледа, да се напоји тим духом, да се разгрије и разжари у сваком раду, у сваком дјелу, које се на бољитак народа нашег односи, том љубављу и вољом према роду свом.

Праштајући се б. м. данас у овом тужносвечаном тренутку пошљедњи пут са нашим великим покојником, нашим великим јерархом, нашим омиљеним владиком Аресенијем, рецимо му на дубине наше српске душе: мир нека је пепелу његовом, покој оној блаженој сјени његовој, слава нека је имену његовом, док траје сунца и мјесеца, док траје рода и народа српскога; нека му је вјечан у народу нашем спомен.

Говорио у Осјечкој цркви 9. маја 1892.

Лазар Поповић,
прото.

Шта може урадити добар свештеник.

Бјеше то недавно, када посматрах село Б . . . . . а. То ти бјеху људи по све покварени, махом кафтароши, пијанице, нерадници! — Људи, који из механе нигда не избиваху; који на суду свједочише за полић ракије, и који вечином од крађе и других непоштених дјела живљаху!! — Свештеник у томе селу бјеше стари поп Петар, који се са људима свагда јако свађаше, гоњаше и непрестано бекријаше. Због тога га дакле нико не хтје ни поштовати!

По вољи божијој наскоро затим, премину стари поп Перо, а надлежни владика постави за пароха овоме поквареном селу младога богослова, попа Миленка, који бјеше родом из истог мјеста. Као и сада да га гледам. Човјек осредњег стаса, сувоњав и црнкасте коже. Говор му бјеше дебео, но притом умиљат. Свагда је био озбиљан и чисто се носио, да му многи у томе завиђаху!

Дошав у мјесто свога рођења на парохију за свештеника, — млади отац Миленко могао је као врло и паметан младић оцијенити живот и рад његовог претшественика, зато он науми да ће другим путем и да се постара не би л' некако могао својим ауторитетом и прибављеним знањем користити својим мјештанима и из заблуде набавити и са хрђавог пута одвратити их. Њему свагда бијаху на уму оне Христове ријечи: „Азъ есмъ пастиръ добры и душѫ свою полагаютъ за овцы“... „Знаю моѧ и знаютъ мѧ моѧ“. (Јован. 36. 11. 14.) Тога ради он најприје одпоче мотрити на свој живот и понашање, те како би са истим сима за углед служити могао. Зато се он ријеши да свагда буде озбиљан и с' киким шалу непроводи, нити пак са сељацима по механама пијанчи, а много мање кога на свађу и мржњу изазива.

Неки његови парохијани видив га увијек онако озбиљног, једном ће га запитати са ријечима, које често пок. поп Перо говораху: „јели бре попе, што си ти нешто невесео и нерасположен, па нећеш ни у механу да долазиш, и с' нама се веселиш и дружиш“?!. „Ти нас сигурно презиреш“?! — „А знаш ли, да те ми ранимо и одјенамо; да ти ми плаћамо, и још да ти од наше милости живиш“?!! — Млади парох на то ће им рећи: „Браћо! ја од посјећивања механа имам много пречих послова, јер као што знате, ја сам постављен за вашег свештеника и духовног

пастира, коме су ваше душе на чување и изводење правог пута повјерене, и због тога су на мене и велике дужности и одговорности натоварене, од кога ће се некада много и тражити.“ „Ја сам — рече им — још и ваш духовни отац, и према томе ни најмање недоликује вам да ми као такови кажете *бре поше*, јер је то стидно и за мене и за вас“ — Ако хоћете, да поштујете мој чин, а са њиме и св. вјеру нашу христијанску и да ме као вашег свештеника слушате о свему оном, чему ћу вас учити; онда ћу се и ја радо с' вама дружити, и још радије ћу вам тада причати о ономе, што су мени моји професори у школи предавали; о чему су ме учили, те сам данас постао срећан човјек; те сам постао ваш свештеник, од чега ћете и ви користи имати“. — „Ви сви познајете мог пок. отца и мајку, они су заиста били одвећ сиромашни људи, да ме шесу имали чиме изшколовати, но да сам ја то све сâм не са њиманьем и нерадом заслужио; но сам то постигао мојим поштењем, трудом, радом, предношком и послуживаньем других добрих људи. Ви се браћо хришћанима називате, а ни најмањег појма нејмате о Христовој науци; ви се зовете Србима патриотама и добрим родитељима, а међу тим, не само ви но и дјеца ваша сва су неписмена и ништа познају!. Ви се зовете земљорадницима, и погледајте, да су вам њиве и ливаде у корову обрасле, а кроз кошеве и хамбаре врабци вам зврје!! — Гдје вам је црква, гдје вам је школа, а гдје ли још други просвјетни и користни заводи“ ?!!

Сељаци га с' почетка слушаху са неким осмејком; али кад виђоше, да је овај њихов поп Миленко доиста *„учевни човјек“*, и да пешто знаде тада га својски почеше слушати и рекоше му: „хоћемо попо, хоћемо, кад велиш да тако треба, јер нама пок. поп Перо никада нехтје о овим стварима говорити и као просте људе њима учити; а зашто? и сами незнамо, — сигурно зато, што и он ништа знао није“!

Е па лијепо, када хоћете, онда ћу вас молити прије снега, да се останите механа и пиванчења по њима, већ да се постарате, да сваки што више љетине у земљу баци, пошто је баш сада прољећно вријеме, па ако Бог даде, те година добро понесе, имаћемо тога доста и за пиће и за све остало, јер као што знате, *„без пара се ни на очев гроб отићи не може“*, као што народна парока вели.

Сам отац Миленко и у овоме сељацима предњачише. Његов плуг бјеше први, који је у прољеће у поље напшао, његови сејачи и копачи опет први, а богме и његова млада попа бјеше свагда прва, која са ручком брзо хиташе на њиву к' радницима својим. — „Љето би и прође, јесен наста, — а Бог милостиви даде, те година донесе изобилан плод какав је се само зажелити могао. Наш ти *„поп Миленко“* (тако га сви звахуу) тад напуни коп кукурузима, хамбар житом, а ардове врло добрим вином!. — Непотрја тако неколико година, а поп Миленко све више и више радећи, знатно се обогати, да његова кућа у селу богатством бјеше прва, а са тиме стекао је и велику пошту међу својим парохијанима да га сви из реда поштоваху и са похвалом име његово спомињаху.

Сељани видјев како поп Миленко од пуког сиромашка напгоре *„Јанкићеве породице“* поста свештеником, а при том богатим, — угледаше се на њега, те и они почеше земљу добро и што више обрађивати, а мање у механе, на пивнице, пазар и т. д. одлазити, па полако, полако те и они виђоше код себе приличне суме новаца, које се свake године све више и

више множаху, а притом још куће, пивнице и остало све напуњено! — „Бог да поживи и хвала поп Миленку, који нас упути на наш прави посао“, говораху сељаци, јер „мртвъ бѣ и оживе: и изгибълъ бѣ и обрѣтесѧ“. (Лук. 79. 32. — „Сада тек видимо, да смо прави људи, добри Хришћани, који свега и свачега доста имамо!

Поп Миленко тако рекши вршећи своју свештеничку дужност предњачио је свом селу и у пољској економији, хигијени и осталоме, да су се на њега угледали парохијани његови и у владању, понашању, вриједноћи и раду знатно поправили; да су се са злог и кривавог пута вратили и постали први најбољи и најбогатији сељани у округу своме.

Но поп Миленко се не заустави само на томе. Он доби популарност код своје пастве, која му одвеђе бјеше потребна, — поче код ње радити, те у средини својој подигну цркву и школу, оне важне чињенице, које уздижу вјеру морал и знање код народа.

И ако готово сви сељани имађаху довољно новаца, да тако рекн неосјетно одмах подигну школу и цркву, ипак их поп Миленко у овоме хтједе поштедити; нехтједе их трошити, јер знађаше како се мучно новац зарађује, с' тога их посавјетова да приврмено од општин. суднице отворе школу и у исту дјецу одмах да дају; а у мјесто цркве да подигну просту капелу од брвана, гдје би им могао закон божји одправљати докле неозидају цркву. Што отац Миленко предложи, сељани одмах усвојише. Још исте године имађаху и школу и капелу. У школи дјецу учаше добри учитељ Милан, око кога се весела Српчад слободно и смјело скупљаху, као пилићи око квочке; а вриједни поп Миленко сваке недјеље и празника клепалом јављаше сељанима, да је тада празник и да су дужни у капелу на јутрењу богомољу доћи. Радостни сељаци слушаху глас свога пастира, па с' тога у нерадне дане у знатном броју посјећиваху ову своју просту богомољу и са пажњом слушаше у њој молитве, и мудре поуке, које им он даваше.

Но да би једном до што боље и веће зграде школске и црквене доћи могли, — поп Миленко једном приликом на општинском збору предложио је сељанима: „да сву храну општинску, која се налази у општем коту одмах продаду, пошто јој је добра цијена била, па да добивени новац од туда употребимо на зидање цркве и школе, а идуће године да сви сељани опет са понеколико ока своје хране попунимо коп општински, на који начин имали би и цркву и школу, а да за њих ни гроша једног готовог новца не дамо“. — Сељани видјев, да је ово паметно што им њихов „учевни поп Миленко“ предложи, с' тога сви с' драге воље одмах на то присташе и храну путем јавне лицитације продадоше, од које приличну суму новаца добише. Новац одмах под интерес дадоше док се непочну речене зграде подизати.

Ратна 1876. 7. и 1878. год. сметоше сељане, те немогоше одмах до жељених зграда доћи; но гдје је несреће, ту и среће по кад-кад има! — Због протеклих неколико година, капитал црквено-школски огромно се је намножио и нарастао тако, да сада могаху још љепше и веће зграде подићи.

Али ове добре и побожне сељане сада снађе и друга несрећа. Милошћу божјом, њихов добри и учевни поп Миленко оде Богу на истину; оде да тамо прими награду за свој труд и да чује ријечи Створитеља свијета: „добри раче, благій и

вѣрныи, о малѣ ми имъ вси вѣрнѣ, надъ многими тѧ поставлю: вниди въ радостъ Господа твоегѡ". (Мат. 105. 23.), а започето дјело недопрши, због чега сви оплакиваху овог доброг свештеника свог и говораху: зашто га Бог непоживље још коју годину дана док неподигнемо оно, што сви одавна жељесмо, а то је цркву и школу, па онда ако би и сјутра дан одмах умро. Но тако сигурно је Бог наредио, с' тога нека опет буде воља божја, а попа Миленка Бог да прости, јер он нас спасе, набави обогати, рекоше други.

Њихову молбу небесно провиђење услишало је, и они након двије године опет добише доброг свештеника у лицу поп Миленковог синовца, кога покојник још за живота свога себи за замјењеника бјеше спремао.

Поп Јеремија дакле заступи свог пок. стрица на парохији; али га заступи не само у нурији, већ и у свима врлинама његовим. Он дакле бјеше други поп Миленко, који се од њега само по имену разликоваше.

Заузимањем оца Јеремије село је ово озидало себи пр. г. дивну и величанствену зграду за школу за четири учитеља, која се ријетко гдје оваква видјети може, и у коју се скупљају весела дјечица, те се ту напајају у свима потребним знањима, вјери, побожности и осталим наукама.

Но поп Јеремија продужи још и даље, па из осталог новца добивеног од продате хране, у споразуму са својим добрим парохијанима озидао је и дивну цркву у византијском стилу, у средини села, а крај самог главног друма одмах до саме школе, која са својим украсом и вељепотом напаја у благочашћу њихове побожне душе, а својом висином и љепотом показује пролазећим путницима и осталој околини какво је сада село В . . . . . ц и какав свештеник и парохијани у њему живе.

До цркве је још озидан и красан звоник црквени, који се са својим позлаћеним крстом уздигао небу на висини да се једва оком видјети може!

Црква се тек сада довршује, а вриједни и побожни сељани недаду, да се темпло (иконостас) о трошку касе црквене начини, — већ се надмећу, који ће од њих што већу и љепшу икону, као и остале украсе и утвари приложити, те да цркву и унутра онако исто као и споља украсе, те да себи за живота стеку на земљи дуг живот, здравље и напредак, а на небу вјечно блаженство и на тај начин име своје овјековјече.

Посматрајући данас ово село и доводећи га у сравнење са прећашњим, види се, велика и огромна промјена, коју су показали ови добри и вриједни свештеници. — И доиста село В . . . . . ц у данас је прво у цијеломе округу. Најбољи и најбогатији људи јесу његови мјештани. Сјем колосалне школе, цркве и звоника, још красе село и дивно озидане куће, кошеви, амбари, пивнице, три гостионице по плану озидане, и остале зграде и ограде; чистота највећа у селу као и шљунком добро насуте све улице казују путнику, који први пут у то село уђе, да ту живе вриједни — људи, добри домаћини и побожни Хришћани!

Све је ово заслуга на далеко чувеног поп Миленка и његовог синовца мудрог поп Јеремије, који умједоше паметно обдјелати њиву Господњу и дани им талант умножити. Они дакле сада смјело могу Спаситељу приступити са ријечима: „Господи, пать талантъ ми вси предалъ, се дрѹгїа пать талантъ приобрѣтохъ ими", (Мат. 105 20.). С' тога, слава им.

Ето, шта су у стању урадити добри свештеници, који са вољом хоће своју свештеничку дужност да врше, а с' тиме помогну и себи и ближњима својим!!

С' тога браћо свештеници сви „*дѣ-лајмо, докдежи сѣктъ имамо*“, као што нам тако и св. писмо налаже.

Зајечар, 22. јула 1892. год.

Милан С. Пантелић
свештен. зајечарски

Са свештеничког збора у Чајничу.

У данашњем времену када просвјетни органи у свима народима раде на томе, да што више свјетлости науке допре у све па и у најниже слојеве народне, — позвано је и српско-правосл. свештенство овијех крајева да по дужности својој парочиту бригу води о народу, да га подиже, просвјећује и из мрака незнања изводи, јер „пастири“ треба да буду марљиве пчеле и они вриједни радници, који не смију ни поштo онај „талант“ што им га је Отац небески дао окрњити ни мало, кад им се у гријех уписује ако на њему што год не зараде.

Задатак свештеника најбоље је оцртан од једног српског Архијереја овим ријечима: „*Свештеници су народни учитељи*, они су из народа, они живе са народом у најближем додиру, они имају прилике и могућности, да познају моралне врлине као и моралне болести народне; па вјером, љубављу, молитвама и поуком из Христовог еванђеља врлине да подржавају и развијају, а болест да лијече богоданим вјерозаконим средствима. Свештеници су духовни љекари — душепопечитељи, па треба да у свакој прилици поучавају и марљиво чувају народ од гријеха, од странпутица, од заблуда, да слажу, мире, љубљују и спасавају повјерене им *душе човјечије*!“ Доиста дакле задатак свештенички је узвишен и у пуној мјери достојан, да се они, који му се посвете зарад могућности његовог савјесног вршења одреку свега оног што би му могло уштрба нанијети! Али колико је овај задатак племенит толико је он и мучан, особито данас.

Знајући то свештенство у чајничком протовезвитерату са дозволом свога високодостојног Архипастира Серафима основало је у лањској години тромјесечне редовне сједнице, а у намјери, да узајамним братским споразумом, заједничком вољом и способностима чува и његује све што је на корист православне вјере.

Рад I. и II. сједнице саопштио сам пошт. читаоцима у IX. и X. св. „Б. Х. Источника“ од пр. год., а сад ћу да у изводу нанесем рад III. сједнице.

III. ред. сједница држана је 8. нов. 1891. у Горашкој околини, код цркве херцега Стефана, и на њој су донешена она ријешења.

1. Да би се и међу простим народом нашим боље раширило сазнање значаја цркве херцегове и тијем се унаприједило народно интересовање о славном херцегу Стефану као православном владаоцу и оцу јуначне Херцеговине, о његовом настојању и раду у погледу одржања православне вјере и народа српскога, којима је он у она тешка времена био тврди ослонац — ријешено је: да се сваке године на Видов-дан (15. јуна) код херцегове цркве држи духовна сједница, те тако да свештеници примјером народу

показку, да се тога дана сваке године у што већем броју ту на молитву скупља.

2. Новорукоположени свештеник Никола Комадановић примљен је у свешт. удружење.

3. Има се питати св. Митрополија, којим ће се начином овамошњи сеоски народ одвратити од обичаја давања даћâ (софри), које чине за свако умрло одрасло чељаде, приликом четрдесетнице, полугодишњице и годишњице.

4. Да се сељани поуче да крсна имена славе пристојно по 1 дан а не по неколико дана.

5. Обзиром на то, што је мало свештеника, који имају сачуване све окружнице а још их је мање, који имају или воде „циркуларни протокол“ — има се замолити св. Митрополија, да се у посебну књигу дају оштампавати све окружнице дух. власти као и све наредбе владине, што се односе на цркву и школу.

6. Да свештеници у 4 годишња поста, први дан са освећеном водицом пођу по домовима у вароши, а ко парочито позове ономе да се и у кући водоосвећење изврши.

7. Да се јави св. Митрополији за Пера Спасојевића, који шири у народу сујеверство писањем разних записа и прорицањем.

8. Ова тачка односи се на међусобно савјетовање свештеника, како ће они као носиоци божанске науке, проповједници мира и љубави, радити и свом позиву одговорити.

9. Пароси горашки и рудански имају сходно осталим свештеницима наплаћивати по 1 фор. за „трикратно оглашење“ и предавати за подмирење писарских потреба протопр. уреда и зборнице удруженог свештенства.

10. Потписана је и послана брзојавна честитка Њ. В. Митроп. Серафиму, којом му честита крсну славу дан св. Арханг. Михаила.

11. На питање горњег пароха надзиратељ протопр. одговара, да му није познато јер није обавијешћен ради ли што год св. Митрополија на уређењу и побољшању материјалног свешт. стања.

*

На основу т. 9 записника I. ред сједнице надзиратељ у име свешт. овог протопрезвитерата поднио је у своје вријеме св. Митрополији посебну представку о уређењу дотације свештенства. Пошто је у овом важном питању нужно да се чују мисли, убјеђења и знања свега свештенства, то ћу овдје привести садржај представке овамошњег свештенства са жељом: да и други протопрезвитерати изнесу своје назоре о тој ствари, јер само узајамним договором доћи ћемо до опште жељене мете.

Представка та у изводу гласи:

Пошто је свештеник служитељ олтара и учитељ народа, то се он мора добро држати тога опредијељења и на висини свога положаја. Према великом позиву што га свештенство у народу има, требало би и његово стање што боље и сјајније да буде, како га материјалне и физичке мане и недостатице не би у очима народа и других понижавале због тога; па зато кад је свештенику стављена већа одговорност према народу због његовог изричног позива за службу Богу, поуку и примјер лијеп народу у свему, што је по православном духу Христове науке поштено и патриотично, онда се свештенству не може порицати право на пристојно издржавање. Фактично стање истиче пријеку потребу: да се положај нашег свештенства боље уреди и материјално

осигура, па с' тога је крајње вријеме да се ово питање ријеши и свештеник лиши бриге о насушном хљебу, како би већ сада могао што боље свој позив вршити.

Није главно да се дође до што већих материјалних прихода и средстава, већ треба имати пред очима да материјална средства и вишак свештенства буду само средство к циљу, како ћемо боље и лакше одржати се у духу српско-православном. Друкчије не би требало да буде, кад се у обзир узме положај свештеника у народу, чији свештеник мора бити право огледало и у добру и у злу, слика и прилика народног стања и с' народом у непосредној увијек вези, те и везан свештеник за народ а народ за свештеника. Јер није попа само за то да служи службу у цркви, био ко у њој или не био, па ни зато, да крсти дијете, чита молитву и т. д. него он је дужан да учи народ свему што је добро, да искорјењује зло у народу лијепом ријечју, својим примјерима пуним родољубља и пожртвовања, сијањем љубави и слоге и мирењем завађених, и још много има он дужности, које га за народ везку.

Па према такој задаћи како је свештеник у овим крајевима плаћен? Никако! *„Гледајући данашње стање свештеничко мора се признати, да је горе и жалосније, него ли и једног другог сталежа. Наше свештенство, које и онако мора много да сноси и много да гута, понижено је остављено је у ниском стању и положају. Овако стање нашег свештенства заиста се не би смјело даље трпити! Вријеме је, да народ види свога свештеника на достојном мјесту и да српско свештенство напусти рало и мотику, те прихвати се правога задатка!“* (види окружницу херцеговачке Митрополије у свесци „Б. Х. Источника“ од год. 1890.)

Ове су ријечи св. Митрополије најбоља илустрација свешт. стања у Херцеговини.

Код рада о побољшању свеш. стања требало би најприје предузети раздиобу парохија и уредити парохијал као најглавнији доходак свештенички. Парохије би требало подијелити на:

а) варошке,

б.) сеоске првог степена са црквом и школом и

в.) сеоске првог степена без цркава у њима.

По свима овим парохијама треба да се свештенство издржава са: парохијалом разрезаним по народу, платом као вјероучитељу на комуналним школама (гдје ове постоје) и угредним приходима, који му у разним приликама падају као за крштење, вјенчање, опијело и т. д.

При уређењу парохијала треба да се пронађе.

а.) кључ како ће се разрезати парохијал,

б.) како ће се купити и

в.) како и кад ће се давати свештенику.

Код уређења кључа за разрезивање парохијала било би најправије парохијал разрезати по имућству, па сваке треће године га разрезивати. За ово би требало прво дознати:

а). јели данашњи број парохија потребан у Митрополији овој, те или би их требало повећати или умањити, па ако би их требало повећати за колико, а ако смањити за колико.

б.) би ли свештеницима према тако поново раздијељеном, увећаном или умањеном броју парохија било могуће савјесно вршити своје дужности.

в.) би ли народ био у стању да према такој уредби собом издржава свештеника и са коликом сумом.

За рјешење првог питања требало би сазнати мишљења протâ, — односно надзирателя, како они за добро налазе а тако исто запитати за мишљење и свецрквено-школске општине и још обавијестити се: која би села желила да се сложе у једну парохију. За овај посао требало би у сваком протопрезвитерату одржати по једну скупштину од свега дотичног свештенства, која би за сваки протопрезвитерат створила нову диобу парохија по свом најбољем мишљењу и Митрополији свој план поднијети. На овај би начин била рјешена и тачка б.) Сад је на реду тач. в.)

Ту сам мишљења:

1. Парохије треба да буду такове, да од самог њиховог прихода свештеник према своме позиву може пристојно живјети.

2. Народ треба сам да између себе куши парохијал.

3. Народ да плаћа свештеника. Све ово треба да народ чини преко општина а св. Митрополија нека одреди колико би која парохија плаћала годишње парохијала, па да се укине сасвим бир. Пошто се распореже колико ће која кућа давати, онда треба одмах да свако село из парохије изабере по једног општинара, који ће предузети да тај парохијал купи, а гдје би било у близини неколика села са мало кућа, могао би у њима један купити. Ови одборници сачињавали би парохијску општину, којој би свуда предсједником био дотични свештеник. Сви за поједина села изабрани одборници купили би сваки у свом селу парохијал а скупљени новац предавао би се у присуству свештеника благајнику, који ће новце држати у општинској каси. На овај би начин и по варошима општине преко одборника купиле парохијал. Свештенику би се издавали новци мјесечно унапријед на његову признаницу. Наравно да би требало од вис. зем. владе израдити да су ово све општине и одборници обавезни радити и у случају њиховог у том послу немара да свештеник може јавити политичкој области да она посредује. Тако исто, ако неко неби хтјео с лијепим начином благовремено одборницима плаћати парохијала, може свештеник јавити полит. области, да она посредују и утјерају га, али новац да се увијек преда општини, која је дужна на вријеме исплаћивати свештеника. Као једно средство за лакшу, бољу и правичнију раздиобу парохијала, могао би се народ у свакој парохији подијелити на 3 класе: а) богате, б) средње људе и в) сиромахе, те како по варошима тако и по селима према класама парохијал разрезати. Ако би се ова диоба овако учинила у споразуму пароха и парохијана, то би био као неки кључ за разрјешење парохијала данас најлакши, по коме би свака кућа према томе парохијал плаћала, да ли спада у прву, другу или трећу класу.

Ово би по мишљењу овам. свештенства био најправеднији начин рјешења питања о дотацији свештенства и он би се дао извести свуда по варошким општинама, дочим код сеоских било би у почетку великих тешкоћа и нетачности. Али од тешкоћа неби требало презати особито ондје, гдје се иде у корист народа као што је у овој ствари нарочито, пошто ће се тим једно користити свештенику материјално а друго будиће се у народу свијест о његовим правима и дужностима, о његовом задатку и по-

живу; ширише се знање и познавање интереса заједнице и важности цркве и школе по будућност и опстанак народа.

Још ваља споменути, шта би било са оним свештеницима, који би по новој раздиоби остали без парохија Ту би требало изабрати све старије и неспособније људе и одредити им пристојно мјесечно издржавање, да их нис. зем. влада, док су живи из земаљске благајне издржава. На то би требало свакако од владе признање израдити и она на то да пристане, почем би нове парохије биле собом опскрбљене и не би њој ни на какав терет падале, али зато би бар требала привремене издатке да учини на ове људе. Са оваким уређењем био би препород у парохијама прилично наведен, ситуација створена повољна напредовању и даљем усавршавању.

Од колико би замашаја било рјешење питања о дотирању свештеника' скора би будућност показала, а преосв. Митрополија, која би ово створила, стекла би бесмртних заслуга и за свештенство и за народ; јер би свештеник онда био упућен на народ, да га што више обасјешава и учи у свему, а народ би живље корачао у познавању себе и давању важности себи као човјеку, те би поносито дизао главу и ондје, гдје се данас сам од себе повија. . .

Ето то је укратко та предстаука о побољшању свешт. стања.

Као што се види ми смо у нашим сједницама нешто отпочели радити, а да ли ће тај рад добрим плодом уродити, то ће будућност показати. Свакако поречи се неда да су свештенички зборови важни, јер скупљање свештенства има и ту корисну страну, што се свештенство на тим сједницама упознаје, зближује и узајамно чвршће везе; на тим састанцима расправља се о тешкоћама свештеничким и народним, и тражи се и испитује како би се могло до олакшице доћи; а што је још врло важно, ми млађи свештеници на овим скуповима богатимо се и искуством од своје старије браће у вршењу племените али трудне службе свештеничке.

Чајниче 1892.

П. Ј. Комадановић.

О поправки календара.

Као што је познато има неке разлике у времену између источно-православног тако званог Јулијановог и западног тако званог Грегоријановог календара тако, да ми вријеме навијек бројимо у дванајест дана доцније него западњаци, и да ћемо сваких сто и неколико година назад се од њих удаљивати. Да се уклони ова разлика, било је о томе разговора и препирке од давнашњих времена, и свака се реформа одбила о њеркси отпор као талас о тврду стијену. Ту је ствар сада наново заподјео српски биоградски митрополит Михаило код цариградског патријарха. Писмо, у ком он говори о тој ствари, врло је занимиво за наш православни свијет, па за то га ево и ми овдје у цјелини саопштавамо. Гласи од ријечи до ријечи овако:

„Ваша Светости!"

„У православној светој цркви утврђено је, да се свега Пасха празнује увијек послије пролећњег равноденствија, и да се не смије никад празновати заједно са Јеврејима. То је одредило седмо правило св. апостола, које наређује ово: „ако се који епископ, свештеник и ђакон усуди, да празнује свети дан Пасхе прије пролећњег равноденствија заједно с Јудејима, тај да се

изваргне из свештеног чина". Слично је правило изречено и поновљено и у правилу првог Антиохијског Сабора, а на Сабору Никејском казано је, да се равноденствије рачуна 21. марта сваке године.

Ова се наредба за празновање Пасхе у источно-православној цркви и данас најтачније обдржава. Али због погрјешног рачунања годишњег времена не празнује се Пасха у оно доба, када би је требало празновати по одредбама Никејског Сабора, јер се равноденствије данас рачуна 9-ог марта, а прије 21-ог марта дакле излази разлика у 12 дана.

Ова се разлика у времену показала отуда, што се годишње вријеме по Јулијевом календару, кога се држе православни хришћани — рачуна од 365 дана и пуних 6 сати, а у ствари није тако.

Најтачнија посматрања астрономска од више стотина година тврде: да година не траје више од 365 дана, 5 сати, 48 минута и 45 секунда.

Ова разлика у 11 минути и 15 секунди чини, те да за 128 година добијемо један дан. И тако, ако је равноденствије у времену страдања Христа Спасителља било 21. марта, то послије 128 година, равноденствије биће не 21 марта, већ 20. истога.

И ако су од најстаријих времена астрономи опажали погрјешку у бројању годишњег времена, ипак православна црква није допуштала промјену и поправку календара од самог никејског сабора, који је у Јулијевом календару учинио исправку у томе, што је пролећну равноденвицу вратио од 18-ог на 21. март.

Погрјешно рачуњање годишњег времена, од 365 дана и 6 сати учинило је то, да је пролећна равноденвица и од 21. марта спила на 9. март, а послије сваких 128 година, своди се један дан ниже.

Римска црква за вријеме управе папе Григорија XIII. 1582. године, увиђајући погрјешку Цезаревог календара, учинила је исправку за 10 дана, наредивши да 5. октобар буде 15. октобар. Али је и ово рачуњање погрјешно, јер се круг године по овоме броји да има 365 дана 5 сати, 49 минута и 13 секунда. Дакле, година оваквог рачуњања дужа је од сунчеве године за 27 секунда. И ми нити желимо, нити можемо пристати на примање погрјешног Григоријевог календара, који пада у другу погрјешку, и који би кварио ред у нашим црквеним празницима и службама. Него налазимо за умјесно, да се по примјеру Никејског Сабора поступи.

Ако се не учини исправка у Јулијевом календару, којим се служи православна црква, веле астрономи, да ће се дочекати то вријеме, да ће пролећна равноденвица испасти из мјесеца марта и отићи у фебруар и т. д., а тиме бисмо погријешили против канона, који наређује, да се пролећна равноденвица рачуна 21. марта сваке године.

Опијењујући мишљења стручних људи и астронома, а како се приближује одређен у црквеним књигама крај пасхалији — 1940. год. налазимо потребним, да се све православне аутокефалне цркве споразумију и заједнички нађу начин, како би се и очувале канонске одредбе и погрјешке у календару исправиле. С тога износимо Вашој Светости овај предлог, да га у својој мудрости проучите, и саставите један одбор од православних астронома и научених свештених лица, те да се на основу утврђеног астрономског рачунања, а то је, да година сунчева траје 365 дана, 5 сати, 48 минута и 45 секунда, поправи Јулијански календар. И на овај начин добиће се стална равноденвица, која би и остала непромијењена, као што би се и хришћанска пасха увијек празновала у оно доба, када је Спаситељ свијета Господ Исус Христос Пастироначелник наш из гроба васкресао и запечатио истину спасења човечанства.

У сваког пристојности и оданости према вашој светости, подносимо вам овај предлог на ваше благоусмотреље.

Препоручујемо Србију, Краља и себе и молитвами вашим с дубоким поштовањем имамо част бити

Ваше Светости покорни слуга,

архиепископ београдски и митрополит српски

Михаил

Његовој Светости Архиепископу Константинопола — Новога Рима. Патријарху Васељенскоме господину **Неофиту**.

„Н. Д."

Старо-српске књиге у горашкој цркви.

Описујући у „Шематизму херцеговачке митрополије за год. 1890.“ знамениту Херцегову задужбину, напоменуо сам, да се тада у истој цркви затекло 5 комада старинских, што писаних што штампаних књига, и уједно нанео, да ћу згодном приликом отети заборану, и у потањем опису предати јавности све оно, што је у тијем књигама од опћег значаја. Пошто неће бити на одмет, да се објелодани садржај истијех књига, чиме се такође доприноси по ћекоје зрнце расвијетљењу наше народне, и мучне и тужне и славне прошлости, то сам рад, да слиједећим ретцима откупим задану ријеч.

I.

Отачник манастира Ораховице на ријеци Лиму.

Формат је ове књиге средња осмина. Листови су дугачки по 21, а широки по $15^1/_2$ цм. Књига је повезана и стављена у јаке, дрвене, кожом обложене корице, са утиснутијем шарама; повез је чврст и доста укусан. Хартија је јака, глатка, сјајна и фина, а сваки табак преложен на 8 листова. Ред табака означен је по црквеном начину словима, а ова су написана у средини доље, на сваком првом и пошљедњем листу дот. табака.

Књигу је у виду штампе писала добро увјежбана рука. Слова су средње величине (висока по 2—3 мм.) а редови, који теку цијелом страном, дугачки су $9^1/_2$ цм. Наслови и почетна слова појединих одјељака, писани су црвеним, а сав други садржај (па и записи) црним мастилом, које се тако красно одржало, као да је књига недавно постала. Облик је слова чиста србуљска црквена ћирилица, а од такозваних типова босан. ћирилице, наће се тек по ћеће једино слово „б“, дочим је иначе скоро свуд његов прави ћирилски лапидарни облик. Значајни су чести скраћени спојеви у тој књизи за слова „ст“, „тв“ и „тр“; њихов је облик истоћетан таковијем облицима у мљетачким изданьима Божидара Вуковића.

Писац је у тексту употребљавао ѥ, і и ѣ; ы (ниће ѧ); ю (ниће ѫ); ѕ и ѳ; а скоро ниће ъ[1]), већ свуда ь. Слово и писано је тако, да је пријечка вазда повучена управо са врха лијевог потеза, и једва мало у косо спуштена к десноме, тако, да би човјек често пута мислио, да је то ѝ. На сваком листу, ће почима неки чланак или његов одјељак, означен је при врху, с краја, једном главном ријечи, дот. његов садржај. Но цијелу књигу није писала иста рука, пошто имаде на једном мјесту 4. а на другом 3 листа, ће је писање много простије, а облик писања скоро средина међу штампом и рукописом.

Та књига сад није цијела; нема предњих, и неколико задњих табака, дочим је остатак прилично сачуван, осим неколико листова што су отпали и засебно стоје. Сприједа је нестало насловног листа и 1 и 2. табака, а од 3. табака нађено је 5 листова; даље су нађени сви табаци до укључиво 37., али од 12. таб. нестало је 1 листа, од 13. таб. 2 л., од 15. и 18. таб. 1. л.; од 21. таб., на коме при дну пише: „здѣ кыст издрьто“, имаде само први лист; од 22. таб. нема 6 л., од 27. таб. 4. л.; 29.—31. таб. сав је изгубљен; од 34. таб. нема 1 л., а иза 37. таб. имаде још 5 л. од непознатог, можда 38. таб., дочим је даљи садржај пропао, па тако

[1]) Само сам на једном мјесту и то у 64. наслову садржаја нашао ъ.

књига на жалосданас нема ни почетка ни свршетка.

Садржај је ове књиге врло богат и разноврсан, а у главноме су туј поуке мудријех стараца, и разне цртице из живота појединих древних узор-монаха, уешене за духовну окрицеру искушеника и браће од чина, и за челичење њихова карактера, сталности и ревности, а све у преданости своме подвигу. Важност и занимљивост њеног садржаја нека покажу сачувани наслови, које овђе по реду приводим: 1.) „Слово ѩ. Єже јако подобаіетъ вьсегда трезвитисѧ". 2.) „Ѡ смѣреномѫдри слово. (ёі.)". 3.) „Ѡ безлобы слово ѕі". 4.) „Ѡ любви. слово ѕі". 5.) „Главизны wца макара и прочиҳ стѣҳ". 6.) „Главы слово іѣж посла авва моѵсіи, къ авѣ пимиѵ, и храни тѣхъ избавлаетъ ѿ моукы, и почіет идѣже съвиралѣтъ сѣсты, иѣ капоустиные, или посредѣ чѣкъ". 7.) „Ѡ авѣ макаріи алеѯандрьскѣмь". 8.) „Ѡ пакѣ прѣпростѣм и ѡ оученицѣ іего". 9.) „Ѡ оумрьшіи дѣвици". 10.) „Ѡ подобны епіскоп нѣковаго слово". 11.) „Ѡ сѣмь Єваґріи иноцѣ". 12.) „Ѡ авва макаріи Єгѵптѣнинѣ". 13.) „Ѡ авва макаріи политицѣ иже іѣ гражданинѣ, или цѣограждани нѣ". 14.) „Ѡ авва Їѡанна колова". 15.) „Ѡ расѣждени подобно прькомѣ". 16.) „Ѡ авва паладіи". 17.) „Ѡ авѣ анастаси". 18.) „Ѡ испокѣдакшимсѧ къмѣразѣ ѓа ніѣ ѣу ѓа". 20.) „Прѣподѣнаго wца нѣшего Стефана Ѳіваискаго запокѣды оѿрѣкшихсѧ мира и іаже къмирѣ". 21.) „Їѡанна карпатина". 22.) „Главизни ѡ матѣке прѣподобныҳ и кѣносиҳ ѿць нѣшиҳ". 23.) „Ѡ пророчества Єзекиилева". 24.) „Сѣто іѡанна златѣустаго о наказаніи сѵиникѡм". (прегледна биљешка црквеним: „ѡ попѣ") 25.) „Ѡ пророчества Єзекиилева". 26.) „Ѡ пророчества іереміина гла ѣѕ". 27.) „Сѣто пила". 28.) „Ѡ житіа сѣто андрѣа ѕродиваго ѡчрьнци сребролюбиѣѣм". 29.) „Повѣсть wца Єлогіа". 30.) „Ѡ wцѣ елисеи". 31.) „Ѡ старци нѣкоіем весѣдоѵюшимь съйгралы". 32.) „Ѡ Сѣтѣ Яндрѣи". 33.) „Ѡ иноѣкины єиже тѣло сѣгорѣ выдрже ы". 34.) „Ѡ погрѣбѣни нѣковіѣ именем вьлиндина". 35.) "Ѡ иноѣкыни вѣноѵюшеи" 36.) „Ѡ прѣзвитѣри кѵтнискым оумърше отроче". 37.) „Ѡ моужи съпиравшимь се съѣбси. ѓ. часи прѣжде съмѣрти іёс". 38.) „Ѡ іѡанне сѣи келіевѣ, єже провидѣ Єпіфаніе". 39.) „Тоѣжде дроуга повѣсть подобна прькои". 40.) „Ѡ женѣ wкрѣтанном вьсторѣ съ сѣмь іех". 41.) „Ѡ женѣ погрѣбѣшеи ѿмоужа іех". 42.) „Ѡ высокоѣмы". 43.) „Кыдѣніе зѣло дыкно w моужи богатомь нѣ многіе млтѣнѣ творяше, и ѿвлоуда непрѣсташе николиж". 44.) „Ѡ оцы герасиме моуж мьѣ поракота". 45.) „Ѡ миыѣ кыкшим вагорѣ сінаиски по том ѿдѣ и кѣ вуренинь". 46.) Иже вьсѣҳ wца нѣшего іѡанна златѵѣстаго, архіепіскпа констаитина града, слово w покалны, вьѣи ѿ". 47.) „Ѡ прѣкльсти женскои". 48.) „Слово сѣто и прѣподобнаго wца нѣшего иларіѡна w ѿвръжены мира, иноѣкаге ради житіа". 49.) „Начело дрѣго". (ту је на 22. таб. наставак препирања међу Жидовином и Хришћанином, о разним установама Христове цркве; жидовин напада а Хришћанин брани; полемика озбиљна, научна, достојанствена; свршетка нема, пошто нестало дот. листова.). 50.) На првом листу 23. таб. налази се 77.—100. правило у погледу хришћанских дужности и владања; почетка нема. 51.) „Ѡ авва памѣѣ". 52.) „Ѡ авва серафимѣѣ". 53.) „Ѡ сѣмреномоудрѣ". 54.) „Ѡ авва кысаріѡнѣ". 55.) „Ѡ анастасі патріѣи". 56.) „Ѡ авѣ іѡанне колобѣ". 57.) „Ѡ двою братоу ненакидѣримь дроуг дроуга сѣбѣ". 58.) „Написаніе ісйо кыерѣкиство кѣхрістіаном, идеженспок ѣдаше бѣ нѣшего іёа ѓа сйа бѣ живаго соуіраге, и сѣіе и прѣсѵѣтіе владѵіце йшіе и пѣснедѣы маріе". 59.) „Кыпроси анастасіа синаискаго". 60.) „Ѡ жене прийкдшои испокѣдатисѧ". 61.) „Ѡ wцѣ иноѵфіи". 62.) „Ѡ нѣковем моужи именем сергіи, и старѣишіи блоудницаи бѣ, потомже иноѣскы wбразь

кѣзьмь, и таке сѣсе се". 63.) „Ѡ трех жень оврѣтенных кѵпропасты". 64. „Ѡ мнѵхоѣ плкнѣеных кѣлаффікыю". 65.) „Сѵто василіа". (Приче). 66.) „Житіе и жизнь прѣподобнїе маріе єгѵптѣнынѵ". 67.) Иже квсѣмъ wѿа нѣшего великаго аѳанасіа патрїарха алеѯандрьскаго слово wгласлѣно казаповѣдѣмь вѣжнмь всѣмь wѳрѣгшимсѧ мира, и хотѧщимь спѣсе, глаи ѡ." 67.) „Ѡи же ѡ юпостнца возраста постпнка се и грьдости рѧа ѡринокпна." 69.) „Исповѣданіе wчѣское w жити свпофонта колоріна и w чедѣхъ іего". 70.) „Житіе и жизнь прѣподобнаго нѣшего авва марка адїпскаго жившаго въгорѣ драчьстѣи, сочпсп wкопь поль єдїѵпіе прѣкно єзыкъ хѵттпскоу, глаи wчі". (нема га цијелог.) 71.) На листовима непознатог (можда 38) табака написана је поуѳест, која је на средини озго на свакоме листу означена изразом: „wиѣфріа", али ни она нома скрпшетка. — Ово је садржај тога отачника; поједини већи чланци имаду још по један свој одјељак.

У погледу састава, правописа и језика, што је у овој књизи, пека послуже они одломци, које преписујем пајерно, са истпјем поретком, склопом и знаковима, како је у Отачнику; н. пр. из поука старачких, из слова ї. „Рѣ(ч)е старѣц пикомпжеіѳ(ст) чѣкъ довръ. Аще и хоще(т) довръ кыт. Ащи неѣкмерпѣем прпладѣет какѣ дакѣѣлитсѣ кѣнь. пнктѣже ѣест кѣгъ тачіѣ ѣдпнѣкъ. ∴ Рѣ(ч)е пѣкы, ѣако wѣдпнп колпѣ ѣпрѧвдѣ блпжпнгѣ, · поѣсткоу ѣѣѣ ѣе. пѣѣкидѣйже ѣпшѣдынь, поѣсткоу, ѧдаѧмоноу ѣе. ѿкидѣйже ѣлпукы ѣстезаи ѣ. ѣмизѣ прѣкѣплаѣе, ѿсыхъ ѣѣѣ, ѣако подѣаколмѣ ѣестѣѣ ѣе ∴ Или на слова ѣї. „Повѣданам стѧрць сѣъ гѣѣ. ѣако кыѣ вькѣрпный Єпѣскпь сѣпкѣсѣ ѣмѣнѣи, филосѳфи доконца пзвчепь. Ѣ прпшдь вькѣрѣпѣе, ѿрѣтктѧмѣ филѣсѳфѣ пѣкоѣвѣ. Єкагрїа ѣмепем, пдокпа ѣлѣ кьѣчпны кыпна ѣ гоета прѣпа, Єѣлпаж вѣрою. ѣгож ѣпѣскпь сппѣсѣѣ прѣклѣжпт ѿѣдолѣкагѣ пейѳѣѣка хотѣкшѣ люкп рда дрѣкпѣкѣе ѣжѣ ѣмѣкше кѣкмѣ. ѿпже пеѯѳдѣкшѣ пидѣмала прѣѣтѣ ѣлѣ слѣшлтѣ пѣвчепѣе ѣе, ѿвачеж ѣще ѣѣпротпвлшѣѣе ѣлѣ филесѿф. пь непрестаюше ѣпѣскпь пакслк дѣь повчлѣ ѣтѣкшлѣе ѣго ѣмлѣ. (Ово „мѣе" — моје — исто је онако, као и у Херцеговом натпису; један доказ његове старине.) ѣкѣ дакѣрѣѣет вкѣа нѣшего ѣѯѵа, прѣѣмтѣ ѳвѣкдпѣе ѣѣ. — Судећи по свему овоме, ова је књига врло стара, али како је на жалост нестало њезиних првих и пошљедњих листова, то се тачно не може да зна, кад је писана и коју је писао. На стручњацима је и филолозима, да одреде, којој књижевној периоди припада овај производ, ради чега управо и износим вјеран преппс дотичног мјеста. Али, пошто је према једној свједоџби, коју ћу касније привести, манастир Ораховица постао 7183. (1675.) жртвом пламена, то ова књига није постала касније од исте године, већ јамачно много раније.

На појединим листовима исте књиге налази се неколико записа; на премда ти записи нијесу од особите какве приједности, ја их ипак јавности предајем. Једни су писани у виду штампе, а други полурукописно. Оне прве као да је писала иста рука, која и Отачник, дочим су други записи дјела разних лица. У рукописним записима имаду слова б, в, д, ж, п, к, облике такозване босан. ћирилице, а у онима у виду штампе не. Исти записи слиједе овако: 1.) на 7. листу 11. таб., на коме је само у 5 редака наставак поуке апостола Јакова о молитви, која је започета на 5 листу, а остатак чист, стоји на предњој страни полурукописно, црним, овако: „знати се како писа іоко кесорићь (бијаше поп, дјед садашњег горажд. свешт.) на 1806. года месеца априлна десети день како докеде жпко сворокцъ ѳдокицѣ из килина"; на другој опет не писаној страни, друга рука, црно, старији облик: „свети царь фока седаше на едином месте и три лета и

немоћста сѣѫ ни нападе на него никакав гад и мѣка ни пѫха ни мѣшица ни гѣсеница ни жакица". 2) на првој страни 5 л. у 18. таб. полурукописно, црно: „даси зима када престани пон никола изгоражда 1777." а сасим доље „іѳфтић". 3) на 4. л. 25. табака полурукописно црно: „знати се кадики конца зима штѣ рождаства пенѣати кога мѣсяц (1772.)"; а на 8. л. истог табака са стране црним, врло стар полурукописни облик: „сиа еви книга дасе зима цю дасми кладѣць". 4.) На 7. л. 36. таб. са стране, десно, црвеним, у виду штампе: „сіѣ писахомь ѩкожи заводѣ wкрѣтоѫомь" (тиче се општех, који писаху Отачник). 5.) На трећем листу необиљеженог, сада пошљедњег, можда 38. табака, сачуван је срећом овај драгоцјени запис, који је црним а у виду штампе при дну прекрасно, премда једноставно, изведен, по коме се зна де, чија је ово књига и какав јој је наслов; запис гласи: „Сѳи wчникь монастира wраховицѣ на рѣцѣ лимѣ". — На другој страни 5 листа 18. таб. насликана је истијем црним мастилом, а вањда и истом руком, доста лијепа слика анђела, и то само у главнијем потезима; анђео је мила, младачког, али инак озбиљног лика; у десници, која је привијена к средини прса, држи кратак мач, а љевица у истој висини са стране обухвата повелику кругљу (земља?); љево је крило тек започето, па не довршено; нешто је сметало писцу да посао доврши, па за то нема на тој страни а зарад слике никакова записа.

Књига је, као што рекох, прилично сачувана, али се познаје, да је много употребљавана, па још доста патила и од влаге и несавјесних руку. У Горашку је цркву доспјела јамачно послије погора манастирског, кад су калуђери по разним странама тражили себи заклона.

Пошто сам тиме у опћим потезима описао исти споменик, то мислим да неће бити на одмет, да још нешто приломенем о самоме манастиру Ораховици.

Манастир је Ораховица стародавни храм божији; постао је можда и прије времена св. Саве, а његово биће протеже се све до год. 1675., кад је постао жртвом пламена. Учени наш историчар г. И. Руварац мисли, да се тај манастир спомиње већ у типику св. Саве за манастир Студеницу, према чијој је установи самодржавни господин српске земље, кад иде у Студеницу, да постави игумана, имао да поведе собом, осим једног тада у држави епископа рашког, још неколико игумана од оближњих манастира, а међу њима и игумана „светаго Георгіа оу Дѣкри"[1]), чиме је уједно показан велики значај и важност тога манастира. Исти тај манастир св. Георгија „въ мѣстѣ рекомѣмь Ораховици кѫдѣрѣ" спомиње и књига „Животи краљева и т. д." на стр. 138., ђе се наводи, да је ту цркву обновио краљ Милутин.[2]) На и у исправи српског архиепископа Никодима, што је придодана св. Стефанском хрисовуљу краља Милутина, наводи се међу „богом-сабраним аборм српским", а у реду игумана, такође и „ораховички Гаврилх", премда је могуће, да то можда није ова дабарска, већ нека друга Ораховица, пошто је стављена по реду међу македонске манастаре Гостивар, Нагоричу и Скопље, а не међу рашке: Студеницу, Милешево, Сопот, Бањску и т. д.[3])

Осим овијех књижевних свједочанстава, имаду још два друга стварна споменика, који свједоче о бићу тога манастира. Прво је „печатѣ сѣ Георгіа монастирѣ Ораѣ-

[1]) Годишњица II. стр. 250.
[2]) Иста књига и страна.
[3]) Светостефански хрисовуљ, издање босанске владе 1890. стр. 44. и 45.

ховица на лимѣ", приказан у „Магазину" за год. 1863. стр. 166.*), а друго красни сребрени кивот, са дивно израђеним натписом: „† сїи кивотъ монастира ѡраховице храмъ сѵ̃тго великомученика и покѣденосца хѵ̃а Георгїа. сѵ̃творисѧ сѵ̃ кѵ̃дны свесщенномих патрїархоу пекскомих кѵ̃рх паусе и митрополитѣ дѣкрѣскомих кѵ̃рх макарїе и їѳѵменѣ лѣки сѵ̃ кратїлих кѣлѣтѣ. зрки." (од створења 7128. од Христа 1620.); тај кивот, који је приказан у „Гласнику зем. музеја" од 1889. књ. IV. стр. 9. и 10., чува се у старој сарајевској цркви и цијелим својим бићем показује велику снагу и богатство тога манастира још и у ономе бурном и кобном XVII. вијеку. Кад се свему томе дода још и овај горашки „Отачник", затим један запис на другој књизи горашке цркве, у коме се наводи пропаст манастира Ораховице, онда су овђе приведени сви податци, који говоре о томе знаменитоме манастиру, а мени су до данас познати, премда је могуће, да у другим описима имаде још који податак, за којег ја не знам, па усљед тога, поред све најбоље воље, ова моја цртица неће можда бити потпун исказ познатијех споменика исте старине.

А сад још нешто мјестописа о томе манастиру. Приведени податци показују, да је манастир Ораховица лежао на ријеци Лиму, а у предјелу Дабру, дакле у крају, ђе су манастири Милешево, Тројица, Бања и Добрун, а то је на десном Лиму. Размишљајући о тој ствари, ја сам неко вријеме држао, да је тај манастир био у селу Ораховици, у Вишеградском котару, што (према аустр. генералштабној карти) лежи нешто у страну на лијевој обали Дрине, а спиже ушћа Лима у ту ријеку; али, пошто то мјесто не одговара изразу „на рѣцѣ лимѣ", то сам наставио даље истраживање, и срећом прољетос сазнао, за право мјесто ђе су рушевине тога манастира. Према казивању поузданих лица, то је мјесто на једном лијепом овисоком зарављу, таман на ставцима Лима и Дрине, у лијевом лимском углу, дакле у чајничком котару, а Закаоској парохији (цркве чајничке), у којој је и град Самобор. Мјесто то зове се и данас Ораховица, али не знам дали је тамо и село и како се оно зове; тек је доста то, да тамошњи народ исто мјесто тако назива и зна, да је туј некад био манастир, чије се рушевине и данас познају, на сад више не може бити сумње о томе, да ли су то развалине манастира Ораховице. Толико сам сазнао о томе, премда самог тог мјеста посјетио нијесам, али ћу то можда којом пригодом и учинити, неби ли још штогод сазнао о томе знаменитом манастиру и тако касније предао јавности потањи опис његов.

Овоме је уједно показано, да остатке манастира Ораховице ваља прибројити међу старине херцеговачко-захумске епархије, и у шематизму провести нужну допуну, — а још је показано и то, да је предјео „Дабар" бар у црквеном смислу, захватао крајеве од Лима уз Дрину, дакле свакако данашњи чајнички, дио рогатичког, па можда и фочанског котара.

20. VII. 1892.

З. —

*) Годишњица II. стр. 250.

Свечаност при освећењу звона

парохије Црвице, протопрезвитерата сребреничког, на Петровдан 1892. год.

Прије него што ћу прећи према наслову на саму ствар, вриједно је и важно, да рекнем коју, у колико сам могао сазнати, о овој пуној искушења старој цркви у Црвици.

Према томе пречасног г. уредника умољавам, да би изволио доставити у вриједни лист „Б.-Х. Источник".

Ово сазнање није се могло прибавити ни из каквих писмених података или из каквих натписа, него по достојерном причању, памтљивога и разумнога пароха црвичког, старог оца Васе.

На овом истом мјесту постајала је и прије 1800. године црква. Колике величине и какве грађе не зна се.

Између 1813. и 1816. године, кад су се скоро најпаче буне дизале између Срба с ону и Турке с ову страну Дрине и усташе чете крстариле, онда је и она прећашња порушена, и ова садања, за невољу подигнута.

У то вријеме из Србије, усташе чете вође Кара-Марко, прелазио је овамо у Осат и долазио до Прибићевца 1 сат даљине од Сребренице. Причају за њега, да је родом из села Црвице и да је мали прешао с оцем тамо.

У Сребреници је тада био Ариббег Рустанбеговић и с овим је Кара-Марко најваше ратовао.

Услијед ових њихових честих, а по народ тешких чарканја остало је на хиљаде пустих огњишта, па и црква не оста на миру. Народ сав из овога краја (Осата) особито што је близу Дрине пребјеже у Србију. Но не оста тамо дуго, опет се врати на своја стара огњишта упоред свију невоља, стаде по ново кућити. Али не заустави се само на томе. У пркос свима патњама и угњетавањима а один вјери, цркви и народности својој ријеши на род, да гради опет себи цркву — молитвени дом.

У исто вријеме не имадоше црквена ни парохије: Факовићи, Височник, Жлијебац и Карина; и ове парохије с црквама на раван начин трпиле су горку судбину с црвичком.

Виђенији и одважнији парохијани од свију ових парохија као и Црвице оду с молбом Ариббегу те нараде, да могу градити себи цркванце, али само дрвене и ниске. Но пису ни једни без глобе прошли, јер их је уцјенио, да морају сва парохије дати по 1 кесу новаца, а то је било по 500 гроша, па градиле не градиле себи цркве.

Овај су уцјен радо жртвовали и положили и на посао устали те цркве поградили све од сама дрвета, просте, ниске и у димензијама малене, с којим ипак задовољили се Богу благодарећи. —

Од ових поменутих парохија, само је парохија Карина наостала да није цркву начинила, и ако је платила, него и сад стоје рушевине од неке старе цркве. —

Височничка стара црква срушена је приликом грађења нове зидане цркве на истом мјесту год. 1886.

Факовићка и Жлијебачка остале су не дирнуте и сасвим просте и изнутра и споља.

Она прва замијењена је новом лијепом и богато снабдјевеном црквом, а црвичка је од ових старих нешто пространија.

Ове су цркве и покрађу трпиле, у почетку окупације наше отаџбине, тако да су епитрахили и кадијонице налажене по турским кућама. —

Све су ове цркве подигнуте биле на врло угледним хумкама према Србији. —

Овој црвичкој цркви био је први свештеник неки поп Митар, па онда поп Андрија оба из Крнића. За овим је био неки поп Мато, којега су називали и протом, но да ли је имао право тако звати се, и какве према томе звању власти, не зна се. Овога наслиједи поп Симо, рођак садањем пароху Васи Јовичићу.

Ова црвичка црква, како напријед рекох, од својих савременица је нешто пространија. Временом су је парохијани кречили с поља и изнутра; снабдјевали су је утварима, књигама, одјејанијама и другим потребама, а највише од када сину слобода прејасним хабсбуршким домом у овим земљама. —

Црква заузима врло диван положај на једном са свију страна отвореном брежуљку, и у порту је ограђена. Од цркве се већим дијелом може посматрати Србија с њеним селима и варошица „Бајина Башта".

Парохија ове цркве броји највише од 45 до 50 кућа и већим дјелом су домови имућни и задружни.

Али, и ако је мањина парохије ипак благочестиви парохијани наумише с великим одушевљењем не жалећи новчаних жртава наба-

вити једно звоно приличне нето тежине од 225 клгр. што у име Бога у дјело и приведоше. Подигнувши уз цркву од дрвета звонару и на њу звоно, тим су показали *засигурну* данашње хабсбуршким домом подијељене слободе, срећне и благостања, а стара је црква сједок кобних времена, кад претци њихови ропски и у страху живише, али је уједно свједок и да су је — и ако су сваким часом смрт изгледали — љубили и њељели, да су у њој за онда утјеху и радост на боља времена добивали.

Добивши звоно, освећење његово одредише у споразуму с Преч. г. протом Алексом Поповићем из Сребренице, да буде на Петровдан. У тај мах су и позвали г. проту да изволи доћи и звоно освештати.

Дотични одбор објанио је околним парохијама и позвао, да би што више народа дошло на ову свечаност. —

Пречасни г. прото, остављајући у заступству код своје цркве пароха крнјичког Ристу Блажића дошао је на преношење пароху црничком. Сутрадан, т. ј. на Петровдан дођу цркви, која је далеко четирт сата од куће. Све је припремљено било, што је требало односно литургије и освећења звона. —

У 7 сати изјутра отпочета је јутрења. По јутрењи предузе г. прото освећење звона у присуству много сабраног и парохијалнога и других парохија народа зато, да би при литургији као освећено могло служити.

На велико удивљење, што се нигде није могло примјетити, кад је преч. г. прото кропио звоно „кламичком кадом“ изнутра и с поља, многи од народа, највише женски спол, појурише да хватају у стаклета, фиџане, њевце, капљице са звона од „кламичке кадве“, приписујући јој љелебну моћ за лијечење очију и других болести. Против тога не могу ништа рећи него „какви тко пак тај“.

По освећењу звона пречасни прото предузео је проскомидију. Док је проскомидија обављена, дотле је и звоно народом дигнуто било на звонару и способно за рад постало.

Пречасни г. прото је први у име Бога, а на радост народа зазвонио, давши при томе народу кратку ал језгровиту поуку, да би обраћао пажњу на звук звона, те да би радије посјећивао храм Божији, да звуком звона објављује радосне и жалосне случајеве и друге потребе и да звоно по црквеној историји значаја има.

Иза тога одмах је преч. госп. прото отпочео св. литурђију, коју је сам достојанствено одслужио, а за пјевницама су пјевали парох пречки и Трпко Станојевић, кнез сребренички. Народ се све већма сабирао.

По свршетку службе сјело се за — приређени одбором — ручак. При ручку скоро пикавске здравице нису текле. При служби и ручку пуцала је црквена пранђија, коју је Ђумрукђија из Скелана набавио и присно поклоно. — Народа је било доста и врло је радостан и задовољан био, колико дотични парохијални народ не мање и сви гости, који су из сусједних парохија својој браћи на увеселење дошли.

Било је нешто и из Србије народа, али да му је тачно и раније објављено, да ће овај дан бити, било би га много више, пошто је ту близу и редовна скела, јер, и србијанцима је мило кад су чули звук звона на том мјесту.

Игром и пјесмом омладина се забављала и веселила а кавап и пиваја није мјеста било.

Примјетити се може само то. Да су одредили били који други дан, а не тај за светковину, јер ни један свештеник не смије остапити цркве своје без службе, а има и велики зборова код цркве. Многи би хтјео доћи, да види каква је то свечаност и поредак, а не може, те му је жао, с једне, а с друге стране, што је мање народа, мањи је и приход цркви у име звона био.

И старо и младо од милине и радости на намјенце су једно за другим звонили звоном, као да би хтјели ту радост и својим старим објавити:

Пуни бједа, искушења,
Прађедови славни;
Пробуд'те се, пренте се,
Из гробова давни'! —

Сад су мирни тирјанини,
Што су крви пили;
Сад видите, сад је доба,
Сада Србин живи! —

Нема више робовања,
Већ је доба златно;
Хабсбуршким је царским домом
Потомцима дато! —

Звуци звона тјешиће вас,
Почивајте мирно;
Вјеков'ма ће свједочити,
Да ј' потомство живо!

А ми ћемо непрестано,
За то Бога хвалит',
За слободу, благостање,
Цару благодарит'!

Бог да живи Франц Јосифа,
Мила господара;
Што је српству подјелио,
Слободу и права!

Са узбуђењем посматрајући при овој свечковини веселост народну, а особито омладине, и нехотице оте ми се ова прва пјесмица, сиротна, те је ставих на хартију.

Само још ово. Ето шака људи, скупише лијепу своту од 450 фор., те звоно себи добавише. Дај Боже да и у будуће у напријед иду што се клоњи напретку и срећи.

Живили Срби Црничани!!

У Факовићима, на 1. јула 1892. год.

Т С. П.
парох факовићки.

Све је најбоље како Бог хоће.

(Народна приповјетка)

Онога лијепога старога земана бијаше ти све боље и друкчије него што је данас. Људи су били поштенији, бољи и побожнији; нијесу знали за пријезару и којекакве алчкалуке, а данас је човјек и ђавола престигао. Ако коме проговориш што ради онако, он ти одбије на шалу: „Иде Бога ти, гледај посла, Бог се свецима давно подмирио". Па баш тако је некако, ако се Бог и није свецима подмирио, људи су се наопако окренули, па се и не пакти да се ко онога времена посветио, а прије су свеци и по земљи ходали. Како људи раде, онако им Бог и даје; с тога данас и није ништа берићетли као прије. Данас се ради како се коме свиди, а не како Бог хоће.

Оно је остала једна прича од старијех људи како су свеци по земљи ходали и свијет кушали и поучавали. Ће би год дошли, питали би шта ко жели, па би то и давали Божјом помоћи. У једној земљи за неки вакат мало заспши, а свијет поче викати: „е да је сад кише!" Свеци то учиниће свијету по вољи и паде киша. Кад се људима чињаше да је кише доста, они почну говорити: „вала да је сад лијепа времена, баш би добро било", па им и то свеци учиниће. Тако су им свеци све по вољи угађали кад год шћедоше кише, кад ли сунца. А кад дође вакат, те поче воће и жито приспијевати а оно све горко, окуси шљиву — горка, окуси крушку — горка, скупај хљеб од кога му драго брашна, и он горак; ама све што је Бог на земљи рода дао од горчине се окусити не може. Људи се почеше чудити и каменити шта ће то бити, те је све огорчало. Онда им свеци рекоше: „Ето, вама је било све како сте ви шћели и мислили да ће бити најбоље, па видите шта би. Е тако је то кад бива по иксанском ћефу и памети. Како год ви сами од себе помислите да је ово или оно боље, то не може никад бити онако, као што Бог својом милости даје. „Све што је од драгога Бога мудро је и добро".

У Власеницама.

Забиљежио:
Марко Р. Марковић,
учитељ.

О крстоношама.

У селу Липљу код манастира Липља, сваке године на Вознесење Христово, свештеник и народ из истог села, састану се код истог манастира прије божествене службе у порти црквеној, те онда огласи свештеник народу, да ће се носити Литија кроз сво село Липље. Народ се онда поређа два и два, и сваки узме неки црквени барјак, неки иконе, неки крст, неки звонце, а

свештеник се обуче у свештеничко одијељење и узме св. Евангелије. Напријед иде онај, што носи звонце и звони. За звонцем иде барјак, за барјаком крст, за крстом свештеник са св. Евангелијем, за свештеником иде народ и носи колико има црквених икона, а народ пјева ову пјесму:

Христос воскрес кретоноше;
Кретоноше кретак носе,
Кретак носе Бога моле,
Дај нам Боже овог љета,
Овог љета берићета,
Сваки гроздак чабар вина,
Сваки снопак ујлек жита.
У сред љета тија вјетра,
Да нам Бог очува наш труд,
Што с' трудимо и радимо,
И од града и од крша,

Господи Боже помилуј нас Господи Боже помилуј нас, Господи Боже помилуј нас, и онда сви викну нелегласно: Амин.

Свештеник кад дође у сред села, очита једно воскресно св. Евангелије, па онда опет иде даље све два и два, и пјевају пјесму: Христос воскрес кретоноше и т. д. и кад дођу на други крај села, свештеник очита друго васкрсно св. Евангелије. Опет свештеник са народом иде, и пјевају исту пјесму: Христос воскрес кретоноше итд. и кад дођу на други крај села, опет свештеник очита треће васкрсно св. Евангелије, и онда народ, који се налази у тим кретоношама постави ту софру, па мало доручкују, сваки из своје торбе, коју је собом понио, пије, и мало се весели, осим свештеника. Свештеник се ту мало одмори, док народ не доручкује; и не провесели се, па онда сви устану, и пођу даље својим путем, пјевајући своју пјесму: Христос воскрес кретоноше и т. д. Кад дођу на трећи крај истога села, и ту свештеник очита четврто воскресно св. Евангелије. За тим пођу даље пјевајући: Христос воскрес кретоноше и т. д. и кад дођу на четврти крај истог села, ту свештеник опет очита пето васкрсно св. Евангелије, и одатле онда иду цркви сви са прикупљеним народом од тог истог села, и сви пјевају: Христос воскрес кретоноше и т. д. Кад се дође цркви, онда сви уђу у црквену порту и стану у ред они, који су носили иконе крст, и Евангелије, па онда сви то цјеливају, а тако исто и онај народ, који је дошао, да се Богу помоли. Цјеливајући даривају по неку крајцару, а тај новац што на то падне, даде се у црквену касу — Кад се све то сврши, онда свештеник започне божествену службу, па кад се сврши божествена служба, изађу на поље из цркве и порте црквене, те поставе свако село засебну софру, и сваки што је од јела и пића донио, ту на софри постави; за тим зовну свештеника, да им благослови софру и кад свештеник то учини, онда сједне у прх софре, те мало једе, па онда другој, трећој, и т. д. софри. — Тада народ посједа, па мало једе, пије и весели се, кашње сваки устане паз своје софре, па једно друго доводи својој софри, и тако траје до мрака, како сваки својој кући на конак може доћи. — Овакове части и софре постављају се и сваки пут, кад год буде збор код цркве манастира Липља, и то буде у великом миру и поштовању, — Ове кретоноше у селу Липљу чине се зато, као нека завјетница истог села. — Свештеник Коста Душанић, укинуо је ове кретоноше има већ три године, зато, што он нема никаква прихода; нешто је од сваког, који буде у тим кретоношама по 30 нов., а народ није хтео дати, па зато су те кретоноше и укинуте.

У мам. Липљу, на Вазнесен. (Спасовдан) 1892

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Завјетина.

Народни српски обичај. Саопштио *Ђорђе Поповић*, учитељ у манастиру Милешеву.

Пошто овај српски обичај не постоји свуда, него само у појединим крајевима ће Срби живе, ријеших се да га по могућности опишем, и ријешном „Б.-Х. Источнику“ доставим, нека са истим — ако нађе за сходно — његове штоване читаоце упозна.

Ову народну светковину описаћу онако, како се у околини манастира Милешева прослављ.а.

Прије свега треба ми напоменути, да свако село има одређени дан за ту светковину. У очи завјетине све куће старјешине, из онога села у коме је сутра завјетина, скупе се на једно

мјесто, које се зове „Збориште“. Ово се мјесто обично у сред села налази. На збориште дође дотични свештеник, и он држи бденија и спомиње имена домаћина.

Сутра дан поране сви домаћини, са одраслијим мушкарцима, дођу у манастир да приме бељеге.*)

Кад се сви код манастира искупе, онда домаћини, које њихово село држи да су најпоштенији и најпаметнији, улазе у цркву, па дијеле по правици млађијем бељеге. Кад их подијеле, онда младеж све два и два чапоредо, изишав из цркве, обилази са свештеником три пута око цркве пјевајући: „Го-спо-о-о-ди по-о-о-милуј нас Господи.“

Овако пјевати, зове се: „господати“.

Пошто овако „господајући“ три пута око цркве обиђу, крену са свештеником у село, а старјешине остану код цркве, па нуде и часте ракијом сваког, ко се ту десно, — па био он познат или непознат. Пошто свакога по два-три пут понуде, одлазе кућама, ђе их чекају гости: рођаци, кумови, пријатељи и знанци; ту се весеље два дана, а гости из даљине и по три дана остану.

Напријед сам рекао, да је одраслија младеж, још најутра кренула са свештеником у село. Од све младежи, неки су на коњу а неки пјешице. Пјешаци зову се „јармови“, а цијело друштво зове се: „Крстоноше.“

Свештеник с крстоношама мора посјетити сваки тор и сваку њиву; у тору светити водицу а и на њиви молитве очитати. Сврашају се и на гробље, ђе свештеник прочита читуље и прелијева гробове. Ту на гробљу за „упокој душа“ попрскате се јелом и пићем, па крећу даље готово без престанка „господајући.“ — Уз господање по кад-кад додају: „Крстоноше крста носе, уз крста се Богу моле, Госпо-о-о-ди помилуј нас Господи!“

*) Бељеге се зову: пријесно васташе, крст, епитрахиљ, свјећњаци, требник, кадионица, иконе и т. д.

Пред вече истога дана, кућне старјешине кад виде, да ће крстоноше већ готово обићи село дођу са својим гостима на збориште; тамо дођу и жене, особито младе невјесте, па пошто свештеник свети водицу или масла, (ако се случајно деси још један свештеник) тек онда настаје право весеље: младеж свира, игра, пјева и пуца из пушака до мрклога мрака, а старији засједи са својим гостима па пију и разговарају се.

Пошто су се прилично провеселили а бо'ме и напили — одлазе кућама. Чим кућама дођу заседну с гостима вечерати, а млађи по вечери почну на ново веселити се, пјевати и играти; старији пак сједе и разговарају се, док не превали по ноћи.

Сутра дан млађи су кућани већ рано на ногама, а домаћин са гостима по доцније устаје. Пошто се умију, Богу моле, пију кафу и ракију — па доручкују. По доручку гости обично сједе и разговарају се, а по неки прилегне те спава готово до ручка. — Еле и овај дан разговарајући се и пијуцкајући брзо прође.

Што се тиче здравица приликом завјетине, оне су посве сличне здравицама о слави, само се овом приликом уз остало додаје: „Срећна завјетина, срећна наша задужбина, срећне молитве код Бога пријатне, ако Бог да! Да нам Бог да тиху кућу и благу росу. Куд' крста ходила, туд' жита родила, а куда и не ходила и 'туда жита родила, ако Бог да! — пошто присутни одговарају: Амин, Господи помилуј!“

Српски народ у овијем крајевима поштује и цијени завјетину као год крсно име, а у колико сам се собом увјерити могао, ни трошкови нису мањи него о крсном имену.

Толико о овом српском обичају.

Мелешево, на Петрове покладе 1892.

Крсна слава.

Ову сам „Крсну славу“ преписао из читуље Георгије Неимаровића кројача, која је писана штампаним словима 7. и 8. априла 1826. год. у Фочи. — Иста се читула налази данас у Бањојлуци код Јелке супруге Димитрије Неимаровића сина Георгијева.

Во славу и чест.

Во славу иже во Тројици славимому истиному Господу Богу и спасу нашему Исусу Христу, во премногаја молби моленија пресвјатија, пречистија, пребагословенија, славнија владичици нашеја Богородици и присноДјеви Марији во заступленије;

силују чеснаго и животворјашчаго креста, предстателство чесних небесних сил бесплотних Михаила и Гаврила, Уриила и Рафаила и прочих сил бесплотних.

Во славу и чест.

Чеснаго и славнога пророка и претечи крестителя Јоана и прочих свјатих пророк.

Во славу и чест.

Свјатих славних и всехвалних верховних апостол Петра и Павла и прочих свјатих апостол.

Во славу и чест.

Свјатих тријех свјатителеј вселенски учителеј: Василија великаго, Глигорија богослова, Јоана Златоуста.

Во славу и чест.

Свјатаго первомученика и архидјакона Стефана и свјатаго архијереа и чидотворца Христова Николаја скорог заступника.

Во славу и чест.

Свјатаго великомученика Георгија, Димитрија, Теодора и прочих свјатих мученикова.

Во славу и чест.

Свјатије тѣи (318) богоносне отаца наше иже в Никеи, благодати свјатаго Духа собор собраше и утврдише и Арију безумнаго на сабору изложише, и нам закон предадоше и ми православни хрисшјани вјеровасмо.

Во славу и чест.

Свјати сербских просвјетитељеј и наставитељеј по сербској и по морској земли: Цара Симеуна Саве, и Арсенија и вси свјати от вјека благоме Богу угодише. На многаја љета.

Во славу и чест.

Ви братно здравствујте о Господје, многаја љета.

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Опис бистричке парохије.

Бистричка парохија лежи на западној страни од Бањелуке а граничи овим парохијама: са истока Бањалучком и Кољанском, са запада: Пискавичком; са сјевера: Лакташком и планином Козаром, а од југа парохијама: св. обитељи ман. Гомионице и Кољанском.

Поменута (Бистричка) парохија по раздјељењу политичке власти припада округу и котару бањалучком, а по раздјељењу духовне власти припада Дабро-босанској епархији а протопрезвитерату Бањалучком.

А сад да назначим постање појединих села и друго што се тих села тиче, — Иста се састоји из 12 села, а то су:

Петрићевац (са Петра који је летио на крили)[1]), које има само једну православну кућу са 7 душа.

Драгочлик (са „Драгог блата“), има 27 православних кућа и 257 душа.

Горње и доње Мотике (због Мотике), са 20 православних кућа и 185 душа.

Шарговац носи своја име од шарених људи т. ј. тако ти људи, који своје ријечи слабо обдржавају и мало који да ће истину казати, те се за то прозвао Шарговац. Исто село има 3 православне куће и 29 душа.

Рамићи, зову се због неког Турчина Раме, а и сад се познаје мјесто, ће је некад турско гробље било. Има православних 22 куће и 203 душе. — Кроз исто село пролази жељезничка пруга у Приједор.

Пријаковци, зову се због пријатељства. Кажу, да се ту неки оженио са својом пријатељицом (рођаком). Има православних 23 куће и 238 душа. Кроз средину тога села пролази жељезничка пруга.

Драгочај. Приповједа се, да је у томе селу украо неко вола *Драгоју* и заклао га недалеко код једног извора, које је за то добило име *Драгочај*, и које је име цијело село задржало. Има православних 28 кућа и 282 душе. У том се селу налази један бријег по имену „Градина“, на којем особито добро кестење расте.

Бистрица са Бранковцем. Бистрица носи име од извора Бистрице, који ниже „Гаиловића“ извире а у „Врколозу“ утиче. Исто село дијели се на 4 дијела: „Горња и доња Бистрица“, затим „Бегића махала“ и „Магљани“. Од свију најглавнија је „Горња Бистрица“, ће је некад била православна црква, крај које су до скора

[1]) Види „Босанску Вилу“ од год. 1890. број 21 и 22 стр. 340. и 341. од Ристе Сировине.

чинита „житна маслa“, која су пошље препешена на *Брањковац*, ђе су и остала а чине се сваке године први дан Духова. Свега има православних 92 куће и 961 душа.

Чокори, носи име од неког човјека, који није имао претâ од једне руке, него је био чоласт, па се за то прозвало село „*Чокори*“. Има православних 15 кућа и 187 душа.

Мали Пријавор (са *Сарачицом*). Име му је постало од неког човјека, који је код неког газде служио и од њега пошље излазио, а кад би га људи запитали: „Ђе сад станујеш?“ одговорио би им: „Ево у овој кућици, ту сам оно мало ништа спријаворио“. Има православних 12 кућа и 125 душа. — „Сарачица“ је један извор, који се ту у близини налази а добило је име од неког Турчина сарача, који га је очистио и каменьем у неколико оградио. — Вода је из тог извора, како у оној околици тако и у Бањојлуци и многим другим мјестима, врло чувена, а и сам је бањалучки Али-паша у шехер Бањулуку у мјешинама доносио и за пиће употребљавао. На Сарачици је до скоро пиво прављено, које је било својина Јенте Маслеше, трговца и грађанина из Бањелуке.

Павловци (са неког Павла). Има правосл. 27 кућа и 179 душа.

Читлук (са турских читлука т. ј. добара, која су некад ту била). Има православних 8 кућа и 63 душе.

У свима овијем селима је земља средња. Воће добро роди. А од жита највише кукуруз, зоб, јечам, раж и пшеница.

Јован Новаковић,
парох бистрачки.

Рукоположени.

Јово Лазичић из Лусића (Бањалучки протопрезитерат), приватни ученик православног богословског завода у Рељеву, рукоположен је за ђакона 9. маја 1892. у заводној цркви а за свештеника 14. јуна исте године у сарајевској старој цркви, и одређен је своме старом оцу Ђурђу Лазичићу, пароху у Лусићима за помоћника.

Симо Берић из Медне (Варцар Вакуфски протопрезитерат), ђакон и ученик IV. разреда богословског завода у Рељеву, рукоположен је за свештеника 7. јуна 1892. у сарајевској старој цркви, и одређен је за помоћника своме старом ђеду Сими Берићу, пароху у Медној.

Јово Ђокић, свршени богословац богословског завода у Рељеву и учитељ српско православне школе у Пазарићу, родом из села Биоче (котара сарајевског), рукоположен је за ђакона 24. јуна 1892. а за свештеника 5. јула исте године у сарајевској старој цркви, и постављен је за пароха у вароши Сарајеву.

Произведени.

Ђорђе Петровић, свештеник и члан АЕ. М. конзисторије Дабро-босанске, произведен је за протопрезитера дана 6. августа 1892. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит господин Ђорђе Николајевић благоизволио је издати декрет свештенику Ђ. Петровићу дана 7. августа 1892. год. број 1555 овог садржаја: „Као прави члан ове АЕ и М. Конзисторије, од више година, радили сте посао ваш на задовољство. У повјереној служби били сте истрајан и савјестан, а са стрпљењем уређивали сте и уређујете свештенички часопис „Босанско-Херцеговачки Источник,“ користећи тиме свештенству ове Архидијецезе.

С погледом на то, с једне, а узимајући у обзир и ваше добро владање и ревновање за све оно, што је часно, лијепо и корисно, с друге стране: нашли смо се побуђени нашом Архијерејском благонаклоношћу признати вам то; чега ради на дан Преображенија Христовог — 6. августа т. г., при Архијерејској служби, у храму св. бесплотних сила, произвели смо вас у чин: протопрезитера.

Одликовани тим вишим достојанством наше свете православне цркве, уједрени смо, да ћете из захвалности, и на даље, свим могућим силама

радити на срећу и корист цркве, свештенства и српско-православног народа у овој Архидијецези, чинећи свагда оно што ће и вашим претпостављеним властима угодно бити, и што ће вас и надаље, као ревна и примјерна свештеника, препоручивати моћи“ и т. д.

Премјештени.

Гедеон Марић игуман и парох сарајевски, премјештен је у манастир Озрен (маглајски протопрезвитерат) и постављен је за управитеља тога манастира.

Тимотије Витановића игуман манаст. Озрена дигнут је са управе овог манастира и премјештен је у манастир Моштаницу и прибројат братству тога манастира као проигуман.

Разно.

Посвећење и инсталација Митрополита зворничко-тузланског. У недјељу 12. јула о. г. свечано је рукоположен, посвећен и инсталиран архимандрит Никола Мандић за епископа и митрополита у Доњој Тузли. Чин посвећења извршили су: митрополит Дабро-босански Ђорђе Николајевић, митрополит Херцеговачко-захумски Серафим Перовић и епископ пакрачки Мирон Николић.

У идућој свесци донијећемо опширно о овој свечаности и све потанко изнијети поштованим читаоцима.

Народни добротвор. У Пожаревцу је 2. јула преминуо трговац *Илија Томић Србин Босанац*, а 3. и. м. сарањен уз велико учешће пожаревљана. Све своје имање оставио је на добротворне циљеви и то: 18.000 динара у злату, оставио је српској школи у Сарајеву; 500 дин. на спротне ученике основних школа пожаревачких; 500 дин. на спротне ученике основних школа у Вел. Градишци; 1000 дин. цркви Велико-Градиштанској; 5—600 дин. својим сродницима у Босни и пријатељима у Пожаревцу, и неколико хиљада динара, што се добије од продаје кукуруза, пожаревачкој општини за подизање основних школа. Слава му!“

Прилози цркви и школи у Чајничу. Овдашњој српско-православној св. Богородичиној цркви даровали су прилоге слиједећа господа:

20. дец. пр. г. *Васо Хаџи Ристић* из Сарајева 3 фор.

28. дец. пр. г. *Савка рођ. Бесаровића* из Сарајева 12 фор.

6. јан. о. г. *Јованка Јовановића* из Д. Тузле 5 ф.

7. јан. о. г. *Ружа Пандића* из Д. Тузле 3 фор.

10. јан. о. г. *Ана Бунијевића* из Лијевна 6 фор.

10. фебр. о. г. *Висока земаљска Влада* за Босну и Херцеговину из Сарајева један велики чирак у вр. 100 фор.

26. фебр. о. г. *Живко Вуковић* из села Страна (кот. невесињског) 7. фор.

3. марта о. г. *Мара М. Савића* рођ. Крсмановића из Сарајева један престирач за св. трапезу (индитија) у вр. 60 фор.

8. марта о. г. *Анђа М. Давидовића* из Чајнича сребрене павте (појас) у вр. 6 фор.

14. апр. о. г. *Мара Лазара Поповића* из Бањелуке 10 фор.

17. апр. о. г. *Ристо Д. Билић* из Мостара 2 фор.

18. апр. о. г. *Синови Пера Хаџи Ристића* из Бечја дароваше *једну стотину фор. фонду овд. срп. православ. основне школе.*

3. маја о. г. *Ђорђе Ристићевић* тежак из котара фочанског даровао је цркви 2 комада „Парохијалника“ у повезу, штампана у Београду 1890. — оба у вр. 8 фор.

Свима овим племенитим добротворима на њиховим лијепим прилозима изричем најтоплију благодарност уз усрдну молитву пред троном пресв. Богородице: да се хиљаде овакви добротвори на понос цркви, школи и народу српском!

Чајничу 1. јула 1892.

П. Комадановић,
свештеник.

Разријешен од дужности. *Јоаникије Марковић*, архимандрит (из Србије) и десетомјесечни пито-

мачки настојатељ у српско-православном богословском заводу у Рељеву, разрешен је од ове дужности.

Фонд за српску школу. Српски патријарх г. Ђорђе Бранковић, бавио се прије неколико дана у Кулпину, у мјесту свога рођења; том је приликом дозвао к себи представништво тамошње српске црквене општине, и изјавио им да је од народних фондова купио 30 јанаца земље у кулпинском атару и поклања то општини као фонд за српску школу. Слава му!

Повраћање дављеника. У посљедњој сједници француске медецинске академије саопштио је доктор Лаборд своја нова испитавања о начину, како се најбоље повраћају дављеници.

Доктор Лаборд прво је испричао један случај, који се десио у морском купатилу. На нормандијској обали једно дијете и један младић несбазрино се удаље од обале; хватали су рибе крај неког острва, прилив их увхвати и они ишчезну у води; дјетињи отац, и ако је једва знао пливати, дотрчи, скочи у воду, изнесе тијело свог синчића, спусти га на пијесак, па онда опет скочи у море и пође му за руком, да изнесе и младића, па га спусти крај свог дјетета. Оба су дављеника лежали готово мртви на пијеску; потраже једна кола, напуне их сламом, па на њима пренесу дављенике у село.

Тада пошљу по љекара; двојица стигоше, један је био љекар на морском броду, други је био у једној париској болници. Њиховим старањем, поред доста великог времена, које је протекло, дијете се поврати у живот, али младић није давао никаква знака о животу, и они га отпасе за мртва! Једна особа, коју су послали, да тражи помоћ, нађе доктора Лаборда, који је недалеко одатле пецао рибу. Славни се љекар одмах крене имало је једно двадесет и пет минута хода. Кад је ушао у кућу сретне се са својим колегама, који му објасне, да је дијете спасено, али да је за младића сувише доцкан; он је умро! Доктор Лаборд приђе лешу, види да су крајеви хладни, никаква покрета у срцу, никаква трага од дисања; али кад је подигао дављенику трепавицу, учини му се, да је опазио како се зјеница мало скупила, и он онда покуша скрајна средства. Пошто вјештачко дисање није ништа помогло, он покуша физиолошко средство, које је већ с успјехом употребио у својим опитима. Ухвати коријен дављениковог језика, брзо га тргне напријед, па повлачењем упне се, да изазове тако осјетљиве рефлексе органа за дисање.

Послије неколико минута опази се, да се мртвац повраћа у живот. Тада јако трење, облози из кључале воде, дуга пажња мало по мало поврате несретног младића. Више од четири часа прошло је од дављења па до повраћаја.

Други примјер. — Неку госпођу у купању ухвати несвијест и она потоне; притрче јој у помоћ, изнесу на обалу, али је била потпуно без свијести. Доктор Лаборд, кога су звали, дође послије неколико минута, употријеби тада свој нарочити начин, дисање се поврати, болесница је спасена, топли облози допуше лијечење.

Доктор Лаборд нарочито удари гласом на добре резултате, које доноси врела вода, да се поврате угушеници, пошто се произведу први дисајни покрети.

Врела вода употребљује се у трењу дуж удова, и у облозима на прсима. Та вода, вели он, треба да буде врло, врло врела, готово кључала, чак не треба се бојати, што ће по прсима опарити болесника; то је најпростији начин, да се брзо изазове крвно кретање, и да се обезбједи резултат, који је добио.

У ово вријеме, кад се свијет највише купа и води у чамцу, када се несрећа највише дешава, може бити од користи, да се у главном изнесе, шта ваља радити, да се поврати дављеник, који се чини да је мртав.

Добра воља није довољна.

Ево у главном шта ваља радити: Очистити дављенику уста и нос, навући језик напријед, замијенити му мокро одјело каквим сувим и топлим покривачем, снажно трти удове од крајева ка срцу, повратити кожи топлоту утрљавањем цигљама, врућијем пијеском, или што је практичније, што смо горе видјели, облозима на вреле воде, а уза све то, употријебити Силвестеров начин.

Тај се начин састоји у томе, да се механички утјера у дављеникова плућа, ваздух помоћу ових обичних покрета: тијело се положи на леђа, рамена су издигнута мало каквом сапијеном хаљином, ноге држи неки помоћник; довољно је издићи обје руке дављенику с обје стране главе, па их тако држати двије секунде, тај покрет подиже ребра и производи удисај; за тим се спуште руке, па се опет за двије секунде притисну уз ребра грудма, што производи брзо

надисање; ти се покрети постојано пуне, као по неком ритму, једно петнаест пута у минуту.

„Лекари ће извјесно покушати, да уз то употребе и нову методу доктора Лаборда, који ће механичком дјејству допринијети своје живчано дјејство, те ће на изгледи на успјех бити много већи. Тај успјех много зависи од лекаровог постојанства.

„Лекар пред дављењком треба да покаже савршено постојанство и стрпљење, не треба ако се за неколико часова не постигне резултат, да очајава, једном ријечи, вели доктор Лаборд, треба да се бори против смрти, као што се у обично вријеме бори против болести. „Г. Ц.“

Колико има јевреја на свијету. По најновијим статистичким подацима на цијелој земљи има свега 6,300.000 Јевреја. У Јевропи налази се 5,400.000 Јевреја, од којих у Њемачкој живе 562.000, у Аустро-Угарској 1,644.000, Италији 40.000, Холандској 82.000, Румунији 260.000, Русији 2,552.000, у Турској 105.000, Белгији 3.000, Швајцарској 7.000, Бугарској 10.000, Данској 4.000, Шпанији 1.900, на Гибралтару 1.500, у Грчкој 3.000, у Србији 3.500, у Шведској 3.000.

У Азији живи свега 300.000 Јевреја. У Африци: 350.000, у Америци 250.000, у Аустралији 12.000.

По истим подацима види се да Русија има 110 милиона становника, Њемачка 49, Аустро-Угарска 42, Француска 37, Енглеска 38 и Италија 31 милион душа.

Славном српско-православном уредништву „Босанско-Херцеговачког Источника“ у Сарајеву. Потписана црквено-школска општина, учтиво моли то славно уредништво, да би благоизволело у својем цијењеном листу штампати ову захвалницу.

Предјеједница наше српске црквено-школске општине, свештеника Ристу Поповића у мјесту прилог добротвора спромашне школске младежи, спашла је тешка туга. Дне 3. јуна ове године изгубио је јединца сина од 7 година, најмилију и једину наду своју. Грозни случај хтједе, те је мило дијете у часу, кад му је мајка послом отишла у собу, устало од ужине на трпезе из предсобља, изишло у башчу, те у игрању код закопног подрума затрпано земљом, која се под њеним ногама отиснула с њим заједно, те тако ужасним родитељима ударац задало.

Драгог, малог покојника оплакује уз тугујуће родитеље сав српско-православни народ ове општине, те је још једно што му можемо учинити, молити од Господа, да прими његову душицу међу своје свете анђелчиће. Лахка му земљица!

Утјешењем пак родитељима и једној му сестри дао Свемогући благу утјеху њиховом ојађеном, рањеном срцу!

У Кравици, дне 3. јула 1892.

У име српско-правосл. црквено-школ. општине:

Члан одбора: **Васо Ерић.**

Дјеловођа општине: **Васо Петковић.**

Како се живи за вријеме колере. Лијечници у првом реду препоручују разкуживање (десинфекцију) руку и то одмах, чим се прочује, да се гдје колера појавила. Као најбоље средство за разкуживање препоручује се *карболна киселина*. Она се добија у свима лекарнама и дрогеријама, а поште је имаде у разним ступњевима јакости, нека се тражи *четрдесетпна* разтопина карболне киселине. Ова се разтопина више неупрепљује и употребљује за прање руку. Употребљују је не само особе, које имаду посла с болесницима, већ и оне, које не долазе с њима у дотицај, јер се на рукама најпише хватају сумњиве твари, којих не смијемо к устима ни принијети. Чисте руке главна су стварь.

Који дворе болеснике, морају своју опрезност још да увећају и споменутом карболном разтопином прати чешће и лице, нарочито усиие и нос, а мушки и браду. Будући се пако многи плаше карбола ради његовог мириса, може се употребити у мјесто њега и *сублимат*. Ваља га узети у разтопини од 1: 4000 т. ј. као 0·4 постотну текућину. Ово средство у толико је боље од карбола, што нема никаквога мириса, али је опет горе од карбола по том, што има изузредних пошљедица те се не може толико пута на дан употребити.

Ко ће да буде јако опрезан, нека себи набави у лекарни и воду за испирање уста и то 0·05 постотну разтопину сублимата. Тиме нека кадкад напере уста, на која се уносн у тијело колера-бацилус.

Лијечнички напутак препоручује на даље *искључиву употребу кување воде*. То је многима управо немогуће провести, јер вода, која се угреје на 100 ступ. Ц. не само да изгуби своју свјежост и угљичну киселину, већ се може пити

опет једино, ако се охлади на леду. Ко дакле тога не може код куће имати, томе се препоручује да пије у мјесто куване воде праву *наравну минералну воду*, нипошто пако сифоне или умјетно начињене минералне воде, јер се те праве већ инфицираном водом и у таковим посудима. Међу наравне минералне воде, које се могу употребити сладају међутим само киселице, као што су: Гиснхиблер, рогатачка, јамничка, радгоњска, анатоваčка киселица, а нипошто алкаличке воде.

Употреба филтриране воде не може се препоручити, јер не пружа никакове сигурности. За прање посуда препоручује се такођер врућа вода.

Вино и пиво могу се пити ладно, наравно из чистих чаша. Ипак ваља бити на опрезу, да се не пије превише ледено пиво, јер се тиме, код многих појављују желудчани катари и сметање варења.

Краставци и сирово воће могу у доба колере постати погибельни. Краставци су тешко пробављиви, а воће је често пута овлажено инфицираном водом и његова површина покрита бацилима. Овде ваља правило: Воће (и кромпир, зелен и млијеко) неки се никад не једе сирово или ладно, већ вазда укувано и топло.

И новија искуства потврђују старо мњење да страх често пута поспешује појав колере, јер убија апетит и одпорност организма, те тако индиректно изазива сметања у варењу, а тиме увећава и диспозицију за колеру. С тога не треба духом клонути, свако нека иде на свој посао, нека се строго држи прописа и нека не пропусти код најмањег појава пролива или бола у желудцу призвати лијечника.

Као наравно средство препоручује се и *сољна киселина* (дакако разређена), коју може свако купити у љекарни те изаз сваког јела 8. до 10 капи узети у чистој води ($^1/_4$ чаше). Тиме се желудцу доноси довољно киселине, у којој угину комабацили прије, него ли доспију у црijева, гдје колера највише хара.

Међу моментима, који су кадри сметати функцији желудца, напомиње лијечнички напутак и *расхладу и превелику употребу алкохолних пића*.

Што се раалада тиче, ваља их се особито чувати код наглих промјена температуре и у ноћи. Добро је, да се на трбуху и желудцу носи лак и топао омот. Такав омот бољи је од сваког огртача.

Прекобилна употреба жестоких пића, дакле и вина назива у желудцу неку врст акутног катара, тако звани „Katzenjammer“, желудац постаје тиме алкаличан, а ова реакција желудчаних сокова најзгодније је средство, да се kommabacillus развије и доспије у црijева.

Правило је дакле: Свако нека пије по свом обичају, али нека не претјерује. Човјек у пријеме епидемија није само одговоран гледе своје особе, већ је одговоран за све. Ово схваћање опште дужности даје и особне енергије и дике моралну и физичну снагу.

На пошљетку нам се још свратити на нека крива мнења. Многа мисле, да је корисно у собама, гдје се налазе болесници, предузети тако звани *разкужавајућа кадења*. То је бар код колере посве сувишно, јер данас знадемо поуздано, *да се кужно код колере никад нестари удисањем зрачком*. Зрачење соба неподудима се с тога, јер би се тиме одстранили у зраку лебдећи заметци колере, већ с тога, јер се тиме болесник освјежује.

Одатле пак слиједи, да и *општење с болесником на колери није погибељно*, ако недодирујемо дијелове тијела, који су изметинама замазани и ако се точно и строго држимо профилактичних средстава чишћења. На против не смије се у истој соби јести, гдје лежи болесник од колере, јер се храна на разне начине окужује.

Ко се ових прописа савјесно и строго држи, може бити сигуран, да га неће колера лако захватити и да ће је свладати. „Н. В.“

Књижевне вијести.

Протојереја Петра Смирнова: Изложење хришћанске православне вјере. Дио. 1. Превео *Јован Петровић*, катихета и професор на крал. вел. гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу. У Загребу 1892. Преводочева накалада. Дионичка тискара. Има 147. страна. Цијена јој је 80 новч. Може се добити код књижаре дионичке тискаре и књижаре југословенске академије у

Загребу. — Ова је књига с благословом Његове светости, господина Георгија Бранковића, патријарха српског од 29. јануара (10. фебруара) број М. 25. ех 1892. за школску књигу проглашена.

Ова књига неопходно је потребна православном свештенику и топло је препоручујемо српско-православном свештенству у Босни и Херцеговини, да набави ово дјело чувеног богослова Смирнова, у коме је укратко изложено православно вјеровање са богословско-догматичке стране и истакнуте разлике неспипитог учења инославних вјероисповијести.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1891./92. Година XIV. Задар. Печатња Ивана Водинце 1892. Стр. 84. Садржај: Спољашњи положај Христове цркве за прва три вијека Христианства. — Православни богословски завод. — Управитељ завода. — Наставничко особље. — Преглед предавања. — Библотека. — Главније наредбе. — Љетопис. — Слушаоци Богословије. — Приправници Богословије. — Штатистички преглед. — Објава.

По штатистичком прегледу за школску годину 1891.—92. било је слушалаца Богословије уписаних 27 и то: редовних 17, ванредних 10; са испитом зрелости 11, без испита зрелости 16. Од ових 27 било је у сјеменишту 15, ван сјеменишта 12; штипендиста 19, о своме трошку 8. Издржаше испит 24, осташе не испитани 2, иступише 1. — По епархијама било их је из далматинске 11, Боко-которске 9 и из осталих 7. Приправника за Богословију било је при задарској гимназији 17 а при которској и дубровачкој 7. Свега слушалаца и приправника било је 51.

Читуља.

† **Стево Васић-Солдатовић,**
свештеник и помоћник кралушког пароха у Височком протопрезвитерату.

Послије дугог и тешког боловања од сушице, преселио се у вјечност 26. јуна 1892. у 10 сати прије подне.

Тјело покојниково опојано је у височкој православној цркви од четворице свештеника и сахрањено је сјутра дан послије подне у височко српско-правосл. гробље звано „Варошко гробље“, у присуству многобројног народа како из варошице Високог тако и из околних села и заступника и чиновника котарске области.

У цркви говорио је слово овдашњи учитељ српско-православне школе г. Стево Поповић, у којем је описао живот покојников и истакнуо његове родољубиве врлине.

Покојник је рођен 1. јануара 1869. у селу Годуши у Кралупској парохији, од оца Васе и матере Маре, који су и данас живи и у највећој сиротињи и старости оплакују своје чедо.

Почем је свештеник Димитрије Малешевић тетак Стевин, а није имао од срца порода нити своје дјеце, то, кад одрасте Стево за школу, прими га к себи у кућу да га васпита и школује. По свршетку основне школе у Високом, речени свештеник пошаље га у Сарајево, гдје о његовом трошку доврши два разреда вел. гимназије, а по том буде примљен у српско-православни богословски завод у Рељеву. По свршетку богословије у 1891. години, његов старатељ свештеник Димитрије то једна дочека, те покојника ожени а његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит господин Георгије Николајевић рукоположи га за ђакона 8. новембра 1891. а за свештеника 10. и. м. и год., и по молби одреди га за помоћника Димитрију Малешевићу пароху кралупском.

Као свештеник покојник вршио је дужност своју с највишом вољом вјерно и поштено на потпуно задовољство парохијана и свога старатеља. У сваком поштеном друштву био је услужан, искрен и са сваким пријатан.

Велики је то удар старатељу његовом старом свештенику Димитрији што изгуби овог младог помоћника и посинка свог.

Бог да му души прости и вјечна му памћат

П. Н. П.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

Свеска IX. Сарајево, Септембар 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

Нови митрополит зворничко-тузлански

НИКОЛА МАНДИЋ, —

бивши архимандрит манастира Гомирја код Огулина у Лици, Епархије Горњо-Карловачке, којег је Његово царско и краљевско апостолско Величанство наш Господар и владар Франц Јосиф I. најмилостивије благоизволјело именовати митрополитом Епархије зворничко-тузланске у Босни, а Његова Светост архијепископ Константинопољски, новога Рима и Васељенски Патријарх Неофит VIII. са свјатјејшим Синодом, по каноничким прописима на ово именовање саизволјело се на основу конвенције склопљене са Васељенским Патријархом од 31. марта 1880. године, изабравши дотичног архимандрита између три кандидата уз призивање светога Духа у патријаршеском храму светога и славнога великомученика Георгија: —

Патријарховим благословом рукоположен је и посвећен је на степен епископски 12.24. јулија 1892. године у доњо-тузланској саборној цркви од тројице одређенијех архијереја, и то:

од митрополита Дабро-босанског г. Ђорђа Николајевића, као патријархова замјеника и првенствујућег архијереја; митрополита Херцеговачко-захумског г. Серафима Перовића и Пакрачко-славонског и загребачког епископа г. Мирона Николића.

Послије овог црквеног чина истодобно извршио је свечану инсталацију царско и краљевски комесар и повјереник царев Господин барон Апел, ђенерал коњице и поглавица земаљске владе за Босну и Херцеговину.

ЦАРСКА ДИПЛОМА.

Ми Франц Јосиф први, цар Аустријски, апостолски краљ Угарски, краљ Чешки и т. д.,

нашли Смо се побуђени — пошто је митрополит Дионисије Илијевић, свог звања ријешен, — да у Нашој очинској бризи за сљедбенике источно-православне вјере, и у вољи, да се ствари њихове цркве под Нашом заштитом на славу Превишњега а на ползу вјерних руководе, именујемо новог митрополита у Доњој-Тузли (Зворнику), те да вјернима те епархије и опет пружимо доказ Наше царске и краљевске милости и Наше благонаклоности.

Пошто Смо се увјерили, да архимандрит Никола Мандић, својим знањем и својим црквеним животом заузима одлично мјесто међу својим једновјернима, те да има и својства, која се по правилима источно-православне цркве за достојанство митрополита захтјевају, то Смо пронашли, да га Нашом царском и краљевском одлуком од 14. маја 1892. именујемо митрополитом у Доњој-Тузли (Зворнику).

Пошто Нам је новоименовани митрополит, Никола Мандић, свечаном заклетвом вјерност, послушност и штовање закона обећао, то Смо наредили, да се рукоположење по обредима источно-православне цркве на њему изврши, те изјављујемо овим, да су од сад сва права и преимућства, која једном митрополиту при вршењу његове м о ћи у његовој епархији припадају, у цијелом обиму на њега пренесена.

За доказ и потврду тога издали Смо и својеручно потписали ову Нашу диплому, те Смо дали ударити на њу Наш царски и краљевски печат.

Дано у Нашем главном и пријестолном граду Бечу двадесет четвртог (петог) дана, мјесеца маја (јуна), хиљаду осам сто деведесет и друге године.

(М. П.) Фрањо Јосиф, с. р.

Неофит,

Број 2668.

милошћу Божијом архиепископ константинопољски, новога Рима и васељенски Патријарх.

Богољубезњем архимандрите, наречени митрополите аворички, господине Никола Мандићу, чаду у Господу возљубљено Наше Смирености, милости нека буде Вашему Богољубљу и мир од Бога!

С оним Својим патријаршким писмом радосно јављамо Вашему Богољубљу, да је — по што је досадањи митрополит аворички, господин Дионисије, канонским актом светога Синода умирњен — у споразуму са владом Његова Величанства, аутократора и краља аустроугарскога, по каноничком избору, обављену у великој при Нама цркви Христовој, Ваше Богољубље изабрано и проглашено за митрополита богоспасајеме епархије те. Радујући се дакле с Вама срдачно, и признавајући на Вас Божију помоћ, да вршите пастирске дужности своје на добро повјереног Вам словесног стада, достављамо уједно Вашем Богољубљу, да смо Својом патријаршком одлуком наложили преосвештеним митрополитима: Босанскому, господину Георгију и Херцеговачкому, господину Серафиму, да са још једним богољубезњејшим епископом сијатејше архиепископије карловачке, кога ће одредити Његово Блаженство архиепископ, господин Георгије Бранковић, у одређено приједе приступе рукоположењу Вашега Богољубља.

Божија благодат и непамјерна милост нека буде с Вашим Богољубљем!

1892. маја 23.

† Константинопољски у Христу брат.

Неофит,

Број 2668.

милошћу Божијом архиепископ константинопољски, новога Рима и васељенски Патријарх.

Његовом високопреосвештенству Митрополиту Босанском и Екзарху све Далмације, господину Георгију!

Рајешењем Нашега светога Синода непрољутамо извјестити Ваше Високопреосвештенство, да при постављењу новога митрополита на упражњену свету митрополију аворичку, изабран је при Нашој великој Христовој цркви по пропису каноничном богољубезни архимандрит г. Никола Мандић, досадањи настојатељ манастира Гомирја у Хрватској за митрополита аворичког; и наређујемо да се најприје свечаност рукоположења од Вашег Високопреосвештенства са сослужительима: Високопреосвештеним митрополитом Херцеговачким г. Серафимом и са још једним љубезњејшим епископом свете архиепископије карловачке, који ће бити назначен од Блаженњејшег архиепископа Георгија Бранковића, као што је о томе писано Његовом Блаженству.

Позиваво Ваше Високопреосвештенство, да се споразумијете са та два у Христу брата, и да пођете у престолно мјесто Епархије Зворничке, и да у одређени дан у тамошњој катедралној цркви рукоположите по каноничним обредима кандидата г. Николу Мандића за митрополита Богоспасајеме Епархије Зворничке. За то Вам се шаље ова Наша патријаршеска дозвола.

Божија благодат и велика милост да буде с вама.

У Цариграду, 23. маја 1892.

† Константинопољски у Христу љубезни брат.

Никола (Петар) Мандић, Митрополит Зворничко-Тузлански.

Никола Мандић,

прије калуђерства *Петар*, рођен је 5. августа 1840. у Горњем Грачацу, жупанији личко-крбавској у Хрватској, од оца *Николе* и матере *Софије*. Послије претходнијех школа, у којима је вазда био у владању примјеран, а у науци одличан, свршио је богословију у Плашком, мјесту епископске резиденције горњо-карловачке, гдје је 15. децембра 1863. рукоположен за ђакона, и већ 18. децембра исте године за презвитера, од епископа Петра Јовановића, бившег митрополита београдског; за тијем одређен за капелана старе пароху горњо-карловачкоме Филипу Добрићу.

Вјечне успомене достојни владика Лукијан Николајевић, познавши у њему снажан дух и бујне осјећаје за цркву, српски народ и просвјету, позвао га је 1866. за професора у богословији и управитеља II. парохије у Плашком, гдје је млади професор потпуно оправдао повјерење својега архијереја и добротвора. Но, нешто жеља његова старог оца — свештеника, сдружена са жељом народном, нешто његове породичне прилике, а највише жарка љубав према мјесту, у коме је рођен и гдје је прве и најљепше дане своје лијепе младости провео, — крене га 1866. из Плашкога у Грачац.

Као парох у Грачацу био је веома на гласу у својој Лици и Горњој Далмацији, као даровит, вриједан, рјечит, дружељубан и прикладан свештеник. Већ године 1872. изабран је од епархијске скупштине за члана епархијске конзисторије; а 1874., епископ Теофан Живковић, цијенећи његове врлине и заслуге за цркву и за народ, одликовао га је црвеним појасом, за тијем 21. маја 1879., да што већу радост учини своме вриједноме свештенику, произвео га је у Грачацу за протопрезвитера, пред очима његовога великога рода и његове многобројне пастве.

У то доба ишао је веома на руку и многим босанским бјегунцима, који су по Лици тражили уточишта. Његов углед и утицај, његове везе са пријатељима и добротворима српскога народа, велико повјерење, које је уживао код своје владе, пружило је лијепу помоћ и утјеху неком дијелу овостране српске браће у данима кад је ван своје отаџбине морао тражити склониште себи и својој нејачи. Отуда радост и одушевљење, које извире из многобројних усмених и писмених честитака о његовом рукоположењу за епи, скопа-митрополита, којима су га обасули свештеници и народ аворничко-туалетског владичанства, и други родољуби из овијех поноснијех крајева.

У свом породичном животу претрпио је многе туге и жалости. Као млад човјек од 25 година, остао је удовац са троје дјеце, над којом је лебдио љубављу и бригом родитељског срца чисто стрепећи, да ће их сваки час изгубити. Худи удес наниo му је ту горку судбу, да му је редом отео све троје дјеце, најпослије одраслу шћер од 17 година. У томе чемеру и јаду прешао је своју љубав на свог рођеног сестрића, којега је послије очине смрти школовао на високим школама, и тако положио темељ данашњој његовој свјетској слави. Тај сестрић његов, то је чувени американски електротехничар у Њу-Јорку *Никола Тесла*, син покојног проте у Госпићу Милутина Тесле и Ђуке Мандића, којој је славни

сни на велику суботу 1892. у Госпићу очи заклопио.

Послије смрти проте Тесле, изабран је Петар Мандић 1879. за пароха у Госпићу. Ту је године 1881. од Његова Величанства цара и краља Франье Јосифа I. одликован орденом прејасногa Његова имена. Као искусан посланик на јавном пољу, добар познавалац културних односаја своје отаџбине, и управе своје свете православне цркве, уз то вјешт говорник, биран је скоро на све српске сабоpe од 1872.—1892.; на хрватске и дотичне угарске од г. 1883.—1892. Осим тога путовао је — у намјери познавања основних школа и осталих завода — по Њемачкој и Швајцарској, тако у години 1888. и 1889. посјетио је све главније градове њемачке и контонске градове у Швајцарској. Такође посјетио је и изложбу париску. Као спошљив човјек и сталан проповједник слоге и љубави, имао је свагда глас и римокатоличког свештенства и народа, с којим се врло лијепо у својој домовини што између осталога свједоче и брзојавне честитке њему, кад је рукоположен и устоличен, од стране њих неколицине свештеника и њихове пастве.

Плодови његова настојавања и заузимање код владе и код народа, прије и за вријеме његова посланништва на споменутим саборима, јесу: Прекрасна црква са свештеничким станом и дивном школском зградом у Грачацу, у цјелокупној вриједности од *стотину хиљада* форинти, — да не ређамо још неке културне радње, које је створио помоћу крајишке владе на опћу корист тамошњега становништва; парохијални дом у Смиљану код Госпића и кућа двокатница у Госпићу, у вриједности од *двадесет* хиљада фор, коју је добио скоро на дар, у коју је смјестио српско пјевачко друштво и српску читаоницу, коју је основао прије, баш у оно доба, кад су, ма и за кратко вријеме, књижили њега и њему сличне родољубе због њихова родољубља, неки непречишћени људи и политички заблуђели умови; многе цркве и парохијални домови, које остала браћа свештеници листом опћаваше по Лици и Крбави, потстакнути његовим примјером и потпомогнути његовом препоруком код земаљске владе; многи млади и честити људи, који на његову препоруку добише сретства да српске своје школе и заузму вишњи положај у цркви и држави и т. д. Заузет за књижевност и просвјету основао је и за себе богату библиотеку.

Тринаестог маја 1891. ступио је у монашки чин у манастиру Гомирју; а 14. октомбра 1891. изабран је синодално за архимандрита гомирског. — Четрнаестога маја 1892. именован је од Његова Величанства цара Франца Јосифа I. у споразуму са Његовом Светости, васељенским Патријархом Неофитом VIII., за митрополита зворничко-тузланскога. Рукоположен је 12. јулија 1892. од три *српска* митрополита: Дабро-босанскога, старца од осамдесет и седам година и српскога добротворца *Теофила Николајевића*; Херцеговачко-захумскога, времена камена и многострадалног старца Херцеговца *Серафима Перовића*; Пакрачко-славонског и загребачког, просвјећеног и смиреног *Мирона Николића*. — Инсталиран је истог дана од тајног савјетника и главног царског и краљевског ђенерала коњице, барона *Јована Ајзла*, поглавице земаљске владе за Босну и Херцеговину.

* * *

Новопроосвећени архипастиру!

По благодати и дару свјатаго и животворящаго Духа, пало је жребије на Тебе, да управљаш светом православном црквом у зворничко-тузланској Епархији, у којој ћеш пријевима поздрављати српско-православни народ са ријечима: „Господи спаси благочестивыя“ и „оуслыши ны“...; у којој ћеш са двери њених, као истините јединоспасавајуће свете, саборне и апостолске цркве призивати Творца и Господа Сведржитеља са возгласом: „Призри съ небесе Боже; и видѣ, и посѣти винограда сего, и оутверди“...; у којој ћеш са „аксіосъ“ и „достоинъ“ постављати вјерне и цркви и народу свештенослужитеље; у којој ћеш храбрећи алчућѣ и жаждућѣ паству Твоју архијерејском поуком напајати је „живом водом“ из непресушног извора Светог Писма; у којој ћеш са освјежавајућим благословом осјећивати подједнако и велико и мало, и богато и сиромашно, и учено и неуко, и женско и мушко, са ријечима: „Азъ есмь пастырь добрый: пастырь добрый душѣ свою полагаетъ за овцы“.

Дај Боже! да свештенство Твоје епархије под Твојом управом боље и ревносније држи у својим рукама запаљену свијећу истине, која ће разгонити мрак незнања и заблуде, и да свестраније и енергичније одговара своме светом позиву и пастирској служби.

Дај Боже! да жива слика великих светитеља и просвјетитеља народа нашег: Симеона, Саве, Арсенија и Максима оличи се у дјелима Твојим у цркви и српском народу — у пастви Твојој.

Дај Боже! да уређени народ и свештенство Твоје епархије, и да га украсиш свима хришћанским врлинама, улијевајући у њихова срца и душу тврду вјеру, и чувајући га дано-ноћно од „колекихъ глаголющихъ“.

Нека Ти свемогући и свемилостиви Бог дарује анђелску благост и доброту срца, хришћанску смјерност и услужност, самопрегоревање и пожртвовање за цркву и народ, трудољубље и савјесност у црквено-народном и просвјетном раду, а све то нек буде са постојанством по примјеру св. апостола и отаца цркве у служби Божијој, и тиме да се испуни она света ријека Господа и Спаса нашег Исуса Христа, који је у проповједи на гори ученицима рекао: „Такъ да просвѣтитъ свѣтъ твой предъ человѣки, яко да видятъ дѣла твоя добрая, и прославятъ Отца нашего, иже есть на небесѣхъ“.

Нека Ти је Господ заступник, који Те је изабрао за свога служитеља и чувара Његове свете науке.

Нека Те Господ уздржи дугољетно здрава и крјепка, како би српско-православно свештенство и народ у Теби имао правог пријатеља, вриједног и ревног браниоца установа, правила и српских светиња; нека би имао у теби великог радника, вођу и молиоца за срећу и напредак миле нам отаџбине.

Срећан ти био почетак твога архипастирског рада, и нека Те Господ Исус Христос благодаћу Својом на путу правде, истине и сваке добродјетељи осјени и руководи, како би ти и народ и свештенство за Твога живота искрено и радосно клицао: „Тѣни Деспотиня кѣ архіерея имѣня кѣріе фулатте йсъ полла ѣти Деспота“, а уз то, да те с поносом спомиње: *„Такова нам подобаше архијереј“.*

Опис свечаности приликом дочека и посвећења госп. Николе Мандића за АЕ и Митрополита зворничко-тузланског.

Нови митрополит зворничко-тузлански госп. Никола Мандић након кратког бављења у Сарајеву, приспио је у повјерену му Епархију односно у митрополитску резиденцију у Д. Тузли у сриједу дне 8./20. јула т. г. у пратњи професора рељевске богословије г. Алагића. Ма да је долазак г. митрополита Мандића за тај дан петнадан био — почем са надлежног мјеста бијаше свештенству и народу објављено, да ће он на два дана касније т. ј. у суботу 11. и. м. доћи — ипак је дочек прилично лијеп и уредан био; јер, чим је г. митрополит Мандић у уторак вече око 9 сати ноћи брзојавно из Сарајева администратору и архимандриту Симићу и предсједнику српске општине јавио: да сјутра дан обичним влаком долази, одмах су вриједни одборници тузланске црквено-школске општине почели у сриједу рано чинити припреме окитивши цркву, црквену авлију, куће и улице са барјацима и спремивши прангије за пуцање, како би што пристојније и уљудније дочекали свога архипастира, кога толико времена жељно очекиваху. На главним вратима црквене авлије одкуда је имао нови митрополит доћи, подигнут је био и вјенцима од лишћа и цвијећа окићен један славолук, на ком су се блистале заставе и полузлатним штампарским словима исписан натпис следећег садржаја:

„Са овог свешог прага
„Дубином душе своје
„Кличе ти српски народ
„Будуће срадо швоје
„Добро нам дошао!“

Кад је било вријеме жељезничком влаку да дође, изашло је на оближњу жељезничку станицу у „Креки“ осам чланова српско црквено-школског одбора са својим свештеником г. Цвијетином Поповићем протом, те су тамо г. митрополита сусрели у име цијелог српско-православног житељства тузланског и радосно поздравили, а затим се у пратњу придружили. Послије четврт сахата стигао је влак на тузланску жељезничку станицу, гдје је новог митрополита дочекао окружни предстојник витез Вуковић, администратор — архимандрит Симић са протом бјељенским Марковићем и мјесним свештенством, градско поглаварство, чланови српске општине и многобројни народ из мјеста, којом је приликом градоначалник Ибрахимбег Џиндо поздравио новог митрополита у име свега грађанства без разлике вјере и народности, које са највећом искреношћу учествује у радости и весељу православне браће; на што га је митрополит љубко отпоздравио напоменув понајприје како му је Његово Величанство наш премилостиви цар и краљ Фрањо Јосиф I. као и Свети васељенски Патријарх са св. Синодом повјерио зворничку епархију, и захвалио се је на дочеку особито мухамедоцима рекав: *„Ми смо крвна браћа и ако нас вјера дијели“*. Није прошло неколико минута док се је г. митрополит поздравио, а потом је одмах сјео у каруце и кренуо се онако са читавом поворком управо цркви, гдје га је многи искупљени народ чекао у црквеној порти. Одмах на прагу црквене порте стајала су у реду школска дјеца са учитељем,

и ту је г. митрополита један од ученика IV. разреда у име своје дружине овако поздравио:

Високопречасни господине!

„Општем данашњем весељу, којег је ваш долазак проузроковао, придружује се и ова мала школска дружина кличући Вам: Живио!“

Након овог поздрава захорио се је како од стране ученика тако и од цјелокупног народа и пратиоца бурни глас: *Живио!!!*

Послије неколико корачаји стигао је г. митрополит пред црквена врата, гдје су га један свештеник држећи Еванђеље а ђакон кадећи, обучени у свештено одијељање дочекали, и том га је приликом ђакон овако поздравио:

Високопречасни господине!

„При овом, за све нас, најрадоснијем часу дозволите ми, да Вас у име свега свештенства и народа поздравим са „добро нам дошли“, уверавајући Вас да наша срца куцају са жарком љубави, искреним поштовањем и одношаји према Вашој високопречасности; грбо након толико вијекова дожили смо једноч, да и ова Епархија добије на митрополитску столицу Србина архипастира, и то такога дичног, који краси све човјечанске и архијерејске врлине, што нам то даје повјерљиве наде: да ће Ваша високопречасност мудрим очинским савјетима и добрим примјером прије свега поставити сталан темељ слоги и љубави за све оно, што се срећи и напредку повјерене вам цркве и народа односило буде, имењито пак: да ћете као наш духовни отац и архипастир радити све оно, што ће за народ и цркву добро и благотворно бити. Са овакими дакле осјећајима и жељама ми вам високопречасни сви кличемо: срдачно нам дошли! да Вас премилостиви Бог здрава и крјепка на дику и понос цркве и народа много година у нашој средини поживи“. Живио!

Такођер и након овог поздрава клицао је народ бурно живио! а г. митрополит цјеливавши св. Јеванђеље ушао је у цркву, те је и престолне иконе т. ј. Христову и Богородичину цјеливао, а потом је одмах изишао и у пратњи, која му је клицала живио! кренуо се у стан г. администратора и архимандрита Александра Симића, гдје му је ручак спремљен био. Послије тога су се пратиоци разишли својим кућама, а г. митрополит бавио се при обједу до 3 сата послије подне, а након тога отишао је у свој стан да отпочине.

Митрополит Мандић својом мужевношћу и достојанственошћу изазвао је симпатију код свију.

Сјутра дан у четвртак бавио се у свом стану припремајући се за посвећење.

У петак послије подне дошли су обичним влаком Архијереји, који су рукоположење новог митрополита извршили, наиме: Високопреосвештени госп. Ђорђе Николајевић митрополит Дабро-босански, у пратњи свог протођакона Р. Вошковића, конзисторијалног проте Давидовића и Игумана Гедеона Марића; Митрополит Херцеговачки г. Серафим, у пратњи свог ђакона Стевана Правице и са њима Епископ пакрачки г. Мирон. Ове високе госте дочекали су на колодвору нови митрополит Мандић и окружни предстојник Вуковић са сакупљеним свештенством и народом, који је са необузданом радошћу тешко да види заједно та три црквена достојанственика; јер многи нису имали прилике видити прије такову свиту. Са станице кренуле су се владике г. Николајевић и Перовић у стан администратора, код кога су са новим митрополитом на ручку били, а госп. Мирон у „Гранд-

Хотел" гдје му је по жељи стан приређен био. Послије ручка отишао је г. Николајевић да кварти код новог митрополита, а г. Серафим остао је у стану и гостима код администратора — архимандрита. Након кратког одмора настало је весело припремање за дочек царског комесара преузвишеног барона Апела. Ма да је било велико блато и киша непрестано падала, ипак то није ни мало спречавало народном одушевљењу, да своје смирене осјећаје одности и благодарност према Његовом царском и краљевском апостолском Величанству и врлом господару земље покаже. Све како јавне тако и приватне зграде бијаху декориране и заставама искићене. Око седам сати у вече врвила је безбројна свјетина улицама да поздрави царског изасланика. Милина је било тада посматрати куће и улице, које на све стране бијаху осв'јетљене. Због кишног времена био је дочек царског комесара пред конаком окружне области. Кад је наступило означено вријеме, стигао је преузвишени барон Апел са својом свитом посебним влаком, а на колодвору дочекао га је окружник Вуковић и допратио до беледије, гдје је опет многобројно грађанство са рударском музиком и натрагацима царског комесара дочекало и до окружног конака допратило. Пресвештена г. г. митрополити са свештенством, чланови и чиновници и све корпорације очекивали су у најбољем реду царског комесара пред двораном окружне области, те кад је преузвишени Барон Апел ушао на кола и у конак ушао, захорио се је глас: Живио! а међу тим је музика на пољу свирала царску химну. Том приликом поздравили су преузвишеног барона г. митрополит Николајевић, градоначалник Ибрахим бег Џиндо и подпредсједник српске општине Јован Р. Ђукић. Након сваког поздрава клицало се је живио! а преузвишени барон захвалио се је на пријатном дочеку и отишао је да од пута одпочине. Сјутра дан т. ј. у суботу прије подне примала је Његова преузвишеност подворење архијереја са свештенством, и српском општином, муфтије са хоџама, римокатоличког свештенства и осталих корпорација, а послије подне чинио је посјете и пошао разгледати нови „Апелов трг" и друга разна индустријална подузећа. У почаст дакало му је грађанство у вече бакљаду, која је врло сјајно и на задовољство испала.

У суботу послије подне око $4^1/_2$ сата била је вечерња, коју је одслужио нови митрополит (као архимандрит) са четири свештеника и два ђакона. Вечерњи су присуствовали сва три архијереја, свештенство и многобројни народ. Митрополит Николајевић као патријархов заступник стајао је у мантијеу са жезлом у владичанском столу, а остала два архијереја са епанокамилавкама поред њега. Пошто се је свршила вечерња, пошао је нови митрополит из олтара пред царске двери, а служећи свештеник Ђоко Опалић на Бјелшне, ступио је са запаљеном свијећом у руци на амвон и запитао га овако:

Честный отче!

„Всепресвѣтлѣйшій и самодержавнѣйшій великій Государь и Императоръ нашъ, и апостолскій король Францъ Іосифъ первый, указомъ повелѣлъ, и всесвѣтлѣйшій и всеблагій Патріархъ Іоаѳитъ осмый вкупѣ со святымъ своимъ Синодомъ благословляютъ и позволяютъ наше всепреподобіе на великое архіерейска достоинство, и на престолъ свѣтлѣйша Митрополіи Зворничко-тѣшанскія".

Примате ли то достојанство?

На то је нови митрополит одговорио:

„Понеже Всепресвѣтлѣйшій и Самодержавнѣйшій великій Господарь и Императоръ нашъ, и апостолскій краль Францъ Іосифъ первый повелѣ произвести и Всесвятѣйшій и вселенскій нашъ Патріархъ Неофитъ осмый, вкупѣ со святымъ своимъ Сѵнодомъ, сдѣлити мни достойна быти къ таковому служенію, покинувшеся ихъ божественному повелѣнію, благодарію и пріемлю, и ни мало не прекословлю, но молюся всѣхъ благихъ подателю Богу, щобы да молитвами ихъ вѣрне достоинъ сего высочайшаго званія, и да вѣдетъ мнѣ возможно къ день сѣдный стати предъ Сыномъ человѣческимъ и рещи неистыдно невмѣнномъ сѣдіи и Богѣ: Се азъ и дѣти мои мнѣ далъ еси Господи, и никтоже ѿ нихъ погибе, токмо сынъ погибельный, Аминь."

Кад се ово свршило, настала је онда „*вечера љубави*", коју рјешко да је који од овдашњих грађана видио. Док су Архијереји за застрти столом сједили, Јакони су са амвона окренути народу велеглasно изговарали многољетиије цару, архијерејима и новоизабраном митрополиту, а архијереји су појали: „многаја љета". Послије многољетија архијереја устадоше и изљубише се и с тијем би завршена вечерња.

Сјутра дан у недјељу око 8 сати отпочела је света литургија, којој је чинодјејствовао Високопреосвештенши митрополит Николајевић као замјеник патријархов. По свршетку јутрење, — када се у цркви бијаше сабрало до 60 свештеника и многобројни народ које из мјеста које из других крајева Епархије, — служећи свештеници обучени у потпуно свечано одјејање и Јаци са крстом, рипидама и чирацима изашли су пред архијереје, те их појући „Достојно" у цркву допратили. У тој пратњи старина Николајевић у свештеничком лику скромно њаше за Јацима први у мантаросу са жезлом у руци, а Серафим и Мирон са епанокамилавкама поред њега. Чим је митрополит Николајевић са амвона благословио народ, и отпојало се „Не полла ети деспота", одмах је наступило архијерејско облачење уз милогласно појање велико „Слава Отцѣ" и „Царъ небесный". Митрополит Николајевић облачио се изван олтара на амвону, а она друга два архијереја у олтару. Пошто су се архијереји у најсвечаније одјејање обукли, онда два Јакона доведоше новоизабраног митрополита пред архијереје, који су по реду на амвону сједили. Тада новоизабрани митрополит држећи у рукама св. Јеванђеље са написаном и потписаном омологијом, стаде на округлу пред царским дверима постављену плочу, на којој је изображен орао, те запитан од начелствујућег архијереја зашто долази? одговори, да чин архијерејски прими. За тим упита га архијереј како вјерујеш? на то он изговори гласно „*Символ православне вјере*" до краја; а за овим, на питање како исповједујеш? прочитао је слиједећу:

„Црквену вјероисповједну обвезу".

„Къ семѣ мнѣмѣ святыя вѣры исповѣдніе ѿвѣщаюся блюсти каноны святыхъ Апостолъ, и седми святыхъ вселенскихъ, и благочестивыхъ помѣстныхъ соборовъ, йже на сохранніе правыхъ и честныхъ вѣлікій свѣтъ ѹказаніи: и вліки по рѧзнымъ врѣменѣмъ и лѣтомъ ѿ истиннѣ попечителіи святыхъ нашихъ Отецъ по святѣй восточнѣй православнѣй вѣрѣ, каноны и святіи ѹстави свѣтъ назирающіи, и тѣ вся храніти вѣрнѣцѣ и не нарѣшимѣ до кончины мнѣ жизни, со симъ моимъ ѡтвѣщаніемъ свидѣтелствѣю: и вся йже они пріяша и азъ пріемлю, и йже они ѡтвратишася, и азъ ѡтвращаюся. Сіе же и церковный миръ ѡтвращаюся соблюсти, и твердѣ держати, и ѹстрадіи очити мнѣ врѣчинныя люди, и имѣдиномъ ѹхѣ правомъ въ чесомъ противнымъ право-

славной восточной хрїстіанской ѣ҃рк҃ѵ мѣ҃дрствовати по всѣ҃ дни живота моегѡ, и послѣдствовати инѣ҃ по всѣмъ, и покиновати всегда всесвѧтѣ҃йшемѹ, инѣ҃ по дх҃ѹ ѻ҃тцѹ, Вселенскомѹ Патрїархѹ и Ѳрхіепископѹ Константїнополскомѹ и егѡ свѧтѣ҃йшемѹ Сѵ҃нодѹ, ꙗкѡ ѿ҃ Бога инѣ҃ предпоставленной правилной дх҃овнѣ҃й власти. Ѡ҃бѣщаюсѧ же во страѣ҃ Божїи и богоблюдемыхъ правилъ квѡ҃кѹющее ми стадо добрѣ҃ пасти, и ѿ҃ всѧкагѡ зазора мѣ҃вающагѡ, и ѿ҃ всѣ҃хъ ересей сохранѧти е҃ѹчителски со всѧкимъ ѹ҃сердїемъ тщанїемъ, соблюдая себе чиста ѿ҃ всѧкагѡ мѣ҃вающагѡ помышленїѧ. И кратчимъ словомъ заключая: ѿ҃бѣщаюсѧ и должна мнѣ быти исповѣ҃дїю хранити непремѣ҃нѣ҃ всѣ҃ предложенныѧ во ѹ҃ставѣ҃ свѧтыѧ православныѧ Каѳолическѣ҃ѧ нашеѧ церкве. Всѣ҃ же тѣ҃ долженствѣ҃ѧ ꙗкоже днесь словомъ ѿ҃бѣщаюсѧ, такѡ и дѣ҃ломъ до послѣднягѡ моегѡ издыханїѧ, ради мѣ҃здъ҃ѹщихъ благъ исполнѧти. Во истиномъ же и ѹ҃сердномъ моемъ покаянїи и дѣ҃йствїи, да мѣ҃дѣтъ сѧмъ той Спаситель нашихъ Їисѹсъ Хрїстосъ инѣ҃ помощникъ, емѹ҃же кѫ҃пно со Ѻ҃тцемъ и дх҃омъ свѧтымъ, да мѣ҃дѣтъ слава и держава, честь и поклоненїе, нынѣ҃ и присно, и во ѣ҃кы ѣ҃кѡвъ. Ѧмїнь!“

Нїколай, милостїю Божїею избранный свѧтѣ҃йшїѧ Митрополїи Звориче-Тѣ҃зланскїѧ своеꙋ҃чно подписахъ и потвердихъ.

Ѿ҃ градѣ҃ Тѣ҃зла мѣ҃сяца іюлїа, 12. 24. дне, лѣта ѿ҃ рождества Хрїстова: тысяща осмь сотъ дѣватдесѧть и втораго (1892.)

Нїколай Мандичъ
митрополїтъ звориче-тѣ҃злапскїй.

Иза овога један свештеник узе од њега Јеванђеље и положи на часну трапезу, а ђакони ухватише га за рамена и са: „пекли, пекли, пекли преосвященѣ҃йшїй владико нынѣ҃ приведимаго здѣ҃ преподобнѣ҃йшаго архимандрита Нїколая“, приведоше га началствујућем архијереју, који благосиљајући главу повонизбраног, очита му слиједећу молитву: „Благодать всесвѧтагѡ и животворѧщагѡ Дх҃а чрезъ наше смиренїе прорѣ҃чествѣ҃етъ тебе на свѧтѣ҃йшѹю митрополїю зворичко-тѣ҃злапскѹю.“ Након тога пјевци отпојаше „Ис полла ети деспота“, а нови митрополит пољуби началствујућег архијереја у руку, а овај њега у чело и по раменима. Тако исто пољуби у руку и оне друге архијереје, а они њега као и први. Затим се поврати и стаде опет на орла, а ђакони и по други пут ухватише га за рамена и доведоше пред архијереје, те пошто му архијереј очита молитву и на исти начин пољубише се, тада опет оде на пређашње мјесто. — Трећи пут пак ухватише га за рамена игуман Гедеон Марић и прото сребренички А. Поповић, и приведоше га пред архијереје, који се с' њиме, након очитане молитве, као и прије пољубише! С тијем се овај обред завршн и нови митрополит оде у олтар. Сад отпоче литургија по реду као и обично све до пред апостол. Иза пошљедњег „Свати Боже“ пошто се изговори: „Господи спаси благочестивыѧ“ и „многољетвија“ цару, патријарху и архијерејима, наведоше ђакони новог митрополита Николаја на сјеверна врата и доведоше га пред царске двери, одакле га прихватише митрополит Серафим и епископ Мирон, те са „повели, повелите“ и т. д. уведоше га у олтар, а затим га обавеђоше три пута око часне трапезе појући: „Йсаіе ликꙋй“ „Свати мꙋченицы“ и т. д. — Но свршетку тога клекну нови митрополит на оба кољена пред св. трапезом скрстив на њој своје руке, на које положи чело а началствујући архијереј покри му главу крајем свога омофора и отворивши свето Јеванђеље окрену му отворену страну више главе. Сад и они други архијереји прихватише св. Јеванђеље држећи онако отворено један са

десне а други с' лијеве стране, а началствујући архијереј очита му молитву: „Божественнаа благодать всегда немощныа врачующи, и всеблаженнымъ воспоминающи, пресвященнѣйшаго Богомилевскаго архіепископа Николаа избраннаго во Епископа Богоспасаемыа Епархіи зворничко-тѣзланскіа. Помолимся убо о немъ да пріидетъ на него благодать всесвятаго Духа“.

Послије овог, пошто му очиташе још неке молитве, обукоше му „Сакос“ и остало архијерејско одјејаније по реду уз појање „Аксиос“ и „Достоин.“. Пошто се иза тога архијереји изљубише са новим митрополитом, изађе исти пред царске двери и стаде наспрам Христове престолне иконе, а началствујући архијереј у име Васељенског Патријарха и св. Синода свечано му ту предаде владичански жезал са овим значајним ријечима:

Прими овај жезал, којим ћеш управљати, повјерено ти свише, словесно стадо Христово. Смиреним и послушним нека буде жезал утјехе, ослонац и заштита у свакој напасти и бједи; а строптивима и непослушнима нека буде жезал наказанија и пријетње. Примајући, брате, овај жезал из моје смјерне руке, помишљај да га примаш из десниие самога пастиреначалника и владике Спаса Христа; па зато настој да повјерено ти стадо руководиш по заповиједима божјим, којим путем увешћеш их у царство небесно. Буди твојим свештеницима не само архипастир, него и добри отац; а твоме народу буди благи учитељ и искрени пријатељ, показујући љубав твоју свима подједнако, малодушне тјеши, немоћнима прискочи у помоћ, грјешне исправљај духом кротости. По примјеру светога апостола Павла, гледај свима по могућности угодити, како би све за себе задобио, и све их сачувао, и како би на страшном суду с' пуном слободом могао рећи Господу Богу: ево мене, а ево и моје дјеце што си ми их предао; па ћете се сви заједно удостојити ћути онај пресладски глас од Праведног Судије: придите благословени Оца мојега, наслиједити уготовано вам царство од створења свијета“. Амин.

Послије ове велеважне и значајне поуке, уступише архијереји првенство и началство новом митрополиту, који свечано довршн литургију до краја уз појање српског пјевачког друштва туланског. По свршетку литургије отишла је депутација од неколико угледнијех свештеника и чланова општине по царског комесара преузвишеног барона Апела. Пуцњава топова навјести долазак инпталатора, кога на црквеним вратима служеће свештенство са архијерејима у потпуном орнату дочека, а народ са клицањем живио! поздрави. Пошто царски комесар обучен у генералској паради и с клобуком на глави заузе своје мјесто у царском столу, прочитао је владин повјереник Перо Тодоровић најприје на њемачком а затим на српском језику царски декрет о именовању барона Апела за царског комесара. За овим прочитао је поменути владин повјереник на нашем српском језику царску диплому о именовању Николе Мандића за зворничко-туланског митрополита. При читању царске дипломе пратиле су пушке, грмјали су топови, а војничка музика свирала је пред црквом царску химну. Истодобно прочитао је нови митрополит патријаршеско-синодалну посланицу упућењу на њега, којом се јавља, да га је св. Синод изабрао и наређује рукоположење. Након тога престало је царски комесар народу Мандића за митрополита напоменувши: да вјерност и одапост према Његовом Величанству, као и међусобну љубав и слогу у срцима својим гаје, нашто је народ громким гласом клицао: Живио!! Послије овог сишао је митрополит Мандић из архијерејског стола, те је изговорио врло језгровиту и значајну бесједу

а по том је пјевачко друштво отпојало царску химну и с' тим ова свечаност би завршена.

По свршетку свечаности прамао је новопроизведени митрополит у свом стану честитке архијереја, свештенства, општина и појединаца.

По подне у 2 сахата био је банкет у „Гранд-Хотелу", на коме је до 100 особа било, а свирала је руварска музика. Било је више лијепих и значајних здравица. Прву здравицу подигао је митрополит Мандић цару, министру Калају, поглавару земље и високој влади. После тога наздравио је барон Апел новом митрополиту, осталим архијерејима и српскоправославном народу. Митрополит Николајевић напио је царској војсци и њеним војсковођама, на чему се је захвалио овданњи генерал Сомер. Особито је била симпатична здравица епископа Мирона, који је наздравио туђинима и новом митрополиту, препоручивши да од „срца к срцу" своји буду. Врло је лијепу здравицу подигао високопречасни прото из Градачца г. Васо Поповић, коју овдје доносимо:

„Високопреосвећене главе!

и велепоштована господо!

„Баш као што по у најпрво вријеме Хришћанско, када њих једанаест апостола дванаестог коцком изабраше, руке на њега положише, и тако га у чин апостолски посветише и произведоше, — као што велим онда, тако баш и сада ово: тројица високопреосвећених архијереја четвртога посветише и у чин владичански произведоше.

И као што се види, ово је дјело, господо, свето — свето је по установитељу своме; свето је по циљи и намјени својој; свето је и по самоме акту извршења, али су га свете руке и извриниле.

Но колико је ово дјело свето, ово је толико исто и велико и значајно, — велико је, и овај данашњи дан биће забиљежен крупним писменима, јер овај акт чини епоху у црквеној историји ове дијецезе. Један период данас престаје, а други настаје — престаје ред невародних архијереја, а почиње ред архијереја од српске народности.

Даље, ми смо овдје крочили један корак у напријед, јер до данас само свештеници а од данас ето и владике Срби.

И зато велим ово је дјело велико.

А ово и свето и велико дјело извршише наша три љубљена, наша три уважена архијереја.

Један од њих спједи и уважени старина, чија је десница у млађим годинама много на књижевности радила и много нам користила, као што и сједочи знаменито на њој одличје.

Но та десница која је у младости писала, она данас у старости штедро и падавно пружа цркви, школи и српској дјечици — утјеху, што је некад у теорији разњала и препоручивала, то данас у практици ради. Баш као што и пјесник вели: „Добар пастир што показује оном, одмах својим потврђује чином".

Други пак, јунак и родољуб, страдалник и паћеник, а послије свега слављеник, народни љубимац и достојни митрополит у Херцеговини свештенога Сава.

Трећи, на сусједне нам покрајине: вијећ, чувен, учен и уважен, који поред гласа и љубави, коју у своме стаду, у своме народу има, ово и код нас најтоплије гостопримство и највеће поштовање ужива.

На како да их раздвајам? коме да више речем?

Када Хришћанска црква не хтједе да разликује три васељенска јерарха: Василија, Григорија и Јована, него их у један дан, и у једну рубрику славе стави; то како ћу ја сићушни да разликујем ова наша три јерарха, који по божијем промишљењу, а као прави прејемници апостолске власти извршише заједнички ово свето, ово велико дјело. Заједнички га извршише — зато се и ја усуђујем да им од стране свештенства ове дијецезе заједнички све тројици подигнем ову чашу, а са чашом и најбоље жеље и мисли моје.

Нека их Свевишњи поживи много и дуго на срећу и корист православне вјере и цркве, свештенства и српског народа.

Живили наши јерарси!

Живили наши архијереји!

Живили!"

Тако су се дизале здравице одушевљено једна за другом све до 5 сати т. ј. доклен је ручак трајао. Сјутра дан у понедјељак рано отпутовао је преузв. барон Апел, а архијереји Николајевић и Перонић чинили су до подне посјете општинарима и другим угледнијим грађанима, а послије подне отишли су и они, почем је епископ Мирон најутра раније отишао у Брчки за Брод.

И тако се ова прва у зворничкој епархији свечаност архијерејског посвећења прослави. Нека је оном приликом искрена хвала свијести, услуги и љубави вриједних Тузлана и њихових општинара и тутора, који су за вријеме ове цијеле свечаности у сваком погледу ред држали. На за то дај Боже да се све оне лијепе на тој свечаности изражене жеље остваре, те да се наш мили српски народ подичи са поподобивеним својим архијерејом, коме желимо дуг живот, непарушимо здравље, сваку добру срећу и користан рад за свету православну цркву и српски народ у зворничкој епархији. — Живио!!!

У Д. Тузли, на Илијн дан 20. јула 1892. Ј. Н. Ђ. П.

Бесједа

коју је високопреосвештени г. митрополит Никола Мандић говорио у доњо-тузланској саборној цркви, приликом посвећења свога за Митрополита Зворничко-Тузланског, дана 12. јула 1892 године.

„Всѣкоє даѧніе благо, и всѣкъ даръ совръшєнъ свы҃ше ѥ҃сть, сходѧй w҃тъ҆ цѣ҆тъ свѣтъ҆ныхъ."

(Јак. гл. I. ст. 17.)

Призивом светога и све осветљујућега Духа низведена је на смиреност моју благодат његова — благодат епископска, преосвештена и највиша, којом се даје помазање више за просвећење ума и познавање вјечних истина у Тројици слављеног Бога. И тијем се ето извршн с моћном вољом Његова Величанства, премилостивога нашег цара и краља Франца Јосифа I. здружени глас велике цркве цариградске, којим призива недостојност моју на дјело свето и велико, у које ме уведосте ви, високопреосвештена господо и браћо данас, а истом прочитана царска повеља утврди ме у правима епископским држањем својом моћи и угледом,

показујући јасно, како се царство земаљско везује животом и бићем својим о све облађујућу силу царства небеског.

Испред умних очију мојих трепте данас успомене многе и свете, које ми представљају сву важност, силу и одговорност највишег достојанства Христове цркве. Из прошлости њезине живе гледам ликове апостола, апостолских мужева и осталих свјетила њезиних — недостигнуте примјере живота и светости рада, који су важност службе светитељске оцијенили, одговорност њезину пред Богом са свом снагом духа свога описали, а живо представили слабост своју према задатку своме, на ће могу ни ја — слаб као шта сам, — а да не најавим бојазан за смиреност своју при наступу свете службе ове, ал' уједно и да не ублажим бојазан ту великом надом у благодат Духа светога, истом изведену на ме молитвеним полагањем руку високопреосвештенстава ваших, наљедника апостолске службе свете.

Сам оснивалац цркве, Господ наш Исус Христос, изабрао је од свијех својих ученика дванаесторицу њих, које је прозвао апостолима својима (Лука 6. 13.), те им је заповједио, да пођу „**въ міръ весь**“, проповиједају божанствену науку Његову, и свршавајући свете тајне, спремају вјерне за спасење (Мат. 28 19. Лук. 22. 19. Мат. 18. 18.) А власт ону предао им је Он, као што ју је примио од Оца свога небеснога (Јов. 20. 22. 23.), те је желио, да ово небесно посланство са изабраних апостола прије на прејемнике њихове божанствене службе, а са овијех опет даље од кољена на кољено и да остане тако у цркви његовој до свршења свијета. (Марк. 16. 15. Мат. 28. 20).

Опредјељивши им тако дужности свете и снабдјевши их божанственом влашћу својом, заповједио је свијем вјернима својима, да их слушају (Лук. 16. 16.) и да им покорни буду, а за оне, који им се не би покоравали, пријетио је за непокорност њихову суд и осуду своју (Марко 16. 15. Мат. 10. 14; 18. 15.).

И као што су апостоли примили и задржали божанствено право и власт ову, од Христа им предану, и вршили свете дужности своје за живота свога, ширећи свету науку јеванђелску, дижући цркве, постављајући тајанственим рукоположењем (Дјеј. 14. 23; 20. 28.) у њима пастире и учитеље, тако су је исто предали цијелу и неповријеђену прејемницима својим, увјеравајући их, да их поставља у цркви сам Дух свети (Дјеј. 20. 28.).

По божанствености установе своје, по светости задатка свога, и величини власти своје, знање је епископско дакле и важно и неопходно нужно у цркви Христовој. Као главни учитељ цркве своје епископ не учи само сам вјерне своје истинама вјере, него предаје власт ову и презвитерима, сподабљајући одличне и заслужне трудбенике „**къ слову и ученію**“ двоструке части и награде своје (I. Тим. 15. 17.); као главни управитељ цркве, њему повјерене, надзире свештенство и народ свој у тачном вршењу божијих закона и црквених заповједи, а као судац у цркви суди сваком по дјелу његову.

Крај такове важности божанствене установе епископског звања у цркви божијој, не може нас дакле изненадити, нити нас изненађује, кад видимо, како се епископима као таковима придјевају у списима богодуховнених мужева имена велика и славна, јер на њима као ступовима својим почива црква; на епископа, божије слике и прилике, потичу као из обилна источника све тајанствене струје духовног живота; он је цркви нуждан, колико

„дыханіе человѣкъ, солнце міръ“; он је средсриједа свијем вјернима области цркве своје, ван које им живота животу нема.

Па кад посмотрим ово звање свето и велико, кад разгледам разгранате дужности његове, а помислим на анђеоску чистоту срца, мисли и жељâ духовних, којом се чувар вјере, анђео цркве, послан на службу, да спасава оне, који хоће да се спасу, одликовати мора; кад се сјетим, да су пред овијем достојанством говјели и пред величином дужности његових презали и најодличнији умови и сијетила цркве; кад чујем Великога Василија, гдје говори Јовану Златоусту: „*ти си ме бесједама својима* (о свештенству) *тако заклиња, да не владам више собом*“ (кн. IV.), ил' Јована, гдје му одговара: „*немој ме, молим те и преклињем, ја знам добро, како сам слаб и немоћан, а како је узвишена служба свештеничка и тешка управа њезина. Јер су олује, што потресају душу свештеникову много чешће од оних, што их замећу вјетрови на мору*“. (Кн. III.), ил' кад чујем апостола Павла: „*И ја бијах међу вама у слабости и у страху и великом дрхтању*“ (I. Кор. 2. 3.), а помислим да то говори муж, који је љубио Христа више него ико од земнородних — муж, који је узнесен био до неба трећега, и посвећен у непречене тајне божије (II. Кор. гл. 12. 4.), како онда да не застрепи душа моја у овом тренутку пред тежином одговорности, што је данас на се прима? Шта би могло охрабрити грешност моју, да се она поред свега овог, што рекох и чега се сјетих, попне на ово узвишено мјесто, те се примих службе, у цркви Христовој највеће и најтеже, одговорности пуне и препуне?

Тврда моја вјера, да се у цркви Христовој ништа не догађа без воље Божије и благог промисла Његовог, охрабрила ме и окријепила у овом тренутку, кад сам примио свето звање архијерејско. По тој вјери није могла смјерност моја без вишега одређења уз многе мане и недостатке своје ступити у збор мудрих и одабраних архијереја свете цркве Његове, јер **ксѧкоѥ даѧніѥ благо й ксѧкъ даръ совершєнъ свыше єсть, сходѧй w ѻтца свѣтъ**“, а њему се хтјело: „*да учини са мном чудо доброте*“ (Пс. 85. 17.) „*и да у слабости мојој покаже величину благодати своје*“ (II. Кор. гл. 12. 9.)

Руковођен том светом вјером, а окријепљен благодаћу Духа светог, пун одушевљења и љубави одазивљем се материнском гласу цркве своје, и по трећи пут ево изидох, да примим његин свети дар, у тренутку свечану, пред лицем светих представника његових и Богом благословене и освећене власти државне — овај пут дар највећи, за који слабост моја уздарја нема, да ђаконство, настављено презвитерством, архијерејском завршном службом, како би таланте, до сад примљене, новим умноживши талантима у дан суђени могао чути овај утјешни глас: „**слуго добри и вјерни**..... *уђи у радост господара свога*“. (Мат. 25. 23).

Ступајући дакле данашњим даном на поприште, на које ме стави уз благослов цркве највиша милост Његова Величанства, премилостивог нашег цара, краља и господара, прво ћу нагласити, да ћу свету православну вјеру, коју сам данас овдје јавно исповједио, правила и установе светих васељенских и помјесних сабора и светих отаца наших до конца живота свога не само сам истовјетно исповиједати, него и настојати, да и вјерни моји у повјереној ми митрополији зворничко-тузланској то исповиједање, правила и установе као свете темеље нераздвојно и непомјењено исповиједају,

једају и свето чувају. У спољњој управи цркве биће ми тачност, савјесност и несебичност правило, а чиста љубав према цркви и народу исходиште и покретач свему. Како је црква православна мајка народној школи и просвјети, то ћу настојавати из свијех сила својих, да се та света веза између мајке и кћери никад не поремети, него да једна другу благотворно потпомажу, имајући обје узвишен задатак, да просвјете ум, облагороде срце и упитоме нарав људску по узвишеној сврси земног бића свога, а *„све у славу Бога великога“*. У свему раду свому признаћемо у помоћ велику милост Божију, јер *„без мене не можете ништа чинити“* (Јов. 15. 5.) вели Он, и у опште трудићемо се, да вам с овога мјеста бесједимо језиком и начином, каквим нам црква и узвишено достојанство наше налаже да бесједимо.

А сад теби, Боже, источниче свију блага, за превелику милост твоју, што си је излио на недостојног слугу свога нека је част и слава! Чуваћу врата светог дома твога као будан стражар до пошљедњег даха земног жића свога; пашћу стадо твоје, које си искупио цијеном пресвете крви своје као добар пастир, који не бјежи као најамник од оваца својих, чим вуци навале на њих, него (који) полаже душу своју за овце своје, кад год то од потребе буде. Ти познајеш мене, познајеш душу моју; ти знаш све осјећаје срца мога и видиш тежње живота мога са свима манама и недостацима мојима, па ми не ускрати у великом и трудном звању моме благодатну помоћ своју; сачувај ме од заблуде словом свете истине своје; Духом својим светим ражени око мене таму, да у свјетлости присутности твоје боље видим славу славити пресветога имена твога, и приносити теби бескрвне жртве, најмилије даре, као *„твоја од твоих“*, да их милостиво примиш за спасење свијех вјерних својих *„къ свѧтыи й пренебсный й мысленный своѥи жертвенникъ“*.

Принесавши тако Богу на жртву првијенце свете службе своје са најдубљим страхопоштовањем обраћам се слици овој (Његова Величанства), која је изложена овдје, да у свечаном чину инсталације моје невидовно покаже присутност Његова Величанства, премилостивога цара и краља, узвишеног господара вашега и мога. Вјерност и оданост, што сам је заклетвом положио у руке Његова Величанства, положила је црква православна и витешки народ српски многовјеком већ историјом својом. Љубав према отаџбини, цркви и народности, то су три аманета прошлости, три светиње народне, које сачињавају једну тврду и нераздјељиву цјелину, од које се неда једна отргнути, а да се другој смртне не зададу ране. На као што сам из дјетињства свога љубио цара и отаџбину, цркву и народност своју љубављу синовљом, тако ћу то и одселе чинити и само ме смрт одвојити може од те тројаке љубави, у којој налазим спас цркве и народа свога, почетак и свршетак одличног посланства свога и као поданик, и као син цркве православне и витешког народа српског.

Ваша Преузвишености! Највиша милост Његова Величанства подвостручила се на мени тијем узвишеним чином, што је благоизволело Вашу Преузвишеност одредити за свога повјереника при свечаном чину инсталације моје. Обрадовао сам се гласу томе, јер сам знао, коликим је заслугама украшена свијетла личност Преузвишености Ваше, коликим је вијенцима славе окићена витешка глава ваша. Ријетке и одличне врлине духа и срца вашег узвисиле вас и посадиле цару и

краљу уа колено, а о рјетким војничким заслугама вашим говориће много рјечитије политичка и ратна повјесница аустро-угарске монархије, него ли моја слаба и невјешта уста. Јер докле год буде царске и краљевске аустро-угарске војске и војевања; докле год буде узвишено умирати за цара и отаџбину; докле се год буде пјесма пјевала о јунацима и јунаштву, а узносила и у авијезаде ковала генијалност духа људског; докле се год буде сјећала и памтила написана још повјест народа нашега, причаће се о вашој слави и јунаштву код Тамишграда, Монтебеле, Венцага, Солферина, Краљевграда и на осталим бојним пољанама простране наше отаџбине, а мени ће бити до вијека најпријатнија успомена, понос и дика, што сам тако срећан био, да ме је Ваша Преузвишеност као главар земље ове за ово високо мјесто Његову Вели чанству препоручити благоизволело, и што сам данас баш из руку најодличнијег сина народа нашег примио потврдну диплому Његова Величанства с царским писмом и печатом. Благодарећи Преузвишености Вашој на труду око увеличања свечаности ове, молим вас најскромније, да увјерити благоизволите Његово Величанство о мојој непоколебивој њерности и оданости према највишој осве ћеној особи и свој прејасној кући Његовој.

Сад се обраћам Вама, Високопреосвештена господо и браћо моја! Чин, којим ме благоизволесте данас прогласити до стојним благодати архијерејске и којим ме причислисте светом сословљу архијереја велике цркве царградске, чин је апостолског наређења, и он ми даје снаге духу а слободе срцу, да пробесједим сада с Вама као млађи и нескуснији брат ријечима благодарности за добро дјело, које свршисте данас на мени. Нека милостиви Бог духом својим светим погледа на дјело ваше свето и на мене скромног слугу свога, па да и ја пођем благословеним стопама вашим у вршењу светих дужности вишег стројења тајна божјих. Ви ћете ми, Високопреосвештена господо, бити живим узорима, како ваља живјети и радити, чувати и бранити цркву и светиње њезине. И ако би се када у животу моме догодило, да ми клоне дух под теретом тешког звања и превелике одговорности моје пред Богом и народом, обрати ћу се благовремено увијек на Вас, очинског савјета као окрјепе душевне молећи, јер „спасенїе ёсть во мнозѣ совѣтѣ“ (Притч. XI. 14.) А сад истичући себи за узор вашу побожност и радиност, ваше прегоревање и трпљење Христа ради и цркве његове ради, молим се и молићу се ваздa Богу за здравље и долгоденствије ваше, да продужите благодетни рад свој у Винограду Господњем, Богу на славу а цркви и народу на корист и утјеху душевну.

Благодарим и осталим достојанственицима грађанским и војничким, представницима градских и сеоских општина, црквених и политичких, који су присутношћу својом увеличали дан данашње славе црквене и државне, која се око мене овако лијепо вије и савија.

А вас, драга браћо свештеници и народе мили, на првом састанку нашем поздрављам првим архипастирским поздравом својим отворена срца, у ком је смјештена само љубав према вама. Та ме љубав кревула, да примим жезал архијерејски и управу богоспасајеме митрополије ове; та ми љубав неда души мира, нити ће дати, док не стигнем блаженој мети, којој сам пошао, а то је: да и у овој митрополији завлада пожељени црквени ред, палик реду посестрима њези-

них; да се придигне свијест за штовање закона црквених и грађанских; да плане пламен љубави према школи и просвјети народној и даље и боље на срећу и напредак народа нашег; да завлада и међ нама се зацари права љубав хришћанска, која ни злотворима зла не жели. И кад бих тако срећан био, те ову узвишену мету бар од части постигао, душа би моја мирна била, и срце би се моје радовало, јер бих могао с апостолом рећи: *„добар рат ратовах, трку сврших, вјеру одржах“*. (Тим. II. гл, 4. 7.)

Уздајући се дакле у помоћ божју, царску милост и потпору високе државне и земаљске власти, љубав и одданост свештенства, прокушану свијест народа свога, његово родољубље и беспримјерну пожртвованост надам се, да ћу — макар и са знојем свога лица и својих сатрудбеника — постићи свету циљел своју, те с том надом силом данас примљене благодати свете молим се Богу, навору свију блага, да са небесне висине благослови помазаника свога, Његово Величанство, премилостивог нашег цара и краља и господара, Франца Јосифа I. и сву срећно владајућу кућу његову; да благослови просвијетљену владу његову, да устраје у патриотичном раду око среће и напретка земље и народа; да благослови свете архијереје своје, који принесоше данас бескрвну жртву и за цара и за царство и „ѡ̀ всѣ́хъ ѝ за всѣ̀“; да благослови сав честити збор овај, христољубиво воинство, војеначалнике и градоначалнике и сав побожни народ овај, без разлике вјере и народности, како би се нашли споразумни и једнодушни свагда, кад устреба дати Богу божје а цару царево; *„а ја захваљујем Христу Исусу, Господу нашему, који ми даје моћ, што ме за вјерна прими и постави у службу“*. (Тим. I. гл. 1. 1.), у којој ћу му служити до конца вијека својега духом и истином.

Прі́зри съ нб҃сесі Бо́же, ѝ ви́жди ѝ посѣ́ти ви́ногра́дъ сі́й, ѝ ѹ҃тверди и́, є҃гѡ́же насади́ дєсни́ца твоя̀“. Амин!

Телеграм

Васељенском патријарху Неофиту.

Константинопол.

Вашом патријаршеском дозволом данас призиваньем светога Духа рукоположисмо Николу Мандића митрополитом аворничкотузланским.

К броју 1461 ех 1892. у Тузли 12./24. јулија 1892.

Митрополит босански: **Георгије,** Митрополит херцеговачки: **Серафим,** Епископ шабачки: **Мирон.**

Телеграм

Његовој Светости, васељенском патријарху Неофиту.

Constantinopel.

Рукоположен данас за епископа и постављен за митрополита аворничкотузланског хитим, да благодарим Вашој Светости за превелику милост Вашу изливену на моју смерност, цјелујући Вам синовски свету патријаршеску десницу.

У Доњој Тузли 12. јула 1892.

најблагодарнији, најпокорнији
Никола Мандић,
Митрополит аворничко-тузлански.

Број 106.

Окружница.

Пречасному свештенству обојег реда и благочастивим српско-православним општинама богоспасаеме митрополије зворничко-тузланске.

Именован по Његову царском и краљевском апостолском Величанству, премилостивом нашем цару, краљу и господару, Францу Јосифу I., у споразуму са Његовом Светости, васељенским патријархом, Неофитом VIII. и Његовим светим Синодом, за митрополита зворничко-тузланскога, примио сам дана 12. јулија о. г. у саборној свето-успенској цркви у Доњој Тузли уз призив Духа светога архијерејску хиротонију преко одређених за то архијереја, Високопреосвештене Господе: Ђорђа Николајевића митрополита дабро-босанскога, Серафима Перовића митрополита херцеговачко-захумскога и Мирона Николића епископа пакрачкога, а пошље исте уведен сам у име Његова Величанства у права и дужности владичанске од Његове Преузвишености, високородног господина, Јоана барона Апела, царског и краљевског ђенерала коњаништва, као царског за то повереника.

Јављајући ово пречасном клиру и свему српско-православному народу Богом чуване митрополије ове, додајем, да сам дана 6. о. мј., на свето и славно Преображење Господње, у име Божије примио повјерену ми управу митрополије, те по одличној дужности својој сјећам се најприје Његова Величанства, премилостивог нашег цара, краља и господара и Његове очинске бриге за срећу и напредак црквe и народа нашег, позивајући вас архипастирским гласом, да се са мном заједно вазда Богу молите: „Іако да дасть емѹ Господь мирное и долгодействованное житіе, здравіе и спасеніе и во всемъ благое поспѣшеніе, на враги же побѣдѫ и ѡдолѣніе“, и да уздржи срећно владајућу кућу Његову на многа и премногa љета.

А да се још потпуније одазовете правилима свете наше православне цркве, не пропустите, на дотичним општим и часним богослуженьима спомињати име смирености моје као законите своје у цркви поглавице, с оном топлотом срца, с којом ћу се ја вас свијех као духовне дјеце своје сјећати, приносећи Богу свете бескрвне жртве и молећи му се за наше здравље и спасење.

Не могу, а да вам овијем поводом свима на срце не ставим, да уз непоколебиву вјерност и одданост према узвишеном Господару своме пазите и поштујте Његове законите власти, и законе, по њима створене, тачно и савјесно вршите; да љубите свету православну цркву своју, и по њезиним правилима живот свој проводите; да брижљиво његујете школу и просвјету народну; да неслогом и личним заједницама не расточавате свој и народни живот, излажући се праведној клетви потомства свога; да се добро и братински слажете са сугрђанима својим друге вјере, другог имена и племена, поштујући њихове светиње, а своје чувајући и љубећи. Овако ћете показати јасно свему свијету, да сте вјерни поданици свога цара и господара, истинити синови цркве своје православне, у којој су вам блажени претци сачували народне светиње ваше: име, језик и народност српску, а образ и поштење људско. Само тако ће моћи: „благодать Господа нашегѡ Іисѹса Христа и любовь Бога и Отца и причастіе сватагѡ Дѹха“ бити „со всѣми вами“.

У Доњој Тузли, 6./18. августа 1892.

Никола Мандић,
митрополит зворничко тузлански.

Допис из Д. Тузле

О посвећењу Зворничко-Тузланског Митрополита високопреосвећеног г. Николе Мандића

Господине уреднице!

Ево ме да ти ма и у најкраћим потезима опишем свечаност при посвећењу високопреосвећеног г. Николе Мандића митрополита Зворничко-туланског.

Опис неће бити потпун, јер нијесам био у Тузли од самог доласка митрополитовог у Тузлу, а и за то што свечаност нијесам могао са свију страна посматрати, ни свагђе доспјети да све видим.

Можда ће се који брат у Христу наћи, да потпуније ову свечаност опише, те ако сам што испустио оч ће допунити.

Док сам добио вијест да ће посвећење бити у Тузли, у нећељу 12. о. м., то сам се одмах и почео спремати да идем у Тузлу, те да и ја будем при посвећењу.

Хтио сам да што прије дођем, али ми је једва могуће било да у Тузлу стигнем у суботу иза подне (11. ов. м.).

И заиста како је било рђаво вријеме, киша и бура, то да нијесам ово што сам, одустао би од путовања, као што су усљед рђава времена и многи одустали.

Ма да ми је као свештенику из зворничке дијецезе и у дужност спадало да при посвећењу будем; то ме је поред тога још и жеља вукла, колико да присуствујем томе изванредном, ријетком чину, толико и да што прије видим тога чувеног Мандића.

Жао ми је било што нијесам могао бити и стићи, те да будем у Тузли при доласку и дочеку новоименованог митрополита, Високопречасног г. архимандрита Николе Мандића, а тако исто при дочеку и доласку Преузвишеног господина барона Апела, поглавара ово-земаљског; али су ми казивали, који су били, да је у сриједу 8. ов. мј. кад је Високопречасни господин Мандић дошао, на станици жељезничкој дочекала га је српско-правосл. општина туланска и много грађанство, као и сво чиновништво, а и општинско градско заступство на челу са Ибрахимбегом Џиндом градоначеником.

При изласку из влака поздрављен је од стране српско-православне општине и од градске општине, а за то вријеме пуцали су и топови у почаст томе високом и одличном госту.

Тако исто био је свечан дочек при доласку Преузвишеног госп. барона Апела и при доласку Високопреосвећене господе митрополита: сарајевског Борђа Николајевића, мостарског Серафима Перовића и пакрачког епископа Мирона Николића, који су у петак (10 ов. мј.) у Тузлу стигли.

Кад сам се у суботу приближивао Тузли, одмах сам још из далека могао видјети, да је варош у радости, а тако је и свако други — ко за ту радост и свечаност није ни знао — могао је видјети и примјетити промјену.

Свуда су се виле и лепршале народне тробојнице, но поред тих било је и државних застава.

Српска црква, школа, куће, сви уреди и државне зграде — све је то било окићено заставама.

Улице пуне свијета из мјеста и са стране, све весело, све се кретало — све оживјело.

Прошавши поред цркве видио сам одмах, како је сва ограда око порте зеленилом и небројеним тробојницама оки-

ћена. Капија на порти и торањ црквени били су лијепо окићени са кандилима, које је ноћу запаљено са свим лијепо изгледало и у фигурама блештило.

Одмах ми је пао у очи натпис више капије на порти, који је за почаст свом новом архипастиру подигла српска општина.

Послије сам ушао у цркву, која је била лијепо уређена и сва са ћилимовима великим застрта, као и столови за митрополита и поглавара земље били су са ћилимовима умотани и прекрити.

У столу митрополитовом била је слика св. Саве, а у столу поглавице земаљског слика Његовог Величанства.

Тако исто „кор“ — таван црквени — био је прекривен великим ћилимовима, који су одозго на ниже висили.

Кад сам све разгледао, то сам у 3 сахата по подне отишао, да се престави Високопречасном господину Мандићу.

На вратима од ходника угледах га и казаше ми, да је он. Ја се преставим са још више свештеника и он нас са свим пријазно прими.

Ја га први пут видох — први поглед на њега и одмах ми се чини, да видим у њему човјека пријатна, љубазна, озбиљна, разговорна, једном ријечи правог српског архијереја.

То је човјек висок, пун, здрав, млад и не би рекао да му има 40 година, (а међутим има му преко 50), и поред свега тога лијеп човјек, лијепа персона, који по својој спољашњости свада међу лијепе људе. Једном ријечи природа га је обдарила са свима добрим својствима — душевним и тјелесним.

То је човјек пријамљив, симпатичан, који са својим говором сваког привлачи и задовољава, и по свему своме такви ми изгледа и чини ми се е не може имати непријатеља.

У суботу је почела вечерња у 4½ сахата по подне. Свијета је било много. Сви архијереји више, а и новоименовани.

На вечерњи је началствовао новоименовани митрополит, архимандрит Мандић са још четири свештеника и два ђакона, а за пјевницом је пјевао „*Блажен муж*“ високо пречасни г. Томо Алагић, професор српско-православне богословије тако рећи анђеоским гласом.

Послије отпуста вечерње изашао је на амвон један свештеник и прочитао позив управљен на новоименованог митрополита.

За тим је новоименовани митрополит прочитао одговор.

И послије тога настао је ванредни обред: „*вечера љубави*“.

На средини цркве приуготовљена је трпеза и на њој хљеб, вино и чаше.

Сва три архијереја, а и новоизабрани посједали су на столице око трпезе.

најстарији митрополит г. Ђорђе Николајевић резао је хљеб и сипао у чаше вино.

На амвон су изашла два ђакона и наизмјенице говорили многољетствија: Цару Патријарху, Николајевићу, Серафиму, Мирону, новоизабраном Мандићу и најпослије војеначалницима, градоначалницима, ктиторима храма и цијелом православном народу.

На свако многољетствије пјевали су архијереји, свештеници и народ: „многаја љета“, а архијереји сваки пут се са чашама кунцули, вина пили и хљебом се залагали.

Остатак хљеба исјечен је и раздао га је народу новоизабрани митрополит.

Народ се је гурао, да пољуби руку новоизабраног владике и да из његове

руке прими освећени хљеб, а за тим се разишао кућама.

У 9 сахати у вече приредило је општинско поглаварство бакљаду његовој Преузвишености поглавару земље господину барону Апелу.

Бакље и лампионе носили су најодличнији грађани, а пратила их је грдна множина свијета.

Бакљада је пошла од старе беледије, те кроз улице до стана његове Преузвишености барона Апела.

Градоначелник Ибрахим бег Џиндо поздравио је од стране градске општине у кратко барона Апела, а за тим је г. барон Апел захвалио се грађанству на знацима вјерности и лојалности. И за тим је бакљада кренула се даље и разишли се кућама.

У нећељу до 8 сахати у јутру свршена је јутрења, а у 8 сахати дочекали су обучени свештеници архијереје па вратима од порте и до у цркву пјевали тропар храма.

На литургији била су обучена четири архијереја, шест свештеника и два ђакона.

Одмах послије облачења архијереја, митрополит Николајевић сједећи на столици (на амвону) пита новоизабраног митрополита, који је у олтару стајао окренут Николајевићу: како вјерујеш? Новоизабрани чатао је „*Символ православне вјере*“. За тим Николајевић пита: Како исповиједаш? Новоизабрани чита исповиједање православне вјере, а између тога три пута читао је Николајевић молитву над главом новоизабраног митрополита.

„*Благословено царство*“ рекао је госп. Мандић и послије пред апостолом почело је посвећење, а Серафим и Мирон обавођили су новог владику око престола и Мирон громогласним гласом пјевао је: „*Слава тебје*“, „*Сајави мученици*“ и „*Исаије ликуј*“.

Послије тога предао је митрополит Николајевић новопосвећеном митрополиту Мандићу архијерејски „*жезал*“ са ријечима да тај жезал узме и да са њиме управља стадо своје, те да тај жезал у његовим рукама буде за рђаве жезал наказанија, а за добре жезал утјехе, и још даље поучно је новопосвећеног какви треба да буде према свештенству, народу и у опште према свакоме.

Пред сами свршетак литургије отишла је депутација у окружну област за барона Апела. Депутација је састављена од свештенства и грађана.

Од стране депутације, а у име свештенства и народа поздравио је барона Апела Васо Поповић прото Градачки, и са неколико ријечи позвао га је да као изасланик и царски замјеник у цркви инсталацији присуствује.

Његова Преузвишеност захвалио се на поздраву и позиву, те је одмах са окружником Вуковићем и Пером Тодоровићем, а у пратњи депутације у цркву пошао. Пошто је окружна област подалеко од цркве, то се на фијакерима ишло.

У цркви је прочитао г. Тодоровић писмо министра Калаја, којим се барон Апел од стране Његовог Величанства за царског замјеника и комесара при свечаној инсталацији Зворничко-тузланског митрополита одређује.

А за тим је госп. Тодоровић читао цареки указ, којим се госп. Никола Мандић архимандрит за митрополита Зворничко-Тузланског потврђује, који је указ са царским печатом и потписом утврђен.

Послије тога је Преузвишени госп. барон Апел говорио, и у име Његовог Величанства увео је у звање високопреосвећеног г. митрополита, нагласивши да

му од данас припадају сва права, која један архијерej има.

За тим је читао ново-посвећени митрополит писмо од вселенског патријарха Неофита, којим га он са својим светим Синодом као достојна за архијерejски чин и за митрополита Зворничко-туланског признаје.

Између сваког овога читања, а на одмору, пуцали су топови.

Послије свега тога говорио је прву своју бесjеду високопреосвећени господин Никола Мандић митрополит, која је бесjеда учинила највећи утисак на све и на сваког.

Многоме је, па и мени самом, потекла суза, јер до данас нијесмо чули да нам онако митрополити говоре — чистим српским језиком и са српским осjећаjем, те да онако уздижу српско јунаштво за своју вjеру и народност, које је вели, јунаштво призналa историја и цио свиjет.

Слушаjући га, немогох а да бар шапатом у себи не рекнем: *„Алал ти вjера и српско млиjеко; буди и остани такви како говориш, ми ћемо као стадо твоје увиjек слушати глас твој — глас доброг пастира нашег.“*

У цркви је при посвећењу било поред депутација од свиjу општина Зворничке епархије, још и много народа и свештеника до 60.

Било је свештеника и из сарајевске епархије.

Осим тога, међу гостима са стране биjаху браћа митрополитова: г. г. Пајо Мандић домобр. пуковник из Вараждина, Тривун Мандић посjедник из Грачаца, даље рођаци митрополитови мајор Борота из Загреба и г. Корица трговац из Госпића.

Послије литургије и посвећења пошло је свештенство и изасланици од општина у резиденциjу новог митрополита и честитали му.

На овом мjесту морам рећи и признати да је српско-православна општина тузланска много радила и трудила се да свечаност што љепше и што боље испадне.

И на свакоме од њих могао си видjети да им је жао што се то није из даље знало и објавило, те да се што свечаније припреми и уреди.

Али, и ако је било кратко приjеме, опет је општина свом снагом и брзином радила да задовољи колико свог новог архипастира, толико и све госте са стране, јер никоме нијесу дали у гостионицу него су све госте по својим кућама раздjелили.

За све то нека је хвала скороизабраном црквено-школском одбору и предсjеднику, а особито Јови Букићу подпредсjеднику, који је са својом умjетношћу, са својим лиjепим и китњастим говорима задовољно новог митрополита, а и осjетљао образ честитој Србадиjи тузланскоj.

Тога дана могао си и на лицу сваког читати радост, јер је ово прво посвећење у Тузли, и јер је ово први Србин митрополит у Тузли.

Дакле свечаност оваке врсте није до сада никад у Тузли била.

У недjељу у 2 сата по подне дао је новопосвећени митрополит г. Мандић банкет у „Гранд хотелу“.

На банкету је било преко 100 особа.

Много је лиjепих здравица пало.

Прву здравицу напио је нови митрополит Његовом Величанству захваливши му на великоj милости коjу је од њега добио; за тим Преузвишеном госп. министру Калаjу, послије барону Апелу и земаљскоj влади.

Свака му је здравица окићена са правом говорничком умjетношћу.

Његова преузвишеност барон Апел напио је новом митрополиту и *српско-православном* свештенству. Окружник г. Вуковић *српско-православном народу* тузланске епархије, а за тим надовезао и у опће цијелом народу ове земље.

Послије је напио од стране општине и народа потпредсједник тузланске општине Јово Букић: цару, министру Калају, барону Апелу и зем. влади.

Митрополит Николајевић војсци од највећег часника до простог војника.

Генерал Сомер захвалио се Николајевићу.

За тим је Васо Поповић прото грађачки од стране српско-православног свештенства Зворничке дијецезе напио троји архијереја, напоменувши значај и светињу чина, који су они извршили.

Високопреосвећени госп. Мирон Николић побуђен здравицом В. Поповића вели: „видим сада да је свој домаћ међу своје и да су своји свога својски примили и т. д. и подиже чашу свима који љубе своју отаџбину.“

Живко Црногорчевић окружнику г. Вуковићу.

Свештеник казненог завода у Зеници Петар Јанчевић новом митрополиту.

И најпослије окружни престојник г. Вуковић досадањем администратору Зворничке митрополије високопречасном госп. архимандриту Александру Симићу.

И с тим је банкет довршен.

Сјутра дан почели су се гости са стране разлазити, а и ја сам отишао на Тузле и одио најљепшу успомену посвећења првог Србина митрополита тузланског.

Свештенство и народ разишло се са најбољим мислима о новом свом митрополиту и са највећим надама у њега.

И све су прилике, сви су знаци да се у надама нећемо преварити.

Бог ће валда један пут и о нама промислити — хоће, јер и наш је Бог!

Мјесеца јула 1892. год.

Један свештеник из Посавине.

Поздрав

Његовом Високопреосвештенству **Николи Мандићу** новом митрополиту епархије зворничке.

Опрости жару млађане душе
Дирнуте до дна појавом твојим,
Што слабим пером подузех сво
Митрополите, да тебе појим!

* * *

Један пут се човјек рађа
На бијели свијет,
Живот му је спрам вјечности
Као мушки лет. . . .
Кратак живот, ал' му спомен
Непрекидна влас,
О њој свијет по дјелима
Свој подиже глас.
Добра дјела кад ли, тад ли
Стичу добар суд,
А зла дјела већ у клици
Носе гадну њуд.
Твоја дјела, митрополите,
И прошасти рад,
Такова су, да нам буде
И будући над.
Не ласкам ти, то говори
Младог срца жар,
Које ј' вазда спремна жртва
Српству на олтар. . . .

* * *

Пред твојим кроком, митрополите,
Народ српски — паства твоја
С надом и молбом пада ничице
И теби кличе;

„Добро нам дош'о пастиру добри,
Срећан ти био твој нови рад;
На дику теби, на корист нама,
А душманима на вјечни јад!“

* * *

Тако ти кличе и Срб-Босанче,
Што Сриство своје свом душом воли;

На те и опет при завршетку
Смјерно јагње твог стада моли:
„Опрости жару младјане душе
Дирнуте до дна појавом твојим,
Што слабим пером подузех ево,
Митрополшче, да теби појем!“

Бијелмна.

— **мир Мир** —

Живот и дјелање блаженопочившег епископа сентандрејског и будимског Арсенија Стојковића.

Лицем на српске Цвијети — 29. марта о. г. промијенио је овај земни живот са бољим вјечним најстарији јерарх српске православне митрополије карловачке — Арсеније Стојковић епископ будимски. Издануо је овај побожни и смирени многогодишњи слуга св. олтара Господњега, овај прави љубитељ и љубимац народа свога, у двору свом владичанском у Сентандреји послије кратког боловања.

Сви наши и богословски и политички листови донијеше већ до данас на својим странама црну вијест о смрти владике Арсенија, и колико и како који знаде и умједе, оцрташе живот његов и описаше дјелање његово. Па ни „Источник“ не смије заостати за њима, а да у ступицима својима не каже што читаоцима својима о животу покојникоме, и да не баци критички свој поглед на рад и дјелање овог ријетког српског архијереја.

Блаженопочивши Арсеније родио се 28. октобра 1804. год. у Мокрину, гдје му је отац његов био тада ђаконом и учитељем. На скоро му се отац пресели у Сент-Иван за пароха. Млади Арсеније полазио је основне школе с прва у Мокрину, а потом у Сент-Ивању. Год. 1816. пође у гимназију у Сегедину, па свршивши ове пет разреда, оде у Сомбор, гдје за двије године сврши препарандију. Након свршене препарандије настави 1823. год. опет гимназијске науке и сврши у Темишвару VI. разред с врло добрим успјехом. Богословске науке слушао је у Вршцу. Потом у Сегедину сврши филозофију (данашњи VII. и VIII. разред.) Одавде оде у Пешту, гдје је кроз двије године (1828. и 1829.) на тамошњем универзитету слушао правничке науке.шест година проведених у том манастиру знат и

Као ђак бијаше Арсеније вазда озбиљан и трудољубив, а те су га врлине красиле и послије читава његова вијека.

Наоружавши се овако потребним знањем, зажели примити монашки чин. Год. 1829. понуди се тадашњем митрополиту карловачком Стевану Стратимировићу за придворног калуђера. О Стратимировићу се знаде, да је био строго црквен и озбиљан митрополит, пак читајући с лица младога Стојковића озбиљност и челик — карактер, прихвати понуду његову и упути га у фрушкогорски манастир Раковац, гдје га митрополитски протосинђел Пантелејимон Живковић 10. марта 1830. год. постриже за монаха оставивши му и у монаштву име Арсеније. Постављен ускоро придворним митрополитовим ђаконом прими се по жељи митрополитовој професорске катедре у богословији карловачкој и предаваше „Историју цркве“ и „Тумачење свијећа“ све до год. 1842.

Аванзирао је доста брао. Год. 1831. поста протођаконом, а 1833. архиђаконом и конзисторијалним нотаром, а већ 1835. рукоположен је за презитера, синђела и протосинђела.

У оскудици богословских штудија прерадио је он у времену свога професорована „Реторику“ и „Пастирско богословље“ којима се уџбеницима богослови карловачки испомагали и користили све до најновијих времена.

Г. 1839. произведен буде за архимандрита и поста настојателем манастира Раковца. У манастиру овом показао је Арсеније особиту ревност за напредак и благостање манастирско. За

је обогаћен Раковац тако, да кад је полазио из њега, предао је он свом наљеднику архимандриту Гершићу преко 3000 акова чувеног раковачког вина и око 1000 акова честите ерјемске шљивовице, што је, како се зна, по покојнике, ускоро пропао мутњием трагом. Тако је исто и у манастиру Грегетегу оставио у наслиђеје пун подрум добра вина и ракије сјем тога, што је у манастирској каси и прилично готова новца остало.

По смрти бачкога владике Георгија Храниславa постави тадањи митрополит Јосиф Рајачић Арсенија за свога мандатара удовој епархији бачкој. То бијаше 1843. а 1844. г. именује га цар и за администратора јој. И тако је Арсеније управљао овом епархијом све до год. 1852.

У години 1853. бијаху четири епархије у карловачкој митрополији упражњене, ушљед чега св. архијерејски Синод попуни те године све четири те епархије, те тако Темишвар доби Машировића, Вршац Конђелића, Арад Иваковића, а најспромашнија и највећма тада запуштена епархија будимска доби за владику — Арсенија Стојковића. Августа мјесеца буде он свечано интаљиран за владику те епархије и проведе као епархијски јој епископ у Сент-Андрији мало не пуних 40 година.

Кад је оно 1870. год. умро карловачки митрополит и патријарх српски Машировић, постављен буде Арсеније за администратора патријаршије, али сутицајем околности буде му администрација год. 1872. одузета.

Црквено-народни сабор изабере 1874. год. једногласно Арсенија за свога патријарха, но круна с неким својијех разлога не потврди тај избор.

Тако исто при концу 1881. год. изабра га по други пут сабор за патријарха, но и овај избор оста не потврђен.

Ево овољико знадосмо рећи о његовом животу, а сад да му промотримо рад и дјелање његово!

С које год стране промотримо рад и дјелање покојног владике Стојковића, опажамо, да је био достојан оне прве архијерејске ризе и митре, коју је тако дуго носио. Арсеније је био добар професор, примјеран и приједан калуђер, добар економ, ваљан Србин и патриота, и савјестан и праведан владика. Појава заиста ријетка!

Ученици његови причају, да је увијек био строг, озбиљан и праведан професор. За шалу никакву није знао. Свагда је више покланьао пажњу на полазак цркве и морално поведење, него на интелектуално изображење богослова.

Монаси у манастирима, у којима је он био настојатељем, бијаху поред њега такођер прави калуђери, чиста живота, примјерна владања, побожни и ревни у служби својој, а и на пост се строго пазило код њега.

Кад је Арсеније био у правим мушким годинама, а то је било, кад је био архимандритом раковачким, тјелесна слабост га је врло обхрвала, а да је тада остао жив и послије онако дубоку старост дочекао, захвалити се има његовој устрајности и уздржљивости као и свагдашњој умјерености његовој у свему, коју му лијечници препоручиваху.

Сваком је био приступачан, зато је вальда и задобио љубав и повјерење народа свога.

У ходу, у службу бијаше достојанствен, као што и приличи прејемнику апостолске службе. Његово служење свакоме се допало. Кад је служио, служио је тихо од прилике онако, као што се служи, што вели учени архимандрит Дучић, у Трјестанској цркви.

Арсеније је био до крајности трјезлив тако, да кад је нпр. дигнут са администрације, и кад му круна не благоволи у два маха избор његов за патријарха санкционисати, није против тога ни пред својим најинтимнијим пријатељима резоновао; шта више ни једном цртом лица свога није показао негодовање, него је и у тим горким часовима био задовољан стањем својим и сав удес свој приписивао је неиспитаној волји Божијој, а све своје задовољство налазио је свагда у љубави и неограниченом повјерењу народа свога. Вазда бјеше ведар и одан своме владару, лојалан својој влади. Ушљед тога су његове старе српске груди биле и украшене знацима високе царске милости. Год. 1872. кад му је администрација патријаршије одузета, одликован је великим крстом Франц-Јосифова реда, а 1882. пашше послије именовања Германа Анђелића за патријарха, одликован је Арсеније за

доказану привржености своју Превишњем двору орденом гвоздене круне I. степена. Осим тога бјеше он дугогодишњи прави тајни савјетник Његовог ц. и кр. Апост. Величанства и члан горњега дома угарскога сабора.

Круну свију његових врлина чини његова неограничена љубав к народу свом — народу српском, коју је он толико пута према истом засвједочио, и која му је такођер можда сметала да заседне пријесто српскијех патријараха.

Па и љубав његова према цркви својој православној била је превелика, а живо његово настојање, да црквена дјела у бољи колосек доведе, свједочи нам јасно, да је он имао пуно црквене свијести.

С похвалом морамо овђе споменути, да је пок. владика Арсеније и као владика био онај исти стари економ, каквог смо га видјели као настојатеља манастирскога. Из својих худијех доходака оправио је он наскоро послије доласка свога у Сентандреју епископски двор, наново засадио зопарложене епископске виногради, и у опште у свом двору бољем економском напретку темељ ударио.

Још је једно добро дјело Арсеније учинио, кад је за епископа у Сентандрију дошао. Он је једном за свагда учинио крај нечувеној симонији, која је — рекао бих — највећа маха у његовој дијецези до њега имала. Штедљив је био приличо, јер је послије смрти његове остало и нешто пара, и ако је познато, да је владика Арсеније за живота свога доста милостиње подијелио.

Па тај и такав владика, поред свију својијех добријех својстава и лијепијех врлина, није могао бити и без некијех мана. Право каже св. Писмо: „Никтожи кромѣ гдѣха, токмо единъ Богъ“. Нека ми опрости блажена сјен покојног владике Арсенија, што као свештеник, коме интерес цркве и народа влада на срцу лежи, морам овђе рећи, да је неопростиву погрјешку учинио покојни владика Арсеније тиме, што је дозволио, да се под његовом администрацијом створе неке нове установе, којијех никад и нигдје православна црква познавала није. Ми смо увјерени, да је Арсеније као добар јурист и врстан канончар, као строги јерарх и црквени достојанственик врло добро знао, да канони св. цркве наше строго, а не без разлога, забрањују, да се у цркви за вријеме sedis vacantiae т. ј. за вријеме упражњене столице црквене поглавице, никакве промјене нити у самом придворном особљу, а камо ли што се сустава саме цркве тиче, не смију предузимати; а владика Арсеније, не знам каквијем побудама вођен, допустио је, да се под његовом администрацијом и под његовим предсједавањем у сабору нашем такве установе створе, због којих и данас још ево на жалост и црква а и народ наш сам много пати и трпи, те је и данас још велико питање, хоће ли се црква наша православна и опет повратити у своје законом и канонима црквеним прописано и обиљежено стање. Лако је могуће, да је владика Арсеније у ову погрјешку пао и исту учинио само из превелике љубави према народу свом, а под управом можда тада моћних вођа народних, а ни сам он није слутио, од каквих ће злокобних посљедица те установе у потоња времена бити и по цркву и по народ српски. Но сад како било да било, тек данас мора сваки свјестан свештеник увиђети и признати, да Арсеније као администратор патријаршије тако што год није могао нити је смио у цркви својој допустити. Па не вјерујемо, да у течају времена није и сам владика увидио, да су многе тачке тијех установа скроз нецјелисходне и противне духу православне цркве. Пријатељи његови веле, да Арсеније у новим установама није сматрао рушење цркве и њеног основа, но временом се показало баш противно. Те нове установе изазвале су многе неприлике у цркви; а куд ће горе, него што су оне посијале толику несугласицу између народа и јерархије?

„De mortuis nihil nisi bene“ вели Латин, и Боже нас сачувај, да би ми хтјели овђе блаженопочившем владици подметати и оно, чега код њега није било. Али се доста начудити не можемо покојном Арсенију, што у својој и онако маленој епархији нигда није правио каноничне посјете; што своје пастве, која је толико са туђим елементом измијешана, и коју је он толико жарко љубио, ипак никад не посјети и у православној вјери не утврди! Та зар је једна овчица и онако малена стада његова — да не рекнем са непажње његове — изгубљена и за Српство и за Православље? И ту пријатељи његови правдају га тим, што му се тобоже сметало од стране државне власти, и да му није било

могуће обићи своје пастве без трошка за сиромашни народ епархије његове. Но ми сумњамо, да су то узроци његовом пасивитету у том обзиру. Кад државна власт није бранила другим архијерејима правити каноничне посјете, што да Арсенију брани? Ако допустимо да је други узрок т. ј. сиромаштво пастве му — и постојао, то чиме ће оправдати пријатељи његови такав исти каснији његов поступак, кад је дотација његова изједначена са дотацијом осталих епископа? Но ту владици није сметало ни једно ни друго, да чини своју тако свету дужност. Као пријатељ истине, ја овде морам стати на ређи, да се бадава упињу пријатељи Арсенијеви, да ману ту с њега скину, кад ми овамо сви знамо, да је државна власт и односно круна баш радо имала, кад је чула, да српски архијереји каноничне посјете по својим епархијама праве. Ја се добро сјећам, кад је витешки наш цар и краљ Франц-Јосиф I. 1881. г. био у Печуху на маневру, те том приликом тадањем администратору патријаршије Герману Анђелићу, који му је на поклоњење дошао, с одобравањем споменуће му, како је један протопрезвитерат у архидијецези каноничко посјетио, ласкаво рекао: Nicht wahr, Sie wurden in der Gränze sehr gut empfangen? Може ли се послије ових царских ријечи тврдити, да је влада сметала и владици Арсенију да каноничне посјете прави? Но немар према вршењу ове главне дужности епископске не терети само поч. Арсенија, он је теретио многе и многе наше архијереје, па их терети и дан данашњи. А каква штета отуда и по цркву и по народ, то свако разудити може, ко само озбиљно о томе мисли и суди! Камо ли наше срећне, да наши архијереји ту главну дужност своју врше како треба! Црквене би нам тада оправиште биле, свештенство у свему боље, међеднице и заузимљивије, тутори и предсједници црквених општина ревнији и савјеснији, народ побожнији био и цркву би своју маљљивије и пријежније но обично похађао, а црквене благајне биле би пуније, јер би се тада са страха од архијереја морало савјеснице с црквењем имањем манипулисати! Нама је жао, што ређи морамо, да је ово један неопростиви успјех, са кога су архијереји наши одговорни и пред Богом и пред народом својим.

Још је владика запемарио једну дужност своју. У његовој бившој епархији један је једини манастир — Грабовац, гђе се о Петрову-дне силан народ на молитву скупља. Калуђери грабовачки сваке године позивају свога владику Арсенија на славу и ради утјехе и утврђења народа у вјери православној; али владика се никад њихову позиву не одазва, ма да је тај манастир близу паробродске станице, ма да је владика више пута туда лађом пролазио и ма да га је народ с љубављу и одушевљењем овђе очекивао. Узрока и разлога оваковом поступању Арсенијевом не можемо ни у каквој околности да видимо, јер ако му се — што тешко да је истина — бранило походити епархију своју, нико му није могао бранити, да дође у један једницати манастир свој бар једаред у вијеку!

Покојни владика није био Бог зна какав научењак, али је био човјек здрава и бистра ума и здраво мишљења. Он је био неразиран у свему, само је био такве повучене нарави, да се није пнђе истицао.

Пријатељи Арсенијеви одричу деспотизам код њега. Но ни код њега се тај деспотизам није могао сакрити. Но нека нико не мисли о деспотизму код њега у оној мјери, у којој га имадоше други наши архијереји. Ја ћу да споменем једну ситну околност, из које и његов деспотизам мало провирује. Владика Стојковић није баш волио, да се богослови одају на више науке ради боље спреме своје. Знамо ми, како је он бетежисао Радића. Није он мрзио Радића само ради једне суђете Радићеве, него је Арсенију сметала умјетност и опсежно знање Радићево. Знамо ми још један подобан случај. Кад се једном у св. Синоду рјешавала молба једног вриједног богослова, који је тражио штипендију, да се ода на више науке у Русији, овако управо рече владика Арсеније осталим архијерејима:

„Е господо, велика је ризика повјерити 600 ф. једном младом човјеку, па га пустити у туђ и страп свијет". А зар што фали, што су толики српски синови слушали више богословске науке у Русији и Грчкој?

Наша намјера није била, да с овим посљедњим потезима славу владике Арсенија, него га хтједосмо вјерно нашим читаоцима да представимо. Знајући, да је „рецсатте humanum" не замјеримо толико владици Арсенију, јер и

највећи умови радо у погрјешке падају, но цијенећи га са његових ријетких врлина, које горе побројасмо, а поменуте мане застирући копреном заборава, рецимо му и ми с осталом нашом једноверном и једнокрвном браћом: „Слава ти владико Арсеније“.

На међи будимске епархије.

В. К. С.

Пјесма захвалница.

Митрополиту Дабро-босанском господину Георгију Николајевићу.

Свети оче! Ти нас љубиш!
Показ'о си светим дјелом,
Показ'о си оче нама,
Показ'о си — св'јету б'јелом.

Ти нас љубиш дико наша,
Митрополит Георгије;
И над нашим милим селом,
Твоја света душа бдије.

Ти нас љубиш наша славо,
Митроносна српска главо;
Ти нас љубиш господине,
Најславнији „*Јаска*“ сине.

Ти нас љубиш добротворе,
Љубиш твоје село родно,
Даров'о си нама добро,
Вјековјечно не заходно.

Основ'о си поклон вјечни,
За јазачке српске мо̀ме;
Основ'о си извор блага,
Јаску родном селу твоме.

Основ'о си дар и поклон,
Без разлике свакој кћери —
Јазачанки, која с' вјенча,
У српској светој вјери.[1])

И јазачке кћери наше
Десница ће твоја света
Даривати, док је Јаска,
Док је Срйства — док је св'јета.

Чим јасчанка ћерку роди,
Радује се твоме дару,
И за здравље твоје оче,
Смјерно с' моли Вишњем Цару.

Ти нас љубиш наша славо,
Митроносна српска главо,
Ти нас љубиш господине,
Наш јазачки свети сине.

Ти нас љубиш добротворе,
Показ'о си светим дјелом,
Показ'о си оче нама,
Показ'о си св'јету б'јелом.

За ту љубав, љубав треба,
И признање и захвала,
Ал' за то је нашег ума,
Наше душе, снага мала.

Ко на твоме вјечном дару,
Достојно ти да захвали?
Кад јасчани твоји мили,
О! за то су слаби, мали.

---

[1]) Познато је поштованим читаоцима овог листа, да је Његово Високопреосвештенство архијепископ Сарајевски, митрополит Дабро-босански и Екзарх све Далмације, господин Ђорђе Николајевић, својим „закладним писмом“ даровао 12.000 фор. на корист удадбеница Српкиња у селу Јаску (Види „Б.-Х. Источник“ свеска 9 и 10 од 1890. год. стр. 393.). Од 7. децембра 1891. год. (број 2056) Његово Високопреосвештенство измијенио је § 2. свога „закладног писма“ овако: „Да се не би послије моје смрти какве потешкоће или пометње у одбору изродиле, нашао сам за потребно, установу и садржај параграфа другог (§ 2) ове моје задужбине измијенити у толико, што одређује: *да цијела годишња добит те закладе од 504 фор.* (која се до сад у два пута у години, и то мјесеца маја 1-ог и мјесеца новембра 1-ог наплаћи-

Нема у нас оче р'јечи,
Каквих вр'једи љубав твоја,
А за в'јенац теби оче,
Нема цв'јећа таког соја.

Нема цв'јећа таквог соја,
Каквог вр'једиш наша славо.
Добротворе вјековјечни,
Митрополна српска главо.

За твој в'јенац нема цв'јећа
У овоме земном крају,
Тебе в'јенац добротворе,
У небесном чека рају.

Па чиме ти добротворе,
Ми захвалу да одамо?
Кад смо слаби, кад смо мали,
Неум'јемо и не знамо.

Неум'јемо и незнамо,
Само оче осјећамо,
О! ал' пусти р'јечи није,
Осјећање да с' каже.

Ал' ће свака сиротица,
Јазавчанка невјестица,
Са сузама благодара,
Примат твога милог дара.

Те ће сузе алем бити,
Што ће гроб твој окитити,
Тај ће алем вјечно с'јати,
Као сунце благодати.

Тај ће алем да се ниже
Из године у годину
Споменик ће да се диже,
Од алема у висину.

вала) *имаде се у будуће, почевши од године 1892. за сва времена, и сад већ за мога живота, уједанпут само, и то свакога првог 1-ог децембра по новом календару сваке године предавати 504 фор. преко надлежнога котарскога уреда назначеном у § 6 закладнице, Одбору у селу Јаску, а не мени*". Према ово земаљска влада у Загребу, сходно жељи митрополитовој одредила је, да се камате од закладе рачунају од 1. новембра 1891. у накладним годишњим оброцима одјако подиже кр. котарска област у Иригу, која ће их, за тијем даље закладном Одбору у селу Јаску издавати.

Од 23. јуна 1892. год. изволјео је митрополит објаснити и трећи параграф (§ 3) његовог закладног писма, и потврђен додатак закладници послати одбору у Јаску, ево тог додатка: „Објашњавам параграф трећи (§ 3) мога „закладног писма" од 14./26. јануара 1890. овако: „Дио од прихода моје закладе имају оне дјевојке, које су се у Јаску родиле, и оне удовице, које су у Јаску обудовиле и у њему настањене, и то само оне, које су поштена живота, а не оне, које из туђега мјеста ускоче и неко вријеме у дивљем браку (конкубинату) проводе.

„Моја заклада обухваћа дакле све оне поштеног владања женске удаваче, које имаду јазачко право грађанства, а то се најчешће вели у уводу „Закладног писма": „да се тим помогне пријеким потребама **„ондашњих" жителја**". То се може разумјети из ријечи: „макар оне послије вјенчања и у друго мјесто отишле." (§ 3).

„Овдје се говори јединствено о јазачким дјевојкама и удовицама, да прије своју срећу нађу; јер ако момак, или удовац из Јаска, доведе жену из другога села, тај по смислу истога параграфа нема права на дијел моје закладе; јер по пропису црквеном и по обичају старинском, мора се вјенчати у ономе мјесту, од куда му је жена, а не због свога интереса да гази прописе и обичаје. Дјевојкама и удовицама Јазачким дозвољава се, да се могу удати у туђе мјесто, само ако им срећа пенадне и ако се у Јазачкој православној цркви вјенчају.

„Дакле по смислу „закладног писма" и по мојој жељи треба разумјети, да је овдје говор о Јазачким дјевојкама и удовицама, а не о онима, које се доводе, или ради вјенчања ускачу и долазе у Јазак из другога мјеста. Да је говор само о мјештанима Јазачким, то се још види и из § 10 мојег „Закладног писма." Уредник.

У висину неба плава,
До престола Вишњег Цара,
Који твојој светој души,
Рајске дверi већ отвара.

А ми ћемо док нас траје
Молити се вишњем Богу,
Да нам чува свету вјеру,
Српски народ, српску слогу.

Чини ћемо добра дјела
По примјеру светом твоме,
Помоћ' ћемо један другом
Помоћ' ћемо сиротоме.

Љубићемо краља свога,
К'о што си га ти љубио,
Вјерни ћемо краљу бити
К'о што си му вјеран био.

Штоваћемо љубав твоју
И пред Богом и пред свијетом,
Да нас дуго благосиљаш,
Добри оче, руком светом!!!

У Јаску, 12. августа 1892.

Јасчани.

Одговор на питање.

У Источнику свеска за мјесец јули од ове године, страна 386. — стављено је питање:

Зашто наши тежаци празнују четвртак пред Духове?

Зашто се тога дана чине молитве за љетрину?

И зашто се тај дан у народу зове „*Покрижак*?"

То питање побудило ме је да о томе размишљам, и после тога да ово што ћу изједити речем.

Зато нека се ово и несматра као *одговор*, већ само као *размишљање* о томе питању.

А из више размишљања и одговора од више свештеника, ваљда ће се и добити оно што се тражи и пронаћи права истина.

I.

Светковање свију четвртака од Воскресенија до Вознесенија потиче још из незнабожачких времена, јер су незнабожци (Словени у незнабоштву) поштовали четвртак као дан посвећени Богу грома, и вели се да су по-Лабски Словени посветили четвртак богу Перуну и назвали га „Перен-дан" а и Нијемци га зову „Донере-таг" т. ј. громовни дан.

II.

То незнабожачко поштовање четвртка задржало се и у Хришћанству, само у другом облику.

Светковање четвртка од Воскресенија до Спасова дана код нас називају: „*Увјеш*" т. ј. завјет — завјетовао се, веле, свијет да тај дан поштују и ништа нераде, да би сачували љетрину од леда (туче).

У Србији и код прекосавских Срба дани када се чине љетне пољске молитве зову се: „*Завјетине*" дакле, то је што и код нас „Увјет".

То светковање четвртка у Србији је забрањено још 1844. године. (Види „Ручна свешт. књига" од митрополита Михајила, страна 143).

III.

Пошто народ светкује све четвртке од Воскресенија до Спасова дана нерадећи о земљи ништа; то последњи четвртак хоће народ да прослави свечаније од свију тих четвртака, не само нерадећи, него и са молитвом Богу да би Бог заклонио и сачувао поља и њиве од леда, — или управ хоће народ све завјетне четвртке са тим четвртком да свечано заврши.

IV.

Спасов дан нијесу могли, а можда баш у почетку и из незнабожачких побуда нијесу хтјели узети за последњи четвртак, јер Спасов дан је хришћански црквени празник, који већ има своје хришћанско значење, те зато су узели четвртак по Спасову дану, да то буде завршни народни празник — *народни* велим, јер се оснива на старим народним обичајима.

V.

Тога дана при тој љетној молитви иде народ са свештеником око поља и њива све по два упоредо и пјевају: „Господе помилуј", а

напријед носе крст, иконе, литије и т. д. И ти који тако иду зову се: „*Крстоноше*“ т. ј. крстове носе.

Дакле носећи крстове и молећи се Христианском Богу, то су на тај начин свој стари народни из незнабоштва обичај *покрстили*, те због тога га и назвали: „Покрижак“, јер је лакше рећи *покрижак* него покретак.

VI.

„Покрижак“ се назива можда и за то што је вађда та ријеч или тај назив потекао из оних српских крајева, гдје се говори западним дијалектом, и гдје се крст назива „крик“.

VII.

Пољске молитве чине се сада и на друге дане а не само на „покрижак“, али то је зато што један свештеник, који у својој парохији има више села, морао је у поједним селима одредити и друге дане за пољску молитву, јер не може у свима за тај један дан.

VIII.

Наш народ хоће да има: мали Божић, мали Васкрс, мали Ђурђиц, мали Никољ, па најпослије кад је све, хоће да има и „мали Спасов дан“ или „покрижак“.

IX.

Мој отац, Бог да га прости, још прије 10 година тумачно ми је ријеч *покрижак* овако: Он вели: Спасов дан, као велики празник означује се у црквеним књигама са знаком ☦ т. ј. крст са потпуним округом, а „оданије“ Спасова дана т. ј. „мали Спасов“ спојено са народним обичајем узето је као средњи празник, а средњи се празници означавају знаком ☩ т. ј. крст са полукругом. Од пола округа дошла је ријеч *по-крижак*, а од *по-крижак* или *покружак* постало је „*Покрижак*“.

Или: зажотано је и заокружено пола крста, пола *крижа*. Дакле од по крижа постало „*Покрижак.*“

Васо С. Поповић,
прото.

Неузимајте се у сродству.

И ове, као и сваке друге године настала је бањска сезона. Многи људи у ово вријеме посјећивају минерална купатила више ради проходње, да што — но ријеч, у њима уживају; — али знатан дио људи боље посјећава ради нужде, да обољелом тијелу своме подкрепљења нађу, те да још који дан више продуже себи живота на овоме привременоме, али слатконе свијету.

Тога ради ове године и ја са породицом својом посјетих једну од тијех минералних вода, а именно: „*бању брестовачку*“, која постоји у окр. Црноречком, а сматра се за врло лековиту. И овдје, свијета доста преко љета доље. Највише их има из окр. Крајинског, Књажевачког, Пожаревачког, Београдског, а има их доста и из књажевине Бугарске и краљевине Румуније. Ту ти има свакојаких богаља и невољника, управо као год на „*окчей кдѣлю, глаголимой скрѣбною Пятіцею.*“

И ако је тај свијет са равних крајева дошао, и један другога никада ни видио није, — ипак послије 2—3 дана, сви ти пришелци упознаду се добро, братски заволу и живе сви као да су из једне породице постали.

Пошто се претходно упознаду, одакле је који, и како је коме име, — питају се, због чега је који дошао у бању, и од чега болује?

Нас овом приликом неће занимати разне болести посјетилаца ове бање, а понајвише: „*болећих, хромих, сухих, чајучих движења води*“, — само ћемо се заустављати код једнога од њих, гдје се огледа дубока религија код нашег народа, за који често пута велимо, да је сасвим у вјери опао!

Међу посјетиоцима дакле бање брестовачке, мјесеца јула ове године бјеше дошла и једна жена (нећемо да је именујемо која је и одакле је) са седмогодишњим синчићем својим, да лијека у „*исцјелителној води*“ потражи како себи, тако нето и дјетету своме. Та жена бјеше бледожуте боје, сва изнемогла и обољела тако, да се једва на ногама држаше! Син пак њен, бјеше сав укочен, а руке и ноге дрхтаху му, као да на њима костију не имађаше; у оба ока слијеп бијаше а све то још од рођења! Жалосна мајка причаше, да је небројено благо дала лекарима и врачарицама, не биљ' јој прву наду и радост у животу њеном, једино чедо њено могли извидати и лијека му наћи, а за себе и не жалаше,

јер, говораше: *„што сам страдила, што сам и мавила“*. — Но све то бјеше узалуд, јер године с дана на дан пролажаху *„као крим селви“*, а болном чеду њеном нигдје лијека не нађе, но дође, да и ово средство покуша, та га у бањи неколико дана окупа!!!...

Још рече: „крила сам до сада узрок болести моје и дјетета мог, али сада више крити нећу, но ћу свакоме показати, те да знају бар други људи од тога чувати се, када ја нијесам у то њеровала“. „Болесна сам дакле ја и дијете моје, зато *што смо се са мужом мојим у блиском сроству узели*, па нам се сигурно крв измијешала, нечистом постала, и зато јој и лијека нигдје наћи не можемо!“

„Ово је — рече та жена — сушта истина, нека ме триста научењака од тог одвраћају и кажу, да је то лаж, ни једноме од њих њеровати нећу, јер сам се у самом мом животу увјерила, да је овако а никако друкчије“.

Чувши изговорене речи ове жене, — дуго сам о њима размишљао и дошао до резултата: да су се закони наше свете цркве побринули не само за спасења душе наше, већ и за одржавање човјечијег здравља и живота; да су се на њих и наши грађански закони угледали, те су за то прописали правило: да се сродна лица не смију узимати; — и да их за то све ваља поштовати, чувати, и по њима се управљати, ако нијесмо ради, да нас они као непослушне заслуженом казном казне. Истина у горе показаном примјеру крије земаљски закони нијесу могли казнити за то, што су они од њих праву истину сакрили; али их је опет казнио онај, од кога се ништа сакрити не може. Казнило их је небесно правосуђе. О, има ли веће казни од ове, него када супруги (у сродству вјенчани) дуготрајном и неизлечивом болешћу оболу да се вуку што но сељаци вele, *„као прежбијена змија“*, и још када очима својим гледа своје јединче накарађено: слијепо и узето у рукама и ногама, а и у свом осталом тијелу. Боље и да га немају, него ли да га овакоо очима гледају и муке његове слушају? Заиста веће казни нема, нити је пак горе бити може!!!

Браћо свештеници и остали пријатељи народа, који стојите у блиском додиру с њиме! Сјећајте се увијек овог истинитог случаја и очевидног примјера, којих по свој прилици доста има, па сваком приликом одвраћавајте од тога оне, који се желе у сродству узети, и докажите им, да је то још и хигијенском науком јасно доказано, да се лица нипошто у сродству не требају узимати, јер отуда произилазе послије разне болести, богаљи и несреће, и подсјећајте их свагда на примјер Н. Н., посјетитељке бање брестовачке, која јавно данас говори и свакога учи, да се ни пошто у сродству узимати не треба, јер ће и он овако обољети као и она, а и пород, кога ће изродити, биће онакарађен, да неће ваљати што 'но ријеч ни Богу ни људима, па ће тада заиста мање невољних људи бити; мање ћемо слијепаца и наказа по варошима сретати и гнушавати их се и, мање ћемо матера чути, гдје своју живу дјецу оплакују и Богу се непрестано моле, да их час прије са овога свијета пребере, те да муке и невоље њихове више не гледају.

Одвраћајмо дакле од овога паству нашу и савјетујмо је, да се ни пошто у сродству не узима, јер је свијет доста широк, да сваки може себи наћи друга, који му ништа род није, — како и њу не би постигле пошљедице ове жене, посјетитељке бање брестовачке.

Зајечар, 13. јула 1890. год.

Прибиљежио:
Милан С. Пантелић,
свешт. зајечарски.

Освећење српско-православне цркве на „Гојаковцу“ у Церовици.

(У протопрезитерату Тешањском).

Поштовани господине уреднче!

Приликом мога боравка у Сарајеву у августу т. г., стависте ми у дужност да имам описати свечаност освећења новосаграђене цркве у селу Церовици, котару тешањском. И сигурно, када сте ми ово у дужност ставили, мислили сте: да ћу ја бити у стању ону свечаност описати тако, како би се тај опис кроз наш омиљени „Источник“ и јавности предати могао. Али сада када овај опис прочитате видићете, да нијесте имали право, што сте и мене рачунали у писмене људе. Но што сте се ви у рачуну преварили,

то се мене врло мало тиче, а стало ми је највише до тога, да ја испуним своју дужност, које сам се примио и останем досљедан своме обећању и ријечи, коју сам вам том приликом задао. Ја ћу вам описати ту свечаност онако, како знао и умјео будем, а ви као родитељ то прередите и уредите како знате да је најбоље.

Дакле почнимо. Село *Церовица*, лежи на западној страни од котарске вароши Тешња, а удаљено је само 2 сата од исте. Главни друм, који спаја Тешањ са Прњавором и Бањалуком, дијели ово романтично сеоце на двије половине, од којих се једна зове: *Врањак*, а друга *Брезик* Цијело село броји 48 срп. православ. породица, које се, као и обично код нас по селима, баве искључиво земљодјелством, сточарством а по нека и пчеларством. Назив „Церовица“ биће сигурно да долази отуда, што у околини овога села има више великије церовијех гајева, и што је скоро цијело тло тога сеоцета обрасло церовом шумом. На сред Церовице, а на десној страни поменутога главнога друма, идући из Тешња за Прњавор, постоји један узвишени брежуљак, који се зове „*Гојаковац*“, на коме је сада црква сазграђена..

Народно предање за ово мјесто Гојаковац вели: „да је био некакав хајдук Гојко, који је хајдуковао пуних 8 година дана, браћећи са својим друштвом, за сво то вријеме, народ од зулума и насиља непријатељског. Но послије тога времена, Турци га ухвате, свезку и у Тешњу затворе, и ту је он тамновао једну годину дана. Но једнога дана он провали апс, докопа се оружја и побјегне из Тешња пут села Церовице. Турци чувши за његово бјегство и знајући, да ће им се за његово мучење грозно осветити, нагну у потјеру за њим и стигну га на оном мјесту, које се данас „Гојаковац“ зове, а на коме је онда — по народном предању — неколико великијех липа постојало. Иза овијех липа Гојко почне пуцати и бранити се од Турака. У дужем пушкарању он убије 6 Турака и њихова буљукбашу, али и сам добије тешкијех рана. Међу тим његови стари другови, који су прије с њиме ајдуковали, а који су тога дана били на даништу у близини тога мјеста, у тако-званом „*Зеленом потоку*“, чувши пуцњаву и мислећи да су Турци на рају ударили, опале на пушака и полете правцем Гојаковцу. Турци видећи, да Гојку друштво у помоћ долази, уклоне своје мртве другове у оближње мухамеданско село *Миљановце*, а сами се боље ушанче и утврде, да што боље хајдуке дочекају и побију. Хајдуци јуришу на ушанчене Турке и у том јуришу набасају на полумртва њихова старога друга Гојка, који их виче: „недајте браћо, да ме данас Турци овђе искасапе и измрцваре.“ Један од хајдука чувши овај вапај његов, аграби га, с њиме се замете и нанесе га жива кроз кишу турскијех куршума. Но послије неколико сати Гојко задане од задобивенијех рана, на рукама својијех другова.

На смртном часу стани он у аманет својим друговима, да га сахране под оном истом липом, иза које је 6 Турака убио а ђе је и сам смртније рана допао. Даље нареди, да то мјесто ограде и да нареде ондашњем свештенику, да ту сваког великога празника збор купи, службу саршује и помен његовој души да чини, а за сваку службу да друштво плати по један дукат свештенику и хаљине о свом трошку да му набаве. Хајдуци су ову пошљедњу жељу — овај свети аманет Гојков — тачно испунили, те су га на речено мјесто сахранили, то мјесто оградили и на његовом гробу, под направљеним чадором, свештеник је летургију сршавао и предавао покој души његовој.

Овако вели народно предање о данашњем Гојаковцу, а ја примјећујем, да овај хајдук Гојко није био оно, што се данас под именом хајдука и лопова у нашему народу разумије, т. ј. није био крадљивац ни зликовац, пријебаба и прави себичњак, који би се на тућу муку и тућу зараду лакомио и на непоштен је начин себи присвајао. Није био харамија и кесарош, коме би био: „*нож и пушка и отац и мајка, а кесиџе по Богу сестриџе*“. Не! Он је био најпоштенији и најодланији члан народа свога, који се је са пушком у руци одупирао насиљу и бјесњилу, неправди и варваретву појединих силеција. Био је стари јунак који није равнодушно гледати могао, да му се на очиглед газе и руше све светиње редом. Био је поштен човјек, кога је тиштала мука и несрећа народа његова, и који се је одметнуо у „гору зелену“ и одатле таманно душкане рода свога и олакшавао му патњу и муку његову. Јест, такви су били сви стари хајдуци српски, такав је био и овај хајдук Гојко, на чијим мученичким костима народ оног краја уз обилату приномоћ наше високе земаљске владе, дочека и подиже себи тако дивну богомољу, да би она

могла да краси не само мало и незнатно село Церовицу, него и највећу варош у нашој домовини.

Црква је довршена у мају мјесецу ове године, а освећена је на Петров дан 1892. год. од Његова Високопреосвештенства господина митрополита Ђорђа Николајевића

О самом чину освећења имам де кажем ово:

Његово Високопреосвештенство господин митрополит дошао је у суботу 27. јуна у Добој. Ту га је дочекао у gala uniformi господин котарски предстојник Кристофовић, пречасни прото хаџи Теодор Х. Илић и српско-правосл. општина добојска. Сјутра дан посвршетку службе Божије у Добоју, на којој је Његово Високопреосвешт. благоизволело присуствовати, и послије које је лијепим и дивним говор присутни народ поучио, крену је пут Гојаковца у пратњи госп. предстојника, преч. проте Илића и мноштво грађана добојских. На један сат од Гојаковца, на мјесту „Јелаху“ крај Усоре, дочекали су Његово Високопреосвештенство градоначалник тешањски, српско прав. црквено-школска општина тешањска и мноштво народа сеоског, већином на коњима. Том приликом поздравио је госп. митрополита градоначалник госп. Хамди-бег Ајановић кратким, али јегровитим говором, нагласивши: да је веома радостан што му се је дала прилика, те може испред цјелокупног народа котара тешањског без разлике вјероисповјести, поздравити Његово Високопреосвештенство, као вјесника мира, слоге и љубави братске, коју он (г. митрополит) свуда и назад у своме народу проповиједа. Господин митрополит се је усрдно захвалио на овом искреном поздраву госп. начелника додавши: да је његово дубоко уврење, да само од слоге и међусобне љубави цијелог становништва зависи срећа и напредак овијех земаља, за које влада Његова Величанства улаже сву снагу и бригу своју, да их у истини усрећи и у сваком погледу унаприједи. А он се као вјерни и истинити пријатељ народни радује, када види и чује, да ту потребу слоге и љубави увиђају и првенци другијех вјера, те сви сложно раде на бољитку свога народа и срећи своје отачбине.

Затим је од стране српско православног народа и свештенства поздравио г. митрополита свештеник Јово Илић врло лијепим и дирљивим говором, рекавши између осталог: да ће историја српско-правосл. цркве босанске записати златним словима име госп. митрополита Ђорђа Николајевића, који је сав свој рад, сву бригу и сву снагу своју посветио добру и срећи цркве и народа свога. Послије кратког одмора, ту на Усори, крену је господин митрополит са пратњом, у којој је било преко 80 коњаника, са тробојницама у руци и преко 20 кола, која су га из Тешња ту дочекала — пут Гојаковца.

На ½ сата од цркве огласише звона и пранџије, да се Његово Високопреосвештенство приближује цркви. Чим се је господин митрополит указао народу, загрми из једно 3000 грла: живио, живио! И ово „живио“ једнако се је разлијегало док г. митрогалит није прошао испод направљеног славолука и дошао пред врата црквене авлије.

Ту су га дочекала два свештеника у потпуном прописаном одјејанију, са крстом и еванђељем у руци. Послије цјеливања светог еванђеља поздравио је господина митрополита мјесни свештеник г. Коста Анђелић врло дивним и запошљивим говором, истакнувши: да је данашњи дан један између најрадоснијих и најзначајнијих дана у животу оне сакупљеног српско-православног народа, који послије толико страшних дана и горких искушења дочека, да види Србина архипастира, где, по примјеру св. Савве, обилази свој народ, укрепљујући га у светој вјери православној — архијереја, који је својим човјекољубивим и племенитим дјелом овјековјечио своје име у народу своме. Господин митрополит тронут овијем говором, обратио се је многобројном народу и казао је до словце ово: „Фала вам, мила браћо и моја драга духовна чада, на овом усрдном и искреном дочеку и пријему. Овако одушевљеном дочеку у овоме маломе мјесту нијесам се надао. Али данас видим, да ме љубав и одданост мога драгога народа свуда прати; и право да вам кажем, ова љубав и одданост народна даје ми снаге и моћи, да при свој старости и изнемоглости својој продужим и даље водити мој мили народ оном стазом, којом га је и свети Сава у своје вријеме водио — стазом, која ће заиста довести народ срећи и добру његову. Фала вам, Бог вас живио и благословио“.

Затим је господин митрополит отишао у свој стан, где се је мало одморио и послије обједовао. Тачно у 6 сати тога дана одслужио је госп. митрополит вечерњу са 7 свештеника. Послије вечерње дијелио је присутном наро

пет хљебнице, што је трајало више од 1 сат, јер је свакоме из своје руке осве̑ћени хљеб дијелио.

Сјутра дан т. ј. на Петров дан, почета је служба божија са осве̑ћењем у 9 сати прије подне, а свршена је у један послије подне.

Послије осве̑ћења и службе божије поучно је сиједи архипастир свој народ красним говором, препоручујући му, да чува и негује слогу и међусобну љубав братску, да поштује своју вјеру, цркву и да се клони пића и другије порока, који би наш народ до пропасти довести и проје̑лачки му штап у руке утрпати могли итд.

Послије службе божије изишао је господин митрополит из цркве и сјео је са многобројним гостима на Тешња, Прњавора, Добоја и Грачанице за астал, који је под сје̑ницом у црквеној авлији постављен био.

За ручком је пало више здравица, од којих ћу ја напоменути само неколике, пошто би ме то и сувише далеко одвело, када би их све овђе спомињао и њихову садржину излагао.

Послије другога је̑ла устао је г. митрополит и наздравио је Његовом Величанству, нашем прије̑сном владару Францу Јосифу I., истакнувши многа доброчинства и високе милости, које је он на сав народ овијех земаља излио и излива, нагласивши даље, да је и данашња радост народна, јасан доказ царске милости, коју је он у владалачкој бризи српско православном народу у овоме крају учинио, јер је и ова црква помоћу Његове владе подигнута.

Затим је господин предсто̑јник наздравио Његовом Високопреосвештенству, а пречасни протопрезвитер Теодор Илић Његовој екселенцији министру пл. Калају и високој земаљској влади сарајевској.

Послије је опет господин митрополит наздравио свештенству котара тешањског и свему присутном српско-православном народу. Један од присутних свештеника зафалио се господину митрополиту на тој здравици слије̑дећим говором:

„Фала вам Високопреосвештени архипастиру на здравици, којом сте овом свечаном приликом благоизволје̑ли удостојити поносно вам свештенство и народ овога котара. Не само свештенство овога котара, но и цје̑локупно свештенство и сав српско-православни народ у нашој отаџбини с највећим поносом може се дичити и радовати, што му на челу црквене управе стоји архипастир са тако изванредним својствима душевним и тако узвишеним врлинама хришћанским, с каквим се краси и китн особа Вашег Високопреосвештенства. Ваш неуморни рад за благо и срећу наше свете цркве, ваша благост и доброта, пожертвовање и родољубље, хришћанска смје̑рност и услужност, изванредно трудољубље и савјесност у сваком вашем послу и подузе̑ћу били су и биће свети и узвишени примје̑ри, на које ће се подручно вам свештенство угледати и по којима ће се у својој служби и у свом раду управљати, доводе̑ћи сваки свој рад и сваки поступак у свезу са интересима наше свете цркве, нашега народа и у хармонију са законима наше отаџбине. Само дај Боже, да она распаљена буктиња истине, коју ваше Високопреосвештенство данас држи у својој светој деснпци, још много и дуго буде осви̑јетљавала стазу подручног вам свештенства и оданог вам народа, по којој му треба корачати. Дај, велим, Боже, да Свемогући вас још много и дуго пожини на срећу и корист нашег народа и наше свете цркве“.

Послије ове захвале отпје̑вао је госп. протођакон Бошковић својим пријатним гласом: „Тон деспотин“.

Још ми је напоменути здравицу куму цркве, Теодору Ђурићу, земљорадинку из села Мале Буковице, коју му је напио његов свештеник Р. Јокановић, послије које је он устао и казао ово: „Фала свој господи на здравици! Ја не умијем много говорити, али ћу по својој могућности да учиним прилог овој св. цркви и као њезин кум да је дарујем“. За тим је извадио кесу и 200 форинти сребрнје метнуо је на послужавник, који му је тутор са иконом тада поднио. Осим овога новчаног прилога, поменути је још прилично 1 вола, 10 јањаца, 1 буре пива и 60 ока вина, што је све тога дана код цркве потрошено. Је̑ вала му и Бог га живио!

Послије ручка устало је Његово Високопреосвештенство, те је посматрало народну ношњу и народно коло, које је у велико играло. Неки су се од гостију такође̑р фатали у коло, други су претпостављали пун астал народном колу, те су за њим и даље благовали, трећи су пје̑вали, а четврти су богме долазили до увје̑рења, да се

заиста ова наша грешна земља у велико окреће око своје осе. Тачно у 5 сати опростио се је господин митрополит са свештенством и народом, па је у друштву са господином предстојником отпутовао за Добој, одакле је сјутра дан отишао у Сарајево.

Гојаковац, јула 1892.

J.

Посвећење цркве у селу Јоховици (парохија Врело) у протопрезвитерату бихаћком.

Благословом Његовог Високопреосвештенства господина Ђорђа Николајевића посвећење нове цркве (филијале) у селу Јоховици извршено је дне 13. септембра ове год. у Нељељу. Чин тај обавио је по добивеном благослову надзиратељ протопрезвитерата бихаћког К. Ковачевић уз суделовање још неколико свештеника. Прије но што почнемо говорити о самој свечаности рећи ћемо коју о селу Јоховици и њезиним житељима.

Село Јоховица налази се управо уз границу личку не мало цијели дан наранога путовања на сјеверну страну од града Бихаћа. Народ је ту већим дијелом насељен из Лике, те се настањено највише на земљи државној, коју је сам искрчио и у добар ред дођерао тако, да се сада ту доста весма плодне земље находи на којој успијева не само разноврсно жито, него и винова лоза. Осим Срба православнијех нема ту ни једне иновјерне породице, те је то село чисто српско-православно. До села Јоховице са сјеверне стране лежи село Шиљковача а са јужне Црнаја или Штурлић. Та три села која броје преко 100 српско-православних домова, јесу одвојена са доста великим размаком и даљином до четири сата хода од свију других села парохије врелске, те је то био и повод, да они за себе ту цркавицу подигну. Народ је у Јоховици доста живолазан, јер им је земља као што рекох плодна, а к тому још засадили су и винограда прилично, који данас доста добру корист том народу даје. Куће се у Јоховици налазе у појединим чопорима на овећим и мањим брежуљцима са којих се видјети може цијела Крајина преко ријеке Уне до Валиш села у Хрватској.

На најљепшем и најузвишенијем мјесту у селу подигнута је нова црквица и то на земљишту, које су сами сељани за цркву купили. Ту је у близини и жандарска касарна начињена, у којој неколико жандара држе ред и мир у тим осамљеним и одвојеним крајевима. Са тога бре жулька од цркве види се на све четири стране тако далеко, да ти ни око није кадро краја видјети ни замјерити. Тако се са сјеверне стране види Петрова гора у Хрватској пет до шест сати даљине, а сјеверо-западно брдо Матешњак чак више Карловца. На западу види се опет Клек и Капела више Огулина, а на јужној Љуточ Клипшевички, који је далеко преко 12 сати хода. Када је ведар и чист дан отален се веле може видјети и Тровра у Санско-мостеском котару.

Црква је јоховичка доста лијепо начињена (по плану) премда је од дрвеног материјала, јер је са клаком набачена с поља и изнутра, е би рекао да су доварови од камена озидани.

Народ је у Јоховици колико се може видјети доста побожан и богобојажљив, да би врло ријетко нашао које село на граници, које би се том врлином христјанском подичити могло. Да је то тако свједочи њихово заузимање и труд, кога су имали око ове црквице коју су подигли. Особита заслуга у том припада њиховом ваљаном кнезу Грубићу а и тамошњем поштовођи жандарскоме госп. Милиновићу, који су сваком даном приликом умјели народ побудити да градња те цркавице не застане.

У очи освећења била је у цркви вечерња, коју је одслужио надзиратељ протопрезвитерата са још три свештеника. Народ је том приликом био одушевљен да је то немогуће описати. Сутра дан око 5 сати отпочета је јутрења а у $10^1/_2$ освећење, које би оглашено са неколико метака из мошарева.

Том приликом народа је било из свију оближњих крајева сусједне Лике и Крајине босанске, дошавши ту да увелича то црквено славље, кога су тамошњи житељи како се могло из лица им разабрати тако жељно и радознало

посматрали, да је то могуће представити само ономе, који је ту присуствовао. Освећење пошло је по обичном реду, како то правила наређују, а послије је обављена божествена литургија. На служби је присуствовао и котарски предстојник цазински госп. Г. пл. Сирмај са још неколика чиновника из Цазина. При свршетку службе говорио је надзиратељ протопрезвитерата поучну бесједу, која је рекао би примљена са особитим задовољством свију сабраних слушатеља. Између осталога у бесједи су истакнута доброчинства високе зем. владе, која је учинила народу српско православному у подизању њиховиx богомоља у нашој домовини Босни и Херцеговини.

Кум цркви био је речени жандарски поштовођа г. Милинковић, који је и приличну свотицу новаца цркви даровао.

Послије свега био је свечани ручак на коме је било више отмјених гостију. На ручку је пало и неколико лијепих здравица за здравље Његовог Величанства цара и господара Франца Јосифа, за здравље владе, Његовог Високопреосвештенства госп. митрополита, свештенства, народа и т. д.

Народ се том приликом весело, играо и пјевао до мркле ноћи. При том народном весељу могао си видјети разнолику ношњу младежи из Бос. Крајине и Лике, која весело играше народно коло. Српкиње из Лике носе већим дијелом своје народно одијело, које саме израђују. Лијепо је било посматрати њихове лијепо извезене и разноврсном шаром ишаране домаће прегаче и зубуне, па онда ђердане од цванцика до појаса од „девет ступаца“ поткићени са великим поточеним талијерима, који даваху чилој женскади неки поносити изглед. Осим тога носе они и човени прслук (јелек) и бијели фистан (скуте или розу) а преко овога напријед црвену кецељу од свиле јал вуне. На глави им је бијела извезена марама (бошча), коју обично не сапињу под вратом, као што је то обичај по другим мјестима у Крајини босанској. У многих женскиња море се видјети у мјесто човеног прслука мали врло лијепо израђен кожунчић окројит и ишаран са црвеном кожом наоколо. Низ бедре су им опет опружене и извезене мараме на домак кољена. Све ово народно одијело тако је лијепо и складно, да се посматрач управо наслађује тој од старих времена заосталој српској рукотворини, која се још загубила није у српско-православном народу преко границе.

Цијело ово народно весеље прошло у најбољем реду и миру, да се друкчије ни пожелити неби могло.

На пошљетку нам се овје захвалити поглавитом господину котарском престојнику Сирмају, који поред његовог заузимања, да се она црквица подигне, дарова још при освећењу цете 20 фор. Исто тако нека је изречена овје благородном господину Ахмед аги Поздерцу, који је изволио доћи на ту црквену свечаност и даровати 5 фор. а уједно тим показати, да љуби народ онај у ком се родио и одрастао. Не мања благодарност и свима другима, који помогоше са својим добровољним прилозима, да се која нужна стварчица за овај храм божији набави. **К. Н.**

Неколико ријечи о свечаности при освештању звона у парохији Височник, протопрезвитерата сребрешичког.

Познато је, и већ не треба сумњати, да је у данашње слободно доба, широм цијеле домовине настала живахност, у свима гранама рада и просвјете, која и народ подижу и државу унапријеђују; зна се и то већ, да и црква с народом на већој висини стоји — црква православна; зна се, да се и из развалина дижу и нове подижу и красе; зна се, да се при свакој тако обновљеној или ново сграђеној цркви свечаности праве и у напријед се обичавају, кад ће бити, да би и околнога и даљњега народа приђошло, не, да би се само множином народа веће увеселење извело, него, да би се поред тога још множином народа умножили и приходи дотичне цркве, јер „зрно по зрно погача“.

Тако исто, осим свечаности, које бивају при троношењу цркава бивају свечаности и при подизању и освештању звона. И овакове свечаности важе и могу сјајан резултат односно прихода да покажу. И народ их воли, не, по увеселењу толико, колико на љубопитљивости и радозналости, да види и промотри, да сама

какви је ту ред и поредак, какво је то освештање, како би, према томе доцније код својих цркава знали при таковим случајевима уређивати и управљати се.

Ево у име Бога од скора у овој години у овом протопрезитерату оствари се и друга свечаност при подизању и освештању звона на 15. августа при парохијалној цркви Височник, којој припада око 90 кућа.

Премда нијесам био на тој свечаности, ипак сам могао чути да је доста народа било, и да је прилично реда било. Али, колико би сликао добре стране те свечаности, коју су дотични црквени одбор и надлежни, преч. г. прото сребренички А. Поповић одредили, да на тај дан буде, толико сам науман и хрђаве стране описати, да би их се други у будуће клонили, јер никако није умјесно ни право одређено из више разлога.

У овом само протопрезитерату, (да не идем даље) о Великој Госпојини на више мјеста су велики народни зборови код цркви (Сребреница, Кравица, Факовићи, Сасе, Жлијебац и т. д.) а тако исто и код саме њихове цркве је велики збор.

Дотични одбор приставши на такво одређење сам је својој цркви тим био на расходу и на раскид, пошто други парохијани по својој навици, са својих зборова нијесу могли ни хтјели доћи. Ако их је дјелимично и дошло ту, то много не значи, а већини, која је остала при свом збору, било је жао и што је тако одређено, да не може приспјети, и што је сматрала за „грехоту“ своју цркву и збор оставити, а на друго мјесто ићи. Па тако велим, да и јест.

Даље. Иста та парохија Височник, код своје цркве на тај дан чини велики збор тако, да скоро сви парохијани дођу на молитву и збор, те су такође одборници с протом погријешили што су одредили тај дан за свечаност, због звона, — јер тај би дотични народ и без тога по неку крајцару на црквени тас приложио, а овако исти прилог за оба чина свечаности важи.

Зашто не би могао бити другачије, па да двострук прилог, а цркви приход буде од народа. Да су они, као што нијесу одредили, коју недјељу или омањи празник за свечаност па би онда исти парохијални народ и опет драге воље дошао, те по неку крајцару приложио, и тијем би други приход цркви остварили; онда би могуће било и околним парохијанима из појединих парохија у много већем броју доћи, те би такође већи приход наносно за благајну црквену, и најпослије што је „најважније“ тијем би тај дан узаконили и установили за будућност, те би поред осталих својих годишњих зборова код цркве још један збор имали, и тако би с' године на годину народ, макар дотични парохијанин сјећао се тога дана и долазио, а цркви се већи приход омогућивао, те на сваки начин било би: корисније, племенитије, и по цркву и народ.

Према томе, што није на овако мишљено могло би се рећи да су „само своји“.

Но не би се толика кривица могла оборити само на одбор и његова свештеника, јер, по простоти својој нијесу дорасли да боље размисле, колико на преч. г. проту. Овај је требао расудити је ли умјесно оно, што су они хтјели, те да умјесније, ал' опет с одбором одреди, како би му право било, јер та свечаност није свечаност троношења, па да је обвезано, да мора тај дан бити.

Тај треба свагда да настоји, колико му је у власти да се не обара опште добро због посебнога, као и овом приликом, да се већина других зборова не расипају због овога једнога и његове свечаности па користи знатне ни „тамо“ ни „амо“, т. ј. ни цркви ни народу него њему саму под „добру плату“.

Тај треба, бар у оваковим приликама, ако не друкчије, да тежи да се у запуштеним сеоским црквама, у којима службе бивају само о великим празницима, да бивају и у друге дане, а да и он може своју цркву оставити на замјенику, којега буде нашао.

Овако му сад није изашло за руком, као што и увиђа, али доцкан.

Узгред нек је речено и ово:

Како пак, ни у којем другом протопрезитерату ове архидијецезе сарајевске, позитивно могу тврдити, нема мањих парохија као у овом протопрезитерату (као што су: Крњић од 38 кућа, Жлијебац од 57. Црвица од 50) то онда слиједи да је преч. г. прото дужан В. Пр. конзисторију извјештавати сваком приликом због потребности градње или поправке цркве или набавке звона у једној парохији, која је сужена — малена и најприје питати: да ли ће ова или она парохија по смрти свога садањега пароха моћи послије добити свештеника богослова на толико кућа. Па ако добије какав одговор онда

према истом управљати се ако не друкчије, те онда предузимати посао односно цркве у једној парохији и свечаности одређивати и приређивати, а иначе је узалудна ствар и труд пошто ће будућност измијенити.

Ваља назад имати на уму, да неће парохије овако „къ кѣки“ остати, да ће се спајати једна с другом до одређене границе гледе стања и опстанка свештеничкога. Па шта да раде оправљене и сагрђене цркве у тако малим парохијама, кад се буду по двије парохије трећој додавале — једном свештенику, а куд' са звонима, или ће ћутати или ће се премјештати саборној цркви, која би већ имала звона?

Главно је за сваку дану прилику свагда, која би се у једној парохији појавила, Високопречасну конзисторију извјестити, потанко и тачно, која ће према томе одређивати циљеви сходно.

Тај, још и ово да рекнем треба пригодне дане тако да удеси, како би више код себе и свештенства подручнога имати могао, те и служити с' више њих, јер би и служба величанственија изашла и народу повољније било с једне стране, а с друге стране, како би неки од свештеника, који нијесу вични служити у заједници поучили се, а уједно видили практичност осветшања звона и других извршивања обреда; млађи, да би се усавршавали за друге прилике, а стари, да не би у гроб лијегали, без да виде и сазнаду макар, ако им не веле вршити.

О свему овоме назад треба боље размишљати и боље распоређивати, како се ни најмање неудобности не би појављивале, и које би се ако би биле могле лахко отклонити; како би све бивало, у колико је могуће на корист и напредак цркве и народа, како би све било умјесно и оправдано у корист општег, а не посебнога интереса.

Писац овијех „неколико“ редака није рад коме увриједу нанијети, нити из себичности коме приговарати, или ти, да се покаже, да је каква главна чиновница, без које се није могло ту бити, или кога да научи, но једино „напомиње“ да би у будуће свака овака дана прилика могла имати добре стране с бољим размишљањем, па да умјесније буде.

Истина ствар је била и прошла. Али дај Боже, да друга браћа одбори на боље пођу зборм и договором, па да буде све умјесније, разборитије и племенитије, као што се надати да ће и бити „ако Бог да“.

У будућности је идемо да видимо.

У Факовићима, 23./VIII. 1892.

Т. С. П.
п. ф.

Рукоположени.

Вукосав Милановић, из Суваје (петровачки протопрезвитерат) ђакон и ученик IV. разреда српско-православног богословског завода у Рељеву, рукоположен је за свештеника у заводној цркви у Рељеву 9. маја 1892. и привремено је додијељен за капелана надзирателју петровачког протопрезвитерата, да послужује село Сувају.

Петар Иванчевић, монах и учитељ манастирске српско-православне основне школе у манастиру Гомионици, рукоположен је за ђакона 6. септембра 1892. год. у селу Стапарима при освећењу цркве од Његовог Високопреосвештенства Дабробосанског митрополита. Речени Петар остао је и на даље као учитељ при школи манастирској.

Данило Г. Адамовић, из Травника, свршени богословац српско-православног богословског завода у Рељеву, рукоположен је за ђакона 6. октобра 1892. а за свештеника 11. истог мјесеца и године, и одређен је за помоћника своме старом оцу Гаври Адамовићу, пароху имљанском.

Произведени.

Гавро Стојнић, свештеник (удовац) и настојатељ манастира Гомионице (у бањалучком протопрезвитерату), при освећењу нове цркве у селу Стапарима (градишки протопрезвитерат), *произведен је за игумана* 6. септембра 1892. године од Његовог Високопреосвештенства АЕ и

Митрополита Дабро-босанског, господина Ђорђа Николајевића, који му је и декрет 17. септембра и. г. број 1839 издао пљеђећег садржаја: „Уважавајући, што сте се у вашим млађим годинама одали самоћи и скромном монашком животу, судећи према досадашњем да ћете бити ваљан трудбеник и старјешина те св. обитељи, нашли смо се побуђени одликовати вас, тиме, што смо вас дана 6. септембра о. г. при свечаном освећењу парохијалне цркве у селу Стапарима, при архијерејској служби поставили у чин игумана, а с тим вам је повјерена стална управа и старјешинство св. манастира Гомионице.

„Цијенећи Наше признање и очинску наклоност, ви ћете од сад још више настојати, да добар ред при манастиру одржите, да имање манастирско не само очувате, него ли да га још унаприједите, како би послије себе лијеп спомен оставити могли.

„На млађу браћу пазите, налажући, да се сви по уставу црквеном владају и да се манастирски ред ни у чему не брка, јер ће то служити њима на душевну корист, а вама у признање и заслугу“ и т. д.

Петар Ђенић, свештеник и катихета у сарајевским народним школама, *произведен је за протопрезвитера*, 6. октобра 1892. године од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског, господина Ђорђа Николајевића, који му је и декрет од 8. октобра и. г. број 1967 издао пљеђећег садржаја: „Као парох и вишегодишњи катихета на овдашњој препарандији, трговачкој и техничкој школи, служили сте ревно, отправљајући ваш посао на задовољство претпостављене вам духовне власти; те с погледом на то с једне, а с друге стране увиђајући и ваше лијепо и примјерно владање свештеничко, нашли смо се побуђени одликовати вас и произвести у чин *протопрезвитера*, што смо и извршили дана 6. октобра т. г. у храму светих Бесплотних сила архангела Михаила и Гаврила, при свечаној архијерејској служби овдје.

„Дајући вам о том и ово Наше писмено увјерење, уздамо се, да ћете ту нашу архипастирску наклоност цијенити знати, и да ћете и на даље вашим радом и мирољубивим држањем показати се достојан повјерења, које вам је у томе видљивом одликовању благонаклоно указано“ и т. д.

Премјештени.

Петар Максимовић, бивши парох сарајевски, премјештен је и постављен на парохију Триново (сарајевски протопрезвитерат).

Никола Николајевић, парох из Трнова, по молби премјештен је у новопреустројену парохију Жепче (маглајски протопрезвитерат).

Разно.

Један предлог за исправак григоријанског календара. Као што је познато, Срби траже, да се исправи *наш* (т. ј. јулијански) календар, којега се православни још држе. Писало се већ и о томе, да ли да се просто прими онај календар григоријевски, што је већ у употреби код римокатолика и других, или пак да се, без обзира на овај календар, самостално поправи наш *стари* календар. Кад је српски митрополит у Београду дао повода премишљању о том предмету, није се ваљда ни помишљало, да се већ и у Латина, ако и у другом погледу, појавила жеља за даљом поправком и њиховог календара. Прије неког времена огласиле су њемачке новине „National Zeitung“ курiозни чланак ђенерала пл. *Сигарта* из Мајнца, гдје он обраћа пажњу на недостатке и неправилности садашњег (новог) календара и уједно износи предлоге за нову подјелу календарске године. Дочим нам садашњи календар, вели *Сигарт*, са својим преступним годинама задаћу прекрасно одлучује, да се дужина године што боље у склад доведе са временом окретања земље око сунца, показује нам тај календар с друге стране подјелу године, која никако не одговара нашем практичном животу, као што је неједнакост мјесеци, поступак

датума сваке просте године за један дан, а сваке преступне године за два дана напријед, нередовно светкованье Васкрса, због чега — као код школа — бивају неједнаке полгодине и т. д. Предлози су *Сихарта* за поправљену подјелу године ови: Свака четврт године добива 91 дан, и то први мјесец по 31 дан, а остала два мјесеца по 30 дана. Само пошљедња четврт, а преступне године и друга четврт, имале би по 92 дана, додавањем једног дана на крају дотичне четврти, односно додавањем 31. децембра и 31. јуна. Први дан сваке четврти године, дакле 1. јануар, 1. април, 1. јули и 1. октобар, падао би свагда у недјељу, а 31. децембар сваке године и 31. јуни сваке преступне године требало би уметнути између суботе и недјеље 30. децембра и 1. јануара, односно 30. јуна и 1. јула као осми недјељни и радњи дан. Васкрс би свагда падао 1. априла, а први дан Божића опет сваки пут у недјељу 24. децембра. Да година с једним њених најкраћих дана (најдужи, најкраћи и једнака дужина дана и ноћи) почиње, требао би се почетак њен за 11 дана натраг премјестити на најкраћи дан. Да се тих 11 дана избаце, морали би се првих девет година уведеног поправљеног календара девет сувишних дана (31. децембар) и два дана преступних година изоставити. То рачунање времена почињало би се тако са годином 1901., да би почетком 1910 године спроведено било. Недостатак, да пошљедња недјеља у простој години, а у преступној години и пошљедња недјеља прве полгодине имају 8 дана, мора се — вели г. предлагач — са обзиром на остале добити поправљеног календара, мирно примити. Нама је још напоменути, да је Сихарт неким обавештајем остао за сада дужан, а то је, како би се звао овај осми дан дотичне недјеље а да се ред дана других недјеља не поремети. „Н. Д.“

Поклон српско-православној цркви у Зборишту кот. Бос. Крупа. Госп. Ђуро Радић трговац и његова супруга Стака из Врнограча, и недавно преминули Вук Медић тежак и честита старина и његова такође преминула супруга Јока из Глинице кот. Бос. Крупа, поклонише и бише освећена са великом свечаношћу на Илијин-дан 20. јула 1892. г. у поменутој цркви два велика звона. На освећењу кумовао је звонима Милић Добрић тежак из Зборишта и придарио је истој цркви у готову 26 фор. За ово дјело нека им је најтоплија благодарност од стране српско-православне црквене општине у Зборишту; а пред цијелим српско правосл. народом нек им служи на дику и поное, јер освјетљаше свој српски образ. Живима дај Боже још дуг живот и здравље, а блаженопочившем Вуку и његовој супруги Јоки — вјечито блаженство на ономе свијету. С. В.

Јавна захвала.

1. Госп. Никола Качавенда из Ск. Вакуфа, дана 6. јануара 1892. г. поклонио је и даровао цркви Вранијег Брда, један комад земље у површини од 386 ар. лежећи у Ск. Вакуфу, у вриједности од 27 фор. а. вр. за српско-православно гробље.

2. Ђуро Обрадовић житељ из Костића, титор попа Алексе Кнежевића, дана 4. фебруара т. г. поклонио дрвену икону св. Николу за цјеливање достојне у цркви Вранијег Брда у вриједности од 5 фор. а. вр.

3. Житељи, синови † Ђурђа Бекића, Марко, Петар, Илија, и супруга Пера, из Живинице, титори попа Луке Поповића, дана 30. јула т. г. цркви Вранијег Брда даровали су једну литију (црквени барјак) у вриједности од 38 ф. а. вр.

Ова општина изриче јавно горњим родољубима црквеним и најљепше захваљујући им: живили на многа љета.

Из држане сједнице у Ск. Вакуфу 30. јула 1892. године.

председник општине
Васо Ј. Куколь, с. р.

Јавна благодарност.

Митар Ђурић трговац из Обудовца поклонио је цркви Обудовачкој, у котару Брчанском, 9 јутара оране земље у вриједности 360 фор. (словом триста и шездесет фор.)

На овом племенитом и родољубивом дару одбор поменуте цркве најављује овом богољубивом приложнику Митру и пред свијетом јавну благодарност.

У Обудовцу 18./30. јула 1882. год.

Црквено-школски одбор.

Предсједник цр. шк. свешт. Гор. Жабара. **Миливоје Стојчевић,**

Благајник **Јанко Бошковић,** трговац.

Рачуновођа **Јован Јекић** тежак.

Јавна захвала.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволела је милостиво уважити молбу потписане црквено-школске општине у Обудовцу

тиме, што јој је милостиво подарила помоћ за покривање цркве у своти 600 фор. (словом шест стотина фор.)

Овијем се од стране све ове српско-правосл. црк. школске општине изриче кроз потписани црк. школски одбор Високој земаљској влади најтоплија благодарност.

У Обудовцу 18./30. јула 1892. г.

Црквено-школски одбор:

Председник
Миливоје Стојчевић,
свешт. Гор. Жабара.

Благајник
Јанко Бошковић,
трговац.

Рачуновођа
Јован Јекић,
тежак.

Јавна благодарност.

Потписани у име српско прав. сиромашне младежи, која се учи у овдашњој српско прав. основној школи, изриче најдубљу своју благодарност преч. госп. попу хаџи Мили Попадићу из Кључа, што је послао преко г. Михаила Карановића, овдашњег свештеника четири комада својијех књига: „Опис путовања и хришћанских светиња на истоку у Палестини“, да се раздијели о испиту, оним ученицима, који се најбоље покажу на испиту из правосл. хришћ. науке о вјери, што је и учињено по пишчевој жељи.

Исто тако благодари и угледном госп. Михаилу Трипковићу, трговцу из Пријавора, који је, приликом свог проласка кроз Нови, свратио се у нашу српско православну основну школу, прегледао јој просторије и дао 5 ф. да се раздијели на сиромашне ученике.

Живили угледни подупирачи културног напретка, јер: „такови нам подобају“.

У Бос. Новом, 10. X. 1892.

Л. Карановић.
срп. учитељ.

Јавна благодарност.

Честитни Србин и неуморни радешк госп. Данило Глумичић ковач у Прњелову, (котар бијељински)[1]) отворио је љубав срца и душе своје према српско-православној цркви у Црњелову тиме, што је изволио истој цркви поклонити комад земљишта у вриједности од 150—200 фор. а. вр. — Исти комад земљишта, (управо трећина цијелог свог непокретног имања) одмах је код грунтовне области у Бијељини преписао на исту цркву.

Своје имање није ни од кога наслеђедио, него за ове неколике године, како се у Црњелово доселио, толико је зарадио, да још може по коју племениту замисао остварити, као што и сам намјерава.

За то му од стране потписаних, као и свијех осталих чланова ове св. цркве, нека је овим начином изражена најсрдачнија хвала.

Бог дао, те се и друга браћа на госп. Данила угледали, те се и они, којима је Бог дао, — са оваковим племенитим дјелом подичити могли и у потомству вјечан спомен оставити.

У Црњелову 1892. године.

Перовођа:
Коста З. Поповић
учитељ.

Предсједник:
Милан Мирковић.

Подпредсједник:
Петар Михаиловић,
прота.

Примљени питомци у православни богословски завод у Рељеву. У I разред преустројене богословије у Рељеву, за школску 1892./93. примљени су само четири младића и то: *Милан Шушлић* из Сарајева, *Коста Божић* из Сарајева и *Никола Прокопић* из Градине, који су свршили пети разред вел. гимназије у Сарајеву, и *Коста Продановић* из Травника, који је свршио пети разред римокатоличке надбискупске гимназије у Травнику.

Кандидати за православни богословски завод у Рељеву. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину подијелила је штипендију оним кандидатима, који желе да након свршених гим-

[1]) Црква у Црњелову — храм св. Вознесења — освештана је 1890. год. од Њ. Високопреосвештенства госп. Дионисија бившег митрополита Зворничко-Тузланског.

Сиромашност, а особито унутрашност ове цркве, врло је красна тако, да сваки овом селу може послужити на дику и понос. Особито над се узне у обзир, да је оваковој лијепој цркви сагрђило једно село, које броји нешто више од 400 кућа. — Правоноћи са друге стране нијесу тражили, на иман се је нашао по неки пао дух, који је оговарао ово велико подузеће, односно стајао на пут овом подузећу. Али Црњеловци су се поуздали само у Бога и себе, па и ако је трошак око градње ове цркве изнио преко 18.000 фор. — Задужили се нијесу ни једног новчића; шта више ако ове неколико године црквени је капитал нарастао око 3000 фор. што може послужити на углед многијем црквеним одборима, тће су цркве основане прије 20—50 година; па и ако там црквама припада више општина, опет капиталом нијесу много измакле, нашто се наравно навити мора.

За оваква лијепи поредак, као и за настојавање око градње ове св. богомоље — хвала и признање у првом реду иде г. Петру Михаиловићу проти и г. Милану Мирковићу начелнику општине Драгољевачке, а онда и свијем разборитим српско-православним жителима црњеловачким.

К. З. П.

назијских наука ступе у богословски завод у Рељеву, и да се свештеничком чину посвете. За школску 1892./3. годину добили су штипендију по 200 ф. ови младићи:

Из епархије сарајевске:

1. *Урош Јовановић* из Лијевна за I разред гимназије;

2. *Јово Поповић* из Дбца код Сарајева за IV раз. гимназије;

3. *Данило Билбија* из Грахова за III раз. гимназије;

4. *Тривко Максимовић* из Зеника за V раз. гимназије;

5. *Перо Лавендић* из Граца за V раз. гимназије.

Из епархије мостарске:

6. *Василије Кандић* из Фоче за III раз. гимназије;

7. *Јово Јовановић* из Заколја за II р. гимназије;

8. *Душан Хајић* из Кокорина за I разред гимназије;

Из епархије Д. Тузланске:

9. *Љубомир Симић* из Д. Туале за III раз. гимназије;

10. *Трифко Савић* из Зворника за III раз. гиназије;

11. *Перо Опалић* из Бијељине за I раз. гимназије;

12. *Бранко Поповић* из Мртвице за IV. разр. гимназије;

13. *Димитрије Димитријевић* из Шамца за III. гимназије.

Књижевне вијести.

Трећи извјештај о српско-православном богословском училишту у Сремским Карловцима. Школска година 1891./92. Са прегледом стања истог богословског училишта за прошлих четрнаест година т. ј. од задњег извјештаја, који је издан 1876./77. па до ове школске године. Нови Сад, штампарија дра Павловића и Јоцића 1892. 8° Стр. 107 Садржај: Српско-правосл. богословско училиште карловачко, од почетка 1877.—78. до свршетка 1890.—91. школске године. — Списак слушалаца, који су свршили богословске науке у правосл. богосл. училишту карловачком, од његова створења 1875./6. до школске године 1890./1. — По списку томе види се да их је свега свршило 276. — Школске год. 1891.—92. — Православно богословско училиште у Карловцима у школској год. 1891./92. Врховна училишна власт; врховни надзорник; ректор; привремени ректор; наставнички збор; послужитељ богословског училишта; наставни предмети са прегледом предавања; љетопис; важније наредбе и отписи претпостављених и високих власти; књижница; штипендије, припомоћи и друга добročинства, која су уживали поједини слушаоци богосл. училишта, списак слушаоца концем 1891./2. школске год. Број слушалаца по дијецезама и по предходним наукама било је у I години 16; у II год. 25., у III год. 28., у IV години 32 слушаоца, свега 101 слушалац. — Школска год. 1892.—93. почиње 8. (20.) сент.

Стари Сланкамен. Написао Иларион Руварац, архимандрит Гргетешки. Земун 1892. Штампарија Симе Пајића. Стр. 49. Цијена?

Соко илустровани календар за годину 1893. Уредн. проф. Јован Грчић. Год. I. У Новом Саду. Издање књижаре Луке Јоцића. Цијена 40 новч. Садржина је: *Игуманова сјен.* — *Рађање сунца*, пјесма. — *Мој чичелињак.* — *У ноћи*, пјесма. — *Три заговешке.* — *Тешка Митра*, црта из живота. — *Вук Степановић Караџић.* — *О отровима.* — *Хајдук Велко.* — *Тојина стјена*, приповиједка. — *Кућевно и школско образовање.* — *Шетња једног стеногрофа по вашару.* — *Врачара*, пјесма. — *Мало шале.* — *Опис и упутство о новом новцу.* — *Из статистичке јевропских држава.* — *Шематизам митрополије карловачке* и т. д. „Соко“ доноси 43 различне српске слике.

Соколић, илустровани календар за годину 1893. Уредн. проф. Јован Грчић. Год. I. У Новом Саду. Издање књижаре Луке Јоцића. Цијена 20 новч. или 45 пара. — „Соколић“ је у истом формату као и „Соко“ са 14 илустрација. — Ко новац у напријед пошаље, добија календар франко.

Пет пових илустрованих књижица за малу дјецу издала је књижара Луке Јоцића у Новом Саду. Књижице су под овим насловом: *Домаћлук Мали свијет.* — *Дјечији свијет.* — *I. Живошњак.* — *II. Живошњак.* У свакој књижици има

по шест листова разних илустрација, већином из животињског свијета, која су дјеци позната и уз сваку илустрацију напштампан је згодан текст. Цијена је свакој књижици 15 новч. Ове се књижице могу употријебити за поклон малој дјеци од 5—10 године.

Рад и именик „Матице Српске“ године 1891. Преглед: I. Ред главне скупштине „Матице Српске“ у Новом Саду 11. (23.) и 12. (24.) септембра 1891. — II. Представка, да се поврати задужбина Текелијина „Матици“ на руковођење. — III. Имена чланова и приложника „Матице Српске“ (по мјестима и азбучном реду). — IV. Почасни чланови „Матице Српске“. — V. Чланови књижевног одјељења. — VI. Повјереници „Матице Српске“. — VII. Именик „Матице Српске“.

Чланова у свему има Матица 1073, од њих је помрло 353, дакле живијех има 720. Почасних чланова има 75, од којих је помрло 45, а живијех има само 30. Чланова књижевног одјељења има 104; помрлих 37, а живих 67.

Прегледајући именик чланова, паде нам у очи да у читавој Босни и Херцеговини „Матица Српска“ има само **двадесет чланова**, а повјереника само у Брчком и Мостару (!!!)

Укупно имање, којим располаже Матица износи 742.624 фор. и 4 новч.

Претплатницима „Добротвора“. Дуго се премишљало да ли да „Добротвор“ и даље излази, и на пошљетку не могосмо се на то ријешити. С тога обустављамо даље надавање „Добротвора“ до јануара идуће (1893.) год.

Буду ли околности тада друкчије, то ћемо лист наставити, и сувишак претплате од ове године за на годину урачунати. — Иначе нека штовани претплатници дописницом картом уреднишшву јаве, да ли у случају укинућа „Добротвора“ желе да им се сувишак од претплате натраг врати; јер ће у противном случају исти у корист глувоњемог завода употребити.

Дужнике наше молимо, да нам, пошто су лист до сад примали, **доле означену дугујућу своту што пре пошљу**, како би и ми нашим дужницима на вријеме одговорили.

На пошљетку обраћамо се и п. н. уреднишшвима српско-хрватских листова, да буду тако добри, да нам замјене до конца године шаљу, како би цијела годишта за заводску књижицу имали.

„Добротвор“ је покренут, не би ли се приходом отуд могли потребни учебници за завод тискати. Но кад тај случај није; те се шта више ни сам лист од сад не може ради неуредног пошиљања претплате и дуговања одржавати, то нам се овај корак неће замјерити.

Уредништво „Добротвора“.

Велики Типик то јест Устав Црквени, који садржи правила сваке поједине службе, свих празника Христових (господских) богородичних и светих, као и правила из триода постног и цвјетног и других чинодјејства црквених. По њерним изворима допунио, посрбио и с благословом и дозволом светог архијерејског синода под 17. окт. 1891. М. 449. Сим 19. издао Јереј Василије Николајевић, парох пришки и члан архидијецезалне конзисторије. У Новом Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића, 1892. Страна 420 са 27 штампаних табака. Цијена 2 фор. Садржај: Правила општа — Вечерња — Јутрења — Часови — Света Литургија — Правила кад свети падне у Недјељу и Суботу — Непокретни празници — Триод постни — Триод цвјетни (Пентикостар). — Осим тога: Како иду Тропари и Кондаци на литургији у Недјељу — Како се поју отпустителни тропари — Како се читају катизме преко године — Кад се и које Входноје појати има — Кад се која Катавасија поје — Кад се поје честьејшују а кад ли не — Какав се кад отпуст говори — Величанија општа и особита — Службе опште — О читању св. Еванђелија и Апостола — О храму цркве — Како се дочекује Архијерej — Какво је свештеничко опијело свјетле седмице — Како се свршује парастос (панахија).

Издавалац на првој страни овог Типика вели ово: „У позиву на претплату ове књиге рекао сам, да је познавалац нашег црквеног живота морао давно уочити ону неједнакост у извршивању црквених обреда, која се у нашим православним црквама на разним крајевима нашега народа појављује. Казао сам и опет кажем, да је разлика та постала често отуда, што су поједини служитељи олтара господњег придржавали се старих обичаја, који су се у појединим црквама затекли; а негди је била и та околност, што многе цркве не имађаху Типика, који би их упутио реду, те послужио свештенству као закон, ког би се при извршивању св.

црквених обреда придржавали. Но и оне цркве, које имађаху Типика, нијесу могле увијек доста да се користе, јер овај бјеше на многима мјестима нејасан и непотпун, те је отварао врата личном свађању појединих одредаба, што је проузроковало, да се правило црквено разно тумачило, а још различније изводило. Та разноликост давала је често повода свештенству, да затражи, да се Типик наше цркве темељно пречисти, нејасности протумаче и удари темељ једнобразном вршењу црквених обреда у нашој св. цркви.

„Да ту потребу нашег црквеног живота у колико је могуће попуним, ја сам се ево подухватио тешкога и мучнога посла, те сам написао и протумачио Типик наше св. цркве. При овом послу прелистао сам старе и нове Типике, и осим других послужише ми и ови извори: 1. *Пособіе к изученію устава богослуженія прав. церкви* Константина Никольскаго, протојереја. Издање четврто. С. Петербург. 1888. 2., *Практическое руководство для священно-служителей при совершеніи священныхъ таинъ.* А. О. Хојницкаго. Москва. 1883. 3., *Новаја скрижал*, Венијамина архиепископа Нижегородскаго. Издање петнајсто. С. Петербург. 1891. 4., *Дни богослуженія православ. церкви.* Г. С. Дебольскаго, протојереја. Издање осмо. С. Петербург. 1887. 5., *Краткое изображеніе церковнаго устава.* Москва 1866. 6., *Историческое, догматическое и таинственое изјасненије на литургију*, Ивана Димитревскаго. Издање треће. Москва. 1823. 7., *Босанско-Херцеговачки и Дабро-босански Источник.* 1889. 1890. и 1892. Сарајево. 8., *Хришћански Весник.* Београд и т. д. Те сам по њима и другим наш Типик разјасњено и попуњено. У колико је мени овај тешки посао пошао за руком, најбољи је доказ за то: **благослов и одобрење св. архијерејског Синода**...

„Од какве ће користи бити ова књига свештенику, учитељу, богослову, приправнику и појцу, држим да ми није нужно говорити. Моја је најтоплија жеља, да се њоме користе сви они, којима је она у првом реду намијењена. Но свакако би ријешила своју најважнију задаћу, ако би могла послужити као покретач, да се једнообразност у вршењу св. црквених обреда заведе и утврди у свима српским православним црквама[1].

Од стране наше топло препоручујемо свему свештенству и учитељству ову књигу — *Типик* или *Устав црквени*, и братски их позивамо да сваки по један комад набавити не пропусти, или за себе или за цркву. Особито препоручујемо свештенству из протопрезвитерата: *сарајевског, високог, дервентског, шешанског, прњаворског, крупског, бихаћког, петровачког, сребреничког, травничког, варцар-вакуфског, костајничког, санског моста, приједорског, рогатичког, бугојинског, левањског, и клучког*, да набави овај Типик, јер од 25 протопрезвитерата епархије Дабро-босанске, само су свештеници из протопрезвитерата вишеградског, бањалучког, градишког, гламочког, маглајског, герзовачког и власеничког, набавили ову потребну књигу.

Читуља.

Миле Љубоја,
парох „Оштре луке[2] (у протопрезвитерату Сански Мост).

Преселио се у вјечност 5. септембра 1892. године, а сутра дан сахрањен је у опште селско гробље.

Покојник је рођен у истом мјесту 7. јануара 1831. Рукоположен је за ђакона и свештеника 15. и 16. априла 1848. г. од митрополита Игњатија у Приједору.

Герман Јовановић,
јеромонах и управитељ економије при манастиру Моштаници.

Рођен је 25. априла 1863. у селу Нештину — у Срјему. Рукоположен је 21. и 22. априла 1891. за ђакона и јеромонаха од митрополита Ђорђа Николајевића.

Умро је у Нештину 27. септембра 1892. г. а сутра дан сахрањен је у опште гробље.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Сапања у Сарајеву.

Свеска X. и XI. Сарајево, Октобар и Новембар 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

Број 1705.

Службена напомена.

Често пута догоди се, да се на ове архидијецезе управљају духовној власти тужбе, или друге пријаве без потписа, тако, да тужитељ не ће да излази својим правим именом на јавност.

Такве су пријаве више незаконите, и конзисторија је по дозволи и одобрењу Његова Високопреосвештенства Господина АЕ и Митрополита, у данашњој својој сједници донијела закључак, да се у будуће анонимне жалбе не узимају у призрење, него ли се без икаква даљег поступка улажу „ad acta“.

Стављајући то до знања српско-православном свештенству и народу ове Богоспасајеме епархије, напомиње се свакоме да на тужбе и пријаве своје право и име и презиме, затим дан, мјесец и годину као и мјесто одкуд се шта доставља, тачно означи, и онда тек пријављено моћи ће се у расуђење узимати.

Црквене општине и парохијални као и протопрезвитерски уреди, имаду своје дописе у потпуно службеном виду са редовним бројем и притиснутим печатом конзисторији шиљати. Који од парохијалних уреда нема свога печата, може га преко ове конзисторије наручити уз пошиљку 4 до 6 форинти.

Из конзисторијалне сједнице, у Сарајеву, 27. августа 1892.

Српско православна АЕ. Митрополитска Конзисторија Дабро-босанска. (М. П.)

Број 1843.

Окружница.

Пречасном свештенству и славним црквено-школским општинама Дабробосанске епархије.

Поред тога, што је пречасном свештенству, архијерејском наредбом 17. фебруара 1883. број 152. одсјек 2. („Д-Б. Источник" број 7. стр. 109—110., год. II.) и конзисторијалном окружницом 22. септембра 1887., број 1430 („Д.-Б. Источник" бр. 4., стр. 61. год. I.) најозбиљније наређено, да у народним (комуналним) школама редовно и марљиво поучава школску младеж, православној вјери и хришћанском животу; ипак се најјасније посвједочило, да пречасно свештенство занемарује ову свету дужност своју, или је посве нехатно и преко воље врши, тек нек се броји, да је дјеци православна вјеронаука предавана, и ако дотични свештеник, (многи су такви), није ни толико пута у школу дошао, колико је мјесеци у школској години!

При овогодишњем уписивању у овдашњу велику гимназију, а на пријамном испиту, дјечица из вјеронауке *показала су скроз недовољно знање*, да их је било, који нијесу знали ни читати црквенословенски; било их је, који ни молитве Господње не знадоше, а од 15 свештеничких синова, *тринаест* их би, који прођоше са *једва довољним успјехом!* Зар ово није грозна појава, која тако јасно доказује крајњу несавјесност и немар родитељски и свештенички?!

Свештенство заборавља, да му је прва и најсветија дужност: учити вјерне вјера и хришћанском животу. Свештенство врло гријеши, кад занемарује ту дужност родитељску и својега звања. Оно се оглушује о заповијед Христа Спасителя: *Идите и учите, па онда крстите* (Матеј гл. 28., ст. 19.; Марко гл. 16., ст. 15. и 16.). Зар не појми важност изреке апостола Павла: *Тешко мени ако не проповиједам* (1. Корин. гл. 9., ст. 16. и 17.) и онај савјет Тимотију, а преко њега и свему свештенству: *Проповиједај ријеч Божију* . . . . (II. Тимот. гл. 4., ст. 1. и 2.)? Свештеницима је њалда познато, да: *са тајне без вјере, ономе, који тајну прима — не користи;* и да: *вјере нема без проповиједника* (Рим. гл. 10. ст. 14.); и да ће од немарна проповједника, Господ за сваку погинулу душу тражити: Крóви же бґѣ ѿ рѹкú твоєѧ взыщѹ (Језек. гл. 33. ст. 8.; гл. 34., ст. 10.)

Свештеник, који се огријеши о ову св. дужност, није достојан оних узвишених имена, што му се придају у св. Писму, називајући га: *анђелом*, за то, што јавља вољу Божију (Малах. гл. 2., ст 7.); *пастиром*, за то, што он чува стадо, а чува га *учењем* (Јерем. гл. 3., ст. 5.)

С тога се пречасно свештенство позива, да најсавјесније врши ону свету дужност своју, не гледајући на број дјеце, даљину школе, и на то: хоће ли, или не ће ли добити повчану награду за тај свој уложени труд.

Који у будуће буде грјешио против ове прве и најсветије дужности својег свештеничког звања, с тијем ће се поступити безобзирно, по прописима цркве, а сходно 36. и 58. правилу св. Апостола, и по 14. канону VI. вас. сабора, казнивши га за први мах са *једномјесечном* епитимијом. Тако исто казниће се и сви они пречасни надзиратељи и проте ако не буду савјесније надзирали над пречасним свештенством у вршењу ове дужности, и ако сваке године, најдаље до свршетка *јула*, не буду тачно подносили статистичке

искаже, и извјешћа о успјеху вјеронаучне наставе у свакој подручној школи. Не треба нарочито ни спомињати, да извјешћа морају бити *безпристрасна*, и потицати из личног освједочења, вршена при прегледању парохијалних уреда, и при обдржаваном испиту, којем треба, да проте, у свакој школи присуствују.

Славним црквеним општинама топло се и од срца препоручује, да у интересу вјере, цркве и морала, у интересу српских школа и народа српског, обрате много већу пажњу на рад својих учитеља у вјероисповједним школама, строго пазећи, како ти органи васпитавају подмладак у погледу вјере и морала; та не треба се обмањивати, да је вјера једини и прави темељ ваљана и поштена живота, како са народног тако и са опште друштвеног гледишта. Сјетите се тешке одговорности пред будућим нараштајем нашег народа, а нарочито одговорности пред Богом, и нашим прађедовима, који нам, крвљу запечаћену сачуваше неокрњено и свето вјеру православну, жарку љубав према матери источној цркви, тој увишеној заштитници српске народности. Аманет смо добили од предака чист и свијетао, па га таквог предајмо и нашем потомству, научивши га вјеру љубити, образ и поштење чувати, као залоге народног опстанка; иначе тежак гријех понијећемо на души нашој!

Из конзисторијалне сједнице, у Сарајеву, 17. септембра 1892.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
(М. П.) **Ђорђе Николајевић.**

Број 1925.

Окружница.

Пречасном свештенству и парохијалним уредима Дабро-босанске епархије.

Висока Земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволела је велецијењеним дописом од $\frac{28. \text{ септембра}}{10. \text{ октобра}}$ 1892. год. број 83.419 овој духовној власти до знања ставити: „да је један парохијални уред у котару и протопрезвитерату крупском, одлучно устезао се, да једној страној области службено записану смртовницу (извод из протокола умрлих) бесплатно пада".

Поводом тим АЕМ. Конзисторија у својој сједници закључила је, да се пречасном свештенству са овом окружницом шљедеће нареди и напутак нада:

Поред већ падатих наредаба у погледу издавања извода и исказа из парохијалних протокола (види окружнице од 25. фебруара 1884. год. 265., од 12. априла 1885. год. број 521 и 10. децембра 1887. год. број 1956 — лист Б.-Х. Источник од 1888. год. стр. 45, 77 и 124.) — свештеници обвезани су без одлагања, да безусловно и благовремено издају службено записане документе — изводе, као: смртовнице, родовнице, крштена писма, вјенчанице и томе подобне списе и свједодбе, кад их ма која јавна страна и надлежна, било политична или војничка, област и власт службено умоли и затражује, ради званичне и чисто уредовне употребе; и да свештеници за те изводе потраже никакве накнаде, него да их издаје *бесплатно* не биљеговане.

Кад би се овакови изводи потраживали на корист појединих лица, свеште-

ници naплаћивање прописану таксу (1 ф.) осим сиромашних лица, којима ће свагда бесплатно издавати таксе

На сједнице конзисторијалне у Сарајеву 8. октобра 1892.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Ђорђе Николајевић.

Неколико ријечи о познавању себе.

(Свршетак).

У књизи „Постања“ пише како је сам Бог засадио рај и одредио га човјеку за уживање. Тај рај бијаше у Едему, на истоку. У њ је сам Бог увео првог човјека и предао му га свега на употребу (Пост. 2. 8.). У то доба човјек је добио и прву заповијест, односно закон, којег је требао непрекршено чувати, у толико прије, што му је одма прелочена и посљедица преступа. Ово је најочитији израз слободне воље човјека, по што му је припуштено: хоће ли да заповијест држи, или да је прекрши. По ријечима св. Јована Дамаскина, рај бијаше као какав царски двор, у којем се човјек настанио и пребивао, проводећи живот срећан и блажен. То бијаше мјесто, у којем у изобиљу цвјеташе свакојаке радости и задовољства, а то и сама ријеч, или назив „Едем“ значи; јер ријеч „Едем“ има исто то значење, што и грчка ријеч „уживање“. У њему бијаше најлакши и најфинији ваздух; њега је красило најљепше растиње, које увијек бијаше потпуно расцвјетано; рај бијаше испуњен најљепшим мирисом и необичном свјетлошћу присуства Божијег. Рај је превазилазио сваку чувствену красоту и милину, да потоњи, у гријеху огрезли човјек, није у стању, да својим помућеним умом и замисли чаробно стање раја, у којем уживаху прародитељи прије својег пада у гријех. То бијаше прави Божији кут, мјесто живота, достојно створена по образу и подобију Божијем.

На питање: какво је било то невино стање човјека, односно чистоћа и безгрјешност његова? Црква православна овако одговара:

Стање невиности или безгрјешности (по свједочби св. Василија у бесједи о почетку прича) *двојако је. Прво*: оно је својевољно удаљавање од гријеха, то јест, кад човјек по својој одлучности избјегава гријех, познавши зло, што од гријеха настаје, својим искуством и дуговременом нашим гријеху. *Друго*: Кад човјек не зна за зло, или кад га није пробао; кад дакле човјек не познаје зла, и кад га није окушао или с тога што је непунољетан (дјетињско стање) или усљед других околности. Невиност, или безгрјешно стање Адама, прије, него ли је згријешио, било је оне друге врсте, и било је сједињено са потпуним савршенством, са уређеном правдом, како са стране ума, тако и са стране воље. Ум је био просвијетљен сваким знањем, а воља сваком правдом и добротом; јер је Адам познавао Бога онолико, колико му је у то вријеме дано било и колико је било потребно, а усљед тога, што је он познавао Бога, познаваше је кроза њ и све ствари. О овом, између осталога имамо и тај доказ: кад је Бог показао Адаму све животиње, да им надјене имена, он је свакој животињи надио њезино име. А то је могао учинити по том, што им је познавао природу, али, не по каквој науци, него просто с тога што је мислио о Богу

и Његовој благости. Што се тиче воље, она се свагда покоравала разуму и ако је човјек била слободна, и ако је човјек могао гријешити, или не гријешити, као што вели св. Писмо: „Не реци, да си због Господа погријешио; што му није по вољи, немој да чиниш. Не реци, да те Он сам навео; јер Њему не треба грјешника. Све што је мрско, Господ је презрио, па не мари за рђавштине ни они, који Га се боје. Бог је у почетку створио човјека, и њему је препустио: ако хоће да испуни заповијести и врши вјеру добровољно. Предочио ти је огањ и воду, и за што хоћеш, маши се руком; пред човјеком је живот и смрт, и што изабере, то ће му се дати“ (Спр. 15, 11—17.). А за овим свједочи: „Није заповједио ни једноме да га не поштује, нити је дао повода и слабости, да и један сагријеши“ (Ст. 20.) У овако невином и безгрјешном стању, човјек је био подобан анђелима. Ну по што је човјек преступивши заповијест, пасторо пао у грјех, то је још у рају прешао у грјешно стање и постао смртним, јер св. Писмо учи: *плата је за грјех — смрт* (Рим. 6. 23.) Тад је човјек изгубио савршеност разума и ашала, а његова воља постаде склонија злу, него ли добру. Услед тога, што је човјек учинио зло, стање невино и безгрјешно прешло је у стање грјеховно, те је онај савршени човјек толико ниско пао, да је дужан признати с Давидом: *ја сам црв, а не човјек* (пс. 22., 7, 6; Православ. Испов. шит. 23. стр. 23.—25).

По што је човјек преступио заповијест и окусио од забрањеног плода, то је лишен својег достојанства и оног блаженог стања, у коме је био за вријеме своје невиности. Па по што је истјеран из раја, он је постао оваким, какног га описује пророк велећи: „Човјек не разумјевши достојанство и славу ту, сравњио се са бесловесним животињама“ (Пс. 48. 21.), па, по што му је предочена тешка посљедица грјеха, и да ће жалостан у терету и брзи, највећи му је сполитена одлука: „Земља си, и у земљу ћеш се претворити“ (Бит. 3. 19; Ир. исп шит. 22.). Бог бијаше одредио човјека да буде „господар над дјелима руку Божијих“, јер је Бог све метнуо под његове ноге: „Ово и волове све, и дивље звјерињe, птице небеске и рибе морске, што год иде морским путовима“ (Пс. 8., 6—9) и „учинио га је мало мањег од анђела, славом и чашћу вјенчао га је“ (Пс. 8., 5.) па је то човјек својим падом све изгубио

Адамовим падом пало је и све његово потомство под исти терет грјеха и његове посљедице, по том, што је Адам родоначалник свега рода људског. О том св. апостол Павле овако вели: „За то, као што кроз једног човјека дође на свијет грјех, и кроз грјех смрт, и тако смрт уђе у све људе, јер сви сагријешише.“ (Рим. 5. 12). И историја људства и није што друго, до ли историја преступа свију и сваког (Фил. Догм. I. стр. 34. и 138.) Адам као преставник рода људског, својим грјехом увео је у грјех и своје потомке; јер, чим је он сагријешио, сагријешио је и сав род људски, и не само да је подлегао грјеху, него и казни за грјех. Ова је казна предочена човјеку кад је уведен у рај, и кад му је задана прва заповијест, да се чува да не окуси забрањеног плода са дрвета познања добра и зла; јер му је речено: „У који дан окусите од њега, смрћу ће те умријети“ (Бит. 2 17.) То вели и ап. Павле рекавши, да је кроз грјех дошла смрт, и да је смрт у свима људима јер сви сагријешише (Рим. 5. 12.). По овоме, ми се и у утроби мајке зачећемо с овијем грјехом и у грјеху се рађамо, као што вели Псалмопјевац: „Гле,

у безаконьу родих се, и у гријеху затрудње мати моја мном" (Пс. 50., 7.). Овај гријех назива се прародитељским по том, што прије пада Адамова, не бијаше човјек окужен ни једним гријехом, и што се човјек ето и не зачеђава другчије него у гријеху (Прав .Исп. ит. 24.).

У осталом, Бог изје ни послије пада и учињеног гријеха напустио човјека. Човјек је погријешио, и Бог по својој савршеној правди казнио га је, али га није оставио без нађе. Он је по својем милосрђу обећао спасење, и тако опредјелио, како би прама гријеху човјека, још боље засијала непамјерна благост Божија. За то је Бог одредио, да на земљу пошаље својега Јединца Сина, да би Он, примивши тијело од пречисте Дјеве, по надахнућу Духа светога, — набавио човјека од гријеха и његових посљедица, те га својом светом крвљу препорођена и очишћена увео у царство своје, у вјечну славу, много бољу и величанственију од оне, што ју човјек за вријеме својег невиног стања уживаше у рају на земљи (Пр. Исп. п. 25.). Дакле, човјек је саздан да слави Бога, да благује, ма да је то и изгубљено прагјем нашим, али преблаги Бог подигао је опет природу нашу, која је била пропала, и показао нам пут небеском блаженству, које надмашује првашњи рај. Сад, до нас стоји: ићи по путу Божијему, који нас води онамо, гдје нема ни болести ни туге, него живот најблажењи и бескрајни, гдје је непрестано радовање онијех, који се веселе и славе Господа.

Пут к Богу јесте испуњавање Његовијех заповиједи, иначе не може ни бити; јер ко не испуњавања воље оца свога, тај и није син његов. Али је човјек тако слаб и немоћан, да без помоћи Божије, не само да не може што учинити добро, него не може ни мислити о добру! „Без мене не можете чинити ништа", вели Господ. По томе је почетак нашега спасења проспа, којом се у молитви обраћамо Богу, молећи га за благодатну помоћ Његову. С тога је и назвао неки од св. отаца молитву „коловођом у колу добрих својстава". Желимо ли стећи које добро својство, као: љубав, благост, трпљење, уздржљивост, или да се набавимо гријешнијех навада: злобе, осуђивања, лакомости, ништаве славе, и другијех страсти, то се све може постићи молитвом Свемогућему Богу за благодатну Његову помоћ. Оне душе, које су оставиле вјеру у Бога Творца свога, св. оци назвали *мртвијем*. Овако вели *св. Калист*: Многи имају мртве душе у живом тијелу, као да су у гробу сахрањене. Чујте, ускличе *св. Димитрије Ростовски*, да се тијело гријешнога човјека за мртву душу, „живим гробом" назва!

Тијело је одјећа душе. Она има на себи прекрасан хитон (горњу велићу хаљину) као што вели *св. Макарије велики*. Разум добро скопчан с тијелом — ето то је биће човјечије, што рече *Василије велики*. Једни желе ослободити се од тијела, држећи да оно наводи душу на гријех, али њима би прије требало уздржати разум од страстнијех навада.

Ако у човјеку душа преовлада над тијелом, онда је он духован, и његово тијело као да се препорађа, постане духовито; а када тијело узме маха над душом, онда човјек постаје тјелесан, заљубљен у гријех, јер тијело је противник небеском жићу; огрезнувши у страстима и ослабивши, постане прашина слична ђубрету.

Који се подају жељама тјелесним, и саму душу, не мијењајући њено биће, учине је тјелесном, усљед чега душа губи своју душевну племенитост. Тијело — то је лукав друг, и што ко више угађа му, тим јаче оно војује

против њега. Као што по природи младенац не постаје одмах велики, него до потпуне зрелости стиже мало по мало, исто тако и у духовном стању не може на једанпут из тјелесног и грјешног постати духовит, и уредан, него се пење на ту висину постепено, трудећи се у доброчинству, на челу којег је молитва.

У животу човјечијем ништа није скупље од молитве, — она, и оно што је по нашој мисли немогуће, учини могућим, што је мучно, постаје лако, а незгодно бива згодним.

Молитва толико је нужна човјечијој души, колико је зрак дисању, или вода биљу. Ко се не моли, тај се лишава општења с Богом, и приличан је сувом и неплодноме дрвету, које се сијече и у ватру баца (Мат. 7. 19.) Несрећа је слијепцу што не види свјетлости; али је далеко већа несрећа хришћанину — изгубити вољу на молитву, лишити душу своју божанствене свјетлости, јер се у такој души одомаћи тама, па кад изађе из тијела, буде јој удио вјечна тама.

Прерадио:
П. Б. Ч.

Свештенички кандидат
између школе и рукоположења.

Када један младић доврши своје образовање и васпитање у духовном заводу (богословији), пред њим тада стоји да се рукоположи у чин ђакона, а за тим свештеника.

Но да ли треба да он жели рукоположење одмах по изласку из школе? И би ли тако нагло рукоположење било корисно за цркву и њега самога?

Ово је питање врло важно, с којим се стиче још и друго, и то о добу старости, у коме треба рукополагати у чин свештенички.

У светом писму свештеници се називају „πρεσβύτεροι“ — старјешине (Дјела XIV, 23. XX, 17. Јак. V, 14; Тит I. 5.), т. ј. старијег доба, у старијим годинама — људи старији, на чега се мора навести и закључити, да су у вријеме апостолско набирали и постављали за свештенике људе старије.

Сабори четвртог вијека — *неокесаријски* (11. правилом) и *картагенски* (22 правилом) и после тога у седмом вијеку — *шести васељенски сабор* (правилом 14.) опредјелили су овако: *„правило наших светих отаца да се чува и у овоме: да се за презвитера прије придесет година неби рукополагало, баш кад би човјек и врло достојан био, век одлагати до одређених година. Јер и Господ наш Исус Христос у придесетој години крштен се је и почео учити. Тако исто ни ђакон прије двадесет пет година ... да се непоставља“*. Пошто је ономе, који ступа за иподјакона својим *четнајестим правилом* опредјелио 20-годишње доба, то сабор додаје и ово: *„ако ко у који било свештенички степен постављен буде прије одређених година да буде свргнут“*.

Тако опредјељење о добу старости оних, који се рукополажу узаконњено је било и на руским саборима. Владимирски сабор 1274 године утврдио је доба старости за рукоположење ђаконско 25 година, и то се је узаконење дуго вријеме држало у Русији.

Није сувишно да наведемо овдје, да је прва црква захтјевала, да онај који

жели добити свештенички и епископски чин, на сваки начин, проће све степене свештенослужења са већим размацима времена између њих т. ј. остављајући га више времена у сваком времену у сваком степену. *Сардикијски сабор* својим десетим правилом одређује: „*Треба најпачније и најмарљивије пазити, да богати, па ма ко он био, или наук ени, који су дакле грађанског реда, а достојан је, да постане епископ, што да се не поставља прије, осим док издржи службу чтеца, ђакона и презвитера, како би, пролазећи кроз сваки степен, ако се достојним покаже, могао потпуно успети се на висину епископску. И за сваки степен чина треба да буде остављено не са свим мало времене, у продужењу кога могла би се увиђети његова вјера, морал, постојанство и кротост, и он ако буде признаш достојним божанственог свештенства, удостојио би се највише части. Јер није умјесно, већ је дрско и лакомислено приступати брзо постављању или епископа, или презвитера, или ђакона; јер ни звање, нити добро владање не дају на ово права Јер би такође, као што је и умјесно, могли сматрати новим (*1 Тим. 3, 6.) *и неуправљеним. Сви су рекли (св. оци) да им је ово угодно и да се ово ни најмање не смије нарушити*“.

То је правило утврдио *сабор цариградски*, који се назива „*прво-други*“ („дѣ̀ кратный).

Пошто је казао да су неки неиспитани у нижим степенима по нужди били произведени за епископе, додаје (17 правило): „*од сада тако већ да не буде, него онај, који има бити правилно рукоположен, мора проћи кроз све степене свештенства, издржавши свако законом одређено времене*“.

Такој постепености на љествици свештенства, и задржавање извјесног времена на сваком од тих степена, подвргавао се сви, који су тражили свештенички чин, не само они, који су били са обичном научном спремом, него и људи виших сталежа, и који су имали највише образовање. Они су подједнако са осталима били најпре чтеци, и нијесу то сматрали за понижење свога достојанства, већ убијеђени у томе, да служење пријестолу божијем, у каквом то било степену, даје част увијек и свакоме. И само после служења у својству чтеца, а у току од неколико година, подизати су на степен иподјакона, и опет само по истеку неколико година добијали су ђаконски чин, у коме су остајали до времена, које је одређено за степен презвитера,

Између осталих ми видимо свијетли примјер код Василија великог и Јована Златоуста. Први, припадајући по роду своме вишем сталежу, он је после учења на неколико виших школа довршио своје образовање у Атини, гди је тада било средиште највећих наука. Неглеђајући на отворени пред њим пут највишим достојанства, он је ступио у службу чтеца црквеног, и остао је у тој дужности пет година. За тим постепено и са већим размацима времена рукополагат је за иподјакона и ђакона тако, да је у добу од 35 година био постављен у чин презвитера.

Још је спорије пролазио кроз све степене црквене службе св. Јован Златоуст.

Учитељ његов Ливаније дивећи се изванредном дару и способностима његовим, мислио је да му уступи своју професорску катедру; но св. Јован оставивши адвокатуру, у којој је све и свакога са својим говорничким даром зачуђавао, и бацивши отворени пред њим свијетли пут грађанске службе, он се у 23. години живота свога прима службе чтеца црквеног, и остаје у том звању више од 10 година, и прогазећи најспорије службу иподјакона и

ђакона, чак у четрдесетој години прима свештенички чин.

Могло би се навести и још много оваких примјера.

Мало већи размак између школског образовања и рукоположења, за свештеника је без сумње користан, нуждан, па чак може се рећи и неопходан, како за самог будућег свештеника, тако и за његову будућу паству. Школско образовање и духовно-морално васпитање, то је само положени темељ, на коме он сам треба да дограђује аграду, и да ју довршн само-образовањем и само-васпитањем. У школи је он некада упознао се само у главном са светим Писмом, са дјелима св. отаца и бољих проповједника, са поучним саставима о духовном животу и дужностима свештеничким, и с другим граћама богословске науке, којих је потпуно знање заиста за пастирску службу нужно. И зато, њему је нужно, прије него што прими свештеничко рукоположење, да само-учењем допуни тај недостатак, да се доучи томе, чему је школа само темељ положила. Јер после, пошто већ прими свештенички чин, на њега ће бити навољена нова занимања, отвориће му се нове нужде — и њему неће достајати времена, ни могућности да се преда са потпуном пријежношћу ни тим занимањима. Осим тога у духовном заводу он није био самосталан, тамо су с њим управљала правила завода; живот је протекао више скучен у своме кругу, тамо је он био више склоњен и заклоњен од шкодљивих *миазма*, аловјерија и скептоцизама. И зато он није могао да испита потпуно своју духовно-моралну снагу, и њему је нужно да до рукоположења у свештенички чин испита своје силе, и да само-васпитањем допуни своје духовно-морално стање, да би могао на поље своје службе потпуно спреман ступити.

У римско-латинској цркви у садашње вријеме, све ниже степене свештенства, па и ђаконство, учинили су тек само да се кроз њих прође. Васпитаник, који је свршио духовни завод прима са најкраћим размацима времена посвећење у све ниже дужности, па и у свештенички чин. Но зато је опет у њих много строжије, него код нас уређено васпитање у духовним заводима; оно више наличи калуђерској строгости. Осим тога, пред рукоположењем у иподђакона, ђакона и свештеника, у њих постоје десето-дневне, тако зване реколекције т. ј. десето-дневна усамљеност у манастиру, или семинарији, и проведе то вријеме у припремању за рукоположење, молитвом и размишљањем, а после тога приступа рукоположењу.

У Протестаната (у Германији) сваки који жели да буде пастор мора свршити богословски факултет у ком било универзитету са степеном кандидата. Но то му још недаје права да заузме дужност пастора. Њему престоји да прво положи испит за *супер-интедента* своје епархије. Тај испит састоји се из проповједи, коју је кандидат на пасторство дужан говорити на текст, који му се да, а тако исто и из усменог испита из богословља. За тим послије 2. године, он мора пред конзисторијом надржати нови испит. *Именовани* на дужност (pro ministerio) само после тог испита он може добити *постављење* на дужност (ordinatio). Но и то је управ наименовање за пастора, јер још нема права да заузме пастирско мјесто Парохије му недају, он сам треба да ју иште т. ј. да моли општину, гди има упражњено мјесто, да га приме себи за пастора. Општина га подвргне још једном испиту. Он мора општини говорити про-

повјед, и када општина призна његову проповјед да је боља, него проповједи других кандидата, тада се само набира за пастора. За сво вријеме до добијања парохије, — а то бива доста дугачко, — кандидати на пасторска мјеста стоје под назором декана, као код нас протопрезвитера, и морају и сваког тромјесечја подносити спремљену проповјед, и бар један пут говорити је у присуству декана. Декан редовно сваке године подноси конзисторији извјештај о владању и занимању кандидата, који се налазе у његовом округу. Материјално стање ових кандидата, који по већој части немају имања, врло је оскудно. Они обично заузимају дужности учитеља у сеоским школама, или дужности приватних учитеља, или траже других подобних занимања. А кад неђ добију *поставленье* за пастира, те ако не нађу самосталног мјеста, то они примају дужност помоћника код самосталних пастора за сасвим малу награду.

У нас је у поњедње вријеме ушло било у обичај рукополагати младиће одмах док сврше духовну семинарију, дајући им само времена док се оженс. Васпитаник сједећи још на школској скамији размишља о парохији и разбира, није ли гди год ягодног мјестанца и кад га учи, а он одмах док изађе из семинарије моли и добија га. А ако упражњеног мјеста није било, то који је свршио семинарију проводно је свето вријеме (некад доста дугачко,) без сваког занимања, забадава и некористећи ни себи ни другима. Законом од 1869 године тај је поредак промјењен (у Русији). Према томе закону, сваки који сврши курс семинарије треба да проведе неко вријеме као „*псаломщик*“, *чтец* и *пѣвчикъ*.

Мора се човјек само радовати тој одредби

При свом том нови поредак многима који сврше семинаријско образовање чини се тежак. Има их међу њима, који мисле да семинаријско учење које су они прошли већ потпуно их спремило, и да ће безпријекорно моћи вршити свештеничку службу. Но тако само-мњење није оправдано и штетно је; потпуно разумни човјек осјећа, да, што год он више научана шта било, и што се пространији прави круг његовог знања, тим се шире раскрива пред њим хоризонт свега онога што је њему непознато.

Он треба да зна, да је све што је он научио у семинарији, само азбука његове будуће службе.

Други сматрају за понижење да заузму дужност чтеца-пјевчика, ради које веле да није нужно богословско знање. То је гордост, која треба да је страна и непозната кандидату свештеничке службе.

Нека се они сјете да се многи велики свештени и учитељи цркавни, као што су Василије велики, Јован Златоуст и многи други нијесу гнушали више година провести у такој служби, и шта више што су себи приписивали за част. Треба да знају они да разумно, искусно, побожно и поучно читање и пјеније потребује знатног образовања и вјежбања.

Има и таких, који вичу на оскудно издржавање при тој служби, јер веле: према толиком труду, мала је награда.

Но Исус Христос није обећао свештено-служитељима раскошног, изобилног веселог живота, већ је свима својим последователима завјештао, а особито ближим служитељима у своме животу страдања и туге: къ мірѣ скорбни кѣдете: но дерзайте, јакш азъ победихъ міръ (Јов. XVI, 33), и многими скорбми подобаетъ намъ внити къ царствіе небесное (Дјела XIV, 22). Он им забрањује брипути се о потребама

свјетским: *не пецытеся оубо, глаголюще что піемъ, или чимъ ѡдежемсѧ. Всѣхъ бо сихъ языцы ищѣтъ . . . Ищите же прежде царствія Божіа и правды егѡ, и сіа всѧ приложатся вамъ* (Матеј VI, 31, 33).

Ако онај, који сврши богословске науке небуде чтец-појац зато што нема мјеста, или усљед каквог другог узрока он може бити учитељ на вјероисповједној, или народној школи, или може наћи какво било друго часно и поштено занимање; но он увијек треба да тражи тако занимање, које га неће одвући од његове главне цијељи — од свештеничког звања. Но ако он и буде пјевчик црквени, или учитељ, или у каквој другој служби, то осим те службе на њему леже још и друге обавезности односно његове будуће службе у свештеничком чину, а то је као што смо већ горе рекли дужност само-доучења и само-васпитања.

Но осим тога на његовом опхођењу и понашању према другима треба да се види печат његовог будућег свештеничког звања. Он треба да буде за свакога примјер побожности: да редовно посјећава богослужења и да учествује у њима; при сваком свом дјелу и раду да има страх божиј, и да схвата дужност своју да му треба живити и показивати се увијек и свагди као православни христијанин и будући свештеник.

Он може, и шта више дужан је да са *дозволом* надлежног парохијског свештеника да говори проповједи, и друге ван богослужења духовне бесједе; да учи дјецу молитвама и катихизису; да се брине о завођењу у цркви друштвеног пјевања и о установи црквене пјевачке дружине.

Живећи тако у народу, он има могућност и треба да изучава народне душевне недостатке, заблуде, празновјерице, све потребе и сав народни живот. Њему то све није могла школа дати, а нужно му је да то ана и због практике у животу, а особито ради његовог будућег свештеничког рада. Он треба да тражи да се упозна и сближи са свештеницима у својој околини, који се одликују побожношћу и примјерним испуњавањем своје свештеничке дужности, и да се учи да им подражава. Само се по себи разумије да и сада као и прије у семинарији, он треба да избјегава свака неваљала, саблажњива и православљу непријатељска друштва и скупове. Ма гди он био, и у каквом се било скупу или друштву налазио, он треба да се показује увијек и свагди као истинити православни христијанин, да покрије своја хришћанска убјеђења пред изопаченим мудрацима овога времена, него да увијек стално и тврдо брани свету истину, којој је непогрешни чувар православна црква.

Неглеђајући на то, што се он по изласку из семинарије, користи се неком самосталношћу — ако он буде црквени чтец-појац, он треба да увијек има на уму, да је надлежни настојатељ-свештеник и његов настојатељ, а он је потчињени настојатељу.

Зато је он дужан да се према настојатељу увијек односи са поштовањем и љубављу, драговољно и без и најмањег гунђања да испуњава његова распоређивања, која се тичу читања и појања у цркви, и стрпљиво да прима његове примједбе што се тиче службе црквене. Он треба да се пажљиво чува и да избјегава свако осуђивање мнимих (привидних), па чак и истинитих погрешака и недостатака свештеника-настојатеља, имајући на уму ријечи Исуса Христа: *Не сѫдите, да не*

сѣдими вѣдете (Мат. VII, 1.), и что же видиши сѣчецъ, иже во оцѣ твоемъ, бревна же, вже естъ во оцѣ твоемъ, не чѣши (Мат. VII, 3). Особито он не треба да осуђује дјела свештеника-настојатеља пред другима, а нарочито пред парохијанима; да несије у њихова срца неповјерење према свештенику њихову. Нека он увијек има на уму, да његов посао овдје није учити, већ учити се, непоправљати, већ пазити ради сопствене користи.

Морално-духовно његово васпитање требало је да му да бар толико скромности, смирености и увиђавности да умије ћутати о томе, што исправити не може.

Према парохијанима, он треба да буде љубазан, снисходљив и без сваке охолости и гордости, да показује на дјелу своју љубав према ближњима, учећи их и ријечима и примјером, сјећајући се увијек, да су они баш они, које сам Исус Христос назива својом маљом браћом. Но у исто вријеме он треба, да увијек држи себе на духовно моралној висини, која му приличи, не дозвољавајући себи ни једне ријечи или дјела, које би могло на какву мрљу бацити на његов морал, већ на против треба, да и ријечима и примјером привлачи све високом духовно-моралном животу.

Све што смо ми овдје рекли о духовно-моралном владању једног црквеног чтеца — пјевача, који је свршио курс семинарије, то исто вриједи и за оне богослове, који се налазе на *учитељској* или каквој било дужности, или без дужности.

Сваки, који жели бити свештеник, мора се оженити прије него што ће се за ђакона рукоположити.

Када се и мирски човјек мора поразмислити при набору супруге, то је још више нужно свештеничком кандидату разборито и пажљиво приступати набору жене, као сапутнице свог живота.

Супруга свештеникова не само што ће с њиме дијелити и носити терет живота и све незгоде живота, већ њој тако исто предстоји и дио сарадништва у његовој свештеничкој служби. Наш народ њу не велича и не назива за бадава именом *попадија*. Она је дужна тако исто, као и њен муж, да буде за парохијане свијетли примјер побожности и добродјетељи.

Њена је дужност, да даје утјеху, ободравање и помоћ свима, који страдају, који тугују, који су болесни и у спроваштву; да учествује у учитељској служби свога мужа односно дјеце женског пола, и за тим да се брине о држању реда и успремања одежда, хаљина у ризници црквеној. Зато будући свештеник набирајући себи супругу, нека не тражи само спољашње љепоте, или великог мираза, већ красоте душевне, побожности, љубави према Богу, смирености, доброте срца и готовости, да ближњему у даној прилици послужи.

Њој никако не приличи свјетско уживање и весеље забаве, модa у хаљинама и т. д, јер свега тога у једном селу и сеоској усамљености неће наћи; већ на против њој је нужно, да је добра и приједна домаћица. Само, ако буде обогаћена са вишим моралним својствима, супруга свештеникова може бити у потпуном смислу *мајка*, и може заслужити повјерење, љубав и уважење парохијана и побудити у њима такова осјећања и према своме мужу.

И послије тога (набора супруге) долази пријем рукоположења у иподјакона и ђакона, које се у нас обично свршава

при једној литургији; и већ одређени за свештеничку службу рукополаже се и за свештеника одмах послије неколико дана. Желити је, да и ђакони сагласно древним правилима црквеним проведу неко вријеме у ђаконском чину. Будући свештеник служећи као ђакон у парохијалној цркви, упознао би се више са престојећом му службом, са околином, у којој ће као пастир живити, са нуждама и потребама те околине, и та служба већ би му прибавила важност, која је нужна свештенику.

И послије тога, кад би већ добио свештенички чин, он би без колебања, без погрјешака, које се често дешавају и које у сумњу парохијане доводе, ишао би чврстим кораком по путу своје службе.

Догађа се, и то на жалост врло често, да онај, који жели, да се рукоположи за свештеника, стара се, да то што прије постигне и да што прије оде на парохију.

Од сада не би требало, да тако буде; то је несхваћање и неоцјењивање важности светиње светих тајана, које прима и добија.

Великој тајни, у којој се полагањем свештељских руку, излива благодат св. Духа на онога, који се рукополаже, и којим се рукоположењем он призива и поставља на службу, која превазилази сва званија овога свијета, он треба, да приступа (тој тајни) с трепетом, пажњом и припремом.

. . . . . .

И за тајну покајања, која се пред рукоположењем свршава, требало би дужег припремања.

Зато благочастиви кандидат свештенички нека не хити са својим рукоположењем, а то зависи од његовог надљежног архијереја. Неколико дана прије тога, нека се он посвети посту, молитвама и брижљивом испитивању своје савјести и цијелог свог живота, те да би тако могао духовнику потпуно открити своју душу, своје слабости и немоћи душевне, и да се искреним покајањем очисти од гријехова, да би се могао преставити Богу обучен у хаљину невиности.

Само који са таком спремом долази, може се надати, да неће бити осуђен за добивену благодат божкју, и на такога само може се надати црква, да ће бити пастир по духу Христову.

(Из: Црк. Вѣдомости)

В. Поповић,
протојереј.

Грађанске дужности свештеникове.

У свакој парохији налази се по један човјек, који, и кад нема породице, припада породицама свију; човјек, кога позивљу као свједока, као свештеника и као посредника у свима најсвечанијим актима грађанског живота; без кога се не може ни родити ни умријети, који узима човјека с њедара његове мајке, и који га тек у гробу оставља; који благосиља и освећује колијевку, брачну ложницу, смртничку постељу и мртвачки ковчег; човјек, кога мала дјеца обикну да љубе, да поштују и да га се боје; кога и непознати зову *оче*; пред ким Хришћани изливају своја најприснија признања, своје најтајније сузе; човјек, који је утјешитељ по самом положају свију душевних и тјелесних биједа; који је нужни посредник између богаства и сиромаштва; који гледа, гдје на његова врата редом кукцају и богати и сиромаси: богати, да приложе

своју скривену милостињу, а сиромах, да је прими, а да се не застиди; човјек, који, и ако не припада ни једном друштвеном реду, додирује се подједнако са свима сталежима: с нижим сталежима, по свом животу сиротном, а често и по скромности порекла; с вишим сталежом, по васпитању, знању и узвишености осјећања, које улива и наређује једна човјекољубива вјера; човјек, који зна све; који има право, да све каже и чија ријеч пада одго на разум и срца, са важношћу једне божанске мисије и са снагом, једне вјере потпуно утврђене. Тај је човјек свештеник; од њега нико не може учинити више добра него он, ако испуњава своју високу друштвену мисију, пити више зла — ако је заборави и занемари.

Шта је то попа? То је свештеник, то је министар вјере Христове, ком је дужност, да очува њене догме, да распростире њен морал и да подијели њена блага оном дијелу стада, које му је повјерено.

Из ове три дужности свештеничког чина истичу три особине, у којима ћемо ми разматрати попа: као свештеника, као моралиста и као духовног управника Хришћанства у општини. Отуда истичу и три врсте дужности, које он треба да испуни, те да буде потпуно достојан сјајности овог позива на земљи, уважена и страхопоштовања људи.

Његове дужности, као свештеника или чувара догме хришћанске, нијесу приступне нашем испитивању, јер догма, по својој природи тајна и божанска, наложена откривењем, примана вјером овом врлином незнања људског, одбија од себе сваку критику, и свештеник и вјерни, дужни су о томе дати рачуна само својој савјести и цркви, једној власти, од које зависе. Међутим узвишени разум свештеника може корисно уписати у практици, на вјеру народа, којој га учи. Највјесне законовјерности простачке, највјесна суђења популарна помијешала су се, за времена мрака и незнања, са узвишеним вјероваљима чисте хришћанске догме; празновјерица је злоупотреба вјере, а дужност је разборитог свештеника вјере, која подноси сјајност, јер је сва сјајност од ње и дошла, да уклони оне сјенке, које потамњују њену сјетњу и које би учиниле, да се у онима, који су предубјеђени, помијеша Хришћанство, ова цивилизација практична, овај највиши разум, са смијешним довијањем и грубим законовјерностима оних вјероисповједи, које обожавају погрјешке и обмане. Дужност је свештеника настојати, да падну ове злоупотребе вјере и да свуда одвећ услужна вјеровања свог народа на обилну и тајанствену простоту догме хришћанске, на посматрање њеног морала и на поступни развитак њених радова за усавршавање. Истина нема никад потребе од погрјешке и сјенка неојачава никако сјајност.

Још је љепши рад свештеника као моралисте. Хришћанство је божанска наука, написата на два начина: прво као историја о животу и смрти Христовој, затим као правила у сјајним поукама, које је он донио свијету. Ове двије ријечи Хришћанства: правило и примјер, заједно стоје у новом завјету или јеванђељу. Свештеник треба, да га има увијек у руци, увијек пред очима, увијек у срцу. Добар свештеник живи је тумач ове божанствене књиге. Свака тајанствена ријеч ове књиге, одговара правој мисли, која њу пита и садржи извјесни практични и социјални смисао, који распјетљује и оживљава понашање човјеково. Нема моралне или политичне истине, која се не налази у клици у ма ком стиху јеванђеља; све нове философије тумачиле су по један од њих и заборавиле су га; човјекољубље родило се из прног и јединог правила јеванђеља: из милосрђа. За њим је у овом свијету корачала слобода и никакво унижавајуће тлачење није могло опстати пред његовом сјајношћу. Једнакост политичка родила се из признања, на које нас је јеванђеље приморало о нашој једнакости, о нашем братству пред Богом; закони су се ублажили, нечовјечни обичаји су порушени; ланци су пали; жена је повратила себи поштовање у срцу човјека. И како се његова ријеч поступно кроз вијекове орила, тако је рушила по једну заблуду или по једну тиранију, и може се рећи, да данашњи цијели свијет, са својим законима, својим правилима, својим установама и својим падама, није ништа друго, него ријеч јеванђелска више или мање опаљођена у данашњој цивилизацији. Али је његов рад још далеко од свог довршетка; закон напредовања или усавршавања, — који је остао активна и моћна идеја разума људског, такође је закон јеванђеља. Оно нам забрањује да се заустављамо у добру; оно нас позиваје увијек на добро и неда нам,

да очајавамо о човјечанству, пред којим оно отвара непрестано све свјетлије догледе; и што се више наше очи отварају свјетлости, тим више читамо обећања у његовим тајнама, тим више читамо истина у његовим правилима и тим више читамо будућности за наше судбине.

Кад дакле свештеник држи ову књигу, он има у својој руци сав морал, сав разум, сву цивилизацију, сву политику. Он треба само да је отвори, треба само да је чита, па да проспе око себе читаво благо свјетлости и савршенства, којих је пронашење њему предало кључ. Али, као год што је Христова наука била двојака, тако и његова треба да је од двије руке: животом и ријечју; његов живот треба да је — бар у колико је слабост људска кадра да подноси — осјетно објашњење његове науке, треба да је жива ријеч. Црква га је поставила на мјесто, на коме је више као примјер, него као пророк; ријеч му може недостајати, ако је природа отказала тај дар; али ријеч, коју сваки мора разумјети, то је живот; никакви људски језик не говори јаснје нити толико убједљује, колико сама врлина.

Свештеник је још и духовни управник свештења своје цркве и дарова милосрђа. У овом погледу, његова дужност приближује се дужностима, које налаже свака управа. Он има посла са људма и мора познавати људе; он додирује страсти људске и мора имати руку пажљиву и благу, пуну обазривости и одмјерености. Он има у својој надлежности погрјешке, кајања, невоље, нужде, биједе човјечанства; и треба да има срце богато и да предина трпљењем, милосрђем, учешћем, ближњељубљем, опроштајем! Његова врата треба да су у свако доба отворена; његова свакојега треба да је увијек упаљена. Његова палица треба да му је увијек при руци; он не треба да зна ни за доба године, ни за даљину, ни за заразе, ни за пришеку, ни за снијеге, кад је потреба, да однесе мелем рањенику, опроштај грјешнику или Бога самртнику. Не треба, да има пред њим, као што нема ни пред Богом, ни богата ни убога, ни малог, ни великог, него треба пред собом да види људе, то јест браћу по невољама и надањима. Али као што свештеник не треба ником да отказке своју службу, он не треба да је неразумно нуди онима, који је презиру или је не признају. Досада, чак и у милосрђу, гњеви и више одвраћа, но што привлачи: он треба често да чека, да се к њему дође или да буде позван; он не треба да заборави, да је под владом апсолутне слободе свију вјероисповијести, која је закон нашег друштвеног стања, човјек је дужан дати рачуна о својој религији само Богу и савјести својој; грађанска права и дужности свештеникове почињу тек онђе, гдје му се каже: „*Ја сам Христовић*“. под законе и одредбе власти.

Свештеник има управних односа од више руку: са државом, са влашћу општинском и са црквеном.

Његови су односи са владом прости. Он јој је дужан оно, што јој је сваки грађанин дужан, ни више ни мање — а то је покоравање

Са својом општином свештеник треба да стоји у односима племените незавиности за оно, што се тиче ствари Божијих; а у односима благости и помирљивости за све остало. Он не треба да се гради за уплив, нити да се бори за власт у општини, он не треба никад да заборави, да се његова власт и почиње и свршава на прагу његове цркве, на подножју његовог олтара, на проповједаоници нетипе, на вратима биједног и болног, на узглављу самртнику. Ту је он човјек Божији — а свуда на другом мјесту, он је између људа најскромнији и најнепримјетнији, који су потребити и сиромашни. Што даље корачамо у образовање и у смисао једне свесвим нематеријалне ријере, тим је мање спољни лукеуз нуждан нашим богомољама. Простота, чистота и пристојност у предметима, који су потребни за службу Божију, то је све, што свештеник треба да тражи, да буде у цркви. Често баш сиромаштво олтара има у себи нешто, што уљудева поштовање, нешто, што срце гане и што је појетично, нешто, што контрастом дирне и разнежи срце много више, него украси златотканп и сребрни златни свијетњаци. Шта су наше позлате и наша арна пијеска, која блиставају према онима, који је разастре небеса и посијао звијезде?

Путир од коситера кадар је да прикрили толико исто глава, колико и сребрни и позлаћени судови. Накит је Христанства у дјелима његовим, а прави су украс олтара косе попине, осијељене у молитви и врлинама, и ријеч и побожност ријетких, који се моле Богу отаца својих.

За храну и одијело своје и породице своје, за плату и храну скромне послуге своје; за то да му врата стоје увијек отворена, за све невоље оних, који прилазе и долазе, свештеник има двије награде, обје мале и несталне, једна, која се зове *бир*, а друга, којој нема правог имена, но које му се даје кад врши оно, што је по њери свето. И једна и друга доноси му толико, да свештеник једва може да подмирује најнужније потребе. — Кад би и ова овако мала, недовољна и неизвјесна наплата свештеникове службе и рада осигурана била, да се не мора свештеник са својом паством око тога прети и судити; кад би свештенику „насушни хљеб“ обезбријеђен био, ми би у интересу вјере и у интересу важности његове у мјесту, могли да рекнемо: „Заборави на свако друго давање, него прими од имућнога што имаш да примаш, а не тражи га од сиромаха, који се стиди, да ти га не понуди и код кога се с радошћу њенчања, са срећом порода, са жалошћу погреба, мијеша тешка мисао, да тражи на дну своје кесе коју пару, те да платя твоје благослове, твоје сузе или твоје молитве. Сјети се да смо ми дужни, да бесплатно пружимо један другом хљеб живота материјалног, и да смо тим прије дужни, да дамо бесплатно хљеб небесни; и одби далеко од себе пријекор, да наплаћујеш од дјеце милости општег Оца, које се не дају платити, и да уцјењујеш тарифом молитве своје. Вјернима пак велимо: „Награда је олтара недовољна“. Побрините се, да осигурате свештенику своме, да може достојно одговорити својим светим дужностима, пристојни ужитак. Као човјек има још неке дужности чисто људске, које су му одређене само бригом о добром гласу његовом, овом љепотом живота грађанског и домаћег, који изгледа као неки мирис од добродјетеља. Повучен у своје скромно обиталиште, он треба ријетко отуд да излази. Дозвољено му је, а и потребу има ради недовољне награде, да има башту, воћњак, виноград, њиву, коју често својим рукама обрађује, да храни себе и породицу своју, нешто домаће стоке, било за забаву, било за приход, краву, козу, овцу, голуба, а нарочито псето, — овај живи намјештај кућни, овога пријатеља оних, који су заборављени од свијета, и који опет имају потребу да их неко воли. Из овог склоништа рада, тишине и спокојства, треба свештеник мало да се удаљава, те да се мијеша у живља друштва у сусједству; он треба само у свечаним приликама да окваси своје усне, са срећнима свога времена, у пехару богате госпе; сиромах је суморан и суревњив; он брзо окривљује као улагивача и сладострасника онога, кога види често на вратима богаташким, у вријеме, кад се са његовог крова подиже дим и подсјећа га на пуњци сто но што је његов. Али, напротив, кад се враћа са својих побожних посјета, или кад је свадба или кад је крштење сабрало пријатеље сиромахове, свештеник може чешће, за један трепутак сјести за сто орача и појести с њим залогај црна хљеба; сав остали свој живот треба да проведе код олтара, између дјеце (мале и одрасле), коју учи да сричу катихизис, овај прости зборник највише философије, ову азбуку мудрости божанске. У озбиљним студијама у књигама, овом мртвом друштву за усамљеног, — кад је црквењак узео кључе од цркве, кад је вечерње већ одјекнуло са скромне звонаре, може се по кадкад видјети свештеник са својим молитвеником у руци, било под јабуком његовог воћњака, било по високим степама каквога брда, гдје удише чисти и божански ваздух пољски, а с њиме стечено спокојство тога дана; може се видјети, гдје се час заустављa, да прочита по који стих свете појезије, час да погледа небо или обзор своје долинице, па се затим тихим корацима спушта, пун светог и благог посматрања природе и Творца њеног.

Ето вам његовог живота и његовог ужицања; његове су власи бијеле; његове руке дрхћу, подижући путир, његов изнемогли глас не чује се више у храму, али још јечи у срцу пастве његове; он умире, један камен, често без натписа, обиљежено његово мјесто у гробљу близу врата цркве, коју је служио. Ето једног свештеника, који је престао, ето једног човјека, који је заборављен за свагда. Али овај човјек отишао је, да се одмори у вјечности, у којој је његов дух унапријед живио, и он је на овом свијету учинио оно, што је најбоље могао учинити: продужио је једну вјечиту догму, послужио је као прстен у огромном ланцу вјере и вјерних, и оставио је појасевима, који ће исповиједати једну вјеру, један закон и једног Бога. (Из „Х. В.“)

Опис свечаности приликом троношења српско-православне цркве на Рудиштима, у парохији цикотској, котара власеничког 15. августа 1892. године.

Све и кад бих мог'о, не бих покушао, или бих се бар устручав'о писати шта о важности и значају наших св. храмова и задужбина, које нам исподизаше моћни наши и побожни краљеви, наши славни и прехвални цареви, наши бани и властела, наша моћна „господаришћанска“, и које и дан дани подижу њихови достојни потомци, — јер ми се по мом свестраном иначе суженом пресуђивању чини, да би то била посве опсежна и дуга и широка па у исто вријеме и сувишна, готово бесмислена работа; почем је то, држим, ствар тако опћенита, ствар боље видне, примитивна и схватљива. Та свака већа, свечанија помисао благодарног ума Србиновог, чак и она, што пиче на плодном земљишту тамо у пустим лузима и питомим пољанама, лако се напија и грми са узвишеним појмом богомоље, часног крста и вјере Србинове. Тога ради и остављам тај најприкладнији, ал' и најопширнији предговор другом, ако устреба, паметнијем и вјештијем, много вјештијем перу, а сам ћу да пријђем на своју и по себи уску тему. Па баш нећу тако одмах. Нешто не могу, а да не застанем код оне божаствене милине, што ти се, па ма валај и по окорјелој, ладној ил' заблуђеној души разлива, кад ти само мили, српском уху најмилији звуци са торњева ново-подигнутих задужбина наших славних владара забрује.

Ој, хвала Богу, хвала истиноме, наш крштени, ал' опет питоми Бирач и у том је погледу срећан; јер куд год се окренеш, десно и лијево и на сваку страну, свуда ти очи засјене од дражих алем-каменова, што по њему сјају: свуда ти очи запиру о олтаре и храмове свете, одаклен те задахњује угодан мирис смирне и алоја, одаклен се извијају милозвучни гласови умилних анђеоских пјесама, а зиуци јаснијех звона, одакле се благоухано и само побожно разлијежу свуд по његовим плодним ливадама, цвјетним ливадама и питомим пашњацима, па се опет разбијају о тамне му горе шумом обрасле и убаве валовите бријегове, па заједно онда са народним осјећајима високо се растежу чак до седмог ката плавијех небеса, и Бог их чује, осјећа, а Он је моћан, свемогућан, а Он је милостив...!

Ликуј, весели се и радуј, драги мој и мили завичају, јер се ево у твом хоризонту заблиста још један алем-камен драги, још један звук јаснијех звона у њему забруја пјесму побожну, пјесму побједителну; још једна ево данас задужбина наших славних Немањића, а иза толико понижених бурних вјекова, у твојим њедрима, у твојим кршевима пропјева у славу Бога а у свијест српску и на дику твојијех дичних синова, родољубивих, сложних и здоговорних Цикоћана, који је, борећи се са многим невољама и недостатцима подигоше баш управо „на сред Бирча, куда тече Тишча“, а уз помоћ и дарежљиву руку милостиве владе и свјесне и дичне, миле наше Србадије, да је Бог поживи!

*

Да не будем (својим) читаоцима одвратан својим затезањем, сухопарношћу и хладноћом, гледа ћу, да што краћи и једноставнији будем; ма уз све то, опак ће ми г. читаоци допустити, да извадим и испричам кратки ексцепт из њене сјајне ал' и трагичне прошлости.

У шематизму дабро-босанске епархије од год. 1883. стоји под бр. 5. Папраћа и ово надостављено:

„Недалеко од манастира (Папраће) има мјесто, што се зове на Рудиштима, у опћини Цикота, и ту леже разваline стародревног храма божијег, који је одавна порушен, али по предању сачуван му је споменик овај, да га је подигао Вукан Жупан у исто доба, кад и манастир Папраћу. Сад ови садашњи православни Хришћани настоје, да на истим разваlинама подигну“ итд. Ма народна традиција мени ево шта исприча:

„Биле три лијепе, лијепе на красне, врсне, врле и већ што може бити побожније, ем поштеније сестре. Па као таке, уз то Бог им дао имање, почну се оне здоговарати, да граде за живота свака себи по једну задужбину. При том њиховом совету зареку се још, да ће их правити у истој удаљености“. Па што рекоше, то властину и учинише. Ево 4 сата са Црквине до Ловнице, од Ловнице до Папраће, од Папраће до Црквине. И кад би човјек повуко замишљене праве,

таман би добио истостран троуглоник. То ми прича парох цикотски, а кога год потље њега припитивах, не би ли ми шта год „од старина“ за њу знао казати, нико ми вала ништа или не ће ил' не знадијаше. Кад је покојни поп Јован био покрено мис'о о подизању нове цркве на развалинама прашње, онда се могло и много што-шта чути, ђе свијет о њој прича и бенета. Но може бити и да гријешим, што мислим да су то била све временита народна нагађања, којих се ја сада тешко и неразговјетно могу по који пут да сјетим. Та заборави се и стури ’чоче на овоме вакту, и што је јуче било, а некамоли прије десет, дванајест година.

Но поред тога, писајући ово, паде ми нешто на памет, што би ми 'како ће ће покојни отац прич'о, и што ћу ја сада врло згодно моћи надовезати на ово горње већ испричано. Те истоветне сестре по свршетку својих задужбина пропну се хвалити, чија је црква виша и љепша, чија ли је велељепнија. Она, што је градила Паприћу „виш' Зворника, Спречи на извору“ оде се пофаљивати, како би у њеној задужбини чак, Боже прости, и говеда могла пландовати, колика је била. Ја не знам, не памтим, ал' причају и кажују људи паметари, како се то баш у њој и збивало, кад је оно клетни непријатељи порушише, и четири само оставише дувара, да нам они причају о несданој слави, љепоти и величини те куће божије, коју је и народна пјесма опјевала. Прије двије и по деценије појави се покојни хаџи поп Зарије, који, пошто се је лијепо над његовом худом судбом исплакао, баш к'о земаниле пророк Јеремија, први прихвати за трнокоп и лопату, па с народном снажном вољом и помоћу божијом подигне га он још за султановог вакта, пред саму његову погибију.

Она, што је правила цркву Лозницу, кажу, како је зборила е ће њена задужбине вазда и во вјеки служит' Богу и св. Ђурђу; што се је заиста ето до данас и испунило.

А она, што је градила цркву на Рудиштима, не знам сад, тако ме јади не знали, шта је она бесједила, тек кад јој је пропаст и задужбини њеној загрозила, а она нагне бјежати у сјеверне стране све до једне 4 сата даљине, шумовите висоравни. Ту се заустави, па с тога, што је остален једна гледала, како јој непријатељи робе и руше њену свету задужбину, то се и мјесто назове „Послед“, „Погледи“. Да, збиља, заста ће код једног извора, ђе се одмори, напије и уплакано лице умије. Осталеи куд је отишла и шта ли је с њоме даље било, предање не збори ништа, муви, заустављајући се и оно код тог извора и напомињући још цигло то, да се је и тај извор по њеном имену Ружицом назвао. Воду „Ружицу“ ограде и оздаја, па данас је у читавом Бирчу 'наке нема, а како је кажују и хвале, на далеко је ље, море бити у читавој Босни нема.

По њеном се је имену, како глагољају, и задужбина јој називала. И од цркве дакле Ружице оставе проклетни душмани само четири високе дунара, кроз које је све до скора ху'о снажни ветар и разносно лијепе приче и народне бајке, што су се преплетале онуд са амијама и гуштерима по бодљавом трњу и зеленом шипражју. Кад се пак нашим Мухамедацима учини уска џамија, онда је науме проширити, па као и најагодније и најближе учини им се разровати те зидине на Црквини, па из њих сигу повадити, и то своје полуфанатично предузеће остварити. За њима нагрну неки Арнћи и остала оближња им браћа Турци, па сва четири зида поравне и сву сигу (седру) осталеи разнесу, да њом куће и подруге оправе и озидају.

Тако поравњена и засута била је неких 60 година, све док покојни поп Јован прошлијех година не поче о том мислити и радити, како би се на истим развалинама подигла нова кућа божија. Како је он, Бог да га прости, дошао на ту узвишену помисао, ево ја се добро сјећам, како би он за његова часна живота више пута о том приповједа'о.

Једног, каже, дана позове ме мој нуријаџ Н. Н. па К. да му идем крстити шкорпче. „Навоз ми је, помагај, и нешто боно,' похити попо, оба ти свијета, јер по несретном часу да пијенце а онако некршћено, куд би ми душа, а и теби драги духовниче, ја се бојим да не би на оном свијету меко било“. „Та то знаш боље, Бог ти помого, да се све о твом врату вјеша“. Бајаше богме подоцкан, ал' обићи ми се не могаше, те ти ја добар си ми брат, оно књига, са св. мирон метнем у кесу па на врат надјенем је, баџим се на коња па право у К. Јашући нешто ме уз пут наклопи дријем, фала тебе Боже, да дурат не могу. Пустим коњу узде а сам читајући „амин нескверњаја“ лијепо ти не нам ни

сам кад и како — заспим. Пробудим се, кад ли имам шта и виђети: коњ стао к'о укопан на стоји, а ја се на моје велико пренеражење обрео на сред „Црквине" међу гробовима — међу мрамормна. Затресем се и протарем, па крстећи се и читајући по три пут „Богородице дјево и да расточатсја . . ." опшнем коња даље, куд ми је вољало доћи, мислећи и размишљавајући: оклен ја ноћас на Црквини, буди Бог са мном и Његови анђели! Ово је исли неко божије предсказанпје. Путујући с тим мислима крсти и преноћи па се врни дома". На сами Спасов дан[1]) сакупи он све кнезове на Црквини, па им тај случај саопшти и започење еглен о томе, како би баш било, да они с божијом помоћи прегну градит' цркву на Црквини. Та се — никуд бољa — њима свјема допадне, те једнодушно са народом присутним пристану, и ко једно мало весеље у име тога учине. То се брзо разгласи и рашчује по свој његовој нурији и околини нашој, па народ, к'о наш српски племенити народ, уста на сав мах правити цркву — и није друге. Поп Јован, као мјесни парох те нурије, дојави све објема властима, па онда по допушћењу, ништа но — пос,о преда се. У 1882-ој већ се је на Црквини његовим трудом бијелио велики црквени конак, који је својом грађевином, величином, а усамљен међу оним многим мраморјем врло красан, готов фантастичан упечатак од себе издавао.

По довршењу конака оде поп Јован покојни замољавати од нашијех пркава по коју књигу, сасуд и по коју црквену ризу јал' икону. Па сакупивши све и свја, што је требало за послуге божије, окрену он двије велике одаје у келију, ће се свијет поче да сакупља и збија баш ка' код самијех пркава. То је тако ишло неки вакат: Народ долазно, даре пркви доносно а пара се легла. До мала па кнезови, првенци и остали снажни људи пописаше бетер пару, тако, да су већ били накастили до који дан, са срећом ако Бог да, уводити Раду неимара. Баш у то име, а на позив попа Јове сакупи се неколико њих из непод пркве, да рашчисте и уљуде затрпани темељ док мајсторе набаве. Очистивши и утедаруњивши разњу се они кућама, а поп Јован остане спремајући се у Врело. Хајд', не леш враже, нађеше ти тудијен око нека доба Никола Милаковић, па се сврни, да разгледа шта се је то порадило. Кад виђе, да је чист и поравњен темељ, онда сподби неку дрвену ђавољу полугу па: кључ, кључ, кључ онди код олтара на обијељеном мјесту, кад нешто зашобоњи. Лупни још једном ама појаче, кад ли се укаже плоча; а он се намах досјети шта је на са страхом божјим и њерођу подигни и другу и трећу испод ње, па подигни боме и паре,[2]) што су у ту биле укопане у једној тенџерици; под пазухо — па кући. Опази кнезови и остали, ће су ту сакривене паре лежале, па их је повадио, ко, ко? — а да ко други, већ поп?! Он је то још прије оферко па и осто иза раденика да их нади. Та он чојече, а нико други. Те паре пароде сада велики спор између обијеђеног попа и кнезова, ушљед чега се нијесу могли мајстори добавити, па се и грађење пркве, бар за оно прије осујети. Кнезови почели мало по мало тешко јанста тешко бреме понуштати. Народна се и снажна воља почела слабити, а растужени и љуто уцвијељени поп, носећи у својим чистим, невиним грудима љуту змију грабарку, из које се таком јачином њезин отровни јој ијед на његово племенито срце наједно, да је невини чојек почео био мало по мало побољевати, јер „част рањена жеже храбра прса". До неколико времена, а понајвише с тога, падне на постељу, с које се жалостан није никад више ни подигао. Још за његова, Бог да га прости живота, изда се и изговори сам тевеђелијаста Никола на некој свадби, како је он нашао паре, а нико жив за то не ана. Дочувши то кнез Равњак и Марјан, онда потеци с тијех стопа у Власенице, да попу кукавноме јаве, па да га спасу од те „бједе невидовне", што је да хоће на очиглед да умори.

— Ко ће до Господини Бог, а! да му је слава и милост на во вјеки — говораше поп Јован покојни, придижући се наки бон, да јави и пријаве у суд свјетскоj власти. Власт је чинила до душе све и биле су га о букви њешали, а он хоће — да сломије прат. На још само,

[1]) Тај је дан годишњи збор на Црквини.

[2]) Казују и под тврду встину врачају стар Бобари како је двије прије долазио некакав Далматинац са лабром, па распитавши за Црквину на Рудиштима, нашће на њу, те наконе мало, па навади читав бакрач новчаних сврчека а све надомљених сјном рушном или млетачким жутим дукатима. Пророк нам на Цимрија вичс, е се још и трекс паре ту неће находе. Без сваке сумње од Шпиши-і, што значи општу именицу: књигу, као што се и узима по Далмацији и границп западне Босне (лебер, либра-ница, а ко ће то и у Херцеговини називају тим именом сваку хартију; — док наш свијет држи ту ријеч за особну, дајући јој значење књиге, која садржи у себи описана сва мјеста, на којима се налазе „паре". П.

како се је мудро владо, држећи се слијепо најзагоднијег изговора: „Нам'о сам их доста, — то знам, ама не знам сад, за вас свијет не знам ето, ће сам их потурио". Бог ми одузео свјест па не знам ништа, — најкраће не знам!" И суд је тим снажним изговорима почеров'о и — прошо га се. А поп Јован задовољан са својим трагичним животом, пресели се у вјечност 1884. г. 13. февр., оставивши иза себе тешку сиротињу и пуну кућу нејачног порода.

До мало времена пресели се за њим на они свијет и Стојан Гужвић, па им тако нестане два најнужнија и најважнија човјека Истина је, да: „прије л' послије — свакако ћ' се тамо", али ваља нам тако радити, да се послије смрти осјети и што већа празнина у оном друштву, ће се находимо, као што се је послије њих двојице, Бог им дао они свијет, међу тијем одборашима осјетила. Послије њихово часне смрти изгледало је с прва краја, као да се и мисао, тежња и идеја њихова с њима разболеља, па као да се неће у стварност ни придигнути, него да ће с њима и битисати. Послије се њих заиста осјетила нека немарност, нарочито пак за пријеме, док је та парохија била раздјељена међу оближња три свештеника.

Но чим је на ту парохију као стални парох дошао млади и честити парох Софроније Чалмић, као да је својом појавом подиг'о нове покрете, расширио нове пламенове одушевљеног рада и великих жртава. Народ се је заиста са својим одушевљењем пароxом и усталачким одбором тако дивно почео кретати, да би она давно и давно пропјевала, е да нијесу Власеничани били нако у исто вријеме пригодили са градњом своје цркве, чега ради и ако су сва најпотребнија средетва била припремљена, ипак се није могло отпочети, све док она у Власеницама не буде довршена.

На сами Спасов дан 1890. г. благословом Његовог Високопреосвештенства госп. Ђорђа Николајевића, а чинодјејством пречасне господе: Тодора Голића проте, Ђорђа Марковића пароха и надзирателја власеничког протопрезвитерата и часног г. Софронија Чалмића, пароха мјесног, а у присуству парохијалног народа буде на досадашњим развалинама темељац камен будућој цркви свечано положен и освештан. У тај камен, који је намјешћен у сред зида а на челу олтара, буде по обичају уметнута споменица, на коју је означено и пријеме кад је црква основана и ком свецу посвећена, при ком владару, црквеној поглавици, земље господару. Уз то и име садашњег г. предстојника, проте и надзирателја, мјесног пароха, имена одборника и име неимара.

Овђе ми је прилика, да речем коју и о парохији овој, али бојим се, да ми не оде у разваљак, па с тога ћу то оставити ком другоме, а ја ћу само о њој ово рећи: Да је она све до скора била својина манастира Папраће. Поп Јован некакав, што је био наопак — Турчина и што но је мислио Бирач пусти отрати, попујући њи њој а не имајући је коме свом оставити, дарује је манастиру Папраћи за вјечни помен; а манастир је ту своју метохију поповима све 1886. године потврдио и под тешки кесим надавао. Све ми се чини, да је по њој ход'о и староставни прото сарајевски, кад је оно бјежао од — куге. У њој су људи, као и остали Бирчаци, страшно развијени уз то су, ко и остали горштаци побожни и сујеверни, и сви су православни, па њере ми јаки и имућни људи. Пуна је задругâ, али је, кажу, за попове несрећна; рашта? нек стоји за други пут. Много њено красно свеће носи собом народну традицију скопчану са својим именом и постанком. На жалост у нас нема ко да пише и преписује, ал' ја к'о држим да би се и на њих могло макар што гођ „прокљувит" у петорији нашега Бирча и његових Павловића. Кад ми не би мрско било износити плаћину свога знања и вјештине у том правцу, ја бих н. пр. глаголъ'о, како се је некада на Рудиштима, ће је и црква данашња, копала руда; па бих се позвао н. пр. на сами значај тога имена, за тим, што је пуно провалија, руша и гудура налик на кана некопавања. На висоравни, што је попуљана прежиогијем стећцима и споменицима — мрморима, судећи по узаном обиму старе цркавице, била је по којој хипотези капела за то гробље, или још боље црквица за те раденике, који су се у случају смрти ту и копали, и т. д. То се мене мање тиче, него ће ми оно остадосмо? Да! По освјештању темеља увели су се одмах и мајстори и грађење се отпочело. Градила се је дакле око двије године, истина са многим препонама и недостацима, али се је баром црква привом направила и мјесеца јула 1892. г. на срећу општу нашу радост довршила. Да се је пак то велико, истина теретно, али дивно и величајно

предузеће могло и у овако вријеме остварити и докрајчити, па још нако љепотно и красно, и су мало трошка извести, рузумије се да је искључива заслуга одборника: Томе Гужвића, Марјана Милаковића, Јове Бобара, Митра Лазића и Петра Тасовца, а као опет највишег удјела, највишег самопрегорења, труда и мара имали су: предсједник тога одбора часни парох Софроније Чалмић и благородни г. Адам Карпељевић, предсједник власенички. Први је показао, шта може да учини један млади свештеник а из семинарије ревњевске, показао је колико је свјестан свога пастирског позива. Други пак посвједочио је колико му у опште лежи на срцу просвјета, унапређење и опште народне ствари нашега народа. То се свима горе поменутим може да односи на велику и дивну част, јер ће им се часна и уважена имена у историји новосазидане цркве златнијем словима записати, а величајна им се и поштована достојна успомена у благодарном народу подићи и оздати на „од народа кад захвалност приме“, е онда сигурно „имаду се поносити чиме“.

*

„Пријеђ дан најтежега посластва“, свијетлог, општег, удвострученог празновања. Још нема неколико дана до велике Госпођине. На лицу сваког Бирчака видиш неко угодно надање, неко свечано спремање. Млађарија наша ни о чем' и не зборі другом, већ о освештању, о будућем пријводину, о гиздi и дузењу, к'о њихова чоче посла. Домаћице и мушеница дале се и оне у пос'о; па се ту шербети, кума и уздурнава, — нема: све пјева. Вамо се по чаршији кода погађају, коњи добављају, хамови се чисте, орма се спрема и трпеза накићех рахтила. Све Власенице изгледаху као нека кућа, која се нада каком стидну и великом госту. На селу је по приликама мало другојачије, али је одушевљење исто и више. Та њиделим и варошким и сеоским нашим „житељством“ завладало је неко задовољно и радосно очекивање, а оно је тако јако, тако угодно чувство, да сам још од сад почео уживати у том слављу, што ће до који дан васпијелом Бирчу да наступи.

На позив надзирателя оца Ђорђе у одређени дан, у сриједу пред Госпођину, почеше се око 3 сата послије подне искупљати свештеници са лијепим бројем прваха и дичнијех Србаља, а све на бијесним коњицима у најљепшем народном одијелу. О брате, само да знаш како их је дивно било погледати. Мени у први мах изгледаху као народни изасланици, па се ко спремили да иду међу осталу браћу главаре народне скупштине. Ове вечери све Власенице бијаху неки јединствени храм, који је заноштивом јеком дивнијех јавор-гусала чисто брујао, на савршеној ончас побожној суморности те мрклe и тавне ноћи прекрасно сугласов'о. Сјутра дан, у четвртак кад но зора данак указала, онда би смо сви једанак спремни и готови на весела срца а на најсвечанији начин крепусмо се из Шехер-Власеница новом, бели ремек тестом пут Тугова, а оданде право на Пијесак. Пред нама је првјенчано на укоченом бјељу ваљатни Ђоко Попов са Осмака, носећи у снажној десници дивну српску, од 6 м. дугачку „тробојку. Кад смо били на врх Крушеника, онда Ђоко застаде па испали брешку од образа: „Пуче пушка ко гром од небеса, сви се пусти проломише луги, а коњи нам све у пропиљке сташе поигравати е нема, већ преду“. И ми пиђосмо из Власеница. О Боже драги, чудне љепоте. Срце ми чисто игра, душа ми у неком миљу и чару рони, а ја се жив растапам од силних осјећаја, што их у мени ова сцјена пробуђава. А како и не чоче? Преда мном се вија, вија на лепрша српска, ој дивна српска застава, а за њом кита од шездесет најодабранијех Срба Бирчака, све два и два на коњима, под седлима, али не, нек се нико не бсји, и под мидрацима. За њом се отегла читава поворка кола, па то је тако лијепо, тако угодно, е само „да ти бјеше видјети побре!“

Весела воља и духовито расположење све нас је до једног прожимало. Међу ном се бијаху свакаки збори и разговори заједнули. Ја сам непрестано са својијем поп Мићом јах'о и о свачему дробио и енгленисао. Он је особито друштвен и пријатан — прави оригинал. Кад бијасмо уз високу Плочу, ја сам му прич'о свашта којешта, ма њему као да је најбоље годио поп Мићо из Владичина њенца. Два три пут је иза мене цитир'о: „Да сам им'о књиге боље, те бих и ја данас боље чито!“ Ето доп'о му се нешто поп Мићо, сигурно с тога што му је именьак. У веселом разговору и наметној шали, што но еглен зачињала нашли смо, не знам ни сам кад прије, до миладиновог хана, ђе затечемо госп. предстојника и још са неколико нашијех одличнијех браће Мухамедоваца, који су се исто у

сретање били опремили. Дочувши, да се Његово Високопреосвештенство код Пијеска одмара, једанак се сви у заједници кренемо пут Пијеска, јер нас је свијех пуста жеља прожимала, да га што прије угледамо, да га што брже, на рукама да је кабил, у наше планине снесемо. Кад смо били њему на догледу, онда ништа истом јуначког рода сине, загрмљеше брешке од образа а заječаше јеком густе шуме, коњи нам бијесни све у пропињке сташе поиграват' а у забрекнутим од радости прсима закуцаше срца, закуцаше у нама свјема од раздрагања нека чудноватa чувства, што га је у нама Њ. Високопреосвештенство својом појавом произвело. На једној међаји, на зелени, што је тик до шуме, у густу љадовину изнијели му столицу, па он сиђо, те сједи а благи подемјех овога свијета расуо му се по његовом старачком лицу, да га је љепота једна погледати. Његово ведро и сјајно лице, са кога нако одсјајује тиха побожност, његов израз благости па његово љубазно држање, чини га „адземним и виším, а отвореност и хумор, којим он тако обилује, чини га симпатичнијим.

Заиста је Његош „дивно“ рекô:

„Јепше ствари нема на свијету,
„Него лице пуно веселости,
„Особено, ка' што је код тебе,
„Са сребрном брадом до појаса,
„Са сребрном косом до појаса,
„А лице ти глатко и весело —
„То је управ благослов Вишњега“.

Кад му се ми одовуд, и не скидајући очију са њега приближисмо, а он ништа 'нако стар и утрућен устаде добар си брат, па стоји, благо нама стоји, а тек што није раширио руке и гледајући на њему чини ми се, еда би нас све у један пут у наручја топла прихватио.

Док ми наше коње одјасмо и повезасмо, дотле је свештенство, које је и иначе ишло пред нама, по реду његовој светој десници приступало, а млади парох С. Чалмић поздрави га са згодном од прилике 'ваком добродошлицом:

Високопреосвештени господине!

„Вољом и милошћу Свемогућег Бога, а под заштитом Његовог Величанства цара и краља Франца Јосифа I., српско-православни народ цикотске општине испунио је своју жељу са довршењем новоначињене цркве, и с радошћу Вас предусрета Високопреосвештени архипастиру кличући Вам: Добро нам дошао!“ На што и ми громно повикасмо: „Добро нам дошао!“ За тим му се дубоко поклонио г. предстојник и по његовом начину представио, за њим нахма начеоник Салиага Куртагић па онда сва господа редом, међу којима је било наших Срба трговаца обијух вјера, и још Аврам Алтарац, хоџа Јевреја. Послије њих кнезови и остали првенци „владици су приступили дивно, љубећи му руке и кољена“ а он њима благослов дјелаше.

Иза кратког и пријатног одмора а по жељи Њ. Високопреосвештенства кренемо се с Пјеска око 2 сата по подне, и то у најбољем реду. Одређеног стјегоношу опет су нам млатиле крупне китс од заставе дуге. За њим је опет јездило до 25 коњаника, а исти број и још са 10 кола свечано је, готов „тактически“ на одморним и чилим коњићима јахао за кочијама госп. митрополита, у којима је и г. предстојник сједио, те га о нашим стварима забављ'о и разговар'о.

Кад смо били здравој и пијаћој Ружиној води, ту мало застанемо и коње оној̀ене провођамо, а сами се њезином угодном свјежином понапијемо и разхладимо. И Њ. Високопреосвештенство једну је купу искапило. Да је знао Високопреосвештени, са каким је народним предањем њезин извор ограђен, е доиста би му се још слађе и пријатније по његовом племенитом, нежном срцу разлила. У истом реду и истог раздрагапог одушевљења, кроз угодну свјежину и бујно зеленило а сјевајући приближимо се високој Плочи, ђе из свите коњаници иступе, и кад је Њ. Високопреосвештенство са осталијем пратиоцима уз наше гласе поздраве промињуло, окренемо ми пријекијем путем, јер је много ближе и за нас наручније. На Тугову, код Зарина хана застанемо, па док душе ладном пивом мало повратимо, у то се и они помолише, што ми одовуд метањем из порожених брешака и покличима громно поздрависмо. На задњој окуки, како ћемо у искићене Власенице опет запуцаше брешке, да се је и Висеlац и све разлијегало. Коњи нам истина узели ход низамеџијски, ама хоће да се потару. Народ се искупио, па са највећом предусретљивошћу, са највишим жељама и покличима бурним поздравио је наш велики и свечани улазак у мале Власенице. Кроз цио, шумом искићени и многобројним групама веселог народа начичкани Крушевик разлијегало се је искуд побожно брујање „од кликтања, славе и усхита“. Код цркве

саме Високопреосвештени је изишао из кочија, а многобројна ту сакупљена маса народа пламенито и стостручно поздравила је са урнебесним живио! живио! свога, за свагда највишега госта. То је заиста свечани, то је баш прави дочек и поштење.

Од искићеног са натписом славолука поведала се ђечица наша све до врата црквенијех, а Ружа, ђевојчица попа Ђоке уз кратак ама лијеп поздрав испред свију Сричића, додаде му бокор цвијећа са наших ливада. Киту је Високопреосвештени примио, похвалио је па и друге ђачиће призивао: „Ходите ближе, ходите ђечицо моја, Сричићи моји мили“. Ко не би помислио у том тренутку на икону св. Саве. Пред самим вратима црквеним, у празнини торња дочекао га је преч. г. отац Ђоко и часни парох Софроније обучени у одежде и с евангелијем у руци, пред ким се је митрополит поклонио и цјеливао. А затим је преч. г. парох Ђорђе Марковић држао красан говор у виду поздрава и дочека Њ. Високопреосвештенству. — Поздрав од прилике овако гласи:

Ваше Високопреосвештенство оптилублени Архипастиру!

„Народ српски од најкада из давних данина љубио је, поштовао и високо уважавао своје цркве достојанственике, своје духовне пастире. Па и дан данас та красна врлина није ишчезла из Србинова срца. И данас Срби дијели срећу и несрећу, радост и весеље са својим духовним пастирима.

Са сличном љубављу предусретам те Високопреосвештени архипастиру, и српско-православни народ и српско свештенство котара власеничког, кличући ти из дубљине душе: Добро нам дошао!

Долазак твој премили владико, зарадовао нас је врло, видјевши те послије три љета опет у средини нашој здрава. Радост наша подобна је оној апостолској, која је обузела ученике Христове, кад су први пут по Васкрсу видјели свога божанственога учитеља Спаситеља васцијелога свијета, зарадовали су се врло, као што каже свето еванђеље: „*возрадовашася ученици видѣвше Господа.*

А што нам радост нашу највише у овом тренутку уздиже, то је, што у твојој Високопреосвештеној личности видимо Србина, врлог Архијереја свога, који нам српски збори и говори српским језиком и кога глас ми потпуно разумијемо. — Достојна потомка првог архијереја и просвјетитеља српског, светитеља Саве. Видимо патриоту рода свога и великог добротвора милог нам Српства, који је цио вијек свој посветио Богу и роду српскоме.

Твоје велико име Високопреосвештени владико, твоја родољубива дјела сјаће у српском роду као сјајна на небу звијезда Даница све, док траје Српства и српског имена.

Па за то ходи, ходи премили владико! Словом и дјелом својим поучи нас свему ономе, што је достојно врлини св. јеванђеља, слови и љубави драгог нам Српства, да би тако у општем напретку нашем прибљи Бог дао, да под владом нашег премилостивог цара и краља Франц Јосифа I. и управом земаљских високодостојника наших достигнемо онај степен просвјетног и културног напретка, као што су и остала наша једнокрвна браћа по другим покрајинама. Амин!“

У кратко ал' и усрдно захваливши му Високопреосвештени уљегао је у храм, а за њим свештеници, чиновништво и грађанство, од ког није нико, чини ми се ни ост'о није. За вријеме појања „Тои деспотин“ цјеловавши часну трапезу и престоне иконе, стао је Високопреосвештени на богородичино коло, па је тако јеагровито меким, врло звучним гласом бесједио, да је у самом храму и најсавршенија тишина завладала, а његова свака изговорена топла ријеч падала је као капља пролетне кише на суво и жедно земљиште. Завршивши ту дивотну бесједу, бесједу чијег се смисла и ја и сви присутни тако јасно и разговјетно сјећамо, завршивши је са очинским благословом упутио се је у пратњи свештеника и госп. престојника кући преч. г. попа Ђоке, која је на расположење заједно са послугом изложена била нашем архијерају.

Око 5 сати вратио је Високопреосвештени посјету г. престојнику походећи га у дому његову. Баш се потревих тада на Дервиш-агину дућану, ђе сам имао прилику својим ушима чути врло питомих и ласкавих ријечи од стране наше браће Мухамедова закона.

У вече некако око јацију било је освјетљење у почаст нашем премилом госту. Но по што је Високопреосвештени утрућен и уморен од далека пута, спустио се био већ и на постељу меку, то нам и омладина није могла сав засиц-

лај да измеље. Прошли смо испод његових прозора и кроз варош смо пролазили пјевајући све лијепе наше српске пјесме у њиховим дивним мелодијама. Народ бијаше изишао, да нас пун весеље радозналости гледа и слуша, неђу вала рећи, умилно пјевање, јер сам и ја ту био. Ако је то било „масло“ г. Пантелића, е ја му у то име захваљујем и дубоки му поклон његовим, и иначе патриотским осјећајима даривам.

У петак у јутру око 11 сати кренуло се је Његово Високопреосвештенство из Власеница на Црквину, у пратњи нашег цјелокупног свештенства и свију готов јучерашњих пратноца. Пред славолуком новоподигнуте цркве поздравио је митрополита дотични свештеник овим ријечима:

Ваше Високопреосвештенство! премили архипастиру!

„На прагу ново-подигнуте цркве, предусретајући те српско-православно свештенство са драгим му народом српским поздравља те Високопреосвештени владико, са синовљом љубављу кличући: добро нам дошао!

Презиручи ти све тешкоће твога путовања, желећи само да твојом личном посјетом усрећиш све крајеве простране ти Богом спасајеме архидијецезе, настављајући у благочестију повјерено ти стадо Христово, учећи га светој евангелској истини, усрећио си сто и све нас данашњим твојим сретним доласком и високом твојом посјетом зарадовао нас врло.

Долазак твој премили владико! увеличава радост и весеље наше тим више, што ћеш нам с помоћу Божијом и овај подигнути храм у име свемогућег Творца Бога освештати, у коме ће се од сада топле молитве престолу Свевишњега узносити за срећу здравље и спасење побожних му приложника и свију благочестивих Христјана.

Подизаће се усрдне молитве и за владајућег земље господара нашег премилостивог цара и краља Франц Јосифа I., па и за тебе Високопреосвештени архипастиру — ревни учитељу, наставниче милог нам православља, врли патрото и големи добротворе драгог нам Српства!

Преусхићени радошћу и весељем видјевши те први пут у средини нашој, кличемо ти свети владико, подобно оној пеширој дјеци јерусалимској, са ријечима: „осана, благословен, који долазиш у име Господње!“ Амин.

Мени је сад врло жао, што нијесам имао среће и ја с њима путовати, а доцније ми је и криво било, што сам ост'о, јер послије њиховог одласка паде код нас лијепе берићетне кишице така, да ја, чекајући не ће л' преминути, нијесам могао са својом дружинцом ни на вечерњу приспјети, коју су одслужили у присуству Њ. Високопреосвештенства преч. госп. Тодор Голић прото, пароси: Стеван Поповић, Вићентије Савић и Никола Поповић.

По свршетку вечерње одсјео је Високопреосвештени у једној иначе врло умјешно и пажљиво уређеној одаји црквеног конака. А што се је Високопреосвештенство њом потпуно задовољило, то може послужити на част г. М. Јакшићу, канцелисту.

С тесте, ће ћемо скретати, био је велики славолук, окићен храстовим гранчицама и лијепим тробојкама. Од њега је водила право цркви нова, утапкана тестa, што се је за врло кратко вријеме пред ову свечаност направила. Код ње кад смо били, сунце бијаше почело нагињати за висове наших планина, па нам још романтичнији и дражеснији изгледаше овај пут, чија љепота остаје ваистину, барем за ме неописива.

Васдуги дан данашњи, што је грцо и промицо силан свијет у многобројним групама, а различитијех лица, добе и различне ношње. Сав тај дражесни, паи весели и из многих лијепих призора састављени пут изгледао је ништа више, него као велики и живописани вашар, кога, можда никад више, мале Власенице неће запамтити. Кад смо пјесмом „Ала је лијеп овај свијет“ прешли лаки нагиб лијепог брежулка, онда смо изишли и на' једну зелену, опет шумом и шипражјем обраслу висоравањ, ће нам се први пут указа мала, али врло скромна и укусно израђена црква. Моја браћа одгуђеше одавде у најбјесијем галопу, а ја сам осто, једно, што нијесам имао воље, а друго, што ми ни зекан није био баш тако расположен, па онда шта ја знам, шта би ме чекало, а у мојим начелима има предострожност врло угледна мјеста. Дошавши и коња подмиривши из чисто религиозних побуда одем у цркву, па по изласку онда станем расмаграти положај, план и грађевину цркве, и ако се врло слабо, готов ни колико у архитектури не разумијевам. Што јој се тиче самог положаја могу, и без најмањег пређеразања, рићет', да је „на најљепшем мјесту ове околине. Испод мале искрчене равнице на

којој је „ко намаловања“ црквица, полако се спушта зеленим шипражјем обасуто брдо, на подножју ког' се налази неколико српскијех кућа, у селу тако званом „Под Црквом“. Са свијех је страна иначе густа растова шума, а само на сјеверо-исток је погледно и видно, па се на далеко види, а видјело би се још и даље, да није нашијех високијех гора, што ти жељне и пусте погледе сузбијају. Између свијух њих, Удрч голи и горди као да се највише узнио и све остале „висом надвисио“. Са њега како кажују, види се сва равна Посавина, све до Саве, воде плахе; а и с ону страну „Дрине сва се, кажу,“ бутуја јуначка Шумадија море да прегледа. Он је право гнијездо орлушина. Кад смо ишли на Власеница угледамо једнога, ђе се високо „планетнилу“ назирија као у правцу према цркви, па му ја по својој млађеначкој уобразили, опростите и у сујевјерје не упишите, што тијах дугурским начином да примјенимо неко тајанствено знамениће. Испод њега, као и у свом, до душе узаном видокругу, види се неколико мањих сеоца, чија вам имена не могу казати, једино с тога, што их ни сам не знам. У кратко да кажем, положај је овај дивотан и бајан и заслужује много више, него ли ја знам својим сухопарним и младим ријечима да кажем. Расматрајући одавде ту романтичну и чарајућу околину, сјетих се за час, ђе сам у једном пејзажу гледао прекрасни и дражесни положај неког манастира у Шваицарској, а заиста, заиста вам кажем ништа од овог није љепше, ништа романтичније.

За саму пак цркву шта ћу да вам кажем Њезин изгледни план, исти ко' и власеничке цркве, а једни су је те исти мајстори и правили. Разлика је у томе: што је ова од ње и у дужину, ширину и висину по 1 м. мања; док је власеничка црква дуга 17, широка 9 и висока 8 метара. Торањ јој је са крстом висок 32 м, ма овај торањ дркши, да је макар најмање 2 м. од тог нижи, јер на први поглед, у колико се разумијем, не стоји баш у складу и потпуној размјери са висином саме цркве и нема праве симетрије што одмах пада у очи умјетноме укусу, али моме, ваљда покварености, природном својству естетичког чувства потпуно одговара, утичући на њ, као нпак нека складна сумјеса старије и новије грађе. Са страна имаде по 3 врло симетрична и укусно израђена отворена прозора, а на торњу покрај правог има још с побочне јужне и сјеверне стране и по 1 имитован. Врата имају, али само једита и то на западној страни. Црква је иначе сатрађена од тврдог, најтврђег материјала, већим дјелом из мраморова готових, отесаних, што их туда сијасет много има, нахом без икаких натписа а ријетко и са знаковима. Покривена је ластром. И у унутрашности њеној постоји велика мајсторија и грађевинска, како ћу да кажем — хармонија. Тавана истина нема, али олтар, у њему жртвеник, часна трапеза, па иконостас, владични сто, патос, богородичино коло, све је лијепо израђено, све красно ко нарезано. Једино још, што није одјевена како би јој доликовало, али ми се још једнако уздамо у богату ризницу и дарежљиву шаку наше милостиве владе, да ће нам из земаљских средстава у помоћ притећи.

Разгледавши онако површно и унутрашњост и спољашњост њену, пођох тражити мало одмора, али ме шчепаше дворица одборника: Хајде да нам пишеш дефија, нема нам ко, а ти си у том бастан; ајде, ено ти и писаљка и хартија, астал и сва ујдурма, ајде жив нам био — де![2] Ја слегох раменима а и шта бих друго? Никад ваљда, брже нијесам писао, а опет сам се имао распаметити, јер свијет силни навалио, навалио са денијама, прилозима, са споменицима, па да чисто не знаш, шта ћеш и куд ли ћеш прије затурити. О само, како је у нашег народа развијено и снажно религиозно чувство. Та не би ти рекао, да се ту новац узима, већ, кан' да се овђе дијели, па се гурају и тару, ко ће прије, баш ко' да је вамо — јагме. По мојој срећи помоли се један мој знанац писар, те ти ја њега: ајде братко! па му радосно уступим своје уважено мјесто, а он ја, као што се изрази произвољно запреми.

Било се је већ и смркло, а свијет непрестано придолази. Ноћ тија, блага па мјесечином блиједом озарена, и већ само ко' што на селу може бити, и звјездицама осута. Свјежи, горски ваздух по мало се креће па буди из дневног санка лакор, лађаног повјетарца, што по мало сно већ више жирисаво лишће и танане гранчице високих и једрих растова. Титрајн тог лахорића, што но се у дивној конгруенцији сучељавају и збијају са пјазника прекрасијех пјесама а у њиховим предањим и запошљивим гајдама, што су их у „плаховитом и окићеном српском колу бајном дивне моме и китњасте неве

са младијем ко' јела високијем, ко' бор страшћем ћетињама уз дирљиве звуке јасније свирала изнијале. Па и небо плаво, небо српско и оно се је кан'да у свечаније рухо преобукло. Ено, сво је порожено сребрнастим сјајем пуначог мјесеца; попуљано јасним звјездицама, па ко' да би романтичност ове тавне и прекрасне ноћи зачинило, а оно му се ено, запад прекрилио гомилама лијепијех кунуса и стрына кроз којих пестом и који пут сјевне дуга, фантастична свјетлица да се сав мрачни запад сјаји. О, како је то дивно, како свечано свудјен, куд год погледаш. Та све ти нешто гине из очију; не можеш се сит нагледати. Не знаш ни сам, куд би очи расијане упро', па да их и не скидаш с тога предмета, јер је „све радошћу дивном наравњено". Ватре се по брду расуле, па само их је лијепо гледати; изнад њих се надвили рјетки димови у густом шумарку. У сред тијех буктећих пламенова расјала се од ушаљених свијећа и од полијелеј[a] прекрасна црква, око које дрма у најрадоснијим, у најневиншим заносима пет, шест кола дичнијех „Срба и Српкиња" и питомијех и јуначкијех Бирчака.

Још не пантим, кад сам радоснију ноћ провео; па и сада, кад се свега сјетим, подиже ме некa угодна милина па онда туга, у којој бих инак, чини ми се, вазда рад био остати. Највише су ме занимала та „виловита" кола, код њих сам сву ноћ и провео разматрајући и примјећући много што шта идеално, лијепо и примјерно.

Зврцајући у наоколо, ко по бојном табору извјештач политичнијех којијех новина, напјем пред славолуком читаве групе људе, ће се искупили преда њ, па слушају, а појединци им читају. Заинтересова ме на се протурих ближе њих, а они само слушају, па се чуде и диве како је натпис „срочито и лијепо искнађен ко' пјесмарка". Баш ћу га ја, ако буде мјеста овђен пренијети, ал' прије ћу тога, е допустивем да проговорим коју и о самом славолуку, јер је и то био један цвјетак у китни наше миле свечаности. Преко 10 метара чини ми се, имао је у висину, подигнут на четири шумом искићена ступа и на лукове сведен. Сав се је зеленио а на врху у сред зелени стајали су згодни натписи, који сами изговораху, да је заиста са развијеним естетичним чувствима они, који их је онако красно нарадио и испсо'.

На једноме, између врло вјешто израђених коринских стубова, у чијем су лузима летила два анђела са маслиновим гранчицама а у средини блисто се сјајан крст, стајале су ове три китице у чисто каллиграфским словима нарезане:

„С' Удрча, Јавора, све наших планина,
Купите се виле на игралиштима,
Па пјевајте пјесме, нек свемир заструји,
Од милина нек нам сав Бирач забруји!

*

Срб-владике Ђорђа прнпјевајте име,
Јуначки се Бирач данас кити њиме,
Сплећите му вјенце од самијех зрака,
А славу му вите небу до облака!

*

Јер је и то звјезда на небу српскоме,
Што по њему сјаји милом роду своме,
Па разгони тмине у врлинском сјају,
Утирући путе млађем нараштају!

И овај овђе славолук са натписима и онај на другу, као и они у Власеницама прано је за опште ствари заузетни и врједни наш и сад штрбачки учитељ г. Атанасије Трифковић, коме нека је и част и признање и дубока хвала и с моје и с одборске стране, што није жалио ни труда, ни времена, а да их онако украси и гледаоце задиви. Хвала му и опет.

Послије по ноћи бијаше мало застудило и кишица поче роминћати. Ја кажем киша, ал' не, не, — то су биле топле сузе радоснице, нашег просвјетитеља, митроносног св. Савве, што по их је од радости лио над својих милим, премилим народом, на народом још „кога до данас нико не надмаши у храбрости, родољубљу, разумности и одушевљењу за слободом".

Посјетио сам мало час и наше Цигане, што су се пусти 'нако дерали уз своја јасна њеванета; али нијесам за дуго код њих ост'о. Има ко да ужива у тој храпавој серенади и осим мене, а ја волим слушати: „мани, мани, благо нани" и „трени, трени, благо мени" да уживати у тијем бурним одушћима најневиншијех и најрадоснијех осјећаја. Од кола до кола, а не научен на неспавање, и ако ми се бијаше задријемало к'о никад, ја инак нијесам 'тио лећи т. ј. управо — нијесам имао ће. Већ тумарајући станем онако кроз зубе удешавати: „код овакс лијепе ноћи — да ја морам спавати", па и ако су се моје дремовне мисли у потпуном контрасту с њоме разилазиле, ја сам инак све пјенуц'о,

док Цигани не загуђеше; „зора зори, дан се бјели“. Небо бијаше заиста засивило, па до мало се и — разви̇је. Умио сам се и Богу драгом молио, па отиш'о гледат' дивне зоре љупки осмијах. О, само нешто, кад бих могао све осјећаје, што с' у мени сада буде, да их изразим, да их онђе намалујем.

Како је дивна само ова околица, а замислите је сада, кад ју је ова религиозно-народна свечапост при изласку сунца животом задахнула.

У 7 сати заједа звона јасна са торња, да је сав овај дражесни шумовити предјео брујао; за њим загуђеше тешке пранпије, да се је све проломало а народ се поче кретати и бијаше све оживило, а то све били су поздрави том жељеном дану, што носи собом толиког блага, толиког весеља, и опет поздрави побожној јутрењи, што ју је одслужило неколико часне господе свештеника. Пред саму пак литургију на „благословено царство“ народ се расцијепи и начини пут покривен шаловима, појасевима, тканицама и чемберима, куда је архијерej Ђорђе Николајевић у пратњи неколицине свештеника прошао у цркву. На самим вратима црквеним дочекан је исто од тројице у одежде обучена свештеника и пропраћен до олтара уз „слатконјеније“ „Тон-деспотин“. При облачењу Високопреосвештеног у његове достојанственичке ризе и одежде, пјевао је милозвучним гласом уз пријатно секундирање богослова Зарије Поповића, часни г. Софроније Чалмић: „Слава и Цар небесни“ 8-ог гласа. За тим је одмах шљедовало видосвећење и сами чин освећења цркве на литија, која се је једва могла и одржавати, јер се силан свијет бијаше слег'о, па да, што но има ријеч с неба падне јабука, не би опет пала на земљу. Ето, све се Власенице листом искупиле да учествују и заједнички проведу с браћом Цикотањима ову значајну и ријетку свечаност. Из Туале је било такође пет, шест угледних породица, исто тако из Зворника, из српске Љубовије па и са Сокоца. А свега било је — многи тврде — ни више ни мање 5000 душа и словом пет хиљада душа.

За вријеме пијелог богослужења пјевали су за пјевницама: млади наш богослов Зарије Поповић и опробани пјевчица Димпо Ђокановић, који је својом снажном и углађеном басиком слушаоце задивио.

„Хај да живи свјест и српска слога, та узајамна је љубав од самога Бога“.

Пред литијом је носио барјак кум црквени Стојан Ступар, који је даровао 241 ф. а свијет је при свечаном томе обреду непрестано стер'о своје мање хаљинке куд ће Њ. Високопреосвештенство проћи и тушкао се, јагмио да цјелива крст часни и руку митрополитову.

Послије овако најсвечанијег обављеног чина шљедовала је литургија, коју су у присуству Њ. Високопреосвештенства лијепо и складно одслужили наши свештеници са митрополитовим протођаконом Р. Бошковићем. Послије јеванђелија говорио је прекрасну и врло поучну бесједу, коју само Њ. Високопреосвештенство умије онако течно и дирљиво изговорити. О, како је народ био пријатно узбуђен, како ли само тронут, што слуша чиновнике, побожне и благе ријечи свога нада обљубљеног Србина архијереја, и ријечи које том приликом изтекоше из његовог милостивог, чистог навора патриотских осјећаја а с усана, што но вјечно моле Бога за свој мили српски род, салише се у дубину душе Србинове.

И освећење и литургија и све остале церимоније обављене су од прилике до 12 сати. Одмах послије богослужења позвати су гости на ручак, који је отпочео у $1^1/_2$ послије подне. У прочељу сједио Високопреосвештени, до њега г. предстојник и прото, па остало свештенство, г. г. чиновници, виђенији људи, грађани власенички, за тим одбор, кнезови и првенци васцијелог Бирча и, и што ми је особито драго споменути, не крупан број нашијех виђенијех браће Мухамедоваца са начеоником.

Као незнатна и јефтина личност нијесам имао среће учествовати и ја при том сјајном ручку, па с тога нећу моћи ни зборит' много о њему. Тек по чувењу истом велим, да је био особити ручак, којим се је и Високопреосвештени и сви остали потпуно задовољили па и похвалили. По обичају Њ. Високопреосвештенство наздравило је у здравље Њ. Величанства и истакло његову милост и великодушност а нашу према њему оданост; та је здравица пропраћена са „Боже живи“. За тим је г. предстојник подиг'о и красну здравицу изговорио г. митрополиту; послије њега пречасни г. Ђорђе Марковић нашој влади и т. д. Здравице су многе изредане и големим треском пранпија, као и по једини моменти при свечаном богослужењу су пропраћене. За ручком је поново узео ријеч Високопреосвештени, па задахнут хуманим осје-

њима и искреном љубављу наздравио је присутној браћи Мухамеданцима и лијепу им поштту и заслужену похвалу изразио тако, да су сви били претрпани према њему највишим пијететом. При ручку су ударали свирачи и весели његов ток пјесмама зачињавали на апетит отворали.

За сво то пријеме ја сам на опакој бозијој звијезди, да је Богом просто, — денија и остале прилоге писао. Ту је, к'о што сам чуо, пало што у чистом, што у претвореном око неких 600 фор. Неки јесници говораху 1000, и више још. Ја не знам — тр одбор најбоље зна, тек држим к'о у руци преко 1000 фор.

Ручак се свршио око 4 сата. Гости су поустајали баш у највишм јек народног весеља. Младеж бирачка играла је све по избор наше игре лијепе уз гласна и угођена њемачета, а овамо су опет ударале јасне свирале, двојнице, тамбурице, па је све гуђело у најљепшим заносима и у најрадоснијим часовима. И кога год сретнеш у овој гунгули, сваком лако у очима и на лицу и на покрету опазиш радост и задовољство, што га ено, свега облило. И све, све, само да нам није нешто недостајало. Хеј давори, недостојале су нам наше миле, моћне наше гусле од јавора сува, „што нам вјеру и народност чува“. Ех, ја не знам, јел' још коме пало то у очи, а мени је заиста жао и тешко на срцу било, што и оне у овој народној свечаности, која је чисто српским превијаним духом дисала, не добише мјеста и удјела, па да ми се оно на њеним тајанственим струнама заносно загуди, нек се Срби затрва и буди. То је истина, ал' грка и жалосна истина, коју не могох обићи, па макар валај — свакако ће ми бити замјеравања. Ја не кривим никога, али остајем још сталнији у том убјеђењу, да нам ова, можемо ли рећи наша садашња култура много обичаје, који јој се не допадају ћудљивом носу, да их она немилице коси, руши и обара.

Утопљен у бескрајно, чини ми се, море, те силне и радосне гунгуле, изиђем на мали на један брежуљчић, одакле је тако видио и погледно, да бих највјерније, најпотпуније могао нељкати и описати данашњу величајну сцену. Ма и кад бих покушао то учинити, опет нам не бих мог'о ни десето, ни приближно исказати, јер има много којешта, што се може осјећати, ал' не може описати.

Гледајући одавде и посматрајући сав ток ове свечаности у малим појединостима, бијах се, вјерујте ми, од пенамјерног жара патриотских осјећаја чисто занио, а у идеалисању чисто нагубио. И сам ми се разум бијаше покорио том чистом, најљепшем одушевљењу, а магловиту своју заудаљу машту давно сам пустио, нек дизе, нек раја, роји комбиниране и бујне мисли, а ове нек блуде онда по густој магли прошлости и садашњости нашој, нек се плету, пруз по бл'једим сјенкама, што их обожавам, нек ми затресу ово раздрагано срце, па нек оно у унутрашњем моме свијету закуца и покликне: О дивни мој кнеже Бирчанине[1]), ће си данас, да дојездиш на твом бјесном крвату, да дохрлиш, долетиш у своје гњијездо, у јато своје мој сини соколе; да видиш своју браћу, своје завичајне јуначке Бирчаке, ће су се данас „баш управо на сред Бирча, куда тече Тишча“ у оволиком, одкад одавна нијесу, броју искупили, па славу будућу своје свијести, а тебе нам нема, нема мој дични витеже, да и ти уз наше мукле брешке напрегнете завапиш свога, макар и на прамно, бистра ћефердара, а Удри да му гласе громне прихвати и његовом дивном јеком одјекне па поздрави ово наше велико опште весеље, што се је у огњеним пламеновима разгорјело на твом огњишту и у твојијем кршевима, одаклен се ти к'о ор'о сурн под небеса дизе и пребјеже, с осталијем соколима у питому ал' крваву земљу, милу Србију, да јуначки војујеш и погинеш за крст часни и слободу златну милог рода свога.

О дични, о обожавани „Србо“, камо се? Што не свратиш за час у мало гњијездо твојијех великијех ђедова Ненадовића? Камо нам се данас, кад сав Бирач слави дан опште славе; камо нам те барем на крилима твоје снажне и обилне маште, да дођеш ваљатни Љубо, па да се овђе опијем златним а опијајућим патриотским осјећајима, да се онда, к'о што нико боље не умије, слатко „насљеји“ великом, гордом и сертом западу, што нам се 'нако чуди и дини, како смо охоли на поносни, а не зна никако рашта, па да му ти по свом филозофском хумору и начину дивни Љубо, дивно отповједиш.

[1]) Те је Бирчанин Илија по Новаку из Бирча или Херцеговине, а по Милићевићу испод Мојковика. Код нас свакако зна, да је он родом из Бирча горњег, што му сто и његов опанат сам казује. У Дервенти опанчина има му неки својат; дом уграбин пралике ваља им њих расписати за њ.

О Змају, Змају огњени, што се не навијеш, што не долетиш на крилима натрешњем да видиш како ти се твоја божанствена, велика душа грли са душом простог сеоског народа, како се у њу прељева, навија, да види па да се топиш, растапаш.

Сунце бијаше нагело за наше планине, али као да је бивало све љепше и више све фантастичније и призор све љепши, све романтичнији. И њему као да је жао, што је „рок прописно разузнавати се“. О томе ганутом, о томе осјетљивом року, нећу вам много, нећу вам ништа говорити, јер би ми срце постало посве сентиментално, па бих разво на дуго и широко, што би, бојим се, у читаоцима негодовање и одвратност произвело, а то никако нијесам рад.

Око 4 сата по подне митрополит оставивши великих и сјајних и сваког поштовања достојних успомена, крену се је у пратњи све омладине власеничке, неколико свештеника, чиновника, једног већег часника и једнога кнеза. Пред вече, око 6 сати, стигосмо у Власенице и до саме куће преч. г. Ђ. Марковића допратили Њ. Високопреосвештенство, које је ту и одјело, а ми одавде тако „у компанији“ право Ротху, ђе уз чашу пиве, а на предлог г. М. Марковића учитеља, зарекнемо се правити те исте вечери сјело у почаст Његовом Високопреосвештенству; што смо заиста и учинили на опште задовољство а на дику и част грађана власеничких.

Њ. Високопреосвештенство нам је својом уваженом посјетом значинло и увеличало ово значајно сијело, на ком је осим наших грађана био те велик број страних гостију нарочито пак Зворничана, на чему им сад за сада хвала, а о Илијин-дану нек нас боже изгледају, јер их неће мимоићи зајми. На челу сијела наговорио је у виду здравице наш учитељ М. Марковић врло лијеп и складан поздрав Њ. Високопреосвештенству, који гласи:

Високопреосвештени господине!

Као што се судбином удаљена дјеца од свог правог родитеља радују његовом доласку, тако је искрена и неизмјерна радост српско-православ. грађанства власеничког а и цијелог овог котара побуђена Вашијем доласком.

Посјету вашу, ко свог духовног поглавице, правог и великог родољуба и великог добротвора српског уресујемо као најсретнију успомену у отворена срца наша. Као видљиви знак овог великог и одушевљеног весеља нашег, ево се сакупи ова кита Ваших духовних синова сложена и укићена не само од овдашњег грађанства, но и остале наше браће из сусједних мјеста, да вам и овом приликом ода и исказке оно поштовање, што га Ви у свом досадашњем узорном животу заслужисте.

Сви овако сакупљени и заједничк од свега срца и са највећим осјећајима кличемо: Нека Вас свемогући и милостиви Творац поживи још и надаље међу нама, као и до сад тијелом крјепка а духом свјежа -- како би свој племенити и добротворни рад у истом правцу наставили и свом љубљеном народу још милију успомену оставили. — Живио!

Послије су редане још многе здравице, између којих ми се понајвише допала она пречасног Јове Брежанчића, који је истакао, како само онда народ у овим крајевима може напредовати, ако буду свјештеници у заједници са учитељима и општинарима радили viribus unitis.

Да сам стенограф сигурно бих му је био прибиљежио.

Високопреосвештени се је одазвао, захвалио нам и у здравље свијех ту присутних подигнуо здравицу, на коју смо ми, подвикнувши прије громно и српњски „Живио“ отпјевали „Услиши Господи жеданија наша“.

Послије краћег времена Високопреосвештени је у пратњи тројице свештенијех лица и једног из наше љубиме и весеље дружине крнуо се дома, да отпочине и да се спреми, опет за њ'га дуги и трудни пут, за срећни ако Бог да повратак у његову престоницу. Сјутри дан у петњељу на објутру кренуло се је Његово Високопреосвештенство са својијем пратиоцем часним г. протођаконом Р. Бошковићем, а пратили су их у колима наши најпрви и највиђенији грађани до Тугова. Ту су се полубивши га у свету дечицу с њиме и са протођаконом растали и с благословом његовим врнули се у Власенице, ђе је остали свијет, који не могаше ићи због влажна и кишовита времена слао Богу у Његовом храму топле молитве, за здравље и срећно путовање свога великога добротвора и обљубљеног Србина архипастира, који но се је поте-

жно и утрудио нам се сини у наше кршеве, па нам ову милу и општу свечаност увеличао.

Бог нам га поживио на општу радост, на општу корист још пуно и на много љета и година!! Амин — хоће ако Бог да!

У Власеницама иза Вел. Госпојине 1892.

Један Србин Бирчанин.

Извод свештеничких сједница протопрезвитерата Бањалучког из главног записника, а додатак трећој редовној свештеничкој сједници у „Босанско-Херцеговачком Источнику“ к' бр. 9 и 10. од год. 1890. страни 346, 347, 348 и 349.

На дванасту тачку закључено:

Да сваки свештеник, изузевши случај болести, или какво друго нужно чиновођејство, редовно долази у заказане сједнице, иначе, који би без наведених узрока, или без опуномоћења најближег свештеника изостао, биће пријављен вишој Духовној власти.

У четвртој свештеничкој редовној сједници овог протопрезвитерата, држаној 12. и 13. септембра 1890. по гласу записника, у главном претресано је и ријешено:

На прву тачку закључено:

Пошто је перовођа прочитао записник прошле редовне III. сједнице, то предсједник позове присутно свештенство да своје примједбе, ако има који шта да примјети, на исте најаве; но како ни један није ништа примјетно нити изнио, то записник буде одобровољерен и од свију потписан.

На другу тачку:

По прочитању конзисторијалног дописа број 922., у ком је Високопречасна Конзисторија поједине тачке од прошлих сједница одобрила и потврдила, а неке пак своје примједбе ставила, као н. пр.: на тачку 6. друге редовне сједнице држане 27. фебруара о. г., ће се примјећава да је наредбом Високе земаљске Владе од 12. Априла 1879., број 5114/1. (потврђене отписом Високог заједничког Министарства од 4. јула 1879., број 2989.) и наредбом од 18. јула 1879., број 11918. наређено: да се стара и нова гробља морају заградити и дрвећем засадити. Влада је даље наредбом својом од 23. марта 1881. број 6053., 23. априла 1881. број 8408., и 18. јуна 1881. број 13221. изишла на сусрет томе тијем, што у сврху јавних вјеросповједних градња дозвољава бесплатно дрвену грађу из државних шума.

Према овом ријешено је у данашњој редовној сједници, да се писмено замоли ваљева котарска област, да према наредбама владиним, одобреним од заједничког министарства, изда строгу заповјед кнезовима и вјећницима, да се цркве, гробља очисте, дрвећем засаде и у растово прошће ограде.

На трећу тачку:

Предсједник прочитао је у данашњој сједници владин акт од 25. јулија о. г. број 53964/1., који је примљен и узет на новољно знање. И у исто пријеме упозорен је свештеник Градишки Јован Јелић да подучава Станка и Марију Ганић, да се не би и у будуће каква насугласица међу њима појавила, због које би могли опет до не прилике доћи.

На четврту тачку:

У данашњу сједницу позвано је 38 пари, који безбрачно живе, од којих је дошло 18., те по саслушању истих имаде их 8, који би могли у законити брак ступити, а других 10 не могу с' разлога: што или човјек има живу жену, коју је напустио па живи с' другом безбрачно, и обратно; а има их и таквих ће и човјек и жена имају живе законите супруге, које су напустили и с' другима безбрачно живе. Поред тога има случајева ће православна жена живи са римокатоликом и с' њим дјецу рађа, која су на римокатоличку вјеру прекрштена, има опет и римокатколикиња, које живе са православнима. Од ових посљедних неки би и у мјешовити брак ступили, ако им се то дозволи. Пошто се у овим крајевима с' дана на дан умножавају ови случајеви безбрачија, а свештенство нема никакве моћи ни силе да овоме на пут стане — премда сваком даном прилком подучава своје подручне парохијане, али забадава кад

свака његова ријеч пада у трње и без успјешна остане.

Свештенство не зна и управо нема начина да овоме злу на пут стане, зато је у данашњој сједници једногласно закључило, замолити Високопречасну Конзисторију да иста преко Високе земаљске Владе и области овој зарази на пут стане, јер без силе и затвора, у оваким случајевима ће је страст луцка до крајности покварена а морал изгубљен, не може се ништа учинити.

На пету тачку:

Да се замоли славно уредништво „Босанско-Херцеговачког Источника“ да лист у будуће излази засебно сваког мјесеца, као што је то и у позиву на претплату оглашено.

На шесту тачку:

Претплатише се на књигу: Хаџи попа Миле Попадића „Опис путовања и христијанске светиње на Истоку у Палестини“ следећи свештеници: Вид Ковачевић прота, Милан Марјановић, Јован Поваковић, Цвијо Поповић, Петар Иванковић, Ђурађ Лазичић, Остоја Милетић, Теофан Варница, Стево Млађановић, Лука Милошевић, Павао Млађановић, Димитрије Ескић, Симеун Поповић почасни прото, Јован Јелић, Станко Вражешевић, Милан Радовановић и Илија Бубњевић свештеници.

У петој редовној сједници овог протопрезвитерата, држаној 29. и 30. јануара 1891. по гласу записника, у главном претресано је и ријешено:

На прву тачку закључено:

По прочитању записника прошле редовне IV. сједнице, предсједник позива присутно свештенство да своје примједбе на исти изјаве, те пошто није ни један имао шта примјетити, то је записник одостовјерен и потписан.

На другу тачку:

Окружницу број 1552. свештенство је пажљиво саслушало, на повољно знање једногласно примило, те се потпуно слаже, да се вјенчања у црквама обављају, па и они свештеници, који у својој парохији цркве немају, вољни су вјенчања обављати у оближњој цркви, којој његови парохијани о празницима на молитву долазе, изузимајући случај, за који би дотични свештеник довољно оправдане разлоге поднијети имао: зашто је вјенчање изван цркве обавио.

Што се тиче крштења, свештенство примјећава, да је немогуће свако крштење у цркви обавити, једно због дањине и рђавих путева, непогодних времена и других ванредних при порођају случајева, али ипак настојаће да оближњи парохијани кад је лијепо вријеме, дјецу на крштење доносе у цркву.

На трећу тачку;

Први Конзисторијални допис број 1809., по прочитању узет је на повољно знање. А на други број 1682. ријешено је: да се позову странке пред протопрезвитерски бањалучки уред на 19. фебруара о. г. и да се пред свештеницима: Петром Иванковићем, Теофаном Варницом и свједоцима са обе стране, тачно испитају и на записник узму.

На четврту тачку:

Пошто је свештенство дуже времена са предсједником и међусобно о организацији парохија разговор водило и споразумно се договарало, да се парохије и колико је могуће што боље заокруже, тако, како би сваки свештеник у близини своје куће — односно цркве и парохијалног стана — парохију у наоколо имао. То је ријешено и закључено, да се један нацрт парохија, који је свештенство споразумно одобрило, од стране протопрезвитерског уреда Високопречасној Конзисторији пошаље. Према овом нацрту имале би се раскомадати 4 парохије: Лакташка, Поповачка, Крминска и Шљиваньска, и то тако, да се Лакташка парохија раздјели на Блашку, Маховљанску и Бошковићку; Поповачка на Ребровачку и Јаворску; Крминска да припадне Бочачкој парохији а Шљиваньска да се раздјели на манастирску и Лусићку.

Што се тиче парохија котара Котор-Варошког, ријешено је, да се Липље споји са парохијом Шиљеготина; Живиничкој парохији да се придодаду: Рашић, Варјаче и Туковац; Шолајској Чарићи и Пауновићи а Бочачкој Маљева и Буча.

Још би требало организирати парохије у Имљанима, али пошто исте послужују свештеници из Травника, те им је немогуће из толике дањине долазити у сједнице овог протопрезвитерата. — О том нека Високопречасна Конзисторија по својој увиђавности одреди.

У нацрту под тачком 4, који ће се овом записнику приложити, биће јасно обиљежено

која се села и од којих парохија одузимају и којима се додјељују.

На пету тачку:

Пошто се парох Ребровачки Милан Марјановић на његову собствену молбу уз одобрење Високопречасне Конзисторије пресељава са парохије из овог протопрезвитерата на парохију Сански-Мост, то је закључено: да му се као подпредсједнику свештеничких сједница, као вриједном пастиру изрече најтоплија захвалност, и да се сваки од присутних с њиме братски опрости и један другог у лијепој успомени задржи, што је и учињено. На то је парох Марјановић устао и у кратким потезима опроштајни говор држао и са свима се братски пољубио и поздравио.

На шесту тачку:

Да се изабере потпредсједник свештеничких сједница, те пошто је једногласно изабран Милан Радовановић, парох Маховљански, то се је исти тога звања и примио.

На седму тачку:

Да сваки уплати по 2 фор. за „Босанско-Херцеговачки Источник", за I. полугође 1891.

На осму тачку:

Присутни свештеници из котара Котор-Варошког: Лука Поповић, парох Живинички, Алекса Кнежевић, парох Шипањски, Симеун Кнежевић, парох Рађански и Симо Јовановић, парох Борачки (овај посљедњи потпадао је и прије овом протопрезвитерату), изјавише, да се они желе присједињити овом протопрезвитерату, једно због тога, што припадају и овом окружју, а друго што Варцар-Вакуф припада травничком окружју, и што их дијели са Варцар-Вакуфом ријека Врбас, те да им је немогуће на позиве и у сједнице у Варцар-Вакуф долазити. На ову њихову жељу ријешено је: да се о том Високопречасној Конзисторији јави, па како иста за сходно нађе и своје мњење о томе изрече; па кад бањалучком протопрезвитерском уреду на 8. тачку одговори, онда ће молитељи у своје вријеме бити извјештени.

На девету тачку:

Да сваки свештеник строго препоручи црквеним општинама и туторима, да се црквени новац добро чува, ако би се коме од црквених новаца нека свота под интерес издала, то се мора пазити, да се новац изда на сигурно мјесто и уз добру гаранцију. Уз то је још ријешено, да сваки у идућој сједници, која ће се одржавати у мају мјесецу, поднесе, колико има црква готових новаца и колико по интересу, има ли непокретних добара и у чему се састоје?

На десету тачку:

Да сваки свештеник у својој порохији код имућнијих парохијана покупи добровољне прилоге за унутрашњу градњу српско-православне цркве у Бечу, и да скупљени новац пошаље што прије на признаницу протопрезвитерском бањалучком уреду, а овај, кад покупљени новац од свештенства добије, има га предати на признаницу бањалучкој српско-православној црквено-школској општини.

На једанаесту тачку:

Да сви свештеници поднесу исказе рођених, вјенчаних и умрлих, број цркава, манастира, кућа, душа и број школа и ученика (ца).

На дванаесту тачку:

Да сваки свештеник поднесе по именице она лица, која у конкубинату живе: кад су се обје странке састале, које су запреке да се не вјенчају, да ли имају законите супруге, јесу ли у сродству, имају ли и колико дјеце? Такав један исказ свију безбрачних парова, из свију парохија овог протопрезвитерата под тачком 12., а усљед дописа Високопречасне Конзисторије број 1809 пр. г. има се истој на даље уредовање приподслати.

При закључку ове сједнице пријавише свештеници: Павао Млађановић, парох Јаворски, Симеун Кнежевић, парох Рађански и Лука Поповић, парох Живинички, да се у Котор-Варошу уз главни друм налази српско-правосл. гробље, за које и сами Которачки Мухамеданци тврде, да је ово гробље српско-православно, а и парох Живинички, Лука Поповић, свједочи, да су двојица православних смртника на његове парохије прије 10—12 година у исто гробље сахрањени. Пошто уз исто гробље римо-католици намјеравају овог пролећа цркву подигнути, па како немају довољно простора, то би им ово српско-православно гробље као испуст њиховој цркви служити морало.

Да би се овом на пут стало, док још нијесу римо-католици започели цркву, то горе наведени свештеници понизно моле Високопречасну Конзисторију, да би иста кроз Високу

Земаљеку Владу горе речено гробље додијелила православним становницима у Котор-Варошу, јер и онако није у близини другог православног гробља немају.

У шестој редовној сједници овог протопрезвитерата, држаној 28. маја 1891. по гласу записника, у главном претресано је и ријешено:

На прву тачку:

По прочитању записника прошле редовне (V.) сједнице позива се свештенство, да на исти своје примједбе изјаве, па како ни један од присутних ништа примјетити имао није, то буде записник одостовјерен и потписан.

На другу тачку:

Допис Високопречасне Конзисторије број 697 узет је на повољно знање. Само што на исти свештенство примјећује, да ће врло тешко ићи и управо да је немогуће, да се уређење парохија овог протопрезвитерата по политичкој подјели удеси.

Присутни свештеници из котара Котор-Варошког: Лука Поповић и Алекса Кнежевић жале, што их је њихов прото Варцар-Вакуфски, код духовне власти тако оптужио изговарајући се: да им није била намјера свога надлежног проту увриједити и испод његовог подручија оцијепити се, него да им је намјера била до правог уређења парохија котара Котор Варошког, ради олакшице прикључити се протопрезвитерату бањалучком. Од стране предсједника и протопрезвитера Вида Ковачевића, одговорено им је према Конзисторијалном допису број 697., да до уређења парохија котара Котор-Варошког остану и на даље при протопрезвитерату Варцар-Вакуфском, и да се више у службеном погледу на овај протопрезвитерски уред не обраћају.

На трећу тачку:

Да сваки свештеник по реду, који има цркву, или ћелију, поднесе тачан исказ, колико црква има новца у готовини, колико по интересу и колико у непокретности?

I. Приступа парох бошковићки Цвијо Поповић, те изјављује да парохијална ћелија од 1872. од како се је почео водити тачан рачун, до данас има, по интересу на сигурним мјестима фор. 135 и једну зграду уз ћелију у вриједности ф. 200, укупно свега ф. 335.

II. Теофан Варница парох блашки изјављује, да блашка црква има у готову новцу ф. 60 по интересу фор. 61·68 нов., једног кмета црквеног у вриједности фор. 500; потрошено на градњу илице и зграда у Слатини око 800 фор., према овом имала би црква свега 1421 фор. и 68 новч. Новац, који се по интересу налази није сав сигуран, дочим је одавно издат, па су неки људи, код којих се новац налази, материјално коначно пропали. — О овом јављено је у своје вријеме Високопречасној Конзисторији.

III. Прото Симеун Поповић парох Јелички и Јован Јелић парох Градински, изјављују: да, до прије окупације купљено је за цркву Јеличку звоно и подигнут нов дрвени звоник, сад у готовом новцу има црква фор. 9·60 новч. а по интересу фор. 18, укупно фор. 27·60 новч.

IV. Станко Вранешевић парох Рекавички изјављује, да крушка црква — односно манастир — има у готовом новцу ф. 40 а по интересу ф. 130, укупно свега ф. 170.

V. Гавро Стојнић, управитељ ман. Гомионице изјављује, да он предаје годишње рачуне о приходу и расходу ман. Гомионице сврштком сваке године Високопречасној Конзисторији.

VI. Петар Иванковић парох Јошавачки изјављује, да јошавачка црква има у готову новцу ф. 70 а по интересу на сигурним мјестима ф. 294, укупно свега ф. 364.

VII. Стево Млађановић парох Бочачки и администратор Крмински изјављује, да Агићка црква код црквених клисара има у готовом новцу ф. 43·60 н., а Крминска црква у готовини ф. 100, по интересу пак ф. 57·20 н. укупно свега ф. 157·20 н. Новац Крминске цркве ф. 57·20 н. што се по интересу налази, не би се могао без утеривања наплатити, јер је још прије окупације вјерованицима издат.

VIII. Остоја Милетић, парох Шљивањски изјавио је, да до године 1887. није вођен никакав рачун о приходу Шљивањске цркве, а од исте године до Благовијести о. г. пало је добровољних милодара фор. 500, од којих је дато за звоно фор. 387 а остатак потрошен је на подизање дрвеног звоника; црква у готовом новцу нема ништа, шта више још иста нешто дугује за градњу звоника, али свештеник и тутори надају се до јесени о. г. дуг исплатити.

IX. Павао Млађановић парох Јаворински изјављује, да јаворска црква има у готовом новцу ф. 48, а по интересу на обвезницама ф. 346·16 н. укупно свега ф. 394·16 нов. За овај новац што је под интерес издат узете су обвезнице послије окупације, али ће се тешко без утеривања наплатити.

X. Димитрије Ескић парох Поповићски и администратор Ребровачки изјављује, да рачуне о приходу и расходу ребровачке цркве води тачно ребровачка српска црквена општина, којој је председник овдашњи грађанин и трговац г. Сава Сурутка. Осим тога додаје да је црква при градњи задужена око ф. 1500, и да тај новац вјеровницима још одужен није.

XI. Приходе и расходе бањалучке цркве води тачно овдашња српско-православна црквено-школска општина.

На завршетку закључено је, да се замоли Високопречасна Конзисторија, да нареди штампане црквене протоколе за приходе и расходе, за које ће свака црквена општина, ако је нужно унапријед новце послати; за сад би у овом протопрезитерату било потребно 10 протокола, осим бањалучке општине, која је себи већ и одавно исте набавила.

На четврту тачку:

Да се у свакој парохији изабере један под одбор од 3—4 отмјенија тежака под предсједништвом дотичног свештеника, који ће имати побирати добровољне прилоге за споменик Симе Милутиновића — Сарајлије.

На пету тачку:

Да сваки положи претплату за II. полугође о. г. „Босанско-Херцеговачког Источника". Већина свештеника претплатиће се одма, а неторица рекоше, да ће претплату до конца јуна донијети или послати.

На шесту тачку:

Да сваки по реду преда протопрезитеру Виду Ковачевићу скупљени новац за српску цркву у Бечу.

1. Лука Милошевић парох Шиткавички даде фор. . . . . 11 —
2. Илија Бубићевић парох Лакташки даде фор. . . . . 9·20 н.
3. Ђурађ Лазичић парох Лусићки даде фор. . . . . 8·30 н.
4. Станко Вранешевић парох Рекавички даде фор. . . . . 24·80 н.
5. прото Симеун Поповић парох Јелички даде фор. . . . . 17·50 н.
6. Остоја Милетић парох Шљиванјски даде фор. . . . . 12·30 н.
7. Петар Иванковић парох Јошавачки даде фор. . . . . 25·40 н.
8. Јован Јелић парох Градишки даде фор. . . . . 9·40 н.
9. Цвијо Поповић парох Бошковички даде фор. . . . . 14 —
10. Павао Млађановић парох Јаворански даде фор. . . . . 3·80 н.
11. Стеван Млађановић парох Бочачки даде фор. . . . . 14 —

фор. 149·70 нч.

12. у Бањој-луци скупљено „ 119·24 нч.

Укупно свега фор. 268·94 нч.

На седму тачку:

Да се поднешени исказ безбрачних парова прикључи 12-тој тачки прошле редовне пете сједнице, и да се посебно пошаље Високопречасној Конзисторији.

На осму тачку:

Да се, ће год црква постоји скупштином изабере српско-православна црквена општина, која се има између себе уредити, изабравши предсједника, потпредсједника, благајника и перовођу. Лица изабраних општинара имају у идућу редовну сједницу доћи, чија ће се имена у записник унести и Високопречасној Конзисторији на потврду послати. Тако уређени и потврђени општинама, спада ће у дужност тачно и строго вођење црквених прихода и расхода, осим тога дужна ће бити општина при крају године извјештавати Високопречасну Конзисторију о приходу и расходу своје цркве. На даље имаће општина према одредби Високопречасне Конзисторије одржавати своје редовне и ванредне сједнице, кад то потребе црквене изискавале буду, или како то Високопречасна Конзисторија својом наредбом одредила буде.

На завршетку Јован Јелић парох Градишки јавља, да је Марија, која је владишним актом број 5396/I. била повраћена Станку Гаћки, опет отишла ономе истоме човјеку, коме ју је Станко прије продао био, што се овим Високопречасној Конзисторији до знања ставља.

У седмој редовној сједници овог протопрезитерата, држаној 28. новембра 1891. по гласу

записника, у главном претресано је и ријешено:

На прву тачку:

По прочитаном записнику прошле редовне VI. сједнице, позива предсједник присутно свештенство да на исти своје примједбе изјаве, те пошто примједаба не бијаше, то записник буде одостовјерен и потписан.

На другу тачку:

Већина свештеника одазваше се с преплатом за „Источник", за I. полугође 1892., остали пак обећаше до конца текуће године преплату положити.

На трећу тачку:

Присутни свештеници подносе имена чланова појединих општина.

I. Срп.-правосл. црквена општина у Јошавци.

1.) Предсједник Петар Иванковић парох уједно и перовођа

2.) Подпредсједник Ђуро Сарић тежак

3.) Благајник Глиго Ђурић тежак

Чланови:

4.) Теодор Рапић, 5.) Спасоје Бабић, 6.) Милашин Евђенић, 7.) Лазар Главашевић, 8.) Недо Савић, 9.) Спасој Ђермановић сви тежаци.

II. Срп.-правосл. црквена општина у Блашку

1.) Предсједник Цвијо Поповић парох бошковићки

2.) Потпредсједник Теофан Варница, парох блашки

3.) Перовођа Петар Варница свршени богослов.

4.) Благајник Митар Мијатовић тежак.

Чланови:

5.) Никола Петрешинић, 6.) Васкрсије Ђуричић, 7.) Дамјан Глигић, 8.) Симеун Душанић, 9.) Ристо Јеринић, 10.) Симо Мајсторовић, 11.) Ристо Курузовић, 12.) Станко Мијатовић, 13.) Миле Ђукић, 14.) Тешо Станивуковић, 15.) Јово Бабић, 16.) Ђорђије Младановић сви тежаци.

III. Срп.-правосл. црквена општина у Шљивину.

1.) Предсједник уједно благајник и перовођа Јошо Петровић трговац.

2.) Подпредсједник Глигорије Вукмир тежак.

Чланови:

3.) Парох Остоја Милетић, 4.) Стеван Клинцов, 5.) Раде Васиљевић, 6.) Симо Милошевић, 7.) Перо Петковић, тежаци.

IV. Срп.-правосл. црквено-школска општина у Маглајанима.

1.) Предсједник Милан Радовановић парох.

2.) Подпредсједник Алекса Пиштељић трг.

3.) Благајница: Михаило Милошевић, Милош Трњинић, Стево Милић и Стојан Пузигаћа, сваки са засебним кључем од касе.

4.) Перовођа Рувим Бубњевић учитељ.

Чланови:

5.) Марко Пећанац, 6.) Саво Кукило, 7.) Милан Кудри, 8.) Јово Јенић, тежаци.

V. Срп. правосл. црквено-школска општина у ман. Гомионици.

1.) Предсједник и благајник Гавро Стојић настојатељ.

2.) Подпредсједник Стево Мајсторовић тежак.

3.) Перовођа Петар С. Иванчевић учитељ.

Чланови:

4.) Василије Палачковић, 5.) Мијо Антонић, 6.) Ристо Шурлан, 7.) Ђуро Станић, 8.) Саво Јовић, 9.) Станко Ђурђевић, 10.) Стево Микић, 11.) Глишо Бојанић, 12.) Тривун Мачкић, 13.) Ђурађ Петковић, 14.) Марко Благојевић, 15.) Никола Раковић, сви тежаци.

VI. Српско-правосл. црквена општина у Колиша.

1.) Предсједник и перовођа Герасим Кочић јеромонах.

2.) Подпредсједник Тривун Гатарић тежак.

3.) Благајник Тривун Ђудовчић тежак.

Чланови:

4.) Вид Кречар, 5.) Михаило (Анто) Ганић, 6.) Цвијо Мандић, 7.) Спасоје Божић, 8.) Тико Малбашић, 9.) Гале Јоворац, 10.) Јово Гојић, сви тежаци.

VII. Српско-правосл. црквена општина у Ребровцу.

1. Предсједник Саво Сурутка трговац из Бањелуке.

2.) Подпредсједник и благајник Хаџи Ристо Тривковић, трговац.

3.) Перовођа Миња Баслаћ трговац.

Чланови:

4.) Димитрије Ескић парох, 5.) Јово Крчмар трговац, 6.) Алекса Цвјетић, 7.) Василије Прдић, 8.) Јован Чолић, 9.) Гавро Сумоња, 10.) Михаило Партало, 11.) Јаков Мишић, 12.) Зарија Батанић, 13.) Миле Крминац, 14.) Алекса Бан, сви тежаци.

VI. Срп. правосл. црквена општина у Крупи.

1. Предсједник и перовођа Стапко Вранешевић парох.
2.) Подпредсједник Јевто Радаковић тежак.
3.) Благајник Илија Амиџић тежак.

Чланови:

4.) Никола Малић, 5.) Ђурађ Благојевић, 6.) Тоде Топић, 7.) Никола Вукојевић, 8.) Мијаило Бојанић, 9.) Симо Тешановић, 10.) Божо Вуковић, сви тежаци.

IX. Српско-православна црквена општина у Јавораним.

1.) Предсједник и перовођа Павао Млађановић парох.
2.) Благајник Михајило Тешић тежак.

Чланови:

3.) Петар Бранковић, 4.) Дамјан Станић, 5.) Васо Антешевић, 6.) Ристо Шикман, сви тежаци.

X. Српско-православна црквена општина у Чардачани.

1.) Предсједник Цвијо Поповић парох.
2.) Подпредсједник и перовођа Јово Кокаченић.
3.) Благајник Митар Кнежевић тежак.

Чланови:

4.) Јошо Глигорић, 5.) Анто Рогић, 6.) Тешо Радинковић, 7.) Илија Давидовић, 8.) Танасије Радољић, 9.) Лазо Пејчиновић, 10.) Симеун Манкић, 11.) Стеван Малић, 12.) Јован Санић, 13.) Ђурађ Врањић сви тежаци.

XI. Парох Стево Млађановић јавља, да се у његовој парохији налазе двије цркве, па моли Високопречасну Конзисторију, да му саопшти, да ли да за обје цркве установи посебне општине или да једна општина уме у надзор и управу обје цркве.

На четврту тачку:

Ушљед Конзисторијалног дописа број 1682. од 17./X. 1891. приступа се поновној реорганизацији парохија и би закључено како слиједи:

I. *Парохија Варош Бањалука 440 породица душа 1820.*

Парохијални дом: код цркве.

II. *Парохија Коњинска.*

1.) Кола	кућа	224	душа	1962.
2.) Буквалук	„	10	„	39.
	Кућа	234	душа	2001

Парохијални дом: код цркве.

III. *Парохија Бистричка.*

1.) Бистрица	кућа	89	душа	889
2.) Чифлук	„	6	„	46
3.) Павловци	„	18	„	173
4.) Мали Пријавор	„	12	„	117
5.) Чокори	„	14	„	155
6.) Драгочај	„	20	„	230
7.) Пријаковци	„	16	„	174
8.) Рамићи	„	18	„	236
9.) Мотике	„	15	„	171
10.) Дракулић	„	31	„	274
11.) Шарговац	„	3	„	31
12.) Петрићевац	„	1	„	6
	Кућа	243	душа	2502

парохијални дом: средина парохије у Бистрици.

IV. *Парохија Рекавичка.*

1.) Рекавице	кућа	140	душа	1367
2.) Круна	„	120	„	970
	Кућа	260	душа	2337

парохијални дом: крај цркве ће је и данас

V. *Парохија Ребровачка.*

1.) Ребровац	кућа	40	душа	232
2.) Бањалучка она страна	„	59	„	260
3.) Челинац српски	„	74	„	548
4.) Челинац турски	„	6	„	48
5.) Поњијер	„	13	„	120
6.) Јагаре	„	36	„	257
7.) Дебељаци	„	6	„	40
8.) Буџак	„	3	„	35
9.) Бастаси	„	9	„	68
10.) Балте	„	22	„	183
11.) Меховци	„	10	„	61
12.) Љубочево	„	42	„	477
13.) Мекићи	„	5	„	86
14.) Новоселија (брдо)	„	7	„	40
	Кућа	332	душа	2455

парохијални дом: крај цркве у Ребровцу.

VI. *Парохија Чардачанска.*

1.) Чардачани	кућа	33	душа	282
2.) Милошевци	„	28	„	283
3.) Лакташи	„	74	„	441
4.) Јакуповци	„	40	„	392
5.) Гламочани	„	40	„	292
6.) Јаблан	„	14	„	83
7.) Три	„	2	„	7
	Кућа	231	душа	1780

парохијални дом: средина у Клашњицама

VII. *Парохија Блашко*

1.) Блашко кућа 21 душа 234

2.) Слатина — Тетојевић — Кадина махала — Јаружани	кућа	148	душа	1140
3.) Шушнари	„	24	„	219
4.) Бошковић-Алексић	„	38	„	357
5.) Довањи	„	13	„	102
	Кућа	244	душа	2052

парохијални дом: крај цркве у Блашку

VIII. *Парохија Маглајанска.*

1.) Маглајани	кућа	90	душа	598
2.) Маховљани	„	43	„	280
3.) Кобатовци	„	41	„	267
4.) Крнете	„	55	„	298
5.) Бакинци	„	40	„	270
6.) Петошевци	„	50	„	334
7.) Ада-Милошевци	„	7	„	50
	Кућа	326	душа	2097

парохијални дом: средина Маглајани ће је и сад.

IX. *Парохија Лусићка.*

1.) Лусићи	кућа	27	душа	305
2.) Страчићи	„	28	„	317
3.) Дујаковци	„	26	„	354
4.) Лакшари	„	11	„	228
5.) Павићи	„	53	„	511
6.) Добрња гор. (кад. вода)	„	17	„	170
	Кућа	162	душа	1885

парохијални дом: у Лусићи средина крај развалина старе цркве Рузице.

X. *Парохија Пискавичка.*

1.) Пискавице	кућа	186	душа	1812
2.) Иванска	„	52	„	542
	Кућа	238	душа	2354

парохијални дом: средина Пискавица.

Примједба: овој парохији придолазе по овом уређењу три махале и село Иванска, које су прије припадале протопрезвитерату приједорском односно г. г. паросима Петру и Ђорђи Зрнићима, а под котар бањалучки политички, а то је укупно 35 кућа а душа 350.

XI. *Парохија Градинска.*

1.) Градина	кућа	88	душа	563
2.) Славићи	„	69	„	585
3.) Радосавска	„	47	„	415
4.) Сратинска	„	22	„	205
	Кућа	226	душа	1768

парохијални дом: у Радосавској.

Примједба: овој парохији по овом уређењу припада из протопрезвитерата приједорског према данашњем политичком уређењу 1. Радосавска, коју је послуживао почасни прото Симеун Поповић и 2. Сретинска пароха Глигорије Стојнића.

Данашњи парох Градински Јован Јелић очитовао је, да би по овом уређењу неопходно потребна била пароху и кака припомоћ, јер од самих парохијана не може потпуно обезбрбљен бити, а парохија се није могла никако повећати.

XII. *Парохија Шљивањска.*

1.) Шљивно	кућа	43	душа	445
2.) Добрња доња	„	75	„	832
3.) Радмањићи	„	44	„	596
4.) Зеленци	„	13	„	126
	Кућа	175	душа	1999

парохијални дом: средина крај цркве.

XIII. *Парохија Јошавачка.*

1.) Јошавачка	кућа	73	душа	687
2.) Јунге хаџи Алића	„	23	„	146
3.) Јунге хаџи Селимове	„	15	„	105
4.) Опсјечко	„	33	„	265
5.) Штрбе	„	16	„	128
6.) Челинац турски	„	2	„	6
	Кућа	162	душа	1337

парохијални дом: крај цркве.

Примједба: ова је парохија ушљед свога географског положаја и политичне подјеле морала остати овако малена. Примјетити је даље да нема сама по себи пристојно пароха не може *никако* надржавати како због малог броја кућа и душа, тако што је и сам народ сиромашан и земља тога краја слаба: помоћ је дакле пароху потребна, да исти егзистирати може и своме се позиву по дужности одазивати. Докинути је такође није било никако могуће, пошто се тамо парохијална црква налази а и географски положај парохије тако заповиједа. Додати јој се такође није могло ништа, пошто се међу политичким котарима ужљебљена налази.

XIV. *Парохија Бочачка.*

1.) Бочац	кућа	92	душа	737
2.) Агино село	„	62	„	656
3.) Кремине	„	82	„	817
	Кућа	236	душа	2210

парохијални дом: код цркве у Агину селу.

XV. *Парохија ман. Гомионице.*

1.) Кмећани	кућа	30	душа	360
2.) Перван	„	96	„	711
3.) Обровац	„	51	„	495
4.) Вилуси	„	79	„	655
5.) Мелна	„	101	„	965

6.) Суботица	„	15	„	147
7.) Хазићи	„	30	„	295
8.) Голеши	„	73	„	682
9.) Борковићи	„	64	„	590
10.) Бронзани мајдан	„	5	„	42
	Кућа	544	душа	4942

парохијални дом: у манастирским просторијама.

По овој уредби оста парох Илија Бубњевић, без парохије.

Исти је очитовао, да би одма што се његове личности тиче на њу пристао, ако би му се мјесто парохије одредило мјесечно издржавање од фор. 40 (словом четрдесет), а по мишљењу збора и заслужио је као служитељ цркве и народа више од 40 година, а будући још фамилијаран човјек.

Што се бањалучке варошке парохије тиче и она по себи без оних прихода, које сеоски свештеници наплаћују, не би се могла пристојно издржавати. Данашњи парох односно г. прота Вид Ковачевић, што се његове личности тиче, нема шта приговорити, пошто он ужива квартир и огрјев од српско-православне општине, а супруга му је учитељица на школи исте општине. Сумња, да ће будући његов сљедбеник све то уживати, потпуно оправдава горње мишљење.

Ова реорганизација учињена је у споразуму са цијелим протопрезвитерским свештенством и услед узајамног пристајања и одредаба. Појединн свештеник очитовао је, та се бојазан једино раја одатлен, што је многи имао данас примједаба да учини на попис кућа и душа по званичној статистици од 1885. године. Међу тим се лијепом љубављу гледало сваком задовољити по могућству и најбољем знању, што је на концу цијелом збору у свему успјело. И по овој реорганизацији у понеким парохијама постоји, што се тиче броја кућа или душа нека разлика то је отуд потекла, што је скупштина узела озбиљно у рачун и само материјално стање појединих мјеста и душа, као праву могућност, да се парох може у ком крају издржавати и своју дужност достојно вршити, а осим тога негдје је одлучан био и сам географски положај поједине парохије.

На пету тачку:

Пошто нијесу сви свештеници покупили новац за Милутиновића споменик, то је закључено, да се до конца ове године очека, а онда, да имају сви готовину допринијети.

На шесту тачку:

Буде закључено, да се наруче протоколи по 25 табака за вођење прихода и расхода привених и то за општине: Маглајанску, Јаворску, Јошавачку, Блашку, Кољанску, Рекавичку, Чардачанску и Шљивањску. Пошто управа манас. Гомионице води дневни протокол од прихода и расхода, то за исту да се набави од 100 табака.

Чим протоколи буду штампани и готови општине ће новац послати.

На седму тачку:

Наручио је Павао Млађеновић, парох Јаворски и Герасим Кочић, администратор Кољански протоколе крштених по 50 табака.

Умољава се Високопречасна Конзисторија, да исте што скорије наручи и пошаље.

На осму тачку:

Закључено би, да сви свештеници имају до конца јануара 1892. године извјештаје поднијети.

Примједба: Према политичкој подјели из овог протопрезвитерата отпада Поповачка парохија, изузевши неколика мања села, котару Котор-варошком, а припадају парохији Јаворској.

Разлика, која постоји у броју душа у вароши Бањојлуци са обје стране Врбаса по званичној статистици од 1885. год., то је отуда, што слуге, слушкиње и најамници, који се често мијењају, није су у домовни протокол узети.

У осмој редовној сједници овог протопрезвитерата, држаној 10. марта 1892. по гласу записника, у главном претресано је и рјешено:

На прву тачку:

По прочитаном записнику прошле редовне (VII.) сједнице, позвано је свештенство, да на исти своје примједбе изјави и записник одостовјери, те пошто примједаба не бијаше, то записник од присутних би и потписат.

На другу тачку:

По прочитаном Конзисторијалном допису бр. 2443., призват је парох Бочачки и администратор Крмински Стеван Млађановић, те по што му је претходно наређено, да за обје цркве, Агићку и Крмнску, даде изабрати одборе, којима ће он бити предсједник. Исти парох изјављује, да је у споразуму са парохијанима за Агићку цркву изабрао слиједеће одборнике: Предсједник, перовођа и уједно благајник Стеван Млађеновић, парох.

Чланови:

1) Мило Чивчић, 2) Антоније Зелковић, 3) Јован Новаковић и 4) Петар Павичар, сви тежаци.

За Крмиску цркву такође изабран је Стеван Млађеновић, парох, за предсједника, перовођу и благајника, као и у Агићкој цркви.

Чланови:

1) Симо Баковић, 2) Благоје Чолић, 3) Лазо Мијатовић, 4) Стеван Миловановић, 5) Тешан Гашић и 6) Спасо Дабрчанин, сви тежаци.

Осим тога упитан је парох С. Млађановић, да ли он зна̂де, је ли Крмиска црква архијерејом освећена и када? Исти одговара, да не зна, јер вели, да црква на истом мјесту још од старина постоји.

У Агићку-цркву унешен је освећени антиминс благословом и дозволом Његовог Високопреосвештенства господина Георгија Николајевића (види „Источник“ од год. 1887. број 1. стр. 13).

Црква у Крминама прво је мала̂на и од дрвета у старија времена сграђена. Што се Агићке цркве тиче, њен оне имаде у истом броју „Источника“ на стр. 14. — Осталко о овим дијема црквама, на питање Високопречасне Конзисторије у допису број 2443.

На трећу тачку:

Предадоше, осим неколицине пододбора, сви новац са књижицама за Милутиновића споменик, остали обећаше кроз два мјесеца дана новац прикупити и са књижицама долијети. — Скупљени новац и књижице предат је на сачување благајнику пододбора бањалучког.

На четврту тачку:

Претплатише се на „Велики Тапик“ свештеника Василија Николајевића, из Брига, слиједећи: Јован Новаковић, Цвијо Поповић, Станко Вранешевић, Димитрије Ескић, Остоја Милетић, Милан Радовановић, Теофан Варинца, Герасим Кочић, Павао Млађановић, Стеван Млађановић, почасни прота Симеун Поповић, Гавро Стојнић и Петар Иванковић, од ових Петар Иванковић и Гавро Стојнић положише у готовом претплату, а други обећаше донијети, или послати протопрезитерском уреду.

При закључку сједнице, на питање свештенства за прилике протоколе о приходу и расходу, извјештује предсједник, г. Вид. Ковачевић, да је лично замолио г. протођакона Бјелановића, у Сарајеву, да протоколе наручи, те кад буду готови, да их пошаље, или да претходно јави, колико протоколи коштају, како би му се за исте новац послати могао.

У деветој редовној свештеничкој сједници овог протопрезитерата, држаној 26. маја 1892. по гласу записника, у главном претресано је и ријешено:

На прву тачку:

По прочитању записника редовне VIII. сједнице, позива предсједник свештенство, да на исти своје примједбе изјави, те пошто никакових примједаба не бијаше, то записник од присутних би потписат.

На другу тачку:

Чита се конзисторијални допис број 727., и по прочитању узет је на повољно знање.

Стеван Млађановић, парох бочачки и администратор крмиски, има се од стране протопрезитерског уреда обавијестити, да Високопречасна Конзисторија, код обје цркве, у Агићима и Крминама, изабране одборнике на три године потврђује и да иста у свом допису под горњим бројем наређује, да се између чланова и одборника изабере благајница, и да се за цркву касу бар по два кључа држе. Предсједник обију цркава има бити парох Стеван Млађановић, а никако благајник ни код једне.

На трећу тачку:

Пошто су „Правила за фонд изнемоглих или несрећом онеспособљених свештеника, ђакона и њихове сирочади, удовица и родитеља“, у привитку окружнице број 8., од стране предсједника јасно прочитана и растумачена, позвано је свештенство, да на иста своје примједбе изјави, те по дуљем претресању би закључено:

Да сваки свештеник, по гласу правила, за 10 година уплаћује у фонд, у два одређена оброка годишње по 10 фор. и доживотно по 5 форинти.

Свештенство овог протопрезитерата не слаже се — односно не може пристати на тачку 15., јер нико не зна кад ће умријети, а може се случајно десити, да баш најепромашнији умре првих година, а иза себе да остави удову попадију и ситну дјечицу, на није право, да њезина породица пати, што он није могао уложити одређени улог. — А и на 16. тачку поменутих

правила не може се пристати, јер ту би се породила несугласица између имућнијих и сиромашнијих свештеника, и то би изгледало као каква прћија, што никако није нуждно, јер имућнији свештеници постараће се боље за своју породицу.

Даље, ако се мисли у 22.-ој тачки, да само његова особа свештеникова губи, а не породица, онда је сасвим право, али не на никакав начин да породица губи, а тим више ако је улагач за пријеме улагања на свом мјесту био.

На четврту тачку:

Предсједник пита присутно свештенство, има ли који шта пријавити и предложити?

Петар Иванковић, парох Јошавачки и замјеник Теофана Варнице, пријавише, да њихови парохијани, а да их има и из других парохија, који раде на велике празнике: Духове, Спасовдан, Јовањ-дан (рођ. св. Јована), Цара Константина и царицу Јелену, у Нељеље и друге празничне дане, и то највише Мухамеданцима и римо-католицима; те исти предлажу, да се изнађе начин, како би се већ један пут за свагда томе на пут стало.

Рјешено је, да се у спроводном писму овог записника замоли Високопречасна Конзисторија, да преко Високе земаљске Владе код политичких власти изради, да исте томе на пут стану, дочим свештенство нема моћи то учинити.

Препис из главног записника свештеничке I. ванредне сједнице бањалучког протопрезитерата држане 11. Августа 1892.

На прву тачку закључено је:

Да се прочита конзисторијални допис од 16. јула о. г. број 1333. и приложени исказ новоуређених парохија бањалучког протопрезитерата, одобрени и потврђени Високом земаљском Владом рјешењем јој отписом од 27. јуна (9. јула о. г.) број 47664/I. По прочитању једног и другог, позива предсједник свештенство и пита, је ли сваки са уређењем и подјелом задовољан:

Илија Бубњевић парох Лакташки изјављује, да он није рад у пензију ступити, нити је он то при дноби желио, него му је то свештеничка сједница одредила из разлога тог, што се његова парохија морала раскомадати; даље исти вели да би се он до своје смрти са својом досадањом старом парохијом, без икаке припомоћи, потпуно задовољно.

Петар Иванковић парох Јошавачки изјавио је, да се не може никако задовољити са 200 форинти годишње потпоре, јер вели, да се од његове парохије одузимају најбоља четири села, од којих и јест у главноме и свештенички доходак имао, дочим су остала села његове парохије, по самом положају земље, врло слаба, од којих би врло мали побир имати могао. Даље исти моли Високопречасну Конзисторију и Високу земаљску Владу, да му се покрај сад новоуређене парохије бар 300 фор. годишње потпоре одреди, и онда би се он прилично задовољити могао.

Остало свештенство задовољно је са уређењем. Само се може казати, за Бањалучког свештеника, да еразмјерно према уређењу сеоских парохија, а при том не имајући у нарави никаквог побира, што и јест главни доходак свештенички, не ће моћи имати никако онај приход, ког ће сеоски свештеници побирати. О томе је говорено при уређењу парохије овог протопрезитерата, (види записник свештеничке редовне VII. сједнице, држане 28. новембра 1891.)

Кад би Високопречасна Конзисторија, бањалучкој варошкој парохији припојила парохију Кола са капеланом, као што су то и први бањалучки свештеници — односно протопрезитери — уживали, онда би и варошки свештеник могао на крај излазити. —

У цијењеном конзистонијалном допису број 1333. стоји: „Изволите сазвати свештенство у ванредну сједницу, на свима уручите карте, на којима означите мјеста сваком пароху". Према овом морале би и карте овамо достављене бити, којих овај уред није примио, те ако су заборављене, то се овим моли Високопречасна Конзисторија да их пошаље.

Кога свештеника Високопречасна Конзисторија мисли одредити на парохију Радосавску? — Свакако ће бити најбоље, да се одреди парох Градински Јован Јелић, јер његова је парохија политички и прије припадала Бањојлуци.

На другу тачку:

Да сваки свештеник положи претплату за „Босанско-Херцеговачки Источник", II. полугодија, што сви и учињше, осим Стеве Младеновића пароха Бочачког и Остоје Милетића пароха Шљиванског, који на позив у сједницу ни дошли нијесу. —

Усљед чега овим се умољава Високопречасна Конзисторија, да ову двоицу свештеника строго опомене, да се тачније своје дужности одееле придржавати имају, јер њих су двоица и у вођењу матрикуларних протокола, у овом протопрезвитерату најслабији. —

Из главног записника преписао перовођа свештеничких сједница протопрезвитерата бањалучког:

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Из парохије „Стапарске“ у Бос. Градишком протопрезвитерату
(Освештање цркве 6. септембра 1892. године.)

Још 1865. г. покренуо је мисао о градњи цркве, у селу Стапарима, вриједни и од својих парохијана љубљени, Ђурађ Дринић свештеник. А да би ту своју замисао могао и остварити, потруди се, заузимљиви, попо, те добије од већих турских власти „ферман“, да му у предузећу не би могао нико на путу стајати, ни сметње правити. Али, како су наша браћа мухамедове вјере, у оно вријеме, слабо вермала за наредбе и дозволе својих власти, у читавој скоро земљи, ни овдје се није иначе шта могло десити ни очекивати, него да ће они својом силом осујетити намјеру побожног српско-православног свештеника, нити му допустити, да на њихове очи подиже богомоље. Па, збиља, тако је и било; а у тој невољи, наш ти Дринић од сакупљеног нешто новца на цијељ цркве, у мјесто праве и лијепе богомоље, подигне од брвана и дасака једну невјероватно малену кућицу, те у њој почне око себе окупљати, у недјељне и празничне дане, своје парохијане, и учити их да љубе и чврсти остану у својој прађедовској вјери.

Ова мала дрвена ћелијица, све је некако трајала до данашњег дана, клонећи се наравно по законима природним свом паду и нестајању, али мисао о подигнућу лијепе и красне цркве, на том мјесту, коју је добри Дринић посијао у срца својих парохијана, није пропала, него је што више већма се младила и оснаживала, па ето, након прилично дугог времена, уродила правим и добрим плодом, јер трудољубиви Стапарчани осиђаше збиља такову дивну и великољепну цркву, да би иста могла доликовати и којој нашој већој вароши.

Благодарни Стапарчани, да би се бар у неколико одужили блаженој сјени свог некадањег доброг попе, исписаше на каменој плочи, више десне пијевнице, успомену на Дринића и на његов рад. Радуј се дакле и буди задовољна побожна душо дринићева, гледајући озго са небесних висина, како ти је жеља у твојој некадањој пастви добро његована и једро уродила, јер се данас уздиже небу у облаке торањ дивне цркве, коју је твоја душа јако жудила, и за коју се ми грјешни овдје на земљи непрестајемо Богу молити, да јој даде Бог у рају насеље.

*

Сад ћу казати неколико ријечи о самој парохији стапарској, па ћу нама пријећи о томе како је ова свечаност текла и свршила се.

Парохија је стапарска доста голема, у којој је село Стапари највеће, а у њиелој парохији живе сами Срби православне вјере, и стања су доста доброг. За цркву су Стапарчани велике жртве учинили, али није изостала припомоћ ни друге наше дарежљиве браће на страни. И наша висока земаљска влада у Сарајеву, благоизволела је послати припомоћ од 300 фор.

Ова је црква сва од камена, а подигнута је на лијепом и врло равном мјесту, поред саме бистре и валовите ријеке Врбаса. Земљиште на коме црква постоји, има у простору $2^1/_2$ дана орања, од кога је половица опредјељена за гробље, а сву ту земљу поклонио је црквеној општини спахија села Стапара, Ариф-ага Гушић, из Бањалуке.

Овдје чисто не могу да одолим срцу и души, а да ово не упитам: каква разлика између оне наше браће мухамедове вјере, који прије 27 година забранише, те се црква не могадијаше подигнути, и између данашњег Ариф-аге Гушића, који поклања земљу својим чивчијама, да би исти могли што лакше до цркве доћи? Заиста, велика разлика!!

Бадава је; види се; пријеме чини своје, па ма то било и на појединцу.

Из Градишке и Бањалуке води врло добра тест до Стапара, и иде поред саме цркве, даље, до у Пријавор и Дервенту.

Темељ цркве положио је преч. Ст. Н. Давидовић, онда, прото градишки, а сада члан наше Конзисторије, на 21. маја 1891., а свршена је и освештана 6. септембра 1892., у славу Преображенија Христова на Таворској гори.

Држећи да је сад на реду почети говорити о томе како је ова свечаност текла и свршила се, зато, намах ћу ето то и учинити.

*

Њ. В. г. Митрополит Ђорђе Николајевић у пратњи протођакона Бошковића, приспео је жељезницом из Славонског Брода до у Окочане, у суботу 5. септембра, управ у 11 сати прије подне, а на колодвору дочекали су високог путника писац ових редака, са још двојицом свештеника, одна: предсједник српско-православне општине градишке и два члана, а по том: у том друштву за дочек бјеху и три члана црквеног одбора из Стапара.

Кад је г. митрополит изишао из жељезничких кола, поздрављен је од присутних са: „добро нам дошао“, а затим руковао се и питао са свима редом, а ми прилазимо са дубоким поштовањем и љубимо десницу свога архипастира. У Окочанима бавили смо се толико док су извађене ствари г. митрополита и смјештене гдје је требало, а по том, за неколико минута, и већ је био сваки на својим колима, а у тај пар крене напријед и „калес“ у који се био смјестио наш високи достојанственик црквени.

За 1¼ сах. вожње стигло се на обалу ријеке Саве, на мјесто одкуда ћемо се превести — на лађи у Бос. Градишку. Чим је стигао г. митрополит и пратња на мјесто, одма су почеле пранџије са тврђаве пуцати. Дивно је било погледати одонуда босанку обалу, како је сјајни свијет окитио простор испред тврђаве, обалу савску, мјесто око „Хотел Кајзер-а“ и сву томе ближњу околицу, па чека да предусретне и поздрави жељно очекиваног митрополита, узданицу и поборника своје цркве.

На нашој обали, при изласку из лађе, дочекаше г. митрополита: котарски предстојник и чиновништво, онда: црквено школска општина и сав народ са: „добро нам дошли“, прилазећи многи побожно љубили су руку свога црквеног поглавице, а он је све благосиљао и за здравље питао; а кад је ово испитивање прекинуто било, уђе г. митрополит у своја кола и повезе се најлакшим кораком кроз варош, до у гостионицу код Р. Илића, која стоји тик преко пута од српске цркве и школе, праћен свом оном гомилом народа уз пут. Улица куда се пролазило била је сва искићена једино тробојницама, а особито доминирајућа околина оне куће, у коју је одјео високи путник, препуњена бјеше заставама, у чему црква и школа највећма се одликоваху.

Ту, пред станом Р. Илића, дочекали су учитељ и учитељица са 160 ученика и ученица госп. митрополита, држећи свако дијете тробојницу у руци. Кроз упарађену школску дјецу, с обје стране пута, кола су ишла полако, и доспјевши до пред сама врата, уставе се. Како коњи стадоше, изиђе г. митрополит из кола, а у тај пар заори се громогласно: Живио!!! Након тог урнебесног узвика престала су звона и пуцање пранџија, а једно ђаче искочи пред старца митроносца, и поздрави га лијепим говором и добродошлицом, а по том заори се опет тријкратно и дуготрајно: Живио!!!

На свршетку ове сцене, која је била готова око 2 сах. послије подне, сваки се повратио „во своја си“, а и г. митрополит послије малог одморка, сишао је на доњи бој у салу, гдје је било све приуготовљено да се руча.

На ручку са госп. митрополитом били су: котарски предстојник, мјесни свештеник, предсједник српско-православне општине, и још три одличнија грађанина. За пријеме ручка био је г. митрополит мило расположен, што се могло видјети и отуда, јер нам је по гдје коју цртицу из свога живота сазвољно причати, а ми смо га сви радо слушали и благо се насмијали.

Тако, у милом разговору и невиној шали, нијесмо ни мислили да већ иза 3 сах. послије подне, кад је требало кренути се пут Стапара. Још само док се кафа попила и свршила пека мала спрема око кола, па је већ све готово за полазак. Тачно у 3½ сах. крену се на пут; а на поласку опет се пуцало са града и звона су звонила, а силни свијет намилио је да види и пожели срећан пут свом милом архипастиру. Кроз пуцањ пранџија и звук звона могло се чути лаки топот коња, од силне поворке кола

која су за митрополитом осула се као каквим ждралови.

Већ смо оставили варош, али, опет, пут куда идемо врло је добар и раван, те није ни вожња неугодна, него чисто кријепи и осјежава човјека, а и последу та нема шта сметати, јер је свуда пукла лијепа раван, како из вароши изиђеш. Пред свом том дугачком поворком од толико кола, јахао је на „бициклу“ наш млади и окретни Ј. Брајић, трговачки агент.

Послије монотоне вожње од пуног сахата, стигло се до тако зване „машићке тополе“, гдје се одвоја друм за Стапаре, и гдје су дочекали г. митрополита 20 коњаника, са трообојницама у руци, од општине Стапарске, које је предводио млади парох Романовачки С. Рађевић. Кад су стигла кола митрополитова и уставила се код управљене коњице, заори се: Живио!!

Док је г. митрополит силазио с кола, дотле и коњаници сјашу са својих коња, а утрујени старац прије и упита се са свима редом. Ту су и чланови српско-православне општине градишке, који су дотле допратили свог архијереја, пољубили га сви у руку, пожелившти му срећан пут, јер су се одатле неки повратили кући. Давши свој благослов свима онима с којима се ту растао, г. митрополит сједне опет у своја кола и продужимо путовање даље, у пратњи, која је сада изгледала свечанија и много већа, јер оно лепршање преко 20 српских трообојница, што их коњаници носише, чисто ти груди испуњаваше неказаним неописаним весељем, радошћу и заносом.

И одавде је наш „бициклиста“ Брајић калаузно напријед све до у Стапаре, а за њим млади Рађевић парох, са два заставника; за њима митрополитова кочија; за овима коњаници с барјацима; а иза ових дугачка поворка кола.

Пут од „машићке тополе“ до у Стапаре прелазећи је за 1 сах. те, кад смо већ били за једно 10 минута не домак цркве, зачу се глас звона и пуцњава 5—6 прангија на један пут, што је све престало тек онда, кад се стигло до пред саму црквену порту, а то је било 5. сент.

Могло се примјетити, како глас звона и пуцњава прангија чисто разбуди свијет из његовог дотадањег флегматичког стања, па се поче одмах у веће гомиле купити и од цркве напријед помицати, идући нама у сусрет.

Кад већ почесмо допирати до првих редова од народа, г. митрополит заповједи, да се уставе кола, а у тај пар заори се дуготрајно: Живио!! Сишавши с кола ишао је тако кроз гомилу народа преко 100 корачаја, до пред капију црквене порте, гдје сво свештенство котара градишког (а и страно), чекало га је управљено под „Славолуком“. Дошавши ту опет се заори: Живио!! На овом мјесту поздравио је госп. митрополита осиједели парох кукуљски Н. Којић, лијепом и језгровитом ријечи, на свршетку које опет заори се дуготрајно: Живио!!!

Послије овога настало је право гурање, јер је свак рад био да види свога архијереја, и да га пољуби у руку; а кад је већ и тој тишини крај био, отишао је г. митрополит у опредјељени му стан, одакле послије кратког времена, праћен од свога свештенства и народа, уз појање тропара храму, уђе г. митрополит у цркву и одстаја вечерњу, коју је чинио парох градишки, са још 3 свештеника и прото-ђаконом. По свршеној вечерњи у брзо се ишло вечерати, јер се већ био мрак у велико ухватио, а по вечери г. митрополит ишао је одмах на починак.

У јутру рано 6. септ. када грану жарко од истока сунце, и обасја васељену својим топлим зрацима највеличанственије, забруја милозвучно звоно са бијелог и високог торња; загрмјеше прангије и на далеко разгласише да настаје свечани дан.

Свијет је још непрестано долазио, и ако је већ цио простор око цркве био пун. Како тежаци, тако исто и варошани из више мјеста, похиташе да се срцем и душом придруже братској свечаности. А приједни Срби Градишчани, својом посјетом и судјеловањем, да могне сте што свечаније испасти, учинише племенито и сваке хвале вриједно дјело! Та, сложна је Србадија у Градишкој. Свуда на и овом приликом засвједочише да су узор Срби, — узор родољуби!

Браћи Стапарчанима, похиташе браћа Градишчани, да заједно прославе славу српску, пруживши им како материјалну тако и сву моћну моралну помоћ.

Јутрења је свршена рано, а од прилике око 8 сах. пошао је г. митрополит из свога стана у цркву, а пред њим ишла су дјеца из градишке школе, обучена у стихаре, носећи чирке и рипиде. За дјецом ишли су 6 свештеника и

ђакон, сви обучени у црквена одјељанија. Иза ових корачао је тихо и споро старац митрополит, а по задњ њему слеђовало је 16 свештеника и силни народ, и тако допратише га до у цркву, уз грување прангија, звоњење звона и пјевање тропара „Преображеније“ и т. д.

Најприје је обављен чин освјештавања цркве, па онда архијерејска служба, на којој је произведен искушеник манастира Гомионице Петар Иванчевић, за јеромонаха, а Гавро Стојнић јеромонах, за игумана истог манастира.

За вријеме од 8 сах. па до 1 сах. иза подне, док је трајало освјештање и архијерејска служба, грували су прангије добро и у своје вријеме. По свршетку св. Евангелија говорио је г. митрополит у цркви врло лијепу и поучну бесједу о поштовању ријере и народности, о моралу, слози и братској љубави, коју су сви присутни пажљиво и на миру саслушали, признавајући у срцу сваки да онако треба и радити.

Послије службе око $1^1/_2$ сах. по подне, сјео је госп. митрополит са осталим гостима за ручак, и то одмах на домак цркве у пространој и нарочито за то направљеној одаји од пиљевица. Гостију бјеше из Бос. Градишке, Бањалуке, Приавора и т. д., којих је до близу 100 било за заједничким столом. При свечаности и банкету градишки котарску област заступао је погл. г. В. Жановски, котарски предстојник.

За ручком наздравио је прву здравицу г. митрополит Њ. В цару и краљу Франц Јосифу I. на коју је друштво отпјевало „царску химну“. Затим је г. В. Жановски наздравио г. митрополиту, а „тои деспотин“ заори се најумилније. Доље наздравио је прото бањалучки г. В. Жановском, а прото — намјесник из Градишке свима приложницима овога данас освећеногa храма. Сваку здравицу пратио је пуцањ прангија и јека звона, а неке још пропраћене су и пјевањем „многаја љета“.

За сво вријеме послије подне играо је и пјевао народ око цркве и по цијелом збору, али тек наста вријеме правом српском весељу, од 4 сах. иза подне, кад остарјели — дични наш — архипастир диже се иза стола, а за њим и више гостију, да гледају народно веселе, које је трајало тако без престанка и у најбољем реду, до самог мрака. А кад злаћано сунашце поче савијати своје миле и љубке зраке, као оно стидљива нева скуте и рукаве, па за гору залазити, тад и многи гости почеше се спремати и одлазити сваки на своју страну, и тако тај мили дан „славе и величине“ мораде се завршити, мораде проћи.

Примјетити ми је да је народа било око 3000 душа, и да је пало чиста прихода у црквену благајну 1636 фор. Кум црквени Миле Голић, из Козинаца — котар градишки — дао је сам 200 ф. готових новаца, и још један барјак у вриједности 68 ф. Ово племенито дјело нека му свевишњи Бог накнади својом милости стоструко, а на овом мјесту буди му изречена срдачна хвала. Живио на поносе и дику своје околине и у будуће као и до сада, ако Бог да! Такође нека је искрена хвала и свима осталим приложницима, који ма и најмањи дар учинише на олтар цркве; а тако исто буди лијепа благодарност и свима оним, који својим присуством увеличаше свеколику освештањ нове цркве у Стапарима.

* * *

У понедјељак, — 7. септем. — око $10^1/_2$ прије подне, зилозвучна звона са српске цркве у Бос. Градишци огласише православном житељству градишком, да долази велики добротвор Срба, и многозаслужни архијерej Николајевић, да сјутра на Госпојину малу, одслужи службу у цркви. Г. митрополит из Стапара дошао је у Градишку управ у $10^1/_2$ сах. прије подне, у великој пратњи кола, од којих половина дошла је из Градишке у сретање до „машићке тополе“.

Тога истог дана до подне посјетио је г. митрополит у конаку г. В. Жановског, котарског предстојника, гдје му је и сво чиновништво престављено било; а по том учињена је посјета пресједнику српске општине, и мјесном пароху.

У 1 сах. иза подне био је г. митрополит на ручку у стану котарског престојника, на који га је он позвао још при полаеку у Стапаре. Ова част и ако је била у узем кругу, шпак, проведена је у пријатном разговору, сјећајући се сви успомена јучерашњег веселог дана у Стапарима. Са ручка је ишао г. митрополит и чинио посјете још неким виђенијим грађанима, све до вечерње, а тачно у 4 сах. огласило је звоно на вечерњу, а у црквеној порти, од „славолука“ (који је начињен био од шуме и цвијећа), па до црквени врата, стајали су већ учитељ и учитељица, са упарађеном школском дјецом, с обје

стране пута; а код самих црквених врата, на доњем басамаку, стајао је надзиратељ протопрезвитерата с крстом у руци, а око њега друга два свештеника, држећи један Евангелије, а други кадионицу, сви обучени у одежде, чекајући тако свога Архипастира.

Кад је г. митрополит дошао близу црквених врата, ослони га онај средњи свештеник овако:

Високопреосвештени митрополите!

„На прагу цркве, која сваки дан уздиже топле молитве Богу, за здравље и дуг живот нашега цара и твога Високопреосвештенства; — на прагу и пред св. олтарем цркве, која свима својим вјерним пошљедователима проповиједа и у срце улијева синовну послушност и оданост према теби као црквеном поглавици; — при побожноме уласку твоме у њу, поздрављам те архијепископе сарајевски, великн добротворе народа српског, предобри владико и митрополите Дабро-босански, у име свештенства овога котара, у име црквено-школске општине и свега српског народа ове наше варошн ријечима невине и чисто сердачне Евангелске дјеце Јерусалимске: „Осана, да си благословен, који долазиш у име Господње".

„Ти доиста долазиш у име божије, јер његову свету вољу испуњаваш кроз неописана доброчинства твоја, која је већ на неким крајевима осјетио и народ српски у поносној Босни. Зато, на овом мјесту искрено и од срца узвикујемо ти сви једнодушно — Живио!!!"

На ово заори се из 160 млађаних уста и осталог присутног народа дуготрајно: Живио!! Г. митрополит потом уђе у цркву и чињено би вечерње са благословом хљебова, које кад је било свршено, отишао је г. митрополит у кућу Р. Илића, гдје му је српско-православна општина и стан опредјелила била. Нама по вечерњи, тјело срп.-православне општине, — са својим свештеником на челу, — учинило је подворење г. митрополиту, у његовом стану.

Сјутра 8. септ. — на Госпојину малу, — служио је госп. митрополит са протођаконом и тројицом свештеника свету литургију. Иза св. Евангелија, држао је и овог дана г. митрополит врло поучан и трођавајући говор, који је у више присутни особа сузу на око намамио.

Српско-православна општина давала је тога дана око подне у просторијама Р. Илића, на доњем боју, свечан ручак у почаст г. митрополиту, на који је позвала овдашње чиновништво, грађанско и војничко и виђеније грађане, који је с свим весело и лијепо проведен.

Овога истога дана у вече, овдашње грађанство искупивши се у већем броју, приредило је бакљаду старцу митрополиту. Кад је бакљада приспјела до под прозоре стана митрополитова, овдашње пјевачко друштво, најприје одпјевало је: „светосавску пјесму", а по том је један од млађих људи патрено поздравио г. митрополита, замоливши га, да и на даље као и до сада заступа и брани оне највеће двије светиње српске: *цркву и школу*.

На крају поздрава чуло се бурно и дуготрајно: живио! а кад се утишаше већ и пошљедњи гласови, старац, митрополит, који је за сво вријеме на прозору наслоњен био, исправи се сада и захвали окупљеном народу овако: „Дјецо! Ја никад нећу престати бити оно што сам до сада био, него ћу увијек будно стајати на браник свега онога што је Србину свето, узвишено и племенито". (Опет урнебесно живио!!)

Након захвалнице митрополитове сакупљена гомила народа мушкога и женскога спола одјеца још ове пјесме: „Боже братимства" и „Бранково коло".

Силна свјетина, многи фењери, звучни одјеци пјесме чиле млађарије, кроз тиху и благу ноћ, подигли су тако рећи цијелу варош на ноге, па ти се чисто чини, да на свакој улици, кући, човјеку, правије рећи на сваком предмету видиш оличено Српство и Србина.

Сјутра 9-ог пошао је г. митрополит у село Грбавце, да тамо прегледи цркву, која се почела у том крају зидати, ради чега је тек у четвртак — 10. септ. — било могуће нашему старини кренути се натраг пут Окучана, сигурно понесавши лијепе успомене одавде.

До, у Окучане испратише г. митрополита сви виђенији наши грађани, а на растанку наш старина рече пратиоцима: Тешко моја! Никад вас заборавити нећу; остајте ми здогом!!!

За сво вријеме овога 6-то дневног народног весеља и свечковања, послужило нас је небо тако красним данима, као да је и оно хтјело тиме да уздигне ову свечковину, која јој је повољна.

Хвалимо те и благодаримо ти Боже за то!

Бос. Градишка, 27. септембра 1892.

С. Бјелајац,
свештеник.

Старо-српске књиге у горашкој цркви.

(Наставак види VIII. свеску „Источника“ о. г. стр. 412.—417.).

II.

Апостол храма св. Николе.

Листови су ове српске дугачки по 27, а широки по $20^1/_2$ цм.; неки су од цијела табака у осмини, а други бијаху прије увеза сваки за се, па су кашње посастављани, кад је књига повезивана. Корице су дрвене, а обложене црвеном израђеном, јаком кожом. Хартија је простије врсти и попријеко пругава.

Слова су крупнија и много љепша од онијех у Отачнику. Цио садржај писала је једна иста, врло увјежбана рука, преко цијеле стране, а израда је свуда истом брижљивошћу изведена, чиста, јасна, управо красна. Ознаке појединих апостола, затим зачала и почеци посланија писани су црвенијем, а све остало црнијем мастилом; црвено је мастило јако изблиједјело, а црно тек нешто попустило. Наслови појединих посланица изведени су крупним словима, са њештачким спојевима, као што је у мљетачким књижев. изданима, или у Хорцеговом натпису, или у Свето-Стефанском Хрисовуљу (босанско издање).

Слова су чиста црквена ћирилица. Писац је на дотичним мјестима већином употребљавао „ъ“, али има и ь; служио се са ы, али и са ѧ, па је још врло често употребљавао знак „ѫ“, на пр. у ријечи: сѫщии (као ѵ) колѣж (као ю), премда иначе имаде ѕ и ю, на пр. у ријечи ѕавѣмъ, любокъ. И ова књига имаде такођер скраћене знакове за дворлас „ст“ и „тв“.

У овоме је апостолу скоро свуд чисти црквено-словенски језик, па се писац ријетко ѣе послужио по којим српским обликом. На више је мјеста употребљено ѣ мјесто ѧ, на пр. у ријечи рнмлѣкномь и т. д., а имаде и повише другијех неправилности у језику, као што је на пр. у пзраву: „Смѣритєсѧ оубо под крѣпкѫѧ рѫкѫ вжіѧ“, или: „готанїи вщѧ нашѧ“, или „късѣкла дїа влдкамъ прѣкладѫщамъ да покиншєтєсѧ“ и т. д. У погледу пак језика и правописа у тој књизи, нека послужи овај вјерно преписани извадак из истога Апостола: „Єгда же прїйде кончина лѣтоу, посла ѣъ сїа своѣго (нема „једнороднаго“) раждажщасѧ ѿ жены. выкажща подзакономъ, даподзаконнымъ йскоупитъ. давъ-сѣнїѣ прїимн(ѧ). да такоже ёсте сїюкє, посла ѣъ дѣъ (не духа) сїа своего къгр(д)ца кашя. къпїѫ, ѧкѫ ѿщъ. Тѣмже бѫже нѣкы рѧкъ, нѣ сїъ. ѧще ли же сїъ йнаслѣдникъ кѫпїѫ ѣомъ“.

Књига је грдно страдала од влаге и несвјесних руку. Нестало је дрвета од стражње корице, а оно од предње тако је свештало, да се може врло лако тргати и мрвити. Листови су по окрајцима толико изагнили, да се туда просипају у прах, дочим је унутрашњост срећом ипак очувана, па је текст, осим неких мјеста, у главноме не повријеђен. Књига нема предњих ни задњих листова, а од садржаја затекао сам листове почам од „Дјејанија“, и то у једном дијелу апостола св. првомученику Стефану, па даље све редом до прегледа апостола за мјесец октобар, али су и ови пошљедњи листови грдно оштећени. Распоред је у овоме апостолу исти онакав, као што је и у изданима суврмене наше редакције.

Круна свему овоме красном рукопису, који гледаоца Србина испуњава милијем поносом, јесу два особита сликовна украса, што су стављена на почетку сказанија апостола, и пред мјесецословом. Тамо је почетак наслова „Сказаније“ и

„с Богом“ наведен у красном кићеном кругу старог нашег стила, и то: одломци „сказа“ и „съког.“ а остале ријечи испод тога круга. Писац је у томе колу лијепо поредао и измијешао црвену, плаву и зелену боју; у врху круга навео је плав крст, а у горњем и доњем крају десно и лијево, у страну, красне шаре у виду грана. Велика је штета, што је нестало почетка ове књиге; писац је туј јамачно још већма настојао, да прикаже своју вјештачку творачку снагу.

Пошто је нестало почетка, то се, на жалост, не може знати, ко је писао овај апостол, кад је и ђе је писан, па нам још тај лијепи свједок наше славне прошлости не сачува скоро никаква другог податка, осим једног записа, што остаде у неколико сачуван на унутрашњој страни предње корице, али и он јако оштећен, и без икакова особитог значаја. Први ред тога записа откинут је и не може се прочитати; у другом пак реду више крупнијем словима: „храма сѣ̃а никол(и)“, а за тијем слиједи запис појединих лица, која уписаше себи поменик у томе апостолу; али, пошто је запис врло оштећен, то се сада може прочитати само ово: „... (м)итарь себе мр̃(г) ѕ апостолъ... | ... себе мр̃(г)ѡ. чиса тимошь себе мр̃... | ... (и)ваниѯ мѕ милићь поменикъ | ... (а)нђела мѡ̃ (о)кцѕ алокѕ. веселинъ кма | ... мрѡ̃. радошь. ѡмк. цветко мѡ̃ | ... (ј)ѡсикъ... и шестоа мѡ̃ ђѵра кмѡ... | ... марко... мрѡ̃“. Сниже овог записа имаде остатак једног другог, чије се значење не може ухватити, осим ријечи: „дамѣе поминь“. Запис је писала друга, познија рука. Црнило се боље одржало од онога у апостолу. Слова су ћирилска, у виду штампе, али је писац имао слово ѣ и ѣ, па се још за к и к служио такозваним босанским типовима.

Према овоме запису знаде се, да је овај апостол био својина неке цркве св. Николе, а судећи по онијем класичним старосрпским именима, као што су „Тимош“ и „Радош“, ова је књига доста стара, премда, с обзиром на чисти старословенски језик и употребу слова ъ, можда није постала прије свршетка XVI. вијека. Којој је пак цркви св. Николе припадао овај апостол, то се не може знати. У древној жупанији „Дрини“, или у потоњем „Подрињу“ нема данас ниђе какове древне цркве св. Николе[1]) (изузевши манастир Бању) и тако овај споменик још таји своје дане, док и њега не уништи зуб времена исто онако, као што је уништио и оно св. мјесто, у чијој је служби овај лијепи рукотвор сада непознатог трудбеника, стајао на славу божију, јамачно дуље времена.

III.

Четири листа од писаног апостола или еванђеља.

Овај остатак пропале Србуље, писан је на доста лијепој, јакој и глаткој хартији. Листови су дугачки $27^1/_2$, а широки по $19^1/_2$ цм.

Рукопис је поситан, а писац није свој посао укусно обавио, нити се много обазирао на захтијеве симетрије, нарочито у погледу окрајака; радња је проста, а изведена црвеним и црним мастилом, које је понешто наблиједјело.

И у овоме је дјелу скоро свуда употребљено ъ, а мало ђе ь, па се још писац по неђе служио и такозваним босан. облицима за слово к и к премда иначе имаде свуда њихове праве ћирил. облике, а служио се уједно и скраћеним знацима за „тъ“ и „тв“. У наслов: „Мѣа генаріа“

[1]) Фочанска и Тетимска црква у фочанском котару имаду храм св. Николе, али ја не бих рекао, да су то њихови храмови од старине.

слова су велика и веома слична онијем у Херцеговом патпису, нарочито слова М, Я и Ѵ, па и мало д у другом садржају.

Садржај овијех четирију листова јест преглед апостола и еванђеља за вријеме од 17. децембра до 31. августа, за којим долази преглед св. четрдесетнице, па онда св. педесетнице до 7. нећеље по Пасхи. Као што се види, тај је распоред нешто друкчији од онога по данашњијем апостолима, ђе се сказанија почињу са св. педесетницом, па онда дође преглед свију нећеља и седмичних дана преко године, затим св. четрдесетница, па онда мјесецослов и т. д. Још му је нарочита особина у томе, што у мјесецослову нијесу уврштени сви дани по реду, као у осталијем књигама, већ само неки одабрани, које су стари Срби јамачно славили као заповједне празнике, и то: у децембру (у колико је сачувано) 17., 20., 24., 25., 26., 27., 28. и 29. и нећеље пред Божићем и по Божићу; — у јануару: 1., 2., 3., 5., 6., 7., 11., 14., (ѣтажде дѣнь иже ѣсѣти wца сави новаго архіепіскѹпа сръскаго), 15., 16., 17., 18., 20., 21., 22., 25., 27., 28., 29. и 31. и дотичне нећеље; — у фебруару: 2., 3., 8., 13., ѣ таж дѣнь прѣподобнаго wца нѣшег сїмеона новаго мироточика сръбъска) 17. и 24.; — у марту: 9., 25. и 26.; — у априлу: 1., 23., 25. и 30.; — у мају: 2., 7., 10., 21., 25. и 26.; — у јуниу: 8., 11., 12., 14., 19., 24., 28., 29. и 30.; — у јулиу: 1., 2., 4., 8., 13., 15., 16. 17., 20., 22., 25. и 27.; — у августу: 1., 2., 6., 9., 15., 16., 25., 28., 29. и 31.

Језик је овђе у свему српуљског облика, коју околност, као и друге особине овог састава, нека потврде изрази, које овђе у вјерном препису износим, као: „вѣличитъ дѣнь мое; поменѣ име твое; небеса повѣдѹютъ; иже поплъти рождьство; въскликнетъ тѣми аса земла; въпаметъ; крстистсе; съвор прѣдитечи; w канѣни крстъ (мј. от канона); възкрашеніе мощиим (мјес. пренесеније, 27. и 29. јануара); сѣто мѵника пандѣлеимона: вели гъ йш; блажени кси вогоцѣнїе; блѣсвнъ гради (и грѣди) къ име (и имѣ) гйе; ако възвеличишесѧ и т. д.

На тијем листовима нема никакова записа, а потјечу од пропале књиге (апостола или еванђеља), која је, према свему наведеном, доста стара, и с те стране као да заузима средину међу Отачником манастира Ораховице и напријед описаним апостолом.

Б. Штампане књиге.

I. Пентикостар.

Ова старинска књига, у колико се тиче времена постанка, као да спада међу прве производе нашијех српскоправосл. штампарских издања, па је можда већ у српској књижевности или споменута, или баш и опширније описана. Но пошто нема предњијех и задњијех листова, па се не зна, ђе је и кад је штампана и пошто још не знам, да ли је њен који примјерак већ другђе описан, то ћу с тога ево овђе изнијети њен потањи опис.

Књига је у формату осмине; листови су дугачки по 30, а широки по 18 цм. Хартија је простије врсте и средње јачине. Табаци су означени малијем црквеним словима, и то назад на првом и пошљедњем листу доље у средини. Табаци Божидарева Октоиха означени су, осим црквених слова, још и латиницом и рим. бројкама, по чему онда судим, да је овај Пентикостар штампан нешто у српским крајевима.

Повез је укусан; јаке дрвене корице обучене су дебелом кожом. На првој корици утиснута је слика (сад врло не-

јасна) а изгледа, као да је Христов долазак у Јерусалим (Цвијети). На десној страни слике види се као неки храм (град) са узаном кулом (звоник) на крову сприједа, а код олтара група људи; напрво као свештеник у одежди, а за њим други; над дијема главама у тој групи, види се као палмове гранчице или некакве перјанице. С лијева долази велик јахач на малену коњу (мазги?), а за њим група малених лица (ваљда ђеца?) са палмовим гранчицама или перјаницама, које се виде изнад њихових глава.

Књига је грдно страдала од влаге и плијесни: листови су већином до половине по дужини иструнули, нарочито они од задњијех табака.

Штампарска је израда проста, али чиста, а у главном нешто лошија, али крупнија од оне у добро познатијем мљетачкијем изданима војводе Божидара. Текст тече уједно преко цијеле стране. Слова су крупна и чистог црквенословенског облика; од такозваних босанских типова налази се једино слово ѣ и то само у титли над ријечи „слѣка“. Много је употребљавано слово „ѫ“, а њиме се служило у истијем онијем приликама, како сам већ навео у опису апостола под П. **а**.; слово ъ употребљавано је поређе, и то обично само у ријечи, у предњем слогу, на пр. „**съмртныѣ, къстанїѣ**“ и т. д., али је више узимато ъ и то како у ријечима, тако исто вазда на крају ријечи, које се сиктају на суглас. Имаде и ь, али врло ријетко; тако исто и ы, али шаће свуда ѧ. Додајмо томе још и скраћења за тр, ть и ст, то се онда јасно види, да у погледу писменије, овај Пентикостар одговара ономе Апостолу св. Николе. Слова у насловима крупна су, по нѣје ијентачки спајана и врло слична онима у Херцеговом натпису, нарочито Я, М и Ѫ. Иницијала појединих одјељака стоје у повећем кићеном (испреплетаном) четвероуглу, а наведени су црвеним или црним мастилом; некоји су без таковог четвероугла, али је онда и то само слово велико и у виду умјетног сплета изведено. Мастило је црвено и црно и врло се добро одржало.

Од садржаја сачуван је до сад текст почам од 4. нѣдеље по Пасхи, па до нѣдеље свијех свјатих, чији је садржај силно оштећен. По распореду и саставку, овај се садржај у свему слаже са дашњим Пентикостарима.

Пред почетком текста већине нѣдеља, бијаху на читавој предњој страни онога листа, на чијој другој страни почима послѣдовање оне нѣдеље, или колорисане, или црне слике дотичног догађаја, који се тамо слави, а над почетком текста исте нѣдеље, или другог дана, имаде по једна орнаментална слика, или какав ини штампарски украс. Од прије слика затекао сам слиједеће: 1. врх од колор. слике *о разслабленом*, с натписом „**ѯс исцѣлаи разслабленꙋ ѿ ѥи лѣт.**“; 2. у цијелини црна слика *Христос и Самарјанка*, са натписом „**ѯс преси вьдж ѿ жены самарѣнкины**“; 3. такође цијела, црна слика *о слијепом*, са натписом „**ѯс исцѣлаи слѣпа ѿ рождениа**“.[1]) Орнаментске слике све су у виду дугуљастог кићеног четвероугла, а мотив им је сплет; једне су веће, а друге мање. У средини већијех слика остављен је омален четвероугласт бијел простор, а на њему у средини као усађен крст, а изникла око њега два дрвета (као урме или палме); с лијеве стране крста, а међу њим и лијевим дрветом црна тица (као голуб) раширила крила, а кљуном ухватила крст код пречаге; у врху нарочитог четве-

[1]) У детаљни опис ових слика не могу се упуштати пошто нијесам од те струке, а и у ономе опису није то баш од неопходне потребе.

роугла изведен је у средини крст у виду силета, а на Бошковића крајње увајање. Овакву врсту слика нађох на почетку текста 5. и 8. нељеле по Пасхи.

У погледу језика, правописа и других особености онога слетавца, нека послуже макар и ови секудни, али вијерни извадци: „Прослѣтѣйшеса късѣчьскаа къскрсенїемь твоймь Гн. иралн плъкы ѿвръзеса, късѣже тварь късухалчѣлитса. ѥкснкти късѣгда принесетъ“ ... или: „Прослáвлал дѣе(с) видѣше лзыци (нема вси) къградѣ дѣдовѣ. ѣгда дх҃ъ сънйде сѣтын. (къог)ⁱ)нѣ ныⷯ лзыцѣхъ. ѩкоже нѣ́о гласы лоукаⷭ нл.. ²)...Зѣтъ. рѣче ко̀ съкрáнимомь оучєнникомь хѣѣ(мь). кысть глáсъ ѩкоже нѣсиниⷭ поуѣдне дыха(нїю. и ѥпсльни дѡмь йдѣше вѣхѫ. сѣдаще. (и)хъсѣ начáша вѣщати. Стрáнныими гл҃ы. Странными вѣрѣнии. Странными оучєнии сты҃мъ трѡицѣ.“ ...

На сачувашем листовима овога Пентикостара нема ниђе никакова записа. Поштo је пак почетак и свршетак књиге пропао, то сад не могу да видам, кад је и ђе је штампана, да ли у Мљешеву или Горажду (ђе данас на жалост нема ама баш ни једног примјерка издања древне штампарије при храму св. Георгија од год. 1529. и прије и касније од ове године) или у којој другој штампарији. Но кад би се откуд овај Пентикостар сравнио са појединим сачуваним издањима споменутијех, а и другијех наших штампарија XVI. вијека, онда би се заиста могло одредити, коме времену припада ова књига, као и то, чије је издање и ђе је штампана[3]).

[1]) Ограђени дијелови ријечи означују она мјеста, која су у Пентикостару иструнула и отпала. Ове су попуњена вањлагањем према осталом слетавку књиге.

[2]) Ово прошло мјесто не знадем попунити. Можда је прије било написѣтъ или ѩкѣтъкѣтъ.

[3]) Овај кратак опис биће довољна подлога датичном писцу (библиографу и т. д.) да сравњавањем означи цело мјесто и вријеме постанка.

II.

Октоих Божидара Вуковића.

Мљетачка издања великог родољуба и служитеља Христовог, војводе Божидара Вуковића, парочито његови октоиси, добро су познати српском читалачком свијету, јер су на више мјеста и у разним листовима споменьани и описивани. На зато упрано и није нужде, да се ово нарочито описује Божидарев Октоих са 5. гласа, од године 1537., што се доста опширно налази у Хорцетовој цркви. С тога ћу привести овђе само неке ове црте о садашњем стању исте књиге, за тим један засебан лист од неког другог издања тога великог трудбеника, што се у истој цркви нађе, па осим тога још напишети и записе, што се сачуваше на томе октоиху и његовијем омотним листовима.

1. Дотични Божидарев октоих од године 1537. као да нема данас свију предњијех листова. Очуван је до сад лист са предговором, за тим садржај почевши са посљедовањем 5. гласа и то од суботе на малој вечерњи, па даље све до краја, заједно са прегледом јутрењих свапјела, и Божидаревим поговором. Књига је повезана у јаке древне корице, са укуеном кожном преобуком; повез је много попустио.

Изузевши крајње бијеле листове по корицама и око увеза, нема у овоме октоиху никакова записа. Красни Божидарев предговор објелодањен је у цјелини у опису манастира Завале од г. игумана Хр. Михајловића („Бос. Вила“ 1888. стр. 330.), па је тиме обзнањен српским читаоцима у овој земљи, али ми није познато, да ли је ђе у цјелини објављен и онај духовити и врло поучни поговор истога октоиха, па га за то овђе у цје-

лини износим, са жељом, да у млађијем нашим параштајима учини онај духовноморални утицај, који је подобан покренути дух човјечији на велика опћекорисна подузећа. Поговор гласи овако:

„Бжьствомь сконмь прославлаемыи кътроици бь нашь, и посласть мокрѣимь его благодѣть прѣстаго дха. иже истиноую вѣрою, и гѣкиже наслѣдникы ѡ нѣи присносоущаго бжьства его. ксимаи: свѣтила всемоу миру. испльнюшта вжіа хотѣнїа, покажтькшмоу съмотрѣнїю найтѣмь сѣто дха. рькоу же оубо ѡ немь бжьствнымь моужемь, їѡанноу Дамаскѣноу, и козми, и иосифоу. прѣдашкы оубо намь сию идшесїсноую книгоу. глѣми шутоихь. еже вьзвѣстиши намь пѣсньословьци къторѣчѣмь бжьствѣ трисѣтыми гласы дрѣвлескыми славословимаго квѣти шуь. изь шдьстоваломь писанїа. поканїю наставника. кабоу примиренїе и вьсакыимь грѣхомь потрѣблено. инакожьствнымь сѣвазмь шастьые творити. приходещимь сьвкроую исрдьчною любокю.

Пакыже помѣсти великаго бь нашего їѳ ха. и благодѣти идароу сѣто дха. азь грѣшныи Божидарь Воуковикь. ѿчьствомь ѡдиньклитїе еже ес вьпрѣдѣлѣхь македонскѣхь. подвыгохомьсе насѣ вжѣтьковь дѣло еже желаахь ѿюности моее. искавсею срдьчною любокю потроудихь. шбачеже писна сконма очима дахь. инпоредѣхь вимена моего вжьими дань есть бь дондеже придоуть наскрожение сѣвь книги сїи рекоми шутоихь. боу посѣкшьствоующюмоу. съписахь искрьшихь съ великыимь троудомь вьзападныхь странахь. шбачеже мѣюсе вьсакомоу поющомоу или чьтоущомоу. или прописоующомоу. блѣнить ане кланѣте. идакыси прѣзвѣдемо вькѣлѣвшїи хѣе вь дан соудни. вькѣкы. аминь“. (Даље слиједи ознака сатрудбеника Теодосија и Генадија, иноках манастира св. Саве у Миљешеву, родом из Пријепоља, а на поплѣтку њихова молба читаоцу и вријеме свршетка књиге).

2. Уз исти октоих нашао сам три засебна бијела листа, који, судећи по формату и другијем биљезима, бијаху у повезу око исте књиге и на корицама.

На првом омотном листу записан је тешком руком, полуштампано, крупно, овај спомен: „Сіа свѣтла и кожесткенаа книга глаголемъ октои свѣщенно протопопе кѹрк николеа глаголем ѡдкрачиша. его ѡцем и маикомь ечменица. писа поп димитрие своею непрѣвнѣою рѣкою азь грѣшни и маиши пикац на лѣто года. (1753).

На другом празном листу уз предњу корицу налази се овај запис: „Сиы свѣтла и кожесткенаь книга глеми шктои цркве горачке да слѣжи свѣтомѣ георгию принесе свѣщенодѣреи попъ никола вранеш оцемь и матеромь ечменица. Писа азь грѣшни и маиши паче вдсе человѣк георгие Добриловаць хексара патриар кь 1779. (Чудо је, што Георгије из Добриловине манастира год. 1779. назива приложника Николу попом, дочим је он у запису од 1753. протопоп[1]).)

На трећем засебном листу налази се овај, у облику рукописа наведени запис: „Сиы книга кожесткена сиыь хоктои прото прѣзвитѣра лаза косорина прочи иноких лозѣхь знано да естъ иноках сѣт и горашке цркве естъ 1795.“ Ниже тога стоји: „Слѣзи грѣхи“. „Писа азь грѣшни вромонахь акцентие трочанкь“ (из Пљеваља?)

На задњој корици књиге записала је иста она рука, која и запис од год. 1753. слиједеће ријечи: „покрила се црква горашка 1778“.

Они записи немају никаквога општег важнијег значаја, али ја их ипак наносим на јавност из благодарности према сјећи

[1]) Према попису у Ораховичком „Отачнику“ преставио се поп Никола из Горажда год 1777. Ако је овај Никола потомјетан са овијем Јеромонахом од Врањина, онда је овај запис у октоиху постао изв његове смрти. Свакако је то била врло часна личност, кад му се име на толико мјеста спомиње.

овијех служитеља св. олтара божијег, служитеља Херцегове цркве, да им се и овијем путем учини дужни помен. Записи су изведени старом рукописном ћирилицом, са примјесом тзв. босанских облика за дот. слова.

3. Осим овијех листова, налази се у овоме октоиху још један штампани лист од неке друге књиге Божидаревог издања. На предњој страни петог листа налазе се црне слике: св. Богородице, архангела Михаила, св. Николе и св. Димитрије; — на другој пак страни преглед Јована Дамаскина о Пасхалији, са упутством, како се треба служити оном шемом, на који према кругу сунца и луне дотичну годину. На завршетку оштампане су ове ријечи: „**Повелѣнїемъ гдⷭ҃ми Божидара воєводе. тр҃оудиⷯсѧ мсⷭ҃ыхъ смѣренныи пєродиакоⷩ Мⷧ҃ѵс... Къ лѣто ѿ рождⷭҭва ⷯ҃ѵ҆ѳ҆ѳ҆. кроуг слънцоу ѕ҃і. а лѣвн ді. злато числе ѕ҃і. демелїон ѕ҃ епахта ѕ҃. оукнцїєхъ**“.

(Свршиће се.)

Његовом Високопреосвештенству митрополиту зворничко-тузланскому, господину Николи Мандићу поздрав.

Поносу и дико свега рода,
Изабранче всељенског синода
И љубимче цара и народа!
Својим Ти си завр'једио знојем,
Да Ти химну дужник у част појем
И одушка срцу дадем својем.
Добро чинит' никад њеси уста,
Од својијех откида си уста,
Да не пати сиротиња пуста.
Мало њих је кој' Ти прошлост знаду,
Да Те ц'јенит умију по раду
И по раду твоју штоват' браду.
Мало њих је, кој' би сабрат знали
Око себе српски живаљ вали
На леђини — на паркетној сали,
Да му вјеру и народност милу
С крви слију, уп'јене у жилу,
Да лудачком одоли бјесњилу.
Мало њих је, кој' би били вични,
Жртвовати свој интерес лични
У часови кобни и критични.
По сто пута Ти си то показа,
Свом мишљењу давајућ израза
Преза њеси никад од пораза.
Својим дјелма далеко си већи,
Народ водећ блажењству и срећи!
„Је л' могуће!“ — друг ће који рећи.
Јест, вјере ми, мој поштени друже,
Као доказ нека ти послуже
Суза дјеце, која за њим туже.
Коју зваде привинути себи,
Да недужну пречентали не би
Прождрљиви грабежни јастреби.
Нек Ти прича сиротиња раја,
Кад пребјеже са босанског краја
За времена пајљуħег ваваја;
Гола, боса, изнемогла, гладна,
Убио ју мраз и цича хладна,
Оњемила — за се не зна јадна —
Он ју прима у наручја своја;
Због њезина мира и покоја
Покуца је на врата без броја.
Још покупи ону рајчад младу,
Да ју отме невољи и јаду
Учећи је под липом у хладу;
Богатећ' је оштроумља духом,
Свако од њих одјенуо рухом
Нахранио бијелијем крухом.
Сто тридесет и више на броју
Довео је сам на руку своју
На литурги у цркви да поју.
Та црта му пред другим предњачи,
Самосвјести биљег је најјачи,
Што босанској учини нејачи. —
Добротворче, славни слављениче,
Сав ти народ из дна душе кличе:
„Блажен, сретан био избранче!“
У свој идеш не у народ страни,
Духовном га пићем пој и храни,
Од заблуда одвраћај и брани.

Уважен си прам горе и доље;
У тебе је и снаге и воље,
Што не ваља исправит' на боље.

Сретно дакле у име Господа,
Избранче васељенског синода
И љубимче цара и народа!

На Гложову, у очи Спасова дана 1892.

Данило Јакшић.

Пис[illegible] диштву „Источника“.

Ако ми поштовани господин редактор уступи мјеста у свом цијењеном журналу „Источнику“ — намјеран сам да учиним малу напомену о проналаску једног француског сељака у борби са филоксером.

Биће веома кратак.

Као што је извјесно, распростирање филоксере и штете које она чини — од појаве своје у западној Европи, гдје је највише пострадала Француска, а од које, на жалост, није поштеђен ни Срјем и други предјели у Аустро-Угарској као и Србија — из године у годину све су веће и страшније. У борби с тим сићушним створом употребљавана су — чини ми се — сва могућа средства и сви рационални начини и — ништа готово није се успјело: у резултату таквог силног труда све је једна и иста сума — филоксери се не може одољети..... Најпослије најстрожија инспекција ухватила је се за ту мисао: да се лоза туземска замијени другом, америчалском лозом, којој филоксера мање може шкодити, али — „увиђ“ и тај пошљедњи опит показао се је неудачним, јер доношена таква лоза давала је или продукат нискога квалитета и квантета или, подобно нашој туземној лози, страдала је од поплаве и најезде тих незваних микроскопских гостију — тако, да је данас сваки готов да диже руке па да чупа чокоће и на мјесто виноградника да припрема мјесто њивама и т. п. Но ево и утјехе, за коју многи наши, може бити, нијесу знали или, и ако су знали, нијесу може бити томе вјеровали, нити пробали, истинитост тога. Сељак, земљорадник департамента Ардеш, у Француској, по имену г. Марсељ, чији су виногради сви били опустошени филоксером, трудно се је свим могућим силама, да како му драго спасе своје лозе и отклони штетни утицај филоксере, па у тој цијељи, кад већ ништа није помагало, сјетио се је да калами своју винову лозу на нека растења, али — опет бадава, није се могло ни у томе успјети. Остало му је било да калеми још своју лозу на обичан *трн* и — *срећно!*

Опитом нашао је да је трн једно од најсигурнијих средстава против филоксере, јер на њега, т. ј. на трн, филоксера не иде, а што је најглавније, калемљење је успјешно, а плод исти као да је и на чокоту. Овакав проналазак (подобан колумбовом јајету, кога је он већ давно имао у рукама, само га је требао поставити), одмах је констатован и потврђен правительственим инспектором народне економије госп. Гезе-ом, т. ј. наредио је, те су се ископали два трна и посадили у обилан суд; за тим су накаламљени обичном њиховом лозом и однијети ради опита у версаљску оранжерију, гдје је на велико чудо три давао дивне гроздове; а послије је доказано, да му и филоксера ништа не може.

Ово је тек кратка напомена да се обрати пажња наше читалачке публике и пажња особито стручњака наше народне привреде, а до њих је, да исто дјело специјално прихвате и категорички објасне у колико је истина. Не би било с горега сваки наш земљорадник да покуша сам. Хвала Богу, ако нијпта више а оно бар трњака непрокрчених има до миле воље. Само воље и енергије, па ако ово заиста буде истина, кроз мали низ деценија, могли би имати од трњака лијепе виноградникe, па ако хоћете — чак и крајинскога — „балуцу", од кога се чак и Француској често штуца кад се само спомене или чује то име: „балуца" „крајина" или „смедеревка".

Кад смо се већ дотакли случајно овога, неће бити на одмет да такође споменемо узгред и о томе: да ли пчеле заиста кваре грожђе док је на чокоћу као што то многи тврде?

Врло често имао сам прилике да чујем жалбу против чела, т. ј. како се обиђавају као бајаги да оне кваре грожђе и подобне плодове. Но на основу пажљивих опита доказано је противно томе, јер „евенке", које су вјешане у трмчанику покрај кошница, са свим нијесу дирале пчелама. Тек онда, када је експериментатор разбирао зрна на неким гроздовима тих „евенака" видио је, да су пчеле само у том случају долијетале и сок исписавале из разбијених, намељаних зрна. То исто освједочено је и над другим плодовима. На тај начин, пчела, дакле, не само да не квари здраве гроздове и плодове у башти, док нијесу начети, већ шта више, чини градњу услугу човјеку, т. ј. оне из плодова, који су већ готови да пропадну, без да се њиме човјек може користити, — стварају собом превасходни и одлични мед.

А знају ли читаоци колико је велики труд и дјелатељност пчеле при сабирању меда? — О громадном пчелином труду веома красноречиво свједоче сљедујућа љубопитна, но фактични податци. 125 цв. дају око 1. грама шећера: на тај начин да се добије око 1 к-о шећера нужно је од прилике $7^1/_2$ милиона цв. Садржина шећера у меду одређује се од прилике $75^0/_0$, сљесетвено, — да се добије 1 к-о меда, пчела мора да посјети и посиса до 6 милиона разних цвјетова. Ово доказује да пчела потпуно заслужује име емблома трудољубја.

С поштовањем:

Милош С. Анђелковић,

ђак академије.

Како треба опојати лице коме се име незна?

Дешава се више пута, да свештеника позову, да опоји какво лице, за које се незна: ни одакле је, ни ко је, нити *„како му је име"*.

Многи ће свештеник, када му се овакав случај деси, зачудити и помислити: како ћу га опојати, када му имена незнам а морам га у јектеницама и возгласима споменути, — па том приликом, или ће наредити: да се умрли сахрани неопојан, и да се трага за сазнавање имена његовог, и тек по проналаску опојати га; или ће опјело извршити наопачке, не споменув нигдје име његово; или ће га најзад пак опојати са речију *„немарек,"* као што многи свештеници тако раде, који незнају, шта им ваља, у оваким приликама радити на квит!,—

И ако су ово врло ријетки случајеви, који се свештенству дешавају, — ипак се такви могу десити свакоме свештенику, а нарочито у зимње доба, када су јаки мразеви, сњегови и сметови, па ухвате у путу какво слабо одјевено лице, где га укоче, смрзну и тек се послије неколико дана мртав нађе; када разбојници ухвате, опљачкају и убију каквог непознатог трговца по друмовима; када каквог друга свог хајдуци у шуми убију и мртва га оставе, па се послије нађе, и најзад, овакви се случајеви дешавају најчешће за вријеме ратова.

И писцу ових редова, прије неки дан за вријеме 20 годишњег његовог поношења десио се овакав један случај:

Један сељак, по свој прилици из округа Нишког, јер се видило по одијелу, отишао је пролетос са друштвом својим у краљевину Румунију у службу, да сигурно коју пару заради. На пошто је љето прошло, а већ јесен наступила, то је се опет са друштвом враћао натраг кући у Србију, и то преко Видина, и Вршке Чуке. А како је доста оболио био, и није могао даље путовати, то га је друштво његово останло у путу између Куле и Вршке Чуке и отишло без њега. — Овај јадник изнемогао, пао је обнесвијешћен на земљу и ту лежао дуго вријеме. У том нађе на њ' један „делиџанџија", (поносџ аманета) који враћајући се из Куле за Зајечар, видив' га где лежи болестан — и сјетив се оне приче из Христовог Јеванђеља о „*милостивом Самарјанину*", одмах узе овог јадника у своја кола и повезе с' намјером, да му у најближем мјесту лекарску помоћ укаже. По причању посталиона, овај јадник боловаше од некакве сипље с кашљем помијешане. На питање његово: одакле је и како му је име, болесник немогаше ништа одговарати, јер га кашаљ тада све већма мораше.

Ишав тако пошље кратког путовања, — он падахну у колима на путу, а посталион га доведе у Зајечар и предаде окружној болници на сахрањивање, којом сам приликом сјутра дан био као болнички свештеник позван, да овог мртваца опојим, и до вјечне га куће отпратим, и ако му се име није могло знати.

Нека је вјечита хвала и слава честитом посталиону и телеграфисти младом господину Василију Стојановићу, на указаном овом хришћанском милосрђу наспрам свог непознатог брата нашег из Нишког округа. Види се, да је поука из Христовог јеванђеља о милостивом Самарјанину, која је овом господину још у основној школи предавана, имала дјејства на њ', јер се он у овом магновењу одмах сјетио „*овог Самарјанина*", који је убијеног човјека од разбојника на путу нашао, па га је узео, раше му опрао, превио, метнуо на свога коња и одвео гостионичару, — па је и сам тако урадио Зато још једном хвала му....

Познат дакле да опијело завршим, промислио сам зрело о томе, како ћу га опојати, када му се име незна, па ми у том дође мисао да би требао у опијелу споменути име умрлог овако: „Ѥиже мѣ̀лиⷭ҇а ѡ̀ оу҃мрⷭ҇ѣ̀ніи дв҃шій оу҃ⷭ҇ѣ̀шагѡ рака Ко҆жа „здр҃ⷭ҇ѣ̀ лежащаго" и ѡ҆ ѥⷦ҇же... и т. д. што сам тако и учинио. Пошто ми није познато, да има игдје написаног правила по овоме, како би се требао свештеник у оваковом случају чаћи и умрлог опојати, а познато ми је добро, да се о нарастосима, о задушницама на овај начин имена умрлих лица у јектењијама спомињу, — ја држим, да се нијесам о познавању и завршивању ове своје дужности огријешио. Овај мој поступак у овом случају послије тога одобрила су и „братија" моја из овдашње околине, дијељени са

мном то исто мишљење, која су ме у томе утврдила.

И према овоме, када се деси, да се позове свештеник да какво умрло и непознато лице опоји, држим, да ће дужност његова бити, да најприје сазна, је ли умрли Хришћанин, (а ово се може познати, ако ничим другим, а оно бар по одјелу), па ако јесте, онда га треба одмах опојати и у мјесто имена у јектенијама и возгласима споменути „здѣ лежащаго“

За лица пак у рату погинула којима се имена незнају, за њих има прописато правило: „Ѥщи молимсѧ ѡ оупокоѣнїи дѹши оубіенныхъ (или оубіенныхъ) рабъ Божїихъ за вѣрѹ и отечество на брани живот свой положившихъ..... па тако треба и извршити опијело.

Ово је само моје мишљење, које у подобним случајевима овако и практикујем; а ако који од браће свештеника мисли, да је исто неправилно, и да би требало оваково опијело на други који начин извршити, — молио бих га за обавјештење овим истим путем. — Свакојако надлежни, требали би ову празнину објаснити и прави начин вршења опијела у оваквим случајевима показати свештенству, те да би нас од погрјешака избавили, ако смо случајно у такве упали. —

И ако су, као што мало прије рекох ово ријетки примјери, који се свештенику дешавају, — ипак их он мора знати и правилно опијело извршити, јер кад незнање земаљстих закона и у обичном животу, код простих грађана, никога не извињава; то много мање непознавање својих дужности, небески судија неће извинити ономе, који је позван, да их правилно зна, и да по вјерским правилима спроводи душе умрлих лица са овог на онај свијет.

У хатар оне браће свештеника, којима се оваквих случајева до сада нису дешавали, те о њима ни помислити нису могли као и оних, који нису знали, како им се у оваквим приликама наћи ваља, написах ово неколико редака, те да због непознавања своје дужности неби у неопростим гријех упали, и казну божију на себе навели.

Зајечар, 17. Септембра 1892. г.

Милан С. Пантелић.
свештеник зајечарски

Одговор на питање, стављено у 7. свесци „Босанско-Херцеговачког Источника“ од ове године: Шта је то „Покришак“?

Још када сам постао свештеник размишљао сам и распитивао више пута о појединим народним свецима, којих нема у књизи забиљежених: од куд су постали и за што се у народу светкују, па сам у више прилика питао и о „Покришку“, те сам о том слиједеће разабрао.

Као што је познато у цијелој Босни и Херцеговини а особито у Крајини босанској, када се прави сир неће се у тако зване груде. Када се тих груда доста накупи, онда се оне крижају (режу) у кришке а ове се (кришке) слажу у каце сирњаче. Те кришке које се у каце слажу уједно се са сољу и усољају а послије заливају са вареником, да се сир не поквари. Послије неког времена тај се сир туче са великим маљевима — туцњима, те од тог постаје познати крајишки мрвљени или тучени сир — т. з. „прашак“. Крижање то обично се свршава до сриједе по Спасову, и то је вријеме највећи јек

крижању. Од тога дана ријетко се иде која планинка, да груде крижа, а и кад би се такова и нашла, сматра се као лијена у својим пословима. Елем, то је узрок, да је сриједа по Спасову означена као пошљедње ријеме од крижања груда, те која планинка није до тога времена груде покрижала, труди се, да се дотлен тај посао свеким доготови.

Даклен, сриједа по Спасову јесте дан пошљедни од крижања, па је за то и прозван четвртак по Спасову *као први дан по крижању (груда)*: „*Покрижак*“.

Надаље, народ вјерује, да све молитве, које се читају за здравље сточе (блага), за добар род љетних усијева, најпријатније су Богу до Спасова дана или бар до четвртка по Спасову а то је до Покришка, као пошљедњег дана од крижања. Иначе, народ вјерује, да молитве, које се моле, за здравље стоке, за род и берићет ријетко да могу помоћи и услишане код Бога бити, кад се послије овога дана т. ј. Покришка свршавају. То је даклен и узрок, да се на тај дан скупљао народ са свештенством својим на поља и на ливаде, гдје се стока највише храни, па се молио Богу и то баш у оно вријеме, када се усјеви најбоље развијају, да му преблаги Бог дадне добар род и здравље стоки његовој са којом највише животари.

К. Ковачевић,
свештеник.

Један дан на Кукању.

Из путничких црта од: **Мар. С. Поповић-Родољуба.** Посвећено: **српској младежи у Пљевљима.**

Бивши се о распусту школском у родном ми мјесту Пљевљима, договорим се са честитијем Србином Михајилом Бајићем и пречаснијем г. Димитријом Шиљком свештеником, да одемо и да разгледамо негдашњу тврђаву Херцега Шћепана т. з. *град Кукањ*.

..... Кад је освануо први дан иза св. Илије т. ј. лицем у св. Нељу — 21. јуна, пођемо нас тројица, а то јутро позовемо преч. госп. Јосифа Шиљка свештеника, те тако сви заједно весело се поздравимо и кренемо — у име Божије на пут.

„*Трпеша без пота ништа*“, давно су рекли наши стари Срби, — тако ти је то и сада брате, — и биће увијек. Тако смо ја и Михајило били радосни и весели, видећи са нама два риједна српско-православна свештеника.

Ишли смо на коњима и путовали разговарајући се о разнијем стварима; — наравно, да је било смија и пјевања до миле воље; јер без тога се не може — особито у добру и веселу друштву.

Пут нас је водио на југо-западну страну и полагано смо се одмицали од милијех Пљеваља. С' обје стране пута простирало се лиснато зеленило, које напаја болесне груди и крвјени немоћне болеснике, те тако уживајући лијепи и пријатни шумски ваздух, дођемо послије $1^1/_2$ сахата према брду *Гостечу*, које се уздигло на стотине метара у ње, — окићено лиснатим зеленилом и питомом травом — прави рај млађаној души — да човјека занесе гледајући.

Под Гостечом у лијепој, уској равници налазе се рушевине некадањијех кула (дворова) *тако Селмановића*, с' лијеве стране Ћотине, гдје се сад гуштери и змије легу.

Чим сам угледао рушевине од кула запитах:

„Чије су оно рушевине?“

Поп Димитрије рече:

„Оно су рушевине од кула Селмановића, који су прије у онијем кулама живјели и зулум велики народу чинили“.

Одатле смо ишли низ десну обалу Чајетине и послије једног сахата прегазимо преко воде и дођемо у село *Под Кукањ*, код куће Обрада Бајчете, гдје се састанемо са преч. госп. Јаковом Шиљком, свештеником.

Ту се поздрависмо и сједнемо се одмарати под лиснату велику крушку.

Попијемо по кави и у разговору припитам Обрада, да ми нта прича о оној кули Селмановића.

На то ће поп Јаков:

„Ја ћу ти то најбоље казати, како сам чуо од мојијех ђедова!“

Пошто се у њега загледам он рече;

„Пиши учитељу!“

Ја извадим хартије и оловку, а поп Јаков настави:

„Било је девет браће Селмановића. Међу њима је био најстарији паша. Они су чинили велики зулум народу. Што се каже: *клали и палили*. Народу је био додијао њихов зулум; те направе тужбу цару и пошаљу је, да их избавља од тирјанства браће Селмановића.

Цар пошто прими тужбу, пошаље посланика у Сарајево до валије, да испита је ли истина, да Селмановићи чине зулум народу.

Посланик путујући у Сарајево дође под Гостеч у паше Селмановића на конак. Паша за тужбу народну није ништа знао.

Посланику изнесу вечеру. Задње је јело било: „*унутма*“, што значи српски: „*не заборави!*“[1])

Посланик ноћи и сјутра дан пође у Сарајево.

Пошто у Сарајеву изиђи, да су Селмановићи народни угњетачи — зликовци, све их похвата, а паши поручи, да бјежи, пошто му је пало на ум јело „унутма“ (не заборави!“)

Кад их доведу у Сарајево, затворе их у хан у „*Велику каву*“, гдје је била фуруна са земом т. ј. врата изнутра у соби.

Ту нађу два приједна Србина сељака по имену: Стевана и Таназка Тошића из Поцинља (пљевал. котар), који су сјекли „*шомруше*“ (дрва на мјеру), те их приморају и доведу обојицу у хан, гдје су били Селмановићи.

Посланик им дâ конопце, да подаве Селмановиће. Њих су двојица са конопцима стајали у авлији.

Царски посланик уђегне у собу, гдје су били Селмановићи, који су наоколо сјеђели и палили на чибуке.

Чим уђегне дође најстаријему, узме му чибук — те сломи преко колена и баци у фуруну, пзведе га у авлију, а она двојица Стеван и Таназко по заповјести натуре му конопце на врат, те га удаве. Тако су све остале изводили и подавили.

Селмановића слуги ништа учинили, него су све коње наопако оседлали, те их прате у Пљевље Селмановића кућама, а њему рекну:

„Ако их друкчије одведеш у Пљевље и тебе ћемо удавити!“...

По наредби он коње одведе. Кад се помолио према кући, сјете се остали укућани — жене и дјеца, те стану плакати и нарицати.

Паша је неколико дана бјежао по шуми, и једног пазарног дана пришао је Тајстини код Пљеваља и сакрио се у ракиће, да слуша шта ће народ враћајући се с' пазара о њему говорити.

Слушајући чује, гдје неки говоре:

„А, ма шта? Паша Селмановић, ако не побјегне у *Татарианску* (Татарску) земљу, ниђе у турској царевини не може остати“.

Паша чим чује, одмах је побјегао — и нестало га је више“.

То ми је поп Јаков причао, на чему му лијепа српска хвала!..

У великом триоду, који се у цркви на Илијну брду (код Пљеваља) налази, нашао сам на крајњем листу слиједеће:

„1820. дâн у Боснâ (к)изиђе Челал паша поди(к)и Тâрке и пашâ Селманов(к)ићи(х) и опра(к)и (к)ојесâ на Морачâ С(к)ога Дилкушâ и кишу(т) гради Тâрци“[2]).

Из овога се види, да је и паша удављен и да је био послан да изврши то дјело над Селмановићима Челали паша.

Но даље, праунук пашин Смаил-бег Селмановић вели: да се ово догодило о паши, још прије 200 година.

Он овако прича:

Куле је правио Мехмед паша, који је имао придјевак: „*дварасгунала*“ (савјетник). Његови су синови били: *Асан-бег и Усејин бег*, а унуци њихови т. ј. Асанови и Усејинови, који су и данас живи, зову се:

Смаил-бег, Мехмед-бег, Сејди бег и Асан бег.

Везирски ћаја кад је био на вечери, код Мехмед паше, па кад је напешена пита, упитао је пашу:

„Како се зове ова пита?“ *(Пасул ади бунлар шта?)*

Паша је одговорио: *унутма*, а везирски ћаја одговори:

„*Валах унутмам.*“ (Нећу заборавити).

Кад је дошао „*кагал*“ (смртна осуда) ферман на Мехмед пашу, везирски ћаја, то је видио (везир је сједио у Травнику), па је одмах

[1]) Унутма се прави од жумањџета — од јаја, од млека, шећера и брашна, све се то добро измијеша па се послије пече; од прилике као наша патишпања Писац.

[2]) Види III. св. „Источника“ за мјесец март 1892 год: „Из путничких црта“ од Мар. С. Нешковића страна 117.—121. Писац.

писмо написао и послао по једном сајџи (књигоноши) Мехмед паши. Чим је Мехмед паша примио писмо и кад је видио шта је и како је, у томе се помоли ниа *Шеваре* делибаша везиров са 500 делија. Мехмед паша није се имао када ни обути, побјегне у шуму, а писмо заборави.

Делибаша је питао: гдје је? А они су му казали, да је неће отишао. Он нађе писмо и кад прочита, нареди, те му конаке поробе и развале, па се врати везиру и даде му писмо.

Везир дозове ћају и покаже му, а ћаја пошто му све исприча, везир га огрне својијем ћурком и рекне: „кад си ти за једну шиту тако добро учинио, а како ћеш учинити цару?!“

По причању истог Смаил-бега, Мехмед паша није имао браће.

У пријеме бјежања паша је наопако потконао коње и побјегао у Татарску, од куд је послије 6 година допао натраг, пошто је добио милост одржавши побједу у I. рату против руске царице Катарине.

Пошто се од пута одморимо, пођемо сви заједно на Кукањ, и послије 15 минута дођемо на град, који се гордо уздигао на једном повеликом брежуљку, кога се источна страна пружила сва у литице на стотине метара, до ријеке Чајетине.

Град се налази с' лијеве стране Чајетине. Главни град дугачак је 300, а широк до 100 метара.

Улазак је с јужне и сјеверне стране. Око свега града налази се опкоп.

По граду виђа се много обурванијех презида, куда су куле и велике зграде биле.

При сјеверном крају града унутар, налази се једна угнута долина, за коју се прича, да је магаза била, у којој је муниција стајала.

На источној страни налазе се брда:

Бијели Камен, *Мала Градина* и *Гостеч*; на сјев.-нст.; *Рујско Гувно*, гдје се прије руј вро и гдје је крај Чајетина табана била, гдје су се коже чиниле. Даље: *Вучићево Брдо* и *Милодијева*; сјев.-запад.: *Рајечка Стајема*; западно: *Обарак* и *Врањача*; јужно: *Љубиша*. (По причању: *Љубиша се зове, што је Херцег Шћепан, на том мјесту облубио своју сњаху*) па: *Милосно Брдо* и *Краљичино Брдо*.

За Краљичино Брдо прича народ:

„Да је нека краљица на том мјесту отрла своју обућу, те да је на истом мјесту узрасло брдо, које је народ послије из почасти назвао Краљичино Брдо“.

У дну града — на источну страну с поља — покрај Чајетине налази се рушевина, гдје је била подземна тавница. За исту тавницу причао ми је Обрад, како су била на њој врата, која је он својијем очима видио, али су сад земљом затрпана.

На јужној страни, — одмах пред градом, налази се мала издигнута равница, гдје је стража стајала.

Према граду — њ. нст. страну налази се „*Мала Градина*“ брдо, гдје су били женски конаци. По причању, био је спојен са главнијем градом великијем синџирима. Дужина је до 3000 метара. Преко истог синџира могло је пашче прелазити, те је женскињу јављало, кад је требало у град јело преносити, преко истог синџира (!).

Град је сав зарастао у велика шипраг и дрвеће.

Ниже Мале Градине налази се вода *Грбе*, која је веома студена и љековита од грознице.

Источно од града налази се мала уздигнута равница, гдје је била српска црква око које је гробље било.

На истом мјесту зарасле су плоче — стећци у земљу. На гробници једној налази се при пр'у усјечен крст. Све су гробнице окренуте према истоку, што и ово доказује, да су онуда живјели православни Срби, чије кости и сад почивају..

Слава вам — слава —
О претци драги!
Ви спомен Сриству дадосте тај:
„Да Србин живи докле је свјета —
И пошље смрти да дође у рај!“...

На источној страни налази се брдо *Главетин*, гдје вода добра извире, одакле је чуконима извађана на град и под град.

До скора су налазили земљани чуникови, бијеле боје, које су облизњи сељаци носили својијем кућама, које су чуникове мјесто сулунара на фуруне ударали.

Близу града на источној страни је њива т. з. „*Виновица*“, гдје је лоза рађала грожђем.

С' друге стране пута, уз Виновицу је њива „*Вакупница*“, која је дотичној српској цркви припадала.

Средња страна града бранила је нападај од запада.

По причању, одмах под градом, са сјеверозападне стране, била је негда варош.

Под Малом Градином налази се у Чајетини вир „*Адровац*“.

О овоме виру причају:

„Неки Мухамеданци из Пљеваља пошли у рибу. Један зарони у тај вир, да извади једну велику младицу. Роњећи зађе у дну воде у једну пећину. Друштво га је чекало и већ су мишљели, да се је утопио. Врате се кући и кажу кућанима, да се утопио.

Кућани скувају алву за душу.[1])

Он преноћи у пећини и није знао гдје је, јер се онесвијестио.

Кад је у јутру грануло сунце по води, позна он, да је у суботи, па пође назад кроз воду, а нешто му се заплете за ноге, па се једва ослободи и пође на више. Кад је био у сред воде сретне га вила (так) се њему учинило) па му рекне:

Моли се Богу гдје су дјеца била, а да сам те ја вежала, никад се ослободио не би!“

Пошто изађе на суво — го к'о од мајке рођен, пође кући у Пљевље. Кад у собу, а Мухамеданци једу алву за његово подушје.... Чим га виде, устану и ималубе се, те мјесто жалости настане весеље и пјесме, да се хорило на дуго и широко“.

*

Кукић је био у руци православног Србина Херцега Шћепана, из кога га је син му Владислав (по причању овдашњијех) из града ишћерао, пошто му је жену обљубио. Владислав је предводио турску војеку. Кад је хтјео бјежати у Цариград, питао је оца Шћепана:

„Оче! Одакле би нас непријатељ најприје ишћерао и побједио?“

На то му је Шћепан одговорио:

„Сине! Гледај онамо (показујући му руком) Краљичино Брдо, са њега би нас непријатељ најприје побједио и ишћерао, а с' друге стране не би!“

Син га је послије одатле и побиједио, вративши му: „*жао ти срамоту*“; као што народ српски говори...

*

Са града је диван поглед, тако, да човјеку срце заигра, гледајући поједине: брежуљке, планине и равнице, како се таласато прељевају зеленилом на све стране, к'о да је човјек у сред најкраснијег земаљског перивоја.

Слава Ти Вишњи, који у свакој тварки славиш име Твоје, који држиш и чуваш, гледајући богата и сиромаха, ништа и убога.

Нек је на вијек славно име Твоје Боже наш!!..

Са града се вратимо, покрај питомијех пашњака и њива окићенијех дугокласим јечмом, пшеницом, раži и т. д. брата Обрада кући, гдје и ручак бијаше готов.

За ручком је било доста прича и говора, те пошто ручамо у ињиндију, то из пушака погађајући у биљег, ко ће погодити, те срећом — пошто смо сви били добре ињиндије, — нико не погоди.

Опростимо се са домаћином, и вратимо се другијем путем преко *Комина*, весело попијевајући разне српске пјесме; и у сами сутон дођемо у Пљевље.

* * *

Толико о том мом путу, на чему лијепа хвала господи свештеницима, а особито честитом Србевди Михајлу Бајићу, који не пожалише труда са мном пропутовати.[2])

Фоча, на Херцеговини 1891. г. авг. мјесеца.

[1]) Алва ова зове се (*меклут*) (подушје). Обичај им је свагда, кад ко умре тај меклут правити. Писац.

[2]) Ово сам још у августу лањске године послао у „Бос. Вилу“, па како још до сад не изађе штампано, то ово износим у данашњем листу: „Бос. Херц. Источнику“. Писац.

Поучне изреке.

Човеку је дато:
Свако зло побјеђивати,
Свакоме добру тежити,
Сваку истину познавати.

I.

Побједа над злом.

Старај се да те нужда не доведе до порока.

Покоравај се законима друштва у коме живиш.

Никога не вријеђај.

Никада се не удаљавај од истине.

Према свакоме буди правичан и поштен.

Говори и ради свагда искрено, отворено.

Буди готов да ближњему увијек учиниш услугу.

Обходи се са свима људно.

Не чини оно, што ће ти стид, кајање и непријатности донијети.

Стиди се понајвише себе самога.

Чини увијек оно, што ти усађено у души Творцем осјећање заповиједа, које ти доноси задовољство, кад се што добро очува, а жалење кад пропадне и посрне.

II.

Поступак у добру.

Труди се и брини да очуваш своје здравље умјереношћу и мудрим радовима.

Заузда и господари над твојим животињским нагонима и похотама.

Утишавај своје страсти.

Ни о чему сувише не грамзи и не кидај се, не брини се и не страни се.

Испитуј своје наклоности.

Свагда прије размисли, него што почнеш да говориш, или радиш.

Не говори и не ради ништа прије, док не познаш, шта је за тебе боље и корисније — да радиш и говориш, или да ћутиш и то не радиш.

Слушај глас своје савјести, као другога путовођу, што га имаш од Бога.

По томе гласу, ти свако вече разгледај, шта си дању радио и шта нијеси урадио.

Старај се да очуваш свагда своју душу у миру и спокојству.

Али не тражи срећу ондје, гдје је нема, у обмани и варљивој представи.

Нека ти је најглавнија намјера, да у свакоме доброме раду и послонима, будеш с дана на дан бољи и савршенији.

Нека ти је највећа радост онда, када умножавши своје знање и сазнајеш, да си постао бољи и савршенији у својим моралним поступцима.

Милуј свагда човјекољубље, које треба да краси душу твоју.

Служи другима у томе за углед и помажи ближњима савјетима и доброчинствима.

Не мрзи и неодбацуј човјека за погрјешке његове, ако би те овај увриједио чиме.

Настављај и наводи на прави пут кротко оне, који блуде; јер Бог све нас наставља и управља.

Уплившши на њих тако корисно, да они осјете покрет своје савјести и чују глас њен.

Највиша ти је циљ, да поради да људи буду што више добродјетељни, те да добијеш у њима праве своје пријатеље.

III.

Познавање истине.

Тражи истину сам у тишини и усамљености, ако нијеси добио себи мудрога учитеља и руководу.

Не задовољавај се ни угледним примједбама, ни мњењима, ни науком, него се старај да у истини стечеш живо познавање.

Суди о свему по савјету здравога разума, који је трећи путовођа, што га имамо од Бога.

Знај, да свака истина исходи из опога, што је у почетку створено, ту јој је првочетна основа.

За то буди увјерен у ономе, што разумијеш више, него ли у ономе што видиш.

Свагда имај пред својим очима разлику онога, што прелази, од онога, што не прелази, као и разлику међу оним што се разуме и оним што је у догледу чувственога створења.

Навикавај се да свагда находиш најчистије задовољство, кад посматраш оно што је непрелазно.

Старај се да познаш у самоме себи оно, што те уподобљава Богу.

Слави и прослављај свагда Бога, који те је опредјелио за вјечност.

Уздижи свој дух у област вјечнога.

Старај се да тамо нађеш највишу мудрост.

Љуби је више свега, вјерују, да те она води по правоме путу и да мудар много може.

Тада ћеш ти у себи покрепути и осјећати снагу за будући живот.

Бог ће ти се јавити, и ти ћеш доћи ближе Њега.

И тада ћеш ти бити божији човјек, или земаљски анђел.

Из: „П. М.“

Српско-православна црква у селу Колима и свечаност при освећењу звона.

Саопштио: **Петар Ст. Иванчевић**, српски учитељ.

I.

Југо-западно од шехер Бањалуке — на Крајини хвале, а у даљини око 2 сахата има једно врло лијепо и романтично село, које се зове „Кола“.

Вале, да је исто село добило име отуда, што га је Ферат-паша једном приликом свега опколио и начинио читаво коло, па онда то коло — односно данашње село „Кола“ придарио џамији „Ферадији“ у Бањалуци, коју му је син грофа Луспергера Енгелберт начинио, што га је жива кући пустио, јер Енгелберт био је у битци год. 1576. од Ферат-паше ухваћен.

Село Кола сачињава само собом једну парохију, а та парохија носи име реченог села — „Парохија Кола“, или „Колашка — парохија“. Она припада бањалучком протопрезвитерату, а по раздјељењу политичке власти котару и округу бањалучком. Парохија Кола остала је и при најновијој организацији парохија у Добро-босанској епархији непромијењена, т. ј. нити јој се што одузело нити придодало; а састоји се из шест — односно седам махала или заселака: Рупари, Конатари, Плавшићи, Рјека, Сјутрошњица, Доња Кола и 5 кућа махале „Буквалука“, све поменуте махале (осим Буквалука, што припада кнежији села Рекавице) припадају кнежији села Кола, и званично се пише само село Кола.

Цијело село има де 245 кућа, које су — као што су уопће по српским селима у Босни раштркане, и од дрвеног материјала начињене.

Житељи села Кола све су сами Срби православне вјере. Они су вјешти — готово сваком домаћем сеоском занату, као куће правити, палити креч, начинити сваки суд; а има их, који знаду врло лијепе српске јапор гусле начинити. При српским зборовима јако су весели, па више пута и претјерају. Сви су уопће гостољубиви, а што је најглавније чељак су Срби.

II.

Готово па сред села, а у заселку Рјеци на једном узвишеном брдашцу, начињена је црквица, гдје се Србадија сваке младе недјеље и већијех празника скупља и моли Свевишњем Творцу пријеле васпоне за своје и својијех здравље и спасење душе.

Речена црквица врло је стара и спромашна, храм јој је Спасов дан. По предању стара је

150 година. Но поуздано се не зна кад је направљена.

У „прегледу протопрезвитерата, парохија, села и т. д.“ стоји да ју је освештао архијерej Мелентија Милешковић, који је био 27 година на Дабро-босанској митрополитској столици, а умро је 1740. год.

На „антиминсу“, који се налази у колашинској цркви стоји, да га је освјештао митрополит Јосиф Умљеновић, г. 1730.

Ја не могох наћи у „Шематизму“ Дабробосанске епархије од 1883. митрополита, а ни епископа под горњим именом, а факт је, да „на антиминсу“ стоји митрополит *Јосиф Умљеновић*. Црква у Колима слична је, по својој градњи, величини и древном материјалу својим сестрама — црквицама у Крмини, Јаворанима, Крупи, Блажком, јер све су једног те истога система, а све припадају протопрезвитерату бањалучком.

III.

Вели да је црква у селу Колима пренашта два пута. Најпрво је била не далеко једног великог брда — званог „Кувељ“, а гдје-ко вели и „Кувељ-град“, јер кажу, да је ту вактиле био град. Послије отален пренешена је у шуму — звану „Малбуч“, а из те шуме пренесу је на данашње мјесто у заселак „Рјеку“. Као узрок првом преношењу предаље вели:

„Биле су три велике српске задруге, у свакој задруги било је по девет браће. Те задруге звале су се Југовићи, Мркоњићи и Десанчићи. У Мркоњића била је дјевојка на удају. Један од Југовића једном приликом на српском збору ухвати се у коло до Мркоњића пуре, њезиној браћи Мркоњићима то не буде право, и ту ти се они побију (Мркоњићи и Југовићи); Десанчићи долете и стану их разваљати, али наопако долетише, јер разваљујући погише све девет браће Десанчића и један Мркоњић. Онда сељани због тога крвопролића пренесу св. мајер цркву у шуму „Малбуч“. Али ни ту не могаше остати, јер бијаше покрај пута, па би је вазда аликовци робили и харали. Сељани се опет договоре, те је отален обноћ пренесу и прогласе, да је св. мати црква сама прешла на своје данашње мјесто, и тако непријатељи српско-православне цркве добише страхопоштовање према њој“.

IV.

Поменута парохија уде је српске била у погледу својијех пароха, јер изузевши свештенике из лозе Тртића родом из Кола, сви бијаху само кратко прије на парохији Колима. На због тога на жалост мало се је који обазирао на цркву, да је пољопша, или можда на ново направи а ни звона биле ни један не набави. Истом године 1891. дође ова парохија у администрацију преподобном господину оцу Герасиму Кочићу, јеромонаху гомионичком, и он напутком ваљаног протојерејa града Бањалуке и помоћу народа ове године набави звоно, на ејвала му за то.

Звоно је освештано и дигнуто лицем на Велику Госпојину 1892. Чин освећења обавио је прем. г. В. Ковачевић уз припомоћ јереја г. Ст. Г. Вранешевића и г. јеромонаха Г. Кочића. При свршетку освећења држао је протојерej Ковачевић врло поучан говор о значају звона у опште. Тога цијелог дана Србадија се је до миле воље веселила, а било је из свију оближњих парохија.

Црквени одбор приредио је општи објед, који је почео у 2½ сахата. За објед су сјели угледнији Срб-тежаци из страних села, а на челу свима бијаше наш уопште обљубљени прота Ковачевић.

При обједу друштво је било јако весело, а том приликом пале су неколике и здравице. Његову Величанству цару и краљу Фрањи Јосифу I. наздравио је прота г. Ковачевић, Високопреосвештеном господину митрополиту Николајевићу наздравио је писац ових редака, а српском народу у опште јерej г. Вранешевић. Свака је здравица пропраћена пуцањем пранџија и њој сходном пјесмом.

Тога дана пало је око 324 ф. добровољнијех прилога. Кум звона Трифун Гатарић из Кола даровао је 55 фор.

Већ пред мрклу ноћ весела Србадија разишла се својим кућама.

Манастир. Гомионица, 20. августа 1892.

Д. Б. АЕМ. К. Број 2077.

Статистички преглед српско-православне

Текући број	Протопрезвитерат	Цркви	Манастира	Села	Парохија	Кућа	Душа
1	Сарајевски	6	—	162	10	2466	27117
2	Високи	2	—	115	3	862	6476
3	Рогатички	2	—	193	6	1211	11221
4	Вишеградски	5	—	140	7	1428	9902
5	Бањалучки	11	1	111	20	4376	41526
6	Градишки	6	—	55	11	3308	23067
7	Тешањски	5	1	68	10	2296	20229
8	Приједорски	8	—	65	13	2534	21958
9	Приједорски	13	—	46	12	3388	21071
10	Кључки	8	—	35	9	1760	14569
11	Крупски	19	—	48	12	3212	26724
12	Сански Мост	11	—	59	9	2268	17360
13	Травнички	4	—	125	6	1098	12077
14	Љевански	6	—	51	7	1575	11650
15	Гламочки	3	—	68	6	1097	9521
16	Бугојански	4	—	115	6	1111	13059
17	Маглајски	3	1	57	11	2426	17892
18	Теслићки	4	—	61	6	1544	12776
19	Бихаћки	5	—	39	6	1907	13003
20	Дервентски	10	—	71	10	2487	17680
21	Костајнички	18	1	74	16	4288	31190
22	Петровачко-Уначки	10	1	52	13	3044	22519
23	Варцар Вакуфски	7	—	109	9	2038	18892
24	Власенички	5	1	145	9	1962	16878
25	Сребренички	12	—	86	13	1561	14868
	Свега	187	6	2150	240	55247	453225

АЕМ. српско-православна Конзисторија сарајевска . . . . . .

Српско-православни богословски завод у Рељеву . . . . . .

Надзиратељ јерусалимских добара у Босни и Херцеговини и почасни члан Конзисторије

Вјероучитељи (катихете) у сарајевским народним школама . . . . . .

Војени свештеник за Босну и Херцеговину . . . . . .

Свештеник централне казнионе у Зеници . . . . . .

Примједба. Овај статистички преглед није могао раније бити састављен, јер су доцније стигли пописи од неких поменутих прота, надзиратеља и свештеника.

архидијецезе Дабро-босанске за 1891. годину.

Вјенчано парова	Рођено		Умрло		Свештенство								
	мушки	женски	мушки	женски	ђакона	протођакона	свештеника	прота	јеромонаха	синђела	игумана	протосинђела	архимандрита
231	645	606	378	387	—	—	11	1	—	—	—	—	—
69	162	163	105	99	—	—	2	—	1	—	—	1	—
75	230	210	133	111	—	—	5	1	—	—	—	—	—
101	195	169	88	81	—	—	7	1	—	—	—	—	—
345	917	847	571	501	—	—	15	2	1	—	—	—	—
189	550	497	267	289	—	—	9	—	—	—	—	—	—
187	408	386	215	249	—	—	9	1	—	1	—	—	—
194	459	461	208	232	—	—	13	—	—	—	—	—	1
170	510	499	244	250	—	—	10	1	1	—	—	—	—
108	392	372	300	296	—	—	8	1	—	—	—	—	—
191	702	637	315	321	—	—	12	1	—	—	—	—	—
107	450	402	166	171	—	—	8	—	—	—	—	—	—
104	278	290	199	231	—	—	6	—	—	—	—	—	—
73	271	253	91	90	—	—	4	2	—	—	—	—	—
72	234	236	93	100	—	—	3	1	—	—	—	—	—
113	353	316	201	219	—	—	6	—	—	—	—	—	—
140	430	363	270	247	—	—	10	—	—	—	1	—	—
119	290	286	163	156	—	—	6	1	—	—	—	—	—
65	353	327	182	176	—	—	6	—	—	—	—	—	—
189	413	378	245	229	—	—	7	2	—	—	—	—	—
172	800	772	381	398	—	—	10	2	1	—	1	—	1
158	585	619	196	198	—	—	13	—	—	—	—	—	—
146	467	472	217	220	—	—	7	2	—	—	—	—	—
135	383	370	239	231	—	—	7	1	1	—	—	—	—
139	298	285	228	222	—	—	10	1	—	—	—	—	—
3593	10775	10216	5695	5704	—	—	204	21	5	1	2	1	2
. . . . .					—	2	1	2	—	—	—	—	1
. . . . .					—	—	—	3	—	—	—	—	—
. . . . .					—	—	—	—	—	—	—	—	1
. . . . .					—	—	2	—	—	—	—	—	—
. . . . .					—	—	1	—	—	—	—	—	—
. . . . .					—	—	1	—	—	—	—	—	—
Укупно					—	2	209	26	5	1	2	1	4

Крсна слава.

Ову сам славу преписао на једне пјесмарице, која се налази код свештеника Стевана Младеновића пароха бочачког и крмпског.

Во славу и чест:

Иже свјати отец наших васерског Василију великаго, Глигорију богослова, Јована златоуста, Јована милостиваго, свјати оци Шпиридона тримуског чудотворца.

Во славу и чест (имк):

Иже свјатог оца нашего Николаја архијепископа Мириликијских чудотворца скорога помоштника, свјатаго прекмученика архидјакона Стевана, свјатаго славнаго великомученика побједоносца Георгија, Димитрија мироточиваго, Теодора стратилата, Теодора Тирона, и свјатаго великомученика Прокопија, Пантелемона, Нестора, Мина, Викгора, Викентишија.

Во славу и чест (имк):

Свјати петозарни мученици, Аксентију, Евгенију, Евстратију, Магдалину, Иорепта свјати славни.

Во славу и чест (имк):

Свјати $\overline{\text{тіи}}$ (318) богоносне отаца наше, они се собрашасја во благочестивому граду Констатдину, проповједаше вјеру у тврдиње, безумнаго Арију низложише, нами закон поставише.

Во славу и чест (имк):

Свјати $\overline{\text{м}}$ (40) великомученика, иже во свјати, прондоше сквозе огањ и воду, сербскои земли просвјетители, свјати великомучених Мини и Фиктора, и Фиђентију, и свјатаго во цара Стевана во дечанскаго и свјатаго почившаго.

Во славу и чест (имк);

И преподобни и богоносни отци наши, иже во пост просијавши: Антонију атоскаго, Онуфрију, Симеуна сербскаго, Марка траченскаго, Арсенију, Фотију, и Доринка чудотворца. Иже во свјати отца нашего великочудотворца Артенија ераполскаго, Глигорију ахараглинскаго и Глигорију неокесарискаго.

Во славу и чест (имк):

Свјати $\overline{\text{д}}$ (4) звезде свјетло просијавше во посљедњаја времена во под крилное врушкои гори, новојављеније архијепископу владику Максима деспота, Јоана деспота, Свјатаго цара Лазара, младога царашића Уроша, и богоблажене госпоже Анђелине.

Во славу и чест (имк):

Свјатији сербскои земли просвјетители Савво, Арсенију, и всеја свјати от вјека богублагим чином угодивши, во имноја љета живота и здравље кир нашему домаћину на миру. Амин.

Између пошљедња она два реда на оригиналу налазе се још двије ријечи врло не разумљиве, а тако исто и на ријечи „домаћину“ мало више ње, налази се такође једна неразумљива ријеч, и на пошљетку, сасвим доље, иза свршетка славе има још једна ријеч такође врло помршена. — Иста крсна слава, како се на оригиналу види писана је двојако. — До оног одсјека гдје почиње „Свјати 318 Богоносни“ писано је рукописним словима, а одатле до краја писано је штампаним словима.

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Разно.

Диван примјер. Ушљед велике сушчане жеге, која је љетос спаљила, тако рећи, све земаљске производе трудног ратара — тежака у доњој Херцеговини, нарочито у два котара: Билећском и Требињском, многе су рђаве пошљедице постигле поједине тежачке фамилије.

Из разлога тога поједине такове породице из доње Херцеговине (највише, како сам се освједочио, из Билећког котара) доселило је у почетку ове јесени у Босну и Посавину, да одамо, гдје је Бог дао особито ове године обилат род у разним земаљским производима, тражи себи храну до пролећа идуће године.

Такође је неки Кукић из села Бољака (котара Билећког) у мјесецу септ. о. г. доселио овамо с' породицом (12 особа), и настанио се овље у близини у неку неспретну колибицу, у којој би, што 'но реку у нас: „цркао магарац од зиме". А како је, сиромах, дошао касно, то није већ имао прилике да замучи с' породицом зимницу, ради које је и дошао у Босну.

Луче умрла му је једанаесто-годишња дјевојчица послије кратког али тешког боловања. На почек је мјесни парох био у дальини тако, да исти није могао доћи за извјесно вријеме, отишао је он (Кукић) у Рељево, да замоли којег од високопрочасне госп. свештеника, наставника, у богословији, да му над умрлијем дјететом сврши опијело. Његова молба била је успјешна. Високопреч. госп. Т. Алагић (коме нека Бог Отац наплати сваком срећом за то), саслушавши молбу сиромаха тог, сврши опијело над мртвацем бесплатно. Опијело је извршено у цркви у присуству свију питомаца. А питомци, та уздања Херцег Босне, дадоше сваки помоћ у новцу поменутоме Кукићу, највише колико је који имао код себе тада. Између њих (питомаца) један из Бијељинског котара (Посавина), С. Ђ. П., питомац III године, из искренога саучешћа у жалости и невољи те породице, даде истоме *једну форинту!* За то још сви су питомци, пјевајући: „свјати Боже"... испратили до хладнога гроба престављшујуја от мира сего.

Овом приликом показали су наши врли богослови у Рељеву *диван примјер* сажаљења и саучешћа. Хвала им најсрдачнија и живјели! Дај Боже, да се на овај хвале достојни примјер рељевскијех богослова и њихова одличног учитеља г. Алагића угледају многи Срби, српски ђаци, свештеници и учитељи народни, и у опште сви пријатељи сиротиње.

22./XI. 92. **Ненад.**

Читање апостола. Енглези сматрају за особиту част кад могу у цркви читати апостол. Г. Чеда Мијатовић, бивши српски министар, који сада живи у Енглеској, говорећи у једном свом лондонском допису у „Трговачком Гласнику" о радничком питању, вели између осталога и ово: „Енглези једнако се удубљују у испитивање природе привредних задатака. Ово је у осталом једна чудна земља. Док један војвода од Девонширa, један од првих племића енглеских, предсједава комисији, која тражи, да се радницима и сиротињи помогне, дотле предсједник кабинета, и то чак један Глестон, сматра за част да му се дозволи да ђацима у Акофорду држи јавно предавање о историји универзитета, и да у цркви оксфордској на служби божијој чита апостол. Читање апостола у цркви у опште је једна привилегија, о коју се сви велики људи отимају. У цркви једној близу мене сваке недјеље чита апостол један стари и славни генерал. Кад сам год. 1886. водио преговоре о закључењу мира с Бугарском у Букурешту, енглеско тамошње посланство и енглеска колонија, задовољни са мојим настојавањем да се мир закључи, договоре се да ми дају доказ свога поштовања и рјеше — да ми понуде, да ми идуће недјеље на служби у цркви њиховој очитам апостол! Готово сам имао више муке да се од те части отмем, но да потпишем уговор о миру. И баш сам се много замјерио, што сам то одбио".

Одговор цариградског патријарха: О поправци православног календара. Његова светост васељенски патријарх у Цариграду, господин *Неофит* VIII, под 8. јулом о. г. број 2628. извољно је послати одговор свој високопреосвештеном митрополиту српском г. Михаилу, на писмо његово од 4. маја о. г., којим је тражио поправку календара, којим се служи сва православна црква. (Види Источник за Август, св. VIII. од 1892. год. стр. 410.) Одговор гласи: „Братски поздрављамо у име Божије драго нам и поштовано Високопреосвештенство, архијепископа београдског и митрополита Србије, госп. Михаила. — Радосно јављамо Вашем уваженом Високо-

преосвештенству, да смо с Нашим светим Синодом проучили послани Нам Ваш предлог од 4. маја о. г. о тој потреби, да се на основу светих канона јасније и тачније означи дан свијетлог, светог и великог хришћанског празника Ускрса, и ми смо нашли за сходно и умјесно, те ово после прољетње равнодневнице одредили нарочиту комисију, која ће проучити и дати своје мнење о овом врло важном питању. — Држимо, да ће Вам бити угодно, када Вам јавимо и ово прије коначног рјешења, *да је свети Синод одредио комисију од четири уважена професора*, којој смо комисији ради проучавања предали предлог љубљеног нам Вашег Високопреосвештенства. — И овом приликом изјављујемо Вама Наше према Вама братске осјећаје и срдачно Вас поздрављамо, те остајемо

Ваш одани у Христу брат, цариградски патријарх **Неофит**".

Српски народни црквени сабор састао се 24. октобра о. г. у Срем. Карловцима. Овом је сабору био задатак да рјешава о врло важним предметима: О утврђењу народне црквено-школске аутономије и о бољем устројству српских просвјетних завода и фундационалних односаја.

Но послије петонедјељног истрајног, али доста бесплодног рада овај је сабор одгођен на неизвјесно вријеме. Пошљедња му је сједница завршена 30. новембра о. г.

† Герман Јовановић јеромонах и управитељ економије при манастиру Моштаници у архидијецези Дабро-босанској, упокојио се 27. септембра о. г. у 29-ој години живота свога, у дому остареле мајке своје, — којој је јединац био, — у мјесту свога рођења, у селу Нештину, у Срему. — Покојник је био много година ђак и искушеник у манастиру Кувеждину за вријеме настојатељства упокојеног архимандрита Саве Стојчевића. Покојни Герман свршио је само основне школе у мјесту свога рођења, али је трудом својим толико у књизи напредовао, да је у току времена постао доста добар књижевник српски.

Писао је најприје у „Невену" пјесме и приповијетке, за тим у „Јавору" и „Стражилову", „Немањи", и „Босанској Вили" лијепе приповијетке из сеоског и народног живота. Једну му је приповијетку и „Матица Српска" наградила. Осим тога писао и у овом листу неке ђачке подписујући се *Гемадије*.

Разне околности не допустише, да се Герман, онда Ђока, покалуђери у „Фрушкој Гори", гдје је рођен, гдје је служио и заслужио, да се покалуђери, него је принуђен био, — послије толиких невоља са којима се у свијету борио, заслуживајући „насушни хљеб" — умолити Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополита Дабро-босанског господина Ђорђа Николајевића, да га у своју архидијецезу прими и покалуђери. Праведној жељи Ђокиној учинио је митрополит за доста тим, што га је рукоположио 21. и 22. априла 1891. за ђакона и јеромонаха, и одредио га био у манастир Гомионицу, од куда је доцније као управитељ економије додијељен братству манастира Моштанице. — И у калуђерству се Ђока (Герман) одликовао свима врлинама, које красе честитог монаха. Но љута болеститца, која га је снашла и мучила кроз читаву годину дана, довела га је на његу остареле мајке у Нештин, гдје је завршио свој живот. — На погребу су учесници били: г. парох Нештински Ђорђевић и Сусечки г. Лучић. Заприпујући овај мали спомен кличемо ти Ђоко брате: Лака ти прна земља била!

Глестон добар Хришћанин. Недавно неки младић дошао у сумњу о божанству Христову и пред својијем пријатељима казао, да би вјера у њему опет оживила, кад би само он могао дознати, да ту вјеру исповједа Глестон. — Предсједник министарства енглеског, прочуо то, па ончас опремио споменутом младићу поштанску дописницу слједећега садржаја: „Све што сам год написао, све што мислим и све чему се надам, основа се на вјери у божанство нашега Господа, једино найдубље ухваће сиромашнога и грјешнога човјечанства". — Ово је најбољи примјер нашијем тобожњијем велеумницима, који према онаковом великану, као што је Глестон, губе се, као неопажљиви ситнеж; а вјером се божјом титрати усуђују. Боже им свијест расвијетли! „П."

Поп Никола Влачић. — Пишу нам из Метковића. Послије своје каноничне посјете у Неретви, увјерило се је Његово Високопреосвештенство Др. Н. Милаш, да је наш парох Никола Влачић врлино своју дужност ревно и душевно за читавијех скоро 40 година, па га је одликовао црвенијем појасом. А то је доиста наш врл. једни парох и заслужио. За све то доба он је без прекида служио у своме родноме мјесту и никоме се није замјерио, но од свакога био љуб-

љен и штован као и данас, било од православнијех било од католика. За њега знаду и многи Херцеговци, који га често спомињу, јер им је био отац и мајка, кад су тешка времена била. Али се добра срца нашег попа Ника највише сјећамо још од оног времена особито, када је код нас колера бјеснила, кад су неки духовници бјежали главом без обзира(!!) Није било куће у коју поп Никола није долазио, ни особе, која је у мукама умирала и коју није он испоједио и тјешио.

Поноси се дакле, честити старче, сједином и одличијем и био примјером свештенству једне и друге цркве. Живио нам још за дуго. „Д.“

Јавна благодарност.

Овим најтоплије благодаримо Високопречасном госп. Виду Ковачевићу протопрезвитеру бањалучког протопрезвитерата, који се својски заузимаше, ради набавке звона и при скупљању прилога при освећењу звона цркве у Колима.

Тако исто хвала и преподобном јеромонаху гомионичком П. С. Иванчевићу, који није пожалио труда, већ дошао о освећењу и неуморно радио при скупљању и пошењавању добровољнијех прилога.

Хвала и пречасном пароху рекавичком С. Г. Вранешевићу, који је са својим парохијанима при освећењу присуствовао.

Хвала и свој дарежљивој Србадији, нарочито Србадији парохије манастира Гомионице и рекавичке.

Хвала и сваком брату Србину и Српкињи, који нам што дадоше и придарише светој матери цркви у име звона.

Кола (код Бањалуке) 10./9. 1892.

У име српско-православног црквеног одбора:

Благајник: **Тривун Удовичић**, ратар села Кола.

Предсједник: **Герасим Кочић**, администратор парохије Кола и јером. ман. Гомионице.

Изјава. Српско-православна црквено-школска општина у селу Блажују — котар Сарајевски — обратила се општини бањалучкој са књигом број 49. ради скупљања добровољних прилога у корист градње тамошње цркве и школе. Славна општина бањалучка повјерила је мени књигу и скупљање у дотичну циљ. Примио сам се радо тога терета — према данашњим околностима — јер радо жртвујем труда и времена, да поред осталих ми дужности допринесем користи и српској цркви и школи.

Приложници — дароваоци племенити, јесу слиједећи: Божо Миљковић Србин из Загреба 5 фор., Данилалага Ибришагић Мухамеданац 5 фор., Авдага Ибришагић Мухамеданац 3 фор., Лазар С. Милић 2 ф., Мавро Јоленић, Јеврејин лимар фор. 1.60 новч. Симо Пиштељић ф. 1.50 нов. По 1 ф.: Саво Милошевић, Симеун Ковић, Боконић и Бабић, Тоша Зељковић, Никола Сандаљевић, пречасни прота Вид Ковачевић, Ђорђе Стричевић, Илија А. Љубибратић, Јово Пиштељић, Јаков Бабић, Цвјетко Пешут, Саво Суруткa, Стево Памучина, Хаџи Ристо Трифковић, Васо Мијаиловић, Миле Јанковић, Коста Јовановић, Митар Дабовић, Спасоје Бабић, Лазар М. Поповић, Стево Кандић, Миле Миладиновић, Никола Пекезовић, Јово Дабовић, Стево Видовић, Занфо Милић, Лазар Предојевић, Наум Димитријевић, Миња Кнежевић, Мустафа Мешић Мухамеданац, Симо Гошић, Лазар Ј. Поповић и Илија Дујић римо-католик из Варцар-Вакуфа, а 77 нов. Давид Салон Јеврејин, по 60 новч.: Перо Николић, Ђорђе Видовић и Стево Вуковић, по 50 новч.: Коста Вујић, Јово Крчмар, Стојан Петковић, Гајо Тошић, Гашко Николић, Никола Зрнић, Стево Кременовић, Вукан Груберовић, Саван Савић, Саво Миловановић, Јошо Самарџић, Ђорђе Банчевић, Сава Ђурић, Прокопије Бубљевић, Лука Ст. Билбић, Стојић, Васиљевић, Јаков Бузарић, Милан Турчић, Глишо Кукурузовић, Јово Бекић, Јован Лолић, Стево Милић, Лука Милошевић, парох Пискавички, Саво Мильковић и Стево Остојић трговци из Прњавора, а Миња Баслаћ 48 новч. По 40 новч.: Ђорђе Кисежевић, Божо Јовичић, Ђорђе Гашић, Симеун Добрашевић, Илија Николић, Љубомир Стефановић, Никола Домуановић, Тоша Цјетић, Михаило Миљковић, Милош Пуцаревић из Прњавора и Јово Бојановић. По 30 новч.: Симо Максимовић, Остоја Шарић, Јово Стојановић, Јово Јанковић, Симеун Јеремић, Илија Богојевић, Перо Вуковић, и 25 н. Василије Прдић. По 20 новч: Станко Давидовић, Јово Авдаловић, Перо Лозреновић, Тривун Лолић, Васко Давидовић, Ђорђе Марић, Крстан Ковић, Станко Дожић, Цвијо Ђукић, Лако Тешановић, Шпиро Ковић, Занфо Билбић, Лазар Томић, Јово Тешић, Митар Бањ, Ристо Банчевић, Стојко Ковачевић, Ђорђе Додиговић, Перо

Умичевић, МилanВукановић, Илија Галић, Ђорђе Малиновић, Тома Николић, Душан Билбић, Миња Смиљанић и Стево Кунић, а по 10 новч. Глиго Микаревић, Ђуро Чолић, Павао Ђурчић и Ристо Ђаковић. Укупно дакле фор. 79.80 новчића.

Признајем да није сакупљена сума баш велика, али ја сам учинио што сам могао, а да нијесу трговачки и прометни радови слаби и подобна уписивања честа, народ би и више давао.

Међу тим, колико било од срца је било, дај Боже да будућност донесе и боље и више.

Бањалука, 20. октобра 1892.

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Изјава. Ја сам од славне српско-православне црквене општине у Лепеници код Приједора примио позив на освећење цркве које се је 29. септембра 1891. извршило; у ком позиву је иста општина и добровољне прилоге молила са примједбом, да ће приложато јој или уручено дародајније путем јавности „објелоданити“.

Ја сам — примивши позив — из сопствене побуде, скупио које у Бањојлуци које пак на страни од добрих људи свету од фор. 66·10 н., те сам исту свету заједно са списком дародавца предао одлашњем трговцу г. Јови Суруткн из Бањалуке, који је освећењу исте цркве присуствовао, да уручи и списак и новац дотичној општини. Далеко је од мене свака сумња, али пошто славна општина Лепеничка своје обећање до сада „објелоданења“ дарователя није испунила, те са мене морални и материјални рачун није скинула, то сам ја сада принуђен сам изнијети дотични списак на јавност са именима дарователя. Исти гласи: Добровољно скупљени прилози за Лепеничку цркву, у котару Приваворском из Бањалуке и са стране:

Г. г. Раде Стојановић трговац из Приједора, Саво Сурутка, Миливој Вучковић, Ђорђе Бањчевић, Сава Ђурић трговци из Бањалуке, Митар Вуковић тежак, Никола Пекезовић, Про копије Бубњевић, Стојић Васиљевић, Илија Николић, Лазар М. Поповић, Иван Јанковић, Ђорђе Стричевић трговци, Миле Миладиновић пекар, Спасоје Гавриловић, Боконић и Бабић, Илија Љубибратић, Мориц Гршвалд трговци, Стево Кандић опанчар, Стево Кременовић, Никола Зрнић, Јово Бекић, Зељковић и Димитријевић, Васо Мијановић трговци, Коста Јовановић градски блајник, Хаџи Ристо Трифковић, Миња Баслаћ, Стево Памучина, Синови Саве Милића, Станко Тришић, Симо Пиштељић, Стојан Вуковић, Глишо Николић, Митар Дабовић, Љубомир Стефановић трговци, Јоцо Ресановић, учитељ трговачке школе, Милан Ђурчић, пекар, Спасоје Бабић, Симеун Ковић, Цвјетко Пешут, Никола Пиштељић трговци, Симо Гошић из Омашке трговац, Станко Вранешевић парох Рекавички, Теофан Варница, парох Блашки, Лазар Ј. Поповић трговац, Смаилбег Ципић Мухамеданац, Петар Зрнић парох Иванјски, Станко Зубовић, Петар Гламочанин, Васкрсије Кукурузовић тежаци, Вукан Дугошић десетар, Симо Вуковић, Јањаћи Зита из Маглајана, Саво Милошевић, Димитрије Н. Русић трговци, Сухијевић в. Доктор из Бањалуке сви по: 1 фор. а Јово Крчмар 80 новч., Перо Николић, Илија Богојевић, Ђуро Звонар, Занфо Кнежевић, Јаков Бузадић, Лазар Зарић, Илија Рибар, Јово Суботић казанџија, Илија Галић пушкар, Симеун Шукаловић, Марко Јанковић, Глишо Н. Кукурузовић тежак, Саво Миловановић, Михаило Миљковић трговци, Перо Ловреновић и Крстан Ковић, по: 50 новч., Саво Милковић 40 новч., Ристо Ђаковић 30 нов., Јовашин Стојановић, Јован Вучковић и Гавро Поповић сви по: 20 нов. Свега укупно фор. 66·10 новч.

Бањалука, 20. октобра 1892.

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Одборима светосавских бесједа. Одавнашња српска штампарија Ристе Ј. Савића улудно се препоручује одборима светосавских бесједа за штампање позивница, односно програма. Уједно их моли, да се пожуре са нарудбинама, како би се могло све уредно и на пријеме уредити и свакога задовољити. И за њих је боље што су раније готови позиви, а и за штампарију много згодније и лакше, него кад се све уједно раде, па се у хитњи и погрешака учини. За то моли да се похита с позивима.

Књижевне вијести.

Српска црква на Лици од првог јој појава до крушедолског сабора 1400—1708. Написао Перо Крајиновић. Српска штампарија у Загребу 1892. Ова је књижица важна за црквену и за народну историју. Цијена јој је само 10 новчића, а намијењена је за доградњу цркве на Широкој Кули у Лици. Особито свештеници имали би се заузети за распродају ове књижице.

Српска афтоксфална архијепископија, пећска патријаршија и нови податци. Приказ од Н. Дучића, архимандрита. (Препштампано из IX. свеске „Весника Српске цркве"). Београд Парна штампарија Д. Димитријевића. „Јеленска улица" бр. 1. — 1892.

Извјештај управног одбора „Матице Српске" о свом годишњем раду.

Извјештај књижевног одбора „Матице Српске" о годишњем раду књижевног одјељења и одбора.

„Нови Требевић", *велики српски илустровани календар у Босни и Херцеговини* за просту годину 1893., која има 365 дана. Година друга. Уредио Стево Калуђерчић, српски учитељ. Издање и штампа: Прве српске штампарије Ристе Ј. Савића у Сарајеву. Цијена 50 новчића. Ко поручи за готов новац или поштанским подузећем најмање 20 комада, добија их по 40 новч. Наруџбине се упућују на прву српску штампарију Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

Календарски дио уредио је Андрија М. Матић. У дијелу за забаву и поуку доноси 25 чланака и расправица разнијех састава, а по томе Шематизам српско-православних општина, учитеља и школа у Босни и Херцеговини. Радови су из пера првих и признатих српских књижевника. Слика има 44, које су рађене у првим умјетничким заводима за то. Насловна је слика Илије Милосављевића Коларца, српског просвјетног добротвора. Тридесет слика приказују наше књижевнике и добротворе као и друга знаменитија мјеста и зграде.

Од лањског календара много је виши и љепши само да му је израда штампарска мало боља, био би најљепши и најбољи од свију српскијех календара. Календар овај одговара свима захтјевима, који се од књиге, која је народу намијењена изискује. Народ наш у Босни и Херцеговини наћи ће у њему поуке и лијепе забаве. Све је популарно лијепим језиком написано, и за то га најтоплије препоручујемо свакоме да га набави.

Читанка за други разред српских основних школа у Босни и Херцеговини. Саставио Мита Ст. Клицин, српски народни учитељ у Сарајеву. Сомбор. Издање књижарнице Миливоја Караклашевића. 1892. Вел. осм. стр. 105. Цијена 24 н. — Ова читанка садржином је сасвим добра. Написана је јужним дијалектом и подијељена је на седам дијелова, са овим натписима: I. У школи и у цркви; II. Дом; III. Човјек и његово здравље; IV. У породици и у друштву; V. Дом и на дому; VI. Како година тече; VII. По свијету.

„Просвјета", лист за цркву, школу и поуку. Свеска I. година I. Уређује Ј. Сундечић. У кн. српск. државној штампарији на Цетињу 1892. Садржај је свеске за новембар овај: 1. Примједба од уредништва. 2) Нешто о просвјети у опће, од Ј. Сундечића. 3) Седам тајни новога завјета. С рускога преводи М. М. 4) Владике зетске и црногорске, од П. Рувариа. 5) Из моје буквице, од Ј. Сундечића. 6) † Исидор митрополит новогородски, петроградски и финљандски, од Ф. Гадичевића. 7) Народно благо. 8) Листак.

Иларион Рогановић црногорско-брдски митрополит. Написао Дионисије Миковић, управитељ манастира „Бање". (Препштампано из „Српског Сиона" за годину 1891.) У Новом Саду. Штампарија А. Пајевића. 1891. Страна 46. Цијена 15 новчића.

Број 2294.

Службена опомена.

Свештенству Дабро-босанске епархије.

Увидило се, да *неке прште и надзиратељи*, ове архидијецезе, не испуњавају наредбу духовне власти, обзнањену им у конзисторијалној окружници 23. октобра 1889. број 1835. нити позивају подручно свештенство у три

или четири редовне годишње сједнице своје.

Који са свога нехата неиспуњавају наредбу ту, гријеше:

1) тијем, што за наредбе ове претпостављене власти слабо мисле и тијем своје упорство до некле показују; и

2) штете себи, јер не догонарају се остају назади.

У свештеничким сједницама могу се присутни братски о овом или оном разговорити, могу посавјетовати, како се и шта радити има. Ту ће сваки имати бољу прилику разабрати, какве се наредбе од власти надају, како ва њих одговарати треба и т. д. На сједницама се много лакше може неукима показати, како се канцеларија парохијалног уреда води, како појединa чинодјејства, ради једнообразја, врше, — једном ријечи све лакше и боље, него ли кад сваки живи за себе, без пријатељског и братског збора и договора.

Па, кад то знате, онда зашто пренебрегавати ово, што је свакоме од користи?

Нека дакле изволе сви протопрезитерски уреди сходно издатој наредби чинити, *и одма у Јануару идуће нове године сједнице држати и своје записнике о извршеном раду Конзисторији на уважење достављати, а и даље, у Априлу, Јулију и Октобру рад свој продужити.* (Разумије се сваке године).

Сједнице се обично држе код протопрезитерских уреда, али би нужно било бар по двије и код парохијалних уреда, у селу, одређивати, којом приликом могла би се прегледати архива и протоколи дотичног свештеника.

Из АЕ. Митрополитске Конзисторијалне сједнице, држане:

у Сарајеву, 3. децембра 1892. (**М. П.**)

Позив на претплату.

Наш лист „Босанско-Херцеговачки Источник“ штампан је до сад у 600 примјерака, па ће се то наставити и у новој 1893. години. На трошкове око штампања тога листа троши се знатнија свота новаца, и та се намирује једино од новца, кога претплатници шаљу. Многа господа за лист дугују, не само за ову годину, него и за прошле године; а неки опет са уплаћивањем окасне, што све прави сметњу и причињава, да лист не излази на вријеме, — очекујући, да се сабере новца и штампарији да се исплаћује свака појединa свеска.

Да би се томе помогло и да би лист у идућој години могао тачније излазити, нека изволе г. г. протопрезитери и надзирателји на вријеме од свештенства претплату покупити и Конзисторији као власнику листа послати; а тако и сви други, који лист примају.

Биће најзгодније, ако се сви претплате одмах у првој половини јануара за I., а концем јуна за II. полугође, а не крајем године, као што неки чине.

Умољавају се сви они, који нам што дугују, да одмах свој дуг исплате, а који то не мисли учинити, треба да јаве. У противном биће мо принуђени њихова имена изнијети на јавност, и поименице их показати, да подмире дужну своту.

Позива се и опо пречасно свештенство из мостарске и туалапске дијецезе, да се на овај једини духовни часопис у овим крајевима претплати и тако га потпомогне.

Цијена листу остаје стара, а излазиће и од сад у мјесечним свескама од $2^1/_2$ табака.

Администрација.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву.

Свеска XII. Сарајево, Децембар 1892. Година VI.

Власник: АЕМ. Конзисторија. Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

СЕРАФИМ

по милости божијој православни Архиепископ и Митрополит Херцеговачко-Захумски и Егзарх горње Мизије, шаље часном парохијалном клиру и свима православним Христјанима своје Богоспасајеме Епархије архипастирски благослов са цјеловањем светим

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Овим миловавучним поздравом, пуним дубоког значаја и утјехе, поздравише јутрошњу зору милиони православних душа! Овај весели поздрав одјекује данас свуда на састанцима, по богатим кућама као и простим колибама! Данас радосније поји наша света мати црква, небо и земља веселе се, горе и дубраве играју, анђели и људи торжествују, све твари видиме и невидиме, — једном ријечи цијела васиона учесник је данашње радости! — Опћа ова радост доиста је по све оправдана; јер данас славимо најзначајнији дан у Хришћанству, дан у који се родио Син Божији, Господ наш Исус Христос, који је по сред натуцаног непобоштва, безбожја, најгадније покварености, себичности и грубе силе силних великаша, учио људе о правој вјери у Бога, проповиједао опћу љубав и на темељу ове прогласио: братство, слободу и једнакост међу људима, без разлике рода и племена, и тиме показао прави пут, да се створи срећа и блаженство свију људи.

Свевишњи праведни судија казнио је прве људе за њихов гријех, али им је, по великој милости својој, у исто вријеме обећао, да ће им послати „сунце правде“, које ће људима осијетлити пут небеске истине. И на данашњи дан извршило се то обећање Божије, — испунила се та велика и божествена тајна! Син Божији,

за љубав нашега спасења, јавио се је, да силом Божије просвјете, засвијетли цијелом свијету, који бијаше тада, више но икада, умотан у црни облак безнабожачког сујеверства, материјализма и гадне покварености.

Јавља се дакле творац свијета, да покаже људима пут к спасењу, да их научи правој вјери у Бога, да их избави од гријеха, смрти и проклетства. Зато се и радују данас пастири са волсвима, за то и поју анђели „побједнују пјесан", за то се и расцјала тако она чудесна звијезда!

И то сунце правде, тај цар небесни, он као прави Бог и прави човјек, потпуно знајући за сва искушења и све тегобе, које га очекују на земљи, — ради нас жртвује себе, своју божанску силу и славу, јавља се на земљи у највећој простоти, рађа се у јаслима скромне колибице, па још од рођења подноси све муке и невоље, које могу човјека у животу снаћи.

Само у томе колико лежи поуке за нас! Јер може ли бити веће љубави од Христове љубави, што је за све нас изволио човјеком постати и прави нам пут спасења показати! Има ли веће жртве од Његове, што је за цио свијет страдао и саму крсну смрт поднио?

Гледајући на ову неизмјерну љубав Спаситељеву и на велико Његово дјело искупљења, које је на данашњи дан извршено, а знајући, какве благодатне плодове доноси духовна поука по св. вјеру, цркву, просвјету и у опште по религиозно-морални и материјални напредак драге нам пастве; за то и ја ваш сиједи архипастир са радошћу у души хоћу да Вас богољубиви свештеници и мила паство поучим данас ријечима св. писма, које овако говори:

„**Та земља, на којој стојите, света је, зато је љубите и чувајте**" (2 Мојс. 3. 5) „подајте цару, што је царево" (Лук. 20. 25) и покоравајте се властима, јер нема власти, да није од Бога, те онај, који се не покорава њима, противи се наредби Божијој (Рим. 13. 1. 2.);

„**Ви старији**", будите тријезни, поштени, чисти у вјери и свему примјер млађанима (Тит 2. 2.);

Ви српска младежи, драга дјецо! Слушајте своје родитеље и све старије (Кол. 3. 20.); клоните се свега, што би вам убијало срећу и срамоту нанијело својим родитељима и вашој отаџбини;

Ви мужеви, пазите на своје жене, и љубите их као сами себе, јер не вели узалуд српска пословица: „на жени кућа стоји".

Ви жене, поштујте и љубите своје мужеве, а дјецу своју као дар Божији гледајте, будите поштене чисте и праве домаћице (Тит 2. 4. 5.);

Ви слуге и најамници, својом вјерношћу и поштењем угодите господарима (Кол. 3, 22.); и ви сви уопште дакле мали и велики и који слушате и који заповиједате напредујте о Господје и о држање крјепости јего (Еф. 6. 2—14.).

Не будите у послу лијени, у невољи будите стрпљиви, не враћајте ником зло за зло, оскудне потпомажите, благосиљајте оне, који Вас гоне, будите једне мисли међу собом и друг друга љубите (Рим. 12, 11—17.).

Поучите се, љубезни моји, оном Спаса нашег Господа Исуса, па његујте у срцима вашим љубав Богу и ближњима својим, јер то нам је сам Господ дјелом показао, да треба, да чинимо и то нам он заповиједа да чинимо (Мат. 22. 39. 19.). А на против одбаците: гордост, сујету, завист, злобу, пакост, себичност, цицилук,

частољубље, властољубље, среброљубље и осветољубље; јер то су и наука хришћанска и свјетска осудиле као гријех према Богу, себи, срећи и блаженству своме и друштва, у коме смо. Само тако радећи испуниће те дужности ваше: према Богу, себи самима и својим ближњим! И само на тај начин показаћете, да сте прави Хришћани и достојно ћете прославити данашњи празник!

Наше је срце препуно љубави и благости према свакој души хришћанској, а највише према **свештенству своме.** С тога и очекујемо, да ћете се ви свештеници одазивати нашем очинском гласу са синовном послушношћу, **па да ћете сви слошки порадити, да нам у народу нашем вјера буде живља, православље напредније, морал снажнији, да су цркве пуније, српске школе многобројније и боље посјећене, да нам манастири, ти живи свједоци наше негдашње славе, још боље свијетле и народно благостање да је угледније!** Не клопите у том тешком али светом послу, — Ви свештеници, који сте Богом и црквом позвани, **да пасете стадо Божије** (Петр. 5. 2.) **да га благовремено и безвремено учите** (П. Тим. 4, 2.), радећи за опште добро, за цркву и просвјету у својој домовини.

Као чланови црквених општина, већ по самом звању свом треба у свакој прилици вашим савјетом, родољубљем и упливом да притечете у помоћ општинама. Општине пак не треба да без саслушања мњења и савјета свештеничког да раде, већ су дужне уважавати свештенички ауторитет, њихово право и утицај у уредбама црквено-школским, која им по праву припадају и која су им ваздa и државне власти припознавале, па их поједини свјетовњаци, а још мање општински чланови несмију омаловажавати.

Увјерени смо, да међу вама, браћо свештеници нема ни једног пастира, који само о својој слави и хвали ради, а за славу цркве и хвалу народа и не мари! Тако и у напријед радите, па ћете бити сви достојни ученици св. Саве, који је презрио све славе од овог свијета, с малим био задовољан, и душу своју полагао је за народ свој.

У нади, да су вам, љубезни, отворена срца ваша за ријечи и савјете наше, Ми вам поздрављамо велики празник Христова Рождества, новог љета, свијетлог Богојављенија и све српског просвјетитеља св. Саве, са најтоплијом жељом, да данашње Рождество Христово измири и пољуби омражене и завађене синове једне цркве, једне крви и кости, како би просвијећени богојављенском водицом разумјели и схватили Богоугодне и просвјетне циљеви и намјере нашег првоучитеља св. Саве, те да уједињени и сложни на томе темељу: срећно, здраво и задовољно започнемо и довршимо наступајуће ново љето. У то име примите сви наши архипастирски благослов, којег вам преподавамо са ријечима апостолским: **„Благодат са свима, који љубе Господа нашег Исуса Христа једнако. Амин“.** (Еф. 6, 24.)

Дано у Мостару на дан Христова рождества 1891. год.

АЕ и Митрополит
Серафим, с. р.

Црквено бесједништво.

Признати се мора, да је једна од главнијих свештеничких дужности, „*проповиједање слова божијег*“.

Вршећи разне обредне дужности пастви својој, свештеник има најближег додира са народом; а притом, налазећи се свагда у његовој средини, он га може најбоље, него ико други, научити свему ономе, што му је и као правом Хришћанину и добром грађанину потребно знати. — Но сјем овога, њему баш и сама његова свештеничка дужност налаже и препоручује: да народ свуда и на сваком мјесту учи вјери и закону божијем, као и свему ономе, што је добро, корисно и племенито. — Због тога се свештеник и назива још *учитељ народа*, или *пастир његов*.

Не тражи се дакле од свештеника само да зна крстити, вјенчати и опојати, већ и нешто више, а то је, да науку Бога живога, науку Христову, која је *једина* од свих до сада остала као права истинита наука, и коју не само нико, што је није могао доказима побити и преиначити, но се је као права наука кроз свих до сада протеклих деветнаест вијекова одржала чиста и невредима, због чега је корисном и спасоносном постала!

Највиша црквена власт у Краљевини Србији, прије неколико година увидјев, да је тамошње свештенство напустило прави задатак свој, учење народа јеванђелској науци, већ да је стало само на вршење вјерских обреда, — наредбом својом поменула је свештенство и најозбиљније му у дужност ставила: *да чешће у цркви и ван ње, проповиједа слово божије;* а да би рад овај могла контролисати, као и да би још ваљане бесједнике награђивати могла, наредила је, да јој свештенство све говорене оригиналне бесједе на намаку сваке године на увиђај шаље.

И ако нам није познато, да је речена црквена власт ма и једнога свештеника као ваљаног бесједника, од тог доба до сада за ту ревностну службу наградила и одликовала, и тиме да приволи и остало свештенство на већу дјелатељност у винограду Господњем, — ипак је ова наредба благотворно утицала на свештенство, да данас види користи од тога не само оно (свештенство) већ и народ, јер се многи свештеници међу се надмећу који ће што љепшу и прикладнију бесједу написати и изговорити, а многи су такве већ и штампали по разним књигама и часописима, о којима је се и критика повољно изразила.

Написати бесједу и народу је изговорити онако, како треба, те да је он разумјети може и к' срцу примити, није баш одвећ лака ствар, као што многи мисле... Сваки празник има своју тему, свој значај, кога свештеник треба пастви приказати; а како таквих празника преко године има подоста, и како се за справљање бесједа изискује поред добре воље, још и темељно и свестрано познавање св. Писма као и живота и рада свих угодника божијих; — то свештеник при справљању бесједа мора да је врло обазрив и да зна добро оно, о чему мисли бесједити.

Многи свештеници заузети пословима парохијским, или око обрађивања земље, те једине помоћи за подмиривање свакодневних потреба својих, — не досјежају више пута да се дуже вријеме са читањем св. Писма и осталих других полезних књига занимају; већ када им дође ред бесједењу, они узимају по коју од штам-

паних бесједа из каквих књига, па или из њих у цркви просто прочитају народу такву бесједу; или је пак само преписују на хартију, па је науче на памет и изговоре; тек само да им се не би за неврше̂ње ове своје дужности пребацило, или их духовна власт неби окривила што не бесједе; а неки опет на више бесједа штампаних узму по неколико одјељака, па како знаду поређају те чланке без икаквог смисла и поретка, и од самих њих сачињавају бесједу и такву огласе за оригиналну, па поштo је изговоре народу, шаљу је власти духовној као своју на увиђај.

Заиста, ништа смјешније, нити пак жалосније није, већ слушати такву искрпљену проповјед!! — Сваки бесједник има своје назоре, свој штил, у састављању бесједа; а сви опет пазе на развијеност и умно васпитање публике, којој бесједе. — Ако је публика свјесније, интелегентније, за њу бирају тему језговитију и бесједу праве штилом мало нижим, јер се бесједник мора нижа̂д свију уздићи, те да би на тај начин пријамно публику да га слуша и проповјед прима. Ако ли је пак публика из нижег реда људи; ако је простија, онда се и тема и штил, узима лакши, и проповјед се мора спустити на најнижу висину, те да би такву слушаоци могли разумјети. Иначе би толико исто значило, као када би Србину говорили пеку најбољу ријеч на ком страном језику, кога он незна и бесједу му не разумије!! — Према томе дакле, грије̂ше јако сви они свештеници, који из разних бесједа по нешто узимају и од тога граде проповјед, или пак говоре простом народу бесједе из штампаних књига, које су махом све вишим штилом написане. Такве бесједе не само што неће моћи имати никаквог дјејства код публике, но је она ни разумјети неће моћи. — Отуда је сигурно и постала она прича о неком свештенику, који је направио такву једну искрпљену бесједу да је ни сам није могао разумјети и једном приликом говорно ју је народу у цркви, мислећи, да ће се њоме популарисати код пастве своје. Говорећи тако и све непрестано мислећи о томе, — он је толико био занешен, да није примјетио, када су један по један *„од благочестивих“* из цркве излазили докле само црквењак није остао; па када се и овоме досади слушати га, он је смјерно приша̂о к' попи бесједнику рекав му: *„Бога ти попо, када повеш куће заповори врата црквена, ево ти кључеве, а ја одох!“*

Ове дакле приче, коју многи знаду, сваки се свештеник увијек треба сјећати, па старати се, да бесједом својом занима слушаоце и приволи их, да га слушају и потпуно разумјети могу; иначе, боље је и да не бесједи и ауторитет бесједнички понижава и омалоуважава.

Из прибављене праксе за вријеме своје деветнајесто-годишње свештеничке и парохијске службе, држим, да ћу браћи свештеницима користити, ако их укратко упозорим са слиједећим омилитичним правилима и обратим им пажњу, што требају највише мотрити при састављању бесједа, које се у цркви говоре.

Када дакле свештеник о коме празнику хоће проповјед у цркви држати, он ће прије свега дужан бити *добро проучити живот и рад свештитеља* о коме мисли говорити. Затим ће промислити о чему ће бесједити и *изабрати себи извесну тему*, као на прилику: о познавању и поштовању Бога, дијељењу милостиње, хришћанској љубави; љубави на спрам ближних и отачбине, исповиједању и причешћивању, и другим добрим и богоугод-

ним дјелима итд. Но тема се има свагда саображавати са значајем и духом њеним, или самога празника.

Пошто је дакле тема изабрата, ваља начинити *краћак увод, затим изложити суштину саме теме, њу упоредити и довести у склад са начим животом, а потом од туда извести поуку и бесједу закључити.* Бесједник се ни у ком случају *не смије од изабране теме удаљити*; но се непрестано мора око ње находити.

Бесједник у говору своме треба *да је што краћи.* Дуго бесјеђење, а особито у цркви (гдје народ стојећи слуша и службу божију) изазове код публике негодовање, и не радо слуша и најбољег говорника. По другим пак мјестима, гдје публика сједећи слуша бесједу, као: о забавама и другим мјестима, ово може бити и мало дуже; али у цркви никако.

Бесједник се мора још обазирати и на *душевну развијеност и образованост публике,* па према њој и бесједу удешавати. Једна иста бесједа (ма била и најбоља) не може једнаког дјејства имати код сваке публике. С' тога је свештеник дужан да скроз проникне и завири у умну моћ и образовање своје паства, па према томе и бесједу да удеси, ако мисли да публика од ње користи има.

Даље, бесједник треба добро да *бесједу на памет научи* и тек тада је говорити. Најбоља бесједа, ако се из књиге чита, не може упливисати толико на публику, као када се на изуст говори.

Читање и пропраћење штампаних бесједа из разних књига може свештеницима умно давати само правац, кога се при састављању бесједа имају придржавати; могу се згодним мислима и изразима њиховим користити; али се читаве бесједе или поједини одјељци из њих никако не смију узимати и само се од њих бесједа начинити.

Свештеник, који баш није вичан бесједу сам саставити, или за ово не би имао времена, — може се и штампаном (туђом) послужити; али свакојако морао би бити толико увиђаван, да умије од таквих изабрати ону, која би за његову публику била подесна и разумљива.

Добро би урадила браћа свештеници када би ово свагда на уму имала, па се према томе и управљали, јер би у том случају са својим бесједама доиста пастви својој користити могли.

Најпризнатији наши оратори и бесједници Њ. Високопреосвештенство г. Митрополит Михајило, и блажено-упокојени владика Гаврило и пок. архимандрит Сава Јовшић видимо, да су се увијек ових правила придржавали; па с тога смо и видјели, да су они омиљени бесједници у народу и да су бесједе њихове с' вољом и пажњом слушане и к' срцу примане. Па када су дакле они овако радили, то смо и ми, као њихова млађа братија, дужни, да се у овоме на њих угледамо и горњих се правила придржавамо и проповједи наше удешавамо према духу развића публике, како би она на тај начин од нашег учења — бесједништва — доиста стварне користи имала; и о овоме се можемо угледати још и на самог Спасителя нашег, који свагда науку своју кратко, јасно и у причама, а све у духу развијености тадашње публике проповједаше, да га сваки, па и најпростији човјек могаше разумјети.

Зајечар, 24. новембра 1892.

Милан С. Пантелић,
свешт. зајечарски.

Поздрав црквеним пастирима на дан Рождества Христовог.

Има у години неколико дана, када су људи вољни и спремни, да забораве све своје ово-свјетске бриге, и сврћајући свој поглед и своју пажњу на јеванђелске догађаје, сјећају се и свога вишега позива за вјечни живот, сјећају се, да има Бога на небу, да на земљи међу нама невидимо присуствује увијек Христос, да има правде, да има добродјетељи. *У ово неколико дана, међу које спада и дан Рождества Христовог, повраћају се и долазе к нама, настројима црквеним, овдашње расијане по врлетима и долинама овога свијета. Оне тада на нас гледају и траже у нашим рјечима, молитвама и дјелима Христа:* „гдѣ Христосъ раждается?“

И откуда ћемо ми узети такове даре духовне, да би се тим тренутком свјетлости у нашој тами могли користити, и да би религиозни утицај тог дана могли повећавати тако, да Христова наука постепено прожма цио живот нашега друштва и народа?

Но прије, него ма ко и успије отворити уста, да одговори, он чује са свију страна: о каквом, за Бога узвишеву религиозног живота може и бити рјечи прије, него што се поправе услови нашега стања; прије него што будемо обезбјеђени са надржањем, и прије него што будемо заштићени и ослобођени од свјетске зависности и т. д.

Шта да речемо на те приговоре?

Допустимо, да су ти приговори умјесни; допустимо, да су спољни услови свештеничког стања збиља неугодни, но опет, зар се морамо чак и средстава за испуњавање наше дужности и наше заклетве, одрицати — средстава, која су нам дозвољена у свако вријеме и при сваким условима нашега стања и државног положаја?

Та средства састоје се у просвјетљењу и облагорођењу наших сопствених срца оним истинама божанственог откровења, које истине, макар у неколико годишњих дана, уздижу дух свега народа над овим свијетом и његовом злобом.

Ако ми мало боље заширимо у истине, које нам се откривају догађајима Рођења Христовог, то ћемо у њима наћи са свим јасно означена основна и битна правила свештено-пастирског живота и рада, тако, да дан Рођења Христовог, који је и велики и свети за све Хришћане, има специјални значај за свештеничку свијест, и то због тога, што је Исус Христос пастир-почаљник и добри пастир, који је дошао у свијет, да би спасао, што је изгубљено и просвијетио оне, који се налазе у тами и сјени смртној.

„*Открило се је ново тајинство*“, говори св. Григорије Богослов, „*открила се је нова тајна, а то је човјекољубива Божија наклоња и брига о ономе, који је пао због непослушности. Због њега је рођење и Дјева, због њега су јасле и Витлејем*“. Па какве ми истине за црквене пастире налазимо у тој новој тајни, у јаслама и Витлејему?

Ми овдје видимо дивно сједињење небеске славе и земаљског сиромаштва; видимо пештеру, но назријевамо и анђеле, који пјевају; видимо пред нама јасле, а над нама звијезду, као небеског путевођу. Па не говори ли то и о томе, да служитељ Божији не треба да се сувише печали и жалости због свога сиромаштва земаљског, друштвеног и имовног?

Зар витлејемска слика не утјешава скромне радинке, сеоске свештенике, који

не знају никад, или управо, који су заборавили за увијек и одмор и ситост и топлоту и своју сопственост независност? Зар ће они, који проповиједају рођеного у јаслама, туговати о томе, што за њих нема приступа у дворове и палате? Или ће на против они палатама и дворовима претпоставити палате људских срца, које су за њихове благодатне ријечи отворене, и куда силници овога свијета не могу промакнути ни са оружјем ни са новцем? На та смирена и убога средина, у коју ми долазимо са божићњом радости, зар нија ближе Виновнику торжества, него и једна друга? О свештениче! не ропћи за то, што са крстом у руци мораш ићи по сиромашним колибицама, погледај само, зар многе од њих, саме по себи не паличе да ону убогу пећину, гдје се је родио къ вышнихъ Живый? Погледај на своје сиромашне парохијане, зар то нијесу витлејемски пастири, којима је анђео први јавио „радостъ велію яже вдетъ всѣмъ людемъ?“ Улази дакле у њихове колибице не са огорченьем, већ са радошћу, тражи тамо Христа, и ако га нађеш, то не ћеш жалити себе ради овоземног сиромаштва, већ ћеш пожалити оне, који су сиромашни Христом, ма да су и богати овим свијетом, и којима је теже ући у царство небеско, него камили кроз иглене уши проћи.

И као што видимо, прва истина свештено-пастирства, коју смо у догађајима рођења Христовог открили, састоји се у томе, да нови благодатни живот, који је са собом донио Господ наш на земљу, и који смо сви у људима засађивати позвани — да тај живот нема нужде ни у каквој земаљској сили и премућству, већ на против још се боље и слободније развија удаљен од њих: наш нови човјек обнављава се, по ријечима апостола, баш тада, када стари труне и пада. Мислимо, да није нужно ту истину објашњавати са историјским догађајима и свакидашњим у животу појавама, јер је и једних и других толико много, да их свако може наћи.

Оћемо ли да толико много дугујемо о томе, што наш положај није у животу државном највиши? А зар је високо мјесто у њему заузимао „рождййся царь іудейскій?“ Чудновато уједињење државне зависности и превјечног божијег промисла ми налазимо у историјском причању о мјесту Христовог рођења.

Август Цесар управљајући се по својим чисто свјетским мислима и потребама издао је „повелѣніе написатися вселенной“. И зар са спољашње тачке гледишта нешто значи та појава, пред пописом, тим знаменитим и великим у свјетској историји догађајем, што једна мала и сиромашна породица провинцијалних јевреја иде за многим милионима подавника римских „записатися ко своей градѣ“ — Витлејем? А међу тим баш овдје се разрјешио главни узао и смисао, да постоје и супстаствују сви свјетови, остварила се ријеч Божија, коју су за хиљаду година прије казали пророци, и јавио се је Тај, пред којим је не само Рим, већ и цио свијет, само ситни трунчићи. Проповједници Христови! Зар ћемо на то тужити, што наш положај није висок, и што је у нечем зависан, и тим да правдамо свој свештенички неред — или опет, зар ћемо ликовати због тога, што преко нас дјејствује на свијет та Сила Божија, то Слово, којим „небеса утвердишася“, које је било у почетку, које је било у Бога, у ком је био живот и свјетлост, која просвјећује сваког, ко на овај свијет долази? Зар ћемо ми као пастири радити, да се докопамо државних премућстава, и због њих да заборављамо

дјело божије; или ћемо се пак боље и више бринути, да подражавамо апостолима, светитељима и преподобнима, од којих је већина била у најнижем стању, и ако су се кад и уздигли, то је било на кратко? Оћемо ли ми и при поправци нашег стања и положаја, гордити се над малим, простачким и „унижением“ сталежом, или ћемо се братски спуштати у услове њиховог живота, као и Господ, који је сишао са небесних пријестолâ, и који је примио зрак раба да би „**искушемымъ помощи**“? Ево дакле у чему треба да се састоји друга поука за пастире Христове цркве: наш друштвени положај био овакви или онакви, он не може имати битног значаја за објављивање и проповиједање свијету божанственог Слова.

Но чему нас још трећем уче мудраци „**звѣздамъ сіяжщіи и звѣздою научившіеся кланятися Солнцꙋ правды**“?

Пошто су истине божанственог откровења њима непознате и од њих далеко биле, то су их они тражили у својој волшебној мудрости. У наше дане и међу нама има такође много људи, од којих су далеко, не само жеље, већ и могућност, да се уче из откровења. Такови су, не само простачки сектанти, већ и многи представници образованог друштва, особито међу школском младежи. Зар и тамо не траже праве и добра, дакле зар не траже Христа и не знајући ништа о његовом непрестаном пребивању у цркви? Зар се не надају наћи га по разним кометама измишљених теорија опште и личне моралности? За те древне мудраце, — којима нијесу управљале страсти, већ једино жеља за истином и правдом, — Христос је нашао таку звијезду, која их је довела на исто мјесто, гдје се је он у свијет појавио: не ћемо ли и ми наћи такову звијезду за лутајуће по тами данашње тражеоце истине? Кад су мртва небеска тијела била направљена Словом Божијим за објављење Његовог рођења, то не налаже ли дужност на служитеље Слова, да траже у маглоштим њеровалима и теоријама данашњих безбожника — таковних идеја или својстава, која би у својој правој свјетлости и поступном развићу, довела ка премудрости Божијој макар искрене душе, те би тако и њима засијала свјетлост разума?

Но све, што је нехришћанско, ми не морамо одрицати и презирати, већ презирати у њему само хотимично зло и страсти, а све, што је у њему добро, научавати и доводити Христу, јер нема на земљи никаквог добра, које не би имало с Њим макар и непознате везе: таково треће правило свештено-пастирства открива нам Рождество Христово?

То правило није поштење, али уставимо се и на то нешколико правила, да би могли дубље у њих загледати, потврдити их са садржином светог писма, дјелима светих отаца и богослужбених књига, и за тим, промишљајући о томе, видићемо, да ми, пастири црквени, нијесмо са свим тако биједни и немоћни, нијесмо тако скучени у појмовима и стијешњени у раду, као што нам се често чини и представља. Ко жели за благо овога свијета и ради са пољашњим средствима, тај цио од њих и зависи: „**всѣкъ ко сꙋ̀ъ изыщꙋ нщꙋ̀тъ**“ (Мат. VI., 32); а ко је рођен духом и који се ради духом, тај влада са другим благом, и ако само његово *срце* буде тамо, гдје његòво благо, тò не ће њему никад ни пасти на ум свјетске оскудице.

Најпослије, ова ријеч није нова, само њезина животна правда није човјеку узијек приступачна. Али може бити, да ћемо

је примити, макар у овај дан, као у дан, када просвијетљени духовном радости ми — сви пастири — можемо рећи својој пастви са апостолом: „*Живот се је јавио и ми видјесмо и свједочимо, и јављамо вам живот вјечни, који бијаше у Оца и јави се нама. Што видјесмо и чусмо, то јављамо и вама, да и ви с нама имате заједницу; а наша је заједница с Оцем и са Сином Његовим Исусом Христом*“. (I. Јован. 1, 3).

Превео **В.**

Божићња прича.

Дивну је проповјед држао данас, на празник, наш сеоски попа.

Прије много стотина година, — рекао је он — овога дана дошла је у свијет истина.

„Истина постоји од искони. Прије свију бјекова она је сједила с Христом човјекољупцем с десне стране Оца небеског, у њему се она оваплотила и своју бувтињу зажегла на земљи. Она је била код подножја крста и била је разапета заједно с Христом; она је стајала у облику свијетлога анђела код гроба Христовог и видјела је васкрс његов. А кад се човјекољубац вазнесао на небеса, он је оставио на земљи истину као живога свједока своје велике љубави према људској роду.

„Од тога доба нигдје у свијету нема ни једнога једнога кутића, гдје ње не би било, гдје га она не би попунила собом. Истина васпитава нашу савјест, загрјева наша срца, оживљује наш рад, показује мету, којој наш живот треба да тежи. Озлојеђене душе находе у њој увјек поуздано и отворено убјежиште, у коме се умире и утјеше од случајних потреса у животу.

„Грјеше они, који мисле, да је истина ма кад крила лице своје или, што је још горе, да је њу некад лаж побједила. Не, није то било никад! Чак и у оним тужним тренутцима, кад се кратковидним људма чини да ликује отац лажи, она је ликовала. Само она није од привременога значаја, само је она без престанка ишла напријед, ширећи над свијетом крила своја и обасјавајући га свјетлошћу својом. Привидно ликовање лажи ишчезавало је, као тежак сан, а истина је све ишла напријед.

„С гоњењима и униженима истина је заједно силазила у подземне јаме и пела се на планинске кршеве. Она је с праведницима долазила на спалишта и била уз њих пред лицем њихових злотвора; истина је распиривала у њиховим душама свети пламен, отјеривала од њих мисли, да не клоне и да не издаду; она их је учила, да страдају са слављу. Залуд су слуге оца лажи мислиле да славе побједу, видећи побједу у оним живим примјерима, које дају казна и смрт. Најжешће казни слабачке су биле да сломе истину; оне су јој, напротив, давале већу и примамљивију силу. Гледајући те казни проста су се срца распаљивала, у њима је истина находила ново плодно земљиште. Спалишта су пламтјела и прождирала праведнике, али од пламена тих спалишта запаљивао се безброј бувтиња онако, као што на васкрс од једне запаљене свијеће пркну осјетле хиљаде пламичака.

„Али шта је истина о којој вам ја зборим? — На то нам питање одговара јеванђелска заповјед. Прије свега, љуби Бога, а за тим љуби ближњега као самог себе. И ако је кратка ова заповјед, у њој је сва мудрост, сав смисао људскога живота.

„Љуби Бога — јер је он животодавац и човјекољубац, јер је у њему извор добра, моралне љепоте и истине. У њему је истина. У оном истом храму, гдје се приноси бескрвна жртва Богу, — ирши се и непрестана служба истини. Сви знаци његови прожмани су истином, те и ви — па чак и најгори међу вама — кад улазите у храм, осјећате да сте умирени, да сте свјетлошћу обасјани. Овдје, пред лицем распетога Господа, ви ублажујете тугу вашу, овдје добијате успокојење за ваше збуњене душе. Он је био распет за истину, чији су се зраци од њега разлили на цио свијет, — па зар ћете ви клонути духом пред невољама, које вас нађу?

„Љуби ближњега као самог себе — то је друга половина заповједи Христове. Ја вам не ћу говорити да без љубави према ближњему не може

бити заједничког живота људског — него њу вам рећи отворено, без прећуткивања, да је та љубав сама по себи, без свију споредних помисли, украс и свечано ликовање нашега живота. Ми требамо да љубимо ближњега не ради тога, да смо с њиме у заједници, него ради саме љубави. Ми треба да љубимо непрестано, са самопрегоревањем, готови да увијек дамо душу своју за њих, као што добри пастир даје душу своју за овце своје.

„Ми треба да притечемо ближњему у помоћ, не рачунајући да ли ће нам он то вратити или не ће; ми треба да га заштитимо од невоља, макар видјели да ће оне и нас саме прогутати; ми треба да се заузимамо за њега пред силницима овога свијета, треба да идемо и у бој за њега. Љубав према ближњему то је најузвишеније благо, које има само човјек и које га одликује од животиња. Без њеногa животворногa духа сва су дјела људска мртва, без ње тавни и постаје непојамна цјел људскога живота. Само они људи живе потпуним животом, код којих гори у срцу пламен љубави и самопрегоревања; само они знаду за праву радост у животу.

„Зато љубимо Бога и један другог — то је смисао људске истине. Тражимо је и идимо стазом њеном. Не бојмо се мрежа, које лаж плете, него постанимо добри и нањњимо пред ту истину, коју стекнемо. Лаж ће се посрамити, а истина ће остати и сагрјеваће срца људска.

„Сад ћете се ви вратити кућама својим и почећете весеље о празнику рођења Господа и човјекољубца. Али ни у вашем весељу не заборављајте, да је с њиме дошла у свијет истина, да је она свакога дана, часа и тренутка међу вама и да је она свети пламен, који обасјава и загрјева људски живот.

Кад попа сврши и с пјевница се одјекну: „Буди имја Господње благословено“, по цијелој цркви чу се уздах — то је сва гомила свјета, која се молила Богу, као понављала у души: „јест, нек је благословено име Господа“.

Од свију, који су били у цркви, најпажљивије је слушао бесједу оца Павла, десетогодишњи син једне богате госпе, Серјожа Русланцев. За вријеме бесједе видјело се по неки пут на њему, да су му се суze купиле у очима, да му образи пламте, и да се цијелим тијелом погињало напријед, као да је хтјео да пита за нешто.

Марија Сергијевна Русланцева била је млада удовице и имала је имање у селу. За вријеме спахијског доба у селу је њеном било тринаест спахијских добара, која су била близу један другоме. Спахије су биле спромашне, а Теодор Павловић Русланцев био је најспромашнији — он је имао свега десетак робова својих. Али како су га почешће бирали за разна звања, он стекне мали капитал. Кад дође ослобођење сељака, он добије као спромашан спахија добар новац за откуп; а радећи оно земље што му је остало, могао је живјети од дан на дан.

Марија Сергијевна удала се за њега чак послије ослобођења сељака, и након године дана обудови. Теодор Павловић шпао је да прегледа своју шуму и коњ му се поплаши, абаци га са седла и разбије му главу о дрво. Послије два мјесеца у младе удовице нађе се син.

Марија Сергијевна живјела је одвећ скромно. Земљу обрађивати није могла него је дала сељацима у напољицу, а себи је остављала само комад земљице за баштицу и воћњаче. Сав њен домазлук биле су три краве и један коњ; а све слуге — једна породица од њених пређашњих чинчија у којој је била једна баба с ћерју и ожењеним сином. Та је баба надгледала у кући и чувала малога Серјожу, ћерка је кувала јела, син са женом чувао стоку и живину, и обрађивао башту. Живјела је она мирно. Трјела није оскудицу, дрва и све што је најславније за храну није се куповало. Сва су чељад говорила: „живимо к'о у рају!“ Чак и Марија Сергијевна заборавила је, да на свијету има и другчијег живљења (ово живљење она је врло мало видјела кроз прозоре института у ком се учила). Њу је бацао у бригу само Серјожа, и то тек по неки пут. Источетка он је растао добро, али кад се примакао седмој години, опазе се на њему знаци неке болежљиве осјетљивости.

Серјожа је био дечко бистар, миран, али слабуњав и болешљив. Кад му је било седам година Марија Сергијевна почне га учити да чита; испочетка га је учила сама, али послије, кад је дјетету већ била десета година, почне га поучавати и поп Павле. Мислила је у почетку, да даде дијете у гимназију, па га је за то почела учити у класичним језицима тек колико толико да буде спреман. Вријеме се примицало, а Марија Сергијевна у највећој брizи помишљала је о растанку са сином. Само ра-

станком од ње дијете се могло васпитати у школи, а међу тим губернијска варош била је далеко, а и она се није могла преселити, јер је имала мали приход. Она се већ преписивала са својим братом о Серјожи. Брат јој је живјео у губернијској варошци, гдје је имао неку малу службицу. Прије неколико дана била је добила од њега писмо, у коме јој је он јављао, да ће примити Серјожу к себи.

Кад су по повратку из цркве пили чај, Серјожа је био још ућутљен.

— Ја, мамице, хоћу да живим како истина вели! — говорио је он.

— На јест, дијете моје, у животу је истина нешто најглавније, умирила га је мајка: — само тој живот тек иде да дође. Дјеца друкчије и не живе, него живе како им истина налаже.

— Не ћу, маво, ја не ћу овако да живим; попа је говорио, да онај који жели како истина вели, мора свога ближњега бранити од свега. Тако треба живјети, а зар ја тако живим? Ето, ово дана сиромаху Ивану краву су продали. А зар сам га ја бранио? Ја сам само гледао и плакао.

— Па у тим је суама, сине, баш она истина. Та ништа друго нисмо ми могао учинити, Ивану је продата крава по закону, за дуг. Постоји закон такав, да сваки мора свој дуг да плаћа.

— Мама, Иван није могао да плати. И баба вели да нема сиромашнијег човјека од њега. Гдје је ту праиде? Зар је то истина, по којој људи треба да живе?

— Ама велим ти, сине, то је закон, а сваки човјек мора по закону да се влада. Чим људи живе у каквој заједници — у друштву — онда немају права да не раде своје дужности. Боље ће бити да ти мислиш о књиги — то је твоја истина, по којој треба да се владаш. Кад одеш у гимназију буди прљежан, владај се добро — па ће то значити да живиш како истина налаже. Ја не волим, кад видим да си узнемирен ма чим. Што год видиш, што год чујеш, — све то долази у твоје срце. Попа је говорио онако, уопште за све људе; у цркви се друкчије не може ни говорити, а ти то све на се примјењујеш. Моли се Богу за твоје ближње, па ти Бог не ће више тражити од тебе.

Серјожу то не умири. Он отрчи у кухињу, гдје су млађи пили, као на празник, чај. Куварица Стјепанида нешто је радосно чарикала око пећи и сваки час дизала лонац с добром месном чорбом. Мирис од ужежена меса и праничнога колача осјећао се на све стране.

— Баба, ја хоћу да живим као ми истина налаже, — рекне он.

— Гле, како је он то рано наумио, — наљути се баба.

— Збиља, баба, ја ћу то да урадим, заклео сам се. Умријећу за истину, а неистини се нећу покорити!

— Ал' слатки мој, шта ли ти је то ушло у главу!

— А зар ти нијеси чула шта је у цркви попа говорио? — За истину ваља живот дати, — говорио је он. На бој за њу сваки је дужан да иде!

— На већ зна се, шта се у цркви говори! Црква и јест за то да се о добрим дјелима у њој говори. Али ти, благо мени, и ако треба да слушаш, треба и главом мало да мућнеш.

— Живити како истина налаже мало је и незгодно, — учитељски рекне радник Григорије.

— А што ја, на примјер, с мамом нијем чај у соби, а ви у кухињи? Зар је то право? једно се Серјожа.

Је ли право или није не знам, али тако је од памтивијека. Ми смо људи прости, нама је добро и у кухињи. Кад би сви пили у собу, ко би нам соба наготовио?

— Знаш шта је, Сергије Теодоровићу? — опет рекне Григорије. — Кад одрастеш, пиј чај гдје хоћеш, у соби или у кухињи. А док си мали сједи с мамом — ништа правије неће бити за твоје године! Кад дође попа на ручак и он ће т доказати. Ми свашта радимо: за стоком идем по земљи пљакамо, па како можемо сједити соби?

— А ма то баш и није право.

— А ми мислимо друкчије: кад су господари добри и милостиви, онда раде право; а ми сад усрдно њима служимо, и кад их не варамо, — радимо право — онако како истина налаже. Биће добро, ако сви тако раде.

Настане трептуло ћутање. Серјожа је хтио нешто да одговори, али су Григоријеви разлози били тако искрени, да се он колебао.

Баба прекине ћутање рекавши:

— У нашем мјесту био је спахија Расошников. Најприје живио је као и други, а послије науми да живи праведно. На шта је на помјетку било? — Продао је имање, новац је раздао сиротињи и сам отишао у свијет. . . Од тада га нико није видио.

— Ето, баба, то је човјек! . .

— А имао је сина у Петрограду у неком пуку.

— Отац раздао имање, а син је остао без ништа . . . Сина би требало упитати је ли добро отац урадио, — рекне Григорије.

— Ја, није разумно добро. Што ме, вели, дао у пук, кад ми није дао издржање.?

— Дао у пук . . . није дао издржавања, . . . машинално је понављао Серјожа за Григоријем, збуњујући се овим упорећењем.

— Ја памтим, рекне Григорије, да је у нашем селу био један мужик тога Расошникова, име му је било Мартин. И он је све новце своје раздао сиротињи, само оставио кућу породици; па онда узео торбу, и крадом отишао у бијели свијет. Само је сиромах био забрањио пасош па га етапним путем врате кући послије мјесец дана.

— А зашто? зар је он што рђаво урадио? — упита Серјожа.

— Рђаво, вељаво, — ја не знам, и ти вели да није лако живити како треба. Без пасоша није слободно ићи — то ти је. Јер да није то, ми би се људи разишли, и род напустили, па се живити не би могло од скитница. . .

Допију чај, устану и помоле се Богу.

— Е, ми немо сад да ручамо, — рекне баба, Серјожа, благо мени, иди мами на сједи код ње; сад ће ваљда и попа с попадијом доћи.

Збиља, око два сахата по подне дође попа с попадијом.

— Поно, ја хоћу да живим како је право, — како истина налаже! И у бој ћу за њу поћи! — рекне Серјожа попи мјесто добродошлице.

— Жесток војник! к'о пећурка, и у рат се спремно! нашли се попа.

Баш ми је досадно, од јутрос све о томе говори, — рекне Марија Сергијева.

— Нека га, нека говори; наговориће се, па ће и умутати.

— Неће, не! викне Серјожа; ви сте говорили да треба живити како истина налаже . . . у цркви сте говорили.

— Па за то и јест црква, да се у њој о томе говори. Ако ја као свештеник, своју дужност и не учиним, црква ће сама опоменути људе да раде како ваља. Осим онога што ја говорим, све што се у њој говори истина је; само сурова срца могу остати глуха према њој.

— А како живити треба? . .

— Живити треба како је право, како истина вели. И ти, кад одрастеш, истину ћеш појмити како треба; а за сад ти је доста што живиш како доликује твојим годинама. Воли мајку, старије поштуј, учи добро, владај се лијепо — то је истина, тако живити треба у твојим годинама.

— Али они мученици . . . оно, што сте мало час говорили . . .

— Бивало је у свијету и мученика. И клевете треба сматрати као истину. Тебе само још није вријеме, да о томе мислиш.

— Мученици . . . спаљиште . . . — шапутао је Серјожа у забуни.

— Престани! срдито му подвикне мајка.

Серјожа умукне и тако је пређутао све вријеме ручка. За ручком се говорило о обичним селским пословима. Причали су сви наизмјенице, и из прича се није видјело да су истина и правда одржавале побједу. Управо рећи у причању није било говора ни о истини ни о неистини, него о обичном животу, каквог видимо од памтивијека. Серјожа је безбројно пута слушао такве разговоре, али га они нијесу дирали. Онога пак дана у његовој души било је нешто ново што га је потресало и узбуњивало.

— Једи! — говорила му је мајка, видећи да он скоро ништа не једе.

— Ни сегоре само шепа сама, — рекне од своје стране попа. — Слушај мајку, — тим ће најбоље посвједочити твоју љубав према истини. Треба волити истину и правду, али правити се мучеником без узрока, — то је тамнина самољубља.

Попине рјечи опет узбуне Серјожу; он се нагне над тањир и почне јести. Најзадред зајеца послије тога. Сви се узбунише и пролетише к њему.

— Да те не боли глава? — упита га мајка.

— Боли, — одговори он слабим гласом.

— Иди леси у постељу. Баба, намјести га!

Серјожа оде. Ручак се на неколико тренутака прекиде, јер Марија Сергијевна не може издржати него оде да види Серјожу. Послије

мало, вратише се и она и баба рекавши да је Серјожа заспао.

— Испаваће се, па ће га престати! — умириво је отац Павле, Марију Сергијевну.

Испред вече дијете не бјеше прошла глава, него га још и нека ватруштина обузела. Ноћу је дијете немирно спавало, често устајало и тражило нешто око себе.

— Мартин . . . сталним путем ни за шта. . . . Шта је то? — мрмљао је он непрекидно.

— Каквог то Мартина помиње? изненађена мајка питала је бабу.

— Сјећате ли се оног мужика, што је отишао од куће своје у свијет да проси? . . Мало час је Григорије пред Серјожом причао о њему.

— Ви све о неким будалаштинама причате! — срдито рекне Марија Сергијевна: — не треба дијете никако пуштати к вама.

Сјутра дан, послије јутрење, попа се понуди да оде у варош по љекара. Варош је била далеко тако да љекар прије ноћи није могао стићи. Уз то љекар је био стар и рђав; ништа није знао осим једног једитог лијека, који је давао и за унутрашње и за спољашње болести. У вароши се говорило о њему да у медецину не вјерује, а да вјерује у свој лијек.

Око једанајест сати ноћи, љекар дође. Прегледа дијете, опипа му било и рекне он има „малу ватру“. Послије тога нареди да се дијете истрља опијем његовим лијеком и да дијете кашике од њега попије.

— Има мало ватре, али све ће то престати одмах, као руком да однесеш! — утјешно рекне он.

Љекару донесу вечеру, па му намјесте да спава; а Серјожа је сву ноћ кукао и превртао се, као да је на ватри.

Неколико пута будили су ноћу љекара, али је он непрестано говорио да му дају његов лијек и да ће у јутру све боље бити.

Серјожа је бунцао, и у бунцању понављао: „Христос . . . Истина . . . Расопљиков . . . Мартин . . .“, тражећи све нешто око себе и говорећи: „гдје је? гдје?“. . Пред зору се умири и мало заспи.

Љекар оде, увјеравајући да му ништа неће бити и извињујући се да мора ићи због болесника у варош.

Тај дан био је дан страховања и наде. Док се још видјело, бошику је било добро, али је био тако слаб да није могао ни говорити. Кад дође мрак, ватра га опет обузме и било му почне јаче кућати. Марија Сергијева са страхом је стајала уз постељу, трудећи се да појми нешто, и ништа није могла да појми.

Докторов лијек баце: стара дадиља Серјожина метала му је хладне крпе, слачицу, давала му да пије куван липов цвијет, — једном ријечи употребљавала сва средства, за које је знала да помажу.

Пред вече настане агонија. У осам сахати у вече изгрије мјесец, а како завјеса не бјеху у соби се видјела на зиду велика свијетла тачка. Серјожа се подигне и пружи к њој руку, да је узме.

— Мама! — прошапће он: — погледај! сав је у бијелом одијелу. . . То је Христос. . . То је истина . . . Ја ћу за њим . . . Њему. . .

Он падне на јастук, дјетињски закркља и издахне.

Истина је синула пред њим и напојила му све биће његово блаженством; али ослабљело срце дјетиње неиздржи непадну радост и пресе.

Од *Шчедрина* с руског. „Омладина“.

Старо-српске књиге у горашкој цркви.

(Свршетак).

III.

Триод Стефана од града Скадра.

Колико бујна бијаше умна снага Србинова у XVI. вијеку и колика ревност и преданост његова у служби своје свете матере цркве, томе је, осим познатијех издања војводе Божидара, затијем издања горашке, милешевске и другијех српских штампарија онога времена, јасан свједок још и ово издање побожног Стефана од града Скадра. Мени није познато, да ли

је овај производ његове красне душе већ до сад објављен и описан у српској књижевности, и за то ћу се позабавити овђе потањим описом овога „Триода“, држећи, да неће бити на одмет, да се ова публикација придружи могућој пређашњој књиженој објави.

Књига је у формату обичне црквене осмине великог кола; листови су дугачки по 29 а широки по 20 цм. Хартија је сасвим дебела, а средње финоће. Повез је чврст, а дебеле дрвене корице обложене су јаком кожом, са одговарајућим шарама.

Штампа је крупна, чиста, јасна и доста лијепа; мала слова висока су по 4 мм. Текст је раздијељен у двије колоне по дужини, које су високе по 23, а широке по 6·7 цм. Слова су чиста црквена ћирилица; само у по ђе-којој титли, н. пр. над ријечи „слава“ имаде слово к облик босан. ћирилице. У штампи је скоро подједнако употребљавано ъ као и ь, па се они трудбеници још свуда служили са ы, а ниђе са ѣ, свуд са ѳ, а ниђе са ѧ, пак имаду и ѳ и іѳ, а такођер и скраћења за двоглас „тр“ и „ть“. Мастило је црно, а наслови и почетна писмена појединијех одјељака црвена. Главни наслов на почетку: „Трїѡдїонъ сѣ҃ѣмъ почи҃немъ“ наведен је красним великим словима, а монограмским спојевима, онако, као што је у херцеговом натпису; његово слово ѣ, исто је облика са такођијем словом у спомењутом натпису. Ред табака означен је у доњем десном углу на сваком 1. 2. и. 3. листу, и то рим. словима и бројкама; н. пр. а I., а II., а III. — в I., в. II., в. III. и т. д., али је нека побожна рука, на првом примјерку истог триода ставила другу ознаку табака и то малијем црквеним словима, на средини доље, на сваком првом и пошљедњем листу у табаку.

Од овог Триода налазе се у горашкој цркви два примјерка и оба су у главном прилично очувана. Од првог примјерка налази се данас сав садржај од почетка па до свршетка, ђе је на засебном листу поговор надавалца исте књиге; само нема листова од евент. предговора и повеза. Други примјерак нема увода ни 1.—3. табака; од 4. табака имаде само 4 листа, а остало даље до краја све, заједно са поговором. Овај је други примјерак употребом много оштећен, дочим је онај први боље очуван.

Пошљедовање овог Триода разликује се од садржаја данашњијех књига исте врсти у толико, што се у њему налази дот. текст почевши од нећеље Митара и Фарисеја, па укључиво до петка 6. нећеље вел. поста, чиме се књига уједно завршује; данашња пак редакција имаде такођер и пошљедовање Лазареве суботе, Цвјетне нећеље и цијеле велике седмице, до укључиво свега пошљедовања на вел. суботу. Ову околност означује и сам главни наслов на почетку књиге, који гласи овако: „Трїѡдїонъ сѣ҃ѣмъ почи҃немъ ѿнеді҃ѧ мытара и фарисеа, даже досконуи сѵ҃го лазара“.

Правопис и склоп текста истонјетан је ономе у октоиху војводе Божидара, а и језик овога издања, не заостаје својијем србуљскијем облицима иза другијех издања онога времена. У потврду томе нека послужи овај вриједи нападак: Непомолимсѧ фарисе҃йскы҃ бра҃тїе. ѩко вы҃нїѣ҃ сѣкѡ. смѣ҃ритсѧ. смѣ҃ренъ сѣкѡ пре҃кдь бы҃ мытарски покаѧнїе҃мъ зовоу҃ще. ѡц҃е҃сти насъ бж҃е гр҃ѣшныѧ҃. … или: „Ѳ҃ѵ҃ческа҃го да҃ра, расточ҃ивъ когда҃тство. съвъселенскы҃ми пасх҃ѣсѣкѡти ѡ҃кланны҃. йтѣ҃ць желае пи҃ре. гладомь та҃ѧхъ ненасы҃таѥ҃тсѧ. йны҃мъзвратйтсѧ кънѣго ѹ҃тро҃кномъ ѡ҃ц҃ѣ҃ вы҃нимаюсѧ слъзами. прїимнмѥ҃ ѩко наи҃мника, припа҃дающа҃ чл҃колюбїемсѧ йспсѧме“.

Од овог Триода налазе се у горашкој цркви два примјерка и оба су у главном прилично очувана. Од првог примјерка налази се данас сав садржај од почетка па до свршетка, ђе је на засебном листу поговор надавалца исте књиге; само нема листова од евент. предговора и повеза. Други примјерак нема увода ни 1.—3. табака; од 4. табака имаде само 4 листа, а остало даље до краја све, заједно са поговором. Овај је други примјерак употребом много оштећен, дочим је онај први боље очуван.

Пошљедовање овог Триода разликује се од садржаја данашњијех књига исте врсти у толико, што се у њему налази дот. текст почевши од нећеље Митара и Фарисеја, па укључиво до петка 6. нећеље вел. поста, чиме се књига уједно завршује; данашња пак редакција имаде такођер и пошљедовање Лазареве суботе, Цвјетне нећеље и цијеле велике седмице, до укључиво свега пошљедовања на вел. суботу. Ову околност означује и сам главни наслов на почетку књиге, који гласи овако: „Трїѡдїонъ сѣ҃ѣмъ почи҃немъ ѿнеді҃ѧ мытара и фарисеа, даже досконуи сѵ҃го лазара“.

Правопис и склоп текста истонјетан је ономе у октоиху војводе Божидара, а и језик овога издања, не заостаје својијем србуљскијем облицима иза другијех издања онога времена. У потврду томе нека послужи овај вриједи нападак: Непомолимсѧ фарисе҃йскы҃ бра҃тїе. ѩко вы҃нїѣ҃ сѣкѡ. смѣ҃ритсѧ. смѣ҃ренъ сѣкѡ пре҃кдь бы҃ мытарски покаѧнїе҃мъ зовоу҃ще. ѡц҃е҃сти насъ бж҃е гр҃ѣшныѧ҃. … или: „Ѳ҃ѵ҃ческа҃го да҃ра, расточ҃ивъ когда҃тство. съвъселенскы҃ми пасх҃ѣсѣкѡти ѡ҃кланны҃. йтѣ҃ць желае пи҃ре. гладомь та҃ѧхъ ненасы҃таѥ҃тсѧ. йны҃мъзвратйтсѧ кънѣго ѹ҃тро҃кномъ ѡ҃ц҃ѣ҃ вы҃нимаюсѧ слъзами. прїимнмѥ҃ ѩко наи҃мника, припа҃дающа҃ чл҃колюбїемсѧ йспсѧме“.

Над насловом у почетку текста налази се лијепа, четвероугласта, орнаментска, црна слика, у виду красног сплета. Средину те слике сачињава лијепо изведено распетије, које допире подаље изнад овог четвероугластог орнам. сплета. Краци крста свршују се ширим кружима, у којима су симболике евангелиста: горе орао, доље во, десно анђео, а лијево лав, а око пријечака крста ови натписи:

$\frac{\text{ѻ}|\text{хс}}{\text{їс}\ \text{нн}|\text{кы}\ \text{їи}\text{к}}$ Што она слова їс и їк означавају, то не знам растумачити[1]). Под доњијем краком крста, а у основи овог кићеног четвероугла, налази се повећи бијели круг, са слиједећим црно штампаним ријечима:

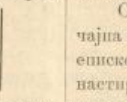

Под овом сликом отштампан је црвеним мастилом овај сада нешто нечитак израз: „**вицинцеде господинъ вожидаре ѥкоѥ ѿдь старца**“. Који је смисао оних ријечи, то не могу право протумачити, па -зато остављам ону ствар искуснијем од себе, премда ми се чини, да овај писус указује можда на Божидарева сина Вићентија, који је такође ходио трагом свог славног оца, па је можда Стефан од града Скадра стајао с њиме у каковој свези.

На првом примјерку овог Трнода имаде само један незнатан запис, написан на омотном листу задње корице, полурукописно, црним; гласи овако: „**да се зна када паде снѣгъ мѣсца . . . . . поки чега пролетно поѣ дањъ з на 1756.**“ Слова овог записа чиста су ћирилица, са правим, скоро данашњим, рукописним обликом за слово ћ. Име мјесеца не читко је; нагледа као да је септембар, али и април.

[1]) Значи: „Сине Христов, похвала ријечима“; а може да значи и: „Слово Христово, побједа крагом“. „Сијет Христов, просвјећујет всјех“. Ур ед.

Други примјерак Трнода сачувао нам је два записа, од којих је први особито значајан. Један се налази на предњој корици, а други одмах иза поговора Стефанова на дотичном листу.

Први је писан полурукописно, ситно, црним мастилом, а лијепим старинским обликом. Гласи овако: „† **къ лѣта зриг** (7183. = 1675. или по горашкој ери 1683.) **прѣждастно ѵѣко показа се звѣзда знамнита съдеутомъ, кътолѣт изиде прѣсѵѣтлии архїепископъ кѵр арсенїе на Косѵѳ иѣсто лѣто погорѣ монастиро ораховица**“. Слова овога записа чиста су ћирилица, само слово к имаде тзв. босански облик, коме се тек у неколико приближује слово к, д и з.

Овај запис садржи у себи три значајна историјска момента: 1. налазак архиепископа Арсенија у Босну; 2. погор манастира Ораховице на Лиму; 3. искључивање Подриња из Босне.

У погледу првог момента нужно је да се разјасни, који то архиепископ Арсеније изађе у Босну и да ли то бијаше дабарски епископ онога времена, или можда патријарх српски Арсеније Чарнојевић, који наскоро иза овог догађаја, год. 1690. изведе око 40.000 српских породица у угарске земље. Но мени је тешко да свестрано ријешим оно питање, јер немам нужних података на могу само нагађати, да се о овоме архиепископу Арсенију може држати и једно и друго. У шематизму дабро-босанске епархије за 1883. налази се на стр. 3.—6. преглед архијереја исте епархије од почетка па до исте године, али међу дотичним именима при крају XVII. вијека, нема архиепископа Арсенија. Кад би се узело, да је тај Арсеније ипак био дабарски јерарх, јер га запис не назива патријархом, онда је он управљао дотичном столицом у времену између епископа Христифора (1671.—1681.) и Атанасија

(1681.—1688.) како су приведени под бр. 18. и 19. на стр. 4. истог шематизма. У овоме случају пренешена је столица дабарских епископа већ год. 1675. или правије 1683. у Босну, дочим је пренос од год. 1717. (шем. стр. 4. под 22.) био јамачно дефинитиван свршетак ове прваше сеобе. Но с друге стране могло би се још и то мислити, да се у оном запису ипак означава патријарх Арсеније, који је тадај можда био још митрополит, па прошао у Босну, можда на састанак са повјереницима цара Леополда I., или са њим самијем, да води преговоре о ономе великом предузећу, које у томе времену навађано бијаше. Свакако, ја овог питања овђе не могу коначно да рјешим, јер осим несташице података, не могу ни то да знадем, да ли подаци, по којима је састављан шематизам од год. 1883., дозвољавају умегање архиеп. Арсенија међу дабарске и дабро-босанске јерархе на дот. мјесту. Но ја сам ово питање ипак потакао с тога, да га прихвате и коначно рјеше они српски писци, који су у бољијем приликама.

Онај погор манастира Ораховице, прибиљежен са фаталистичким спојем у запису о појави знамените репате звијезде[1]) о Божићу 1683. могао је настати или ушљед непажње, или елементарном непогодом, или (што је врло вјероватно) насилијем путем од душманске руке, у приправљању онога великог покрета, кад се српски народ подигао, да у свези са царем Леополдом I., збаци са себе тешки и дугодрајни османски јарам.

Што писац записа, који је постао код херцег. цркве у Горажду, не сматра Подриње и Полимље Босном, и о архиеп. Арсенију вели, да иђе у Босну, (јамачно из Бање или Милешева), то је лахко разумјети, јер исти крајеви све до краља Твртка бијаху саставни дио старе српске државе, а тек касније (око 1374.—1376.) припадоше, и то само на кратко вријеме, босанској краљевини, па онда најпослије државној говорини Стјепана Косаче, Херцеговини, војводини св. Саве. Тај запис доказује, да још ни при крају XVII. вијека, не бијаше н. пр. предјелно име „Подриње“ замијењено са опћим именом „Босна“, као што је данас случај.

Други запис на овоме примјерку триода, изведен је красним црквен. словима, црнијем мастилом, а чистом ћирилицом, сасвим у виду штампе, па још изгледа, да га је извела иста она рука, која и предјашњи запис на корици. Исти запис гласи овако: „Сіе книгѣ гл҃еми трі҃wдь фарисійскаѣ окіноки нлі҃а рѣ҃ кѫ҃ѣи wц҃ѣ мишленѣ задѣѣ прихрамѣ сѵ҃тго мч҃нка хр҃а гєwргі҃а. въ лет҃ зрнд“. Ове ријечи вриједног писца забиљежене су годину дана касније од оног значајног записа, и свједоче, да је горашна задужбина Херцега Стефана, вијерна своме натпису, и у XVII. вијеку имала св. великомученика Георгија као свој храм.

У погледу прилика, које су биле повод издању овог Триода, као и у погледу тога, ко је издао ову књигу, кад и ђе, нека послужи овај красни и духовити поговор Стефана од града Скадра, који је пун особите милине и религиозно-моралног чара, красни свједок духовног расположења и моралне снаге оних наших нараштаја. Тај поговор гласи у цјелини овако:

[1]) У великом географском дјелу Adrijana Balbi, Беч, Хартлебеново. издање, стр. 5. налази се, како се године 1682. појавила по пети пут „Halley“-ева комета. Тиме се повећање утврђује околност, да је запис писан 1683. год. па је то онда још један нов податак у погледу горашње ере, по којој су године од створења свијета прорачунаване у годишње од Христа са 5500, а не као по цариградској ери са 5508 година. Најближа појава комете према години 1682. била је (према истом дјелу) она од године 1665. и 1774. — Halley-ева комета од 1682. није имала репа, зато се и вели у запису „гѣдоугомь“ с кругом).

Иже вътрониде славимаго вѣ.

Въсебѣгыни вѣ накыжды час иднь нькыме призиваетъ нась късебе различнымы своими тварьмы. всюудоу оубо пространътіемь нѣсенымь итого красотоюже неисетою. всюудоуже земнымь всеканіемь итое различнїими прѣдѣли. потомиже пророки и вѣодѣхновенымь писаніемь. послѣжде оубо своимь единородымь сїомь рожденымь ѿсѣмене давидова попьти. сіе оубо толико вѣроугробіе вѣжіе подобаетъ извѣсно вънимати исъпопеченіемь съвѣгодати. ыко да неблагодарни втомлыхъ вѣгъ вжрѣтемсе. поневе толикими коупілами житеискыми съпълтамсе. еще же ипоравоценіемь лютых агарянъ погроужамсе. напачеже. оу быстрастен. всюудѣхнѣемь вѣжіствьныхъ книгъ съдръжимсе. ыко ниже малоую чѣсть вркмена възмоци къ-нѣкоен полезы дшеполезнѣи ѿтлоучити. нь данекасѣ дароваиноимь вркме ѿѣа въсоуе истъщимь. ниже данынн намь талентъ въземлю съкрыемь. тѣмь повѣжіоу маноекіоу съдзмь послѣдоующи прѣжде нась бывшихъ изредных мѫжіи. иже добрими своими дѣлеси вѣчноую паметь наслѣдоваши. аще втомлыкыми коурами и метежи мира сего вламеже. потъщнхомсе исписати сіе вгодъхновені книгы трѣшды. или ыкленнѣишіе рѣци трѣпѣсныцы. иже носетъ въсеке ветхаго и новаго завѣта различна ѣчнїа творенїе йкоу и земли. пръвомоу чѣкъ създанїе. втомѣ ѿраа изгнанїе. икранніе сіса христа къпамь съхожденїе. И ыко дакъкератцѣ рекоу добрымь оуподобленїе а злымь ѿвращеніе. Сіа же всѣ ысно нас казоуютъ ѿнѣсконы вжіе хотѣніе. съпамь бывшее. тѣмиже ыкоже прѣжде прѣдварикши рекох азъ мьнїи. Стефан ѿграда скадра нетъкмо посрѣдѣ моих кратіах. нь идрѣгых православныхъ хрістіань. потрѣбнѣе всюудшеполезныхъ книгъ. того ради аще что боудетъ вънихъ недостатъчно. мѧимсе ыко дасълюбовѣ исправлѣете. поневе самохотнѣ или нѣкоимь нашим небреженіемь нѣедина чрта вѣсих погрѣшнсе. вѣдче аще книголюбны боудѣте и покажетесе вѣгодарни всѣхъ въ истинѣ нась наволиѣи подвигъ въздвигнете. еже и прочюю страноу всетавшвю сее книгы съвѣкымь тварінѣемь исписати.

Съвършисе вълѣто ѿ сїснаго
прішествїа ѣа нашего їѵ ѵа ѧѳѣа
месеца геноуара на 5
въ вѣохранимь градѣ венетскымь.

* * *

Овиме сам пришао крају описивања онијех старо-српских књига, што се до данас сачуване у Херцеговој цркви. Но да је којом срећом било више свијести у парштајима новијег времена, као што је бијаше у прашњих покољења, ова би радња била и опсежнија и богатија разноврсним моментима наше прошлости. Јер, како појединци још данас причају, чувала се у Херцеговој цркви прије 23 године прилична множина разноврсних старинских књига, а имаде још и живијех очевидаца, који казују, да пред прерађиваньем у год. 1869. бијаше на тавану над пиратком паше Сијерчића књигâ на товаре, али бијаху исте године скоро све разбацане и попиштене. Кад се узме у обзир, колико занимљивих историјских и културних момената (н. пр. између осталога и пажња писаца према астрономским и метеролошким појавама) садржавају само ове онако слабо сачуване књиге, то онда колико ли је нетек могао бити богатији садржај онијех силних књига, што са људске несвијести и немара пропадоше, сарањивши својом пропашћу многа бисер-зрнца, која могаху тако јако послужити расвјетљењу појединих питања наше народне и црквене прошлости. Жалост за тијем пропалим споменицима мора бити тијем већа, кад се узме у обзир немила збиља, што у горашкој задужбини Херцега Стефана, потоњем пребивалишту честитог старца

Божидара Горажданина и његовијех сатрудбеника, јеромонаха Теодора Љубавића и ђакона Радоја, нема данас ни једног споменика од књижевних трудова њиховијех вриједних руку, које већ год. 1529. својијем производима подмириваху духовне потребе Подриња и другијех крајева наше отаџбине.

Но поред свега тога, што сам пришао крају овог описа, ја га ипак не могу да завршим, а да не отмем забораву још некоје записе, што се налазе на дот. црквеним књигама новијег времена.

1. На „Минеју“ за април (руско издање) налази се по дну текста, а подписан на поједине листове (како је овђе растављено) слиједећи запис: „. . . ѿкѣпї рака кож | . . . кѣпї нлија мїлѧтїновићѣ ѿкѣп... | у црквѣ горишѣ прещї сопотнїцѣ | 1795.“ Слова су особитог облика и у главноме смјеса облика беговског писма, са обликом црквене рукописне ћирилице онога и првашњег времена. Запис је у толико значајан, што је заразом „прещї сопотнїцѣ“ досада једини податак, који означава име потока, што блиау цркве утјече у Дрину а народ га данас зове само општијем именом „ријека“. Запис није цио, пошто је нестало 1.—5. листа од минеја, а овај се дио сачувао на листовима почамши од 6. па даље

2. На цвијетном „Триоду“ руског издања од год. 1784., који најприје бијаше власништво некога из породице протопопа Јечменице, налази се на посљедњем омотном листу овај запис: „Ѣ лѣто 1830. Тогда поцарствующемъ великомъ градѣ константинѣ сѣлтанѣ махмѣтѣ царствующїй кои ниє бию протика придобити ѳндрѣгиѫъ цр҃ствъ строєнїє и вредѣ вєтрои; дасе носе алине одрѣге рѣке босна кобезглавна; и скадарски кезиръ противници бише царском повелению ѵсенинъ капетанъ началникъ: ки; пред босномъ; иде на пѣтъ дасе бие с царскомъ конскомъ ѣкрати се самъ по себи кезиръ ѵчини ѵ травникѣ 1832. махмѣт паша“. Запис је изведен лијепим, укусним, полурукописним ћирилским словима, са примјесом босанских облика за к и я; али писац не бијаше тако вјешт правопису нарочито интерпункцији.

3. На другом пештампаном листу истог триода, налази се ћириловски запис, чији је тип врло близ облицима садашњег рукописа, којега овђе приводим новијем правописом: „Сија божественаја књига триод цвјетни мње јереја Веселина, родом Горажданина, син хаџи Јоана; маја 29. 1850.“ — Мало ниже друга рука: „Знано же бист, када дође аз грјешни јерej Станко Богдановић у Горажде поради писаније, храму свјатаго Георгија, о власти високопреосвјашченьејшаго митрополита кир господина Јосифа, фебруара 24. 1850. — Тогда бист св. Ђорђије на воскресеније у један дан, и млога турска војска пролази; једна у Травник, друга из Травника; еле народу и спротиви тешко пратећи“.

Испод овог Богдановићевог записа, написала је друга рука оловком, а јаким потезом овај елегички закључак:

„Зар тако божије судбине извольаваjу“.

1. X. 1892. З. —

О манастиру Липљу и његовом имену.

Овај манастир зове се зато Липље, што је у селу Липљу; — а Осојница зове се зато, што је под планином Осојем. Испод исте планине тече лијепа ријека Бистрица, у којој има и данас ситне рибе пастрме (мрљануше). Од западне стране опет је вода Млишница, на којој су били

манастирски млини (воденице). Манастир лежи у једној лијепој равници, која је имала пет дана земље под собом, — а сад само има два дана ораће земље. Црква је опкољена од југо-истока брдом Лагатовом, Урљајем и са водом Бистрицом; са југо-запада планином Урљајем, Осојем, водом Млиништем, и њивом Појатинама, из које њиве истиче врело „Калуђерац“; западно-сјеверу њивом Појатинама, Липником и планином Бјелоборјем. У тој њиви је била велика и тврда трава „липица“ те због тога се зове манастир Липље, јер се и данас по њекоја њиве липица тамо у земљи; сјеверо-источно њивама: Липником, Селиштима и Жутим Мајданом.

Црква је на истоме старом темељу подигнута, нит је дуља, нит је шира, као што је стари темељ био на крст, тако је и сада направљена; у истим развалинама нашла се св. часна трапеза и ступац од исте трапезе; од исте трапезе није се ништа окрњило, ни једно парче, а нашао се и један стари манастирски *печат*, од истог манастира, који се и данас налази код српско-православне црквено-школске општине у Бањалуци на сачувању.

На истом печату налази се овај натпис:

„Ѻ҃ѳ҃ѳ. шкразъ кѣѕокиниѩ прѣѣы кѣ҃. а печата монастира шѣокица“ и иста слика благовјешћенија у истом печату изрезана.

Овај манастир, има дуљине 16 метара, ширине 8 метара, а од прилике 18 до 20 метара је висина великог средњег кубета. Исто кубе озидано је на црквеним зидовима, и на четири ступца, која су у средини цркве, сваки је ступац до почетка кубета, који су унутра у цркви високи по 7 метара, ширине три четвртине метра. Сваки је ступац на четири ћошета. Црква има двоја врата и то: једна јужна, висока на округ један и три четврти метра, и западна двокрилна врата, која су један метар и осамдесет ц. м. висока. Између мушке и женске цркве има озидана преграда, до врха цркве и има на истој једна врата. На свој цркви има 11 прозора; сваки прозор висине по 66 ц. м. а ширине по 33 ц. м. У великом кубету има 8 дугачких прозора по два метра, ширине по пола метра. Сва је црква озидана од тврдог љутог камена, а зид је дебео један метар и десет ц. м. Црква и олтар сва је сведена на неколико кубета, а кубета су покривена растовом даском, осим великог кубета, које је покривено бијелим плехом (теnекетом), који је обојен црвеном бојом; потпођена је лијепим тесаним каменом. И има с' десне стране Архијерејски сто. Све то направљено је, и подигнуто, о трошку народа; јер овај цркви припадају села: Липље, четири Шиљеготине, а иште се по народу и у друге парохије за приномоћи. Манастир почео се оправљати год. 1870. а свршен је 1879. Управитељи овог манастира били су: Коста Душанић парох Прибињски и Липљански, блаженопочивши Ристо Јунгић бивши парох Шиљеготински, и Илија Вуковић тежак из Липља са осталим народом, а мајстор (неимар) Јосо Максимовић из Маглаја, који је радио на њему; и радња је од прилике коштала преко 2.500 дуката, осим народног труда, који су туде радили. Црква још није посвећена, али имаде антиминс посвећен и данас Божаја служба у њој врши се, и служе два свештеника мирског чина, поп Коста Душанић из Прибињића протопрезвитерата Тешањског, и поп Симо Јанковић из Шаринаца протопрезвитерата Прњаворског. Света тајна поси се и данас у дрвеном путујеру, свештеног одјанија потпуног нема, књига нема, и других потребних ствари за украшење цркве нема. На врху антиминса имаду ушивене свете мошти и ове ријечи на истоме:

„Ишиѣ жѣ шкрилъ кѣ҃ пѣ҃: кѣѕгѣтьскѣ кожѣ ѳкарштѣнѣ над нимь: ѻ҃ѳ҃ѳ и кѣѕгѣтьскаѩ тѣаѳы: ѻ҃ѳ҃ прѣѳкрашѣнѣшаго и богомудраго г. г. Гаврила Михаиловића: православнаго Митрополита Дакро-коленског и прочи: лѣто господнѣ ѯ҃ѵѳ҃. го: (1746) мца ѵ҃ (8) го:“ на дну у другом реду: „Сабѣжитьше господнѣ молю Христа ради полиши и мене недостойнаго Аѵдиѳкона Гаврила изокрилитьнаго пѣ“.

Имаде у истом манастиру и једно мало Евангелије од ѯ҃ѵ҃. (1730.) јануара г (3.)

Ове ствари, манастирски печат, антиминс, и Евангелије, сачувано је у кући Лазе Поповића, у селу Липљу, јер су били свештеници из куће истог Лазе, па се ово и сачувало. — Један пут дође један калуђер јерусалимац кући Лазиној на конак, па превари Лазу и однесе гори поменути *печат*, а овај калуђер оде у село Илову и прода га једном тежаку за пет дуката, овај тежак донесе га у Бањалуку код покојног Ђорђије Делића трговца и прода га истом Делићу, колико је овај дао за овај печат, незна се?

Блаженопочивши свештеник Гавро Поповић син Лазе Поповића искупи га од Ђорђије Де-

лиња и донесе га кући својој у селу „Липљу. — Овај печат како је дошао на сачуваше српско-православној црквено школској бањалучкој општини, ње се и данас налази, то не могу знати.

Причају људи, и данас да има у истога Поповића у кући, једна глава (лубања) човјечија, за коју се прича, да је то глава неког Саве непкара, који је исти манастир саздао; још се и то прича, да је исти Саво саздао три манастира, и да му је овај први онда и да је рекао кад умре, да му се тијело закопа код пошљедњег манастира, а да му се одсијече глава па да се донесе манастиру „Липљу — Осојници. Тако народ прича.

Код истог манастира има још један нови печат под насловом „Ѡ†ўу. образ благовјешченија пресвјате богородице, печат манастира „Липља, обновљен 1868. год.[2] и у истом слика.

У истом манастиру „Липљу има једна писана ћрбуља — псалтир на ком је исписано ово: „Сїи ѱалтиръ хранитсѧ въ манастирѣ Сѣмоковцѣ въ црковїи бл҃говѣ҃ї. и рекоше кои некоторыи: кои дуни вдити из цркы, и кѣдѣтъ поп или дѣякон, или игѹмнъ, кыкогра, да є знатила ·ѵ· и да є ѡ ни кои рекоше: рекше єго“. Другом руком писано: „Сѣ ѱалтыра манастира Липьы храм кыкидѣвы“.[1] (Види љетопис Матице Српске књига 143. стр. 83.) Тај се сада налази у манастиру Ораховици у Славонији, а у њему се налази, записа, који су служили као молбенице управљене разним особама, и достојанственицима, ради купљења милостиње по народу за манастир „Липље. Покојни Владимир Красић, који је сва та 3 записа преписао и изнио на јавност у листу „Гласу Истине“ од 1885. бр. 17. страна 135. из чега је и писац овијех редака видио, сумња о времену, кад је исти псалтир писан, тако се додуше налаја год. 1694.. но Красић вели, да је ту годину написала невјешта рука, са врло хрђавим мастилом, те да су цифре готово са свим избљиједиле, и вели да мора бити много позније писан. (О свему опширније види горе наведени лист „Глас Истине“).

Иконе на иконостасу и цркву поклонио је Павао Цијетковић становник бањалучки, а поријеклом Цинцарин из Албаније, који је од српско-православне црквене општине „Липљанске за иконе узео 386 фор., те смјело могу рећи, да је овако красну цркву са његовим накарађеним иконама са свим нагрдио. Ушљед чега налазим се побуђен упозорити сваког брата свештеника и српско-православне општине, да се не би дали завести од оног назови сликара, јер исти је до сад већ неколико општина преварио, и то тако: ће је год погодио није није по уговору иконе направити могао, па као што рекох да неби исти и даље свој занат наставио, принуђен сам ово јавности предати.

Овај манастир сав је изнутра омалтарит и окречен, а с поља није.

Манастирска авлија (порта) ограђена је тарабом у висину од два метра, дужина авлије тридесет и пет метара, а ширине авлије двадесет и шест метара. Звоник са звоном удаљен од цркве десет метара, висине звонику десет метара, звоно је коштало 380 фор. а. вр. Звоник је дрвен на четири дирека. Имају зидине на којима се познају ће су биле ћелије калуђерске; прво, подруж шест метара, друго, мала ћелија четири и по метра, треће, велика ћелија шест метара, четврто, пекара ће се љеб пекао четири метра, то је било све под једним кровом, и данас има један велики орах, што је израстао на овој пећи, и до скора времена ћемер од пећи био је управ, има лијепи знак ће је био млин (воденица), не далеко од пећи

С поља, више западни врата на цркви стављен је овај надпис:

„Године 1879. храм Благовјешченије пресвјатија Богородице приснодјеви Марији, задужбина Савве Немањића од 1242. год., обнови га Јосо Максимовић ненмар, и народни предводитељи јереј поп Коста Дупанић пред народом, Илија Вуковић, јереј поп Ристо Јунгић са свим народом“.

У авлији (порти) црквеној посађене су шљиве све крај тараба наоколо.

Овај је манастир на истоку у врх села Липља, и нема близу њега никакве тежачке куће, која је најближа кућа пола сата, само има једна свештеничка кућа, гдје свештеници улазе кад је ружно вријеме, и ноће у очи великог петка и у очи св. Христова Воскресенија, а не може се видјети из далека исти манастир, док се к' њему не дође на четврт сата и мало даље.

[1] Ја незнам од куд је то дошло, да се на том псалтиру вели, да је храм посвећен Воведењу, кад се и данас слави Благовјестима, а и на самом печату манастирском стоји нога сам напријед споменуо.

Од прилике ово је онај манастир, који се и у запискама спомиње. — Према овом нетреба сумњати, да овај манастир није задужбина Немањића као што стоји у Шематизму од год. 1883. страна 21. — Свештеници и данашњи народ по предању држи, да је исти манастир Липље — Осојница задужбина Немањића, јер натпис показује да је основана 1238.—42., а садашња црква у Осојници — Липљу обновљена је 1870—1879 храм Благовјести Богородице.

Липље манастир и село Липље, припадало је бањалучком котару, а протопрезвитерату Тешањском. — А у садање вријеме припада по политичкој и духовној подјели котару и протопрезвитерату Котор-варошком.

Овај манастир Липље — Осојница имаде и свој „ферман“ од турског цара султана Абдул Меџид Хана из Цариграда, који је писан у његовој царској дворској канцеларији, на арапско-турском језику. Ја сам замолио честитог и вриједног г. Косту Јовановића благајника градске општине бањалучке, да ми га преведе на српски, који је то и учинио; за исти труд његов ја му изричем највећу благодарност.

Превод истог „фермана“ на српском језику овдје додајем, да се штампа у „Босанско-Херцеговачком Источнику“ од ријечи до ријечи, како је у оригиналу написан:

Високим достојанственицима и одличницима државним: кајмакаму округа бањалучког с' одликовањем другог степена, и мудрим судијама бањалучким: кадији, муфтији, и другим њима подобним члановима вјећа, даје се на знање ова моја превисока царска заповијед.

Подајници мога царства а становници села Липља у котару бањалучком затражили су моје превисоко дозволење, да једну нову цркву са граде на име матере Марије, (ваљда храму свете Богородице?) и то у дуљину 21 аршин, у ширину 11 аршина и у висину 8 аршина; јер немају цркве за извршивање својије вјерске обичаја, па је ту молбу грчка патријаршија у Цариграду мојој царској дворској канцеларији поднијела и изјавила.

Извјесно је, да сви народи моје високе владавине имају потпуно право уживати задовољство у сваком погледу, као и слободу вјерских обичаја, па је и законом градња оваки цркви дозвољена, ако ради мјеста и положаја неби било каквих препријека. И такове цркве ако се граде на мјестима од којих се десетина даје, онда се по државном закону од таких земљишта — на којима се зграде подижу — има количина десетинског доходка процијенити и о томе у моју престоницу извјестити.

Ушљед тога издаје се ова — дозвола садржавајући — моја моћна царска заповијед из моје дворске канцеларије.

Ви: Кадија, Кајмакам, Муфтија и други пред споменути пазите, нека се неби код градње те цркве какве забране и сметње чинило, и да се никоме ради тога ни један новчић и ни једно зрно не дадне; к' томе нека се више градња не допусти, него што је прије речено; т. ј. у дуљину 21, у ширину 11 и у висину 8 аршина. А ако је земљиште на ком ће се црква градити десетини подвргнено, онда нека се количина десетине по закону процјени и овамо извјести, и то нека се процјени по течајној вриједности мога царскога новца.

То знајте! мој царски знак уважите. — Писато при концу мјесеца Мухарема 1275. год. турске — а то је 15. Августа 1858. год. по старом календару. А преведено на српски 27. јуна 1892.

На челу овог „фермана“ нацртана је уобичајена царска „тура“ т. ј. печат сакривајући облик писмена, која имају означивати царско име. — Исто тако симболичан знак, написан је на леђима близу средине доњег краја, који је по свој прилици власторучан царски потпис. — На десном дну предње стране има такође нечитљив потпис који би морао значити име дотичне канцеларије, у којој је писан.

Осим тога има још три потписа и једна реченица на задњој страни од слабије важности.

Сам пак „ферман“ писан је дворским рукописом, који се искључиво код писања царских повеља употребљава, и који се у многом од обичног турског писма разликује.

Јован Новаковић,
парох бистрички.

Говор на св. Саву о школи.

Знање је свјетлост, знање је моћ
Учимо брабо дан и ноћ!

Поштовани зборе!

У сваком народу било је и биће вељеума, који овјековјечише име своје, због неуморног рада свога на пољу просвјете и знаности; који народу своме заснованье сјајнију будућност, у свему, што је племенито, а све за то, да народ свој подигну на висину знања и морала, напретка у раду, како би снажан био, у борби, противу мрака и незнања.

Али, Срби и Српкиње! И, ако многи народи имаду и умједу поштовати и прослављати, хвалити и превазносити своје великане и српски народ није у томе изостао; и он се има чим, на вијекове поносити. Јер, и на српском небу сјаји се звијезда преходница, и Срби имају звијезду, која им је и у ноћи свијетлила и свијетли једнако; која их руководи бољем напретку у будућности њиховој. Дакле, српска звијезда се и Србину јавила. Али када? Јавила му се баш онда, кад је у највећој раскомаданости живио, кад се у тами незнања и невјерства налазио, кад му је пријетила опасност са свију страна, па и од стране оних, који још од онда па до данас, и данас овакове славе не имају.

Браћо моја! Звијезда та, која је Србина свјетлошћу снажила у добру, која га је руководила к' благостању, па која и данас Србину срце згријева, љубав му улијева, коју и одавна слави и спомиње, па и дан данас, гдје се год Србин чује и находи прославља јесте онај, кога данас славимо, јесте св. Сава, српска слава. Тај нам је Срби идеал Српства и српске народности; тај је учио и учи нас чему да тежимо; он нам је показао а показује начин и пут, по коме да корачамо и хитимо оној жети, која Србина Србином чини, која му пружа знања и моћи, да би напредан био.

Он нас је — измиривши своју завађену браћу Стефана и Вукана — упутио како да живимо у миру и љубави; он нам је дао науку, како и гдје да се Богу молимо, а гдје прије тога да се учимо и поучимо.

Дакле, он нам је у свему племенитом учитељ био и биће. Учитеља без школе замислити немогуће. — Дакле, и школе је установљавао, подизао, ширио на све стране и њима својски управљао. Школе и цркве и њихово уређење најглавнија му је задаћа била да их успостави у народу своме. Посветивши се за тим и царске дворе оца свога Немање оставио је. И пошло му је за руком и оставио је Србину, чеду своме до краја вијека његову науку и пут за вјеру морал и народност. А гдје? У школи. У којој налазећи се може наћи корисна *знања* да може бродити у ово-земском животу. Али и једна искра, од његова апостолскога уређења и учења то све отклања, не да вјеру погазити, народност заборавити, а у школи језгровиту науку помутити.

И заиста, које је родољубиво српско срце оно туђе одбија, а своје више присваја. Шта присваја? Не морал, але обичаје и незнање зар? Не! Српско право срце тражи да присвоји св. вјеру праћедова својих и њом да се храбри; народност да чува и брани, а у школи да живи, у њој знања и моћи да тражи.

На ту циљ наш св. Сава нам је и установио школу, још више утврдио и осветио, јер говорио је: *Ходите чеда к' мени и послушајте, страху бу вас Господњем научити.*

По томе онда излази да што је мати дјетету по рођењу, то је школа не само српском но и сваком народу по просвјети; да је она мати и владарка свега људства.

Има их баш, који је сматрају за најамницу или злобарницу, али ти немају правог појма и не треба тако разумјевати.

Школа је темељни камен људству у сваком погледу, што хоћеш племенитога у школи је. Школа је извор свима гранама рада — културе људске; школа је мати, која својим упутством и знањем у срца ваше дјеце улијева оно, да би служили и Српству и човјечанству на корист; школа је зграда, у којој човјек поред рођеног вида добија и други вид, те је у своме раду напреднан, она просвјећена, она учи, она човјека човјеком чини; она је мајка једнака и богату и сиромаху, она свима, који њој, и у крило њено притичу душу опламењава, срце облагорођава.

Па кад сад чујете појам о школи, колико она добро чини од вајкада не само нама него и свему човјечанству, зашто је не би пригрлили синовски као мајку своју, зашто јој не би свој подмладак срдачније предавали; зашто јој не би одавали оно поштовање, које она заслужује, и зашто је не би потпомагали и жртвовали кад је потреба, од иметка свога неки дио.

Ако браћо и сестре те љубави није до сад било, па ни сад нејма код вас а и у будуће не буде — а то апелујем на вас старије — како би могли трпити тешку бољу на срцу своме, кад би ваша дјеца завапила:

„Јер има л' горег срама и стида
Нег' своме чеду не дати вида!
Јер ево свјетлост свијету се спрема,
А ваш да пород очију нема!"

И кад би још оваки прекор претрпили, то би онда тежак гријех на души понијели. Није вриједно, да би ви свој живот мјерили по многом броју година, него што сте више добра учинили у свом животу Српству и човјечанству.

А да нам требају заиста школе и у народу знамо да имаде ријеч: „У школи се учимо, да знамо у цркви Богу се молити".

Исте ријечи као да су потекле из уста самога нашег светитеља Саве. Јер, и он знајући добро да треба учитељâ и свештеникâ учених, па онда да отпочне ширити просвјету, подизао је школе уз цркве и манастире, те је тим уједно тијесно спојио српску школу с црквом, и ако би вољели више једно но друго, онда би мрзили на обадвоје.

Драги Срби и Српкиње! по досадањим мојим ријечима отвор'те очи, раскријте срца, задаите ријеч, заљубите школу, бар при којој сте. Будете ли пак љубили и синке своје у њедра јој давали, онда ће вас и млађи у успомени држати. И дјеца вас моле: *„Посиљте њину будућу дана, радите на њој са свију страна. Не жал'те труда сјејте се плода. Или нисте синци српскога рода!"*

Сви народи школу љубе и од ње се уче па науче, па зато и ми Срби наглимо да напредујемо, *„јер брза ријека поред нас тече" па да не би ни вазда и опет остали на бријегу несреће, мрака и незнања, те да нас потомци наши не куну и мрзе у гробовима.*

Браћо! Још Срба има и ви сте Срби. Чувајте своју вјеру, језик и народност, та три најдража аманета наших прађедова, љубите школу, учите се у њој и ви и ваши млађи, синови и кћери. И они вас опомињу и соколе:

„Јер биће дана ал' неће среће,
И биће људи ал' Срба неће.
Помози бабо помоћ' ћу и ја
Да српско име још'те просија".

(З. Ј. Ј.)

По томе дакле ако будете одговарали овој својој задаћи, ако будете знали и хтјели тражити знања, — свјетлости и моћи, онда ће заиста потомцима вашим будућност срећна бити, и српско ће име моћи онда просијати; — онда ћемо се назвати достојни синови и ученици нашега данашњега просветитеља Саве, српске славе; онда ћемо Га знати и умјети искрено славити и помињати; — онда ћемо знати и умјети нашем светитељу запјевати пјесму:

„Усклицимо с љубави свештитељу Сави".

(Ученици приуготовљени настављају исту).

У Сребреници на св. савској бесједи 1891

Саставио и говорио
Теодосије С. Поповић,
парох факовићки.

Икона светог Саве.

Овијех дана сва српска штампа објавила је и с похвалом препоручила олеографски репродуковану слику, српскога умјетника и академика г. *Ђорђа Крстића*, што ју је прије неколико година израдио (г. Крстић). О тој Крстићевој, величанствено замишљеној и срећно довршеној слици, још 1889. беспристрасна и компетентна критика изразила се врло добро, и признала је, да је тај рукотвор Крстићев по идеји, тачности, добро погођеним типовима, складу боја и оригиналу одговарајућој ношњи по грушићању ликова, да је све јасно, нераштркано, ни збијено, а нарочито, главно лице све те радње: *право умјетничко дјело, врло вјештачки изведено.* У њему се не огледа

само вјештина, већ је кичицом извајан чисти патриотизам и национализам; проткан дубоком љубављу, побожношћу и смиреношћу.

Слика Крстићева приказује нам, како св. Сава благосиља Срнчад, преставнике свију крајева, гдје Срби живе, оличене у типовима младића, знаку, да је дух св. Саве још и сад у срцу и души српског народа свјеж, млад и чио. Срнство се искупило око својег народног светитеља, да се наслуша живе ријечи, мудра савјета и поуке, како треба живљети, па да се одужимо својој светој вјери и својем српском народу. Смиреност са побожношћу, и израз лица јасно ти свједочи, да је Савина света ријеч по мудрости дубока, узвишена, потресна, сродна души, говорена од срца к' срцу, и да је пала на плодно поље, па је с тог и уродила успјехом. Зар не зна учено и неучено, млађо и старо: ко је био и шта је све учинио својем народу први архијепископ, учитељ и просвјетитељ св. Сава? Око њега је српска омладина, нада и ослоњац народни, сабрана, да поуком светитеља окрије душу, подгрије осјећаје и учврсти се у љубави и нади. У сваком српском срцу света је успомена св. Саве; од колијевке мајка „косовка" учи сина, да љуби и штује и побожно чува свијетлу успомену овог највећег сина српског народа, овог првог учитеља и пастира, овог највјернијег српског родољуба, којем се равни, у Срнству не роди до данас.

Ликови нам ријечито казују своје осјећаје: дубоку побожност, ватрену љубав, предану привржености непоколебиму нађу; а лик светитељев блиста се у архијерејском одјелу, испуњен светитељском благошћу, учитељском бригом и жарком љубављу, која љуби и загријева Срнство, учећи га и данас, да чува аманете, православну вјеру прађедова, а уз њу и своја народна обиљежја. — Светитељ десницом благосиља народ, којег је прије тога, *поцрпљеном науком из св. јеванђеља* поучио у *страху Господњем*!"

Нијесмо стручни ни надлежни са умјетничке стране оцијенити ову дивну слику, но, колико смо се увјерили на овом умноженом примјерку, радо ћемо овдје забиљежити суд, што га је над оригиналом изрекао безпристрасни познавалац и најбољи стручњак за оцјену сликарства академик г. *М. Валтровић*, професор велике школе у Београду. Ево шта о Крстићевој слици „Св. Сава благосиља Срнчад" вели госп. Валтровић.

„Замисао умјетникова није се држала извјесног догађаја из радина и успјешна живота св Саве, но износи као у неком привиђењу данашње дјејство негдашњег Савиног благословеног рада. Око врла и племенита архипастира сакупили се, испуњени светим осјећајима, преставници српског народа са разних страна. Свима је њима св. Сава светитељ и просвјетитељ: сви су они његово стадо. А у њима скупа види опет св. Сава народ за који је осјећао, живио и радио. Све дијелове српског народа довео је пети осјећај, пета мисао пред великог и доброг учитеља, чији спомен сви једнодушно славе. У цијелом призору, како га слика показује, влада света мирност. Све је у души дирнуто; сваки на лицу и држањем показује дубину свога светога осјећаја, пробуђеног појавом св. Саве и слушањем његове поуке. Призор је представљен у припрати мраморне цркве. Два сјајна стуба од замишљеног су кубета, а златом везени застор, каквим се често красне цркве на истоку у свечаним приликама, дигнут је у вис. На прагу од врата у храм стоји величанствени и благи лик св. Саве. Десном благосиља пред њим сакупљени род српски; лијеву положио је на свету књигу из које црпа ријеч Божију и поуку срцу људском, а коју му скромно и побожно придржава ђак. У низу од Срнчади пред св. Савом, сваки је одјевен одјелом, које је у обичају у крају из којега је. Десет се младића састало као преставници народа истим смјером и истим осјећајем. Сви чине једну мисао, једну душу. Међу њима је женска страна представљена матером, која држи на рукама најмлађе, а поред себе њерчицу, те их обоје приводи благослову архипастирову. Вјешто је умјетник знао, да природно распореди и сложи лица на слици, те је тако постигао мирну намјену и разноликост у покретима поред иначе једне и исте духовне побуде у свију. Све је у покретима, душевним и тјелесним, представљено природно и истинито. Сва лица скупа, заједно са св Савом, чине цјелину, коју оживљава и руководи једна мисао. Слика је пуна правога живота и истине. Данас је св. Сава Србину духовита и сјајна појава у историји народној и црквеној. Његово име Србин спомиње светим поштовањем и прима отвореним срцем спасоносне поуке ње-

гоге. Лик је св. Саве на слици тако изведен да се први поглед на њему одмах заустави. У бијелој архијерејској одежди, са златном митром на глави и положајем својим, одваја се свечано од Срнчади, на којој су разне живе боје китњастог народног ношива. Уз природни и прегледни распоред појединих лица на слици, из којег потиче мирни склад цјелине, којим се слика одликује, допадљивост њену знатно појачава ситост и топлина боја на њој. На сав иначе већ богати збир од цвјетних боја, просипа се одозго с кубета свјетлост те још диже сјај и топлину призора".

Ту прекрасну икону, издао је олеографски познати српски родољуб и трговац у Загребу, г. Петар Николић. По опћени српске штампе, репродукција је њешто и оригиналу потпуно вјерно изведена, а рађена је у првом бечком њештачком атељеју, само што је много мања од оригинала који је висок 3·87 м. а широк 2·87 м., дочим је Николићев снимак висок 95 цм., широк 63 цм. а свежа (оквир), који је чисто израђен и лијепо позлаћен, широк је 13 цм., те је слика са оквиром висока 1·08 а широка 76 цм.

Ми нијесмо вићели оригинала, па да можемо како о њем, тако и о снимку коју вишe проговорити, али нам је доста што је новинарство до сад о обоје рекло, и што смо вићели овај снимак; па да га без икаква устезања можемо најтоплије препоручити сваком добром Србину и побожном Хришћанину.

Кад помислимо шта је Србину спомен св. Саве; кад погледамо на његов свети и богоугодни и по народ користоносни живот, испуњен обилним и неуморним радом, овјенчан благословенијем плодом; кад смо увјерени, да је св. Сава утврдио српски народ у вјери православној, засновао и развијао чисто народну просвјету, научио нас своју вјеру, свој народ љубити и туђе свеитње поштовати; онда држимо да не ћемо погријешити, кад речемо: да је дужност сваког Србина, којем је Бог дао те може, да набави ову икону, која је диван украс кућњи, црквени и школски, сходан, да надовољи чувствено вјерско а и народно.

Икона је и за цркву сходна, а за школу је управо неопходна потреба, јер је св. Сава патрон српске школе и народне просвјете.

Икона се наручује код издаваоца г. Петра Николића, у Загребу (Илица бр. 7. I спрат). Може се добити на отплату *по 3 фор. мјесечно, или за готовс по 27 фор. на комад.*

Српске старине.

Пише: **Мар. С. Поповић-Родољуб.**

Прегледајући старе књиге у кући удове попадије покојног Вуколе Продановића, нађем у једној књизи осам исписаних листова — величине четврт од табака. Одмах с' прије да исписана је молитва св. архистратига Михаила Чиноначалника, а иза ње молитва св. Сисоја. Обје су молитве лијепијем рукописом исписане; а писане су 29. јулија 1841. год. у Горажду, — писао Јово попа Ђорђија (Продановић).[1])

Испод молитава подвучена је линија, а испод линије неко рачунање. — Овај рукопис износим данашњијем правописом. У цијелом рукопису нема ни трага интерпункцијама.

На петој страни написано је слиједеће:

(I. О позлати).

Полимент прости на који се (в)арак удара.

Туткал(а) и мало меда помијешати и по књизи мазати с ћепара по артији.[2])

*

Злато по кожи или по књизи ударати.

Помазати с јајетом, па осушити и тако опет помазати по јајету уљем и со(ли) мало и златити; а може и шпирит(ом) помазати по јајету и злато полагати и типаром врућом по злату притискивати.

*

[1]) Обје сам молитве преписао и послао са овијем рукописом у лист „Источник", на ако вриједе може их славно уредништво штампати. Писац.

[2]) Гдје је год ввијезда, то је знак, да је у оригиналу подвучено линијом.

Злато по кожи ударати

Са смолом и са јаетом заедно помазати по кожи, па осушити и пошље помазати олаем приватити злато не може.

*

И по(ма)зати с јаетом сам.јем и осушити, па помазати олаем по јајету суву, и злато приватити може.

*

А са смолом и са јаетом заедно помешати и на суву кожу помазати злато, па помазану положити и типарош — мало ожешком притиснути и то док је влажно; или позлатом неосушено притиснути ваља ома.

Злато по кожи ударати (друго).

Туткала с водом; туткала мало, а воде доста и разгријати, и мазати по кожи, и врућим алатом по злату ударати.

*

(II. О бојама.)

Извод за различна мастила и бое.

Киновар и сулиген њесели да ест "трети мјера сулигена (т. ј. трећи дијел — $^1/_2$) а зелено мастило шафрана; ѝ. (друго) шећер и трећија ($^1/_3$) чивита ∴ а плаветно мастило чивит и стубеч ∴ ва васјех комид требује ју у зелено мастило оцата, а не воду ⁝ жуто мастило арсени(к) камен и три (тари) на мермеру, крјенко испери, таже комид и воду и пиши ⁝

Учно мастило по драма шишке, драм каланка.

Си извод дјакона Димитрија.

*

Сулиген-ал-боја (црвена) арсенија (арсеника) и озрника то ест жута боја, тверда како како камен „III." полу по книзи, по артии резаној помазати и осушити; ракиом ракиом после подмазати и злато у листу метати и осушити, и зубом парати ⁝ бакам или руменило с ракиом жестоком растрти биће верло црвена боја.

*

Испод овога написано је слиједеће:

1. Михаил, 2. Гаврил, 3. Урил, 4. Рафаил, 5. Руганл, 6. Сандафорин, 7. Јоил, 8. Калоил, 9. Рарам, 10. Мисон, 11. Ефомил, 12. Афон, 13. Фил, 14. Сихаил, 15. Санафаил, 16. Неофхил, веја небеснија сили помозите рабу божиу.

Иза овога одмах настављаа:

Церну боју саставити.

Шишке и руева листа и карабое и то све заедно истући и виновим сирћетом лутим насути.

*

На седмој страници написано је већијем словима:

Смирна стакти и какија смирна умерштвленијем своего тјела, стакти смиреније моеја гордости и какија вјера свјетују троицу ареопаг славни суд спира сонмиште скуп.

А до овога другом руком:

А писа Вукола Продан(ов)ић у Фочи (ово је син попа Ђорђије). При дну ове странице написано је лијепим штампарскијем словима „НЕСКВЕРНАА".

Ово је рукопис попа Ђорђија.

Од осме странице наставља се слиједеће:

„Сија слова пиши от напрасниј смерти на четири стране у кући постави кто обреза Христа Исуса у осми дан(?) (—) Свјашченик(:) Урија и Захарија син Рахилин.

До овога је нацртано:
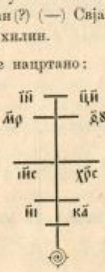
Испод овога је подвучена линија, па даље почиње:

(III. Из народне медицине).

1.) А сие от коња кои се уфати, те не може воду пустити, но носи лиек са собом(:) уами чашу и бритву, те настружи оне мипе, шчо има коњ међу 2. (двије) перве ноге, те настружи у чашу и подај коњу пити с водом; и да попета мало и пустит коњ воду.

*

2.) От змне уједенне.

Узми пиндадора и растуци у чашу ситно, подај да пие с водом и не даст ему еду (јед) да се растура, него исцјељет.

*

3.) О садну.

Коњу никако ако се не исцели, узми коњску коштуру, те сагори, па насипај на рану и исцјељет.

*

4.) Кому излази црево.

Измн вином топлим, стуци љуску спржену како брашно и насипуј —

*

5.) Једда растучеш нокат каменом или чим.

Возми брашно просијано и смеси са смолом и полагај на ногу или на рану.

*

6.) Отлише излази (лишај).

„Кукули(о)ау стуци и смеси с оцтом и мажи сумпором, растри с маслом и мажи лишу.

*

7.) От болезни очи којима (Коме су обољеле очи).

Пелин растуци и смеси с медом и пријаји с вечара до заутра на око, мора чен сок исцеди и влеј вуд медеп да стоји. 3. дни и возми мажи очи изван, од букове листие полагај на очи.

Једе добре зри крв. Си од пупавца тице возми и помажи очи и да пие подај му.

*

8.) Ашче шчо внидет во ухо кому.

Жолч рибију смеси с медом и влеј во ухо тому.

*

9.) От зубне болести.

Тикву суху сатри и смеси с оцтом и положи на зуб, сажепи хартие и вербове коре и на мјеру толико бибера и сатри вција с медом и помазуј болни зуб.

*

10.) Једе од бјесна пса и од вука ашче ујаст человјека.

Камен антивар мак (?) потри с водом и дај спиет (пити) на шчесерца за. 3. јутра. Пиши на киселу хљебу диза, диза пиши 3. сетере по в сјеох те удете и сако саде и рикуде урике, урике (??) .

*

11.) О лишај (Друго о лишају).

Тамјан и комид и сунпор растуци и примеси сирће и прпви на хартију и прилепи на лишу (лишај) и не одви дондеже сако отпадет; од лише исцјелет.

*

12.) Кад (је) човјек пјанац много

Подајму о[гаврана крви да попије, никад пити неће, но ће омразити.

*

13.) Кад жена не може родити чедо.

Напиши сице: „къ вышнѣ сѣ сло(к)о и сло(к)о сѣ къ Богъ и Богъ сѣ сло(к)о пй сѣ виконй БѢѕ кнѧ тѣлнъ кйшѣ“ — и да пие воде с њега.

*

14.) За крв уставити срчану.

Сира старога и смолу растуци и дај јести у јутру и босилково сјеме растуци и с водом подај пити додај доброе.

*

15.) Од лишаја (трећи) лиек.

Сјеме репно свари с водом и полп лишај и сјеме хердакшено и купусно сјеме тако и лишћем и вечи(о)м крви, те мажи, тое лиек.

*

16.) За очи које сузе.

Од препелице жуч и пљезов корен сажеши у пепел и сипли во очи, тоје лиек.

*

17.) Од живине човјеку.

Балукота и сумпор и шап, каранфил, камен конски, све стуци у праху и кади се покривен по глави.

*

18.) Па од живине (друго) човјеку.

Каме конски и корен од милодуха и корен од репуха и корен од кукурнека и лист од фербе (врбе) и лист шентелие — и белога мало и барута истуци све ситно и мажи рану заштином и посипли прахом; ако не проје, а ти узми барута и сичана и сумпора и камена конскога

сирћету растоку кувај и оном водом мажи рану и посипи рану.

*

19.) От аспе по чоеку.

Лук бјели и супор стуци и у крпу свежи нека постоји у сирћету и мажи куда боли.

*

20.) За кашаљ чловјеку.

Лист од дреновине или кору од шипка у вину варити и пити.

*

21.) От мојасила.

Од свиње жуч са соли цјелицом мешати добро и мажи се, и говеђи жуч с ракином и с каранфилом помешај и мажи по тјелу.

*

22. На врату лишај.

На камену лишај шчо има узми и помешај с ракином и мажи.

*

23.) За око бјело.

Од јагоди пусти воду и залевај у очи. От крести јаје испеци жумањце у маслу, не вома упригати и (мажи красту. —

*

24.) От френка.

Узми пелина и метни у вино, и вино гри и конски камен и карифил и пелин у прах учинити и смешај у маслу нефарену и измешај у масло и смешај и једи напчесрца. 40. дана; ако се покаже на кожи, а тием маслом мажи.

*

25.) От костобоље.

Катрана препрати док побиели и зентина мало и од јајца жуманце и соли цјелице мало и помешај, и прими гдје боли глава или кости.

*

26. Када очи боле.

Једно хисе шећера жута и по хисета камена конскога и у прах ситно истуци и у јаје печено нека се вода пецеди и мећи у очи.

*

27.) Друго од очију.

Лука црнога изрити и тури мало конскога камена и мало нишадора и тури на ватру нека пусти воду, па исцеди у чашу и мажи очи с вечера.

*

28.) Мехлем на рану.

Зечије сало и катрана, мало зеентина и воска, мало у води превари и они кајмак скинути и рану завијати добро ест.

*

29.) Други мехлем на рану.

Лист коприве и мезгру од зохе и шећер жути и смоле смерчеве и воска и катрана или трементина са зентином заедно стопи и привијај и добро на рану трементин и јаје жуманце добро измешај.

*

30.) За гушу чловјеку.

Сувђер мушки мушкоме, а женски женскоме, сажеги сувђер и нишадора едно хисе и два коприве у прах учини и ситно и с медом помешај и еди на шчесерца за. 40. днеј, и стегни врат махрамом. Сувђер пуши у лули.

*

31.) От краста на тјелу.

Праха од барута и сичана мало, и конскога камена мало учини у прах, а крпу чисту начини мушему, те посни по воску и потри ватралом и рану посни тием прахом и зави мушемом неко-лико пута, а по томе слатки мелем привијај.

*

32.) Од внутрење болести.

Трава срчаник или равент то ест линцура питома с нишадором кухати и мало пелина с лутом ракином, мало чемерике и пи напчесерца.

*

33.) Втораја внутрена болест.

От метвице стуци прах и пи с вином доброе.

*

34.) Жена која се не може растати с чедом.

Нека стуче метвице у прах и с вином пити доброе.

*

35.) За глисте дјетету.

Од чубра воду да пие, доброе и ражену сламу воду и масло кравие доброе.

*

36.) За кашаљ.

Ресу од врбе кувати у води и хљебном кором затиснути лонац, да не одихуе и пити за 40. дана јутра нашчесрца.

*

37.) Када грло боли.

Ечмено брашно с маслом кравием попржи на тави и привијај.

*

38.) От жућенице.

На очи од ро(т)кве воду пиј и од ње лист привијај на пупак, и на коме жућеница доброе сирћетом — добрием виновием очи мазати.

*

39.) За внутрене болести.

Трава морач тое копар, и реку миродија ест добро, ест добро са смоквом варити, те пити и женама млијеко умножава.

*

40.) Када бокови боле.

Ечмено и пшенично брашно и ланено сјеме и замбан цвијет, те све заедно свари и привијај доброе.

*

41.) Када тербух боли.

Сјеме од диње сухо истуци и са сирћетом виновием размути и мажи рево (?) свое доброе.

*

42.) На коме је жућица.

Доброе сирћетом добрим виновием очи мазати. (О огоме види под бројем 38.)

*

43.) На оток од дебеле.

Од коприве сјеме истуци с врућом водом и тиријака и пити у вину врућу.

*

44.) Кад уши боле.

Од купине листа млада истуци и воду исцеди и с медом помешај и сипли у ухо, и тако од лука прасе и исцеди воду и повруће сипли у ухо.

*

45.) Када говече крв мокри.

Подај му шапа и соли неколико пута у јутру.

*

46.) Од иждегли кад се опржи едан.

Час прие у зеитин подржи и повлаке и бјеланце од јаја, те помијешај и привијај.

*

47.) За коња губава.

Духана свари и сала крмећега и катрана и прое ситне и на пла(т)но сјеме помешај с прахом и попржи на тави, те мажи коња.

*

48.) От мајасила чловјеку.

Од свиње жуч са соли цјелицом мешај добро и говеђу жуч с раком и каранфилом истуци ситно и све помешај и мажи тјело.

*

49.) От сипње чловјеку.

Зоху (зовину) кору зелену и сјеме од штања, па то мало стуци у праху и проси, и кувај у бјеломе вину и ракији и пи нашчесрца за 40. дана. Друго од сипње ченчефила и хермзе мало.

*

50.) За млиеко женам.

Трава кошутица то ест млад корен его у јутру јести за 40. дана.

*

51.) Кад чоек и диете од срца болује.

То катран нашчесрца да еде, или с медом и с водом да помеша и да пие и кукуруз зелен, иза тога ко има у себе млиеко да попржи и да еде; и тако ври који срце еде у ономе кукурузу изиде.

*

52.) Илач или мелем кад изиђе чоеку чрево и миури, или рећи плускавица, или красте.

То узети др(ама). 10. шапа у литру ракие винове и саставити заедно док се истопи и пити нашчесрца. И од грозднице доброе пити нашчесрца колико више може.

*

53.) За убој од мало година.

Смолу смерчеву и цјелицу сол и биели лук и заедно саставити и истући и привити на рану то ест на убој.

*

54.) Кад чоек има рану од пушке или од ножа, жеђу да угаси.

Од купине корцн кувати и ону воду пити; и друго од жеље ечмену воду пити доброе.

*

55.) За глуоћу.

Црно јасен воду из њега уфатити, кад на ватри гори, а мало пре тури се на врх ватре, па из њега капље водa, то ест лиек одглоће у уши насути.

И други илач од глуоће црвени (лук) па извртети из њега корцн и турити соли ћелице немјерене и зеитина запретати у ватру, те испећи и привијати на уши; а кад из ушију тече гној, то мала бијели лук испећи, па оно чесно завући у уши и они ће гној истекнути.

(Ова је тачка тако замршено написана, да сам једва преписао.)

*

56.) От крви из носа кад иде.

Добро ест филдиш[1]) устругати и шмеркати добро ест.

*

57.) От терлеме.

Ужак зелени носити и њиме се кадити; и друго(:) носити и кадити се, од жабе самарњаче јае, или јајца носити и кадити се.

*

58.) Да далеко не падају роеви.

Кад се спусте из трмке, узми вретено пређе те отегни од первога роја, до ућаника, па они конци сави, те тури у ућаник.

*

Изњ овога је одмах написано: „Свјати оче Николае избавил еси три воеводи от руку цара благочестиваго јакозке Василија". Па даље настављ на другој страни, другом руком:

„Ово су писма од љекарија од убоја".

59.) От убоја.

Узми ловова сирчета пак успи на таву и метни смоле у сирче и распари, и метни на карпу и привн ће си се убио.

*

[1]) Чешаљ од слонове кости, зове се филдиш.

60.) От санчие.

Вишњеве смоле еди нашчесерца неколико пута, тое лиек заиста.

*

61.) От гуше.

Узми свиле конац и свежи на грло и носи на герлу: $\bar{\kappa}\bar{\alpha}$: (11) дана и дванести дан свежи на ружицу, или на три шепурић. У који дан свежеш на герло у они и на терн. От нелице (?) скувај листа од беришљена и пиј воду на шчесерца, тое лиек.

*

62.) От живине.

Сичана и копског камена два исста и единка кукуриека начините и увалајте, те верзи у ону рану, пак начини вошчану керпу, тер верзи на ону рану.

*

На пошљедној страни стоји написано: „за очи масло зантин".

Испод овога: „За варак.

Тазе мед ставити у калапсан сан и турити на ватру и варити, а не много да се не препржи, но кад се стане отезати, како смоља, онда ј помазуј врућием по книзи и стави варак и типару помазуј зеитином и типаром по вараку.

Испод овога написано је крупнијем словима, а блијељим мастилом слиједеће:

Вторник.

Господин свети водицу и закопа први за темеља са срећом 4. ден јунија 1857.[1])

Впонеделник.

Очита господин Григорије молитву и метну темељ и пође у Чајинче и у Трошцу (код Пљеваља) в понеделник. 10 јунија 1857.

Испод овога наводи:

Дадох вранца да јаше Мићо клисара Еремић по глаголу кума Алесија Дреповића, да га гледа добро. у час добар. у писанину с попом Василием. 17. јунија понедељ(ни)к.

* * *

У оригиналу гдје-гдје стоји „$\bar{оо}$", а на више мјеста замјењује „$\bar{ш}$". Такође нигдје нема

[1]) Ово говори за ћочанску цркву, која је довршена 20. новембра 1857. год. (Види „Бос.-Херц. Источник" од 1891. год. свеска IX. и X. „Српске старине" од: М. С. Поповић, страна 386. под тачком VI.

бројева, него сам ја по увиђавности стављао. Што се год у загради налази, знак је, да у оригиналу нема.

Одкуд је ово „о лековима и бојама“ извађено, то је мучно знати — за сад; можда је исти писац слушајући од народа биљежио, или је из каквог старог зборника извадио, но шта је — да је, неће ни ове листине бити на одмет испитивачу за народну медицину, бојарство и за позлату.

Фоча, на Херцеговини, 1892. год.

Опис свечаности освећења новог црквеног звона у Имљанима.

(Протопрезвитерат травнички).

Чешће је у овом нашем духовном часопису „Источнику“ донешен по који допис о освећењу звона и прослави тога дана. Па да ли доиста заслужује тај чин толику пажњу? Ја велим: да заслужује.

Запитајмо се: Има ли још таковог гласника на овом грјешном свијету, да нам јавља и изазива крајње противности нашег осјећања, као што је то звоно? Оно нам својим звуком навје. мњује највеће радости, као и највеће милости, оно позива вјерне у цркву на молитву, оно нас — укратко речено — прати од колијевке до гроба. Како ли нам умилно и хармонично брује звона давајући знак да је освануо овај или онај велики угодник божији. Та душа нам се у миљу купа, срце нам необично радосно куца кад звоно навјести „Рождество Христово“ „Васкресење“ и т. д. Тај звук као електрична, али мила оживљујућа, струја, прође нам кроз цијело тијело и буди у нама такав пијетет на прама дотичном празнику, каквог тешко да би без звоњења осјетили, док не би у дому божијем свету службу слушали. Каква ли се опет раља у нама радозналост, страхопоштовање, према оној високој духовној или свјетовној особи, којој у почаст највећмују звона долазак и одлазак. Како ли нас тек весели и срце нам раздрага кад највећмују „славу„ храма, на коју се скупљају старци и младенци, да се Богу помоле, да се крију пјером православном, а саопштавајући један другом мисли своје и слушајући народног пјевача, да се чеиче у својој милој српској народности. А како ли нас тек страх, туга и сјета обузме кад нам звоно највећмује чију смрт, пожар или коју другу непогоду. Ох како ли нам у том моменту жалостиво звучи. Од његова милостина звука лаака дрхтавица обуаме нам тијело, на душу нам се навали сиви терет туге, па њоле осјетљивијом разумном створу божијем измами на очи сузу жалосницу. Осим тога звоњењем дају се знак вјерним, када треба доћи у цркву, када се обавља који важнији чин при богослужењу, како би се на молитву потсјетили и они, који не могоше доћи на службу божију.

Из ових кратких потезова убједити се можемо да је по све оправдано писање о освећењу звона у опште, па зато ћу и ја неколико ријечи написати о освећењу звона у Имљанима, те вас молим г. уредниче да изволите ово увртитати у лист „Источник“, а вас драги читаоци молим: да ми опростите што вас не могу са топографијом тога мјеста и цркве задоста задовољити, јер немам довољно података, али ћу Вам нијак испричати оно што знам:

Земљиште на коме се данашња нова црква налази по своме положају лијепа је висораван и служило је као испаснште а зове се Видовиште. По традицији својијех предака говоре тамошњи жители, да је на том земљишту погинуо неки храбри по имену „Вид“ од насилних непријатеља Од то доба прозове се то земљиште Видовиште. И дан данас види му се гроб на истом земљишту.

Прије док ова црква не бијаше сграђена жители имљански иђаху су Богу на молитву у Каменицу[1]) цркви, која је југо-источно на 1 сахат од нове цркве удаљена. И данас постоји та стара црква, коју је народ начинио још за попопања попа Гаје Адамовића — мога прађеда. Премда је од дрвета сграђена, нијак је чврста тако, да ће моћи још много година постојати уз јаке силне олује и непогоде. По који пут у години дана о неким празницима по жељи тамошњих жителља, служи се у истој цркви служба божија.

[1]). Каменица је једна предјеа, која се налази у истој парохији.

Жители имљански дакле ни бијаху до скоро сретни да им звоно најљепше ни радост ни милост покрај тога, што имађаху цену доста дугачку, широку и високу лијепу цркву, која је од бившег митрополита сарајевског Хаџи Саве Косановића 1881. 8 септембра осве̏ћена, а сазграђена трудом народним и ревним заузимањем свештеника г. г. Г. Адамовића и Г. А. Адамовића.

Тек ове године садашња општина под предсједништвом пароха корићанског г. Н. Адамовића, рјешили се да набави звоно, што и учини. Звоно је набављено из признате ливнице „Браће пл. Бота“ у Вршцу. Нето тежина му је 203 кг.

Да се види колико је одушевљење и радост народом владала, довољно је ако рећем да су се становници јагмили, који ће звоно из Скендер-Вакуфа на волујским колима до св. цркве бесплатно пренијети. Кад је звоно донешено, свијета се око цркве преко хиљаду душа начикало. Радост и милина вирила је са смјерног им и наивног лица, а са ведрог чела могло им се читати задовољство. Та њима бијаше права видити црквено звоно.

Још тај дан општина је држала своју сједницу, на којој ријеши: да се звоно освети и дигне на црквени торањ на дан св. Николаја 6. децембра о. г.

С благословом његовог Високопреосвештенства нашег општељубљеног Архипастира и народног добротвора Господина Ђорђа Николајевића, пошао је у очи св. Николе надзиратељ протопрезвитерата травничког г. Јефто Гашић са г. г. свештеницима Г. Адамовић и Н. Адамовићем у Имљане, да звоно са реченим свештеницима освети. Кад бијаху на домак цркве опазило је ријеши учитељ г. Миле Мунижаба[1]) шест жетака из прангија, чиме је уједно дат знак народу за сјутрашњу свечаност. Прадошли бијаху у очевидној напедности, знајући да ни црква ни парохијани нежаху прангија. Заслуга, да се пуцњавом увелича тај свечан дан и функција, припада благородном господину Швајгеру престојнику котара Котор-Варошки, који је барут и прангије за тај дан дао општини, на чему му испред осталог горенаведеног свештенства као и тамошњих житеља најтоплије благодарим.

Још исту вече почели су се искупљати сељани, којима су далеко куће; а сутра зором прво је народ у гомилама к' цркви, да види и чује оно, што тако дуго не смједе и не може слушати и видити. На лицу сваког могао си видити неку веселост. Народа бијаше доста, и ма да је зимски дан, ипак бијаше врло лијепо и топло вријеме, што доприношаше неки свечанији изглед.

Јутрењу молитву служио је надзиратељ Ј. Гашић са Данилом Адамовићем, а по свршетку јутрење у 10 сати сва четири свештеника обучена са школјком младежи изиђу пред цркву, ђе је звоно било намјештено, те ту у присуству многобројног народа учиње водоосвећење, којом водицом осве̏те звоно. По осве̏ћењу звона наговорио је народу г. Јефто Гашић сходну бесједу. По том је поздравио народ г. г. Н. Адамовић и уједно позвао народ, да свако по могућности приложи на звоно. Народ се доиста том позиву достојно и одазва. Звону кумоваше Лука Макрић и Адам Грубач приложивши као кумови, први 25., а други 24 фор. Након тога литија се упути на ново у цркву. Док се свештеници припремаху за св. литургију, дотле је ријеши учитељ М. Мунижаба са управитељем оружничке поште у Имљанима, Н. Лужајићем дизао на торањ звоно. На „благословено царство“ први пут је зазвонило.

Слабо је моје перо да опише тај моменат како га је народ осјећао слушајући умилни звук звона, ту би и највећи психолог битну промјену на лицу присутног народа опазио. Ту бијаше нешто од обичне радости на ведром им челу написано, коју човјек само осјећати може, а никако исказати.

По свршетку јеванђела изговорио сам присутном народу сљедећу бесједу:

Драга браћо и благочестиви хришћани!

По промислу божијем а по жељи и слободној вољи мојој, ја сам примио благодат и дар св. Духа посредством његовог Високопреосвештенства г. г. митрополита Ђорђа Николајевића; постао сам свештеник и наслеђовалац

[1]) Зато је г. учитељ сам изјавио, јошта други нико није умио.

апостола христових, и као такав рад сам, да овдје пред вама покажем каква је и колика је дужност једног свештеника према својим парохијанима, и обратно каква је дужност парохијана према своме пастиру. Благочестиви хришћани! неће бити само моја дужност крстити, вјенчати и опојати и т. д., већ поред тих дужности, моја ће дужност бити вас не само у цркви него на сваком угодном мјесту, поучавати у вјери и науци Христовој, о моралу, о љубави, о поштовању. Једном ријечи о свему што ће вас учинити на овом свијету срећним, а на оном блаженим.

Ја ћу од сада бити сијач а моје сјеме, које ћу сијати, биће наука Христова; срце ваше виноград мој и њива моја, коју ћу од данас почети ја да обдјелавам и да чувам, да на њој неби трње порасло.

Врата моја биће увијек отворена, према томе сваки ће и у свако доба моћи добити поуке од мене у свему оном, што се буде тицало мога пастирског позива.

Од вас пак, љубезни Хришћани, захтијева се, да слушате вашега пастира и да му се покоравате, јер чујте шта каже св. Писмо: Ево слуге мојега, којега подупирем, изабраника мојега, који је мио души мојој; метнућу дух свој на њега, суд народима јављаће (Исаије 42. 1.). Поштујте Срби свог попу, јер вам је он највећи пријатељ, он се стара и брине о вашем напредку; српски је попа најоданији син православља и српске народности, најискренији пријатељ и вођ народа. Пазите и чувајте вјеру православну, вјеру наших отаца, која је очувала народ српски, кроз сво вријеме тешкога робства. Љубите Бога и своје ближње; негујте у свој души наду на Бога, који неће оставити своје вјерне без помоћи и без заштите, јер чујте шта вели св. Писмо: „Гле, није окраћала рука Господња да не може спасти нити је отежало ухо његово да не може чути“ (Исаије 59. 1.)

А ја као посланик Божији и слуга Господњи вриједно ћу се трудити, да са пуном вољом и живом енергијом испуним своју дужност односно проповиједања јеванђеља сиромашним учећи, утјешавајући, помажући и штитећи своју сиромашну браћу, е да би и ја с' правом могао рећи на страшном суду: Господе ове, које си ми дао, сачувао сам и нико од њих не погибе. — Амин.

По свршетку свете литурђије учинићемо се са народом рахат и отидосмо у школу.

У школи бијаше сто постављен за ручак. При ручку прва здравица подигнута је у здравље и дуг живот Његова Величанства цара и краља Фрање Јосифа I. која је од стране народне пропраћена са громогласним живио!! Потом је подигнута здравица у здравље нашег општељубљеног Архипастира г. Ђ. Николајевића, на коју свештеници отијевају „неполасти деспота“. Трећа здравица бијаше наздрављена за дуг живот г. Швајгера престојника Котор-Вароша; а четврта у здравље учитељу г. М. Мунижаби и вриједном г. Н. Лужајића управитеља оружничке поште на Имљанима, на што је школска младеж отијевала „многаја лета“. Пету здравицу, која је наздрављена народу и општини црквеној, пропратили су метци из пиштоља.

Пред вече у топлој и братској љубави опростисмо се међусобно и са још присуствујућим народом и разиђосмо се сваки своме дому, пуни наде и лијепе будућности, која нам се пружа под заштитом Његовог Величанства Фрање Јосифа I. — Живио!!! преко наше Високе земаљске Владе.

На завршетку овог кратког описа свечаности још ми је на јавност изићети, да је тај дан као прилог на звоно пало од народа око 115 фор. Општина имљанска изјављује побожним дародавцима најтоплију благодарност, а свештенство ће поред благодарности приносити у храму и топле молитве за здравље и дуг живот њихов.

Још ми је на јавност изићети захвалу од стране народа и општине имљанске, којом се најтоплије благодари учитељу г. М. Мунижаби г. Н. Лужајићу на њиховом труду, који учинише овом приликом. Да Бог да нам се таки хиљадили. Живили!

У Травнику, на св. Спиридона 12. децембра 1892. год.

Д. Г. Адамовић,
свештеник.

Божији промисао никог не оставља.

Народна прича.

Боже драги свакаква ли ти свијета на овој пространој земљи има!

Оно истина ваља по души рећи, да се и данас находи праведнијех људи, који имају у срцу страх од Бога и раде ко што Бог заповиједа. Ти ће и бити добро; кад ли тад ли Господ ће их милости својом даровати. — Боже прости, чојек се више пута ни за што о Бога огрјеши. Дође му што тијесно души, а памет му не ферма, да је он то зарадио, онда му буде и на самог Бога створитеља жао и крпо, а послије се каје.

С тога нијесу узалуд казивали људи паметни од Божје стране: Све најприје промисли, па кад видиш, да ћеш се послије кајати, боље ти је, ти се прије чувај. Ако те каква биједа и невоља снађе, немој смаласавати, већ се врједним и поштеним радом брани и уздај се у Бога и Његову праведност и милост, Он ће свачијом срећом промишљети. Бог се никога не ће оглушити, како ко каже: Кога је Бог створио, и нафаку му је одредио. — Ево да вам кажем једну причу, па из ње можете сазнати велику милост и промисао Божји.

Била нека баба и имала невјесту, па јој се невјеста облизнила. Мајка ко мајка, храни и чува своју дјецу ко мало воде на длану. Господ Бог, који је то милости својом и наредио и дарово јој ту дјечицу, дозове анђела и пошаље га да узме душу њезину. Анђео по заповијести Божјој оде, па дође у њу и у њезину дјецу — разкали му се: не послуша Господа, већ узме бабину душу. Бог, ко Бог, Он зна све, од њега се не сакрије ништа, позна, и рече анђелу: „Што ти преступи моју заповијед? „Анђео му каже: „Разкали ми се Господе, шта ће оно двоје дјеце, зар да остану ко двије сироте?“ Бог онда рекне „Иди сад у море, па ми донеси плочу из мора! Он отишо у море и донио му плочу. Опет му Бог заповиједи: „Де разби ту плочу! „Кад анђео разби плочу нађе у њој два црвића. „Како ти маленi црви, ту под водом и у камену живе?“ — упита Господ Бог. „Боже ти знаш — одговори анђео. „Е, ја знам“ — рече Бог — „тако ће и она дјеца живјети, а зар они не могу без мајке још срећнији бити: ја сам и њима промислио, с тога сам и наредио да им матери душу узмеш.“ Анђео се поклони пред Господом и рече: „Нека је света воља Твоја.“

Сад си чуо што ти испричах, па реци: Ко је мудар и милостив ко Бог!

У Власеницама забиљежио

М. Р. Марковић.

Рукоположени.

Лука Чупић, богослов[ац] рељевског завода и бивши учитељ српско-православне школе у Травнику и Блажују, родом из Сарајева, рукоположен је за ђакона и свештеника 21. и 22. новембра 1892. године од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског господина Ђорђа Николајевића, и постављен је за јефимера сарајевског.

Одликовани.

Лука Ј. Опачић, свештеник парохије прњаворске и надзиратељ протопрезвитерата прњаворског, одликован је црвеним појасом од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског господина Ђорђа Николајевића, декретом од 18. децембра 1892. год., број 2387· њеђећег садржаја: „Као свештеник прњаворске парохије, свагда сте се показали достојан имена црквеног пастира; служуб

сте нашу увијек тачно вршили, дужностима на вријеме одговарали и све то вашим примјерним владањем засвједочавали. У раду при свештеничким сједницама, као и при управи тога протопрезвитерата радили сте на задовољство свих вама претпостављене духовне власти. Вашим настојањем и ревним заузимањем, подигнута су у славу Божију два храма у вашему подручју т. ј. овај у Српској Мравици као и онај у Лепеници, — те смо се за све то нашли побуђени пред народног признања и видљиво одликовати вас, и с Нашим Архијерејским благословом дозволити вам, да можете носити *„црвени појас."*

То одликовање, нека вас, као млада свештеника, побуђује и на даљи примјеран и користан свештенички рад, нека вам да снагу, да увијек тако радите, како би вашим радом могли засједочити оно, што вам се сад у знак признања, даје; а и на даље препоручивати се милости и благоволењу онога, коме сте као свештено лице увијек одговорни" и т. д.

9 Разно.

Питање о старјешинству између свештенства монашког и свјетовног реда. Свештеници, који су сада, као црквени нар. заступници на окупу у Карловцима, потакли су питање старјешинства између свештенства монашког и свјетовног реда, те су на основу међусобног договора одлучили, да у име свјетовног свештенства цијеле српскоправославне митрополије карловачке, поднесу Његовој Светости преузв. г. патријарху Георгију, односно светом Архијерејском Синоду представку с понизном молбом, да Његова Светост и св. Архијерејски Синод предузму и праведно ријеше питање старјешинства између свештенства монашког и свјетовног реда.

Да је то питање заиста потребно регулисати и ријешити, о томе нема и не може бити сумње, — јер трвења и распре између свештенства једног и другога реда баш у питању, старјешинства избијају на површину врло често, па је са свим умјесно и потребно, да се то питање о старјешинству на најкомпетентнијем мјесту праведно ријеши и једном за свагда регулише. Ми смо до душе тога увјерења, да би наши свештеници обојега реда — били они црква. нарзаступници или не — имали у ово судбоносно доба и важнијих свештеничких питања за претресање и рјешавање, но што је питање о старјешинству, — али нијесмо противни што се и ово питање покрену, јер држимо, да је покренуто једино у интересу мира и напретка црквеног.

Ми овом приликом у расправу самог питања нећемо улазити, јер нити хоћемо, нити и можемо предупредовати рјешењу св. Архијерејског Синода, који ће имати то питање да расправи и ријеши. За сада доносимо саму представку, која гласи:

Ваша Светости, Свети Архијерејски Синоде!

Служећи светом олтару Божијем и подносећи све терете узвишене, али и тешке службе пастирске, свјетовно свештенство митрополије карловачке осјећа свој положај још тежим и то ради тога, што види, да је оно у цркви својој запостављено, пред олтаром на коме служи понижено, — њему је претпостављено и ниже и више монашко свештенство.

Разлога оправданог томе потискивању свјетовног свештенства није могуће нигдје и ни у чем наћи. Једном тајном свештенства примљени смо ми сви у службу црквену, једну смо благодат сваки на свом степену добили, једнак би нам дакле бар морао бити и положај у цркви.

Осим тога, свјетовно свештенство не заостаје ни у спреми за службу олтару; у томе је оно изравнано са виших монашким свештенством, а ниже куд и камо надмашује својом спремом. На није ни мањи значај свјетовног свештенства за црквену службу, спрам значаја монашког свештенства, шта више, свети Јован Златоуста у шестој књиги о свештенству предпоставља у том погледу значај службе свјетовног свештенства

значају службе оних, који се само за спас душе своје, далеко од свијета, њихових искушења и зала, изаћу да старају. Мисли овој даје и литургија наша израза тиме, што на првом мјесту у дотичној ектенији спомиње свештеника, па онда тек свештеномонаха. И ипак је свјетовно свештенство потписчуто, запостављено.

Пошљедице тога запостављања нијесу никако корисне за живот наш црквени. Свјетовно свештенство види, да је потиснуто, па је с тога већим дијелом нерасположено спрам браће своје монашкога чина; монашко пак свештенство, осјећајући се предпостављеним, горди се у души својој спрам понижене браће свјетовних свештеника. Ни једно ни друго пак није добро. При томе, што је још теже и важније: овијем запостављањем свјетовног свештенства убија се углед свјетовног свештенства у очима народа, коме су свјетовни свештеници по милости својих епископа пастири и учитељи. Да једном нестане неприродности ових у односајима између једнога и другога чина, да и најстарији свјетовни свештеник престане једном бити млађи брат и најмлађем монашком свештенику, усуђују се свјетовни свештеници, који су се сада из цијеле митрополије на нашем црквено-народном сабору нашли, ступити пред Вашу Светост и свети Архијерејски Синод у име свега свјетовног свештенства Митрополије Карловачке, са најпонизнијом молбом, да Ваша Светост и свети Архијерејски Синод најмилостивије благоизволите бити и свјетовном свештенству отац, који сву своју дјецу једнако пази и једнако држи.

Ваша Светости! Свети Архијерејски Синоде! Најсмјерније потписани имајући на уму ријечи Спаситељеве апостолима дате, да не треже превласти, не траже да се свјетовно свештенство претпостави монашком свештенству, већ моле једино равноправност у оним границама, у којима свјетовно свештенство са монашким свештенством конкурисати може, према томе;

1.) Да свети Архијерејски Синод најмилостивије изволи одредити, да старјешинство међу презитерима оба чина одлучује приједме рукоположења, дакле, да је старији онај који је прије рукоположен, без разлике да ли је он свештеник свјетовног или монашког реда;

2.) Да свети Архијерејски Синод најмилостивије изволи одредити, да су протопрезитери или протојерејн по части у цркви једнаки протосинђелима, јер се истом молитвом постављају на те степене, старији пак да је онај, који је прије произведен, без разлике да ли је он у реду свјетовног или монашког свештенства. Пошто је пак протосинђелима дано првенство пред игуманима, то би овом одредбом и протопресвитери или протојерејн, који једнак степен са протосинђелским, добили првенство пред игуманима.

У нади да ће Ваша Светост и свети Архијерејски Синод најповољнију и оправдану ову молбу свјетовног свештенства уважити, и са синова својих свештених свештенства скинути притисак запостављености и потиштености јесмо

Ваше Светости и светог Архијерејског Синода
најпокорнији.
„Грпски Сион".

Шта је карактер? Гласовити талијански политичар и књижевник др. Руђеро Бонги говорио је не давно пред својим бирачима у Лучерији. Ту је био присутан и други чувени талиј. политичар, бивши министар Занардели. Занардели говорио је о „организацији странака". Бонги га је побијао, доказивајући, да су у Италији излишне толике странке са толиким разним именима, а да јој је од највеће потребе, да се устроји велика патриотична, поштена странка и да се назове странком „карактера". Занардели је бранио то начело, да сваки човјек треба да увијек једнако мисли од почетка до краја свог политичког живота. Бонги му је одвратио, да се политички карактер састоји у „увјерењу и љубави", то јест, да увијек треба из увјерења љубити опште добро без обзира на своју личност. Карактер је, вели он, у јавним стварима неодвисно, а поштено о свему судити и све процјењивати, али треба увијек признати сваку своју погрјешку, јер је карактер: бранити истину и не погазити је за све благо овога свијета. Није карактер каже Бонги, истицати се у једној странци само због тога, да се недопуштеним упливом и свакојаким интригама тражи лична корист или какво веће именовање, те опште добро потчинити личном увјерењу, карактеран човјек бранивше сваку странку, кад је увјерен, бранећи ову, браћи опште добро т. ј. да та странка ради на увјерења на добру свога народа. Али кад се тај човјек увјери, да странка, којој је припадао, не воле народносне племените, већ личне и користољубиве циљеви, онда он мора на те странке иступити — али само онда, кад

је о свему томе увјерен непобитним доказима. Бонги је даље оштро нападао све „скакавце“, који из личних побуда из једне ускачу у другу странку, па не стидећи се тога иду к даље наглашавајући како то чине — као рођољуби!

„Срп. Гласник“.

Пропаст свијета. Још прије но што се Фалб латио неиспуњених пророцања, бјеше у прошлим столећима врло много људи, који су се пророцањима занимали. Ови већином фратри бијаху, и у опште много лукавији од Фалба, јер пророцаху за онда, када њих већ давно више не буде било; то тимо — по себи се разумије — да стекоше пред супременицима својима себи уважење и умаконе од непријатности преваре.

Каква су пророцања та — која се већином тичу пропасти свијета, — лијепо се види из примјера, који је овдје споменут и који се датира од прије сто година, и по коме је сада пети дан преврату свијета.

Аретино Леонардо у оно вријеме наиме предсказао је, да ће главна пропаст свијета отпочети 13. новембра 1892. године, а трајаће пуних 15 дана.

По славном том фратру требало је море 13-ог почети расти и ширити се према обалама, која би процедура морала трајати само један дан, пошто већ 14-ог потпуно нарасло море требало је сву суву земљу грозно полити. Послије поливања тога, предсказивао је, да ће рибе 15 ог изгинути, по свој прилици тога ради, да се људи, који и онако већ морају пропасти, лише ужи вања рибљег паприкаша. Другог дана, 16., мораће бити све морске животиње погинути, без сумње с тога, што је морска вода мутном постала, и да не прежише дуго рибе у ријекама. И ако је по фратру земља већ поливена а и рибе темељно уништене, на чудан начин на људе се смиловао, јер тек за 17. предсказивао је пад свију птица. Сутрадан, 18., у изгледа ставља, да ће се куће срушити, но људима како тога дана тако и 19. дана даје мира, пошто ће онда стиједе одвајљивати се. За 20. догађај већ грозничким представља, јер је у програму општи земљотрес. Ово пак — како се види — није опасно, пошто ће по фратру бјешњови и планине не тада, но 21. попадати, чиме је програм прилично продужен, а и луказа прави. На људство долази ред истом тек на 22-ог, када ће сви до једног оинијемити, по свој прилици због силног чуда. Да би за очи какво веселе било, то прориче, да ће 23. мјесец пасти, што тек није обичан призор. А пошто то за мало траје, придодаје да ће се сви гробови отворити, из којих ће мртви устати и демонстративну бакљаду држати. Кад се и то збн, тада ће људи, који још непрестано живе али су већ заиијемили, испавати се, да 24. виде падање звијезда, јер ће све звијезде на земљу попадати. Тим је пак крај забави њиховој, пошто ће 25. и господа и господе не мање и господиње покрићети, у том увјерењу, да су најчудноватији свјетски призор — као што је преврат свијета — вјерно по програму доживјели. А пошто по том већ много не преостаје, 26. ће и небо пасти, а земља изгорити, што ће само један дан трајати, јер ће 27. анђели у плен-параду наруковати, у будућник заснирати и отпочеће страшни суд.

По мађарском посрбио

„Н. Д.“ **Милош Пилић,**
свештеник.

Освештање темељног црквеног камена у Грбавцима. Дана 26. октобра 1892. године постављен је и освјештан темељни камен цркви у Грбавцима (у протопрезитерату градишком, код које свечаности, осим надзирателя Симе Бјелајца, били су и они пароси: Турјачки, Драгељски и Милошева брда; а народа је било у приличном броју, но било би још више као што је то бивало, по неки пута, у овакви приликама, чему је било узрок врло рђаво вријеме. Утемељни камен постављена је споменица која гласи: „Во имја Отца и Сина и свјатаго Духа. Амин! Овдје у селу Грбавцима, на мјесту гдје је прије била стара црква, која је уз буну 1875. године од Турака запаљена и порушена, данас на Митровдан двадесет шестога октобра, године од рођења Христа Спасителя, тисућу осам стотине деведесет друге, по милости Божијој и благослову Дабро-босанског Митрополита Господина Ђорђа Николајевића, а за владања Њ. В. цара и краља Фрање Јосифа I., за Симо Бјелајца, пароха надзирателя Босанско-градишког протопрезитерата, у присуству неколико свештеника и доста народа, положи темељни камен овоме светоме храму, у славу светих апостола Петра и Павла. У селу Грбавцима, 26 октобра 1892. год. и т. д.“ На овој споменици потписани су свештеници који ту бијаху присутни, а и црквени одборници.

С. Б

Јавна благодарност. Поред свог сиромаштва данас српско-православна основна школа има у својој „школској књижници“ *стотину комада* разних српских књига, а скоро све књиге добила је од дарежљивих српских душа, које се драговољно одазваше — мојој молби.

— Нека је овим српска хвала наречена свима пријатељима школске књижнице — као: Високој земаљској влади за Босну и Херцеговину, која је за књижницу послала 2 примјерка „Нар. пјесама“ Мухамедоваца у Босни и Херцеговини; преч. госп. протојерејеву и савјет. Добро-босанске Конзисторије Ђ. Петровићу из Сарајева; часном госп. пароху Ј. Новаковићу из Бањалуке; преч. госп. протојерејеву Виду Ковачевићу из Бањалуке; часн. госп. јереју П. Иванковићу из „Јошавке“; г. г. Н. Т. Кашиковићу, уреднику „Бос. Виле“; П. Мирковићу, учитељу — управ. из Зенице; С. Митриновићу, трг. из Приједора; А. Пајевићу, књиж. из Новог Сада; Ђ. Марићу, трг. из Бањалуке; П. Кочићу, гимназ. из Стричића; преподобној управи св. обители Моштанице; преподобнијем госп. о. Г. Стојићићу, игуману гомионичком.

— Још једном кличем из српских груди: „Хвала вам свима по сто пута!“ Дај Боже, да се и други на нас угледају, па се ојете ове српске школе и њихове књижнице, а Србадијо мила помоћи никада није касно.

Српско-православна основна школа у ман. Гомионици, 10. децембра 1892.

Петар Ст. Иванчевић,
јеромонах гомионички и срп. учитељ.

Кађење соба сирћетом (оцтом). У обичан добар оцат сасиемо толико негашена креча, колико оцат загасити може. Када се маса сталожила, воду поврх ње одлијемо, а њу сасушимо на ваздуху или на ватри. Тако суху масу метнимо у једну склапицу (стакло) и дотле лијевамо по њој сумборне киселине, док се не почне развијати пара или дим. Та пара није ништа друго, него тако звани ароматични оцат. Њиме се да лијепо прочистити ваздух у тамницама, болницама, собама, у којима леже болесници, кољушницама и кошарама и свугдје, гдје ваљда треба.

„Д. Л.“

Књижевне вијести.

Извјештај српско-православног богословског сјеменишта за Босну и Херцеговину у Рељеву код Сарајева за школску годину 1891./92. Уредио протопрезвитер Петар Петрановић, ректор богословије. Година V. Сарајево. Земаљска штампарија. 1892. Страна 152. Садржај: I дио. О разлозима који раскидавају брачну везу, и о судском поступку у парници за раскид брака. Написао Тома Алагић, прота, професор богословије. II дио. Српско-православно богословско сјемениште у Рељеву школске године 1891./92.: 1) Непосредни надзорник; 2) Здравствени надзорник; 3) Наставничке особље; 4) Преглед наставног градива, што је свршено у току године; 5) Заводна учила; 6) Главније наредбе више земаљске владе: 7) Летопис: 8) Заводни и екстерни питомци срп. правосл. богословије у Рељеву школске године 1891./92.; 9) Статистички преглед ученика срп.-правосл. богословије у Рељеву школ. год. 1891./92.

Архијерејска поука пресвитеру при рукоположењу. *Састављено по св. Писму* **Платон** *епископ бачки. Превео Ј. Д. Издање „Српског Сиона“.* У Новом Саду, штампарија српске књижаре Браће М. Поповића 1892. године. Страна 45. Може се добити у уредништву „Српског Сиона“ у Новом Саду по цијену од 30 новч. за један

У овој књизи садржај је овај: Увод. I Достојанство — II Усавршавање — III Чување од гријеха — IV Вјера — V Послушност — VI Чистоћа душевна — VII Љубав братинска — VIII Старање о душама — IX Сиромаштво — X Ревност за дом Господњи — XI Служење литургије — XII Исповиједање — XIII Старање за болеснике — XIV Проповиједање — XV Катихисирање — Завршетак.

Ово красно дјело пок. владике Платона, треба сваки свештеник да има и да набави. Из ове књижице или боље рећи катихизиса свештеничког добиће сваки службеник Божијег олтара кратак преглед своје пастирске дужности и дјелатељности у Винограду Господњем односно у повјереној му пастви и парохији.

О разлозима који раскидају брачну везу, и о судском поступку у парници за раскид брака. Написао Тома Алагић, прота, професор богосло-

није. Прештампано из „Извјештаја српско-православне богословије у Рељеву“ за год. 1891./92. Сарајево. Земаљска штампарија. 1892. Има стр. 104. Цијена 50 новч. или једна круна. Продаје се у „Првој српској књижарници Јакова Хаџи Трифковића у Сарајеву.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник Коста Херман, владин савјетник. Година 1892. Књига III. Садржај — Садржај: 1. Катарина, кћи Тврткова I. бана (од 1353. – 1377.) и од 1377.—1391. краља босанскога. Приопћио архимандрит Иларион Руварац.“ 2. Prehistorički nahogjaji na Naklu kod Vojkovića. Priopćio Franjo Fiala. 3. Стари херцеговачки натписи. Приопћио др. Ћиро Трухелка. 4. Arheološke crtice. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 5. Старобосанска панађура на отоку Корчули (у Далмацији). Приопћио Вид Вулетић-Вукасовић. 6. Majdanska gradina, novo nahodište la-tenskih broncova u Bosni Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 7. Златна плочка на римском печатног прстена. Приопћује уредништво. 8. Pretraživanje rečina u Bosni. Priopćio Franjo Fiala. 9. Хамбарине код Детлака. Приопћује уредништво. 10. Botanički pohod Klek-planini. Priopćio Franjo Fiala. 11. Старобосански натпис из Власенице (Бирча). Приопћили Томо Драгичевић и Вид Вулетић-Вукасовић. 12. Jedna važna naredba. Priopćuje uredništvo. 13. Град у Кањури. Приопћио игуман Христифор Михајловић. 14. Samodor kod Drine. Priopćio učitelj Stevan Delić. 15. Različito. — Различито. Јунаковање. Приопћио Иван Зовко. — Četvrtak kao narodni opći praznik u okolici jajačkoj. Priopćio Sadik Ugljen. — Градина Крушевац. Приопћио Лука Грһић-Бјелокосић. Odakle je došlo ime „Sokac?“ Narodna pripovijetka. Priopćio Sadik Ugljen. — О старим гробовима у околини Грахова. Приопћио Сава М. Бабић. — Posušje. Priopćio Nikola Barišić.

Годишња је цијена са поштарином 2 фор. Поједине књиге са поштарином стоје 80 новчића.

Геометрија у основној школи. Написао Иван Крчмар, учитељ у учитељској школи. Прештампано из извјештаја о учитељској школи сарајевској за школску годину 1891./92. Цијена 50 новч. У Сарајеву земаљска штампарија. 1892. Стр. 79. вел. осм.

Читуља.

† Тривун Татић,
парох Иванички (у протопрезвитерату Крупском).

Након кратког боловања преселио се у вјечност 10. октобра 1892. године.

Покојник је рођен 1809. године а рукоположен је за ђакона и свештеника 26. октобра и 8. новембра 1839. године од Добробосанског митрополита Амвросија у Сарајеву.

Вјечна му помјен.

† Василије Катанић,
парох Ступарски (у протопрезвитерату Маглајском).

Након кратког боловања од тифуса преселио се у вјечност 15. новембра 1892. год., а сутра дан 16. новембра по српском опходу од 4 свештеника сахрањен је у гробље „Ивковац“, недалеко од манастира Озрена. На гробу покојника држао је говор Редовни Марић игуман.

Покојник је рођен 1. јануара 1857. године у мјесту Станарима од † Антоније Катанића срп. православног мјесног пароха и матере Стјепаније. Рукоположен је за ђакона 10. марта 1879. а за свештеника 1. априла исте године у Доњој Тузли од Митрополита Дионисија Илијевића.

Послије 12 годишњег свога трудног службовања, оставља иза себе биједну попадију са 6 нејаке дјеце, од које само најстаријег сина Павла у 15 години, који је ове године послао у Сарајево у први разред гимназије, и о свом га трошку издржавао.

Покојник је као свештеник био одвећ омљубљен у народу своје парохије и од околне браће свештеника; и као добар пастир и друг, вршио је према својој свези увишени свештенички позив за свету цркву, вјеру православну и народност српску, жељећи ни сами живот свој за то троје положити.

Овоме доброме пастиру, пријатељу своје цркве и родољубу народа свога, околно свештенство и прохрисани његови кличу:

„Лака ти црна земља била и вјечна ти памјат добри свештениче!

Г.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића у Сарајеву